
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

m-3020

शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/ अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विक्रम सवंत)	Additional Particulars / Remark
ब्रम्हवैवर्त महापुराण द्वितीय प्रकृतीखण्ड	—	पुराण	पूर्ण	—	3/12	138	संस्कृत	कागद	16	37		

॥ अथ ब्रह्मवैवर्त महापुराणे द्वितीयः प्रकृतिखण्डः प्रारभ्यते ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीवेङ्कटेश्वरायनमः ॥ ॥ श्रीमहासरस्वत्यैनमः ॥ ॥ श्रीलक्ष्मीनरसिंहाभ्यांनमः ॥ ॥ अथप्रकृति
खण्डप्रारंभः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गणेशजननीदुर्गाराधालक्ष्मीःसरस्वती ॥ सावित्रीवैसृष्टिविधौप्रकृतिःपञ्चधास्मृता ॥ १ ॥
आविर्बभूवसाकेनकावासाज्ज्ञानिनांवरा ॥ किंवातल्लक्षणंब्रूहिसाभवत्पंचधाकथम् ॥ २ ॥ सर्वासांचरितंपूजाविधानंकथमीप्सितम् ॥
अवतारंकुत्रकस्यास्तन्मांव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ प्रकृतेर्लक्षणंवत्सकोवावक्तुंक्षमोभवेत् ॥ किंचित्तथा
पिवक्ष्यामियच्छ्रुतंधर्मवक्त्रतः ॥ ४ ॥ प्रकृष्टवाचकःप्रश्चकृतिश्चसृष्टिवाचकः ॥ सृष्टौप्रकृष्टायादेवीप्रकृतिःसाप्रकीर्तिता ॥ ५ ॥ गुणे
प्रकृष्टसत्त्वेचप्रशब्दोवर्त्ततेश्रुतौ ॥ मध्यमेकृश्चरजसि तिशब्दस्तमसिस्मृतः ॥ ६ ॥ त्रिगुणात्मस्वरूपायासर्वशक्तिसमन्विता ॥ प्रधा
नासृष्टिकरणेप्रकृतिस्तेनकथ्यते ॥ ७ ॥ प्रथमेवर्त्ततेप्रश्चकृतिस्स्यात्सृष्टिवाचकः ॥ सृष्टेराद्याचयादेवीप्रकृतिःसाप्रकीर्तिता ॥ ८ ॥
योगेनात्मासृष्टिविधौद्विधारूपोबभूवसः ॥ पुमांश्चदक्षिणार्द्धाङ्गोवामाङ्गःप्रकृतिःस्मृतः ॥ ९ ॥ साचब्रह्मस्वरूपास्यान्मायानित्यासना
तनी ॥ यथात्माचयथाशक्तिर्यथाग्नौदाहिकास्मृता ॥ १० ॥ अतएवहियोगीन्द्रःस्त्रीपुंभेदंनमन्यते ॥ सर्वंब्रह्ममयंब्रह्मञ्छश्वत्पश्यति
नारद ॥ ११ ॥ स्वेच्छामयस्येच्छयाचश्रीकृष्णस्यसिसृक्षया ॥ साविर्बभूवसहसामूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ १२ ॥ तदाज्ञयापञ्चविधा
सृष्टिकर्मणिभेदतः ॥ अथभक्तानुरोधाद्वाभक्तानुग्रहविग्रहा ॥ १३ ॥ गणेशमातादुर्गायाशिवरूपाशिवप्रिया ॥ नारायणीविष्णुमाया
पूर्णब्रह्मस्वरूपिणी ॥ १४ ॥ ब्रह्मादिदेवैर्मुनिभिर्मनुभिःपूजितासदा ॥ सर्वाधिष्ठातृदेवीसाब्रह्मरूपासनातनी ॥ १५ ॥ यशोमंगलधर्म
श्रीसत्यपुण्यप्रदायिनी ॥ मोक्षहर्षप्रदात्रीयंशोकदुःखार्तिनाशिनी ॥ १६ ॥ शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणा ॥ तेजःस्वरूपापरमा
तदधिष्ठातृदेवता ॥ १७ ॥ सर्वशक्तिस्वरूपाचशक्तिरीशस्यसन्ततम् ॥ सिद्धेश्वरीसिद्धरूपाऽसिद्धिदासिद्धिदेश्वरी ॥ १८ ॥ बुद्धि
र्निद्राक्षुत्पिपासाच्छायातन्द्रादयास्मृतिः ॥ जातिःक्षान्तिश्चशान्तिश्चकांतिर्भ्रांतिश्चचेतना ॥ १९ ॥ तुष्टिःपुष्टिस्तथालक्ष्मीर्वृत्तिर्माता
तथैवच ॥ [illegible]रूपासाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ २० ॥ उक्तःश्रुतौश्रुतगुणश्चातिस्वल्पोयथागमम् ॥ गुणोऽस्त्यनन्तोऽनन्ताया

अपरा [illegible] ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपायापद्माचपरमात्मनः ॥ सर्वसम्पत्स्वरूपायातदधिष्ठातृदेवता ॥ २२ ॥ कान्तादान्ता तिशान्ताचसुशीलासर्वमंगला ॥ लोभान्मोहात्कामरोषान्मदाहङ्कारतस्तथा ॥ २३ ॥ त्यक्तानुरक्तापत्युश्चसर्वाद्याचपतिव्रता ॥ प्राणतुल्याभगवतःप्रेमपात्रीप्रियंवदा ॥ २४ ॥ सर्वसस्यात्मिकासर्वजीवनोपायरूपिणी ॥ महालक्ष्मीश्चवैकुण्ठेपतिसेवापरायणा ॥ ॥ २५ ॥ स्वर्गेचस्वर्गलक्ष्मीश्चराजलक्ष्मीचराजसु ॥ गृहेचगृहलक्ष्मीश्चमर्त्यानांगृहिणांतथा ॥ २६ ॥ सर्वेषुप्राणिद्रव्येषुशोभारूपामनोहरा ॥ प्रीतिरूपापुण्यवतांप्रभारूपानृपेषुच ॥ २७ ॥ वाणिज्यरूपावणिजांपापिनांकलहङ्करी ॥ दयामयीभक्तमाताभक्तानुग्रहकारिका ॥ २८ ॥ ॥ चपलेचपलाभक्तसम्पदोरक्षणायच ॥ जगज्जीवन्मृतंसर्वंययादेव्याविनामुने ॥ २९ ॥ शक्तिर्द्वितीयाकथितावेदोक्तासर्वसम्मता ॥ सर्वपूज्यासर्ववन्द्याचान्यांमत्तोनिशामय ॥ ३० ॥ वाग्बुद्धिविद्याज्ञानाधिदेवतापरमात्मनः ॥ सर्वविद्यास्वरूपायासाचदेवीसरस्वती ॥ ३१ ॥ सुबुद्धिः कवितामेधाप्रतिभास्मृतिदासताम् ॥ नानाप्रकारसिद्धान्तभेदार्थकल्पनाप्रदा[१] ॥ ॥ ३२ ॥ व्याख्याबोधस्वरूपाचसर्वसंदेहभंजिनी ॥ विचारकारिणीग्रंथकारिणीशक्तिरूपिणी ॥ ३३ ॥ सर्वसङ्गीतसन्धानतालकारणरूपिणी ॥ विषयज्ञानवाग्रूपाप्रतिविश्वंचजीविनाम ॥ ३४ ॥ ययाविनाचविश्वौघोमूकोमृतसमः सदा ॥ व्याख्यामुद्राकराशान्तावीणापुस्तकधारिणी ॥ ३५ ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपायासुशीलाश्रीहरिप्रिया ॥ हिमचन्दनकुन्देन्दुकुमुदांभोजसन्निभा ॥ ३६ ॥ जपन्तीपरमात्मानंश्रीकृष्णंरत्नमालया ॥ तपस्स्वरूपातपसांफलदात्रीतपस्विनी ॥ ३७ ॥ सिद्धिविद्यास्वरूपाचसर्वसिद्धिप्रदासदा ॥ देवीतृतीयागदिताश्रीयुक्ताजगदम्बिका ॥ ३८ ॥ यथागमंयथाकिञ्चिदपरांसंनिबोधमे ॥ माताचतुर्णांवेदानांवेदाङ्गानाञ्चछन्दसाम् ॥ ३९ ॥ सन्ध्यावन्दनमन्त्राणांतन्त्राणाञ्चविचक्षणा ॥ द्विजातिजातिरूपाचजपरूपातपस्विनी ॥ ४० ॥ ब्राह्मण्यतेजोरूपाचसर्वसंस्कारकारिणी ॥ पवित्ररूपासावित्रीगायत्रीब्रह्मणःप्रिया ॥ ४१ ॥ तीर्थानियस्याःसंस्पर्शंदर्शंवांच्छंति

१ प्रभेति पाठः ।

शुद्धये ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशाशुद्धसत्त्वस्वरूपिणी ॥ ४२ ॥ परमानंदरूपाचपरमाचसनातनी ॥ परब्रह्मस्वरूपाचनिर्वाण
पददायिनी ॥ ४३ ॥ ब्रह्मतेजोमयीशक्तिस्तदधिष्ठातृदेवता ॥ यत्पादरजसापूतंजगत्सर्वञ्चनारद ॥ ४४ ॥ देवीचतुर्थीकथिताप
श्चमींवर्णयामिते ॥ प्रेमप्राणाधिदेवीयापञ्चप्राणस्वरूपिणी ॥ ४५ ॥ प्राणाधिकप्रियतमासर्वाद्यासुन्दरीवरा ॥ सर्वसौभाग्ययुक्ताचमा
निनीगौरवान्विता ॥ ४६ ॥ वामार्द्धांगस्वरूपाचसुगुणैस्तेजसासमा ॥ परावरासर्वमातापरमाद्यासनातनी ॥ ४७ ॥ परमानन्दरूपा
चधन्यामान्याचपूजिता ॥ रासक्रीडाधिदेवीचकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ४८ ॥ रासमण्डलसंभूतारासमण्डलमंडिता ॥ रासेश्वरीसुरसि
कारासावासनिवासिनी ॥ ४९ ॥ गोलोकवासिनीदेवीगोपीवेषविधायिका ॥ परमाह्लादरूपाचसन्तोषामर्षरूपिणी ॥ ५० ॥ निर्गु
णाचनिराकारानिर्लिप्तात्मस्वरूपिणी ॥ निरीहानिरहङ्काराभक्तानुग्रहविग्रहा ॥ ५१ ॥ वेदानुसारध्यानेनविज्ञेयासाविचक्षणैः ॥ दृष्टिर्द
ष्टासहस्रेषुसुरेन्द्रैर्मुनिपुङ्गवैः ॥ ५२ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानारत्नालङ्कारभूषिता ॥ कोटिचन्द्रप्रभाजुष्टश्रीयुक्ताभक्तविग्रहा ॥ ५३ ॥
श्रीकृष्णभक्तदास्यैकदायिनीसर्वसम्पदाम् ॥ अवतारेचवाराहेवृषभानुसुताचया ॥ ५४ ॥ यत्पादपद्मसंस्पर्शपवित्राचवसुन्धरा ॥
ब्रह्मादिभिरदृष्टायासर्वदृष्टाचभारते ॥५५॥ स्त्रीरत्नसारसंभूताकृष्णवक्षःस्थलस्थिता ॥ तथाघनेनवघनेलोलासौदामिनीमुने ॥५६॥ षष्टि
वर्षसहस्राणिप्रतप्तंब्रह्मणापुरा ॥ यत्पादपद्मनखरदृष्टयेचात्मशुद्धये ॥ ५७ ॥ स्वप्नेऽपिनैवदृष्टःस्यात्प्रत्यक्षेपिचकाकथा ॥ तेनैवतपसा
दृष्टाभूरिवृन्दावनेवने ॥ ५८ ॥ कथितापञ्चमीदेवीसाराधापरिकीर्त्तिता ॥ अंशरूपाकलारूपाकलांशांशसमुद्भवा ॥ ५९ ॥ प्रकृतेःप्रति
विश्वंचरूपंस्यात्सर्वयोषितः ॥ परिपूर्णतमाःपञ्चविधादेव्यःप्रकीर्त्तिताः ॥ ६० ॥ यायाप्रधानांशरूपावर्णयामिनिशामय ॥ प्रधानांश
स्वरूपाचगङ्गाभुवनपावनी ॥ ६१ ॥ विष्णुपादाब्जसंभूताद्रवरूपासनातनी ॥ पापिपापेध्मदाहायज्वलदिन्धनरूपिणी ॥ ६२ ॥
दर्शनस्पर्शनस्नानपानैर्निर्वाणदायिनी ॥ गोलोकस्थानगमनसुसोपानस्वरूपिणी॥ ६३ ॥ पवित्ररूपातीर्थानांसरिताञ्चपरावरा ॥ शम्भु
मौलि[illegible]रूपिणी ॥ ६४ ॥ तपस्सम्पादिनीसद्योभारतेचतपस्विनाम् ॥ शंखपद्मक्षीरनिभाशुद्धसत्त्वस्वरूपिणी ॥६५॥

नि[illegible] ॥प्रियो ॥ प्रधानांशस्वरूपाचतुलसीविष्णुकामिनी ॥ ६६ ॥ विष्णुभूषणरूपाचविष्णुपादस्थितासत[illegible]रसङ्कल्पपूजादिसद्यस्सम्पादिनीमुने ॥ ६७ ॥ सारभूताचपुष्पाणांपवित्रापुण्यदासदा ॥ दर्शनस्पर्शनाभ्यांचसद्योनिर्वाणदायिनी ॥ ६८ ॥ कलौकलुषशुष्केध्मदाहनायाग्निरूपिणी ॥ यत्पादपद्मसंस्पर्शात्सद्यःपूतावसुन्धरा ॥ ६९ ॥ यत्स्पर्शदर्शंवाञ्छन्तितीर्थानामात्मशुद्धये ॥ ययाविनाचविश्वेषुसर्वंकर्मास्तिनिष्फलम् ॥ ७० ॥ मोक्षदायामुमुक्षूणांकामिनांसर्वकामदा ॥ कल्पवृक्षस्वरूपाचभारतेवृक्षरूपिणी ॥ ७१ ॥ त्राणायभारतानांचपूजानांपरदेवता ॥ प्रधानांशस्वरूपाचमनसाकश्यपात्मजा ॥ ७२ ॥ शङ्करप्रियशिष्याचमहाज्ञानविशारदा ॥ नागेश्वरस्यानन्तस्यभगिनीनागपूजिता ॥ ७३ नागेश्वरीनागमातासुन्दरीनागवाहिनी ॥ नागेन्द्रगणयुक्तासानागभूषणभूषिता ॥ ७४ ॥ नागेन्द्रवंदितासिद्धयोगिनीनागवासिनी[1] ॥ विष्णुभक्ताविष्णुरूपाविष्णुपूजापरायणा ॥ ७५ ॥ तपःस्वरूपातपःसांफलदात्रीतपस्विनी ॥ दिव्यंत्रिलक्षवर्षंचतपस्तप्तंययाहरेः ॥ ७६ ॥ तपस्विनीषुपूज्याचतपस्विषुचभारते ॥ सर्पमन्त्राधिदेवीचज्वलन्तीब्रह्मतेजसा ॥ ७७ ॥ ब्रह्मस्वरूपापरमाब्रह्मभावनतत्परा ॥ जरत्कारुमुनेःपत्नीकृष्णशम्भुपतिव्रता ॥ ७८ ॥ आस्तीकस्यमुनेर्मातांप्रवरस्यतपस्विनाम् ॥ प्रधानांशस्वरूपायादेवसेनाचनारद ॥ ७९ ॥ मातृकासापूज्यतमासाचषष्ठीप्रकीर्त्तिता ॥ शिशूनांप्रतिविश्वंतुप्रतिपालनकारिणी ॥ ८० ॥ तपस्विनीविष्णुभक्ताकार्तिकेयस्यकामिनी ॥ षष्ठांशरूपाप्रकृतेस्तेनषष्ठीप्रकीर्त्तिता ॥ ८१॥ पुत्रपौत्रप्रदात्रीचधात्रीचजगतांसदा ॥ सुन्दरीयुवतीरम्यासततंभर्त्तुरन्तिके ॥ ८२ ॥ स्थानेशिशूनांपरमावृद्धरूपाचयोगिनी ॥ पूजाद्वादशमासेषुयस्याःषष्ठ्यास्तुसन्ततम् ॥ ८३ ॥ पूजाचसूतिकागारेपरषष्ठदिनेशिशोः ॥ एकविंशतिमेचैवपूजाकल्याणहेतुकी ॥ ८४ ॥ शश्वन्नियमिताचैषानित्याकाम्याप्यतःपरा ॥ मातृरूपादयारूपाशश्वद्रक्षणकारिणी ॥ ८५ ॥ जलेस्थलेचान्तरिक्षेशिशूनांस्वप्नगोचरा ॥ प्रधानांशस्वरूपायादेवीमंगलचण्डिका ॥ ८६ ॥ प्रकृतेर्मुखसंभूतासर्वमंगल

[1] शायिनी इति पाठः ।

दासदा ॥ सृष्टौमंगलरूपाचसंहारेकोपरूपिणी ॥ ८७ ॥ तेनमंगलचण्डीसापण्डितैःपरिकीर्त्तिता ॥ प्रतिमंगलवारेषुप्र
तिविश्वेषुपूजिता ॥ ८८ ॥ पंचोपचारैर्भक्त्याचयोषिद्भिःपरिपूजिता ॥ पुत्रपौत्रधनैश्वर्य्ययशोमंगलदायिनी ॥ ८९ ॥ शोक
सन्तापपापार्त्तिदुःखदारिद्र्यनाशिनी ॥ परितुष्टासर्ववाञ्छाप्रदात्रीसर्वयोषिताम् ॥ ९० ॥ रुष्टाक्षणेनसंहर्तुंशक्ताविश्वंमहेश्वरी ॥ प्रधा
नांशस्वरूपाचकालीकमललोचना ॥ ९१ ॥ दुर्गाललाटसंभूतारणेशुम्भनिशुम्भयोः ॥ दुर्गार्द्धांशस्वरूपास्याद्गुणैस्सातेजसासमा ॥
॥ ९२ ॥ कोटिसूर्य्यप्रभाजुष्टदिव्यसुन्दरविग्रहा ॥ प्रधानासर्वशक्तीनांवराबलवतीपरा ॥ ९३ ॥ सर्वसिद्धिप्रदादेवीपरमासिद्धियोगि
नी ॥ कृष्णभक्ताकृष्णतुल्यातेजसाविक्रमैर्गुणैः ॥ कृष्णभावनयाशश्वत्कृष्णवर्णासनातनी ॥ ९४ ॥ ब्रह्माण्डंसकलंहर्तुंशक्तानिःश्वा
समात्रतः ॥ रणंदैत्यैःसमंतस्याःक्रीडयालोकरक्षया ॥ ९५ ॥ धर्मार्थकाममोक्षांश्चदातुंशक्तासुपूजिता ॥ ब्रह्मादिभिःस्तूयमानामुनि
भिर्मनुभिर्नरैः ॥ ९६ ॥ प्रधानांशस्वरूपाचप्रकृतिश्चवसुन्धरा ॥ आधारभूतासर्वेषांसर्वसस्यप्रसूतिका ॥ ९७ ॥ रत्नाकारारत्नगर्भा
सर्वरत्नाकराश्रया ॥ प्रजादिभिःप्रजेशैश्चपूजितावन्दितासदा ॥ ९८ ॥ सर्वोपजीव्यरूपाचसर्वसम्पद्विधायिनी ॥ ययाविनाजगत्सर्वं
निराधारंचराचरम् ॥ ९९ ॥ प्रकृतेश्चकलायायास्तानिबोधमुनीश्वर ॥ यस्ययस्यचयाःपत्न्यस्ताःसर्वावर्णयामिते ॥ १०० ॥ स्वा
हादेवीवह्निपत्नीत्रिषुलोकेषुपूजिता ॥ ययाविनाहविर्दत्तंनग्रहीतुंसुराःक्षमाः ॥ १०१ ॥ दक्षिणायज्ञपत्नीचदीक्षासर्वत्रपूजिता ॥ यया
विनाचविश्वेषुसर्वंकर्मचनिष्फलम् ॥ १०२ ॥ स्वधापितॄणांपत्नीचमुनिभिर्मनुभिर्नरैः ॥ पूजितापैतृकंदानंनिष्फलञ्चययाविना ॥
॥ १०३ ॥ स्वस्तिदेवीवायुपत्नीप्रतिविश्वेषुपूजिता ॥ आदानञ्चप्रदानञ्चनिष्फलञ्चययाविना ॥ १०४ ॥ पुष्टिर्गणपतेःपत्नीपूजि
ताजगतीतले ॥ ययाविनापरिक्षीणाःपुमांसोयोषितोऽपिच ॥ १०५ ॥ अनन्तपत्नीतुष्टिश्चपूजितावन्दितासदा ॥ ययाविनानसन्तुष्टाः
सर्वेलोकाश्चसर्वतः ॥ १०६ ॥ ईशानपत्नीसम्पत्तिःपूजिताचसुरैर्नरैः ॥ सर्वेलोकादरिद्राश्चविश्वेषुचययाविना ॥ १०७ ॥ धृतिः
क[illegible]ता ॥ सर्वेलोकाअधीरास्स्युर्जगत्सुचययाविना ॥ १०८ ॥ यमपत्नीक्षमासाध्वीसुशीलासर्वपूजिता ॥

समुन्म... [illegible] ...लोकाययाविना ॥ १०९ ॥ क्रीडाधिष्ठातृदेवीसाकामपत्नीरतिःसती ॥ केलिकौतुकहीनाश्चसर्वेलोकाययावि
ना ॥ ११० ॥ सत्यपत्नीसतीमुक्तिःपूजिताजगतांप्रिया ॥ ययाविनाभवेल्लोकोबन्धुतारहितःसदा ॥ १११ ॥ मोहपत्नीदयासाध्वी
पूजिताचजगत्प्रिया ॥ सर्वलोकाश्चसर्वत्रनिष्ठुराश्चययाविना ॥ ११२ ॥ पुण्यपत्नीप्रतिष्ठासापुण्यरूपाचपूजिता ॥ ययाविनाजगत्स
र्वंजीवन्मृतसमंमुने ॥ ११३ ॥ सुकर्मपत्नीकीर्तिश्चधन्यामान्याचपूजिता ॥ ययाविनाजगत्सर्वंयशोहीनंमृतंयथा ॥ ११४ ॥ क्रिया
उद्योगपत्नीचपूजितासर्वसङ्गता ॥ ययाविनाजगत्सर्वमुच्छिन्नमिवनारद ॥ ११५ ॥ अधर्मपत्नीमिथ्यासासर्वधूर्तैश्चपूजिता ॥ यया
विनाजगत्सर्वमुच्छिन्नंविधिनिर्मितम्॥ ११६॥सत्येअदर्शनायाचत्रेतायांसूक्ष्मरूपिणी॥ अर्द्धावयवरूपाचद्वापरेसंहृताह्रिया ॥ ११७ ॥
कलौमहाप्रगल्भाचसर्वत्रव्याप्तिकारणात् ॥ कपटेनसहभ्रात्राभ्रमत्येवगृहेगृहे॥ ११८॥ शान्तिर्लज्जाचभार्य्येद्वेसुशीलस्यचपूजिते ॥ याभ्यां
विनाजगत्सर्वमुन्मत्तमिवनारद॥ ११९॥ ज्ञानस्यतिस्रोभार्य्याश्चबुद्धिर्मेधास्मृतिस्तथा ॥ याभिर्विनाजगत्सर्वंमूढंमृतसमंसदा॥ १२०॥
मूर्तिश्चधर्मपत्नीसाकान्तिरूपामनोहरा ॥ परमात्माचविश्वौघानिराधारायया[1]विना ॥ १२१ ॥ सर्वत्रशोभारूपाचलक्ष्मीर्मूर्तिमतीस
ती ॥ श्रीरूपामूर्तिरूपाचमान्याधन्याचपूजिता ॥ १२२ ॥ कालाग्निरुद्रपत्नी चनिद्रायासिद्धयोगिनाम् ॥ सर्वलोकाःसमाच्छन्नामाया
योगेनरात्रिषु ॥ १२३ ॥ कालस्यतिस्रोभार्य्याश्चसन्ध्यारात्रिर्दिनानिच ॥ याभिर्विनाविधात्राचसंख्यांकर्त्तुंनशक्यते ॥ १२४॥ क्षुत्पि
पासेलोभभार्य्येधन्येमान्येचपूजिते ॥ याभ्यांव्याप्तंजगत्क्षोभयुक्तंचिन्तितमेवच ॥ १२५ ॥ प्रभाचदाहिकाचैवद्वेभार्य्येतेजसस्तथा ॥
याभ्यांविनाजगत्स्रष्टुंविधाताचनहीश्वरः ॥ १२६॥ कालकन्येमृत्युजरेप्रज्वरस्यप्रियेप्रिये ॥ याभ्यांजगत्समुच्छिन्नंविधात्रानिर्मितेविधौ ॥
॥ १२७॥ निद्राकन्याचतन्द्रासाप्रीतिरन्यासुखप्रिये ॥ याभ्यांव्याप्तंजगत्सर्वंविधिपुत्रविधेर्विधौ ॥ १२८॥ वैराग्यस्यचद्वेभार्य्येश्रद्धा
भक्तिश्चपूजिते ॥ याभ्यांशश्वज्जगत्सर्वंजीवन्मुक्तमिदंमुने ॥ १२९ ॥ अदितिर्देवमाताचसुरभिश्चगवांप्रसूः ॥ दितिश्चदैत्यजननीकद्रूश्च

[1] बलादितिपाठः ।

विनतादनुः ॥ १३० ॥ उपयुक्ताःसृष्टिविधौएताश्चप्रकृतेःकलाः ॥ कलाश्चान्याःसन्तिबह्व्यस्तासुकाश्चिन्निबोधमे ॥ १३१ ॥ रोहिणीचन्द्रपत्नीचसंज्ञासूर्यस्यकामिनी ॥ शतरूपामनोर्भार्याशचीन्द्रस्यचगेहिनी ॥ १३२ ॥ ताराबृहस्पतेर्भार्य्यावसिष्ठस्याप्यरुन्धती ॥ अहल्यागौतमस्त्रीस्यादनसूयात्रिकामिनी ॥ १३३ ॥ देवहूतिःकर्दमस्यप्रसूतिर्दक्षकामिनी ॥ पितॄणांमानसीकन्यामेनकासाम्बिकाप्रसूः ॥ १३४ ॥ लोपामुद्रातथाहूतिःकुबेरस्यतुकामिनी ॥ वरुणानीयमस्त्रीचबलेर्विन्ध्यावलीतिच ॥१३५॥ कुन्तीचदमयन्तीचयशोदादेवकीसती ॥ गान्धारीद्रौपदीसव्यासावित्रीसत्यवत्प्रिया ॥ १३६ ॥ वृषभानुप्रियासाध्वीराधामाताकलावती ॥ मन्दोदरीचकौसल्यासुभद्राकैकयीतथा ॥ १३७॥ रेवतीसत्यभामाचकालिन्दीलक्ष्मणातथा ॥ मित्रविन्दानाग्नजितीतथा जाम्बवतीपरा ॥ १३८ ॥ लक्ष्मणारुक्मिणीसीतास्वयंलक्ष्मीःप्रकीर्तिता ॥ कलायोजनगन्धाचव्यासमातामहासती ॥ १३९ ॥ बाणपुत्रीतथोषाचचित्रलेखाचतत्सखी ॥ प्रभावतीभानुमतीतथामायावतीसती ॥ १४० ॥ रेणुकाचभृगोर्माताहलिमाताचरोहिणी ॥ एकानंशाचदुर्गासाश्रीकृष्णभगिनीसती ॥ १४१ ॥ बह्व्यःसन्तिकलाश्चैवंप्रकृतेरेवभारते ॥ यायाश्चग्रामदेव्यस्ताःसर्वाश्चप्रकृतेःकलाः ॥ १४२ ॥ कलांशांशसमुद्भूताःप्रतिविश्वेषुयोषितः ॥ योषितामपमानेनप्रकृतेश्चपराभवः ॥ १४३ ॥ ब्राह्मणी जितायेनपतिपुत्रवतीसती ॥ प्रकृतिःपूजितातेनवस्त्रालङ्कारचन्दनैः ॥ १४४ ॥ कुमारीचाष्टवर्षीयावस्त्रालङ्कारचन्दनैः ॥ पूजितायेनविप्रस्यप्रकृतिस्तेनपूजिता ॥ १४५ ॥ सर्वाःप्रकृतिसम्भूताउत्तमाधममध्यमाः ॥ सत्त्वांशाश्चोत्तमाज्ञेयाःसुशीलाश्चपतिव्रताः ॥ १४६ ॥ मध्यमारजसश्चांशास्ताश्चभोग्याःप्रकीर्त्तिताः ॥ सुखसम्भोगवत्यश्चस्वकार्य्येतत्पराःसदा ॥ १४७ ॥ अधमास्तमसश्चांशाअज्ञातकुलसम्भवाः ॥ दुर्मुखाःकुलटाधूर्त्ताःस्वतन्त्राःकलहप्रियाः ॥ १४८ ॥ पृथिव्यांकुलटायाश्चस्वर्गेचाप्सरसांगणाः ॥ प्रकृतेस्तमसश्चांशाःपुंश्चल्यःपरिकीर्त्तिताः ॥ १४९ ॥ एवंनिगदितंसर्वं प्रकृतेर्भेदपञ्चकम् ॥ ताःसर्वाःपूजिताःपृथ्व्यांपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ १५० ॥ पूजितासुरथेनादौदुर्गादुर्गार्तिनाशिनी ॥ द्वितीय[illegible]स्यवधार्थिना ॥ १५१ ॥ तत्पश्चाज्जगतांमातात्रिषुलोकेषुपूजिता ॥ जातादौदक्षपत्न्यांचनिहन्तुंदैत्यदान

वान् ॥ १५२ ॥ सतीदेहपरित्यज्ययज्ञेभर्तुश्चनिन्दया ॥ जज्ञेहिमवतःपत्न्यांलेभेपशुपतिंपतिम् ॥ १५३ ॥ गणेशश्चस्वयंकृष्णःस्कन्दो
विष्णुकलोद्भवः ॥ बभूवतुस्तौतनयौपश्चात्तस्याश्चनारद ॥ १५४॥ लक्ष्मीर्मङ्गलभूपेनप्रथमेपरिपूजिता ॥ त्रिषुलोकेषुतत्पश्चाद्देवतामुनि
मानवैः ॥ १५५ ॥ सावित्रीप्रथमंचापिभक्त्यावैपरिपूजिता ॥ तत्पश्चात्त्रिषुलोकेषुदेवतामुनिमानवैः ॥ १५६ ॥ आदौसरस्वतीदेवी
ब्रह्मणापरिपूजिता ॥ तत्पश्चात्त्रिषुलोकेषुदेवतामुनिमानवैः ॥ १५७॥ प्रथमंपूजिताराधागोलोकेरासमण्डले ॥ पौर्णमास्यांकार्त्तिक
स्यकृष्णेनपरमात्मना ॥ १५८ ॥ गोपिकाभिश्चगोपैश्चबालिकाभिश्चबालकैः ॥ गवांगणैः सुरगणैस्ततपश्चान्माययाहरेः ॥ १५९ ॥
तदाब्रह्मादिभिर्देवैर्मुनिभिर्मनुभिस्तथा ॥ पुष्पधूपादिभिर्भक्त्यापूजितावन्दितासदा ॥ १६० ॥ पृथिव्यांप्रथमेदेवीसुयज्ञेनचपूजिता ॥
शङ्करेणोपदिष्टेनपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ १६१ ॥ त्रिषुलोकेषुतत्पश्चादाज्ञयापरमात्मनः ॥ पुष्पधूपादिभिर्भक्त्यापूजितामुनिभिःसुरैः
॥ १६२ ॥ कलायायाःसुसंभूताःपूजितास्ताश्चभारते ॥ पूजिताग्रामदेव्यश्चग्रामेचनगरेमुने ॥ १६३ ॥ एवंतेकथितंसर्वंप्रकृतेश्चरितं
शुभम् ॥ यथागमंलक्षणञ्चकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १६४ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारायणनारदसंवादेप्रकृ
तिस्वरूपतद्भेदवर्णनंनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ समासेनश्रुतंसर्वंदेवीनांचरितंविभो ॥
विबोधनार्थंबोधस्यव्यासतोवक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ सृष्टेराद्यासृष्टिविधौकथमाविर्बभूवह ॥ कथंवापञ्चधाभूतावदवेदविदांवर ॥ २ ॥
भूतायायाश्चकलयातयात्रिगुणयाभवे ॥ व्यासेनतासांचरितंश्रोतुमिच्छामिसाम्प्रतम् ॥ ३ ॥ तासांजन्मानुकथनंध्यानंपूजाविधिं
परम् ॥ स्तोत्रंकवचमैश्वर्यंशौर्यंवर्णयमंगलम् ॥ ४ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ नित्यात्माचनभोनित्यंकालोनित्योदिशोयथा ॥
विश्वेषांगोकुलंनित्यंनित्योगोलोकएवच ॥ ५ ॥ तदेकदेशोवैकुण्ठोलम्बभागःसनित्यकः ॥ तथैवप्रकृतिर्नित्याब्रह्मलीनासनातनी
॥ ६ ॥ यथाग्नौदाहिकाचन्द्रेपद्मेशोभाप्रभारवौ ॥ शश्वद्युक्तानभिन्नासातथाप्रकृतिरात्मनि ॥ ७॥ विनास्वर्णंस्वर्णकारःकुण्डलंकर्त्तु
मक्षमः ॥ विनामृदाकुलालोहिघटंकर्त्तुंनहीश्वरः ॥ ८ ॥ नहिक्षमस्तथाब्रह्मासृष्टिंस्त्रष्टुंतयाविना ॥ सर्वशक्तिस्वरूपासातयास्याच्छ

क्तिमान्सदा ॥ ९ ॥ ऐश्वर्य्यवचनःशकृचतिःपराक्रमवाचकः ॥ तत्स्वरूपातयोर्दात्रीयासाशक्तिःप्रकीर्त्तिता ॥ १० ॥ समृद्धिबुद्धि
सम्पत्तियशसांवचनोभगः ॥ तेनशक्तिर्भगवतीभगरूपाचसासदा ॥ ११ ॥ तयायुक्तःसदात्माचभगवांस्तेनकथ्यते ॥ सचस्वे
च्छामयःकृष्णःसाकारश्चनिराकृतिः ॥ १२ ॥ तेजोरूपंनिराकारंध्यायन्तेयोगिनःसदा ॥ वदन्तितेपरंब्रह्मपरमात्मानमीश्वरम् ॥
॥ १३ ॥ अदृश्यंसर्वद्रष्टारंसर्वज्ञंसर्वकारणम् ॥ सर्वदंसर्वरूपान्तमरूपंसर्वपोषकम् ॥१४॥ वैष्णवास्तंनमन्यन्तेतद्भक्ताःसूक्ष्मदर्शिनः ॥
वदन्तिइतिकस्यतेजस्तेतेजस्विनंविना ॥ १५ ॥ तेजोमण्डलमध्यस्थंब्रह्मतेजस्विनंपरम् ॥ स्वेच्छामयंसर्वरूपंसर्वकारणकारणम् ॥
॥१६॥ अतीवसुन्दरंरूपंबिभ्रतंसुमनोहरम् ॥ किशोरवयसंशान्तंसर्वकान्तंपरात्परम् ॥१७॥ नवीननीरदाभासंरासैकश्यामसुन्दरम् ॥
शरन्मध्याह्नपद्मौघशोभामोचकलोचनम् ॥१८॥ मुक्तासारमहास्वच्छदन्तपंक्तिमनोहरम् ॥ मयूरपुच्छचूडश्चमालतीमाल्यमंडितम ॥
॥ १९ ॥ सुनासंसस्मितंशश्वद्भक्तानुग्रहकारकम् ॥ ज्वलदग्निविशुद्धैकपीतांशुकसुशोभितम् ॥ २० ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंरत्नभूषणभूषि
तम् ॥ सर्वाधारञ्चसर्वेशंसर्वशक्तियुतंविभुम् ॥ २१ ॥ सर्वैश्वर्य्यप्रदंसर्वस्वतन्त्रंसर्वमंगलम् ॥ परिपूर्णतमंसिद्धंसिद्धिदंसिद्धिकारणम् ॥
॥२२॥ ध्यायन्तेवैष्णवाःशश्वदेवंरूपंसनातनम् ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिशोकभीतिहरंपरम ॥२३॥ ब्रह्मणोवयसायस्यनिमेषउपचार्य्य
ते॥ सचात्मापरमंब्रह्मकृष्णइत्यभिधीयते ॥२४॥ कृषिस्तद्भक्तिवचनोनश्चतद्दास्यकारकः ॥ भक्तिदास्यप्रदातायःसकृष्णःपरिकीर्त्तितः ॥
॥ २५ ॥ कृषिश्चसर्ववचनोनकारोबीजवाचकः ॥ सर्वबीजंपरंब्रह्मकृष्णइत्यभिधीयते ॥ २६ ॥ असंख्यब्रह्मणांपातेकालेऽतीतेऽपि
नारद ॥ यद्गुणानांनास्तिनाशस्तत्समानोगुणेनच ॥ २७ ॥ सकृष्णःसर्वसृष्ट्यादौसिसृक्षुस्त्वेकएवच ॥ सृष्ट्युन्मुखस्तदंशेनकालेनप्रे
रितःप्रभुः ॥ २८ ॥ स्वेच्छामयःस्वेच्छयाचद्विधारूपोबभूवह ॥ स्त्रीरूपावामभागांशाद्दक्षिणांशःपुमान्स्मृतः ॥ २९ ॥ तांददर्शमहाका
मीका[illegible]तनः ॥ अतीवकमनीयांचचारुचम्पकसन्निभाम् ॥ ३० ॥ पूर्णेन्दुबिम्बसदृशनितम्बयुगलांपराम् ॥ सुचारुकदली
[illegible] ॥ ३१ ॥ श्रीयुक्तश्रीफलाकारस्तनयुग्ममनोरमाम् ॥ पुष्ट्यायुक्तांसुललितांमध्यक्षीणांमनोहराम् ॥ ३२ ॥

अता[illegible] [illegible]सस्मितांवक्रलोचनाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ ३३ ॥ शश्वच्चक्षुश्चकोराभ्यांपिबन्तींस
न्ततंमुदा ॥ कृष्णस्यसुन्दरमुखंचन्द्रकोटिविनिन्दकम् ॥ ३४ ॥ कस्तूरीबिन्दुभिःसार्द्धमधश्चन्दनबिन्दुना ॥ समंसिन्दूरबिन्दुञ्चभालम
ध्येचबिभ्रतीम् ॥ ३५ ॥ सुवक्रकबरीभारंमालतीमाल्यभूषितम् ॥ रत्नेन्द्रसारहारञ्चदधतींकान्तकामुकीम् ॥ ३६ ॥ कोटिचन्द्रप्रभाजुष्ट
पुष्टशोभासमन्विताम् ॥ गमनेराजहंसींतांदृष्ट्वाखञ्जनगंजनीम् ॥ ३७ ॥ अतिमात्रंतयासार्द्धंरासेशोरासमण्डले ॥ रासोल्लासेषुरहसि
रासक्रीडांचकारह ॥ ३८ ॥ नानाप्रकारश्शृङ्गारंश्शृङ्गारोमूर्त्तिमानिव ॥ चकारसुखसम्भोगंयावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ३९ ॥ ततःसचपरिश्रान्त
स्तस्यायोनौजगत्पिता ॥ चकारवीर्य्याधानञ्चनित्यानन्दःशुभक्षणे ॥ ४० ॥ गात्रतोयोषितस्तस्याःसुरतान्तेचसुव्रत ॥ निस्ससारश्रम
जलंश्रान्तायास्तेजसाहरेः ॥ ४१ ॥ महासुरतखिन्नायानिश्वासश्चबभूवह ॥ तदाधारश्रमजलंतत्सर्वंविश्वगोलकम् ॥ ४२ ॥ सचनिश्वास
वायुश्चसर्वाधारोबभूवह ॥ निश्श्वासवायुःसर्वेषांजीविनाञ्चभवेषुच ॥ ४३ ॥ बभूवमूर्त्तिमद्वायोर्वामाङ्गात्प्राणवल्लभा ॥ तत्पत्नीसाचत
त्पुत्राःप्राणाःपञ्चचजीविनाम् ॥ ४४ ॥ प्राणोऽपानःसमानश्चैवोदानोव्यानएवच ॥ बभूवुरेवतत्पुत्राअधःप्राणाश्चपञ्चच ॥ ४५ ॥ धर्मतोया
धिदेवश्चबभूववरुणोमहान् ॥ तद्वामाङ्गाच्चतत्पत्नीवरुणानीबभूवसा ॥ ४६ ॥ अथसाकृष्णशक्तिश्चकृष्णाद्गर्भंदधारह ॥ शतमन्वन्तरंयाव
ज्ज्वलन्तीब्रह्मतेजसा ॥ ४७ ॥ कृष्णप्राणाधिदेवीसाकृष्णप्राणाधिकप्रिया ॥ कृष्णस्यसंगिनीशश्वत्कृष्णवक्षस्थलस्थिता ॥ ४८ ॥ शत
मन्वन्तरातीतकालेपरमसुन्दरी ॥ सुषावाण्डंसुवर्णाभंविश्वाधारालयंपरम् ॥ ४९ ॥ दृष्ट्वाचाण्डंहिसादेवीहृदयेनविदूयता ॥ उत्ससर्ज
चकोपेनतदण्डंगोलकेजले ॥ ५० ॥ दृष्ट्वाकृष्णश्चतत्त्यागंहाहाकारंचकारह ॥ शशापदेवींदेवेशस्तत्क्षणंचयथोचितम् ॥ ५१ ॥ यतो
ऽपत्यंत्वयात्यक्तंकोपशीलेसुनिष्ठुरे ॥ भवत्वमनपत्यापिचाद्यप्रभृतिनिश्चितम् ॥ ५२ ॥ यायास्त्वदंशरूपाश्चभविष्यन्तिसुरस्त्रियः ॥ अन
पत्याश्चताःसर्वास्त्वत्समानित्ययौवनाः ॥ ५३ ॥ एतस्मिन्नन्तरेदेवीजिह्वाग्रात्सहसाततः ॥ आविर्बभूवकन्यैकाशुक्लवर्णामनोहरा ॥ ५४ ॥
पीतवस्त्रपरीधानावीणापुस्तकधारिणी ॥ रत्नभूषणभूषाढ्यासर्वशास्त्राधिदेवता ॥ ५५ ॥ अथकालांतरेसाचद्विधारूपाबभूवह ॥ वामार्द्धां

गाचकमलादक्षिणार्द्धाचराधिका ॥ ५६॥ एतस्मिन्नन्तरेकृष्णोद्विधारूपोबभूवह ॥ दक्षिणार्द्धस्स्याद्विभुजोवामार्द्धश्चचतुर्भुजः ॥ ५७॥
उवाचवाणींश्रीकृष्णस्त्वमस्यभवकामिनी ॥ अत्रैवमानिनीराधानैवभद्रंभविष्यति ॥ ५८ ॥ एवंलक्ष्मींसंप्रददौतुष्टोनारायणायवै ॥
संजगामचवैकुण्ठंताभ्यांसार्द्धंजगत्पतिः ॥ ५९॥ अनपत्येचतेद्वेचयतोराधांशसम्भवे ॥ नारायणाङ्गादभवन्पार्षदाश्चचतुर्भुजाः ॥ ६० ॥
तेजसावयसारूपगुणाभ्यांचसमाहरेः ॥ बभूवुःकमलाङ्गाच्चदासीकोट्यश्चतत्समाः ॥ ६१ ॥ अथगोलोकनाथस्यलोम्नांविवरतोमुने ॥
आसन्नसंख्यगोपाश्चवयसातेजसासमाः ॥६२॥ रूपेणसुगुणेनैववेषाद्वाविक्रमेणच ॥ प्राणतुल्याःप्रियाःसर्वेबभूवुःपार्षदाविभोः ॥६३॥
राधाङ्गलोमकूपेभ्योबभूवुर्गोपकन्यकाः ॥ राधातुल्याश्चसर्वास्तानान्यतुल्याःप्रियंवदाः ॥ ६४ ॥ रत्नभूषणभूषाढ्याःशश्वत्सुस्थि
रयौवनाः ॥ अनपत्याश्चताःसर्वाःपुंसःशापेनसन्ततम् ॥ ६५॥ एतस्मिन्नन्तरेविप्रसहसाकृष्णदेहतः ॥ आविर्बभूवसादुर्गाविष्णुमाया
सनातनी ॥ ६६॥ देवीनारायणीशानासर्वशक्तिस्वरूपिणी ॥ बुद्ध्यधिष्ठातृदेवीसाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ६७॥ देवीनांबीजरूपाचमू
लप्रकृतिरीश्वरी ॥ परिपूर्णतमातेजःस्वरूपात्रिगुणात्मिका ॥ ६८ ॥ तप्तकाञ्चनवर्णाभासूर्य्यकोटिसमप्रभा ॥ ईषद्धासप्रसन्नास्यासह
स्रभुजसंयुता ॥६९॥ नानाशस्त्रास्त्रनिकरंबिभ्रतीसात्रिलोचना ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानारत्नभूषणभूषिता ॥ ७० ॥ यस्याश्चांशांशकलयाबभू
वुः सर्वयोषितः ॥ सर्वविश्वस्थितालोकामोहितामाययायया ॥ ७१ ॥ सर्वैश्वर्य्यप्रदात्रीचकामिनांगृहमेधिनाम् ॥ कृष्णभक्तिप्रदात्री
चवैष्णवानाञ्चवैष्णवी ॥ ७२ ॥ मुमुक्षूणांमोक्षदात्रीसुखिनांसुखदायिनी ॥ स्वर्गेषुस्वर्गलक्ष्मीःसागृहलक्ष्मीर्गृहेष्वसौ ॥ ७३ ॥ तपस्वि
षुतपस्याचश्रीरूपासानृपेषुच ॥ याचाग्नौदाहिकारूपाप्रभारूपाचभास्करे ॥ ७४ ॥ शोभास्वरूपाचन्द्रेचपद्मेषुचसुशोभना ॥ सर्वशक्ति
स्वरूपायाश्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ ७५ ॥ययाचशक्तिमानात्माययावैशक्तिमज्जगत् ॥ ययाविनाजगत्सर्वंजीवन्मृतमिवस्थितम् ॥ ७६ ॥
याचसंसारवृक्षस्यबीजरूपासनातनी॥स्थितिरूपाबुद्धिरूपाफलरूपाचनारद॥७७॥क्षुत्पिपासादयाश्रद्धानिद्रातन्द्राक्षमाधृतिः॥ शान्ति
र्लज्जात[illegible]न्त्यादिरूपिणी ॥७८॥ साचसंस्तूयसर्वेशंतत्पुरःसमुपस्थिता ॥ रत्नसिंहासनंतस्यैप्रददौराधिकेश्वरः ॥ ७९ ॥

एतस्मिन [torn] सुमुखः ॥ पद्मनाभोनाभिपद्मान्निस्ससारपुमान्मुने ॥ ८० ॥ कमण्डलुधरःश्रीमांस्तपस्वीज्ञानिनांवरः ॥
चतुर्मुखंस्तंतुष्टावप्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥ ८१ ॥ सुदतीसुन्दरीश्रेष्ठाशतचन्द्रसमप्रभा ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानारत्नभूषणभूषिता ॥ ८२ ॥
रत्नसिंहासनेरम्येस्तुतावैसर्वकारणम् ॥ उवासस्वामिनासार्द्धंकृष्णस्यपुरतोमुदा ॥ ८३ ॥ एतस्मिन्नन्तरेकृष्णोद्विधारूपोबभूवसः ॥
वामार्द्धांगोमहादेवोदक्षिणोगोपिकापतिः ॥८४॥ शुद्धस्फटिकसङ्काशःशतकोटिरविप्रभः ॥ त्रिशूलपट्टिशधरोव्याघ्रचर्मधरोहरः ॥८५॥
तप्तकाञ्चनवर्णाभजटाभारधरःपरः ॥ भस्मभूषणगात्रश्चसस्मितश्चन्द्रशेखरः ॥ ८६ ॥ दिगम्बरोनीलकण्ठःसर्पभूषणभूषितः ॥ बिभ्र
दक्षिणहस्तेनरत्नमालांसुसंस्कृताम् ॥८७॥ प्रजपन्पञ्चवक्त्रेणब्रह्मज्योतिःसनातनम् ॥ सत्यस्वरूपंश्रीकृष्णंपरमात्मानमीश्वरम् ॥८८॥
कारणंकारणानाञ्चसर्वमङ्गलमङ्गलम् ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिशोकभीतिहरंपरम् ॥ ८९ ॥ संस्तूयमृत्योर्मृत्युंतंजातोमृत्युञ्जयाभिधः ॥
रत्नसिंहासनेरम्येसमुवासहरेःपुरः ॥९०॥ इति श्रीब्र०महापु०द्वि०प्रकृ०नारायणनारदसंवादेदेवदेव्युत्पत्तिर्नामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ अथाण्डंतज्जलेतिष्ठद्यावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ततःस्वकालेसहसाद्विधारूपोबभूवसः ॥ १ ॥ तन्मध्येशिशुरेकश्चश
तकोटिरविप्रभः ॥ क्षणंरोरूयमाणश्चसशिशुःपीडितःक्षुधा ॥ २ ॥ पितृमातृपरित्यक्तोजलमध्येनिराश्रयः ॥ नैकब्रह्माण्डनाथोयो
ददर्शोर्ध्वमनाथवत् ॥ ३ ॥ स्थूलात्स्थूलतमःसोऽपिनाम्नादेवोमहाविराट् ॥ परमाणुर्यथासूक्ष्मात्परःस्थूलात्तथाप्यसौ ॥ ४ ॥ तेजसां
षोडशांशोऽयंकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ आधारोऽसंख्यविश्वानांमहाविष्णुस्सुरेश्वरः ॥ ५ ॥ प्रत्येकंरोमकूपेषुविश्वानिनिखिलानिच ॥
अद्यापितेषांसंख्यांचकृष्णोवक्तुंनहिक्षमः ॥ ६ ॥ यथास्तिसंख्यारजसांविश्वानांनकदाचन ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांतथासंख्यानविद्यते
॥७॥ प्रतिविश्वेषुसन्त्येवंब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ पातालाद्ब्रह्मलोकान्तंब्रह्माण्डंपरिकीर्त्तितम् ॥ ८ ॥ ततऊर्ध्वेंचवैकुण्ठोब्रह्माण्डाद्बहिरे
वसः ॥ सचसत्यस्वरूपश्चशश्वन्नारायणोयथा ॥ ९ ॥ तदूर्ध्वेंचैवगोलकःपंचाशत्कोटियोजनात् ॥ नित्यःसत्यस्वरूपश्चयथाकृष्णस्त
थाप्ययम् ॥ १० ॥ सप्तद्वीपमितापृथ्वीसप्तसागरसंयुता ॥ एकोनपंचाशदुपद्वीपासंख्यवनान्विता ॥ ११ ॥ ऊर्ध्वेंसप्तसुवर्लोकाब्रह्म

लोकसमन्विताः ॥ पातालानिचसप्ताधश्चैवंब्रह्माण्डमेवच ॥१२॥ ऊर्ध्वंधरायाभूर्लोकोभुवर्लोकस्ततःपरः ॥ स्वर्लोकस्तुततःपश्चान्म
हर्लोकस्ततोजनः ॥१३ ॥ ततःपरस्तपोलोकःसत्यलोकस्ततःपरः ॥ ततःपरोब्रह्मलोकस्तप्तकांचननिर्मितः ॥ १४ ॥ एवंसर्वंकृत्रिमं
तद्बाह्याभ्यन्तरएवच ॥ तद्विनाशेविनाशश्चसर्वेषामेवनारद ॥ १५ ॥ जलबुद्बुदवत्सर्वंविश्वसंघमनित्यकम् ॥ नित्यौगोलोकवैकुण्ठौस
त्यौशश्वदकृत्रिमौ ॥ १६ ॥ लोमकूपेचविध्यण्डंप्रत्येकंतस्यनिश्चितम् ॥ एषांसंख्यांनजानातिकृष्णोऽन्यस्यापिकाकथा ॥ १७ ॥
प्रत्येकंप्रतिविध्यण्डेब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ तिस्रःकोटचःसुराणांचसंख्यासर्वत्रपुत्रक ॥ १८ ॥दिगीशाश्चैवदिक्पालानक्षत्राणिग्रहादयः ॥
भुविवर्णाश्चचत्वारोऽधोनागाश्चचराचराः ॥ १९ ॥ अथकालेनसविराडूर्ध्वंदृष्ट्वापुनःपुनः ॥ डिम्भान्तरंचशून्यंचनद्वितीयंकथंचन
॥२०॥ चिन्तामवापक्षुद्युक्तोरुरोदचपुनःपुनः ॥ ज्ञानंप्राप्यतदादध्यौकृष्णंपरमपूरुषम् ॥ २१ ॥ ततोददर्शतत्रैवब्रह्मज्योतिःसनातनम् ॥
नवीननीरदश्यामंद्विभुजंपीतवाससम् ॥२२॥ सस्मितंमुरलीहस्तंभक्तानुग्रहकारकम् ॥ जहासबालकस्तुष्टोदृष्ट्वाजनकमीश्वरम् ॥ २३ ॥
वरंतस्मैददौतुष्टोवरेशःसमयोचितम् ॥ मत्समोज्ञानयुक्तश्चक्षुत्पिपासाविवर्जितः ॥ २४ ॥ ब्रह्माण्डासंख्यनिलयोभववत्सलयावधि ॥
निष्कामोनिर्भयश्चैवसर्वेषांवरदोवरः ॥ रोगमृत्युजराशोकपीडादिपरिवर्जितः ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वातद्दक्षकर्णेमहामन्त्रंषडक्षरम् ॥ त्रिःकृत्वा
प्रजजापादौवेदांगमवरंपरम् ॥ २६ ॥ प्रणवादिचतुर्थ्यन्तंकृष्णइत्यक्षरद्वयम् ॥ वह्निज्वालान्तमिष्टञ्चसर्वविघ्नहरंपरम् ॥ २७ ॥ मन्त्रंद
त्वातदाहारंकल्पयामासवैप्रभुः ॥ श्रूयतांतद्ब्रह्मपुत्रनिबोधकथयामिते ॥ २८ ॥ प्रतिविश्वेषुनैवेद्यंदद्याद्वैवैष्णवोजनः ॥ षोडशांशंवि
षयिणोविष्णोःपञ्चदशास्यवै ॥ २९ ॥ निर्गुणस्यात्मनश्चैवपरिपूर्णतमस्यच ॥ नैवेद्येनचकृष्णस्यनहिकिञ्चित्प्रयोजनम् ॥ ३० ॥
यद्ददातिचनैवेद्यंयस्मैदेवाययोजनः ॥ सचखादतितत्सर्वंलक्ष्मीदृष्ट्यापुनर्भवेत् ॥ ३१ ॥ तञ्चमन्त्रंवरंदत्त्वातमुवाचपुनर्विभुः ॥ वरअ
न्यःकइष्टस्तेतंमेब्रूहिददामिते ॥ ३२ ॥ कृष्णस्यवचनंश्रुत्वातमुवाचमहाविराट् ॥ अदन्तोबालकस्तत्रवचनंसमयोचितम् ॥ ३३ ॥
महाविराड्[illegible]संमेत्वत्पदाम्भोजेभक्तिर्भवतुनिश्चला ॥ सन्ततंयावदायुर्मेक्षणंवासुचिरञ्चवा ॥ ३४ ॥ त्वद्भक्तियुक्तोयोलोकेजीव

न्मुक्तःसस[illegible]क्तिहीनोमूर्खश्चजीवन्नपिमृतोहिसः ॥ ३५ ॥ किंतज्जपेनतपसायज्ञेनयजनेनच ॥ व्रतेनैवोपवासेनपुण्यतीर्थ
निषेवया ॥ ३६ ॥ कृष्णभक्तिविहीनस्यपुंसस्स्याज्जीवनंवृथा ॥ येनात्मनाजीवितश्चतमेवनहिमन्यते ॥ ३७ ॥ यावदात्माशरीरेऽस्ति
तावत्स्याच्छक्तिसंयुतः ॥ पश्चाद्यान्तिगतेतस्मिन्नस्वतन्त्राश्चशक्तयः ॥ ३८ ॥ सचत्वंचमहाभागसर्वात्माप्रकृतेःपरः ॥ स्वेच्छामय
श्चसर्वाद्योब्रह्मज्योतिःसनातनः ॥ ३९ ॥ इत्युक्त्वाबालकस्तत्रविररामचनारद ॥ उवाचकृष्णःप्रत्युक्तिंमधुरांश्रुतिसुन्दरीम् ॥ ४० ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ सुचिरंसुस्थिरंतिष्ठयथाहंत्वंतथाभव ॥ असंख्यब्रह्मणांपातेपातस्तेनभविष्यति ॥ ४१ ॥ अंशेनप्रतिविध्यण्डेत्वंच
पुत्रविराडभव ॥ त्वन्नाभिपद्मेब्रह्माचविश्वस्रष्टाभविष्यति ॥ ४२ ॥ ललाटेब्रह्मणश्चैवरुद्राश्चैकादशैवतु ॥ शिवांशेनभविष्यन्तिसृष्टिसंच
रणायवै ॥ ४३ ॥ कालाग्निरुद्रस्तेष्वेकोविश्वसंहारकारकः ॥ पाताविष्णुश्चविषयीक्षुद्रांशेनभविष्यति ॥ ४४ ॥ मद्भक्तियुक्तःसत
तंभविष्यसिवरेणमे ॥ ध्यानेनकमनीयंमांनित्यंद्रक्ष्यसिनिश्चितम् ॥ ४५ ॥ मातरंकमनीयांचममवक्षःस्थलस्थिताम् ॥ यामिलोकं
तिष्ठवत्सेत्युक्त्वासोऽन्तरधीयत ॥ ४६ ॥ गत्वाचनाकंब्रह्माणंशङ्करंसउवाचह ॥ स्रष्टारंस्रष्टुमीशंचसंहर्त्तारंचतत्क्षणम् ॥ ४७ ॥
॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ सृष्टिंस्रष्टुंगच्छवत्सनाभिपद्मोद्भवोद्भव ॥ महाविराड्लोककूपेक्षुद्रस्यचविधेःशृणु ॥ ४८ ॥ गच्छवत्समहादेव
ब्रह्मभालोद्भवोभव ॥ अंशेनचमहाभागस्वयंचसुचिरंतपः ॥ ४९ ॥ इत्युक्त्वाजगतांनाथोविररामविधेःसुतः ॥ जगामनत्वातंब्रह्मा
शिवश्चशिवदायकः ॥ ॥ ५० ॥ महाविराड्लोमकूपेब्रह्माण्डेगोलकेजले ॥ सबभूवविराट्क्षुद्रोविराडंशेनसाम्प्रतम् ॥ ५१ ॥
श्यामोयुवापीतवासाःशयानोजलतल्पके ॥ ईषद्धासःप्रसन्नास्योविश्वरूपीजनार्दनः ॥ ५२ ॥ तन्नाभिकमलेब्रह्माबभूवकमलोद्भवः ॥
संभूयपद्मदण्डंचबभ्रामयुगलक्षकम् ॥ ५३ ॥ नान्तंजगामदण्डस्यपद्मनाभस्यपद्मजः ॥ नाभिजस्यचपद्मस्यचिन्तामापपितामहः
॥५४॥ स्वस्थानंपुनरागत्यदध्यौकृष्णपदाम्बुजम् ॥ ततोददर्शक्षुद्रंतंध्यात्त्वातद्दिव्यचक्षुषा ॥ ५५ ॥ शयानंजलतल्पेचब्रह्माण्डपिण्ड
मावृते ॥ यल्लोमकूपेब्रह्माण्डंतंचतत्परमीश्वरम् ॥ ५६ ॥ श्रीकृष्णंचापिगोलोकंगोपगोपीसमन्वितम् ॥ तंसंस्तूयवरंप्रापततः

सृष्टिंचकारसः ॥ ५७ ॥ बभूवुर्ब्रह्मणःपुत्रामानसाःसनकादयः ॥ ततोरुद्राःकपालाच्चशिवस्यैकादशस्मृताः ॥ ५८ ॥ बभूवपाता
विष्णुश्चवामेक्षुद्रस्यपार्श्वतः ॥ चतुर्भुजश्चभगवाञ्श्वेतद्वीपनिवासकृत् ॥ ५९ ॥ क्षुद्रस्यनाभिपद्मेचब्रह्माविश्वंससर्जसः ॥
स्वर्गंमर्त्यंचपातालंत्रिलोकं सचराचरम् ॥ ६० ॥ एवंसर्वंलोमकूपेविश्वंप्रत्येकमेवच ॥ प्रतिविश्वंक्षुद्रविराड्ब्रह्मविष्णु
शिवादयः ॥ ६१ ॥ इत्येवंकथितंवत्सकृष्णसङ्कीर्त्तनंशुभम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ६२ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहा
पुराणेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेविश्वब्रह्माण्डवर्णनंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुतं
सर्वमपूर्वंचत्वत्प्रसादात्सुधोपमम् ॥ अधुनाप्रकृतीनांचव्यासंवर्णयभोप्रभो ॥ १ ॥ कस्याःपूजाकृताकेनकथंमर्त्येप्रकाशिता ॥ केन
वापूजिताकावाकेनकावास्तुतामुने ॥ २ ॥ कवचंस्तोत्रकंध्यानंप्रभावंचरितंशुभम् ॥ काभिःकाभ्योवरोदत्तस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥
॥ ३॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ गणेशजननीदुर्गाराधालक्ष्मीःसरस्वती ॥ सावित्रीवैसृष्टिविधौप्रकृतिः पञ्चधास्मृता ॥४॥ आसीत्पूज्या
प्रसिद्धाचप्रभावःपरमाद्भुतः ॥ सुधोपमञ्चचरितंसर्वमङ्गलकारणम् ॥ ५ ॥ प्रकृत्यंशाःकलायाश्चतासांचचरितंशुभम् ॥ सर्वंवक्ष्यामि
तेब्रह्मन्सावधानंनिशामय ॥ ६ ॥ वाणीवसुन्धरागङ्गाषष्ठीमङ्गलचण्डिका ॥ तुलसीमानसीनिद्रास्वधास्वाहाचदक्षिणा ॥ ७ ॥ तेज
सामत्समास्ताश्चरूपेणचगुणेनच ॥ ८ ॥ संक्षेपमासांचरितंपुण्यदंश्रुतिसुन्दरम् ॥ जीवकर्मविपाकञ्चतच्चवक्ष्यामिसुन्दरम् ॥ ९ ॥
दुर्गायाश्चैवराधायाविस्तीर्णंचरितंमहत् ॥ तच्चपश्चात्प्रवक्ष्यामिसंक्षेपात्क्रमतःशृणु ॥ १०॥ आदौसरस्वतीपूजाश्रीकृष्णेनविनिर्मिता ॥
यत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठमूर्खोभवतिपण्डितः ॥ ११ ॥ आविर्भूतायदादेवीवक्त्रतःकृष्णयोषितः ॥ इयेषकृष्णंकामेनकामुकीकामरूपिणी ॥
॥ १२ ॥ सचविज्ञायतद्भावंसर्वज्ञःसर्वमातरम् ॥ तामुवाचहितंसत्यंपरिणामसुखावहम् ॥ १३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ भजना
रायणंसाध्विमदंश[illegible]चतुर्भुजम् ॥ युवानंसुन्दरंसर्वगुणयुक्तंचमत्समम् ॥ १४ ॥ कामदंकामिनीनांचतासांतंकामपूरकम् ॥ कोटिकन्द

पंल... [illegible] ॥ १५ ॥ कान्तेकान्तंचमांकृत्वायदिस्थातुमिहेच्छसि ॥ त्वत्तोबलवतीराधानतेभद्रंभविष्यति ॥
॥ १६ ॥ योयं... [illegible] वान्वापिततोऽन्यंरक्षितुंक्षमः ॥ कथंपरान्साधयतियदिस्वयमनीश्वरः ॥ १७ ॥ सर्वेशस्सर्वशास्ताहंराधांरा
धितुमक्षमः ॥ तेजसामत्समासाचरूपेणचगुणेनच ॥ १८ ॥ प्राणाधिष्ठातृदेवीसाप्राणांस्त्यक्तुंचकःक्षमः ॥ प्राणतोऽपिप्रियःकुत्रकेषां
वास्तिचकश्चन ॥ १९ ॥ त्वंभद्रेगच्छवैकुण्ठंतवभद्रंभविष्यति ॥ पतिंतमीश्वरंकृत्वामोदस्वसुचिरंसुखम् ॥ २० ॥ विवर्जितालोभमो
हकामकोपेनहिंसया ॥ तेजसात्वत्समालक्ष्मीरूपेणचगुणेनच ॥ २१ ॥ तयासार्द्धंभवप्रीत्यासुखंकालंप्रयास्यति ॥ गौरवंचापितत्तु
ल्यंकरिष्यतिपतिर्द्वयोः ॥ २२ ॥ प्रतिविश्वेषुतेपूजांमहतींतेमुदान्विताः ॥ माघस्यशुक्लपंचम्यांविद्यारम्भेषुसुन्दरि ॥ २३ ॥ मानवा
मनवोदेवामुनीन्द्राश्चमुमुक्षवः ॥ सन्तश्चयोगिनःसिद्धानागगन्धर्वकिंनराः ॥ २४ ॥ मद्वरेणकरिष्यन्तिकल्पेकल्पेयथाविधि ॥ भक्ति
युक्ताश्चदत्त्वावैचोपचारांश्चषोडश ॥ २५ ॥ काण्वशाखोक्तविधिनाध्यानेनस्तवनेनच ॥ जितेन्द्रियाःसंयताश्चपुस्तकेषुघटेऽपिच ॥
॥ २६ ॥ कृत्वासुवर्णगुटिकांगन्धंचन्दनचर्च्चिताम् ॥ कवचन्तेग्रहीष्यन्तिकण्ठेवादक्षिणेभुजे ॥ २७ ॥ पठिष्यन्तिचविद्वांसःपूजाका
लेचपूजिते ॥ इत्युक्त्वापूजयामासतांदेवींसर्वपूजितः ॥ २८ ॥ ततस्तत्पूजनंचक्रुर्ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ अनन्तश्चापिधर्मश्चमुनीन्द्राः
सनकादयः ॥ २९ ॥ सर्वेदेवाश्चमनवोनृपावामानवादयः ॥ बभूवपूजितानित्यासर्वलोकैःसरस्वती ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
पूजाविधानंस्तवनंध्यानंकवचमीप्सितम् ॥ पूजोपयुक्तंनैवेद्यंपुष्पंवाचन्दनादिकम् ॥ ३१ ॥ वदवेदविदांश्रेष्ठश्रोतुंकौतूहलंमम ॥ वर्द्ध
तेसाम्प्रतंशश्वत्किमिदंश्रुतिसुन्दरम् ॥ ३२ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिकाण्वशाखोक्तपद्धतिम् ॥ जगन्मातुः
सरस्वत्याःपूजाविधिसमन्विताम् ॥ ३३ ॥ माघस्यशुक्लपञ्चम्यांविद्यारम्भदिनेऽपिच ॥ पूर्वेऽह्निसंयमंकृत्वातत्रस्यात्संयतःशुचिः ॥
॥ ३४ ॥ स्नात्वानित्यक्रियांकृत्वाघटंसंस्थाप्यभक्तितः ॥ संपूज्यदेवषट्कञ्चनैवेद्यादिभिरेवच ॥ ३५ ॥ गणेशञ्चदिनेशञ्चवह्निंविष्णुं
शिवंशिवाम् ॥ संज्पूयसंयतोऽग्रेचततोऽभीष्टंप्रपूजयेत् ॥ ३६ ॥ ध्यानेनवक्ष्यमाणेनध्यात्वाबाह्यघटेबुधः ॥ ध्यात्वापुनःषोडशोपचारैस्तांपू

जयेद्व्रती ॥३७॥ पूजोपयुक्तंनैवेद्यंयद्यद्देदेनिरूपितम् ॥ वक्ष्यामिसाम्प्रतंकिञ्चिद्यथाधीतंयथागमम् ॥३८॥ नवनीतंदधिक्षीरंलाजांश्चति
ललड्डुकान् ॥ इक्षुमिक्षुरसंशुक्लवर्णपक्वगुडंमधु ॥ ३९ ॥ स्वस्तिकंशर्करांशुक्लधान्यस्याक्षतमक्षतम् ॥ अस्विन्नशुक्लधान्यस्यपृथुकं
शुक्लमोदकम् ॥ ४० ॥घृतसैन्धवसंस्कारैर्हविष्यैर्व्यंजनैस्तथा ॥ यवगोधूमचूर्णानांपिष्टकंघृतसंस्कृतम् ॥ ४१॥ पिष्टकंस्वस्तिकस्यापि
पक्वरम्भाफलस्यच ॥ परमान्नंचसघृतंमिष्टान्नंचसुधोपमम् ॥ ४२ ॥ नारिकेलंतदुदकंकेशरंमूलमार्द्रकम् ॥ पक्वरम्भाफलंचारुश्रीफ
लंबदरीफलम् ॥ कालदेशोद्भवंपक्वफलंशुक्लंसुसंस्कृतम् ॥ ४३ ॥ सुगन्धिशुक्लपुष्पञ्चगन्धाढ्यंशुक्लचन्दनम् ॥ नवीनंशुक्लवस्त्रंचशं
खंचसुमनोहरम् ॥ माल्यंचशुक्लपुष्पाणांमुक्ताहीरादिभूषणम् ॥ ४४ ॥ यद्दृष्टंचश्रुतौध्यानंप्रशस्तंश्रुतिसुन्दरम् ॥ तन्निबोधमहाभाग
भ्रमभञ्जनकारणम् ॥ ४५ ॥ सरस्वतींशुक्लवर्णांसस्मितांसुमनोहराम् ॥ कोटिचन्द्रप्रभाजुष्टपुष्टश्रीयुक्तविग्रहाम् ॥ ४६ ॥ वह्नि
शुद्धांशुकाधानांसस्मितांसुमनोहराम् ॥ रत्नसारेन्द्रखचितवरभूषणभूषिताम् ॥ ४७ ॥ सुपूजितांसुरगणैर्ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥
वन्देभक्त्यावन्दितांतांमुनीन्द्रमनुमानवैः ॥ ४८ ॥ एवंध्यात्वाचमूलेनसर्वंदत्त्वाविचक्षणः ॥ संस्तूयकवचंधृत्वाप्रणमेद्दण्डवद्भुवि
॥ ४९ ॥ येषांस्यादिष्टदेवीयं तेषांनित्यंशुभंमुने ॥ विद्यारम्भेचसर्वेषांवर्षान्तेपंचमीदिने ॥ ५० ॥ सर्वोपयुक्तमूलंचवैदिकाष्टाक्षरः
परः ॥ येषांयदुपदेशोवातेषांतन्मूलमेवच ॥ सरस्वतीचतुर्थ्यन्तोवह्निजायान्तएवच ॥ ५१ ॥ श्रींह्रींस्वरस्यत्यैस्वाहा ॥ लक्ष्मीमा
यादिकश्चैवमन्त्रोऽयंकल्पपादपः ॥ ५२ ॥ पुरानारायणश्चेमंवाल्मिकायकृपानिधिः ॥ प्रददौजाह्नवीतीरेपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ ५३ ॥
भृगुर्ददौचशुक्रायपुष्करेसूर्य्यपर्वणि ॥ चन्द्रपर्वणिमारीचोददौवाक्पतयेमुदा ॥ ५४ ॥ भृगवेचददौतुष्टोब्रह्माबदरिकाश्रमे ॥
आस्तीकायजरत्कारुर्ददौक्षीरोदसन्निधौ ॥ विभाण्डकोददौमेरौऋष्यश‍ृङ्गायधीमते ॥ ॥ ५५ ॥ शिवःकणादमुनयेगौतमायददौ
मुने ॥ सूर्य्यश्चयाज्ञवल्क्यायतथाकात्यायनायच ॥५६॥ शेषःपाणिनयेचैवभरद्वाजायधीमते ॥ ददौशाकटायनायसुतलेबलिसंसदि
॥५७॥ [illegible] त्रसिद्धर्भवेन्नृणाम् ॥ यदिस्यात्सिद्धमन्त्रोहिबृहस्पतिसमोभवेत ॥ ५८ ॥ कवचंश‍ृणुविप्रेन्द्रयद्दत्तंविधिना

पुरा ॥ [illegible] गवगन्धमाद्वने ॥ ५९ ॥ ॥ भृगुरुवाच ॥ ॥ ब्रह्मन्ब्रह्मविदांश्रेष्ठब्रह्मज्ञानविशारद ॥ सर्वज्ञसर्वजनकसर्वपूजकपूजित ॥ ६० ॥ सरस्वत्याश्चकवचंब्रूहिविश्वजयंप्रभो ॥ अयातयाममन्त्राणांसमूहोयत्रसंयुतः ॥ ६१ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिकवचंसर्वकामदम् ॥ श्रुतिसारंश्रुतिसुखंश्रुत्युक्तंश्रुतिपूजितम् ॥ ६२ ॥ उक्तंकृष्णेनगोलोकेमह्यंवृन्दावनेवने ॥ रासेश्वरेणविभुनारासेवैरासमण्डले ॥ ६३ ॥ अतीवगोपनीयञ्चकल्पवृक्षसमंपरम् ॥ अश्रुताद्भुतमन्त्राणांसमूहैश्चसमन्वितम् ॥ ६४ ॥ यद्धृत्वापठनाद्ब्रह्मन्बुद्धिमांश्चबृहस्पतिः ॥ यद्धृत्वाभगवाञ्छुक्रःसर्वदैत्येषुपूजितः ॥ ६५ ॥ पठनाद्धारणाद्वाग्मीकवीन्द्रोवाल्मिकीमुनिः ॥ स्वायम्भुवोमनुश्चैवयद्धृत्वासर्वपूजिताः ॥ ६६ ॥ कणादोगौतमःकण्वःपाणिनिःशाकटायनः ॥ ग्रन्थंचकारयद्धृत्वादक्षःकात्यायनःस्वयम् ॥ ६७ ॥ धृत्वावेदविभागञ्चपुराणान्यखिलानिच ॥ चकारलीलामात्रेणकृष्णद्वैपायनःस्वयम् ॥ ६८ ॥ शातातपश्चसंवर्त्तोवसिष्ठश्चपराशरः ॥ यद्धृत्वापठनाद्ग्रन्थंयाज्ञवल्क्यश्चकारसः ॥ ६९ ॥ ऋष्यशृङ्गोभरद्वाजश्चास्तीकोदेवलस्तथा ॥ जैगीषव्योऽथजाबालिर्यद्धृत्वासर्वपूजितः ॥ ७० ॥ कवचस्यास्यविप्रेन्द्रऋषिरेषप्रजापतिः ॥ स्वयंबृहस्पतिश्छन्दोदेवोरासेश्वरःप्रभुः ॥ ७१ ॥ सर्वतत्त्वपरिज्ञानेसर्वार्थेऽपिचसाधने ॥ कवितासुचसर्वासुविनियोगःप्रकीर्त्तितः ॥ ७२ ॥ ॐह्रींसरस्वत्यैस्वाहाशिरोमेपातुसर्वतः ॥ श्रींवाग्देवतायैस्वाहाभालंमेसर्वदावतु ॥ ७३ ॥ ॐसरस्वत्यैस्वाहेतिश्रोत्रंपातुनिरन्तरम् ॥ ॐश्रींह्रींभारत्यैस्वाहानेत्रयुग्मंसदावतु ॥ ७४ ॥ ॐह्रींवाग्वादिन्यैस्वाहानासांमेसर्वतोऽवतु ॥ ह्रींविद्याधिष्ठातृदेव्यैस्वाहाश्रोत्रंसदावतु ॥ ७५ ॥ ॐश्रींह्रींब्राह्म्यैस्वाहेतिदन्तपंक्तीःसदावतु ॥ ऐमित्येकाक्षरोमन्त्रोममकण्ठंसदावतु ॥ ७६ ॥ ॐश्रींह्रींपातुमेग्रीवांस्कन्धंमेश्रींसदावतु ॥ श्रींविद्याधिष्ठातृदेव्यैस्वाहावक्षःसदावतु ॥ ७७ ॥ ॐह्रींविद्यास्वरूपायैस्वाहामेपातुनाभिकाम् ॥ ॐह्रींह्रींवाण्यैस्वाहेतिममपृष्ठंसदावतु ॥ ७८ ॥ ॐसर्ववर्णात्मिकायैपादयुग्मंसदावतु ॥ ॐरागाधिष्ठातृदेव्यैसर्वांगंमेसदावतु ॥ ७९ ॥ ॐसर्वकण्ठवासिन्यैस्वाहाप्राच्यांसदावतु ॥ ॐह्रींजिह्वाग्रवासिन्यैस्वाहाग्निदिशिरक्षतु ॥ ८० ॥ ॐ ऐंह्रींश्रींसरस्वत्यैबुधजनन्यैस्वाहा ॥ सततंमन्त्रराजोऽयंदक्षिणेमांसदावतु ॥ ८१ ॥

ॐह्रींश्रींत्र्यक्षरोमन्त्रोनैर्ऋत्यांमेसदावतु ॥ कविजिह्वाग्रवासिन्यैस्वाहामांवारुणेऽवतु ॥८२॥ ॐसदम्बिकायैस्वाहावायव्येमांसदावतु ॥
ॐगद्यपद्यवासिन्यैस्वाहामामुत्तरेऽवतु ॥ ८३ ॥ ॐसर्वशास्त्रवासिन्यैस्वाहैशान्यांसदावतु ॥ ॐह्रींसर्वपूजितायैस्वाहाचोर्ध्वंसदावतु
॥ ८४ ॥ ऐंह्रींपुस्तकवासिन्यैस्वाहाऽधोमांसदावतु ॥ ॐग्रन्थबीजरूपायैस्वाहामांसर्वतोऽवतु ॥ ८५ ॥ इतितेकथितंविप्रसर्वमन्त्रौ
घविग्रहम् ॥ इदंविश्वजयंनामकवचंब्रह्मरूपकम् ॥ ८६ ॥ पुराश्रुतंधर्मवक्त्रात्पर्वतेगन्धमादने ॥ तवस्नेहान्मयाख्यातंप्रवक्तव्यंनकस्य
चित् ॥ ८७ ॥ गुरुमभ्यर्च्यविधिवद्वस्त्रालङ्कारचन्दनैः ॥ प्रणम्यदण्डवद्भूमौकवचंधारयेत्सुधीः ॥ ८८ ॥ पञ्चलक्षजपेनैवसिद्धन्तुक
वचंभवेत् ॥ यदिस्यात्सिद्धकवचोबृहस्पतिसमोभवेत् ॥ ८९ ॥ महावाग्मीकवीन्द्रश्चत्रैलोक्यविजयीभवेत् ॥ शक्नोतिसर्वंजेतुंस
कवचस्यप्रभावतः ॥ ९० ॥ इदंतेकाण्वशाखोक्तंकथितंकवचंमुने ॥ स्तोत्रंपूजाविधानंचध्यानंवैवन्दनंतथा ॥ ९१ ॥ इति श्रीब्रह्मवै
वर्त्तेमहापुराणेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसरस्वतीकवचंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥
वाग्देवतायाः स्तवनंश्रूयतांसर्वकामदम् ॥ महामुनिर्याज्ञवल्क्योयेनतुष्टावतांपुरा ॥ १ ॥ गुरुशापाच्चसमुनिर्हतविद्योबभूवह ॥ तदा
जगामदुःखार्तोरविस्थानञ्चपुण्यदम् ॥ २ ॥ संप्राप्यतपसासूर्य्यंकोणार्केदृष्टिगोचरे ॥ तुष्टावसूर्य्यंशोकेनरुरोदचपुनःपुनः ॥ ३ ॥
सूर्य्यस्तंपाठयामासवेदवेदाङ्गमीश्वरः ॥ उवाचस्तुहिवाग्देवींभक्त्याचस्मृतिहेतवे ॥ ४ ॥ तमित्युक्त्वादीननाथोह्यन्तर्द्धानंजगामसः ॥
मुनिःस्नात्वाचतुष्टावभक्तिनम्रात्मकन्धरः ॥ ५ ॥ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ ॥ कृपांकुरुजगन्मातर्मामेवंहततेजसम् ॥ गुरुशापा
त्स्मृतिभ्रष्टंविद्याहीनञ्चदुःखितम् ॥ ६ ॥ ज्ञानंदेहिस्मृतिंदेहिविद्यांविद्याधिदेवते ॥ प्रतिष्ठांकवितां देहिशक्तिंशिष्यप्रबोधिकाम् ॥ ७ ॥
ग्रन्थनिर्मितिशक्तिञ्चसच्छिष्यंसुप्रतिष्ठितम् ॥ प्रतिभांसत्सभायाञ्चविचारक्षमतांशुभाम् ॥ ८ ॥ लुप्तांसर्वांदैववशान्नवंकुरुपुनःपुनः ॥
यथांकुरंजनयतिभगवान्योगमायया ॥ ९ ॥ ब्रह्मस्वरूपापरमाज्योतीरूपासनातनी ॥ सर्वविद्याधिदेवीयातस्यैवाण्यैनमोनमः ॥
॥ १० ॥ [illegible] जगत्सर्वंशश्वज्जीवन्मृतंसदा ॥ ज्ञानाधिदेवीयातस्यैसरस्वत्यैनमोनमः ॥ ११ ॥ ययाविनाजगत्सर्वंमूकमुन्मत्त

वत्सदा ॥ वाणा[illegible]ष्ठातृदेवीयातस्यैवाण्यैनमोनमः ॥ १२ ॥ हिमचन्दनकुन्देन्दुकुमुदाम्भोजसन्निभा ॥ वर्णाधिदेवीयातस्यैचाक्षरायै
नमोनमः ॥ १३ ॥ विसर्गबिन्दुमात्राणांयदधिष्ठानमेवच ॥ इत्थंत्वंगीयसेसद्भिर्भारत्यैतेनमोनमः ॥ १४ ॥ ययाविनात्रसंख्याकृत्सं
ख्यांकर्त्तुंनशक्नुते ॥ कालसंख्यास्वरूपायातस्यैदेव्यैनमोनमः ॥ १५ ॥ व्याख्यास्वरूपायादेवीव्याख्याधिष्ठातृदेवता ॥ भ्रमसिद्धान्त
रूपायातस्यैदेव्यैनमोनमः ॥ १६ ॥ स्मृतिशक्तिर्ज्ञानशक्तिर्बुद्धिशक्तिस्वरूपिणी ॥ प्रतिभाकल्पनाशक्तिर्याचतस्यैनमोनमः ॥ १७ ॥
सनत्कुमारोब्रह्माणंज्ञानंपप्रच्छयत्रवै ॥ बभूवजडवत्सोऽपिसिद्धान्तंकर्त्तुमक्षमः ॥ १८ ॥ तदाजगामभगवानात्माश्रीकृष्णईश्वरः ॥
उवाचसत्तमंस्तोत्रंवाण्याइतिविधिंतदा ॥ १९ ॥ सचतुष्टावतांब्रह्माचाज्ञयापरमात्मनः ॥ चकारतत्प्रसादेनतदासिद्धान्तमुत्तमम् ॥
॥ २० ॥ यदाप्यनन्तंपप्रच्छज्ञानमेकंवसुन्धरा ॥ बभूवमूकवत्सोऽपिसिद्धान्तंकर्त्तुमक्षमः ॥ २१ ॥ तदात्वाञ्चसतुष्टावसंत्रस्तःकश्य
पाज्ञया ॥ ततश्चकारसिद्धान्तंनिर्मलंभ्रमभञ्जनम् ॥ २२ ॥ व्यासःपुराणसूत्रञ्चसमपृच्छतवाल्मिकिम् ॥ मौनीभूतःससस्मारत्वामेव
जगदंबिकाम् ॥ २३ ॥ तदाचकारसिद्धान्तंत्वद्वरेणमुनीश्वरः ॥ सप्रापनिर्मलंज्ञानंप्रमादध्वंसकारणम् ॥ २४ ॥ पुराणसूत्रंश्रुत्वास
व्यासःकृष्णकलोद्भवः ॥ त्वांसिषेवेचदध्यौचशतवर्षञ्चपुष्करे ॥ तदात्वत्तोवरंप्राप्यसकवीन्द्रोबभूवह ॥ २५ ॥ तदावेदविभागञ्चपुराणा
निचकारह ॥ यदामहेन्द्रेपप्रच्छतत्त्वज्ञानंशिवा शिवम् ॥ २६ ॥ क्षणंत्वामेवसंचिन्त्यतस्यैज्ञानंददौविभुः ॥ पप्रच्छशब्दशास्त्रञ्चमहे
न्द्रश्चबृहस्पतिम् ॥ २७ ॥ दिव्यंवर्षसहस्रंचसत्वांदध्यौचपुष्करे ॥ तदात्वत्तोवरंप्राप्यदिव्यंवर्षसहस्रकम् ॥ उवाचशब्दशास्त्रंचतदर्थंच
सुरेश्वरम् ॥ २८ ॥ अध्यापिताश्चयैःशिष्यायैरधीतंमुनीश्वरैः ॥ तेचत्वांपरिसंचिन्त्यप्रवर्त्तन्तेसुरेश्वरि ॥ २९ ॥ त्वंसंस्तुतापूजिताच
मुनीन्द्रमनुमानवैः ॥ दैत्येन्द्रैश्चसुरैश्चापिब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥ ३० ॥ जडीभूतःसहस्रास्यःपंचवक्त्रश्चतुर्मुखः ॥ यांस्तोतुंकिमहंस्तौ
मितामेकास्येनमानवः ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वायाज्ञवल्क्यश्चभक्तिनम्रात्मकन्धरः ॥ प्रणनामनिराहारोरुरोदचमुहुर्मुहुः ॥ ३२ ॥ तदाज्यो
तिस्स्वरूपासातेनादृष्टाप्युवाचतम् ॥ सुकवीन्द्रोभवेत्युक्त्वावैकुण्ठंचजगामह ॥ ३३ ॥ याज्ञवल्क्यकृतंवाणीस्तोत्रंयःसंयतःपठेत् ॥

सकवीन्द्रोमहावाग्मीबृहस्पतिसमोभवेत् ॥ ३४ ॥ महामूर्खश्चदुर्मेधावर्षमेकंचयःपठेत् ॥ सपंडितश्चमेधावीसुकविश्चभवेद्ध्रुवम् ॥ ३५ ॥
इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेयाज्ञवल्क्योक्तवाणीस्तवनंनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ छ ॥ ॥ नारायण
उवाच ॥ ॥ सरस्वतीसावैकुण्ठेस्वयंनारायणान्तिके ॥ गङ्गाशापेनकलयाकलहाद्भारतेसरित् ॥ १ ॥ पुण्यदापुण्यजननीपुण्यतीर्थस्वरू
पिणी ॥ पुण्यवद्भिर्निषेव्याचस्थितिःपुण्यवतांमुने ॥ २ ॥ तपस्विनांतपोरूपातपस्याकाररूपिणी ॥ कृतपापेध्मदाहायज्वलदग्निस्वरूपि
णी ॥ ३ ॥ ज्ञानेसरस्वतीतोयेगतंयैर्मानवैर्भुवि ॥ तेषांस्थितिश्चवैकुण्ठेसुचिरंहरिसंसदि ॥ ४ ॥ भारतेकृतपापश्चस्नात्वातत्रैवलीलया ॥ मुच्य
तेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकेवसेच्चिरम् ॥ ५ ॥ चतुर्दश्यांपौर्णमास्यामक्षयायांदिनक्षये ॥ ग्रहणेचऽव्यतीपातेऽन्यस्मिन्पुण्यदिनेऽपिच ॥ ६ ॥
अनुषङ्गेणयःस्नातिहेलयाश्रद्धयापिवा ॥ सारूप्यंलभतेनूनंवैकुण्ठेसहरेरपि ॥ ७ ॥ सरस्वतीमन्त्रकश्चमासमेकन्तुयोजपेत् ॥ महामूर्खः
कवीन्द्रश्चसभवेन्नात्रसंशयः ॥ ८ ॥ नित्यंसरस्वतीतोयेयःस्नात्वामुण्डयेन्नरः ॥ नगर्भवासंकुरुतेपुनरेवसमानवः ॥ ९ ॥ इत्येवंकथितं
किंचिद्भारतीगुणकीर्त्तनम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १० ॥ ॥ सौतिरुवाच ॥ ॥ नारायणवचःश्रुत्वानारदो
मुनिसत्तमः ॥ पुनःपप्रच्छसन्देहच्छेदंशौनकसत्वरम् ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कथंसरस्वतीदेवीगङ्गाशापेनभारते ॥ कलया
कलहेनैवसमभूत्पुण्यदासरित् ॥ १२ ॥ श्रवणेश्रुतिसाराणांवर्द्धतेकौतुकंमम ॥ कथामृतानांनोतृप्तिःकेनश्रेयसितृप्यते ॥ १३ ॥ कथंशशापसा
गङ्गापूजितांतांसरस्वतीम् ॥ शान्तसत्त्वस्वरूपाचपुण्यदासर्वदानृणाम् ॥ १४ ॥ तेजस्विन्योर्द्वयोर्वादकारणंश्रुतिसुन्दरम् ॥ सुदुर्ल
भंपुराणेषुतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १५ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिकथामेतांपुरातनीम् ॥ यस्याःस्मरणमात्रे
णसर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १६ ॥ लक्ष्मीस्सरस्वतीगङ्गातिस्रोभार्य्याहरेरपि ॥ प्रेम्णासमास्तास्तिष्ठन्तिसततंहरिसन्निधौ ॥ १७ ॥ चका
रसैकदागङ्गाविष्णोर्मुखनिरीक्षणम् ॥ सस्मिताचसकामाचसकटाक्षंपुनःपुनः ॥ १८ ॥ विभुर्जहासतद्वक्त्रंनिरीक्ष्यचमुदाक्षणम् ॥
क्षमांच [illegible] र्वैसरस्वती ॥ १९ ॥ बोधयामासतांपद्मासत्त्वरूपाचसस्मिता ॥ क्रोधाविष्टाचसावाणीनचशान्ताबभूवह ॥ २० ॥

उवाचगङ्गा[illegible]रक्तलोचना ॥ कम्पिताकोपवेगेनशश्वत्प्रस्फुरिताधरा ॥ २१ ॥ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ ॥ सर्वत्रसमता
बुद्धिःसद्भर्तुःकामिनीःप्रति ॥ धर्मिष्ठस्यवरिष्ठस्यविपरीताखलस्यच ॥ २२ ॥ ज्ञातंसौभाग्यमधिकंगंगायान्तेगदाधर ॥ कमलायां
चतत्तुल्यंनचकिंचिन्मयिप्रभो ॥ २३ ॥ गङ्गायाःपद्मयासार्द्धंप्रीतिश्चापिसुसम्मता ॥ क्षमांचकारतेनेदंविपरीतंहरिप्रिया ॥ २४ ॥
किंजीवनेनमेऽत्रैवदुर्भगायाश्चसाम्प्रतम् ॥ निष्फलंजीवनंतस्यायापत्युःप्रेमवञ्चिता ॥ २५ ॥ त्वांसर्वेशंसत्त्वरूपंयेवदन्तिमनीषिणः ॥
तेचमूर्खानवेदज्ञानजानन्तिमतिंतव ॥ २६ ॥ सरस्वतीवचःश्रुत्वादृष्ट्वातांकोपसंयुताम् ॥ मनसातुसमालोच्यसजगामबहिःसभाम्
॥ २७ ॥ गतेनारायणेगङ्गामवोचन्निर्भयंरुषा ॥ रागाधिष्ठातृदेवीसावाक्यंश्रवणदुःसहम् ॥ २८ ॥ हेनिर्लज्जेसकामेत्वंस्वामिगर्वंकरो
षिकिम् ॥ अधिकंस्वामिसौभाग्यंविज्ञापयितुमिच्छसि ॥ २९ ॥ मानहानिंकरिष्यामितवाद्यहरिसन्निधौ ॥ किंकरिष्यतितेकान्तोम
मवैकान्तवल्लभे ॥ ३० ॥ इत्येवमुक्त्वागङ्गायाःजिघृक्षुंकेशमुद्यताम् ॥ वारयामासतांपद्मामध्यदेशस्थितासती ॥ ३१ ॥ शशापवाणी
तांपद्मांमहाकोपवतीसती ॥ वृक्षरूपासरिद्रूपाभविष्यसिनसंशयः ॥ ३२ ॥ विपरीतंयतोदृष्ट्वाकिंचिन्नोवक्तुमर्हसि ॥ सन्तिष्ठसिसभाम
ध्येयथावृक्षोयथासरित् ॥ ३३ ॥ शापंश्रुत्वाचसादेवीनशशापचुकोपन। ॥ तत्रैवदुःखितातस्थौवाणींधृत्वाकरेणच ॥ ३४ ॥ अत्युद्धतां
चतांदृष्ट्वाकोपप्रस्फुरिताननां ॥ उवाचगङ्गातांदेवींपद्मांपद्मविलोचना ॥ ३५ ॥ ॥ गङ्गोवाच ॥ ॥ त्वमुत्सृजमहोग्रांतांपद्मेकिंमे
करिष्यति ॥ वाग्दुष्टावागधिष्ठात्रीदेवीयंकलहप्रिया ॥ ३६ ॥ यावतीयोग्यतास्याश्चयावतीशक्तिरेववा ॥ तथाकरोतुवादंचमयासार्द्धंसु
दुर्मुखा ॥ ३७ ॥ स्वबलंयन्ममबलंविज्ञापयितुमर्हतु ॥ जानन्तुसर्वेह्युभयोःप्रभावंविक्रमंसति ॥ ३८ ॥ इत्येवमुक्त्वासादेवीवाण्यैशापंददा
विति ॥ सरित्स्वरूपाभवतुसायात्वामशपद्रुषा ॥ ३९ ॥ अधोमर्त्त्यंसाप्रयातुसन्तियत्रैवपापिनः ॥ कलौतेषांचपापांशंलभिष्यतिनसं
शयः ॥ ४० ॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वातांशशापसरस्वती ॥ त्वमेवयास्यसिमहींपापिपापंलभिष्यसि ॥ ४१ ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रभगवानाज
गामह ॥ चतुर्भुजश्चतुर्भिश्चपार्षदैश्चचतुर्भुजैः ॥ ४२ ॥ सरस्वतींकरेधृत्वावासयामासवक्षसि ॥ बोधयामाससर्वज्ञःसर्वज्ञानंपुरा

तनम् ॥ ४३॥ श्रुत्वारहस्यंतासांचशापस्यकलहस्यच ॥ उवाचदुःखितास्ताश्चवाक्यंसामयिकंविभुः ॥ ४४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥
लक्ष्मित्वंकलयागच्छधर्मध्वजगृहंशुभे ॥ अयोनिसम्भवाभूमौतस्यकन्याभविष्यसि ॥ ४५ ॥ तत्रैवदैवदोषेणवृक्षत्वंचलभिष्यसि ॥
मदंशस्यासुरस्यैवशंखचूडस्यकामिनी ॥ ४६ ॥ भूत्वापश्चाच्चमत्पत्नीभविष्यसिनसंशयः ॥ त्रैलोक्यपावनीनाम्नातुलसीतिच
भारते ॥ ४७ ॥ कलयाचसरिद्भूत्वाशीघ्रंगच्छवरानने ॥ भारतंभारतीशापान्नाम्नापद्मावतीभव ॥ ४८ ॥ गङ्गेयास्यसिचांशेनपश्चात्त्वं
विश्वपावनी ॥ भारतंभारतीशापात्पापदाहायदेहिनाम् ॥ ४९ ॥ भगीरथस्यतपसातेननीतासुदुष्करात् ॥ नाम्नाभागीरथीपूता
भविष्यसिमहीतले ॥ ५० ॥ मदंशस्यसमुद्रस्यजायाजायेममाज्ञया ॥ मत्कलांशस्यभूपस्यशन्तनोश्चसुरेश्वरि ॥ ५१ ॥ गंगाशापेन
कलयाभारतंगच्छभारति ॥ कलहस्यफलंभुङ्क्ष्वसपत्नीभ्यांसहाच्युते ॥ ५२ ॥ स्वयंचब्रह्मसदनं ब्रह्मणः कामिनीभव ॥ गंगायातु
शिवस्थानमत्रपद्मैवतिष्ठतु ॥ ५३ ॥ शान्ताचक्रोधरहितामद्भक्तामत्स्वरूपिणी ॥ महासाध्वीमहाभागासुशीलाधर्मचारिणी ॥ ५४ ॥
यदंशकलयासर्वाधर्मिष्ठाश्चपतिव्रताः ॥ शान्तरूपाःसुशीलाश्चप्रतिविश्वेषुयोषितः ॥ ५५ ॥ तिस्रोभार्य्यास्त्रयःशालास्त्रयोभृत्याश्च
बान्धवाः ॥ ध्रुवंवेदविरुद्धाश्चनह्येतेमंगलप्रदाः ॥ ५६ ॥ स्त्रीपुंवच्चगृहेयेषांगृहिणांस्त्रीवशः पुमान् ॥ निष्फलंजन्मवैतेषामशुभंचपदेपदे
॥ ५७ ॥ मुखदुष्टायोनिदुष्टायस्यस्त्रीकलहप्रिया ॥ अरण्यंतेनगन्तव्यंमहारण्यंगृहाद्वरम् ॥ ५८ ॥ जनानाञ्चस्थलानांचपुराणांप्राति
रेवच ॥ सततंसुलभातत्रनतेषांतद्गृहेऽपिच ॥ ५९ ॥ वरमग्नौस्थितिर्हिंस्रजन्तूनांसन्निधौसुखम् ॥ ततोऽपिदुःखंपुंसांचदुष्टस्त्रीसन्निधौध्रु
वम् ॥ ६० ॥ व्याधिज्वालाविषज्वालावरंपुंसांवरानने ॥ दुष्टस्त्रीणांमुखज्वालामरणादतिरिच्यते ॥ ६१ ॥ पुंसश्चस्त्रीजितस्येहजीवितं
निष्फलंध्रुवम् ॥ यदह्नाकुरुतेकर्मनतस्यफलभाग्भवेत् ॥ ६२ ॥ सनिन्दितोऽत्रसर्वत्रपरत्रनरकंव्रजेत ॥ यशःकीर्तिविहीनोयोजीवन्नपि
मृतोहिसः ॥ ६३ ॥ बह्वीनांचसपत्नीनांनैकत्रश्रेयसिस्थितिः ॥ एकभार्य्यःसुखीनैवबहुभार्य्यःकदाचन ॥ ६४ ॥ गच्छगंगेशिवस्थानं
ब्रह्मस्था[illegible]तिष्ठतुमद्देहेसुशीलाकमलालया ॥ ६५ ॥ सुसाध्यायस्यपत्नीचसुशीलाचपतिव्रता ॥ इहस्वर्गसुखंतस्यधर्ममो

क्षौपरत्रच [illegible] पतिव्रतायस्यपत्नीसचमुक्तः शुचिः सुखी ॥ जीवन्मृतोऽशुचिर्दुःखीदुश्शीलापतिरेवयः ॥ ६७ ॥ इत्युक्त्वाज
गतांनाथोविरराचनारद ॥ अत्युच्चैरुरुदुर्देव्यः समालिङ्ग्यपरस्परम् ॥ ६८ ॥ ताश्चसर्वाःसमालोच्यक्रमेणोचुःसदीश्वरम् ॥ कम्पि
ताः साश्रुनेत्राश्चशोकेनचभयेनच ॥ ६९ ॥ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ ॥ प्रायश्चित्तंदेहिनाथदुष्टायांजन्मशोधकम् ॥ सत्स्वामिनापरि
त्यक्ताःकुत्रजीवन्तिकाःस्त्रियः ॥ ७० ॥ देहत्यागंकरिष्यामिध्रुवंयोगेनभारते ॥ अत्युच्चतोनिपतनंप्राप्तुमर्हतिनिश्चितम् ॥ ७१ ॥
॥ ॥ गंगोवाच ॥ ॥ अहंकेनापराधेनत्वयात्यक्ताजगत्पते ॥ देहत्यागंकरिष्यामिनिर्दोषायावधंलभ ॥ ७२ ॥ निर्दोषकामि
नीत्यागंकुरुतेयोजनोभवे ॥ सयातिनरकंकल्पंकिंतेसर्वेश्वरस्यवा ॥ ७३ ॥ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ ॥ नाथसत्त्वस्वरूपस्त्वंकोपःक
थमहोतव ॥ प्रसादंकुरुचास्मभ्यंमदीशस्यक्षमावरा ॥ ७४ ॥ भारतंभारतीशापाद्यास्यामिकलयायदि ॥ कतिकालंस्थितिस्तत्रकदा
द्रक्ष्यामितेपदम् ॥ ७५ ॥ दास्यन्तिपापिनःपापंमह्यंस्नानावगाहनात् ॥ केनतस्माद्विमुक्ताहमागमिष्यामितेपदम् ॥ ७६ ॥ कलयातु
लसीरूपाधर्मध्वजसुतासती ॥ भूत्वाकदालभिष्यामित्वत्पादाम्बुजमच्युत ॥ ७७ ॥ वृक्षरूपा भविष्यामितदधिष्ठातृदेवता ॥ मामुद्ध
रिष्यसिकदातन्मेब्रूहिकृपानिधे ॥ ७८ ॥ गंगासरस्वतीशापाद्यदियास्यतिभारतम् ॥ शापेनमुक्तापापाच्चकदात्वांवालभिष्यति ॥ ७९ ॥
गंगाशापेनसावाणीयदियास्यतिभारतम् ॥ कदाशापाद्विनिर्मुच्यलभिष्यतिपदंतव ॥ ८० ॥ तांवाणींब्रह्मसदनंगंगांवाशिवमन्दिरम् ॥
गन्तुंवदसिहेनाथतत्क्षमस्वचतेवचः ॥ ८१ ॥ इत्युक्त्वाकमलाकान्तपदंधृत्वाननामच ॥ सकेशैर्वेष्टयित्वाचरुरोदचपुनःपुनः ॥ ८२ ॥
उवाचपद्मनाभस्तांप्रभांकृत्वास्ववक्षसि ॥ ईषद्धासःप्रसन्नास्योभक्तानुग्रहकारकः ॥ ८३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ त्वाद्वाक्यमा
चरिष्यामिस्ववाक्यंचसुरेश्वरि ॥ समतांचकरिष्यामिशृणुतत्क्रममेवच ॥ ८४ ॥ भारतीयातुकलयासरिद्रूपाचभारतम् ॥ अर्द्धांशा
ब्रह्मसदनंस्वयंतिष्ठतुमद्गृहे ॥ ८५ ॥ भगीरथेननीतासागंगायास्यतिभारतम् ॥ पूतंकर्तुंत्रिभुवनंस्वयंतिष्ठतुमद्गृहे ॥ ८६ ॥ तत्रैवच
न्द्रमौलेश्चमौलिंप्राप्स्यतिदुर्लभम् ॥ ततःस्वभावतःपूताप्यतिपूताभविष्यति ॥ ८७ ॥ कलांशांशेनगच्छत्वंभारतेकमलोद्भवे ॥ पद्मा

वतीसरिद्रूपातुलसीवृक्षरूपिणी ॥ ८८ ॥ कलेःपञ्चसहस्रेचगतेवर्षेचमोक्षणम् ॥ युष्माकंसरितांभूयोमद्गृहेचागमिष्यथ ॥ ८९ ॥
सम्पदांहेतुभूताचविपत्तिःसर्वदेहिनाम् ॥ विनाविपत्तेर्महिमाकेषांपद्मेभवेद्ध्रुवे ॥ ९० ॥ मन्मन्त्रोपासकानांचसतांस्नानावगाहनात् ॥
युष्माकंमोक्षणंपापात्पापिस्पर्शनहेतुकात् ॥ ९१ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिसन्त्यसंख्यानिसुन्दरि ॥ भविष्यन्तिचपूतानिमद्भक्तस्पर्श
दर्शनात् ॥ ९२ ॥ मन्मन्त्रोपासकाभक्ताभ्रमन्तेभारतेसति ॥ पूतंकर्तुंभारतञ्चसुपवित्रांवसुन्धराम् ॥ ९३ ॥ मद्भक्तायत्रतिष्ठन्तिपादं
प्रक्षालयन्तिच ॥ तत्स्थानंचमहातीर्थंसुपवित्रंभवेद्ध्रुवम् ॥ ९४ ॥ स्त्रीघ्नोगोघ्नःकृतघ्नश्चब्रह्मघ्नोगुरुतल्पगः ॥ जीवन्मुक्तोभवेत्पूतो
मद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ ९५ ॥ एकादशीविहीनश्चसन्ध्याहीनोऽपिनास्तिकः ॥ नरघातीभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात ॥ ९६ ॥
असिजीवीमषीजीवीधावकःशूद्रयाजकः ॥ वृषवाहोभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ ९७ ॥ विश्वासघातीमित्रघ्नोमिथ्यासाक्ष्यप्रदा
यकः ॥ न्यासहारीभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ ९८ ॥ ऋणग्रस्तोवार्द्धुषिकोजारजःपुंश्चलीपतिः ॥ पूतश्चपुंश्चलीपुत्रोमद्भक्तस्पर्शदर्श
नात् ॥ ९९ ॥ शूद्राणांसूपकारश्चदेवलोग्रामयाजकः ॥ अदीक्षितोभवेत्पूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ १०० ॥ अश्वत्थघातकश्चैवमद्भक्ता
नांचनिन्दकः ॥ अनिवेदितभोजीचपूतोमद्भक्तदर्शनात ॥ १०१ ॥ मातरंपितरंभार्य्यांभ्रातरंतनयंसुताम् ॥ गुरोःकुलञ्चभगिनींवंश
हीनञ्चबान्धवम् ॥ १०२ ॥ श्वश्रूञ्चश्वशुरञ्चैवयोनपुष्णातिनारद ॥ समहापातकीपूतोमद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ १०३ ॥ देवद्रव्यापहा
रीचविप्रद्रव्यापहारकः ॥ लाक्षालोहरसानांचविक्रेतादुहितुस्तथा ॥ १०४ ॥ महापातकिनश्चैतेशूद्राणांशवदाहकाः ॥ भवेयुरेतेपूताश्च
मद्भक्तस्पर्शदर्शनात् ॥ १०५ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ भक्तानांलक्षणंब्रूहिभक्तानुग्रहकारक ॥ येषांसन्दर्शनस्पर्शात्सद्यःपूतानराधमाः
॥ १०६ ॥ हरिभक्तिविहीनाश्चमहाहङ्कारसंयुताः ॥ स्वप्रशंसारताधूर्त्ताःशठावैसाधुनिन्दकाः ॥ १०७ ॥ पुनन्तिसर्वतीर्थानियेषां
स्नानावगाहनात् ॥ येषांचपादरजसापूतापादोदकान्मही ॥ १०८ ॥ येषांसन्दर्शनंस्पर्शं देवावाञ्छन्तिभारते ॥ सर्वेषांपरमोलाभोवै
ष्णवानां [illegible] १०९ ॥ नह्यम्मयानितीर्थानिनदेवामृच्छिलामयाः ॥ तेपुनन्त्युरुकालेनविष्णुभक्ताःक्षणादहो ॥ ११० ॥

॥ सौतिरुवाच ॥ महालक्ष्मीवचःश्रुत्वालक्ष्मीकान्तश्चसस्मितः ॥ निगूढतत्त्वंकथितुमृषिश्रेष्ठोपचक्रमे ॥ १११ ॥ ॥ श्रीनारायण
उवाच ॥ ॥ भक्तानांलक्षणंलक्ष्मिगूढंश्रुतिपुराणयोः ॥ पुण्यस्वरूपंपापघ्नंसुखदंभुक्तिमुक्तिदम् ॥ ११२ ॥ सारभूतंगोपनीयं
नवक्तव्यंखलेषुच ॥ त्वांपवित्रांप्राणतुल्यांकथयामिनिशामय ॥ ११३ ॥ गुरुवक्राद्विष्णुमन्त्रोयस्यकर्णेविशेद्वरः ॥ वदन्तिवेदवेदा
ङ्गास्तंपवित्रंनरोत्तमम् ॥ ११४ ॥ पुरुषाणांशतंपूर्वंपूतंतज्जन्ममात्रतः ॥ स्वर्गस्थंनरकस्थंवामुक्तिंप्राप्नोतितत्क्षणात् ॥ ११५ ॥
यैःकैश्चिद्यत्रवाजन्मलब्धंयेषुचजंतुषु ॥ जीवन्मुक्तास्तेचपूतायान्तिकालेहरेःपदम् ॥ ११६ ॥ मद्भक्तियुक्तोमत्पूजानियुक्तोमद्गुणान्वि
तः ॥ मद्गुणश्लाघनीयश्चमन्निविष्टश्चसन्ततम् ॥ ११७ ॥ मद्गुणश्रुतिमात्रेणसानन्दःपुलकान्वितः ॥ सगद्गदःसाश्रुनेत्रःस्वात्मविस्मृति
रेवच ॥ ११८ ॥ नवाञ्छन्तिसुखंमुक्तिंसालोक्यादिचतुष्टयम् ॥ ब्रह्मत्वममरत्वंवातद्वाञ्छाममसेवने ॥ ११९ ॥ इन्द्रत्वं चमनुत्वंच
देवत्वंचसुदुर्लभम् ॥ स्वर्गराज्यादिभोगंचस्वप्नेपिनहिवाञ्छति ॥ १२० ॥ ब्रह्माण्डानिविनश्यन्तिदेवाब्रह्मादयस्तथा ॥ कल्याणभ
क्तियुक्तश्चमद्भक्तोनप्रणश्यति ॥ १२१ ॥ भ्रमन्तिभारतेभक्तालब्ध्वाजन्मसुदुर्लभम् ॥ तेऽपियान्तिमहींपूतांकृत्वातीर्थंममालयम् ॥
॥ १२२ ॥ इत्येतत्कथितंसर्वंकुरुपद्मेयथोचितम् ॥ तदाज्ञाताश्चताश्चक्रुर्हरिस्तस्थौसुखासने ॥ १२३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणे
प्रकृतिखण्डेद्वितीयेनारदनारायणसंवादेसरस्वत्युपाख्यानंनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥
पुण्यक्षेत्रेह्याजगामभारतेसासरस्वती ॥ गङ्गाशापेनकलयास्वयंतस्थौहरेःपदम् ॥ १ ॥ भारतीभारतंगत्वा ब्राह्मी च ब्रह्मणःप्रिया ॥
वागधिष्ठातृदेवीसातेनवाणीचकीर्त्तिता ॥ २ ॥ सर्वंविश्वंपरिव्याप्यस्रोतस्येवहिदृश्यते ॥ हरिःसरस्सुतस्येयंतेननाम्नासरस्वती ॥ ३ ॥
सरस्वतीनदीसाचतीर्थरूपातिपावनी ॥ पापिपापेध्मदाहायज्वलदग्निस्वरूपिणी ॥ ४ ॥ पश्चाद्भगीरथानीता महीं भागीरथी शुभा ॥
समाजगामकलयावाणीशापेननारद ॥ ५ ॥ तत्रैवसमयेताञ्चदधारशिरसाशिवः ॥ वेगंसोढुमशक्तायाभुवःप्रार्थनयाविभुः ॥ ६ ॥
पद्माजगामकलयासाचपद्मावतीनदी ॥ भारतंभारतीशापात्स्वयंतस्थौहरेःपदम् ॥ ७ ॥ ततोऽन्ययासाकलयाचालभज्जन्मभारते ॥ धर्म

ध्वजसुतालक्ष्मीर्विख्यातातुलसीतिच ॥ ८ ॥ पुरासरस्वतीशापात्तत्पश्चाद्धरिशापतः ॥ बभूववृक्षरूपासाकलया विश्वपावनी ॥ ९ ॥
कलेःपञ्चसहस्रञ्चवर्षंस्थित्वाचभारते ॥ जग्मुस्ताश्चसरिद्रूपंविहायश्रीहरेःपदम् ॥ १० ॥ यानिसर्वाणितीर्थानि काशींवृंदावनंविना ॥
यास्यन्तिसार्द्धताभिश्चहरेर्वैकुण्ठमाज्ञया ॥ ११ ॥ शालग्रामोहरेर्मूर्त्तिर्जगन्नाथश्चभारतम् ॥ कलेर्दशसहस्रान्तेययौत्यक्त्वाहरेःपदम् ॥
॥ १२ ॥ वैष्णवाश्चपुराणानिशङ्खाश्चश्राद्धतर्पणम् ॥ वेदोक्तानिचकर्माणिययुस्तैःसार्द्धमेवच ॥ १३ ॥ हरिपूजाहरेर्नामतत्कीर्त्तिगुण
कीर्त्तनम् ॥ वेदाङ्गानिचशास्त्राणिययुस्तैःसार्द्धमेवच ॥ १४ ॥ सत्त्वञ्चसत्यंधर्मश्चवेदाश्चग्राम्यदेवताः ॥ व्रतंतपस्यानशनंययुस्तैः
सार्द्धमेवच ॥ १५ ॥ वामाचाररताःसर्वेमिथ्याकापटचसंयुताः ॥ तुलसीवर्जितापूजाभविष्यतिततःपरम् ॥ १६ ॥ एकादशी
विहीनाश्चसर्वेधर्मविवर्जिताः ॥ हरिप्रसङ्गविमुखाभविष्यन्तिततःपरम् ॥ १७ ॥ शठाःक्रूरादाम्भिकाश्चमहाहङ्कारसंयुताः ॥
चौराश्चहिंसकाःसर्वेभविष्यन्तिततःपरम् ॥ १८ ॥ पुंसांभेदस्तथास्त्रीणांविवाहोवादनिर्णयः ॥ स्वस्वामिभेदोवस्तूनांनभविष्यत्यतः
परम् ॥१९॥ सर्वेजनाःस्त्रीवशाश्चपुंश्चल्यश्चगृहेगृहे ॥ तर्जनैर्भर्त्सनैःशश्वत्स्वामिनंताडयन्तिच ॥ २० ॥ गृहेश्वरीचगृहिणीगृहीभृत्या
धिकोऽधमः ॥ चेटीभृत्यासमावध्वःश्वश्रूश्चश्वशुरस्तथा ॥ २१ ॥ कर्त्तारोबलिनोगेहेयोनिसम्बन्धिबान्धवाः ॥ विद्यासम्बन्धिभिःसार्द्धं
सम्भाषाऽपिनविद्यते ॥ २२ ॥ यथापरिचितालोकास्तथापुंसश्चबान्धवाः ॥ सर्वकर्माक्षमाःपुंसोयोषितामाज्ञयाविना ॥ २३ ॥ ब्रह्म
क्षत्रियविट्शूद्राजात्याचारविनिर्णयः ॥ संध्याचयज्ञसूत्रंचभावलुप्तंनसंशयः ॥ २४ ॥ म्लेच्छाचाराभविष्यंतिवर्णाश्चत्वारएवच ॥ म्ले
च्छशास्त्रंपठिष्यंतिस्वशास्त्राणिविहायते ॥ ब्रह्मक्षत्रविशांवंशाःशूद्राणांसेवकाःकलौ ॥ २५ ॥ सूपकाराभविष्यंतिधावकावृषवाहकाः ॥
सत्यहीनाजनाःसर्वेसस्यहीनाचमेदिनी ॥ २६ ॥ फलहीनाश्चतरवोऽपत्यहीनाश्चयोषितः ॥ क्षीरहीनास्तथागावःक्षीरंसर्पिर्विवर्जि
तम् ॥ २७ ॥ दम्पतीप्रीतिहीनौचगृहिणःसुखवर्जिताः ॥ प्रतापहीनाभूपाश्चप्रजाश्चकरपीडिताः ॥ २८ ॥ जलहीनानदानद्योदीर्घिकाः
कन्द[illegible] पुण्यहीनावर्णाश्चत्वारएवच ॥ २९ ॥ लक्षेषुपुण्यवान्कोऽपिनतिष्ठतिततःपरम् ॥ कुत्सिताविकृताकारानरा

नार्य्यश्चद[illegible] ॥ [illegible]३० ॥ कुवार्त्ताःकुत्सितपथाभविष्यन्तिततःपरम् ॥ केचिद्ग्रामाश्चनगरानरशून्याभयानकाः ॥ ३१ ॥ केचित्स्व
ल्पकुटीरेणनरेणचसमन्विताः ॥ अरण्यानिभविष्यन्तिग्रामेषुनगरेषुच ॥ ३२ ॥ अरण्यवासिनःसर्वेजनाश्चकरपीडिताः ॥ सस्यानि
चभविष्यन्तितडागेषुनदीषुच ॥३३॥ क्षेत्राणिसस्यहीनानिप्रकृष्टान्यर्थतःपरम् ॥ हीनाःप्रकृष्टाधनिनोबलदर्पसमन्विताः ॥३४॥ प्रकृ
ष्टवंशजाहीनाभविष्यन्तिकलौयुगे ॥ अलीकवादिनोधूर्त्ताःशठावैसत्यवादिनः ॥ ३५ ॥ पापिनःपुण्यवन्तश्चाप्यशिष्टःशिष्टएवच ॥
जितेन्द्रियालम्पटाश्चपुंश्चल्यश्चपतिव्रताः ॥३६॥ तपस्विनःपातकिनोविष्णुभक्ताअवैष्णवाः॥ हिंसकाश्चदयायुक्ताश्चौराश्चनरघातिनः ॥
॥ ३७ ॥ भिक्षुवेषधराधूर्त्तानिन्दन्त्युपहसन्तिच ॥ भूतादिसेवानिपुणाजनानांमोदकारिणः ॥ ३८ ॥ पूजितास्तेभविष्यन्तिवञ्चका
ज्ञानदुर्बलाः ॥ वामनाव्याधियुक्ताश्चनरानार्य्यश्चसर्वतः ॥ ३९ ॥ अल्पायुषोजरायुक्तायौवनेषुकलौयुगे ॥ पलिताःषोडशेवर्षेमहावृद्धा
स्तुविंशतौ ॥ ४० ॥ अष्टवर्षाचयुवतीरजोयुक्ताचगर्भिणी ॥ वत्सरान्तेप्रसूतास्त्रीषोडशेनजरान्विता ॥ ४१ ॥ एताःकाश्चित्सहस्रेषुवं
ध्याश्चापिकलौयुगे ॥ कन्याविक्रयिणःसर्वेवर्णाश्चत्वारएवच ॥ ४२ ॥ मातृजायावधूनाञ्चजारोपार्जनतत्पराः ॥ कन्यानांभगिनीनांच
जारोपार्जनजीविनः ॥ ४३ ॥ हरेर्नाम्नांविक्रयिणोभविष्यन्तिकलौयुगे ॥ स्वयमुत्सृज्यदानंचकीर्तिवर्द्धनहेतवे ॥ ४४ ॥
तत्पश्चान्मनसालोच्यस्वयमुल्लंघयिष्यति ॥ देववृत्तिंब्रह्मवृत्तिंवृत्तिंगुरुकुलस्यच ॥ ४५ ॥ स्वदत्तांपरदत्तांवासर्वमुल्लंघयिष्यति ॥
कन्यकागामिनःकेचित्केचिच्छ्वश्रभिगामिनः ॥ ४६ ॥ केचिद्वधूगामिनश्चकेचित्सर्वत्रगामिनः ॥ भगिनीगामिनःकेचित्स
पत्नीमातृगामिनः ॥ ४७ ॥ भ्रातृजायागामिनश्चभविष्यन्तिकलौयुगे ॥ अगम्यागमनञ्चैवकरिष्यन्तिगृहेगृहे ॥ ४८ ॥
आत्मयोनिंपरित्यज्यविहरिष्यंतिसर्वतः ॥ पत्नीनांनिर्णयोनास्तिभर्तृणाञ्चकलौयुगे ॥ ४९ ॥ प्रजानाञ्चैववस्तूनांग्रामाणाञ्च
विशेषतः ॥ अलीकवादिनःसर्वेसर्वेचौर्यार्थलम्पटाः ॥ ५० ॥ परस्परंहिंसकाश्चसर्वेचनरघातिनः ॥ ब्रह्मक्षत्रविशांवंशाभवि
ष्यन्तिचपापिनः ॥ ५१ ॥ लाक्षालोहरसानांचव्यापारंलवणस्यच ॥ वृषवाहाविप्रवंशाःशूद्राणांशवदाहिनः ॥ ५२ ॥ शूद्रान्नभोजिनः

सर्वेसर्वेचवृषलीरताः ॥ पञ्चपर्वपरित्यक्ताःकुहूरात्रिषुभोजिनः ॥ ५३ ॥ यज्ञसूत्रविहीनाश्चसन्ध्याशौचविहीनकाः ॥ ५४ ॥ पुंश्चली
वार्धुषाऽवीराकुट्टिनीचरजस्वला ॥ विप्राणांरन्धनागारेभविष्यन्तिचपाचिकाः ॥ ५५ ॥ अन्नानांनिर्णयोनास्तियोनीनांचविशेषतः ॥
आश्रमाणांजनानाञ्चसर्वेम्लेच्छाःकलौयुगे ॥ ५६ ॥ एवंकलौसंप्रवृत्तेसर्वेम्लेच्छमयाभवे ॥ हस्तप्रमाणेवृक्षेचांगुष्ठमानेचमानवे ॥
॥ ५७ ॥ विप्रस्यविष्णुयशसःपुत्रःकल्कीभविष्यति ॥ नारायणकलांशश्चभगवान्बलिनांबली ॥ ५८ ॥ दीर्घेणकरवालेनदीर्घघोटकवा
हनः ॥ म्लेच्छशून्यांचपृथिवींत्रिरात्रेणकरिष्यति ॥ ५९ ॥ निर्म्लेच्छांवसुधांकृत्वाचान्तर्द्धानंकरिष्यति ॥ अराजकाचवसुधादस्युग्रस्ता
भविष्यति ॥ ६० ॥ स्थूलप्रमाणंषड्रात्रंवर्षाधाराप्लुतामही ॥ लोकशून्यावृक्षशून्यागृहशून्याभविष्यति ॥ ६१ ॥ ततश्चद्वादशादित्याः
करिष्यन्त्युदयंमुने ॥ प्राप्नोतिशुष्कतांपृथ्वीसमातेषांचतेजसा ॥ ६२ ॥ कलौगतेचदुर्द्धर्षेसंप्रवृत्तेकृतेयुगे ॥ तपस्सत्यसमायुक्तोधर्मः
पूर्णोभविष्यति ॥ ६३ ॥ तपस्विनश्चधर्मिष्ठावेदज्ञाब्राह्मणाभुवि ॥ पतिव्रताश्चधर्मिष्ठायोषितश्चगृहेगृहे ॥ ६४ ॥ राजानःक्षत्रियाः
सर्वेविप्रभक्ताःस्वधर्मिणः ॥ प्रतापवन्तोधर्मिष्ठाःपुण्यकर्मरताःसदा ॥ ६५ ॥ वैश्यावाणिज्यनिरताविप्रभक्ताश्चधार्मिकाः ॥ शूद्राश्चपुण्य
शीलाश्चधर्मिष्ठाविप्रसेविनः ॥ ६६ ॥ विप्रक्षत्रविशांवंशाविष्णुयज्ञपरायणाः ॥ विष्णुमन्त्ररताःसर्वेविष्णुभक्ताश्चवैष्णवाः ॥ ६७ ॥
श्रुतिस्मृतिपुराणज्ञाधर्मज्ञाऋतुगामिनः ॥ लेशोनास्तिह्यधर्माणांधर्मपूर्णेकृतेयुगे ॥ ६८ ॥ धर्मस्त्रिपाच्चत्रेतायांद्विपाच्चद्वापरेस्मृतः ॥ कलौ
प्रवृत्तेपादात्मासर्वलोपस्ततःपरम् ॥ ६९ ॥ वाराःसप्तयथाविप्रतिथयःषोडशस्मृताः ॥ यथाद्वादशमासाश्चऋतवश्चषडेवहि ॥ ७० ॥
द्वौपक्षौचायनेद्वेचचतुर्भिःप्रहरैर्दिनम् ॥ चतुर्भिःप्रहरैरात्रिर्मासस्त्रिंशद्दिनैस्तथा ॥ ७१ ॥ वर्षःपंचविधोज्ञेयःकालसंख्यांनिबोधमे ॥
यथाचायांतियांत्येवतथायुगचतुष्टयम् ॥ ७२ ॥ वर्षेपूर्णेनराणांचदेवानांचदिवानिशम् ॥ शतत्रयेषष्ट्यधिकेनराणांचयुगेगते ॥ देवानां
चयुगोज्ञेयःकालसंख्याविदांमतः ॥ ७३ ॥ मन्वन्तरन्तुदिव्यानांयुगानामेकसप्ततिः ॥ मन्वतरसमंज्ञेयंचेन्द्रायुःपरिकीर्तितम् ॥ ७४ ॥
अष्टाविंश[illegible]तेब्राह्मंदिवानिशम् ॥ अष्टोत्तरेवर्षशतेगतेपातोविधेर्भवेत् ॥ ७५ ॥ प्रलयःप्राकृतोज्ञेयस्तत्राहष्टावसुन्धरा ॥ जल

प्लुता॥न[illegible]शिवादयः ॥ ७६ ॥ ऋषयोजीविनःसर्वेलीनाःकृष्णेपरात्परे ॥ तत्रैवप्रकृतिर्लीनातेनप्राकृतिकोलयः ॥ ७७॥
लयेप्राकृतिकेऽतीतेपातेचब्रह्मणोमुने ॥ निमेषमात्रःकालश्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ७८॥ एवंनश्यन्तिसर्वाणिब्रह्माण्डान्यखिलानिच ॥
स्थितोगोलोकवैकुण्ठौश्रीकृष्णश्चसपार्षदः ॥ ७९ ॥ निमेषमात्रःप्रलयोयत्रविश्वंजलप्लुतम् ॥ निमेषानंतरेकालेपुनःसृष्टिःक्रमेणच
॥ ८० ॥ एवंकतिविधासृष्टिर्लयःकतिविधोऽपिवा ॥ कतिकृत्वोगतायातःसंख्यांजानातिकःपुमान् ॥ ८१ ॥ सृष्टीनांचकलानांचब्रह्मा
ण्डानांचनारद ॥ ब्रह्मादीनांचविध्यण्डेसंख्यांजानातिकःपुमान् ॥ ८२॥ ब्रह्माण्डानांचसर्वेषामीश्वश्चैकएवसः ॥ सर्वेषांपरमात्माच
श्रीकृष्णःप्रकृतेःपरः ॥ ८३ ॥ ब्रह्मादयश्चतस्यांशास्तस्यांशश्चमहाविराट् ॥ तस्यांशश्चविराट्क्षुद्रस्तस्यांशाप्रकृतिःस्मृता ॥ ८४ ॥
सचकृष्णोद्विधाभूतोद्विभुजश्चचतुर्भुजः ॥ चतुर्भुजश्चवैकुण्ठेगोलोकेद्विभुजःस्वयम् ॥ ८५ ॥ ब्रह्मादितृणपर्य्यन्तंसर्वंप्राकृतिकंभवेत् ॥
यद्यत्प्राकृतिकंसृष्टंसर्वंनश्वरमेवच ॥ ८६ ॥ विद्धयेकंसृष्टिमूलंतंसत्यंनित्यंसनातनम् ॥ स्वेच्छामयंपरंब्रह्मनिर्लिप्तंनिर्गुणंपरम् ॥
॥ ८७ ॥ निरुपाधिंनिराकारंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ अतीवकमनीयञ्चनवीनघनसन्निभम् ॥ ८८ ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंगोपवेषंकिशोर
कम् ॥ सर्वज्ञंसर्वसेव्यंचपरमात्मानमीश्वरम् ॥ ८९ ॥ करोतिधाताब्रह्माण्डंज्ञानात्माकमलोद्भवः ॥ शिवोमृत्युञ्जयश्चैवसंहर्त्तासर्वत
त्त्ववित् ॥ ९० ॥ यस्यज्ञानाद्यत्तपसासर्वेशस्तत्समोमहान् ॥ महाविभूतियुक्तश्चसर्वज्ञःसर्वदास्वयम् ॥ ९१ ॥ सर्वव्यापीसर्व
पातासदातासर्वसम्पदाम् ॥ विष्णुःसर्वेश्वरःश्रीमन्यस्यज्ञानाज्जगत्पतिः ॥ ९२ ॥ महामायाचप्रकृतिःसर्वशक्तिमतीश्वरी ॥
यज्ज्ञानाद्यस्यतपसायद्भक्त्यायस्यसेवया ॥ ९३ ॥ सावित्रीवेदमाताचवेदाधिष्ठातृदेवता ॥ पूज्याद्विजानांवेदज्ञायज्ज्ञाद्यस्या
श्चसेवया ॥ ९४ ॥ सर्वविद्याधिदेवीसापूज्याचविदुषांपुरा ॥ यत्सेवयायत्तपसायस्यज्ञानात्सरस्वती ॥ ९५ ॥ यत्सेव
यायत्तपसाप्रदात्रीसर्वसंपदाम् ॥ धनसस्याधिदेवीसामहालक्ष्मीःसनातनी ॥ ९६ ॥ यत्सेवयायत्तपसासर्वविश्वेषुपूजिता ॥ सर्वग्रा
माधिदेवीसासर्वसम्पत्प्रदायिनी ॥ ९७ ॥ सर्वेश्वरीसर्ववन्द्यासर्वेशंप्रापयापतिम् ॥ सर्वस्तुताचसर्वज्ञादुर्गादुर्गतिनाशिनी ॥ ९८ ॥

कृष्णवामांशसम्भूताकृष्णप्रेमाधिदेवता ॥ कृष्णप्राणाधिकाप्रेम्णाराधिकाकृष्णसेवया ॥ ९९ ॥ सर्वाधिकञ्चरूपञ्चसौभाग्यंमा
नगौरवम् ॥ कृष्णवक्षःस्थलस्थानंपत्नीत्वंप्रापसेवया ॥ १०० ॥ तपश्चकारसापूर्वंशतशृङ्गेचपर्वते ॥ दिव्यंयुगसहस्रञ्चनिराहारातिकर्शि
ता ॥ १०१ ॥ कृशांनिःश्वासरहितांदृष्ट्वाचन्द्रकलोपमाम् ॥ कृष्णोवक्षःस्थलेकृत्वारुरोदकृपयाविभुः ॥ १०२ ॥ वरंतस्यैददौसारंसर्वे
षामपिदुर्लभम् ॥ ममवक्षःस्थलेतिष्ठमयितेभक्तिरस्त्विति ॥ १०३ ॥ सौभाग्येनचमानेनप्रेम्णावैगौरवेणच ॥ त्वंमेश्रेष्ठापरंप्रेम्णाज्ये
ष्ठात्वंसर्वयोषिताम् ॥१०४॥ वरिष्ठाचगरिष्ठाचसंस्तुतापूजितामया ॥ सन्ततंतवसाध्योऽहंबाध्यश्चप्राणवल्लभे ॥ १०५ ॥ इत्युक्ताजग
तांनाथश्चक्रेतच्चेतनांततः ॥ सपत्नीरहितांताञ्चचकारप्राणवल्लभाम् ॥ १०६ ॥ येषांयायाश्चदेव्योवैपूजितास्तस्यसेवया ॥ तपस्यायादृ
शीयासांतासांतादृक्फलंमुने ॥ १०७॥ दिव्यंवर्षसहस्रञ्चतस्तप्त्वाहिमालये ॥ दुर्गाचतत्पदंध्यात्वासर्वपूज्याबभूवह ॥ १०८॥ सरस्व
तीतपस्तप्त्वापर्वतेगन्धमादने ॥ लक्षवर्षञ्चदिव्यंचसर्ववन्द्याबभूवसा ॥ १०९ ॥ लक्ष्मीर्युगशतंदिव्यंतपस्तप्त्वाचपुष्करे ॥ सर्वसम्प
त्प्रदात्रीसाचाभवत्तस्यसेवया ॥ ११० ॥ सावित्रीमलयेतप्त्वाद्विजपूज्याबभूवसा ॥ षष्टिवर्षसहस्रञ्चदिव्यंध्यात्वाचतत्पदम् ॥ १११ ॥
शतमन्वन्तरंतप्तंशंकरेणपुराविभो ॥ शतमन्वन्तरञ्चैवब्रह्मणातस्यभक्तितः ॥ ११२ ॥ शतमन्वन्तरंविष्णुस्तप्त्वापाताबभूवह ॥ शतम
न्वन्तरंधर्मस्तप्त्वापूज्योबभूवह ॥ ११३॥ मन्वन्तरन्तपस्तेपेशेषोभक्त्याचनारद ॥ मन्वन्तरञ्चसूर्य्यश्चशक्रश्चन्द्रस्तथागुरुः ॥ ११४॥
दिव्यंशतयुगञ्चैववायुस्तप्त्वाचभक्तितः ॥ सर्वप्राणःसर्वपूज्यःसर्वाधारोबभूवसः ॥ ११५॥ एवंकृष्णस्यतपसासर्वेदेवाश्चपूजिताः ॥
मुनयोमानवाभूपाब्राह्मणाश्चैवपूजिताः ॥ ११६ ॥ एवंतेकथितंसर्वंपुराणञ्चतथागमम् ॥ गुरुवक्त्राद्यथाज्ञातांकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥
॥ ११७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेयुगतन्माहात्म्यमन्वन्तरकालेश्वरगुणनिरूपणंनामस
प्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ हरेर्निमेषमात्रेणब्रह्मणःपातएवच ॥ तस्यपातेप्राकृतिकःप्रलयःपरिकीर्त्तितः ॥ १ ॥
प्रलयेप्राकृतेचो[illegible]ंतत्रादृष्टावसुन्धरा ॥ जलप्लुतानिविश्वानिसर्वेलीनाहराविति ॥ २ ॥ वसुन्धरातिरोभूताकुत्रवातत्रतिष्ठति ॥ सृष्टेर्वि

धानस[illegible]थपुनः ॥ ३ ॥ कथंबभूवसाधन्यामान्यासर्वाश्रयाजया ॥ तस्याश्चजन्मविस्तारंवदमङ्गलकारणम् ॥ ४ ॥
॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ सर्वादिसृष्टौसर्वेषांजन्मकृष्णादितिश्रुतिः ॥ आविर्भावस्तिरोभावःसर्वेषुप्रलयेषुच ॥ ५ ॥ श्रूयतांवसुधा
जन्मसर्वमंगलमंगलम् ॥ विघ्ननिघ्नंपरंपापनाशनंपुण्यवर्द्धनम् ॥ ६ ॥ अहोकेचिद्वदन्तीतिमधुकैटभमेदसा ॥ बभूववसुधाधन्यातद्वि
रुद्धमतंशृणु ॥ ७ ॥ ऊचतुस्तौपुराविष्णुंतुष्टौयुद्धेनतेजसा ॥ आवांजहिनयत्रोर्वीपयसासंवृतेतिच ॥ ८ ॥ तयोर्जीवनकालेनप्रत्यक्षा
चभवेत्स्फुटम् ॥ ततोबभूवमेदश्चमरणानन्तरंतयोः ॥ ९ ॥ मेदिनीतिचविख्यातेत्युक्तायैस्तन्मतंशृणु ॥ जलधौताकृशापूर्ववर्द्धितामे
दसायतः ॥ १० ॥ कथयामिचतज्जन्मसार्थकंसर्वसम्मतम् ॥ पुराश्रुतश्चश्रुत्युक्तंधर्मवक्त्राच्चपुष्करे ॥ ११ ॥ महाविराट्शरीरस्यजल
स्थस्यचिरंस्फुटम् ॥ मलोबभूवकालेनसर्वांगव्यापकोध्रुवम् ॥ १२ ॥ सचप्रविष्टःसर्वेषांतल्लोम्नांविवरेषुच ॥ कालेनमहतातस्माद्बभूवव
सुधामुने ॥ १३ ॥ प्रत्येकंप्रतिलोम्नाश्चस्थिताकूपेषुसास्थिरा ॥ आविर्भूतातिरोभूतासाचलाचपुनःपुनः ॥ १४ ॥ आविर्भूतासृष्टिकाले
तज्जलात्पर्युपस्थिता ॥ प्रलयेचतिरोभूताजलाभ्यन्तरवस्थिता ॥ १५ ॥ प्रतिविश्वेषुवसुधाशैलकाननसंयुता ॥ सप्तसागरसंयुक्तास
प्तद्वीपमितासती ॥ १६ ॥ हिमाद्रिमेरुसंयुक्ताग्रहचन्द्रार्कसंयुता ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाद्यैश्चसुरैर्लोकैस्तथानुता ॥ १७ ॥ पुण्यतीर्थसमायु
क्तापुण्यभारतसंयुता ॥ काञ्चनीभूमिसंयुक्तासर्वदुर्गसमन्विता ॥ १८ ॥ पातालाःसप्ततदधस्तदूर्ध्वंब्रह्मलोककः ॥ ध्रुवलोकश्चतत्रैवसर्वं
विश्वंचतत्रवै ॥ १९ ॥ एवंसर्वाणिविश्वानिपृथिव्यांनिर्मितानिवै ॥ ऊर्ध्वंगोलोकवैकुण्ठौनित्यौविश्वपरौचतौ ॥ २० ॥ नश्वराणिच
विश्वानिकृत्रिमाकृत्रिमाणिच ॥ प्रलयेप्राकृतेब्रह्मन्ब्रह्मणश्चनिपातने ॥ २१ ॥ महाविराडादिसृष्टौसृष्टःकृष्णेनचात्मना ॥ नित्ये
स्थितःसप्रलयेकाष्ठाकाशेश्वरैःसह ॥ २२ ॥ क्षित्यधिष्ठातृदेवीसावाराहेपूजितासुरैः ॥ मनुभिर्मुनिभिर्विप्रैर्गन्धर्वादिभिरेवच ॥ २३ ॥
विष्णोर्वराहरूपस्यपत्नीसाश्रुतिसम्मता ॥ तत्पुत्रोमंगलोज्ञेयःसुयशामंगलात्मजः ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पूजिताकेन
रूपेणवाराहेचसुरैर्मही ॥ वराहेणचवाराहीसर्वैःसर्वाश्रयासती ॥ २५ ॥ तस्याः पूजाविधानंचाप्यधश्चोद्धरणक्रमम् ॥ मंगलंमंगलस्या

पिजन्मव्यासंवदप्रभो ॥ २६ ॥ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ वाराहेचवराहश्चब्रह्मणासंस्तुतःपुरा ॥ उद्धारमहींहत्वाहिरण्याक्षंरसातलात् ॥
॥ २७ ॥ जलेतांस्थापयामासपद्मपत्रंयथार्णवे ॥ तत्रैवनिर्ममेब्रह्मासर्वविश्वंमनोहरम् ॥ २८ ॥ दृष्ट्वातदधिदेवींचसकामांकामुकोहरिः ॥
वराहरूपीभगवान्कोटिसूर्य्यसमप्रभः ॥ २९ ॥ कृत्वारतिकरींशय्यांमूर्त्तिंचसुमनोहराम् ॥ क्रीडांचकाररहसिदिव्यवर्षमहर्नि
शम् ॥ ३० ॥ सुखसम्भोगसंस्पर्शान्मूर्च्छांसम्प्रापसुन्दरी ॥ विदग्धयाविदग्धेनसंगमोऽपिसुखप्रदः ॥ ३१ ॥ विष्णुस्तदंगसंश्लेषाद्बु
बुधेनदिवानिशम् ॥ वर्षान्तेचेतनांप्राप्यकामीतत्याजकामुकीम् ॥ ३२ ॥ दधारपूर्वरूपंहिवाराहंचैवलीलया ॥ पूजांचकारभक्त्याच
ध्यात्वाचधरणींसतीम् ॥ ३३ ॥ धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैःसिन्दूरैरनुलेपनैः ॥ वस्त्रैःपुष्पैश्चबलिभिःसंपूज्योवाचतांहरिः ॥ ३४ ॥ महाव
राहउवाच ॥ ॥ सर्वाधाराभवशुभेसर्वैःसंपूजिताशुभम् ॥ मुनिभिर्मनुभिर्देवैःसिद्धैर्वामानवादिभिः ॥ ३५ ॥ जलोच्छ्वासा
ज्जलत्यागगृहारम्भप्रवेशने ॥ वापीतडागारम्भेचशुभेचकृषिकर्मणि ॥ ३६ ॥ तवपूजांकरिष्यन्तिसंभ्रमेणसुरादयः ॥ मूढायेन
करिष्यन्तियास्यन्तिनरकश्चते ॥ ३७ ॥ ॥ वसुधोवाच ॥ ॥ वहामिसर्वंवाराहरूपेणाहंतवाज्ञया ॥ लीलामात्रेणभगव
न्विश्वंचसचराचरम् ॥ ३८ ॥ मुक्तांशुक्तिंहरेरर्चांशिवलिंगंशिलान्तथा ॥ शंखंप्रदीपंरत्नंचमाणिक्यंहीरकंमणिम् ॥ ३९ ॥
यज्ञसूत्रंचपुष्पंचपुस्तकंतुलसीदलम् ॥ जपमालांपुष्पमालांकर्पूरंचसुवर्णकम् ॥ ४० ॥ गोरोचनांचन्दनंचशालग्रामजलं
तथा ॥ एतान्वोढुमशक्ताहंक्लिष्टाचभगवञ्छृणु ॥ ४१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ द्रव्याण्येतानियेमूढाअर्पयिष्यन्तिसुन्दरि ॥
यास्यन्तितेकालसूत्रंदिव्यंवर्षशतंत्वयि ॥ ४२ ॥इत्येवमुक्त्वाभगवान्विररामचनारद ॥ बभूवतेनगर्भेणतेजस्वीमङ्गलग्रहः ॥ ४३ ॥
पूजांचक्रुःपृथिव्याश्चतेसर्वेचाज्ञयाहरेः ॥ दध्युःकाण्वोक्तमार्गेणतुष्टुवुःस्तवनेनच ॥ ४४ ॥ ददुर्मूलेनमन्त्रेणनैवेद्यादिकमेवच ॥ संस्तु
तात्रिषुलोकेषुपूजितासाबभूवह ॥ ४५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ किंध्यानंस्तवनंकिंवातस्यमूलश्चकिंवद ॥ गूढंसर्वपुराणेषुश्रोतुंकौ
तूहलं [illegible] ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ आदौचपृथिवीदेवीवराहेणसुपूजिता ॥ ततोहिब्रह्मणापश्चात्ततश्चपृथुनापुरा ॥ ४७ ॥

तत्ः [illegible] श्वरादिभिः ॥ ध्यानंचस्तवनंमन्त्रंशृणुवक्ष्यामिनारद ॥४८॥ ॐह्रींश्रींवांवसुधायैस्वाहा ॥ इत्यनेनतुमन्त्रेण
पूजिताविष्णुनोपरि ॥ ४९ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांशतचन्द्रसमप्रभाम् ॥ चन्दनोक्षितसर्वाङ्गींसर्वभूषणभूषिताम् ॥ ५० ॥ रत्नाधारांरत्न
गर्भांरत्नाकरसमन्विताम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांसस्मितांवन्दितांभजे ॥ ५१ ॥ ध्यानेनानेनसादेवीसर्वैर्वैपूजिताभवेत् ॥ स्तवनंशृणु
विप्रेन्द्रकाण्वशाखोक्तमेवच ॥ ५२ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ यज्ञसूकरजायात्वंजयंदेहिजयावहे ॥ जयेऽजयेजयाधारेजयशीलेजयप्रदे
॥ ५३ ॥ सर्वाधारेसर्वबीजेसर्वशक्तिसमन्विते ॥ सर्वकामप्रदेदेविसर्वेष्टंदेहिमेस्थिरे ॥ ५४ ॥ सर्वसस्यालयेसर्वसस्याढ्येसर्वसस्यदे ॥
सर्वसस्यहरेकालेसर्वसस्यात्मिकेक्षिते ॥ ५५ ॥ मङ्गलेमङ्गलाधारेमाङ्गल्येमङ्गलप्रदे ॥ मङ्गलार्थेमङ्गलांशेमङ्गलंदेहिमेपरम् ॥ ५६ ॥
भूमेभूमिपसर्वस्वेभूमिपालपरायणे ॥ भूमिपाहङ्काररूपेभूमिंदेहिवसुन्धरे ॥ ५७ ॥ इदंस्तोत्रंमहापुण्यंतांसंपूज्यचयःपठेत् ॥ कोट्यन्तरे
जन्मनिसस्संभवेद्भूमिपेश्वरः ॥ ५८ ॥ भूमिदानकृतंपुण्यंलभतेपठनाज्जनः ॥ दत्तापहारजात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ५९ ॥ अम्बु
वीचीभूखननात्पापान्मुच्येतसध्रुवम् ॥ अन्यकूपेकुपदजात्पापान्मुच्येतसध्रुवम् ॥ ६० ॥ परभूश्राद्धजात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥
भूमौवीर्य्यत्यागपापाद्दीपादिस्थापनात्तथा ॥ ६१ ॥ पापेनमुच्यतेप्राज्ञःस्तोत्रस्यपठनान्मुने ॥ अश्वमेधशतंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः
॥ ६२ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेपृथिव्युपाख्यानेपृथिवीस्तोत्रंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ भूमिदानकृतंपुण्यंपापंतद्धरणेनयत् ॥ परभूमौश्राद्धरूपंकूपेकुपदजंतथा ॥ १ ॥ अम्बुवीचीभूखन
नबीजत्यागजमेवच ॥ दीपादिस्थापनात्पापंश्रोतुमिच्छामियत्नतः ॥ २ ॥ अन्यद्वापृथिवीजन्यंपापंयत्प्रश्नतःपरम् ॥ यदस्तितत्प्र
तीकारंवदवेदविदांवर ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ वितस्तिमात्रंभूमिश्चयोददातिचभारते ॥ सन्ध्यापूतायविप्रायसयायाद्वि
ष्णुमन्दिरम् ॥ ४ ॥ भूमिञ्चसर्वसस्याढ्यांब्राह्मणायददातियः ॥ भूमिरेणुप्रमाणेचवर्षेविष्णुपदेवसेत् ॥ ५ ॥ ग्रामंभूमिंचधान्यंचयोद
दात्याददातियः ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तौचोभौवैकुण्ठवासिनौ ॥ ६ ॥ भूमिदानंचतत्कालेयःसाधुश्चानुमोदते ॥ सप्रयातिचवैकुण्ठंमित्र

गोत्रसमन्वितः ॥ ७॥ स्वदत्तांपरदत्तांवाब्रह्मवृत्तिंहरेत्तुयः ॥ कालसूत्रेतिष्ठतिसयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ८ ॥ तत्पुत्रपौत्रप्रभृतिर्भूमिहीनः
श्रियाहतः ॥ सुखहीनोदरिद्रःस्यादन्तेयातिचरौरवम् ॥ ९ ॥ गवांमार्गेविनिष्कृष्ययश्चसस्यंददातिसः ॥ दिव्यंवर्षशतंचैवकुम्भीपा
केचतिष्ठति ॥ १० ॥ गोष्ठंतडागंनिष्कृष्यमार्गेसस्यंददातियः ॥ सचतिष्ठत्यसीपत्रेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ११ ॥ नपंचपिंडमुद्धृत्यस्ना
तिकूपेपरस्ययः ॥ प्राप्नोतिनरकंचैवनस्नानफलमेवच ॥ १२ ॥ कामीभूमौचरहसिबीजत्यागंकरोतियः ॥ स्निग्धरेणुप्रमाणंचवर्षंतिष्ठ
तिरौरवे ॥ १३ ॥ अंबुवीच्यम्बुखननंयःकरोतिचमानवः ॥ सयातिकृमिदंशंचस्थितिस्तत्रचतुर्युगम् ॥ १४ ॥ परकीयेलुप्तकूपेकूपंमूढः
करोतियः ॥ पुष्करिण्यांचलुप्तायांतांददातिचयोनरः ॥ १५ ॥ सर्वंफलंपरस्यैवतप्तसूर्मिंव्रजेत्तुसः ॥ तत्रतिष्ठतिसंतप्तोयावदिंद्राश्च
तुर्दश ॥ १६ ॥ परकीयतडागेचपङ्कमुद्धृत्यचोत्सृजेत् ॥ रेणुप्रमाणवर्षंचब्रह्मलोकेवसेन्नरः ॥ १७ ॥ पिण्डंपित्रेभूमिभर्त्तुर्नप्रदाय
चमानवः ॥ श्राद्धंकरोतियोमूढोनरकंयातिनिश्चितम् ॥ १८ ॥ भूमौदीपंयोऽर्पयतिसोऽन्धःसप्तसुजन्मसु ॥ भूमौशंखंचसं
स्थाप्यकुष्ठंजन्मान्तरेलभेत् ॥ १९ ॥ मुक्तामाणिक्यहीरंचसुवर्णंच मणिन्तथा ॥ यश्चसंस्थापयेद्भूमौदरिद्रःसप्तजन्मसु ॥ २० ॥
शिवलिङ्गंशिलामर्च्यांयश्चार्पयतिभूतले ॥ शतमन्वन्तरंयावत्कृमिभक्षेसतिष्ठति ॥ २१ ॥ सूक्तंमन्त्रंशिलातोयंपुष्पंचतुलसी
दलम् ॥ यश्चार्पयतिभूमौचसतिष्ठेन्नरकेयुगम् ॥ २२ ॥ जपमालांपुष्पमालांकर्पूररंरोचनान्तथा ॥ योमूढश्चार्पयेद्भूमौसयाति
नरकंध्रुवम् ॥ २३ ॥ मुनेचन्दनकाष्ठंचरुद्राक्षंकुशमूलकम् ॥ संस्थाप्य भूमौ नरके वसेन्मन्वन्तरावधि ॥ २४ ॥
पुस्तकंयज्ञसूत्रंचभूमौसंस्थापयेत्तुयः ॥ नभवेद्विप्रयोनौचतस्यजन्मान्तरेजनिः ॥ २५ ॥ ब्रह्महत्यासमंपापमिह वै लभते
ध्रुवम् ॥ ग्रन्थियुक्तंयज्ञसूत्रंपूज्यंस्यात्सर्ववर्णकैः ॥ २६ ॥ यज्ञंकृत्वातुयोभूमिंक्षीरेणनहिसिंचति ॥ सयातितप्तसूर्मिंचसंतप्तः
सर्वजन्मसु ॥ २७ ॥ भूकम्पेग्रहणेयोहिकरोतिखननंभुवः ॥ जन्मान्तरेमहापापीसोऽङ्गहीनोभवेद्ध्रुवम् ॥ २८ ॥ भवनंयत्रसर्वेषांभूमि
स्तेन [illegible] धातिवसुधाचवसुन्धरा ॥ २९ ॥ हरेरूरौचयाजातासाचोर्वीपरिकीर्त्तिता ॥ धराधरित्रीधरणीसर्वेषांधर

णात्तुथा ... स्यगर्भैरणात्क्षोणीक्षीणालयेचया ॥ महालयेक्षयंयातिक्षितिस्तेनप्रकीर्त्तिता ॥ ३१ ॥ काश्यपीकश्यपस्येय
मचलास्थितिरूपतः ॥ विश्वम्भरातद्धरणाच्चानन्तानन्तरूपतः ॥ ३२ ॥ पृथ्वीपृथुककन्यात्वाद्विस्तृतत्वान्महीमुने ॥ ३३ ॥ इति
श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेपृथिव्युपाख्यानंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
श्रुतंपृथिव्युपाख्यानमतीवसुमनोहरम् ॥ गंगोपाख्यानमधुनावदवेदविदांवर ॥ १ ॥ भारतंभारतीशापादाजगामसुरेश्वरी ॥ विष्णुस्वरू
पापरमास्वयंविष्णुपदीसती ॥ २ ॥ कथंकुत्रयुगेकेनप्रार्थिताप्रेरितापुरा ॥ तत्क्रमंश्रोतुमिच्छामिपापघ्नंपुण्यदंशुभम् ॥ ३ ॥ ॥ नारा
यणउवाच ॥ ॥ राजराजेश्वरः श्रीमान्सगरःसूर्य्यवंशजः ॥ तस्यभार्याचवैदर्भीशैव्याचद्वेमनोहरे ॥ ४ ॥ सत्यस्वरूपःसत्येष्टः
सत्यवाक्सत्यभावनः ॥ सत्यधर्मविचारज्ञःपरंसत्ययुगोद्भवः ॥ ५ ॥ एककन्यश्चैकपुत्रोबभूवसुमनोहरः ॥ असमञ्जइतिख्यातःशैव्यायां
कुलवर्द्धनः ॥ ६ ॥ अन्याचाराधयामासशङ्करंपुत्रकामुकी ॥ बभूवगर्भस्तस्याश्चशिवस्यतुवरेणच ॥ ७ ॥ गतेशताब्देपूर्णेचमांसपिण्डं
सुषावसा ॥ तद्दृष्ट्वाचशिवंध्यात्वारुरोदोच्चैःपुनःपुनः ॥ ८ ॥ शम्भुर्ब्राह्मणरूपेणतत्समीपंजगामह ॥ चकारसंविभज्यैतत्पिण्डंषष्टिसह
स्रधा ॥ ९ ॥ सर्वेबभूवुःपुत्राश्चमहाबलपराक्रमाः ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्त्तण्डप्रभाजुष्टकलेवराः ॥ १० ॥ कपिलर्षेःकोपदृष्ट्याबभूवुर्भस्मसा
च्चते ॥ राजारुरोदतच्छ्रुत्वाजगामारण्यंशुचा ॥ ११ ॥ तपश्चकारासमंजोगङ्गानयनकारणात् ॥ तपःकृत्वालक्षवर्षंम्रियतेकालयोगतः ॥
॥ १२ ॥ दिलीपस्तस्यतनयोगङ्गानयनकारणत् ॥ तपःकृत्वालक्षवर्षंययौलोकान्तरंनृपः ॥ १३ ॥ अंशुमाँस्तस्यपुत्रश्चगङ्गानयनकार
णात् ॥ तपःकृत्वालक्षवर्षंमृतश्चकालयोगतः ॥ १४ ॥ भगीरथस्तस्यपुत्रोमहाभागवतःसुधीः ॥ वैष्णवोविष्णुभक्तश्चगुणवानजरामरः ॥
॥ १५ ॥ तपःकृत्वालक्षवर्षंगङ्गानयनकारणात् ॥ ददर्शकृष्णंहृष्टास्यंसूर्य्यकोटिसमप्रभम् ॥ १६ ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंकिशोरंगोपवेषकम् ॥
परमात्मानमीशंचभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ १७ ॥ स्वेच्छामयंपरंब्रह्मपरिपूर्णतमंविभुम् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाद्यैश्चस्तुतंमुनिगणैर्युतम् ॥ १८ ॥
निर्लिप्तंसाक्षिरूपञ्चनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ ईषद्धास्यंप्रसन्नास्यंभक्तानुग्रहकारकम् ॥ १९ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानंरत्नभूषणभूषितम् ॥ तुष्टा

वदृष्ट्वानृपतिःप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ २० ॥ लीलयाचवरंप्राप्यवांछितंवंशतारकम् ॥ तत्राजगामगङ्गासास्मरणात्परमात्मनः ॥ २१ ॥
तंप्रणम्यप्रतस्थौचतत्पुरःसंपुटाञ्जलिः ॥ उवाचभगवांस्तत्रतांदृष्ट्वासुमनोहराम् ॥ कुर्वतींस्तवनंदिव्यंपुलकाञ्चितविग्रहाम् ॥ २२ ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ भारतंभारतीशापाद्गच्छशीघ्रंसुरेश्वरि ॥२३॥ सगरस्यसुतान्सर्वान्पूतान्कुरुममाज्ञया ॥ त्वत्स्पर्शवायुनापूतायास्य
न्तिममममन्दिरम् ॥ २४ ॥ बिभ्रतोदिव्यमूर्त्तिन्तेदिव्यस्यन्दनगामिनः ॥ मत्पार्षदाभविष्यन्तिसर्वकालंनिरामयाः ॥२५॥ कर्मभोगंस
मुच्छिद्यकृतंजन्मनिजन्मनि ॥ नानाविधंमहत्स्वल्पंपापंस्याद्भारतेनृभिः ॥२६॥ गङ्गायाःस्पर्शवातेननश्यतीतिश्रुतौश्रुतम् ॥ स्पर्शनं
दर्शनाद्देव्याःपुण्यंदशगुणंततः ॥ २७ ॥ मौसलस्नानमात्रेणसामान्यदिवसेनृणाम् ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंनश्यतीतिश्रुतौश्रुतम् ॥२८॥
यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥ नानाजन्मार्जितान्येवकामतोऽपिकृतानिच ॥२९॥ तानिसर्वाणिनश्यंतिमौसलस्नानतो
नृणाम् ॥ पुण्याहस्नानजंपुण्यंवेदानैववदन्तिच ॥ ३० ॥ केचिद्वदंतितेदेविफलमेवयथागमम् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवाद्याश्चसर्वेनैवविदन्ति
च ॥ ३१ ॥ सामान्यदिवसस्नानसङ्कल्पंशृणुसुन्दरि ॥ पुण्यंदशगुणञ्चैवमौसलस्नानतःपरम् ॥ ३२ ॥ ततस्त्रिंशद्गुणंपुण्यंरविसंक्रमणे
दिने ॥ अमायाञ्चापितत्तुल्यंद्विगुणंदक्षिणायने ॥ ३३ ॥ ततोदशगुणंपुण्यंनराणामुत्तरायणे ॥ चातुर्मास्यांपौर्णमास्यामनन्तंपुण्य
मेवच ॥ ३४ ॥ अक्षयायाञ्चतत्तुल्यंनैतद्वेदेनिरूपितम् ॥ असंख्यपुण्यफलदमेतेषुस्नानदानकम् ॥ ३५ ॥ सामान्यदिवसेस्नानंध्या
नाच्छतगुणंफलम् ॥ मन्वन्तरेषुदेवेशियुगादिषुतथैवच ॥ ३६ ॥ माघस्यसितसप्तम्यांभीष्माष्टम्यांतथैवच ॥ तथाऽशोकाष्टमीति
थ्यांनवम्यांचतथाहरेः ॥ ३७॥ ततोऽपिद्विगुणंपुण्यंनन्दायांतवदुर्लभम् ॥ दशपापहरायांतुदशम्यांसुमहत्फलम् ॥ ३८ ॥ नन्दासमंच
वारुण्यांमहत्पूर्वेचतुर्गुणम् ॥ ततश्चतुर्गुणंपुण्यंद्विमहत्पूर्वकेसति ॥ ३९ ॥ पुण्यंकोटिगुणंचैवसामान्यस्नानतोभवेत् ॥ चन्द्रसूर्योपरागेषु
स्मृतंदशगुणंततः ॥ ४० ॥ पुण्येप्यर्द्धोदयेकालेततःशतगुणंफलम् ॥ सर्वेषामेवसङ्कल्पोवैष्णवानांविपर्य्ययः ॥ ४१ ॥ फलसन्धानर
हिता[illegible]ताः ॥ मत्प्रीतिभक्तिकामास्तेसर्वदासर्वकर्मसु ॥ ४२ ॥ गुरुवक्राद्विष्णुमन्त्रोयस्यकर्णेविशत्परः ॥ जीवन्मुक्तं

वैष्णवेन्ता[illegible]दान्तंच ॥ ४३ ॥ पुरुषाणांशतंपूर्वंपैतृकञ्चपरंशतम् ॥ मातामहस्यचशतंमातरंमातृमातरम् ॥ ४४ ॥ भगिनींभ्रातरञ्चैवभागिनेयंचमातुलम् ॥ श्वश्रूञ्चश्वशुरंचैवगुरुपत्नींगुरोःसुतम् ॥ ४५ ॥ गुरुंचज्ञानदातारंमित्रंचसहचारिणम् ॥ भृत्यंशिष्यंतथाचेटींप्रजाःस्वाश्रमसन्निधौ ॥ ४६ ॥ उद्धरेदात्मनासार्द्धंमन्त्रग्रहणमात्रतः ॥ मन्त्रग्रहणमात्रेणजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ ४७ ॥ तस्यसंस्पर्शनात्पूतंतीर्थंचभुविभारते ॥ तस्यैवपादरजसासद्यःपूतावसुन्धरा ॥ ४८ ॥ पादोदकस्थानमिदंतीर्थमेवभवेद्ध्रुवम् ॥ अन्नंविष्ठाजलंमूत्रंयद्विष्णोरनिवेदितम् ॥ ४९ ॥ खादन्तिनोवैष्णवाश्चसदानैवेद्यभोजिनः ॥ विष्णोर्निवेदितान्नंचनित्यंयेभुंजतेनराः ॥ ५० ॥ पूतानिसर्वतीर्थानितेषांचस्पर्शनादहो ॥ विष्णोःपादोदकपुण्यंनित्यंयेभुञ्जतेनराः ॥ ५१ ॥ तत्पापानिपलायंतेवैनतेयादिवोरगाः ॥ तेषांदर्शनमात्रेणपूतञ्चभुवनत्रयम् ॥ ५२ ॥ विष्णोःसुदर्शनंचक्रंसंततंतांश्चरक्षति ॥ मद्गुणश्रवणाद्येचपुलकाङ्कितविग्रहाः ॥ ५३ ॥ गद्गदाःसाश्रुनेत्राश्चनरास्तेवैष्णवोत्तमाः ॥ पुत्रादपिपरःस्नेहोमयियेषांनिरन्तरम् ॥ गृहाद्याश्रमयिन्यस्तास्तेनरावैष्णवोत्तमाः ॥ ५४ ॥ आब्रह्मस्तम्बपर्य्यन्तंमत्तःसर्वंचराचरम् ॥ सर्वेषामहमेवेशइतिज्ञावैष्णवोत्तमाः ॥ ५५ ॥ असंख्यकोटिब्रह्माण्डंब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ प्रलयेमयिलीयन्तेचेतिज्ञावैष्णवोत्तमाः ॥ ५६ ॥ तेजःस्वरूपंपरमंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ स्वेच्छामयंनिर्गुणञ्चनिरीहंप्रकृतेःपरम् ॥ ॥ ५७ ॥ सर्वेप्राकृतिकामत्तआविर्भूतास्तिरोहिताः ॥ इतिजानन्तियेदेवितेनरावैष्णवोत्तमाः ॥ ५८ ॥ इत्येवमुक्त्वादेवेशोविररामतयोःपुरः ॥ उवाचतंत्रिपथगाभक्तिनम्रात्मकन्धरा ॥ ५९ ॥ ॥ गङ्गोवाच ॥ ॥ यामिचेद्भारतंनाथभारतीशापतःपुरा ॥ तवाज्ञयाचराजेन्द्रतपसाचैवसाम्प्रतम् ॥ ६० ॥ यानिकानिचपापानिमह्यंदास्यन्तिपापिनः ॥ तानिमेकेनननश्यन्तितदुपायंवदप्रभो ॥ ६१ ॥ कतिकालंपरिमितंस्थितिर्मेतत्रभारते ॥ कदायास्यामिसर्वेशत्वद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ६२ ॥ ममान्यद्वाञ्छितंयद्यत्सर्वंजानासिसर्ववित् ॥ सर्वांतरात्मन्त्सर्वज्ञतदुपायंवदप्रभो ॥ ६३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ जानामिवाञ्छितंगङ्गेतवसर्वंसुरेश्वरि ॥ पतिस्तेरुद्ररूपोऽयंलवणोदोभविष्यति ॥ ६४ ॥ ममैवांशःसमुद्रश्चत्वञ्चलक्ष्मीस्वरूपिणी ॥ विदग्धायाविदग्धेनसङ्गमोगुणवान्भुवि ॥ ६५ ॥

यावत्यः सन्तिनद्यश्चभारत्याद्याश्चभारते ॥ सौभाग्यंतवतास्वेवलवणोदस्यसौरते ॥ ६६ ॥ अद्यप्रभृतिदेवेशिकलेःपञ्चसहस्रकम् ॥ वर्षं
स्थितिस्तेभारत्याभुविशापेनभारते ॥ ६७ ॥ नित्यंवारिधिनासार्द्धंकरिष्यसिरहोरतिम् ॥ त्वमेवरसिकादेवीरसिकेन्द्रेणसंयुता
॥ ६८ ॥ त्वांतोषयन्तिस्तोत्रेणभगीरथकृतेनच ॥ भारतस्थाजनाःसर्वेपूजयिष्यन्तिभक्तितः ॥ ६९ ॥ ध्यानेनकौथुमोक्तेनध्यात्वा
त्वांपूजयिष्यति ॥ यःस्तौतिप्रणमेन्नित्यंसोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ ७० ॥ गङ्गागङ्गेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यो
विष्णुलोकंसगच्छति ॥ ७१ ॥ सहस्रपापिनांस्नानाद्यत्पापंतेभविष्यति ॥ मद्भक्तदर्शनेतावत्तदैवहिविनश्यति ॥ ७२ ॥
पापिनान्तुसहस्राणांशवस्पर्शेनयत्तव ॥ मन्मन्त्रोपासकस्नानात्तदघश्चविनश्यति ॥ ७३ ॥ यत्रयत्रभवद्गङ्गेमन्नामगुण
कीर्त्तनम् ॥ तत्रैवत्वमधिष्ठानंकरिष्यस्यघमोचनात् ॥ ७४ ॥ सार्द्धंसरिद्भिःश्रेष्ठाभिःसरस्वत्यादिभिःशुभे ॥ तत्तुतीर्थंभ
वेत्सद्योयत्रमद्गुणकीर्त्तनम् ॥ ७५ ॥ यद्रेणुस्पर्शमात्रेणपूतोभवतिपातकी ॥ रेणुप्रमाणंवर्षञ्चसवैकुण्ठेवसेद्ध्रुवम् ॥ ७६ ॥
ज्ञानेनत्वयियेभक्त्यामन्नामस्मृतिपूर्वकम् ॥ समुत्सृजन्तिप्राणांश्चतेगच्छन्तिहरेःपदम् ॥ ७७ ॥ पार्षदप्रवरास्तेचभविष्यन्तिह
रेश्चिरम् ॥ असंख्यकंप्राकृतिकंलयंद्रक्ष्यन्तितेनराः ॥ ७८ ॥ मृतस्यबहुपुण्येनतच्छवंत्वयिविन्यसेत् ॥ प्रयातिसचवैकुण्ठंयाव
दस्थ्नांस्थितिस्त्वयि ॥ ७९ ॥ कायव्यूहंततःकृत्वाभोजयित्वास्वकर्मकम् ॥ तस्मैददामिसारूप्यंतंकरोमिचपार्षदम् ॥
॥ ८० ॥ अज्ञानीत्वज्जलस्पर्शाद्यदिप्राणान्समुत्सृजेत् ॥ तस्मैददामिसारूप्यंतंकरोमिचपार्षदम् ॥ ८१ ॥ अन्यत्रवात्यजेत्प्राणां
स्त्वन्नामस्मृतिपूर्वकम् ॥ तस्मैददामिसालोक्यमसंख्यप्रलयालयम् ॥ ८२ ॥ अन्यत्रवात्यजेत्प्राणान्मन्नामस्मृतिपूर्वकम् ॥ तस्मैद
दामिसालोक्यंयावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ८३ ॥ तीर्थेऽप्यतीर्थेमरणेविशेषोनास्तिकश्चन ॥ मन्मन्त्रोपासकानांचनित्यंनैवेद्यभोजिनाम् ॥
॥ ८४ ॥ पूतंकर्तुंसशक्तोहिलीलयाभुवनत्रयम् ॥ रत्नेन्द्रसारयानेनगोलोकंसप्रयातिच ॥ ८५ ॥ मद्भक्तबान्धवायेयेतेतेपुण्यधियः
शुभे ॥ [illegible] यानेनगोलोकञ्चसुदुर्लभम् ॥ ८६ ॥ यत्रतत्रमृतायेचज्ञानाज्ञानेनवासति ॥ जीवन्मुक्ताश्चतेपूताभक्तसन्निधिमा

व्रतः ॥ ८७ [illegible] ुर्कीश्रीहरिस्तांचतमुवाचभगीरथम् ॥ स्तुहिगङ्गामिमांभक्त्यापूजांकुरुचसाम्प्रतम् ॥ ८८ ॥ भगीरथस्तांतुष्टाव
पूजयामासभक्तितः ॥ ध्यानेनकौथुमोक्तेनस्तोत्रेणचपुनःपुनः ॥ ८९ ॥ श्रीकृष्णंप्रणनामाथपरमात्मानमीश्वरम् ॥ भगीरथश्चगङ्गां
चसोन्तर्द्धायगतोहरिः ॥ ९० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्तोत्रेणकेनध्यानेनकेनपूजाक्रमेणच ॥ पूजांचकारनृपतिर्वेदवेदविदांवर॥
॥ ९१ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ स्नात्वानित्यक्रियां कृत्वाधृत्वाधौतेचवाससी ॥ पादौप्रक्षाल्यचाचम्यसंयतोभक्तिपूर्वकम् ॥
॥ ९२ ॥ गणेशञ्चदिनेशञ्चवह्निंविष्णुंशिवंशिवाम् ॥ सम्पूजयेन्नरश्शुद्धःसोऽधिकारीचपूजने ॥ ९३ ॥ गणेशंविघ्ननाशायनिष्पापाय
दिवाकरम् ॥ वह्निंस्वशुद्धयेविष्णुंमुक्तयेपूजयेन्नरः ॥ ९४ ॥ शिवंज्ञानायतदिनांशिवांबुद्धिविवृद्धये ॥ सम्पूज्यैतल्लभेत्प्राज्ञोविपरीतमतोऽ
न्यथा ॥ ९५ ॥ दध्यावनेनतद्ध्यानंशृणुनारदतत्त्वतः ॥ ध्यानंचकौथुमोक्तंवैसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ९६ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांगङ्गां
पापप्रणाशिनीम् ॥ कृष्णविग्रहसम्भूतांकृष्णतुल्यांपरांसतीम् ॥ ९७ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ शरत्पूर्णेन्दुशतक
प्रभाजुष्टकलेवराम् ॥ ९८ ॥ ईषद्धासप्रसन्नास्यांशश्वत्सुस्थिरयौवनाम् ॥ नारायणप्रियांशान्तांसत्सौभाग्यसमन्विताम् ॥ ९९ ॥
बिभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यसंयुताम् ॥ सिन्दूरबिन्दुललितांसार्द्धंचन्दनबिन्दुभिः ॥ १०० ॥ कस्तूरीपत्रकंगण्डेनानाचित्रसम
न्वितम् ॥ पक्वबिम्बसमानैकचार्वोष्ठपुटमुत्तमम् ॥ १०१ ॥ मुक्तापंक्तिप्रभाजुष्टदन्तपंक्तिमनोहराम् ॥ सुचारुवक्रनयनांसकटाक्षम
नोरमाम् ॥ १०२ ॥ कठिनंश्रीफलाकारंस्तनयुग्मंचबिभ्रतीम् ॥ बृहच्छ्रोणींसुकठिनांरम्भास्तम्भपरिष्कृताम् ॥ १०३ ॥ स्थलपद्म
प्रभाजुष्टपादपद्मयुगंधराम् ॥ रत्नाभरणसंयुक्तंकुंकुमाक्तंसयावकम् ॥ १०४ ॥ देवेन्द्रमौलिमन्दारमकरन्दकणारुणम् ॥ सुरसिद्धमुनी
न्द्रादिदत्तार्घ्यैस्संयुतंसदा ॥ १०५ ॥ तपस्विमौलिनिकरभ्रमरश्रेणिसंयुतम् ॥ मुक्तिप्रदंमुमुक्षूणांकामिनांस्वर्गभोगदम् ॥ १०६ ॥
वरांवरेण्यांवरदांभक्तानुग्रहकातराम ॥ श्रीविष्णोःपददात्रीञ्चभजेविष्णुपदींसतीम् ॥ १०७ ॥ इतिध्यानेनचानेनध्यात्वात्रिपथगां
शुभाम् ॥ दत्त्वासंपूजयेद्ब्रह्मन्नुपहारांश्चषोडश ॥ १०८ ॥ आसनंपाद्यमर्घ्यञ्चस्नानीयञ्चानुलेपनम ॥ धूपंदीपञ्चनैवेद्यंताम्बूलंशीतलं

जलम् ॥ १०९ ॥ वसनंभूषणंमाल्यंगन्धमाचमनीयकम् ॥ मनोहरंसुतल्पञ्चदेयान्येतानिषोडश ॥ ११० ॥ दत्त्वाभक्त्यासं
प्रणमेत्स्तुत्वातांसंपुटाञ्जलिः ॥ संपूज्यैवंप्रकारेणसोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ १११ ॥ स्तोत्रंवैकौथुमोक्तञ्चसंवादंविष्णुवेधसोः ॥ शृणुनार
दवक्ष्यामिपापघ्नञ्चसुपुण्यदम् ॥ ११२ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ श्रोतुमिच्छामिदेवेशलक्ष्मीकान्तनमःप्रभो ॥ विष्णोविष्णुपदी
स्तोत्रंपापघ्नंपुण्यकारणम् ॥ ११३ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ शिवसंगीतसंमुग्धश्रीकृष्णाङ्गद्रवोद्भवाम् ॥ राधाङ्गद्रवसम्भूतांतां
गङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ ११४ ॥ याजन्मसृष्टेरादौचगोलोकेरासमण्डले ॥ सन्निधानेशङ्करस्यतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ ११५ ॥ गोपैर्गो
पीभिराकीर्णेशुभेराधामहोत्सवे ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमाजातांतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ ११६ ॥ कोटियोजनविस्तीर्णा दैर्घ्येलक्षगुणाततः ॥
समावृतायागोलोकंतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ ११७ ॥ षष्टिलक्षैर्योजनैर्याततोदैर्घ्येचतुर्गुणा ॥ समावृतायावैकुण्ठंतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥
॥ ११८ ॥ विंशल्लक्षैर्योजनैर्याततोदैर्घ्येचतुर्गुणा ॥ आवृताब्रह्मलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ ११९ ॥ त्रिंशल्लक्षैर्योजनै
र्यादैर्घ्येपञ्चगुणाततः ॥ आवृताशिवलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२० ॥ षड्योजनसुविस्तीर्णा दैर्घ्येदशगुणाततः ॥
मन्दाकिनीयेन्द्रलोकेतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२१ ॥ लक्षयोजनविस्तीर्णा दैर्घ्येसप्तगुणाततः ॥ आवृताध्रुवलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्य
हम् ॥ १२२ ॥ लक्षयोजनविस्तीर्णा दैर्घ्येषड्गुणिताततः ॥ आवृताचन्द्रलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२३ ॥ योजनैःषष्टि
साहस्रैर्दैर्घ्येदशगुणाततः ॥ आवृतासूर्य्यलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२४ ॥ लक्षयोजनविस्तीर्णादैर्घ्येषड्गुणिताततः ॥ आवृ
तासत्यलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२५ ॥ दशलक्षैर्योजनैर्यादैर्घ्येपंचगुणाततः ॥ आवृतायातपोलोकंतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥
॥ १२६ ॥ सहस्रयोजनायाचदैर्घ्येसप्तगुणाततः ॥ आवृताजनलोकंयातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२७ ॥ सहस्रयोजनायामदै
र्घ्येसप्तगुणाततः ॥ आवृतायाचकैलासंतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२८ ॥ पातालेयाभोगवतीविस्तीर्णादशयोजना ॥
ततोदशगुणा[illegible]ङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १२९ ॥ क्रोशैकमात्रविस्तीर्णाततःक्षीणानकुत्रचित् ॥ क्षितौचालकनन्दायातांगङ्गांप्रणमा

म्यहम् ॥ [illegible] यथाक्षीरवर्णाचत्रेतायामिन्दुसन्निभा ॥ द्वापरेचन्दनाभाचतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १३१ ॥ जलप्रभाकलौयाच
नान्यत्रपृथिवीतले ॥ स्वर्गेचनित्यंक्षीराभातांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १३२ ॥ यस्याःप्रभावअतुलःपुराणेचश्रुतौश्रुतः ॥ यापुण्यदापाप
हर्त्रीतांगङ्गांप्रणमाम्यहम् ॥ १३३ ॥ यत्तोयकणिकास्पर्शःपापिनांचपितामह ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंकोटिजन्मार्जितंदहेत् ॥ १३४ ॥
इत्येवंकथितंब्रह्मन्गङ्गापद्यैकविंशतिम् ॥ स्तोत्ररूपंचपरमंपापघ्नंपुण्यबीजकम् ॥ १३५ ॥ नित्यंयोहिपठेद्भक्त्यासंपूज्यचसुरेश्वरीम् ॥
अश्वमेधफलंनित्यंलभतेनात्रसंशयः ॥ १३६ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंभार्याहीनोलभेत्प्रियाम् ॥ रोगान्मुच्येतरोगीचबद्धोमुच्येतबन्ध
नात् ॥ १३७ ॥ अस्पष्टकीर्त्तिःसुयशामूर्खोभवतिपण्डितः ॥ यःपठेत्प्रातरुत्थायगङ्गास्तोत्रमिदंशुभम् ॥ १३८ ॥ शुभंभवेत्तुदुःस्वप्नं
गङ्गास्नानफलंलभेत् ॥ १३९ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ भगीरथोऽनयास्तुत्यास्तुत्वागङ्गांचनारद ॥ जगामतांगृहीत्वाचयत्र
नष्टाश्चसागराः ॥ १४० ॥ वैकुण्ठंतेययुस्तूर्णंगङ्गायाःस्पर्शवायुना ॥ भगीरथेनसानीतातेनभागीरथीस्मृता ॥ १४१ ॥ इत्येवंकथितं
सर्वंगङ्गोपाख्यानमुत्तमम् ॥ पुण्यदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १४२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवसङ्गीतसंमुग्धेश्रीकृष्णे
द्रवतांगते ॥ द्रवताञ्चगतायाञ्चराधायांकिंबभूवह ॥ १४३ ॥ तत्रस्थाश्चजनायेयेतेचकिंचक्रुरुद्यमम् ॥ एतत्सर्वंसुविस्तीर्णंप्रभोवक्तुमिहा
र्हसि ॥ १४४ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमायाञ्चराधायाःसुमहोत्सवे ॥ कृष्णःसंपूज्यतांराधामवसद्रासमण्डले ॥
॥ १४५ ॥ कृष्णेनपूजितांतान्तुसंपूज्याहृतमानसाः ॥ ऊचुर्ब्रह्मादयः सर्वेऋषयःसनकादयः ॥ १४६ ॥ एतस्मिन्नन्तरेकृष्णसंगीतञ्च
सरस्वती ॥ जगौसुन्दरतानेनवीणयाचमनोहरम् ॥ १४७ ॥ तुष्टोब्रह्माददौतस्यैमहारत्नाढ्यमालिकाम् ॥ शिरोमणीन्द्रसारञ्चसर्व
ब्रह्माण्डदुर्लभम् ॥ १४८ ॥ कृष्णःकौस्तुभरत्नञ्चसर्वरत्नात्परंवरम् ॥ अमूल्यरत्नखचितंहारसारञ्चराधिका ॥ १४९ ॥ नारायणश्च
भगवान्वनमालांमनोहराम् ॥ अमूल्यरत्नकलितंलक्ष्मीर्मकरकुण्डलम् ॥ १५० ॥ विष्णुमायाभगवतीमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ दुर्गा
नारायणीशानीविष्णुभक्तिंसुदुर्लभाम् ॥ १५१ ॥ धर्मबुद्धिञ्चधर्मस्तुयशश्चविपुलंभवे ॥ वह्निशुद्धांशुकंवह्निर्वायुश्चमणिनूपुरम् ॥ १५२ ॥

एतस्मिन्नंतरेशम्भुर्ब्रह्मणाप्रेरितोमुहुः ॥ जगौश्रीकृष्णसंगीतंरासोल्लाससमन्वितम् ॥ १५३ ॥ मूर्च्छांप्रापुःसुराःसर्वेंचित्रपुत्तलिका
यथा ॥ क्षणेनचेतनांप्राप्यददृशूरासमण्डलम् ॥ १५४ ॥ स्थलंसर्वंजलाकीर्णंहीनराधाहरिंतथा ॥ अत्युच्चैरुरुदुःसर्वेगोपागोप्यःसुरा
द्विजाः ॥ १५५ ॥ ध्यानेनधाताबुबुधेसर्वमेतदभीप्सितम् ॥ गतश्चराधयासार्द्धंश्रीकृष्णोद्रवतामिति ॥ १५६ ॥ ततोब्रह्मादयःसर्वे
तुष्टुवुःपरमेश्वरम् ॥ स्वमूर्त्तिंदर्शयविभोवाञ्छितंवरमेवनः ॥ १५७ ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रवाग्बभूवाशरीरिणी ॥ तामेवशुश्रुवुःसर्वेंसुव्यक्तां
मधुरांशुभाम् ॥ १५८ ॥ सर्वात्माहमियंशक्तिर्भक्तानुग्रहविग्रहा ॥ ममाप्यस्याश्चहेदेवादेहेनचकिमावयोः ॥ १५९ ॥ मनवोमानवाः
सर्वेमुनयश्चैववैष्णवाः ॥ मन्मन्त्रपूतामांद्रष्टुमागमिष्यन्तिमत्पदम् ॥ १६० ॥ मूर्त्तिंद्रष्टुञ्चसुव्यग्रायूयंयदिसुरेश्वराः ॥ करोतिशम्भुस्त
त्रैवमदीयंवाक्यपालनम् ॥ १६१ ॥ स्वयंविधातात्वंब्रह्मन्नाज्ञांकुरुजगद्गुरो ॥ कर्त्तुंशास्त्रविशेषञ्चवेदांगंसुमनोहरम् ॥ १६२ ॥ अपूर्व
मन्त्रनिकरैःसर्वाभीष्टफलप्रदैः ॥ स्तोत्रैश्चकवचैर्ध्यानैर्युतंपूजाविधिक्रमैः ॥ १६३ ॥ मन्मन्त्रंकवचंस्तोत्रंकृत्वायत्नेनगोपय ॥ भवन्ति
विमुखायेनजनानांयत्करिष्यति ॥ १६४ ॥ सहस्रेषुशतेष्वेकोमन्मन्त्रोपासकोभवेत् ॥ तेतेजनामन्त्रपूताश्चागमिष्यंतिमत्पदम् ॥
॥ १६५ ॥ अन्यथाचभविष्यन्तिसर्वेगोलोकवासिनः ॥ निष्फलंभवितासर्वंब्रह्माण्डञ्चैववेधसः ॥ १६६ ॥ जनाःपञ्चप्रकाराश्च
युक्ताःस्रष्टुर्भवेभवे ॥ पृथिवीवासिनःकेचित्केचित्स्वर्गनिवासिनः ॥ १६७ ॥ अधोनिवासिनःकेचिद्ब्रह्मलोकनिवासिनः ॥ केचिद्वा
वैष्णवाःकेचिन्ममलोकनिवासिनः ॥ १६८ ॥ इदंकर्तुंमहादेवःकरोतुसुरसंसदि ॥ प्रतिज्ञांसुदृढांसद्यस्ततोमूर्तिंञ्चपश्यसि ॥ १६९ ॥
इत्येवमुक्त्वागगनेविरराससनातनः ॥ तद्दृष्ट्वाचजगन्नाथस्तमुवाचशिवंमुदा ॥ १७० ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाज्ञानेशोज्ञानिनांवरः ॥
गङ्गातोयंकरेधृत्वास्वीचकारवचस्तुसः ॥ १७१ ॥ संयुक्तंविष्णुमायाद्यैर्मन्त्राद्यैःशास्त्रमुत्तमम् ॥ वेदसारंकरिष्यामिकृष्णाज्ञापाल
नायच ॥ १७२ ॥ गङ्गातोयमुपस्पृश्यमिथ्यायदिवदेज्जनः ॥ सयातिकालसूत्रञ्चयावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ १७३ ॥ इत्युक्तेशङ्करेब्रह्मन्गो
लोकेसुरसंसदि ॥ [illegible] आविर्बभूवश्रीकृष्णोराधयासहतत्परः ॥ १७४ ॥ तेतंदृष्ट्वाचसंहृष्टाःसंस्तूयपुरुषोत्तमम् ॥ परमानन्दपूर्णाश्चचक्रुश्च

पुनरुत्स... ॥ कालेनशम्भुर्भगवाञ्छास्त्रदीपंचकारसः ॥ इत्येवंकथितंसर्वंसुगोप्यञ्चसुदुर्लभम् ॥ १७६ ॥ साचैवंद्रवरूपा यागङ्गागोलोकसम्भवा ॥ राधाकृष्णाङ्गसम्भूताभुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ १७७ ॥ स्थानेस्थानेस्थापितासाकृष्णेनपरमात्मना ॥ कृष्ण स्वरूपापरमासर्वब्रह्माण्डपूजिता ॥ १७८ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेनारदनारायणसंवादेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेगङ्गोपाख्यानंनाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कलेःपञ्चसहस्रेसासमतीतेसुरेश्वरी ॥ क्वगतासामहाभागातन्मेव्या ख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ भारतंभारतीशापात्समागत्येश्वरेच्छया ॥ जगामतत्रवैकुण्ठंशापान्तेपुनरेवसा ॥ २ ॥ भारतंभारतीत्यक्त्वाचागमत्तद्धरेःपदम् ॥ पद्मावतीचशापान्तेगङ्गायाश्चैवनारद ॥ ३ ॥ गङ्गासरस्वतीलक्ष्मीश्चैतास्तिस्रः प्रियाहरेः ॥ तुलसीसहिताब्रह्मंश्चतस्रःकीर्त्तिताःश्रुतौ ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ हेतुनाकेनदेवीवैविष्णुपादाब्जसंभवा ॥ धातुः मंडलुस्थाचशङ्करस्यशिरोगता ॥ ५ ॥ बभूवसामुनिश्रेष्ठगङ्गानारायणप्रिया ॥ अहोकेनप्रकारेणतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ६ ॥ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ पुराबभूवगोलोकेसागङ्गाद्रवरूपिणी ॥ राधाकृष्णाङ्गसम्भूतातदंशातत्स्वरूपिणी ॥ ७ ॥ द्रवाधि ष्ठातृरूपायारूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ नवयौवनसम्पन्नारत्नाभरणभूषिता ॥ ८ ॥ शरन्मध्याह्नपद्मास्यासस्मितासुमनोहरा ॥ तप्तकाञ्चन वर्णाभाशरच्चन्द्रसमप्रभा ॥ ९ ॥ स्निग्धप्रभातिसुस्निग्धाशुद्धसत्त्वस्वरूपिणी ॥ सुपीनकठिनश्रोणीसुनितम्बयुगंवरम् ॥ १० ॥ पीनो न्नतंसुकठिनंस्तनयुग्मंसुवर्तुलम् ॥ सुचारुनेत्रयुगलंसुकटाक्षंसुवक्रिमम् ॥ ११ ॥ वक्रिमंकबरीभारंमालतीमाल्यसंयुतम् ॥ सिन्दूरबि न्दुललितंसार्द्धंचन्दनबिन्दुभिः ॥ १२ ॥ कस्तूरीपत्रिकायुक्तंगण्डयुग्मंमनोहरम् ॥ बन्धूककुसुमाकारमधरोष्ठञ्चसुंदरम् ॥ १३ ॥ पक्व दाडिमबीजाभदन्तपंक्तिसमुज्ज्वलाम् ॥ वाससीवह्निशुद्धेचनीवीयुक्तेचबिभ्रती ॥ १४ ॥ सासकामाकृष्णपार्श्वेसमुत्तस्थेसुलज्जिता ॥ पद्मपत्रसमानाभ्यांलोचनाभ्यांविभोर्मुखम् ॥ १५ ॥ निमेषरहिताभ्याञ्चपिबन्तीसततंमुदा ॥ प्रफुल्लवदनाहर्षान्नवसङ्गमलालसा ॥ १६ ॥ मूर्च्छिताप्रभुरूपेणपुलकाङ्कितविग्रहा ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रविद्यमानाचराधिका ॥ १७ ॥ गोपीत्रिंशत्कोटियुक्ताकोटिचन्द्रसमप्रभा ॥

कोपेनरक्तपद्मास्यारक्तपङ्कजलोचना ॥ १८ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभामत्तवारणगामिनी ॥ अमूल्यरत्नखचितनानाभरणभूषिता ॥ १९ ॥
माणिक्यखचितंहारममूल्यंवह्निशौचकम् ॥ पीताभवस्त्रयुगलंनीवीयुक्तञ्चबिभ्रती ॥ २० ॥ स्थलपद्मप्रभाजुष्टंकोमलञ्चसुरञ्जितम् ॥
कृष्णदत्तार्घ्यसंयुक्तंविन्यस्यन्तीपदाम्बुजम् ॥ २१ ॥ रत्नेन्द्रराजखचितविमानादवरुह्यच ॥ सेव्यमानाचसखिभिःश्वेतचामरवायुना
॥ २२ ॥ कस्तूरीबिन्दुतिलकंचन्दनेन्दुसमन्वितम् ॥ दीप्तदीपप्रभाकारंसिन्दूरारुणसुन्दरम् ॥ २३ ॥ दधतीभालमध्येचसीमन्ताध
स्तदुज्ज्वलम् ॥ पारिजातप्रसूनादिमालायुक्तंसुवक्रिमम् ॥ २४ ॥ सुचारुकबरीभारंकम्पयन्तींचकम्पिता ॥ सुचारुनासासंयुक्तमोष्ठं
कम्पयतीरुषा ॥ २५ ॥ गत्वातस्थौकृष्णपार्श्वेरत्नसिंहासनेवरे ॥ सखीनाञ्चसमूहैश्चपरिपूर्णाविभोःसभा ॥ २६ ॥ ताञ्चदृष्ट्वासमुत्तस्थौ
कृष्णःसादरमच्युतः ॥ संभाष्यमधुरालापैःसस्मितश्चससंभ्रमः ॥ २७ ॥ प्रणेमुरभिसंत्रस्तागोपानम्रात्मकन्धराः ॥ तुष्टुवुस्तेचभक्त्या
तंतुष्टावपरमेश्वरम् ॥ २८ ॥ उत्थायगङ्गासहसासम्भाषांचचकारसा ॥ कुशलंपरिपप्रच्छभीतातिविनयेनच ॥ २९ ॥ नम्रभाव
स्थितात्रस्ताशुष्ककण्ठौष्ठतालुका ॥ ध्यानेनशरणापन्नाश्रीकृष्णचरणाम्बुजे ॥ ३० ॥ तद्धृत्पद्मेस्थितःकृष्णोभीतायैचाभयंददौ ॥
बभूवस्थिरचित्तासासर्वेश्वरवरेणच ॥ ३१ ॥ ऊर्ध्वेसिंहासनस्थांचराधांगङ्गाददर्शसा ॥ सुस्निग्धांसुखदृश्यांचज्वलन्तींब्रह्मतेजसा
॥ ३२ ॥ असंख्यब्रह्मणामाद्यांचादिसृष्टिंसनातनीम् ॥ यथाद्वादशवर्षीयांकन्याञ्चनवयौवनाम् ॥ ३३ ॥ विश्ववृन्देनिरुपमांरूपेण
चगुणेनच ॥ शान्तांकान्तामनन्तान्तामाद्यन्तरहितांसतीम् ॥ ३४ ॥ शुभांसुभद्रांसुभगांस्वामिसौभाग्यसंयुताम् ॥ सौन्दर्य्यसुन्दरींश्रे
ष्ठांसुन्दरीष्वखिलासुच ॥ ३५ ॥ कृष्णार्द्धाङ्गींकृष्णसमांतेजसावयसात्विषा ॥ पूजिताञ्चमहालक्ष्मींमहालक्ष्मीश्वरेणच ॥ ३६ ॥ प्रच्छा
द्यमानांप्रभयासभामीशस्यसुप्रभाम् ॥ सखीदत्तंचताम्बूलंगृह्णतीमन्यदुर्लभम् ॥ ३७ ॥ अजन्यांसर्वजननींधन्यांमान्याञ्चमानिनीम् ॥
कृष्णप्राणाधिदेवीञ्चप्राणप्रियतमांरमाम् ॥ ३८ ॥ दृष्ट्वारासेश्वरींतृप्तिंनजगामसुरेश्वरी ॥ निमेषरहिताभ्यांचलोचनाभ्यांपपौचताम् ॥
॥ ३९ ॥ [illegible] त्वरेराधाजगदीशमुवाचसा ॥ वाचामधुरयाशान्ताविनीतासस्मितामुने ॥ ४० ॥ ॥ राधिकोवाच ॥ ॥

केयं ... ... तात्वन्मुखाम्बुजम् ॥ पश्यन्तीसततंपार्श्वेसकामारक्तलोचना ॥ ४१ ॥ मूर्च्छांप्राप्नोतिरूपेणपुलकाङ्क्षितविग्रहा ॥ वस्त्रेणमुखमाच्छाद्यनिरीक्षन्तीपुनःपुनः ॥ ४२ ॥ त्वञ्चापिमांसन्निरीक्ष्यसकामःसस्मितःसदा ॥ मयिजीवतिगोलोकेभूतादुर्वृत्तिरीदृशी ॥ ४३ ॥ त्वमेवचैवंदुर्वृत्तंवारंवारंकरोषिच ॥ क्षमांकरोमितेप्रेम्णास्त्रीजातिःस्निग्धमानसा ॥ ४४ ॥ संगृह्येमांप्रियामिष्टांगोलोकाद्गच्छलम्पट ॥ अन्यथानहितेभद्रंभविष्यतिसुरेश्वर ॥ ४५ ॥ दृष्टस्त्वंविरजायुक्तोमयाचान्दनकानने ॥ क्षमाकृतामयापूर्वंसखीनांवचनादहो ॥ ४६ ॥ त्वयामच्छब्दमात्रेणतिरोधानंकृतंपुरा ॥ देहंसन्त्यज्यविरजानदीरूपाबभूवसा ॥ ४७ ॥ कोटियोजनविस्तीर्णाततोदैर्घ्येचतुर्गुणा ॥ अद्यापिविद्यमानासातवसत्कीर्तिरूपिणी ॥ ४८ ॥ गृहंमयिगतायाञ्चपुनर्गत्वातदन्तिकम् ॥ उच्चैरुरौषीर्विरजेविरजेचेतिसंस्मरन् ॥ ४९ ॥ तदातोयात्समुत्थायसायोगात्सिद्धयोगिनी ॥ सालङ्कारामूर्तिमतीददौतुभ्यञ्चदर्शनम् ॥ ५० ॥ ततस्ताञ्चसमाश्लिष्यवीर्याधानंकृतंत्वया ॥ ततोबभूवुस्तस्याश्चसमुद्राःसप्तचैवहि ॥ ५१ ॥ दृष्टस्त्वंशोभयागोप्यायुक्तश्चम्पककानने ॥ सद्योमच्छब्दमात्रेणतिरोधानंकृतंत्वया ॥ ५२ ॥ शोभादेहंपरित्यज्यप्राविशच्चन्द्रमण्डलम् ॥ ततस्तस्याःशरीरञ्चस्निग्धंतेजोबभूवह ॥ ५३ ॥ संविभज्यत्वयादत्तंहृदयेनविदूयता ॥ रत्नायकिञ्चित्स्वर्णायकिञ्चिन्मतिवरायच ॥ ५४ ॥ किञ्चित्स्त्रीणांमुखाब्जेभ्यःकिञ्चिद्राज्ञेचकिञ्चन ॥ किञ्चित्प्रकृष्टवस्त्रेभ्योरौप्येभ्यश्चापिकिञ्चन ॥ ५५ ॥ किञ्चिच्चन्दनपङ्केभ्यस्तोयेभ्यश्चापिकिञ्चन ॥ किञ्चित्किसलयेभ्यश्चपुष्पेभ्यश्चापिकिंचन ॥ ५६ ॥ किञ्चित्फलेभ्यःसस्येभ्यःसुपक्वेभ्यश्चकिञ्चन ॥ नृपदेवगृहेभ्यश्चसंस्कृतेभ्यश्चकिंचन ॥ ५७ ॥ दृष्टस्त्वंप्रभयागोप्यायुक्तोवृन्दावनेवने ॥ सद्योमच्छब्दमात्रेणतिरोधानंकृतंत्वया ॥ ५८ ॥ प्रभादेहंपरित्यज्यप्राविशत्सूर्य्यमण्डलम् ॥ ततस्तस्याःशरीरंचतीक्ष्णंतेजोबभूवह ॥ ५९ ॥ संविभज्यत्वयादत्तंप्रेम्णाचरुदतापुरा ॥ विभज्यचक्षुषोर्दत्तंलज्जयातद्द्वयेनच ॥ ६० ॥ हुताशनायकिंचिच्चनृपेभ्यश्चापिकिंचन ॥ किंचित्पुरुषसंघेभ्योदेवेभ्यश्चापिकिंचन ॥ ६१ ॥ किंचिद्दस्युगणेभ्यश्चनागेभ्यश्चापिकिंचन ॥ ब्राह्मणेभ्योमुनिभ्यश्चतपस्विभ्यश्चकिंचन ॥ ६२ ॥ स्त्रीभ्यःसौभाग्ययुक्ताभ्योयशस्विभ्यश्चकिंचन ॥ तच्चदत्त्वाचसर्वेभ्यःपूर्वंरोदितुमुद्यतः ॥ ६३ ॥

शान्त्यागोप्यायुतस्त्वंचदृष्टोवैरासमण्डले ॥ वसन्तेपुष्पशय्यायांमाल्यवांश्चन्दनोक्षितः ॥ ६४ ॥ रत्नप्रदीपैर्युक्तश्चरत्ननिर्मि
तमन्दिरे ॥ रत्नभूषणभूषाढ्योरत्नभूषितयासह ॥ ६५ ॥ त्वयादत्तंचताम्बूलंभुक्तवत्यैसुवासितम् ॥ तयादत्तश्चताम्बूलंभुक्तवांस्त्वंपुरा
विभो ॥ ६६ ॥ सद्योमच्छब्दमात्रेणतिरोधानंकृतंत्वया ॥ शान्तिर्देहंपरित्यज्यभियालीनात्वयिप्रभो ॥ ६७ ॥ ततस्तस्याःशरीरंच
गुणश्रेष्ठंबभूवह ॥ संविभज्यत्वयादत्तंप्रेम्णाचरुदतापुरा ॥६८ ॥ विश्वेविषयिणेकिंचित्सत्त्वरूपायविष्णवे ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपायैकिंचि
ल्लक्ष्म्यैपुराविभो ॥ ६९ ॥ त्वन्मन्त्रोपासकेभ्यश्चवैष्णवेभ्यश्चकिंचन ॥ तपस्विभ्यश्चधर्मायधर्मिष्ठेभ्यश्चकिंचन ॥ ७० ॥ मयापूर्वंहि
दृष्टस्त्वंगोप्याचक्षमयासह ॥ सुवेषवान्माल्यवांश्चगन्धचन्दनसंयुतः ॥ ७१ ॥ रत्नभूषितयाचारुचन्दनोक्षितयातया ॥ सुखेनमूर्छि
तस्तल्पेपुष्पचन्दनसंयुते ॥ ७२ ॥ श्लिष्टोऽभून्निद्रयासद्यः सुखेननवसङ्गमात् ॥ मयाप्रबोधितौसाचभवांश्चस्मरणंकुरु ॥ ७३ ॥
गृहीतंपीतवस्त्रंतेमुरलीचमनोहरा ॥ वनमालाकौस्तुभश्चाप्यमूल्यंरत्नकुण्डलम् ॥ ७४ ॥ पश्चात्प्रदत्तंप्रेम्णाचसखीनांवचनाद्दहो ॥
लज्जयाकृष्णवर्णोऽभूदद्यापिचभवान्प्रभो ॥ ७५ ॥ क्षमादेहंपरित्यज्यलज्जयापृथिवींगता ॥ ततस्तस्याःशरीरंचगुणश्रेष्ठंबभूवह ॥
॥ ७६ ॥ संविभज्यत्वयादत्तंप्रेम्णाचरुदतापुरा ॥ किंचिद्दत्तंविष्णवेचवैष्णवेभ्यश्चकिंचन ॥ ७७ ॥ धर्मिष्ठेभ्यश्चधर्मायदुर्बलेभ्यश्च
किंचन ॥ तपस्विभ्योऽपिदेवेभ्यः पंडितेभ्यश्चकिंचन ॥ ७८ ॥ एतत्तेकथितंसर्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ त्वद्गुणंबहुविस्तारंजा
नामिचपरंप्रभो ॥ ७९ ॥ इत्येवमुक्त्वासाराधारक्तपंकजलोचना ॥ गङ्गांवक्तुंसमारेभेनम्रास्यांलज्जितांसतीम् ॥ ८० ॥ गङ्गा
रहस्यंयोगेनज्ञात्वावैसिद्धयोगिनी ॥ तिरोभूयसभामध्यात्स्वजलंप्रविवेशसा ॥ ८१ ॥ राधायोगेनविज्ञायसर्वत्रावस्थितांच
ताम् ॥ पानंकर्तुंसमारेभेगण्डूषात्सिद्धयोगिनी ॥ ८२ ॥ गङ्गारहस्यंयोगेनज्ञात्वावैसिद्धयोगिनी ॥ श्रीकृष्णचरणाम्भोजं
परमंशरणंययौ ॥ ८३ ॥ गोलोकंचैववैकुण्ठंब्रह्मलोकादिकंतथा ॥ ददर्शराधासर्वत्रनैवगङ्गांददर्शसा ॥ ८४ ॥ सर्वतोजल
शून्यंच [illegible]कम ॥ जलजन्तुसमूहैश्चमृतदेहैःसमन्वितम् ॥ ८५॥ ब्रह्मविष्णुशिवानन्तधर्मेन्द्रेन्दुदिवाकराः ॥ मनवोमा

नवाः [illegible] तपास्विनः ॥ ८६ ॥ गोलोकंचसमाजग्मुःशुष्ककण्ठौष्ठतालुकाः ॥ सर्वेप्रणेमुर्गोविन्दंसर्वेशंप्रकृतेःपरम् ॥ ८७ ॥
वरंवरेण्यंवरदंवरिष्ठंवरकारणम् ॥ वरेशंचवरार्हंचसर्वेषांप्रवरंप्रभुम् ॥ ८८ ॥ निरीहंचनिराकारंनिर्लिप्तंचनिराश्रयम् ॥ निर्गुण
चनिरुत्साहंनिर्व्यूहंचनिरञ्जनम् ॥ ८९ ॥ स्वेच्छामयंचसाकारंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ सत्यस्वरूपंसत्येशंसाक्षिरूपंसनातनम् ॥
॥ ९० ॥ परंपरेशंपरमंपरमात्मानमीश्वरम् ॥ प्रणम्यतुष्टुवुःसर्वेभक्तिनम्रात्मकन्धराः ॥ ९१ ॥ सगद्गदाःसाश्रुनेत्राःपुलकाङ्कितवि
ग्रहाः ॥ सर्वेसंस्तूयसर्वेशंभगवन्तंपरंहारिम् ॥ ९२ ॥ ज्योतिर्मयंपरंब्रह्मसर्वकारणकारणम् ॥ अमूल्यरत्नखचितचित्रसिंहासनस्थितम्
॥ ९३ ॥ सेव्यमानञ्चगोपालैःश्वेतचामरवायुना ॥ गोपालिकानृत्यगीतंपश्यन्तंसस्मितंमुदा ॥ ९४ ॥ वल्गुवेषैःपरिवृतंगोपैश्चशतकोटि
भिः ॥ चन्दनोक्षितसर्वांगंरत्नभूषणभूषितम् ॥ ९५ ॥ नवीननीरदश्यामंकिशोरंपीतवाससम् ॥ यथाद्वादशवर्षीयंबालंगोपालरूपिणम् ॥
॥ ९६ ॥ कोटिचन्द्रप्रभाजुष्टपुष्टश्रीयुक्तविग्रहम् ॥ स्वतेजसापरिवृतंसुसाद्दश्यंमनोहरम् ॥ ९७ ॥ कोटिकन्दर्पसौन्दर्य्यलीलालाव
ण्यविग्रहम् ॥ दृश्यमानञ्चगोपीभिःसस्मिताभिश्चसन्ततम् ॥ ९८ ॥ भूषणैर्भूषिताभिश्चमहारत्नविनिर्मितैः ॥ पिबन्तीभिर्लोचना
भ्यांमुखचन्द्रंप्रभोर्मुदा ॥ ९९ ॥ प्राणाधिकप्रियतमाराधावक्षःस्थलस्थितम् ॥ तयाप्रदत्तंताम्बूलंभुक्तवन्तंसुवासितम् ॥ परिपूर्ण
तमंरासेददृशुःसर्वतःसुराः ॥ १०० ॥ मुनयोमानवाःसिद्धास्तपसाचतपस्विनः ॥ प्रहृष्टमानसाःसर्वेजग्मुःपरमविस्मयम् ॥ १०१ ॥
परस्परंसमालोच्यतेतमूचुश्चतुर्मुखम् ॥ निवेदितुंजगन्नाथंस्वाभिप्रायमभीप्सितम् ॥ १०२ ॥ ब्रह्मातद्वचनंश्रुत्वास्थितंविष्णोस्तु
दक्षिणे ॥ वामतोवामदेवस्यचागमत्कृष्णमुत्तमम् ॥ १०३ ॥ परमानन्दयुक्तञ्चपरमान्दरूपकम् ॥ सर्वंकृष्णमयंधाताचापश्यद्रासम
ण्डले ॥ १०४ ॥ सर्वंसमानवेषञ्चसमानासनसंस्थितम् ॥ १०५ ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंवनमालाविभूषितम् ॥ मयूरपुच्छचूडञ्चकौ
स्तुभेनविराजितम् ॥ १०६ ॥ अतीवकमनीयञ्चसुन्दरंशान्तविग्रहम् ॥ गुणभूषणरूपेणतेजसावयसात्विषा ॥ १०७ ॥ वाससायशसा
कृत्यामूर्त्त्यासुन्दरयासमम् ॥ परिपूर्णतमंसर्वंसर्वैश्वर्य्यसमन्वितम् ॥ १०८ ॥ कःसेव्यस्सेवकोवेतिदृष्ट्वानिर्वक्तुमक्षमः ॥ क्षणंतेजः

स्वरूपश्चरूपराशियुतंक्षणम् ॥ १०९ ॥ एकमेवक्षणंकृष्णंराधयासहितंपरम् ॥ प्रत्येकासनसंस्थश्चतयाचसहितंक्षणम् ॥ ११० ॥
राधारूपधरंकृष्णंकृष्णरूपकलत्रकम् ॥ किंस्त्रीरूपश्चपुंरूपंविधाताध्यातुमक्षमः ॥ १११ ॥ हृत्पद्मस्थश्चश्रीकृष्णंधाताध्यानेनचेतसा॥
चकारस्तवनंभक्त्याप्रणम्याथत्वनेकधा ॥ ११२ ॥ ततःसचक्षुरुन्मील्यपुनश्चतदनुज्ञया ॥ अपश्यत्कृष्णमेकश्चराधावक्षःस्थलस्थितम्
॥ ११३ ॥ स्वपार्षदैःपरिवृतंगोपीमण्डलमण्डितम् ॥ पुनःप्रणेमुस्तंदृष्ट्वातुष्टुवुश्चपुनश्चते ॥ ११४ ॥ विज्ञायतदभिप्रायंतानुवाचसुरे
श्वरः ॥ सर्वात्मासर्वयज्ञेशःसर्वेशःसर्वभावनः ॥ ११५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आगच्छकुशलंब्रह्मन्नागच्छकमलापते ॥ इहागच्छ
महादेवशश्वत्कुशलमस्तुवः ॥ ११६ ॥ आगताःस्थमहाभागागङ्गानयनकारणात् ॥ गङ्गामच्चरणाम्भोजेभयेनशरणंगता ॥ ११७ ॥
राधेमांपातुमिच्छन्तीदृष्ट्वामत्सन्निधानतः ॥ दास्यामीमांबहिःकृत्वायूयंकुरुतनिर्भयाम् ॥ ११८ ॥ श्रीकृष्णस्यवचःश्रुत्वासस्मितः
कमलोद्भवः ॥ तुष्टावसर्वाराध्यान्तांराधांश्रीकृष्णपूजिताम् ॥ ११९ ॥ वक्त्रैश्चतुर्भिःसंस्तूयभक्तिनम्रात्मकन्धरः ॥ धाताचतुर्णावेदाना
मुवाचचतुराननः ॥ १२० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ गङ्गात्वदङ्गसम्भूताप्रभोर्वैरासमण्डले ॥ द्रवरूपाचसाजातामुग्धयाशङ्करस्वरात्
॥ १२१ ॥ कृष्णांशाचत्वदंशाचत्वत्कन्यासदृशीप्रिया ॥ तन्मन्त्रग्रहणंकृत्वाकरोतुतवपूजनम् ॥ १२२ ॥ भविष्यतिपतिस्तस्या
वैकुण्ठेचचतुर्भुजः ॥ भूगतायाःकलायाश्चलवणोदश्चवारिधिः ॥ १२३ ॥ गोलोकस्थाचयाराधासर्वत्रस्थातथात्मिका ॥ तदात्मिका
त्वंदेवेशिसर्वदाचतवात्मजा ॥ १२४ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वास्वीचकारचसस्मिता ॥ बहिर्बभूवसाकृष्णपादांगुष्ठनखाग्रतः ॥ १२५ ॥
तत्रैवसंवृताशान्तातस्थौतेषाञ्चमध्यतः ॥ उवासतोयादुत्थायतदधिष्ठातृदेवता ॥ ॥ १२६ ॥ तत्तोयंब्रह्मणाकिञ्चित्स्थापितञ्चकम
ण्डलौ ॥ किंचिद्दधारशिरसिचन्द्रार्द्धेचन्द्रशेखरः ॥ १२७ ॥ गङ्गायैराधिकामन्त्रंप्रददौकमलोद्भवः ॥ तत्स्तोत्रंकवचंपूजा
विधानंध्यानमेवच ॥ १२८ ॥ सर्वंतत्सामवेदोक्तंपुरश्चर्य्याक्रमंतथा ॥ गङ्गातामेवसंपूज्यवैकुण्ठंप्रययौसती ॥ १२९ ॥ लक्ष्मीः
सरस्[illegible]ष्णावनी ॥ एतानारायणस्यैवचतस्रोयोषितोमुने ॥ १३० ॥ अथतंसस्मितःकृष्णोब्रह्माणंसमुवाचह ॥

सर्वकाल... ...बोध्यमविपश्चिताम् ॥ १३१ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ गृहाणगङ्गांहेब्रह्मन्हेविष्णोहेमहेश्वर ॥ शृणुकालस्यवृत्तान्तंयदतीतंनिशामय ॥ १३२ ॥ यूयंचयेऽन्यदेवाश्चमुनयोमनवस्तथा ॥ सिद्धास्तपस्विनश्चैवयेयेऽत्रैवसमागताः ॥ ॥ १३३ ॥ तेतेजीवन्तिगोलोकेकालचक्रविवर्जिते ॥ जलप्लुतंसर्वविश्वमागतंप्राकृतेलये ॥ १३४ ॥ ब्रह्माद्यायेऽन्यविश्वस्थास्तेलीनाअधुनामयि ॥ वैकुण्ठंचविनासर्वंसजलंपश्यपद्मज ॥ १३५ ॥ गत्वासृष्टिंकुरुपुनर्ब्रह्मलोकादिकंपरम् ॥ सब्रह्माण्डंविरचयपश्चाद्गङ्गाचयास्यति ॥ १३६ ॥ एवमन्येषुविश्वेषुसृष्ट्वाब्रह्मादिकंपुनः ॥ करोम्यहंपुनःसृष्टिंगच्छशीघ्रंसुरैःसह ॥ १३७ ॥ मच्चक्षुषोर्निमेषेणब्रह्मणःपतनंभवेत् ॥ गताःकतिविधास्तेचभविष्यन्तिचवेधसः ॥ १३८ ॥ इत्युक्त्वाराधिकानाथोजगामान्तःपुरंमुने ॥ देवागत्वापुनःसृष्टिंचक्रुरेवप्रयत्नतः ॥ १३९ ॥ गोलोकेचस्थितागङ्गावैकुण्ठेशिवलोकके ॥ ब्रह्मलोकेतथान्यत्रयत्रतत्रपुरास्थिता ॥ १४० ॥ तत्रैवसागतागङ्गाचाज्ञयापरमात्मनः ॥ निर्गताविष्णुपादाब्जात्तेनविष्णुपदीस्मृता ॥ १४१ ॥ इत्येवंकथितंसर्वंगंगोपाख्यानमुत्तमम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १४२ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेगङ्गोपाख्यानेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीगङ्गातुलसीलोकपावनी ॥ एतानारायणस्यैवचतस्रश्चप्रियाइति ॥ १ ॥ गङ्गाजगामवैकुण्ठमिदमेवश्रुतंमया ॥ कथंसातस्यपत्नीचबभूवब्रूहिकेशव ॥ २ ॥ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ गङ्गाजगामवैकुण्ठंतत्पश्चाच्चगतोविधिः ॥ गत्वोवाचतयासार्द्धंप्रणम्यजगदीश्वरम् ॥ ३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ राधाकृष्णाङ्गसंभूतायादेवीद्रवरूपिणी ॥ तदधिष्ठातृदेवीयंरूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ ४ ॥ नवयौवनसम्पन्नासुशीलासुन्दरीवरा ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपाचक्रोधाहङ्कारवर्जिता ॥ ५ ॥ यदङ्गसम्भवानान्यंवृणोतीयंचतंविना ॥ तत्रापिमानिनीराधामहातेजस्विनीवरा ॥ ६ ॥ समुद्यतापातुमिमांभीतेयंबुद्धिपूर्वकम् ॥ विवेशचरणाम्भोजेकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ७ ॥ सर्वंविशुष्कंगोलोकंदृष्ट्वाहमगमंतदा ॥ गोलोकंयत्रकृष्णश्चसर्ववृत्तान्तलब्धये ॥ ८ ॥ सर्वान्तरात्मासर्वंनोज्ञात्वाभिप्रायमेवच ॥ बहिश्चकारगङ्गांचपादाङ्गुष्ठनखा

ग्रतः ॥ ९ ॥ दत्त्वास्यैराधिकामन्त्रंपूरयित्वाचगोलकम् ॥ संप्रणम्यचराधेशंगृहीत्वात्रागमंविभो ॥ १० ॥ गान्धर्वेणविवाहेनगृहाणेमां
सुरेश्वरीम् ॥ सुरेश्वरस्त्वंरसिकोरसिकांरसभावनः ॥ ११ ॥ पुंरत्नंपुंसुदेवेषुस्त्रीरत्नंस्त्रीष्वियंसती ॥ विदग्धायाविदग्धेनसङ्गमोगुणवा
न्भवेत् ॥ १२ ॥ उपस्थितांचयःकन्यांनगृह्णातिमदेनच ॥ तंविहायमहालक्ष्मीरुष्टायातिनसंशयः ॥ १३ ॥ योभवेत्पंडितःसोऽपिप्र
कृतिंनावमन्यते ॥ सर्वेप्राकृतिकाःपुंसःकामिन्यःप्रकृतेःकलाः ॥ १४ ॥ त्वमेवभगवानाद्योनिर्गुणःप्रकृतेःपरः॥ अर्द्धांगोद्विभुजःकृष्णो
ऽप्यर्द्धांगेनचतुर्भुजः ॥ १५ ॥ कृष्णवामाङ्गसम्भूतापरमाराधिकापुरा ॥ दक्षिणाङ्गात्स्वयंसाचवामाङ्गात्कमलायथा ॥ १६ ॥ तेनत्वां
सावृणोत्येवयतस्त्वद्देहसम्भवा ॥ स्त्रीपुंसौवैतथैकाङ्गौयथाप्रकृतिपूरुषौ ॥ १७ ॥ इत्येवमुक्त्वाधाताचतांसमर्प्यजगामसः ॥ गान्धर्वेण
विवाहेनतांजग्राहहरिःस्वयम् ॥ १८ ॥ शय्यांरतिकरींकृत्वापुष्पचन्दनचर्चिताम् ॥ रेमेरमापतिस्तत्रगङ्गयासहितोमुदा ॥ १९ ॥
गांपृथ्वींचगतायस्मात्स्वस्थानंपुनरागता ॥ निर्गताविष्णुपादाच्चगङ्गाविष्णुपदीस्मृता ॥२० ॥ मूर्च्छांसम्प्रापसादेवीनवसङ्गममात्रतः ॥
रसिकासुखसम्भोगाद्रसिकेश्वरसंयुता ॥ २१ ॥ तद्दृष्ट्वादुःखितावाणीसापत्न्येर्ष्याविवर्जिता ॥ नित्यमीर्ष्यतितांवाणीनचगङ्गासरस्व
तीम् ॥ २२ ॥ गङ्गया!सहितस्यैवतिस्रोभार्य्यारमापतेः ॥ सार्द्धंतुलस्यापश्चाच्चचतस्रोह्यभवन्मुने ॥ २३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणे
द्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेगङ्गोपाख्यानंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नारायण
प्रियासाध्वीकथंसाचबभूवह ॥ तुलसीकुत्रसम्भूताकावासापूर्वजन्मनि ॥ १ ॥ कस्यवासाकुलेजाताकस्यकन्यातपस्विनी ॥ केनवात
पसासाचसंप्रापप्रकृतेःपरम् ॥ २ ॥ निर्विकल्पंनिरीहञ्चसर्वसाक्षिस्वरूपकम् ॥ नारायणंपरंब्रह्मपरमात्मानमीश्वरम् ॥ ३ ॥ सर्वाराध्य
ञ्चसर्वेशंसर्वज्ञंसर्वकारणम् ॥ सर्वाधारंसर्वरूपंसर्वेषांपरिपालकम् ॥ ४ ॥ कथमेतादृशीदेवीवृक्षत्वंसमवापह ॥ कथंसाप्यसुरग्रस्तासंब
भूवतपस्विनी ॥ ५ ॥ सन्दिग्धंमेमनोलोलंप्रेरयेन्मांमुहुर्मुहुः ॥ छेत्तुमर्हसिसन्देहंसर्वसन्देहभञ्जन ॥ ६ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥
मनु[illegible]ष्णवःशुचिः ॥ यशस्वीकीर्त्तिमांश्चैवविष्णोरंशसमुद्भवः ॥ ७ ॥ तत्पुत्रोधर्मसावर्णिर्धार्मिष्ठोवैष्णवःशुचिः ॥

तत्पुत्रो[illegible] ण्वश्चजितेन्द्रियः ॥ ८ ॥ तत्पुत्रोदेवसावर्णिर्विष्णुव्रतपरायणः ॥ तत्पुत्रोराजसावर्णिर्महाविष्णुपरायणः ॥ ९ ॥
वृषध्वजश्चतत्पुत्रोवृषध्वजपरायणः ॥ यस्याश्रमेस्वयंशम्भुरासीद्दैवयुगत्रयम् ॥ १० ॥ पुत्रादपिपरःस्नेहोनृपेतस्मिञ्छिवस्यच ॥
नचनारायणंमेनेनचलक्ष्मींसरस्वतीम् ॥ ११ ॥ पूजांचसर्वदेवानांदूरीभूतांचकारसः ॥ भाद्रेमासिमहालक्ष्मीपूजांमत्तोऽत्यजन्नृपः ॥
॥ १२ ॥ माघेसरस्वतीपूजांदूरीभूतांचकारसः ॥ यज्ञञ्चविष्णुपूजांचनिनिन्देनचकारसः ॥ १३ ॥ नकोऽपिदेवोभूपेन्द्रंश
शापशिवकारणात् ॥ भ्रष्टश्रीर्भवभूपेतिचाशपत्तंदिवाकरः ॥ १४ ॥ शूलंगृहीत्वातंसूर्य्यंधृतवाञ्छङ्करःस्वयम् ॥ पित्रासार्द्धंदिनेशश्च
ब्रह्माणंशरणंययौ ॥ १५ ॥ शिवस्त्रिशूलहस्तश्चब्रह्मलोकंययौक्रुधा ॥ ब्रह्मासूर्य्यंपुरस्कृत्यवैकुण्ठञ्चययौभिया ॥ १६ ॥ शूलंगृहीत्वात
त्रापिधृतवाञ्छङ्करोरविम् ॥ ब्रह्मकश्यपमार्त्तण्डाःसंत्रस्ताःशुष्कतालुकाः ॥ १७ ॥ नारायणञ्चसर्वेशंतेययुःशरणंभिया ॥ मूर्ध्नाप्रणेमु
स्तेगत्वातुष्टुवुश्चपुनःपुनः ॥ १८ ॥ सर्वेनिवेदनंचक्रुर्भियस्तेकारणंहरौ ॥ १९ ॥ नारायणश्चकृपयाऽभयंतेभ्योददौमुने ॥ स्थिराभव
तहेभीताभयंकिंवोमयिस्थिते ॥ २० ॥ स्मरन्तियेयत्रतत्रमांविपत्तौभयान्विताः ॥ तांस्तत्रगत्वारक्षामिचक्रहस्तस्त्वरान्वितः ॥ २१ ॥
पाताहंजगतांदेवःकर्त्ताहंसततंसदा ॥ स्रष्टाचब्रह्मरूपेणसंहर्त्ताशिवरूपतः ॥ २२ ॥ शिवोऽहंत्वमहंचापिसूर्य्योऽहंत्रिगुणात्मकः ॥ विधा
यनानारूपंचकुर्य्यांसृष्ट्यादिकाःक्रियाः ॥ २३ ॥ यूयंगच्छतभद्रंवोभविष्यतिभयंकुतः ॥ अद्यप्रभृतिवोनास्तिमद्वराच्छङ्कराद्भयम् ॥
॥ २४ ॥ आशुतोषःसभगवाञ्छङ्करश्चसतांगतिः ॥ भक्ताधीनश्चभक्तेशोभक्तात्माभक्तवत्सलः ॥ २५ ॥ सुदर्शनंशिवश्चैवममप्राणा
धिकप्रियौ ॥ ब्रह्माण्डेषुनतेजस्वीहेब्रह्मन्ननयोःपरः ॥ २६ ॥ शक्तःस्रष्टुंमहादेवःसूर्य्यकोटिञ्चलीलया ॥ कोटिञ्चब्रह्मणामेवंकिमसाध्य
ञ्चशूलिनः ॥ २७ ॥ बाह्यज्ञानंतन्नकिंचिद्ध्यायतोमांदिवानिशम् ॥ मन्नाममद्गुणंभक्त्यापञ्चवक्त्रेणगीयते ॥ २८ ॥ अहमेवंचिन्तया
मितत्कल्याणंदिवानिशम् ॥ येयथामांप्रपद्यन्तेतांस्तथैवभजाम्यहम् ॥ २९ ॥ शिवस्वरूपोभगवाञ्छिवाधिष्ठातृदेवता ॥ शिवोभवति
यस्माच्चशिवंतेनविदुर्बुधाः ॥ ३० ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रचागमच्छङ्करःस्वयम् ॥ शूलहस्तोवृषारूढोरक्तपङ्कजलोचनः ॥ ३१ ॥ अवरुह्य

वृषाच्चूर्णभक्तिनम्रात्मकन्धरः ॥ ननामभक्त्यातंशान्तंलक्ष्मीकान्तंपरात्परम् ॥ ३२ ॥ रत्नसिंहासनस्थंचरत्नालङ्कारभूषितम् ॥
किरीटिनंकुंडलिनंचक्रिणंवनमालिनम् ॥ ३३ ॥ नवीननीरदश्यामंसुन्दरंचचतुर्भुजम् ॥ चतुर्भुजैःसेवितंचश्वेतचामरवायुना ॥३४॥
चन्दनोक्षितसर्वाङ्गंभूषितंपीतवाससा ॥ लक्ष्मीप्रदत्तताम्बूलंभुक्तवन्तंचनारद ॥ ३५ ॥ विद्याधरीनृत्यगीतंशृण्वन्तंसस्मितंमुदा ॥
ईश्वरंपरमात्मानंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ ३६ ॥ तंननाममहादेवोब्रह्माणश्चननामसः ॥ ननामसूर्य्योभक्त्याचसंत्रस्तश्चन्द्रशेखरम् ॥३७॥
कश्यपश्चमहाभक्त्यातुष्टावचननामच ॥ शिवःसंस्तूयसर्वेशंसमुवाससुखासने ॥ ३८ ॥ सुखासनेसुखासीनंविश्रान्तंचन्द्रशेखरम् ॥
श्वेतचामरवातेनसेवितंविष्णुपार्षदैः ॥ ३९ ॥ अक्रोधंसत्त्वसंसर्गात्प्रसन्नंसस्मितंमुदा ॥ स्तूयमानंपञ्चवक्त्रैःपरंनारायणंविभुम् ॥४०॥
तमुवाचप्रसन्नात्माप्रसन्नंसुरसंसदि ॥ पीयूषतुल्यंमधुरंवचनंसुमनोहरम् ॥ ४१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अत्यन्तमुपहास्यंचशि
वप्रश्नंशिवेशिवम् ॥ लौकिकंवैदिकंचैवत्वांपृच्छामितथापिशम् ॥ ४२ ॥ तपसांफलदातारंदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ सम्पत्प्रश्नंतपःप्रश्न
मयोग्यंत्वांचसाम्प्रतम् ॥ ४३ ॥ ज्ञानाधिदेवेसर्वज्ञेज्ञानंपृच्छामिकिंवृथा ॥ निरापदिविपत्प्रश्नमलंमृत्युञ्जयेहरे ॥ ४४ ॥ त्वामेववाग्धनं
प्रश्नमलंस्वाश्रयमागमे ॥ आगतोऽसिकथंवेगादित्युवाचरमापतिः ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ वृषध्वजश्चमद्भक्तंममप्राणाधि
कप्रियम् ॥ सूर्य्यःशशापइतिमेहेतुरागमकोपयोः ॥ ४६ ॥ पुत्रवात्सल्यशोकेनसूर्य्यंहन्तुंसमुद्यतः ॥ सब्रह्माणंप्रपन्नश्चससूर्य्यश्वविधि
स्त्वयि ॥ ४७ ॥ त्वांयेशरणमापन्नाध्यानेनवचसापिवा ॥ निरापदस्तेनिश्शङ्काजरामृत्युश्चवर्जितः ॥ ४८ ॥ साक्षाद्येशरणापन्नास्त
त्फलंकिंवदामिभोः ॥ हरिस्मृतिश्चाभयदासर्वमङ्गलदासदा ॥ ४९ ॥ किंमेभक्तस्यभवितातन्मेब्रूहिजगत्प्रभो ॥ श्रीहतस्यास्यमूढस्य
सूर्य्यशापेनहेतुना ॥ ५० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कालोऽतियातोदैवेनयुगानामेकविंशतिः ॥ वैकुण्ठेघटिकार्द्धेनशीघ्रंयाहिनृपा
लयम् ॥ ५१ ॥ वृषध्वजोमृतःकालाद्दुर्निवार्य्यात्सुदारुणात् ॥ हंसध्वजश्चतत्पुत्रोमृतःसोऽपिश्रियाहतः ॥५२॥ तत्पुत्रौचमहाभागौ

धम [illegible] ॥त्रयौसूर्य्यशापात्तौवैपरमवैष्णवौ ॥५३॥ राज्यभ्रष्टौश्रियाभ्रष्टौकमलातांपसावुभौ ॥ तयोश्चभार्य्ययोर्लक्ष्मीः कलयाचजनिष्यति ॥ ५४ ॥ सम्पद्युक्तौतदातौचनृपश्रेष्ठौभविष्यतः ॥ मृतस्तेसेवकःशम्भोगच्छयूयञ्चगच्छत ॥ ५५ ॥ इत्युक्त्वाच सलक्ष्मीकःसभातोभ्यन्तरंगतः ॥ देवाजग्मुश्चसंहृष्टाःस्वाश्रमंपरमंमुदा ॥ ५६ ॥ शिवश्चतपसेशीघ्रंपरिपूर्णतमोययौ ॥ ५७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारायण उवाच ॥ ॥ लक्ष्मींतौचसमाराध्यचोग्रेणतपसामुने ॥ प्रत्येकंवरमिष्टञ्चसंप्रापतुरभीप्सितम् ॥ १ ॥ महालक्ष्म्यावरेणैवतौपृथ्वीशौ बभूवतुः ॥ धनवन्तौपुत्रवन्तौधर्मध्वजकुशध्वजौ ॥ २ ॥ कुशध्वजस्यपत्नीचदेवीमालावतीसती ॥ सासुषावचकालेनकमलांशांसुतां सतीम् ॥३॥ साचभूतलसम्बन्धाज्ज्ञानयुक्ताबभूवह ॥ कृत्वावेदध्वनिंस्पष्टमुत्तस्थौसूतिकागृहे ॥ ४ ॥ वेदध्वनिंसाचकारजातमात्रेण कन्यका ॥ तस्मात्तांतेवेदवतींप्रवदन्तिमनीषिणः ॥ ५ ॥ जातमात्रेणसुस्नाताजगामतपसेवनम् ॥ सर्वैर्निषिद्धायत्नेननारायणपरायणा ॥ ६ ॥ एकमन्वन्तरञ्चैवपुष्करेचतपस्विनी ॥ अत्युग्रांवैतपस्यांतुलीलयाचचकारसा ॥ ७ ॥ तथापिपुष्टानकृशानवयौवनसंयुता ॥ शुश्रावखेचसहसासावाचमशरीरिणीम् ॥ ८ ॥ जन्मान्तरेतेभर्त्ताचभविष्यतिहरिःस्वयम् ॥ ब्रह्मादिभिर्दुराराध्यंपतिंलप्स्यसि सुन्दरि ॥ ९ ॥ इतिश्रुत्वा[१]तुसारुष्टाचकारचपुनस्तपः ॥ अतीवनिर्जनस्थानेपर्वतेगन्धमादने ॥ १० ॥ तत्रैवंसुचिरंतप्त्वाविश्वस्यसमु वाससा ॥ददर्शपुरतस्तत्ररावणंदुर्निवारणम् ॥ ११ ॥ दृष्ट्वासातिथिभक्त्याचपाद्यंतस्मैददौकिल ॥ सुस्वादुफलमूलञ्चजलञ्चापिसुशीत लम् ॥ १२ ॥ तच्चभुक्त्वासपापिष्ठश्चावात्सीत्तत्समीपतः ॥ चकारप्रश्नमितितांकात्वंकल्याणिचेतिच ॥ १३ ॥ तञ्चदृष्ट्वावरारोहांपी नोन्नतपयोधराम् ॥ शरत्पद्मनिभास्याञ्चसस्मितांसुदतींसतीम् ॥ १४ ॥ मूर्च्छामवापकृपणःकामबाणप्रपीडितः ॥ तांकरेणसमाकृष्य सम्भोगंकर्त्तुमुद्यतः ॥ १५ ॥ सासतीकोपदृष्ट्याचस्तम्भितंतंचकारह ॥ सजडोहस्तपादैश्चाकिंचिद्वक्तुंनचक्षमः ॥ १६ ॥ तुष्टावमनसा

१ तपसाविति पाठः ।

देवींपद्मांशांपद्मलोचनाम् ॥ सातस्तवेनसन्तुष्टाप्राकृतंतंमुमोचह ॥१७॥ शशापचमदर्थेत्वंविनश्यसिसबान्धवः ॥ स्पृष्टाहंचत्वयाका
माद्विसृजाम्यवलोकय ॥१८॥ इत्युक्त्वासाचयोगेनदेहत्यागंचकारह ॥ गङ्गायांतांचसंन्यस्यस्वगृहंरावणोययौ ॥ १९॥ अहोकिमद्भुतं
दृष्टंकिंकृतंवामयाधुना ॥ इतिसंचिन्त्यसंस्मृत्यविललापपुनःपुनः ॥२०॥ साचकालान्तरेसाध्वीबभूवजनकात्मजा ॥ सीतादेवीतिवि
ख्यातायदर्थेरावणोहतः ॥२१॥ महातपस्विनीसाचतपसापूर्वजन्मनः ॥ लेभेरामञ्चभर्त्तारंपरिपूर्णतमंहरिम् ॥ २२ ॥ संप्राप्यतपसा
राध्यस्वामिनञ्चजगत्पतिम् ॥ सारमासुचिरंरेमेरामेणसहसुन्दरी ॥ २३ ॥ जातिस्मरास्मस्मरतितपसश्चक्रमंपुरा ॥ सुखेनतज्जहौसर्वं
दुःखंचापिसुखंलभेत् ॥ २४ ॥ नानाप्रकारविभवंचकारसुचिरंसती ॥ सम्प्राप्यसुकुमारन्तमतीवनवयौवनम् ॥ २५ ॥ गुणिनंरसिकं
शान्तंकान्तवेषमनुत्तमम् ॥ स्त्रीणांमनोज्ञंरुचिरंतथालेभेयथेप्सितम् ॥ २६ ॥ पितुर्वचःपालनार्थंसत्यसन्धोरघूत्तमः ॥ जगाम
काननंपश्चात्कालेनचबलीयसा ॥ २७॥ तस्थौसमुद्रनिकटेसीतयालक्ष्मणेनच ॥ ददर्शतत्रवह्निंचविप्ररूपधरंहरिः ॥ २८ ॥ तंरा
मंदुःखितंदृष्ट्वासचदुःखीबभूवह॥उवाचकिंचित्सत्येष्टंसत्यंसत्यपरायणः ॥ २९ ॥ वह्निरुवाच ॥ भगवञ्छ्रूयतांवाक्यंकालेनयदुपस्थि
तम् ॥ सीताहरणकालोऽयंतवैवसमुपस्थितः ॥ ३० ॥ दैवंचदुर्निवार्य्यंवैनचदैवात्परंबलम् ॥ मत्प्रसूंमयिसंन्यस्यच्छायांरक्षान्तिकेऽधु
ना ॥ ३१ ॥ दास्यामिसीतांतुभ्यंचपरीक्षासमयेपुनः ॥ देवैःप्रस्थापितोऽहंचनचविप्रोहुताशनः ॥ ३२ ॥ रामस्तद्वचनंश्रुत्वानप्रकाश्य
चलक्ष्मणम् ॥ स्वच्छन्दंस्वीचकारासौहृदयेनविदूयता ॥ ३३ ॥ वह्नियोगेनसीतावन्मायासीतांचकारह ॥ तत्तुल्यगुणरूपांतांददौ
रामायनारद ॥ ३४ ॥ सीतांगृहीत्वासययौगोप्यंवक्तुंनिषेध्यच ॥ लक्ष्मणोनैवबुबुधेगोप्यमन्यस्यकाकथा ॥ ३५ ॥ एतस्मिन्नन्तरे
रामोददर्शकनकंमृगम् ॥ सीतातंप्रेरयामासतदर्थेयत्नपूर्वकम् ॥ ३६ ॥ संन्यस्यलक्ष्मणंरामोजानक्यारक्षणेवने ॥ स्वयंजगाम
हन्तुंतंविव्यधेसायकेनच ॥ ३७ ॥ लक्ष्मणेतिचशब्दंवैकृत्वामायामृगस्तदा ॥ प्राणांस्तत्याजसहसापुरोदृष्ट्वाहरिंस्मरन् ॥ ३८ ॥
मृगरूपंप[illegible]व्यरूपंविधायच ॥ रत्ननिर्मितयानेनवैकुण्ठंसजगामह ॥ ३९ ॥ वैकुण्ठस्यमहाद्वारेकिङ्करोद्वारपालयोः ॥

जयविज [illegible] श्वाश्वजयाभिधः ॥ ४० ॥ शापेनसनकादीनांसम्प्राप्तोराक्षसींतनुम् ॥ पुनर्जगामतद्वारमादौसद्वारपा
लयोः ॥ ४१ ॥ अथशब्दंचसाश्रुत्वालक्ष्मणेतिचविक्लवम् ॥ सीतातंप्रेरयामासलक्ष्मणंरामसन्निधौ ॥ ४२ ॥ गतेचलक्ष्म
णेरामंरावणोदुर्निवारणः ॥ सीतांगृहीत्वाप्रययौलङ्कामेवस्वलीलया ॥ ४३ ॥ विषसादचरामश्चवनेदृष्ट्वाचलक्ष्मणम् ॥ तूर्णंचस्वाश्रमं
गत्वासीतांनैवददर्शसः ॥ ४४ ॥ मूर्च्छांसम्प्राप्यसुचिरंविललापभृशंपुनः ॥ पुनर्बभ्रामगहनेतदन्वेषणपूर्वकम् ॥ ४५ ॥ कालेसंप्रा
प्यतद्वार्त्तांगृध्रद्वारानदीतटे ॥ सहायंवानरंकृत्वाचाबध्नात्सागरंहरिः ॥ ४६ ॥ लङ्कांगत्वारघुश्रेष्ठश्चावधीत्सायकेनच ॥ सबान्धवंरावणं
चसीतांसम्प्रापदुःखिताम् ॥ ४७ ॥ तांचवह्निपरीक्षांवैकारयामाससत्वरम् ॥ हुताशनस्तत्रकालेवास्तवींजानकींददौ ॥ ४८ ॥ छाया
चोवाचवह्निंश्चरामञ्चविनयान्विता ॥ करिष्यामीतिकिमहंतदुपायंवदस्वमे ॥ ४९ ॥ ॥ वह्निरुवाच ॥ ॥ त्वंगच्छतपसेदेवि
पुष्करञ्चसुपुण्यदम् ॥ कृत्वातपस्यांतत्रैवस्वर्गलक्ष्मीर्भविष्यसि ॥ ५० ॥ साचतद्वचनंश्रुत्वाप्रतेपेपुष्करेतपः ॥ दिव्यंत्रिलक्षवर्षञ्च
स्वर्गेलक्ष्मीर्बभूवह ॥ ५१ ॥ साचकालेनतपसायज्ञकुण्डसमुद्भवा ॥ कामिनीपाण्डवानाञ्चद्रौपदीद्रुपदात्मजा ॥ ५२ ॥ कृतेयुगेवेद
वतीकुशध्वजसुताशुभा ॥ त्रेतायांरामपत्नीचसीतेतिजनकात्मजा ॥ ५३ ॥ तच्छायाद्रौपदीदेवीद्वापरेद्रुपदात्मजा ॥ त्रिहायणीतिसा
प्रोक्ताविद्यमानायुगत्रये ॥ ५४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रियाःपञ्चकथंतस्याबभूवुर्मुनिपुङ्गव ॥ इतिमेचित्तसन्देहंदूरीकुरुमहा
प्रभो ॥ ५५ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ लङ्कायांवस्तुतःसीतारामंसंप्रापनारद ॥ रूपयौवनसम्पन्नाछायासाबहुविह्वला ॥ ५६ ॥
रामाग्न्योराज्ञयातस्वाययाचेशङ्करंवरम् ॥ कामातुरापतिव्यग्राप्रार्थयन्तीपुनःपुनः ॥ ५७ ॥ पतिंदेहिपतिंदेहिपतिंदेहिंत्रिलोचन ॥
पतिंदेहिपतिंदेहिपञ्चवारंपतिव्रता ॥ ५८ ॥ शिवस्तत्प्रार्थनांश्रुत्वासस्मितोरसिकेश्वरः ॥ प्रियेतवप्रियाःपञ्चभवन्तीतिवरंददौ ॥
॥ ५९ ॥ तेनासीत्पाण्डवानाञ्चपंचानांकामिनीप्रिया ॥ इत्येवंकथितंसर्वंप्रस्तुतंवस्तुतःशृणु ॥ ६० ॥ अथसंप्राप्यलङ्कायांसीतांरामो
मनोहराम् ॥ विभीषणायतांलङ्कांदत्त्वाऽयोध्यांययौपुनः ॥ ६१ ॥ एकादशसहस्राब्दंकृत्वाराज्यञ्चभारते ॥ जगामसर्वैर्लोकैश्चसार्द्धंवै

कुण्ठमेवच ॥ ६२ ॥ कमलांशावेदवतीकमलायांविवेशसा ॥ कथितंपुण्यमाख्यानंपुण्यदंपापनाशनम् ॥ ६३ ॥ सततंमूर्तिमन्तश्चवे
दाश्चत्वारएवच ॥ सन्तियस्याश्चजिह्वाग्रेसाचवेदवतीस्मृता ॥ ६४ ॥ कुशध्वजसुताख्यानमुक्तंसंक्षेपतस्तव ॥ धर्मध्वजसुताख्यानंनि
बोधकथयामिते ॥ ६५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेवेदवतीप्रस्तावेचतुर्दशोऽ
ध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ धर्मध्वजस्यपत्नीचमाधवीतिचविश्रुता ॥ नृपेणसार्द्धंसारागाद्रेमेवैगन्ध
मादने ॥ १ ॥ शय्यांरतिकरींकृत्वापुष्पचन्दनचर्चिता ॥ चन्दनोक्षितसर्वाङ्गीपुष्पचन्दनवायुना ॥ २ ॥ स्त्रीरत्नमतिचार्वङ्गीरत्नभूषण
भूषिता ॥ कामुकीरसिकश्रेष्ठारसिकेशेनसंगता ॥ ३ ॥ सुरताद्विरतिर्नासीत्तयोःसुरतविज्ञयोः ॥ गतंवर्षशतंदैवंनजानीतांदिवानिशम् ॥
॥ ४ ॥ ततोरजस्वलांप्राप्यसुरताद्विररामसः ॥ कामुकीसुन्दरीकिंचिन्नचतृप्तिंजगामसा ॥ ५ ॥ दधारगर्भंसासद्योदेवाब्दशतकंसती ॥
श्रीगर्भाश्रीयुतासाचसंबभूवदिनेदिने ॥ ६ ॥ शुभक्षणेशुभदिनेशुभयोगेनसंयुते ॥ शुभलग्नेशुभांशेचशुभस्वामिगृहान्विते ॥ ७ ॥
कार्त्तिकीपूर्णिमायांचसितवारेचपद्मजे ॥ सुषावसाचपद्मांशांपद्मिनींसुमनोहराम् ॥ ८ ॥ पादपद्मयुगेचैवपद्मरागविराजिताम् ॥
राजराजेश्वरींलक्ष्मींसर्वावयवसुन्दरीम् ॥ ९ ॥ राजलक्ष्मीलक्ष्मयुक्तांराजलक्ष्म्यधिदेवताम् ॥ शरत्पार्वणचन्द्रास्यांशरत्पङ्कजलो
चनाम् ॥ १० ॥ पक्वबिम्बाधरोष्ठींचपश्यन्तींसस्मितांगृहम् ॥ हस्तपादतलारक्तांनिम्ननाभिंमनोरमाम् ॥ ११ ॥ तदधस्त्रिवलीयुक्तांवृ
त्तवल्गुनितम्बिनीम् ॥ शीतेसुखोष्णसर्वाङ्गींग्रीष्मेचसुखशीतलाम् ॥ १२ ॥ श्यामांसुकेशींरुचिरांन्यग्रोधपरिमण्डलाम् ॥ श्वेतचम्प
कवर्णाभांसुन्दरीष्वेकसुन्दरीम ॥ १३ ॥ नरानार्य्यश्चतांदृष्ट्वातुलनांदातुमक्षमाः ॥ तेननाम्नाचतुलसींतांवदन्तिपुराविदः ॥ १४ ॥
साचभूमिष्ठमात्रेणयोग्यास्त्रीप्रकृतिर्यथा ॥ सर्वैर्निषिद्धातपसेजगामबदरीवनम् ॥ १५ ॥ तत्रदैवाब्दलक्षञ्चचकारपरमन्तपः ॥ ममनारा
यणःस्वामीभवितेतिविनिश्चिता ॥ १६ ॥ ग्रीष्मेपञ्चतपाःशीतेतोयस्थासाचसुन्दरी ॥ प्रकाशस्थावृष्टिधारांसहन्तीचदिवानिशम् ॥
॥ १७ ॥ [illegible]र्षञ्चफलतोयाशनाचसा ॥ त्रिंशच्छतसहस्राब्दंपत्राहारातपस्विनी ॥ १८ ॥ चत्वारिंशत्सहस्राब्दंवाय्वाहाराकृ

शोदरा ... सहस्राब्दंनिराहाराबभूवसा ॥ १९ ॥ निर्लक्ष्यांचैकपादस्थांदृष्ट्वातांकमलोद्भवः ॥ समाययौवरंदातुंपरंबदरिका
श्रमम् ॥ २० ॥ चतुर्मुखश्चसाहृष्ट्वाप्राणंसीद्धंसवाहनम् ॥ तामुवाचजगत्कर्त्ताविधाताजगतामपि ॥ २१ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥
वरंवृणुष्वतुलसियत्तेमनसिवाञ्छितम् ॥ हरिभक्तिश्चमुक्तिंवाप्यजरामरतामपि ॥ २२ ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ शृणुतातप्रवक्ष्या
मियन्मेमनसिवाञ्छितम् ॥ सर्वज्ञस्यापिपुरतःकालज्जाममसाम्प्रतम् ॥ २३ ॥ अहञ्चतुलसीगोपीगोलोकेऽहंस्थितापुरा ॥ कृष्णप्रि
याकिङ्करीचतदंशातत्सखीप्रिया ॥ २४ ॥ गोविन्देनसहासक्तामतृप्तांमांचमूर्च्छिताम्॥रासेश्वरीसमागत्यचापश्यद्रासमण्डले ॥ २५ ॥
गोविन्दंभर्त्सयामासमांशशापरुषान्विता ॥ याहित्वंमानवींयोनिमित्येवंचपितामह ॥ २६ ॥ मामुवाचसगोविन्दोमदंशंत्वंचतुर्भुजम् ॥
लभिष्यसितपस्तप्त्वाभारतेब्रह्मणोवरात् ॥ २७ ॥ इत्येवमुक्त्वादेवेशोप्यन्तर्धानमवापसः ॥ देव्याभियातनुंत्यक्त्वालब्धंजन्म
मयाभुवि ॥ २८ ॥ अहंनारायणंकान्तंशान्तंसुन्दरविग्रहम् ॥ साम्प्रतंलब्धुमिच्छामिवरमेवंचदेहिमे ॥ २९ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥
सुदामानामगोपश्चश्रीकृष्णाङ्गसमुद्भवः ॥ तदंशश्चातितेजस्वीचालभज्जन्मभारते ॥ ३० ॥ साम्प्रतंराधिकाशापाद्दनुवंशसमुद्भवः ॥
शंखचूडइतिख्यातस्त्रैलोक्येनचतत्परः ॥ ३१ ॥ गोलोकेत्वांपुरादृष्ट्वाकामोन्मथितमानसः ॥ विलंघितुंनशक्नोतिराधिकायाःप्रभावतः
॥ ३२ ॥ सचजातिस्मरस्तप्त्वात्वांललाभवरेणच ॥ जातिस्मरातुत्वमपिसर्वंजानासिसुन्दरि ॥ ३३ ॥ अधुनातस्यपत्नीचभवभावि
निशोभने ॥ पश्चान्नारायणंकान्तंशान्तमेवलभिष्यसि ॥ ३४ ॥ शापान्नारायणस्यैवकलयादैवयोगतः ॥ प्राप्नोषिवृक्षरूपंतंत्वंपूताविश्व
पावनी ॥ ३५ ॥ प्रधानासर्वपुष्पाणांविष्णुप्राणाधिकाभवेत् ॥ त्वयाविनाचसर्वेषांपूजाचविफलाभवेत् ॥ ३६ ॥ वृन्दावनेवृक्षरूपा
नाम्नावृन्दावनीतिच ॥ त्वत्पत्रैर्गोपिकागोपाःपूजयिष्यन्तिमाधवम् ॥ ३७ ॥ वृक्षाधिदेवीरूपेणसार्द्धंकृष्णेनसन्ततम् ॥ विहरिष्यसि
गोपेनस्वच्छन्दंमद्वरेणच ॥ ३८ ॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वासस्मिताहृष्टमानसा ॥ प्रणनामचधातारंतंचकिंचिदुवाचह ॥ ३९ ॥ ॥ तुल
स्युवाच ॥ ॥ यथामेद्विभुजेकृष्णेवाञ्छाचश्यामसुन्दरे ॥ सत्यंब्रवीमिहेतातनतथाचचतुर्भुजे ॥ ४० ॥ अतृप्ताहंचगोविन्देदैवाच्छृ

ङ्गारभङ्गतः ॥ गोविन्दस्यैवचनात्प्रार्थयामिचतुर्भुजम् ॥ ४१ ॥ तत्प्रसादेनगोविन्दंपुनरेवसुदुर्लभम् ॥ ध्रुवमेवंलभिष्यामिराधाभीतिं प्रमोचय ॥ ४२ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ गृहाणराधिकामंत्रंददेवैषोडशाक्षरम् ॥ तस्याश्चप्राणतुल्यात्वंमद्वरेणभविष्यसि ॥ ४३ ॥ शृङ्गारंयुव योर्गोप्यमाज्ञास्यतिचराधिका ॥ राधासमात्वंसुभगागोविन्दस्यभविष्यसि ॥ ४४ ॥ इत्येवमुक्त्वादत्त्वाचदेव्यैतत्सोडशाक्षरम् ॥ मंत्रंतस्यै जगद्धातास्तोत्रंचकवचंपरम् ॥ ४५ ॥ सर्वंपूजाविधानंचपुरश्चर्याविधिक्रमम् ॥ परंशुभाशिषंकृत्वासोऽन्तर्द्धानमवापह ॥ ४६ ॥ साचब्रह्मो पदेशेनपुण्येबदरिकाश्रमे ॥ जजापपरमंमंत्रंयदिष्टंपूर्वजन्मनः ॥ ४७ ॥ दिव्यंद्वादशवर्षञ्चपूजाञ्चैवचकारसा ॥ बभूवसिद्धासादेवीतत्प्रत्या देशमापच ॥ ४८ ॥ सिद्धेतपसिमन्त्रेचवरंप्राप्ययथेप्सितम् ॥ बुभुजेचमहाभागंयद्विश्वेषुसुदुर्लभम् ॥ ४९ ॥ प्रसन्नमानसादेवीतत्याज तपसःक्लमम् ॥ सिद्धेफलेनराणाञ्चदुःखञ्चसुखमुत्तमम् ॥ ५० ॥ भुक्त्वापीत्वाचसन्तुष्टाशयनञ्चचकारसा ॥ तल्पेमनोरमेतत्र पुष्पचन्द नचर्चिते ॥ ५१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेतुलसीवरप्रदानंनामपञ्चदशो ऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ तुलसीपरितुष्टासाचास्वाप्सीद्धृष्टमानसा ॥ नवयौवनसम्पन्नाप्रशं सन्तीवराङ्गना ॥ १ ॥ चिक्षेपपञ्चबाणश्चपञ्चबाणांश्चतांप्रति ॥ पुष्पायुधेनसादग्धापुष्पचन्दनचार्चिता ॥ २ ॥ पुलकाञ्चितसर्वाङ्गीक म्पितारक्तलोचना ॥ क्षणंसाशुष्कतांप्रापक्षणंमूर्च्छामवापह ॥ ३ ॥ क्षणमुद्विग्नतांप्रापक्षणंतन्द्रांसुखावहाम् ॥ क्षणंसादहनंप्रापक्षणंप्राप प्रमत्तताम् ॥ ४ ॥ क्षणंसाचेतनांप्रापक्षणंप्रापविषण्णताम् ॥ उत्तिष्ठन्तीक्षणंतल्पाद्गच्छन्तीनिकटंक्षणम् ॥ ५ ॥ भ्रमन्तीक्षणमुद्वेगा द्विवसन्तीक्षणंपुनः ॥ क्षणमेवसमुद्वेगादस्वाप्सीत्पुनरेवसा ॥ ६ ॥ पुष्पचन्दनतल्पञ्चतद्बभूवातिकण्टकम् ॥ विषमाहारकंस्वादु दिव्यरूपंफलंजलम् ॥ ७ ॥ निलयश्चनिराकारःसूक्ष्मवस्त्रंहुताशनः ॥ सिन्दूरपत्रकञ्चैवव्रणतुल्यञ्चदुःखदम् ॥ ८ ॥ क्षणंददर्शतन्द्रायां सुवेषंपुरुषंसती ॥ सुन्दरञ्चयुवानंचसस्मितंरसिकेश्वरम् ॥ ९ ॥ चन्दनोक्षितसर्वांगंरत्नभूषणभूषितम् ॥ आगच्छन्तंमाल्यवन्तंपश्यं तंतन[illegible] ॥ १० ॥ कथयन्तंरतिकथांचुम्बन्तमधरंमुहुः ॥ शयानंपुष्पतल्पेचसमाश्लिष्यन्तमङ्ककम् ॥ ११ ॥

पुनरवेु ... ॥ ...च्छन्तंवसन्तकम् ॥ कान्तक्कयासिप्राणेशतिष्ठेत्येवमुवाचसा ॥ १२ ॥ पुनःस्वचेतनांप्राप्यविललापपुनःपुनः ॥ एवंतपोवनेसाचतस्थौतत्रैवनारद ॥ १३ ॥ शंखचूडोमहायोगीजैगीषव्यान्मनोरमम् ॥ कृष्णस्यमन्त्रंसम्प्राप्यप्राप्यसिद्धिं तुपुष्करे ॥ १४ ॥ पठन्सदातुकवचंसर्वमङ्गलमङ्गलम् ॥ ब्रह्मेशाच्चवरंप्राप्ययत्तन्मनसिवाञ्छितम् ॥ १५ ॥ आज्ञयाब्र ह्मणः सोऽपिबदरींवैसमाययौ ॥ आगच्छन्तंशंखचूडमपश्यत्तुलसीमुने ॥ १६ ॥ नवयौवनम्पन्नंकामदेवसमप्रभम ॥ १७ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभंरत्नभूषणभूषितम् ॥ शरत्पार्वणचन्द्रास्यंशरत्पङ्कजलोचनम् ॥ १८ ॥ महारत्नगणाक्लृप्तविमानस्थंमनो हरम् ॥ रत्नकुण्डलयुग्माढ्यगण्डस्थलविराजितम् ॥ १९ ॥ पारिजातप्रसूनाढ्यमाल्यवन्तंचसुस्मितम् ॥ कस्तूरीकुंकुमयुतंसुगन्धि तिलकोज्ज्वलम् ॥ २० ॥ साद्दष्ट्वासन्निधानेतंमुखमाच्छाद्यवाससा ॥ सस्मितातंनिरीक्षन्तीसकटाक्षंपुनःपुनः ॥ २१ ॥ बभूवसानम्रमु खीनवसङ्गमलज्जिता ॥ कामुकीकामबाणेनपीडितापुलकान्विता ॥२२॥ पिबन्तीतन्मुखाम्भोजंलोचनाभ्यांचसन्ततम् ॥ ददर्शशंख चूडश्चकन्यामेकांतपोवने ॥ २३ ॥ पुष्पचन्दंनतल्पस्थांवसन्तींवासासावृताम् ॥ पश्यन्तींतन्मुखंशश्वत्सस्मितांसुमनोहराम् ॥ २४ ॥ सुपीनकठिनश्रोणींपीनोन्नतपयोधराम् ॥ मुक्तापङ्क्तिप्रभाजुष्टदन्तपङ्क्तिंसुबिभ्रतीम् ॥ २५ ॥ पक्वबिम्बाधरोष्ठींचसुनासांसुंदरीं वराम् ॥ तप्तकांचनवर्णाभांशरच्चन्द्रसमप्रभाम् ॥ २६ ॥ स्वतेजसापरिवृतांसुखद्दश्यांमनोरमाम् ॥ कस्तूरीबिन्दुभिःसार्द्धमधश्चन्दन बिन्दुना ॥ २७ ॥ सिन्दूरबिन्दुनाशश्वत्सीमन्ताधःस्थलोज्ज्वलाम् ॥ निम्ननाभिगभीरांचतदधस्त्रिवलीयुताम् ॥ २८ ॥ करपद्मतलारक्तांनखचन्द्रैर्विभूषिताम् ॥ स्थलपद्मप्रभाजुष्टंपादपद्मंचबिभ्रतीम् ॥ २९ ॥ आरक्तवर्णललितमलक्तकसमप्रभम् ॥ स्थलपद्मैश्चजलजैःपद्मरागविराजिताम् ॥ ३० ॥ शरदिन्दुविनिन्द्यैकनखेन्द्रोघविराजिताम् ॥ अमूल्यरत्नसंमिश्रयावकेनस्व लंकृताम् ॥ ३१ ॥ मणीन्द्रमुख्यखचितक्वणन्मञ्जीररञ्जिताम् ॥ ३२ ॥ दधतींकबरीभारंमालतीमाल्यसंयुतम् ॥ अमूल्यरत्न संक्लृप्तमकराकृतिरूपिणा ॥ ३३ ॥ चित्रकुण्डलयुग्मश्रीसुषुमापरिशोभिताम् ॥ रत्नेन्द्रमुक्ताहारश्रीस्तनमध्यस्थलोज्ज्वलाम् ॥ ३४ ॥

रत्नकंकणकेयूरशंखभूषणभूषिताम् ॥ रत्नांगुलीयकैर्दिव्यैरंगुल्यावलिभिर्युताम् ॥ ३५ ॥ दृष्ट्वातांललितांरम्यांसुशीलांसुदतींसतीम् ॥
उवासतत्समीपेचमधुरंतामुवाचसः ॥ ३६ ॥ शंखचूडउवाच ॥ कात्वंकस्यचकन्यासिधन्येमान्येसुयोषिताम् ॥ कात्वंकामिनिकल्या
णिसर्वकल्याणदायिनि ॥ ३७ ॥ स्वर्गभोगादिसारेतिविहारेहाररूपिणि ॥ संसारदारसारेचमायाधारेमनोहरे ॥ ३८ ॥ जगद्विलक्षणे
क्षामेमुनीनांमोहकारिणि ॥ मौनंत्यक्त्वाकिंकरंमांसम्भाषांकुरुसुन्दरि ॥ ३९ ॥ इत्येवंवचनंश्रुत्वासकामावामलोचना ॥ सस्मितानम्र
वदनासकामंतमुवाचसा ॥ ४० ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ धर्मध्वजसुताहंचतपस्यायांतपोवने ॥ तपस्विनीहतिष्ठामिकस्त्वंगच्छयथासु
खम् ॥ ४१ ॥ कामिनींकुलजातांचरहस्येकाकिनींसतीम् ॥ नपृच्छतिकुलेजातएवमेवश्रुतौश्रुतम् ॥ ४२ ॥ लम्पटोऽसत्कुलेजातोध
र्मशास्त्रार्थवर्जितः ॥ येनाश्रुतःश्रुतेरर्थःसकामीच्छतिकामिनीम् ॥ ४३ ॥ आपातमधुरामन्तेचान्तकांपुरुषस्यताम् ॥ विषकुम्भाका
ररूपाममृतास्याञ्चसन्ततम् ॥ ४४ ॥ हृदये क्षुरधाराभांशश्वन्मधुरभाषिणीम् ॥ स्वकार्य्यपरिनिष्पत्तितत्परांसततंसदा ॥ ४५ ॥
कार्य्यार्थेस्वामिवशगामन्यथैवावशांसदा ॥ स्वान्तर्मलिनरूपांचप्रसन्नवदनेक्षणाम् ॥ ४६ ॥ श्रुतौपुराणेयासांचचरित्रमनिरूपितम् ॥
तासुकोविश्वसेत्प्राज्ञोह्यप्राज्ञइवसर्वदा ॥ ४७ ॥ तासांकोवारिपुर्मित्रंप्रार्थयन्तींनवंनवम् ॥ दृष्ट्वासुवेशंपुरुषमिच्छन्तींहृदयेसदा ॥ ४८ ॥
बाह्येस्वात्मसतीत्वंचज्ञापयन्तींप्रयत्नतः ॥ शश्वत्कामांचरामांचकामाधारांमनोहराम् ॥ ४९ ॥ बाह्येछलाच्छादयन्तींस्वान्तमैथुनला
लसाम् ॥ कान्तंग्रसन्तींरहसिबाह्येऽतीवसुलज्जिताम् ॥ ५० ॥ मानिनींमैथुनाभावेकोपिनींकलहांकुराम् ॥ संभीतांभूरिसम्भोगा
त्स्वल्पमैथुनदुःखिताम् ॥ ५१ ॥ सुमृष्टान्नंशीततोयमाकांक्षन्तींचमानसे ॥ सुन्दरंरसिकंकान्तंयुवानंगुणिनंसदा ॥ ५२ ॥ सुतात्परम
तिस्नेहंकुर्वन्तींरतिकर्त्तरि ॥ प्राणाधिकंप्रियतमंसम्भोगकुशलंप्रियम् ॥ ५३ ॥ पश्यन्तींरिपुतुल्यंचवृद्धंवामैथुनाक्षमम् ॥ कलहंकुर्वतीं
शश्वत्तेनसार्द्धंसकोपनाम् ॥ ५४ ॥ चर्वयाभक्षयन्तींतंकीनाशइवगोरजः ॥ दुस्साहसस्वरूपांचसर्वदोषाश्रयांसदा ॥ ॥ ५५ ॥
शश्वत्[illegible]श्रयांसदा ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांदुस्त्यज्यांमोहरूपिणीम् ॥ ५६ ॥ तपोमार्गार्गलांशश्वन्मुक्तिद्वार

कपाट[illegible]पुष्पाँ हरेर्भक्तिव्यवहितांसर्वमायाकरण्डिकाम् ॥ संसारकारागारेचशश्वन्निगडरूपिणीम् ॥ ५८ ॥ इन्द्रजा
लस्वरूपांचमिथ्यावादिस्वरूपिणीम् ॥ बिभ्रतींबाह्यसौन्दर्य्यमध्याङ्गमतिकुत्सितम् ॥ ५९ ॥ नानाविण्मूत्रपू
यानामाधारंमलसंयुतम् ॥ दुर्गन्धिदोषसंयुक्तंरक्ताक्तंचाप्यसंस्कृतम् ॥ ६० ॥ मायारूपंमायिनांचविधिनानिर्मितंपुरा ॥
विषरूपांमुमुक्षूणामदृश्यांचैवसर्वदा ॥ ६१ ॥ इत्युक्त्वातुलसीतंचविरराामचनारद ॥ सस्मितःशंखचूडश्चप्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ ६२ ॥
॥ ॥ शंखचूडउवाच ॥ ॥ त्वयायत्कथितंदेविनचसर्वमलीककम् ॥ किंचित्सत्यमलीकञ्चकिंचिन्मत्तोनिशामय ॥ ६३ ॥ निर्मितंद्वि
विधंधात्रास्त्रीरूपंसर्वमोहनम् ॥ कृत्यारूपंवास्तवंचप्रशस्यंचाप्रशंसितम् ॥ ६४ ॥ लक्ष्मीसरस्वतीदुर्गासावित्रीराधिकादिकम् ॥
सृष्टिसूत्रस्वरूपंचाप्याद्यंस्रष्ट्रातुनिर्मितम् ॥ ६५ ॥ एतासामंशरूपंयत्स्त्रीरूपंवास्तवंस्मृतम् ॥ तत्प्रशंस्यंयशोरूपंसर्वमङ्गलका
रणम् ॥ ६६ ॥ शतरूपादेवहूतिस्स्वधास्वाहाचदक्षिणा ॥ छायावतीरोहिणीचवरुणानीशचीतथा ॥ ६७ ॥ कुबेरवायुपत्नीसाप्यदि
तिश्चदितिस्तथा ॥ लोपामुद्रानसूयाचकैटभीतुलसीतथा ॥ ६८ ॥ अहल्यारुन्धतीमेनातारामन्दोदरीपरा ॥ दमयन्तीवेदवतीगङ्गाचयमु
नातथा ॥ ६९ ॥ पुष्टिस्तुष्टिःस्मृतिर्मेधाकालिकाचवसुन्धरा ॥ षष्ठीमङ्गलचण्डीचमूर्त्तिर्वैधर्मकामिनी ॥ ७० ॥ स्वस्तिःश्रद्धाचका
न्तिश्चतुष्टिःशान्तिस्तथापरा ॥ निद्रातन्द्राक्षुत्पिपासासन्ध्यारात्रिर्दिनानिच ॥ ७१ ॥ सम्पत्तिवृत्तिकीर्त्यश्चक्रियाशोभाप्रभांशकम् ॥
यत्स्त्रीरूपञ्चसम्भूतमुत्तमंतद्युगेयुगे ॥ ७२ ॥ कृत्यास्वरूपंतद्यत्तुस्वर्वेश्यादिकमेवच ॥ तदप्रशंस्यंविश्वेषुपुंश्चलीरूपमेवच ॥ ७३ ॥
सत्त्वप्रधानंयद्रूपंतच्चशुद्धंस्वभावतः ॥ तदुत्तमञ्चविश्वेषुसाध्वीरूपंप्रशंसितम् ॥ ७४ ॥ तद्वास्तवञ्चविज्ञेयंप्रवदन्तिमनीषिणः ॥ रजो
रूपंतमोरूपंकृत्यासुद्विविधंस्मृतम् ॥ ७५ ॥ स्थानाभावात्क्षणाभावान्मध्यवृत्तेरभावतः ॥ देहक्लेशेनरोगेणसत्संसर्गेणसुन्दरि ॥ ७६ ॥
बहुगोष्ठावृतेनैवरिपुराजभयेनच ॥ रजोरूपस्यसाध्वीत्वमेतेनैवोपजायते ॥ ७७ ॥ इदंमध्यमरूपञ्चप्रवदन्तिमनीषिणः ॥ तमोरूपं
दुर्निवार्य्यमधमंतद्विदुर्बुधाः ॥ ७८ ॥ नपृच्छतिकुलेजातःपण्डितश्चपरस्त्रियम् ॥ निर्जनेदुर्जनेवापिरहस्येवचसांस्त्रियम् ॥ ७९ ॥

आगच्छामित्वत्समीपमाज्ञयाब्रह्मणोऽधुना ॥ गान्धर्वेणविवाहेनत्वांग्रहीष्यामिशोभने ॥ ८० ॥ अहमेवशंखचूडोदेवविद्रावकारकः ॥
दनुवंशोद्भवोविश्वेसुदामाहंहरेःपुरे ॥ ८१ ॥ अहमष्टसुगोपेषुगोगोपीपार्षदेषुच ॥ अधुनादानवेन्द्रोऽहंराधिकायाश्चशापतः ॥ ८२ ॥
जातिस्मरोऽहंजानामिकृष्णमन्त्रप्रभावतः ॥ जातिस्मरात्वंतुलसीसंसक्ताहरिणापुरा ॥ ८३ ॥ त्वमेवराधिकाकोपाज्जातासिभारते
भुवि ॥ त्वांसम्भोक्तुमिच्छकोऽहंनालंराधाभयात्ततः ॥ ८४ ॥ इत्येवमुक्त्वासपुमान्विरराममहामुने ॥ सस्मितातुलसीहृष्टाप्रवक्तुमुपच
क्रमे ॥ ८५ ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ एवंविधोबुधोविश्वेबुधेषुचप्रशंसितः ॥ कान्तमेवंविधंकान्ताशश्वदिच्छतिकामतः ॥ ८६ ॥
त्वयाहमधुनासत्यंविचारेणपराजिता ॥ सनिन्दितश्चाप्यशुचिर्य्यःपुमांश्चस्त्रियाजितः ॥ ८७ ॥ निन्दन्तिपितरोदेवाबान्धवाःस्त्रीजितं
जनम् ॥ स्त्रीजितंमनसावाचापिताभ्राताचनिन्दति ॥ ८८ ॥ शुध्येद्विप्रोदशाहेनजातकेमृतकेतथा ॥ भूमिपोद्वादशाहेनवैश्यःपञ्चदशा
हतः ॥८९॥ शूद्रोमासेनवेदेषुमातृवद्वर्णसङ्करः ॥ अशुचिःस्त्रीजितःशुध्येच्चितादाहनकालतः ॥९०॥ नगृह्णन्तीच्छयातस्यपितरःपिण्ड
तर्पणम् ॥ नगृह्णन्तीच्छयादेवास्तस्यपुष्पजलादिकम् ॥ ९१ ॥ किंतस्यज्ञानतपसाजपहोमप्रपूजनैः ॥ किंविद्ययावायशसास्त्रीभिर्य
स्यमनोहृतम् ॥ ९२ ॥ विद्याप्रभावज्ञानार्थंमयात्वंचपरीक्षितः ॥ कृत्वापरीक्षांकान्तस्यवृणोतिकामिनीवरम् ॥ ९३ ॥ वरायगुणहीना
यवृद्धायाज्ञानिनेतथा ॥ दरिद्रायचमूर्खायरोगिणेकुत्सितायच ॥ ९४ ॥ अत्यन्तकोपयुक्तायचात्यन्तदुर्मुखायच ॥ पंगुलायांगहीनाय
चान्धायबधिरायच ॥ ९५ ॥ जडायचैवमूकायक्लीबतुल्यायपापिने ॥ ब्रह्महत्यांलभेत्सोऽपियःस्वकन्यांददातिच ॥ ९६ ॥ शान्ताय
गुणिनेचैवयूनेचविदुषेऽपिच ॥ वैष्णवायसुतांदत्त्वादशवाजिफलंलभेत् ॥ ९७ ॥ यःकन्यापालनंकृत्वाकरोतिविक्रयंयदि ॥ विपदाधन
लोभेनकुम्भीपाकंसगच्छति ॥९८॥ कन्यामूत्रपुरीषंचतत्रभक्षतिपातकी ॥ कृमिभिर्दंशितःकाकैर्यावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ९९ ॥ तदन्ते
व्याधयोनौचलभतेजन्मनिश्चितम् ॥ विक्रीणातिमांसभारंवहत्येवदिवानिशम् ॥ १०० ॥ इत्येवमुक्त्वातुलसीविररामतपोवने ॥ एत
स्मिन्न[illegible]विक्रमाययौ ॥ १०१ ॥ मूर्ध्नाननामतुलसीशंखचूडश्चनारद ॥ उवासतत्रदेवेशश्चोवाचचतयोर्हितम् ॥ १०२ ॥

किंकरी॥पर[illegible]र्द्धमनयासह ॥ गान्धर्वेणविवाहेनत्वमस्याग्रहणंकुरु ॥ १०३ ॥ त्वंचपुरुषरत्नंचस्त्रीरत्नंस्त्रीष्वियंसती ॥ विद
ग्धायाविदग्धेनसङ्गमोगुणवान्भवेत् ॥ १०४ ॥ निर्विरोधसुखंराजन्कोवात्यजतिदुर्लभम् ॥ योऽविरोधसुखत्यागीसपशुर्नात्रसंश
यः ॥ १०५ ॥ किमुपेक्षसित्वंकान्तमीदृशंगुणिनंसति ॥ देवानामसुराणांचदानवानांविमर्दनम् ॥ १०६ ॥ यथालक्ष्मीश्चलक्ष्मीशेय
थाकृष्णेचराधिका ॥ यथामयिचसावित्रीभवानीचभवेयथा ॥ १०७ ॥ यथाधरावराहेचयथामेनाहिमालये ॥ यथात्रावनसूयाच
दमयन्तीनलेयथा ॥ १०८ ॥ रोहिणीचयथाचन्द्रेयथाकामेरतिःसती ॥ यथादितिःकश्यपेचवशिष्ठेऽरुन्धतीयथा ॥ १०९ ॥ यथा
हल्यागौतमेचदेवहूतिश्चकर्दमे ॥ यथाबृहस्पतौताराशतरूपामनौयथा ॥ ११० ॥ यथाचदक्षिणायज्ञेयथास्वाहाहुताशने ॥ यथाश
चीमहेन्द्रेचयथापुष्टिर्गणेश्वरे ॥ १११ ॥ देवसेनायथास्कन्देधर्मेमूर्तिर्यथासती ॥ सौभाग्यासुप्रियात्वंचशंखचूडेतथाभव ॥ ११२ ॥ अने
नसार्द्धंसुचिरंसुन्दरेणचसुन्दरि ॥ स्थानेस्थानेविहारंचयथेच्छंकुरुसन्ततम् ॥ ११३ ॥ पश्चात्प्राप्स्यसिगोविन्दंगोलोकेपुनरेवच ॥
चतुर्भुजंचवैकुण्ठेशंखचूडेमृतेसति ॥ ११४ ॥ इत्येवमाशिषंकृत्वास्वालयंप्रययौविधिः ॥ गान्धर्वेणविवाहेनजगृहेतांचदानवः ॥
॥ ११५ ॥ स्वर्गेदुन्दुभिवाद्यंचपुष्पवृष्टिर्बभूवह ॥ सरेमेरमयासार्द्धंवासगेहेमनोहरे ॥ ११६ ॥ मूर्च्छांसम्प्रापतुलसीनवसङ्गमसङ्गता ॥
निमग्नानिर्जनेसाध्वीसम्भोगसुखसागरे ॥ ११७ ॥ चतुःषष्टिकलामानंचतुःषष्टिविधंसुखम् ॥ कामशास्त्रेयन्निरुक्तंरसिकानांयथेप्सि
तम् ॥ ११८ ॥ अङ्गप्रत्यङ्गसंश्लेषपूर्वकंस्त्रीमनोहरम् ॥ तत्सर्वंसुखशृङ्गारंचकाररसिकेश्वरः ॥ ११९ ॥ अतीवरम्येदेशेचसर्वजन्तु
विवर्जिते ॥ पुष्पचन्दनतल्पेचपुष्पचन्दनवायुना ॥ १२० ॥ पुष्पोद्यानेनदीतीरेपुष्पचन्दनचर्चिते ॥ गृहीत्वारसिकांरामांपुष्प
चन्दनचर्चिताम् ॥ १२१ ॥ भूषितांभूषणैःसर्वैरतीवसुमनोहराम् ॥ सुरतेर्विरतिर्नास्तितयोःसुरतविज्ञयोः ॥ १२२ ॥ जहारमानसं
भर्तुर्लीलयातुलसीसती ॥ चेतनांरसिकायाश्चजहाररसभाववित् ॥ १२३ ॥ वक्षसश्चन्दनंबाह्वोस्तिलकंविजहारसा ॥ सचजग्राह
तस्याश्चसिन्दूरबिन्दुपत्रकम् ॥ १२४ ॥ सतद्वक्षसितस्याश्चनखरेखांददौमुदा ॥ साददौतद्वामपार्श्वेकरभूषणलक्षणम् ॥ १२५ ॥

राजातदोष्ठपुटकेददौदशनदशनम् ॥ तद्गण्डयुगलेसाचप्रददौतच्चतुर्गुणम् ॥ १२६ ॥ सुरतेर्विरतौतौचसमुत्थायपरस्परम् ॥ सुवेशञ्च क्रतुस्तत्रयत्तन्मनसिवाञ्छितम् ॥ १२७ ॥ कुंकुमाक्तचन्दनेनसातस्मैतिलकंददौ ॥ सर्वाङ्गेसुन्दरेरम्येचकारचानुलेपनम् ॥ १२८ ॥ सुवासितञ्चताम्बूलंवह्निशुद्धेचवाससी ॥ पारिजातस्यकुसुमंमाल्यञ्चैवसुशोभनम् ॥ १२९ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणमंगुलीयकमुत्तमम् ॥ सुन्दरञ्चमणिवरंत्रिषुलोकेषुदुर्लभम् ॥ १३० ॥ दासीतवाहमित्येवंसमुच्चार्यपुनःपुनः ॥ ननामपरयाभक्त्यास्वामिनंगुणशालिनम् ॥ ॥ १३१ ॥ सस्मितातन्मुखाम्भोजंलोचनाभ्यांपपौपुनः ॥ निमेषरहिताभ्याञ्चसकटाक्षञ्चसुन्दरम् ॥ १३२ ॥ सचताञ्चसमाकृष्यच कारवक्षसिप्रियाम् ॥ सस्मितंवाससाच्छन्नंददर्शमुखपङ्कजम् ॥ १३३ ॥ चुचुम्बकठिनेगण्डबिम्बोष्ठेपुनरेवच ॥ ददौतस्यैववस्त्रयुग्मं वरुणादाहृतञ्चयत् ॥ तदाहृतांरत्नमालांत्रिषुलोकेषुविश्रुताम् ॥ १३४ ॥ ददौमञ्जीरयुग्मञ्चस्वाहायाश्चहृतञ्चयत् ॥ केयूरयुग्मंछाया यारोहिण्याश्चैवकुण्डलम् ॥ १३५ ॥ अंगुलीयकरत्नानिरत्याश्चवरभूषणम् ॥ शंखंसुरुचिरंचित्रंयद्दत्तंविश्वकर्मणा ॥ १३६ ॥ विचित्र पीठकश्रेणींशय्याञ्चापिसुदुर्लभाम् ॥ भूषणानिचदत्त्वाचपरीहारञ्चकारह ॥ १३७ ॥ निर्मायकबरीभारंतस्याश्चमाल्यसंयुतम् ॥ सुचि त्रंपत्रकंगण्डेजयलेखसमंतथा ॥ १३८ ॥ चन्द्रलेखात्रिभिर्युक्तंचन्दनेनसुगन्धिना ॥ परितःपरितश्चित्रैःसार्द्धंकुंकुमबिन्दुभिः ॥ ॥ १३९ ॥ ज्वलत्प्रदीपाकारञ्चसिन्दूरतिलकंददौ ॥ तत्पादपद्मयुगलेस्थलपद्मविनिन्दिते ॥ १४० ॥ चित्रालक्तकरागञ्चनखरेषु ददौमुदा ॥ स्ववक्षसिमुहुर्न्यस्तंसरागञ्चरणाम्बुजम् ॥ १४१ ॥ हेदेवितवदासोहमित्युच्चार्य्यपुनःपुनः ॥ रत्ननिर्माणयानेनताञ्चकृत्वा स्ववक्षसि ॥ १४२ ॥ तपोवनंपरित्यज्यराजस्थानान्तरंययौ ॥ मलयेदेवनिलयेशैलेशैलेवनेवने ॥ १४३ ॥ स्थानेस्थानेऽतिरम्येच पुष्पोद्यानेऽतिनिर्जने ॥ कन्दरेकन्दरेसिन्धुतीरेचसुन्दरेवने ॥ १४४ ॥ पुष्पभद्रानदीतीरेनीरवातमनोहरे ॥ पुलिनेपुलिनेदिव्ये नद्यांनद्यांनदेनदे ॥ १४५ ॥ मधौमधुकराणाञ्चमधुरध्वनिनादिते ॥ विनिस्यन्देसुपवनेनन्दनेगन्धमादने ॥ १४६ ॥ देवोद्यानेदे ववनेचित्रे[illegible]जने ॥ चम्पकानांकेतकीनांमाधवीनाञ्चमाधवे ॥ १४७ ॥ कुन्दानांमालतीनाञ्चकुमुदाम्भोजकानने ॥ कल्पवृक्षे

कल्पवृक्षे [illegible] र्विने ॥ १४८ ॥ निर्जनेकाञ्चनीस्थानेधन्येकांचनपर्वते ॥ कांचीवनेकिंचनकेकंचुकेकांचनाकरे ॥ १४९ ॥
पुष्पचन्दनतल्पेचपुंस्कोकिलरुतेश्रुते ॥ पुष्पचन्दनसंयुक्तःपुष्पचन्दनवायुना ॥ १५० ॥ कामुक्याकामुकःकामात्सरेमेरामयासह ॥
नतृप्तोदानवेन्द्रश्चतृप्तिंनैवजगामसा ॥ १५१ ॥ हविषाकृष्णवर्त्मेववर्वृधेमदनस्तयोः ॥ तयासहसमागत्यस्वाश्रमंदानवस्ततः ॥ १५२ ॥
रम्यंक्रीडालयंकृत्वाविजहारपुनस्ततः ॥ एवंसंबुभुजेराज्यंशंखचूडःप्रतापवान् ॥ १५३ ॥ एकमन्वन्तरंपूर्णंराजराजेश्वरोबली ॥ देवाना
मसुराणांचदानवानांचसन्ततम् ॥ १५४ ॥ गन्धर्वाणांकिन्नराणांराक्षसानांचशास्तिदः ॥ हृताधिकारादेवाश्चचरन्तिभिक्षुकायथा ॥
॥ १५५ ॥ पूजाहोमादिकंतेषांजहारविषयंबलात् ॥ आश्रयंचाधिकारंचशस्त्रास्त्रभूषणादिकम् ॥ १५६ ॥ निरुद्यमाःसुराःसर्वेचित्रपुत्तलि
कायथा ॥ तेचसर्वेविषण्णाश्चप्रजग्मुर्ब्रह्मणःसभाम् ॥ १५७ ॥ वृत्तान्तंकथयामासूरुरुदुश्चभृशंमुहुः ॥ तदाब्रह्मासुरैःसार्द्धंजगामशङ्करालयम् ॥ १५८ ॥ सर्वंसंकथयामासविधाताचन्द्रशेखरम् ॥ ब्रह्माशिवश्चतैःसार्द्धंवैकुण्ठञ्चजगामह ॥ १५९ ॥ सुदुर्लभंपरंधामजरामृत्युहरंपरम्
सम्प्रापचवरंद्वारमाश्रमाणांहरेरहो ॥ १६० ॥ ददर्शद्वारपालांश्चरत्नसिंहासनस्थितान् ॥ शोभितान्पीतवस्त्रैश्चरत्नभूषणभूषितान् ॥
॥ १६१ ॥ वनमालान्वितान्सर्वान्श्यामसुन्दरविग्रहान् ॥ शंखचक्रगदापद्मधरांश्चैवचतुर्भुजान् ॥ १६२ ॥ सस्मितान्पद्मवक्त्रांश्चपद्मनेत्रान्मनोहरान् ॥ ब्रह्मातान्कथयामासवृत्तान्तंगमनार्थकम् ॥ १६३ ॥ तेनुज्ञाञ्चददुस्तस्मैप्रविवेशतदाज्ञया ॥ एवञ्चषोडशद्वारान्निरीक्ष्यकमलोद्भवः ॥ १६४ ॥ देवैःसार्द्धंतानतीत्यप्रविवेशहरेःसभाम् ॥ देवर्षिभिःपरिवृतांपार्षदैश्चचतुर्भुजैः ॥ १६५ ॥ नारायणस्वरूपैश्चसर्वैःकौस्तुभभूषितैः ॥ पूर्णेन्दुमण्डलाकारांचतुरस्रांमनोहराम् ॥ १६६ ॥ मणीन्द्रसारनिर्माणांहीरासारसुशोभिताम् ॥
अमूल्यरत्नखचितांरचितांस्वेच्छयाहरेः ॥ १६७ ॥ माणिक्यमालाजालाढ्यांमुक्तापंक्तिविभूषिताम् ॥ मण्डितांमण्डलाकारैरत्नदर्पणकोटिभिः ॥ १६८ ॥ विचित्रैश्चित्ररेखाभिर्नानाचित्रविचित्रिताम् ॥ पद्मरागेन्द्ररचितैरचितांपद्मकृत्रिमैः ॥ १६९ ॥ सोपानशतकैर्युक्तांस्यमन्तकविनिर्मितैः ॥ पट्टसूत्रग्रन्थियुतैश्चारुचन्दनपल्लवैः ॥ १७० ॥ इन्द्रनीलमणिस्तम्भैर्वेष्टितांसुमनोरमाम् ॥

सद्रत्नपूर्णकुम्भानांसमूहैश्चसमन्विताम् ॥ १७१ ॥ पारिजातप्रसूनानांमालाजालैर्विराजिताम् ॥ कस्तूरीकुंकुमाक्तैश्चसुगन्धि
चन्दनद्रवैः ॥ १७२ ॥ सुसंस्कृतान्तुसर्वत्रवासितांगन्धवायुना ॥ विद्याधरीसमूहानांसङ्गीतैश्चमनोहराम् ॥ १७३ ॥ सहस्र
योजनायामांपरिपूर्णाञ्चकिंकरैः ॥ ददर्शश्रीहरिंब्रह्माशङ्करैश्चसुरैःसह ॥ १७४ ॥ वसन्तंतन्मध्यदेशेयथेन्दुतारकावृतम् ॥ अमूल्यरत्न
निर्माणचित्रसिंहासनस्थितम् ॥ १७५ ॥ किरीटिनंकुण्डलिनंवनमालाविभूषितम् ॥ शंखचक्रगदापद्मधारिणंचचतुर्भुजम् ॥ १७६ ॥
नवीननीरदश्यामंसुन्दरंसुमनोहरम् ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणसर्वाभरणभूषितम् ॥ १७७ ॥ चन्दनोक्षितसर्वाङ्गंबिभ्रन्तंकेलिपंकजम् ॥
पुरतोनृत्यगीतञ्चपश्यन्तंसस्मितंमुदा ॥ १७८ ॥ शान्तंसरस्वतीकान्तंलक्ष्मीधृतपदाम्बुजम् ॥ भक्तप्रदत्तताम्बूलंभुक्तवन्तंसुवासितम्
॥ १७९ ॥ गङ्गयापरयाभक्त्यासेवितंश्वेतचामरैः ॥ सर्वैश्चस्तूयमानञ्चभक्तिनम्रात्मकन्धरैः ॥ १८० ॥ एवंविशिष्टंतंदृष्ट्वापरिपूर्णतमं
विभुम् ॥ ब्रह्मादयःसुराःसर्वेप्रणम्यतुष्टुवुस्तदा ॥ १८१ ॥ पुलकाङ्कितसर्वांगाःसाश्रुनेत्राःसगद्गदाः ॥ भक्त्यापरमयाभक्ताभीतानम्रात्म
कन्धराः ॥ १८२ ॥ पुटाञ्जलियुतोभूत्वाविधाताजगतामपि ॥ वृत्तान्तंकथयामासविनयेनहरेःपुरः ॥ १८३ ॥ हरिस्तद्वचनंश्रुत्वासर्वज्ञः
सर्वभाववित् ॥ प्रहस्योवाचब्रह्माणंरहस्यञ्चमनोहरम् ॥ १८४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शंखचूडस्यवृत्तान्तंसर्वंजानामिपद्मज ॥
मद्भक्तस्यचगोपस्यमहातेजस्विनःपुरा ॥ १८५ ॥ सुराःशृणुततत्सर्वमितिहासंपुरातनम् ॥ गोलोकस्यैवचरितंपापघ्नंपुण्यकारणम
॥ १८६ ॥ सुदामानामगोपश्चपार्षदप्रवरोमम ॥ सम्प्रापदानवींयोनिंराधाशापात्सुदारुणात् ॥ १८७ ॥ तत्रैकदाहमगमंस्वालयाद्रास
मण्डलम् ॥ विहायमानिनींराधांममप्राणाधिकांपराम् ॥ १८८ ॥ सामांविरजयासार्द्धंविज्ञायकिंकरीमुखात् ॥ पश्चात्क्रुधासाजगाम
मांददर्शचतत्रच ॥ १८९ ॥ विरजाञ्चनदीरूपांमांज्ञात्वाचतिरोहितम ॥ पुनर्जगामसारुष्टास्वालयंसखिभिःसह ॥ १९० ॥ मांदृष्ट्वाम
न्दिरेदेवीसुदामसहितंपुरा ॥ भृशंमांभर्त्सयामासमौनीभूतञ्चसुस्थिरम् ॥ १९१ ॥ तच्छुत्वाचसुमहांश्चसुदामातांचुकोपह ॥ सचतांभ
र्त्सयामा[illegible]सन्निधौ ॥ १९२ ॥ तच्छुत्वासाकोपयुक्तारक्तपंकजलोचना ॥ बहिष्कर्तुञ्चकाराज्ञांसंत्रस्तामामसंसदि ॥ १९३ ॥

सर्वाङ्गे... पुनः तेजसोज्ज्वलम् ॥ बहिश्चकारतंतूर्णंजलपन्तश्चपुनःपुनः ॥ १९४ ॥ साचतद्वचनंश्रुत्वासमारुष्टाशशापतम् ॥
याहिरेदानवीयोनिमित्येवंदारुणंवचः ॥ १९५ ॥ तंगच्छन्तंशपन्तश्चरुदन्तंमांप्रणम्यच ॥ वारयामासस्नातुष्टारुदन्तीकृपयापुनः
॥ १९६ ॥ हेवत्सतिष्ठमागच्छक्कयासीतिपुनःपुनः ॥ समुच्चार्य्यचतत्पश्चाज्जगामसाचविस्मिता ॥ १९७ ॥ गोप्यश्चरुरुदुःसर्वागोपा
श्चेतिसुदुःखिताः ॥ तेसर्वेराधिकाचापितत्पश्चाद्बोधितामया ॥ १९८ ॥ आयास्यतिक्षणार्धेनकृत्वाशापस्यपालनम् ॥ सुदामंस्त्वमि
हागच्छेत्युवाचसानिवारिता ॥ १९९ ॥ गोलोकस्यक्षणार्द्धेनचैकमन्वन्तरंभवेत् ॥ पृथिव्यांजगतांधातरित्येवंवचनंध्रुवम् ॥ २०० ॥
सएवशंखचूडश्चपुनस्तत्रैवयास्यति ॥ महाबलिष्ठोयोगीशः सर्वमायाविशारदः ॥ २०१ ॥ ममशूलंगृहीत्वाचशीघ्रंगच्छतभारतम् ॥
शिवःकरोतुसंहारंममशूलेनरक्षसः ॥ २०२ ॥ ममैवकवचंकण्ठेसर्वमंगलमंगलम् ॥ बिभर्तिदानवःशश्वत्संसारविजयीततः ॥ २०३ ॥
तत्रब्रह्मन्स्थितेकण्ठेनकोऽपिहिंसितुंक्षमः ॥ तद्याञ्चांचकरिष्यामिविप्ररूपोऽहमेवच ॥ २०४ ॥ सतीत्वभङ्गस्तत्पत्न्यायत्रकालेभवि
ष्यति ॥ तत्रैवकालेतन्मृत्युरितिदत्तोवरस्त्वया ॥ २०५ ॥ तत्पत्न्याश्चोदरेवीर्य्यमर्पयिष्यामिनिश्चितम् ॥ तत्क्षणेनैवतन्मृत्युर्भविष्य
तिनसंशयः ॥ २०६ ॥ पश्चात्सादेहमुत्सृज्यभविष्यतिप्रियामम ॥ इत्युक्त्वाजगतांनाथोददौशूलंहरायच ॥ २०७ ॥ शूलंदत्त्वाययौशी
घ्रंहरिरभ्यन्तरंमुदा ॥ भारतञ्चययुर्देवाब्रह्मरुद्रपुरोगमाः ॥ २०८ ॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेतुलस्युपाख्यानेषोडशोऽ
ध्यायः ॥ १६ ॥ छ ॥ नारायणउवाच ॥ ब्रह्माशिवंसंनियोज्यसंहारेदानवस्यच ॥ जगामस्वालयंतूर्णंयथास्थानंमहामुने ॥ १ ॥ चन्द्रभागा
नदीतीरेवटमूलेमनोहरे ॥ तत्रतस्थौमहादेवोदेवनिस्तारहेतवे ॥ २ ॥ दूतंकृत्वापुष्पदन्तंगन्धर्वेश्वरमीप्सितम् ॥ शीघ्रंप्रस्थापयामासशंख
चूडान्तिकंमुदा ॥ ३ ॥ सचेश्वराज्ञयाशीघ्रंययौतन्नगरंवरम् ॥ महेन्द्रनगरोत्कृष्टंकुबेरभवनाधिकम् ॥ ४ ॥ पञ्चयोजनविस्तीर्णंदैर्घ्येत
द्विगुणंमुने ॥ स्फाटिकाकारमणिभिस्समन्तात्परिवेष्टितम् ॥ सप्तभिःपरिखाभिश्चदुर्गमाभिःसमन्वितम् ॥ ५ ॥ ज्वलदग्निनिभैर्नित्यंशोभितं
रत्नकोटिभिः ॥ युक्तञ्चवीथिशतकैर्मणिवेदिसमन्वितैः ॥ ६ ॥ परितोवणिजांसंघैर्नानावस्तुविराजितैः ॥ सिन्दूराकारमणिभिर्निर्मितैश्च

विचित्रितैः ॥७॥ भूषितंभूषितैर्दिव्यैराश्रमैःशतकोटिभिः ॥ गत्वाददर्शतन्मध्येशंखचूडालयंवरम् ॥८॥ अतीववलयाकारंयथापूर्णेन्दुमण्ड
लम् ॥ ज्वलदग्निशिखाभिश्चपरिखाभिश्चतसृभिः ॥९॥ सुदुर्गमश्चशत्रूणामन्येषांसुगमंसुखम् ॥ अत्युच्चैर्गगनस्पर्श्यंमणिप्राचीरवेष्टितम् ॥
॥ १० ॥ राजितंद्वादशद्वारैर्द्वारपालसमन्वितैः ॥ रत्नकृत्रिमपद्माढ्यैरत्नदर्पणभूषितैः ॥ ११ ॥ मणीन्द्रसारखचितैःशोभितंलक्षमन्दिरैः ॥
शोभितंरत्नसोपानैरत्नस्तम्भविराजितैः ॥ १२ ॥ रत्नचित्रकपाटाद्यैः सद्रत्नकलशान्वितैः ॥ रत्नेन्द्रचित्रराजीभिःसुदीप्ताभिर्विराजितैः
॥ १३ ॥ परितोरक्षितंशश्वद्दानवैः शतकोटिभिः ॥ दिव्यास्त्रधारिभिःशूरैर्महाबलपराक्रमैः ॥ १४ ॥ सुन्दरैश्चसुवेषैश्चनानालङ्कारभू
षितैः ॥ तान्दृष्ट्वापुष्पदन्तोऽपिवरद्वारंददर्शसः ॥ १५ ॥ द्वारेनियुक्तंपुरुषंशूलहस्तञ्चसस्मितम् ॥ तिष्ठन्तंपिङ्गलाक्षञ्चताम्रवर्णंभयङ्करम्
॥ १६ ॥ कथयामासवृत्तान्तंजगामतदनुज्ञया ॥ अतिक्रम्यनवद्वारंजगामाभ्यन्तरंपुरम् ॥ १७ ॥ नकैश्चिद्वारितोदूतोदूतरूपेणतस्यच ॥
गत्वासोऽभ्यंतरंद्वारंद्वारपालमुवाचह ॥ १८ ॥ रणस्यसर्ववृत्तान्तंविज्ञापयितुमीश्वरम् ॥ सचतंकथयित्वाचदूतंगन्तुमुवाचह ॥ १९ ॥
सगत्वाशंखचूडंतंददर्शसुमनोहरम् ॥ सभामण्डलमध्यस्थंस्वर्णसिंहासनस्थितम् ॥ २० ॥ मणीन्द्रखचितंचित्रंरत्नदण्डसमन्वितम् ॥
रत्नकृत्रिमपुष्पैश्चप्रशस्तंशोभितंसदा ॥ २१ ॥ भृत्येनहस्तविधृतंस्वर्णच्छत्रंमनोहरम् ॥ सेवितंपार्षदगणैर्व्यजनैः श्वेतचामरैः ॥ २२ ॥
सुवेषंसुन्दरंरम्यंरत्नभूषणभूषितम् ॥ माल्यानुलेपनंसूक्ष्मवस्त्रञ्चदधतंमुने ॥ २३ ॥ दानवेन्द्रैःपरिवृतंसुवेषञ्चत्रिकोटिभिः ॥ शतकोटि
भिरन्यैश्चभ्रमद्भिश्शस्त्रधारिभिः ॥ २४ ॥ एवंभूतंचतंदृष्ट्वापुष्पदन्तःसविस्मयः ॥ उवाचरणवृत्तान्तंयदुक्तंशङ्करेणच ॥ २५ ॥ पुष्पदन्त
उवाच ॥ राजेन्द्रशिवदूतोऽहंपुष्पदन्ताभिधः प्रभो ॥ यदुक्तंशङ्करेणैवतद्ब्रवीमिनिशामय ॥ २६ ॥ राज्यंदेहिचदेवानामधिकारंच
साम्प्रतम् ॥ देवाश्चशरणापन्नादेवेशेश्रीहरौपरे ॥ २७ ॥ दत्त्वात्रिशूलंहरिणातुभ्यंप्रस्थापितःशिवः ॥ चन्द्रभागानदीतीरेवटमूलेत्रि
लोचनः ॥ २८ ॥ विषयंदेहितेषांचयुद्धंवाकुरुनिश्चितम् ॥ गत्वावक्ष्यामिकिंशम्भुंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ २९ ॥ दूतस्यवचनंश्रुत्वाशं
खचूड [illegible] त्वेद्यागमिष्यामित्वंचगच्छेत्युवाचह ॥ ३० ॥ सगत्वोवाचतूर्णंतंवटमूलस्थमीश्वरम् ॥ शंखचूडस्यवचनंतदी

यंयत्पा... एतस्मिन्नन्तरेस्कन्दआजगामशिवान्तिकम् ॥ वीरभद्रश्चनन्दीचमहाकालःसुभद्रकः ॥ ३२ ॥ विशालाक्ष
श्चबाणश्चपिङ्गलाक्षोविकम्पनः ॥ विरूपोविकृतिश्चैवमणिभद्रश्चबाष्कलः ॥ ३३ ॥ कपिलाक्षोदीर्घदंष्ट्रोविकटस्ताम्रलोचनः ॥ काल
ङ्कटोबलीभद्रःकालजिह्वःकुटीचरः ॥ ३४ ॥ बलोन्मत्तोरणश्लाघीदुर्जयोदुर्गमस्तथा ॥ अष्टौचभैरवारौद्रारुद्राश्चैकादशस्मृताः ॥३५॥
वसवोवासवाद्याश्चआदित्याद्वादशस्मृताः ॥ हुताशनश्चचन्द्रश्चविश्वकर्माशिवनौचतौ ॥ ३६ ॥ कुबेरश्चयमश्चैवजयन्तोनलकूबरः ॥
वायुश्चवरुणश्चैवबुधोवैमङ्गलस्तथा ॥ ३७ ॥ धर्मश्चशनिरीशानःकामदेवश्चवीर्य्यवान् ॥ उग्रदंष्ट्राचोग्रचण्डाकोट्टरीकैटमीतथा॥३८॥
स्वयंशतभुजादेवीभद्रकालीभयङ्करी ॥ रत्नेंद्रराजखचितविमानोपरिसंस्थिता ॥ ३९ ॥ रक्तवस्त्रपरीधानारक्तमाल्यानुलेपना ॥ नृत्य
न्तीचहसन्तीचगायन्तीसुस्वरंमुदा ॥४०॥ अभयंददतीभक्तमभयासाभयंरिपुम् ॥ बिभ्रतीविकटांजिह्वांसुलोलांयोजनायताम् ॥४१॥
खर्परंवर्त्तुलाकारंगंभीरंयोजनायतम् ॥ त्रिशूलंगगनस्पर्शिशक्तिंवैयोजनायताम् ॥ ४२ ॥ शंखंचक्रंगदांपद्मंशरांश्चापंभयङ्करम् ॥
मुद्गरंमुशलंवज्रंखड्गंफलकमुज्ज्वलम् ॥ ४३ ॥ वैष्णवास्त्रंवारुणास्त्रमाग्नेयंनागपाशकम् ॥ नारायणास्त्रंब्रह्मास्त्रंगान्धर्वंगारुडंतथा ॥४४॥
पार्जन्यंवैपाशुपतंजृम्भणास्त्रश्चपार्वतम् ॥ माहेश्वरास्त्रंवायव्यंदण्डंसम्मोहनन्तथा ॥ नानाविधान्यायुधानिदिव्यास्त्रशतकंपरम् ॥
॥ ४५ ॥ आगत्यतत्रतस्थौसायोगिनीनांत्रिकोटिभिः ॥ सार्द्धंवैडाकिनीनाञ्चविकटानांत्रिकोटिभिः ॥ ४६ ॥ भूतप्रेतपिशा
चाश्चकूष्माण्डाब्रह्मराक्षसाः ॥ वेतालाश्चैवयक्षाश्चराक्षसाश्चैवकिन्नराः ॥ ४७ ॥ ताभिश्चैवसहस्कन्दःनत्वावैचन्द्रशेखरम् ॥ पितुःपार्श्वे
सभायाञ्चसमुवासभवाज्ञया ॥ ४८ ॥ अथदूतेगतेतत्रशंखचूडःप्रतापवान् ॥ उवाचतुलसींवार्त्तांगत्वाभ्यन्तरमेवच ॥ ४९ ॥ रणवार्त्तां
श्चसाश्रुत्वाशुष्ककण्ठोष्ठतालुका ॥ उवाचमधुरंसाध्वीहृदयेनविदूयता ॥ ५० ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ हेप्राणनाथहेबन्धोतिष्ठमेव
क्षसिक्षणम् ॥ हेप्राणाधिष्ठातृदेवरक्षमेजीवनंक्षणम् ॥ ५१ ॥ भुंक्ष्वजन्मसुभोग्यंतद्यद्वैमनसिवांछितम् ॥ पश्यामित्वांक्षणंकिञ्चिल्लोच
नाभ्यांपिपासिता ॥ ५२ ॥ आन्दोलयन्तिप्राणामेमनोदग्धंचसन्ततम् ॥ दुस्स्वप्नंचमयादृष्टंचाद्यैवचरमेनिशि ॥ ५३ ॥ तुलसीवच

नंश्रुत्वाभुक्त्वापीत्वानृपेश्वरः ॥ उवाचवचनंप्राज्ञोहितंसत्यंयथोचितम् ॥ ५४ ॥ ॥ शंखचूडउवाच ॥ ॥ कालेनयोजितंसर्वंकर्म
भोगनिबन्धने ॥ शुभंहर्षंसुखंदुःखंभयंशोकममङ्गलम् ॥ ५५ ॥ कालेभवन्तिवृक्षाश्चशाखावन्तश्चकालतः ॥ क्रमेणपुष्पवन्तश्चफल
वन्तश्चकालतः ॥ ५६ ॥ तेषांफलानिपक्वानिप्रभवंत्येवकालतः ॥ तेसर्वेफलिनःकालेकालेकालंप्रयान्तिच ॥ ५७ ॥ भवन्तिकाले
भूतानिकालेकालंप्रयान्तिच ॥ कालेभवन्तिविश्वानिकालेनश्यन्तिसुन्दरि ॥ ५८ ॥ स्रष्टाचकालेसृजतिपातापातिचकालतः ॥ संह
र्त्तासंहरेत्कालेसंचरन्तिक्रमेणते ॥ ५९ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनामीश्वरःप्रकृतेःपरः ॥ स्रष्टापाताचसंहर्त्तासकृत्स्नांशेनसर्वदा ॥ ६० ॥
कालेसएवप्रकृतिंनिर्मायस्वेच्छयाप्रभुः ॥ निर्मायप्राकृतान्सर्वान्विश्वस्थांश्चचराचरान् ॥ ६१ ॥ आब्रह्मस्तंबपर्य्यन्तंसर्वंकृत्रिममेवच ॥
प्रवदन्तिचकालेननश्यत्यपिहिनश्वरम् ॥ ६२ ॥ भजसत्यंपरंब्रह्मराधेशंत्रिगुणात्परम् ॥ सर्वेशंसर्वरूपंचसर्वात्मानन्तमीश्वरम् ॥ ६३ ॥
जलंजलेनसृजतिजलंपातिजलेनयः ॥ हरेज्जलंजलेनैवतंकृष्णंभजसन्ततम् ॥ ६४ ॥ यस्याज्ञयावातिवातःशीघ्रगामीचसन्ततम् ॥
यस्याज्ञयाचतपनस्तपत्येवयथाक्षणम् ॥ ६५ ॥ यथाक्षणंवर्षतीन्द्रोमृत्युश्चरतिजन्तुषु ॥ यथाक्षणंदहत्यग्निश्चन्द्रोभ्रमतिभीतवत् ॥
॥ ६६ ॥ मृत्योर्मूलंकालमूलंयमस्यचयमंपरम् ॥ स्रष्टारंस्रष्टुरपिचपातुःपालकमेवच ॥ ६७ ॥ संहर्त्तारंचसंहर्तुस्तंकृष्णंशरणंव्रज ॥
कोबन्धुश्चैवकेषांवासर्वबन्धुंभजप्रिये ॥ ६८ ॥ अहंकोवात्वंचकावाविधिनायोजितःपुरा ॥ त्वयासार्द्धंकर्मणाचपुनस्तेनवियोजितः ॥
॥ ६९ ॥ अज्ञानीकातरःशोकेविपत्तौचनपण्डितः ॥ सुखंदुःखंभ्रमत्येवचक्रनेमिक्रमेणच ॥७०॥ नारायणंतंसर्वेशंकान्तंप्राप्स्यसिनिश्चि
तम् ॥ तपःकृतंयदर्थेचपुराबदरिकाश्रमे ॥ ७१ ॥ मयात्वंतपसालब्धाब्रह्मणश्चवरेणहि ॥ हरेरर्थेतवतपोहरिंप्राप्स्यसिकामिनि ॥ ७२ ॥
वृन्दावनेचगोविन्दंगोलोकेत्वंलभिष्यसि ॥ अहंयास्यामितल्लोकंतनुंत्यक्त्वाचदानवीम् ॥ ७३ ॥ तत्रद्रक्ष्यसिमांत्वंचत्वांचद्रक्ष्यामिसन्त
तम् ॥ आगमंराधिकाशापाद्भारतश्चसुदुर्लभम् ॥ ७४ ॥ पुनर्यास्यामितत्रैवकःशोकोमेशृणुप्रिये ॥ त्वंहिदेहंपरित्यज्यदिव्यरूपंविधायच ॥
॥ ७५ ॥ [illegible]प्स्यसिहरिंमाकान्तेकातराभव ॥ इत्युक्त्वाचदिनान्तेचतयासार्द्धंमनोहरे ॥ ७६ ॥ सुष्वापशोभनेतल्पेपुष्पचन्दनचर्चि

ते ॥ ना[illegible] ...पचारररत्नमन्दिरे ॥ ७७ ॥ रत्नप्रदीपसंयुक्तेस्त्रीरत्नंप्राप्यसुन्दरीम् ॥ निनायरजनींराजाक्रीडाकौतुकमङ्गलैः ॥
॥ ७८ ॥ कृत्वावक्षसिकान्तांतांरुदन्तीमतिदुःखिताम् ॥ कृशोदरींनिराहारांनिमग्नांशोकसागरे ॥ ७९ ॥ पुनस्तांबोधयामासदिव्य
ज्ञानेनबोधवित् ॥ पुराकृष्णेनयद्दत्तंभाण्डीरेतत्त्वमुत्तमम् ॥ ८० ॥ सचतस्यैददौतच्चसर्वशोकहरंपरम् ॥ ज्ञानंसंप्राप्यसादेवीप्रसन्नव
दनेक्षणा ॥ ८१ ॥ क्रीडांचकारहर्षेणसर्वंमत्वातिनश्वरम् ॥ तौदम्पतीचक्रीडार्त्तौनिमग्नौसुखसागरे ॥ ८२ ॥ पुलकाङ्कितसर्वाङ्गौमू
र्च्छितौनिर्जनेमुने ॥ अङ्गप्रत्यङ्गसंयुक्तौसुप्रीतौसुरतोत्सुकौ ॥ ८३ ॥ एकाङ्गौचतथातौद्वौचार्द्धनारीश्वरौयथा ॥ प्राणेश्वरंचतुलसी
मेनेप्राणाधिकंपरम् ॥ ८४ ॥ प्राणाधिकांचतांमेनेराजाप्राणाधिकेश्वरीम् ॥ तौस्थितौसुखसुप्तौचतन्त्रितौसुन्दरौसमौ ॥ ८५ ॥ सुवे
षौसुखसम्भोगादचेष्टौसुमनोहरौ ॥ क्षणंसचेतनौतौचकथयन्तौरसाश्रयाम् ॥ कथांमनोहरांदिव्यांहसन्तौचक्षणंपुनः ॥ ८६ ॥ भुक्तवन्तौ
चताम्बूलंप्रदत्तंचपरस्परम् ॥ ८७ ॥ परस्परंसेवितौचसुप्रीत्याश्वेतचामरैः ॥ क्षणंशयानौसानन्दौवसन्तौचक्षणंपुनः ॥ ८८ ॥ क्षणंकेलिनि
युक्तौचरसभावसमन्वितौ ॥ सुरताद्विरतिर्नास्तितौतद्विषयपण्डितौ ॥ ८९ ॥ सततंजययुक्तौद्वौक्षणंनैवपराजितौ ॥ ९० ॥ इतिश्रीब्रह्मवैव
र्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेतुलसीशंखचूडसम्भोगोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ छ ॥
॥ नारायणउवाच ॥ श्रीकृष्णंमनसाध्यात्वाराजाकृष्णपरायणः ॥ ब्राह्मेमुहूर्त्तेचोत्थायपुष्पतल्पान्मनोहरात् ॥ १ ॥ रात्रिवासःपरित्यज्य
स्नात्वामङ्गलवारिणा ॥ धौतेचवाससीधृत्वाकृत्वातिलकमुज्ज्वलम् ॥ २ ॥ चकाराह्निकमावश्यमभीष्टगुरुवन्दनम् ॥ दध्याज्यंमधु
लाजांश्चसोपश्यद्वस्तुमङ्गलम् ॥ ३ ॥ रत्नश्रेष्ठंमणिश्रेष्ठंवस्त्रश्रेष्ठंचकांचनम् ॥ ब्राह्मणेभ्योददौभक्त्यायथानित्यञ्चनारद ॥ ४ ॥
अमूल्यरत्नंयत्किञ्चिन्मुक्तामाणिक्यहीरकम् ॥ ददौविप्रायगुरुवेयात्रामङ्गलहेतवे ॥ ५ ॥ गजरत्नंचाश्वरत्नंधेनुरत्नंमनोहरम् ॥
ददौसर्वंदरिद्रायविप्रार्थंमङ्गलायच ॥ ६ ॥ कोशागारसहस्रञ्चनगराणांत्रिलक्षकम् ॥ ग्रामाणांशतकोटिञ्चब्राह्मणेभ्योददौमुदा ॥ ७ ॥
पुत्रंकृत्वाचराजेन्द्रंसुचन्द्रंदानवेषुच ॥ पुत्रेसमर्प्यभार्य्यांश्चराज्यंवैसर्वसम्पदम् ॥ ८ ॥ प्रजानुचरसंघंचकोशौघंवाहनादिकम् ॥ स्वयं

सन्नाहयुक्तश्चधनुष्पाणिर्बभूवह ॥ ९ ॥ भृत्यद्वाराक्रमेणैवसचक्रेसैन्यसंचयम् ॥ अश्वानांचत्रिलक्षेणपंचलक्षेणहस्तिनाम् ॥ १० ॥ रथा
नामयुतेनैवधानुष्काणांत्रिकोटिभिः ॥ त्रिकोटिभिश्चर्मिणांचशूलिनांचत्रिकोटिभिः ॥ ११ ॥ कृतासेनापरिमितादानवेन्द्रेणनारद ॥
यस्यांसेनापतिश्चैवयुद्धशास्त्रविशारदः ॥ १२ ॥ महारथःसविज्ञेयोरथिनांप्रवरोरणे ॥ त्रिलक्षाक्षौहिणीसेनापतिंकृत्वानराधिपः ॥
॥ १३ ॥ त्रिंशदक्षौहिणीवाद्यभाण्डौघंचचकारसः ॥ बहिर्बभूवशिबिरान्मनसाश्रीहरिंस्मरन् ॥ १४ ॥ रत्नेन्द्रसारखचितंविमानंह्या
रुरोहसः ॥ गुरुवर्गान्पुरस्कृत्यप्रययौशङ्करान्तिकम् ॥ १५ ॥ पुष्पभद्रानदीतीरेयत्राक्षयवटःशुभः ॥ सिद्धाश्रमश्चसिद्धानांसिद्धिक्षेत्रं
चनामतः ॥ १६ ॥ कपिलस्यतपस्थानंपुण्यक्षेत्रंचभारते ॥ पश्चिमोदधिपूर्वेचमलयस्यचपश्चिमे ॥ १७ ॥ श्रीशैलोत्तरभागेचगन्ध
मादनदक्षिणे ॥ पंचयोजनविस्तीर्णा दैर्घ्येशतगुणातथा ॥ शाश्वतीजलपूर्णाचपुष्पभद्रानदीशुभा ॥ १८ ॥ लवणोदप्रियाभार्य्याश
श्वत्सौभाग्यसंयुता ॥ शुद्धस्फटिकसङ्काशाभारतेचसुपुण्यदा ॥ १९ ॥ शरावतीमिश्रिताचनिर्गतासाहिमालयात् ॥ गोमन्तंवामतः
कृत्वाप्रविष्टापश्चिमोदधौ ॥ २० ॥ तत्रगत्वाशंखचूडोलुलोकेचन्द्रशेखरम् ॥ वटमूलेसमासीनंसूर्य्यकोटिसमप्रभम् ॥ २१ ॥
कृत्वायोगासनेस्थित्वामुद्रायुक्तंचसस्मितम् ॥ शुद्धस्फटिकसङ्काशंज्वलन्तंब्रह्मतेजसा ॥ २२ ॥ त्रिशूलपट्टिशधरंव्याघ्रचर्माम्बरंवरम् ॥
तप्तकांचनवर्णाभंजटाजालंचबिभ्रतम् ॥ २३ ॥ त्रिनेत्रंपंचवक्त्रंचनागयज्ञोपवीतिनम् ॥ मृत्युञ्जयंकालमृत्युंविश्वमृत्युकरंपरम् ॥
॥ २४ ॥ भक्तमृत्युहरंशान्तंगौरीकान्तंमनोरमम् ॥ तपसांफलदातारंदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ २५ ॥ आशुतोषंप्रसन्नास्यंभक्तानुग्रहका
रकम् ॥ विश्वनाथंविश्वरूपंविश्वबीजंचविश्वजम् ॥ २६ ॥ विश्वम्भरंविश्ववरंविश्वसंहारकारणम् ॥ कारणंकारणानांचनरकार्णवतारणम्
॥ २७ ॥ ज्ञानप्रदंज्ञानबीजंज्ञानानन्दंसनातनम् ॥ अवरुह्यविमानाच्चसंदृष्ट्वादानवेश्वरः ॥ २८ ॥ सर्वैःसार्द्धंभक्तियुक्तःशिरसाप्रणना
मसः ॥ वामतोभद्रकालींचस्कन्दंतत्पुरतःस्थितम् ॥ २९ ॥ आशिषंचददौतस्मैकालीस्कन्दश्चशङ्करः ॥ उत्तस्थुर्दानवंदृष्ट्वासर्वेनन्दी
श्वराद [illegible] परस्परंचसम्भाषांतेचक्रुस्तत्रसाम्प्रतम् ॥ राजाकृत्वाचसम्भाषामुवासशिवसन्निधौ ॥ ३१ ॥ प्रसन्नात्मामहा

देवा[illegible] ॥ ३२ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ विधाताजगतांब्रह्मापिताधर्मस्यधर्मवित् ॥ मरीचिस्तस्यपुत्रश्चवैष्णवश्चापिधार्मिकः ॥ ३३ ॥ कश्यपश्चापितत्पुत्रोधार्मिष्ठश्चप्रजापतिः ॥ दक्षःप्रीत्याददौतस्मैभक्त्याकन्यास्त्रयोदश ॥ ३४ ॥ तास्वेकाचदनुःसाध्वीतत्सौभाग्येनवर्द्धिता ॥ चत्वारिंशद्दनोःपुत्रादानवास्तेजसोज्ज्वलाः ॥ ३५ ॥ तेष्वेकोविप्रचित्तिश्चमहाबलपराक्रमः ॥ तत्पुत्रोधार्मिकोदम्भोविष्णुभक्तोजितेन्द्रियः ॥ ३६ ॥ जजापपरमंमन्त्रंपुष्करेलक्षवत्सरम् ॥ शुक्राचार्य्यंगुरुंकृत्वाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ३७ ॥ तदात्वांतनयंप्रापपरंकृष्णपरायणम् ॥ पुरात्वंपार्षदोगोपोगोपेष्वष्टसुधार्मिकः ॥ ३८ ॥ अधुनाराधिकाशापाद्भारतेदानवेश्वरः ॥ आब्रह्मस्तम्बपर्य्यन्तंभ्रमंमेनेचवैष्णवः ॥ ३९ ॥ सालोक्यसार्ष्टिसारूप्यसामीप्यैक्यंहरेरपि ॥ दीयमानंनगृह्णन्तिवैष्णवाःसेवनंविना ॥ ४० ॥ ब्रह्मत्वममरत्वंवातुच्छंमेनेचवैष्णवः ॥ इन्द्रत्वंवाकुबेरत्वंनमेनेगणनासुच ॥ ४१ ॥ कृष्णभक्तस्यतेकिंवादेवानांविषयेभ्रमे ॥ देहिराज्यञ्चदेवानांमत्प्रीतिंकुरुभूमिप ॥ ४२ ॥ सुखंस्वराज्येत्वंतिष्ठदेवास्सन्तुस्वकेपदे ॥ अलंभ्रातृविरोधेनसर्वेकश्यपवंशजाः ॥ ४३ ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥ ज्ञातिद्रोहस्यपापस्यकलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥ ॥ ४४ ॥ स्वसम्पदांचहानिंचयदिराजेन्द्रमन्यसे ॥ सर्वावस्थासुसमताकेषांयातिचसर्वदा ॥ ४५ ॥ ब्रह्मणश्चतिरोभावोलयेप्राकृतिकेसति ॥ आविर्भावःपुनस्तस्यप्रभवेदीश्वरेच्छया ॥ ४६ ॥ ज्ञानंबुद्धिश्चतपसास्मृतिर्लोकस्यनिश्चितम् ॥ करोतिसृष्टिंज्ञानेनस्रष्टासोऽपिक्रमेणच ॥ ४७ ॥ परिपूर्णतमोधर्मःसत्येसत्याश्रयःसदा ॥ सोऽपित्रिभागस्त्रेतायांद्विभागोद्वापरेस्मृतः ॥ ४८ ॥ एकभागःकलेःपूर्वेतद्ध्रासश्चक्रमेणच ॥ कलामात्रंकलेःशेषेकुह्वांचन्द्रकलायथा ॥ ४९ ॥ यादृक्तेजोरवेर्ग्रीष्मेनतादृक्शिशिरेपुनः ॥ दिनेचयादृङ्मध्याह्नेसायंप्रातर्नतत्समम् ॥ ५० ॥ उदयंयातिकालेनबाल्यताञ्चक्रमेणच ॥ प्रकाण्डताञ्चतत्पश्चात्कालेऽस्तंपुनरेवसः ॥ ५१ ॥ दिनेप्रच्छन्नतांयातिकालेवैदुर्दिनेघने ॥ राहुग्रस्तेकम्पितश्चपुनरेवप्रसन्नताम् ॥ ५२ ॥ परिपूर्णतमश्चन्द्रःपूर्णिमायाञ्चयादृशः ॥ तादृशोनभवेन्नित्यंक्षयंयातिदिनेदिने ॥ ५३ ॥ पुनःसपुष्टतांयातिपरकुह्वादिनेदिने ॥ सम्पद्युक्तःशुक्लपक्षेकृष्णेम्लानश्चय

क्ष्मणा ॥ ५४ ॥ राहुग्रस्तेदिनेम्लानोदुर्दिनेनिबिडेघने ॥ कालेचन्द्रोभवेच्छुद्धोभ्रष्टश्रीःकालभेदके ॥ ५५ ॥ भविष्यतिबलिश्चेन्द्रो
भ्रष्टश्रीःसुतलेऽधुना ॥ कालेनपृथ्वीसस्याढ्यासर्वाधारावसुन्धरा ॥ ५६ ॥ कालेजलेनिमग्नासातिरोभूताविपद्गता ॥ कालेनश्यन्तिवि
श्वानिप्रभवन्त्येवकालतः ॥ ५७ ॥ चराचराश्चकालेननश्यन्तिप्रभवन्तिच ॥ ईश्वरस्यैवसमताकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ५८ ॥ अहंमृ
त्युञ्जयोयस्मादसंख्यंप्राकृतंलयम् ॥ अदृश्यश्चापिपश्यामिवारंवारंपुनःपुनः ॥ ५९ ॥ सचप्रकृतिरूपश्चसएवपुरुषःस्मृतः ॥ सचात्मा
सर्वजीवश्चनानारूपधरःपरः ॥ ६० ॥ करोतिसततंयोहितन्नामगुणकीर्त्तनम् ॥ कालंमृत्युंसजयतिजन्मरोगंजरांभयम् ॥ ६१ ॥ स्रष्टा
कृतोविधिस्तेनपाताविष्णुःकृतोभवे ॥ अहंकृतश्चसंहर्त्तावयंविषयिणोयतः ॥ ६२ ॥ कालाग्निरुद्रंसंहारेनियुज्यविषयेनृप ॥ अहङ्क
रोमिसततंतन्नामगुणकीर्त्तनम् ॥ ६३ ॥ तेनमृत्युञ्जयोऽहञ्चज्ञानेनानेननिर्भयः ॥ मृत्युर्मत्तोभयाद्यातिवैनतेयादिवोरगः ॥ ६४ ॥
इत्युक्त्वासचसर्वेशःसर्वज्ञःसर्वभावनः ॥ विररामाथशर्वश्चसभामध्येचनारद ॥ ६५ ॥ राजातद्वचनंश्रुत्वाप्रशशंसपुनःपुनः ॥ उवाचसुं
दरंदेवंपरंविनयपूर्वकम् ॥ ६६ ॥ ॥ शंखचूडउवाच ॥ ॥ त्वयायत्कथितंनाथसर्वंसत्यंचनानृतम् ॥ तथापिकिञ्चिद्यत्सत्यंश्रूयतां
मन्निवेदनम् ॥ ६७ ॥ ज्ञातिद्रोहेमहत्पापंत्वयोक्तमधुनात्रयम् ॥ गृहीत्वातस्यसर्वस्वंकुतःप्रस्थापितोबलिः ॥ ६८ ॥ मयासमुद्धृतंसर्वमैश्व
र्य्यंविक्रमेणच ॥ सुतलाच्चसमुद्धर्त्तुंनालंसोऽपिगदाधरः ॥ ६९ ॥ सभ्रातृकोहिरण्याक्षःकथंदेवैश्चहिंसितः ॥ शुंभादयश्चासुरावैकथंदेवै
र्निपातिताः ॥ ७० ॥ पुरासमुद्रमथनेपीयूषंभक्षितंसुरैः ॥ क्लेशभाजोवयंतत्रतैःसर्वंफलभाजनैः ॥ ७१ ॥ क्रीडाभाण्डमिदंविश्वंकृष्णस्य
परमात्मनः ॥ यदाददातियस्मैसतस्यैश्वर्यंभवेत्तदा ॥ ७२ ॥ देवदानवयोर्वादःशश्वन्नैमित्तिकःसदा ॥ पराजयोजयस्तेषांकालेऽस्माकं
क्रमेणच ॥ ७३ ॥ तत्रावयोर्विरोधेचगमनंनिष्फलंतव ॥ समसम्बन्धिनोर्बन्ध्वोरीश्वरस्यमहात्मनः ॥ ७४ ॥ जायतेमहतीलज्जास्प
र्द्धास्माभिःमहाधुना ॥ ततोऽधिकाचसमरेकीर्त्तिहानिःपराजये ॥ ७५ ॥ शंखचूडवचःश्रुत्वाप्रहस्याहत्रिलोचनः ॥ यथोचितंसुमधुर
म[illegible] ७६ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ युष्माभिःसहयुद्धंमेब्रह्मवंशसमुद्भवैः ॥ कालज्जामहतीराजन्नकीर्तिर्वापरा

जघ्नि [illegible] रेवमधुनाकैटभेनच ॥ हिरण्यकशिपोश्चैवसहतेनात्मनानृप ॥ ७८ ॥ हिरण्याक्षस्ययुद्धश्चपुनस्तेनगदा भृता ॥ त्रिपुरैःसहयुद्धंचमयाचापिपुराकृतम् ॥ ७९ ॥ सर्वैश्वर्य्याःसर्वमातुःप्रकृत्याश्चबभूवह ॥ सहशुम्भादिभिःपूर्वंसमरंपरमाद्भुतम् ॥ ८० ॥ पार्षदप्रवरस्त्वञ्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ येयेहताश्चतेदैत्यानहिकेऽपित्वयासमाः ॥ ८१ ॥ कालञ्जामहतीराजन्ममयुद्धेत्वया सह ॥ सुराणांशरणस्यैवप्रेषितस्यहरेरहो ॥ ८२ ॥ देहिराज्यंचदेवानांवाग्व्ययेर्येकिंप्रयोजनम् ॥ युद्धंमाकुरुमत्सार्द्धमितिमेनिश्चितंवचः ॥ ८३ ॥ इत्युक्त्वाशंकरस्तत्रविरराम चनारद ॥ उत्तस्थौशंखचूडश्चस्वामात्यैःसहसत्वरः ॥ ८४ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेनारदनारायणसंवादेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेतुलस्युपाख्यानेशिवशंखचूडसंवादेऽष्टादशोध्यायः ॥ १८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ शिवंप्रणम्यशिरसादानवेन्द्रःप्रतापवान् ॥ समारुरोहयानञ्चस्वामात्यैःसहसत्वरः ॥ १ ॥ बभूवुस्तेचसंक्षुब्धाःस्कन्दशक्त्यार्दितास्तदा ॥ नेदुर्दुन्दुभयःस्वर्गेपुष्पवृष्टिर्बभूवह ॥ २ ॥ स्कन्दस्योपारितत्रैवसमरेचभयङ्करे ॥ स्कन्दस्यसमरंदृष्ट्वामहदद्भुतमुल्बणम् ॥ ३ ॥ दानवानांक्षयकरंयथाप्राकृतिकंलयम् ॥ राजाविमानमारुह्यशरवर्षञ्चकारह ॥ ४ ॥ नृपस्यशरवृष्टिश्चघनवृष्टिर्यथातथा ॥ महान्घोरान्धकारश्चवह्न्युत्थानंबभूवह ॥ ५ ॥ देवाः प्रदुद्रुवुश्चान्येसर्वेनन्दीश्वरादयः ॥ एकाकीकार्त्तिकेयस्तुतस्थौसमरमूर्द्धनि ॥ ६ ॥ पर्वतानाञ्चसर्पाणांशिलानांशाखिनांतथा ॥ शश्वच्चकारवृष्टिश्चदुर्वाह्याञ्चभयङ्करीम् ॥ ७ ॥ नृपस्यशरवृष्ट्याचप्रच्छन्नःशिवनन्दनः ॥ नीरदेनचसान्द्रेणसंच्छन्नोभास्करोयथा ॥ ८ ॥ धनुस्स्कन्दस्यचिच्छेददुर्वहञ्चभयङ्करम् ॥ बभञ्जचरथंदिव्यंचिच्छेदरथघोटकान् ॥ ९ ॥ मयूरंजर्ज्जरीभूतंदिव्यास्त्रेणचकारसः ॥ शक्तिंचिक्षेपसूर्य्याभांतस्यवक्षोविभेदिनीम् ॥ १० ॥ क्षणंमूर्च्छांचसंप्राप्यचेतनामुपलभ्यसः ॥ गृहीत्वान्यद्धनुर्दिव्यंयद्दत्तंविष्णुनापुरा ॥ ११ ॥ रत्नेन्द्रसारखचितंयानमारुह्यचाग्निभूः ॥ शस्त्रमस्त्रंगृहीत्वाचचकाररणमुल्बणम् ॥ ॥ १२ ॥ सर्पांश्चपर्वतांश्चैववृक्षांश्चप्रस्तरांस्तथा ॥ सर्वांश्चिच्छेदकोपेनदिव्यास्त्रेणशिवात्मजः ॥ १३ ॥ आग्नेयंवारुणास्त्रेणवारयामासवै

१ अलं कलहकारणमिति पाठः । २ वाग्व्यिति पाठः ।

गुहः ॥ रथंधनुश्चचिच्छेदशंखचूडस्यलीलया ॥ १४ ॥ सवाहंसारथिश्चैवकिरीटंमुकुटोज्ज्वलम् ॥ चिक्षेपशक्तिमुल्काभांदानवेन्द्रस्य
वक्षसि ॥ १५ ॥ मूर्च्छांसंप्राप्यराजोपलभ्यवैचेतनांपुनः ॥ आरुह्यवैयानमन्यंधनुर्जग्राहसत्वरः ॥ १६ ॥ चकारशरजालश्चमायया
मायिनांवरः ॥ गुहश्चाच्छाद्यसमरेशरजालेननारद ॥ १७ ॥ जग्राहशक्तिमव्यर्थांशतसूर्य्यसमप्रभाम् ॥ प्रलयाग्निशिखारूपांविष्णोर्वै
तेजसावृताम् ॥ १८ ॥ चिक्षेपताश्चकोपेनमहावेगेनकार्त्तिके ॥ पपातशक्तिस्तद्गात्रेवह्निराशिरिवोज्ज्वला ॥ १९ ॥ मूर्च्छांसंप्रापश
क्त्याचकार्त्तिकेयोमहाबलः ॥ कालीगृहीत्वातंक्रोडेनिनायशिवसन्निधौ ॥ २० ॥ शिवस्तंदर्शनादेवजीवयामासलीलया ॥ ददौबलम
नन्तञ्चसचोत्तस्थौप्रतापवान् ॥ २१ ॥ शिवःस्वसैन्यंदेवांश्चप्रेरयामाससत्वरः ॥ दानवेन्द्रैःससैन्यैश्चयुद्धारम्भोबभूवह ॥ २२ ॥ स्वयं
महेन्द्रोयुयुधेसार्द्धंचवृषपर्वणा ॥ भास्करोयुयुधेविप्रचित्तिनासहसत्वरः ॥ २३ ॥ दम्भेनसहचन्द्रश्चचकारसमरंपरम् ॥ कालेश्वरे
णकालश्चगोकर्णेनहुताशनः ॥ २४ ॥ कुबेरःकालकेयेनविश्वकर्मामयेनच ॥ भयङ्करेणमृत्युश्चसंहारेणयमस्तथा ॥ २५ ॥ कल
विङ्केनवरुणश्चञ्चलेनसमीरणः ॥ बुधश्चघृतपुष्टेनरक्ताक्षेणशनैश्चरः ॥ २६ ॥ जयन्तोरत्नसारेणवसवोवर्चसाङ्गणैः ॥ अश्विनौवेदीति
मताधूम्रेणनलकूबरः ॥ २७ ॥ धनुर्द्धरेणधर्मश्चमण्डूकाक्षेणमङ्गलः ॥ शोभाकरेणैवेशानःपिठरेणचमन्मथः ॥ २८ ॥ उल्कामुखे
नधूम्रेणखड्गेनापिध्वजेनच ॥ कांचीमुखेनपिण्डेनधूम्रेणसहनन्दिना ॥ २९ ॥ विश्वेनचपलाशेनचादित्यायुयुधुःपरम् ॥ एकादश
महारुद्राश्चैकादशभयङ्करैः ॥ ३० ॥ महामारीचयुयुधेचोग्रदण्डादिभिःसह ॥ नन्दीश्वरादयःसर्वेदानवानांगणैःसह ॥ ३१ ॥
युयुधुश्चमहद्युद्धेप्रलयेचभयङ्करे ॥ वटमूलेचशम्भुश्चतस्थौकाल्यासुतेनच ॥ ३२ ॥ सर्वेचयुयुधुःसैन्यसमूहाःसततंमुने ॥ रत्नसिंहासने
रम्येकोटिभिर्दानवैःसह ॥ ३३ ॥ उवासशंखचूडश्चरत्नभूषणभूषितः ॥ शङ्करस्यचयोधाश्चयुद्धेसर्वेपराजिताः ॥ ३४ ॥ देवाश्चदुद्रुवुःसर्वे
भीताश्चक्षतविक्षताः ॥ चकारकोपंस्कन्दश्चदेवेभ्यश्चाभयंददौ ॥ ३५ ॥ बलञ्चस्वगणानांवैवर्द्धयामासतेजसा ॥ स्वयमेकश्चयुयुधेदानवा
नांगणै[illegible] ॥ अक्षौहिणीनांशतकंसमरेसजघानह ॥ खर्परंपातयामासकालीकमललोचना ॥ ३७ ॥ पपौरक्तंदानवानांक्रुद्धा

साशत[illegible]क्षगजेन्द्राणांशतलक्षंचवाजिनाम् ॥ ३८ ॥ समादायैकहस्तेनमुखेचिक्षेपलीलया ॥ कबन्धानांसहस्रंच ननर्त्तसमरेमुने ॥ ३९ ॥ स्कन्दस्यशरजालेनदानवाःक्षतविक्षताः ॥ भीताश्चदुद्रुवुःसर्वेमहाबलपराक्रमाः ॥ ४० ॥ वृषपर्वाविप्रचित्तिर्दम्भश्चापिविकङ्कनः ॥ स्कन्देनसार्द्धंयुयुधुस्तेचसर्वेक्रमेणच ॥ ४१ ॥ कालीजगामसमरमरक्षत्कार्त्तिकंशिवः ॥ वीरास्तामनुजग्मुश्चतेचनन्दीश्वरादयः ॥ ४२ ॥ सर्वेदेवाश्चगन्धर्वायक्षराक्षसकिन्नराः ॥ राज्यभाण्डाश्चबहुशःशतकोटिर्बलाहकाः ॥ ४३ ॥ साचगत्वाचसंग्रामंसिंहनादंचकारह ॥ देव्यावैसिंहनादेनप्रापुर्मूर्च्छांचदानवाः ॥ ४४ ॥ अट्टाट्टहासमशिवंचकारचपुनःपुनः ॥ हृष्टापपौचमाध्वीकंननर्त्तरणमूर्द्धनि ॥ ४५ ॥ उग्रदंष्ट्राचोग्रचण्डाकोट्टरीचपपौमधु ॥ योगिनीनांडाकिनीनांगणाःसुरगणादयः ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वाकालींशंखचूडःशीघ्रमाजिंसमाययौ ॥ दानवाश्चभयंप्रापूराजातेभ्योऽभयंददौ ॥ ४७ ॥ कालीचिक्षेपचाग्नेयंप्रलयाग्निशिखोपमम् ॥ राजानिर्वापयामासवारुणेनसलीलया ॥ ४८ ॥ चिक्षेपवारुणंसाचतत्तीव्रंमहदद्भुतम् ॥ गान्धर्वेणचचिच्छेददानवेन्द्रश्चलीलया ॥ ४९ ॥ माहेश्वरंप्रचिक्षेपकालीवह्निशिखोपमम् ॥ राजाजघानतच्छीघ्रंवैष्णवेनचलीलया ॥ ५० ॥ नारायणास्त्रंसादेवीचिक्षिपेमन्त्रपूर्वकम् ॥ राजानामतंदृष्ट्वाचावरुह्यरथादहो ॥ ५१ ॥ ऊर्ध्वंजगामतच्छस्त्रंप्रलयाग्निशिखोपमम् ॥ पपातशंखचूडश्चभक्त्यावैदण्डवद्भुवि ॥ ब्रह्मास्त्रंसाचचिक्षेपयत्नतोमन्त्रपूर्वकम् ॥ ५२ ॥ ब्रह्मास्त्रेणमहाराजानिर्वाणञ्चचकारह ॥ चिक्षेपातीवदिव्यास्त्रंसादेवीमन्त्रपूर्वकम् ॥ ५३ ॥ राजादिव्यास्त्रजालेननिर्वाणञ्चचकारह ॥ देवीचिक्षेपशक्तिञ्चयत्नतोयोजनायताम् ॥ ५४ ॥ राजातीक्ष्णास्त्रजालेनशतखण्डंचकारह ॥ जग्राहमन्त्रपूर्वञ्चदेवीपाशुपतंरुषा ॥ ५५ ॥ निक्षेप्तुंसानिषिद्धाचवाग्बभूवाशरीरिणी ॥ मृत्युःपाशुपतेनास्तिनृपस्यचमहात्मनः ॥ ५६ ॥ यावदस्त्येवकण्ठेऽस्यकवचंहिहरेरिति ॥ यावत्सतीत्वमस्तीहसत्याश्चनृपयोषितः ॥ ५७ ॥ तावदस्यजरामृत्युर्नास्तीतिब्रह्मणोवरः ॥ इत्याकर्ण्यमहाकालीनतच्चिक्षेपसासती ॥ ५८ ॥ शतलक्षंदानवानामग्रहीद्धीलयाक्षुधा[1] ॥ अत्तुंजगामवेगेनशंखचूडंभयंकरी ॥ ५९ ॥ दिव्यास्त्रेणसु

१ अग्रसल्लीलया क्षुधेति पाठः ।

तीक्ष्णेनवारयामासदानवः ॥ खड्गंचिक्षेपसादेवीग्रीष्मसूर्य्योपमंपरम् ॥ ६० ॥ दिव्यास्त्रैर्दानवेन्द्रोयंशतखण्डंचकारसः ॥ पुनरत्तुंमहा
देवीवेगेनचजगामतम् ॥ ॥ ६१ ॥ सर्वसिद्धेश्वरः श्रीमान्ववृधेदानवेश्वरः ॥ निवारयामासचतांसर्वसिद्धेश्वरोवरः ॥ वेगेनमुष्टिनाका
लीकोपयुक्ताभयंकरी ॥ ६२ ॥ बभञ्जाथरथंतस्यचाहनत्सारथिंसती ॥ साचशूलञ्चचिक्षेपप्रलयाग्निशिखोपमम् ॥ ६३ ॥ वामहस्तेन
जग्राहशंखचूडश्चलीलया ॥ मुष्ट्याजघानतंदेवीमहाकोपेनवेगतः ॥ ६४ ॥ बभ्रामव्यथयादैत्यः क्षणंमूर्च्छामवापह ॥ क्षणेनचेतनांप्रा
प्यसमुत्तस्थौप्रतापवान् ॥ ६५ ॥ नचक्रेबाहुयुद्धंसदेव्यासहननामताम् ॥ देव्याश्चास्त्रञ्चचिच्छेदचाग्रहीत्स्वेनतेजसा ॥ ६६ ॥ नास्त्रंचि
क्षेपतांभक्त्यामातृबुद्ध्याचवैष्णवः ॥ ॥ ६७ ॥ गृहीत्वादानवंदेवीभ्रामयित्वापुनःपुनः ॥ ऊर्ध्वंचप्रेरयामासमहावेगेनकोपतः ॥ ६८ ॥
ऊर्ध्वात्पपातवेगेनशंखचूडःप्रतापवान् ॥ निपत्यचसमुत्तस्थौसनत्वाभद्रकालिकाम् ॥६९॥ रत्नेन्द्रसारखचितंविमानाग्र्यंमनोहरम् ॥
आरुरोहरथंहृष्टोनविश्रान्तोमहारणे ॥ ७० ॥ क्षतजंदानवानाञ्चमांसंचविपुलंक्षुधा ॥ पीत्वाभुक्त्वाभद्रकालीययौसाशंकरान्तिकम् ॥
॥७१॥ उवाचरणवृत्तान्तंपौर्वापर्य्येयथाक्रमम् ॥ श्रुत्वाजहासशम्भुश्चदानवानांविनाशनम् ॥ ७२ ॥ लक्षंचदानवेन्द्राणामवशिष्टंरणे
ऽधुना ॥ उद्धृत्तंभूभृतासार्द्धंतदन्यंभुक्तमीश्वर ॥ ७३ ॥ संग्रामेदानवेन्द्रंचहन्तुंपाशुपतेनवै ॥ अवध्यस्तवराजेतिवाग्बभूवाशरीरिणी
॥७४॥ राजेन्द्रश्चमहाज्ञानीमहाबलपराक्रमः ॥ नचचिक्षेपमय्यस्त्रंचिच्छेदममसायकम् ॥ ७५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्र
कृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेकालीशंखचूडयुद्धएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ छ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ शिवस्तत्त्वं
समाकर्ण्यतत्त्वज्ञानविशारदः ॥ ययौस्वयंचसमरंस्वगणैःसहनारद ॥ १ ॥ शंखचूडःशिवंदृष्ट्वाविमानादवरुह्यच ॥ ननामपरयाभ
क्त्यादण्डवत्पतितोभुवि ॥ २ ॥ तंप्रणम्यचवेगेनविमानंह्यारुरोहसः ॥ तूर्णंचकारसन्नाहंधनुर्जग्राहदुर्वहम् ॥ ३ ॥ शिवदानवयोर्युद्धंपूर्ण
मब्दंबभूवह ॥ नवैबभूवतुर्ब्रह्मन्तयोर्जयपराजयौ ॥४॥ न्यस्तशस्त्रश्चभगवान्न्यस्तशस्त्रश्चदानवः ॥ रथस्थःशंखचूडश्चवृषस्थोवृषभध्वजः ॥
॥ ५ ॥ [illegible] ंचशतकमुद्धृत्तंचबभूवह ॥ रणेयेयेमृताःशंभोर्जीवयामासतान्विभुः ॥ ६ ॥ ततोविष्णुर्महामायोवृद्धब्राह्मणरूप

धृक्र् ... स्थर्निमवोचद्दानवेश्वरम् ॥ ७ ॥ वृद्धब्राह्मणउवाच ॥ देहिभिक्षांचराजेन्द्रमह्यंविप्रायसाम्प्रतम् ॥ त्वंसर्वसम्पदां
दातायन्मेमनोसंवाञ्छितम् ॥ ८ ॥ निराहारायवृद्धायतृषितायातुरायच ॥ पश्चात्त्वांकथयिष्यामिपुरःसत्यंचकुर्विति ॥ ॥ ९ ॥
ओमित्युवाचराजेन्द्रः प्रसन्नवदनेक्षणः ॥ कवचार्थीजनश्चाहमित्युवाचसमायया ॥ १० ॥ तच्छ्रुत्वादानवश्रेष्ठोददौकवचमुत्तमम् ॥
गृहीत्वाकवचंदिव्यंजगामहरिरेवच ॥ ११ ॥ शंखचूडस्यरूपेणजगामतुलसींप्रति ॥ गत्वातस्यांमाययाचवीर्य्याधानंचकारह ॥ १२ ॥
अथशम्भुर्हरेःशूलंदानवार्थंसमग्रहीत ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्त्तण्डशतकप्रभमुज्ज्वलम् ॥ १३ ॥ नारायणाधिष्ठिताग्रंब्रह्माधिष्ठितमध्यम
म् ॥ शिवाधिष्ठितमूलंचकालाधिष्ठितधारकम् ॥ १४ ॥ किरणावलिसंयुक्तंप्रलयाग्निशिखोपमम् ॥ दुर्निवार्य्यंचदुर्धर्षमव्यर्थवैरिघात
कम् ॥ १५ ॥ तेजसाचक्रतुल्यंचसर्वशस्त्रविघातकम् ॥ शिवकेशवयोरन्यद्दुर्वहंचभयंकरम् ॥ १६ ॥ धनुस्सहस्रंदैर्घ्येणविस्तृत्याशत
हस्तकम् ॥ सजीवंब्रह्मरूपंचनित्यरूपमनिर्मितम् ॥ १७ ॥ संहर्तुंसर्वविध्यण्डमेकदादैवलीलया ॥ चिक्षेपघूर्णनंकृत्वाशंखचूडेचनारद
॥ १८ ॥ राजाचापंपरित्यज्यश्रीकृष्णचरणाम्बुजम् ॥ ध्यानंचकारभक्त्याचकृत्वायोगासनंधिया ॥ १९ ॥ शूलंचभ्रमणंकृत्वान्यपतदा
नवोपरि ॥ चकारभस्मसात्तश्चसरथश्चैवलीलया ॥ २० ॥ राजाधृत्वादिव्यरूपंबालकंगोपवेषकम् ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंरत्नभूषणभूषितम्
॥ २१ ॥ नानारत्नसुभूषाढ्यगोपकोटिभिरावृतम् ॥ गोलोकादागतंयानमारुह्यतत्पुरंययौ ॥ २२ ॥ गत्वाननामशिरसाराधामाधवयोर्मु
ने ॥ भक्त्यातच्चरणाम्भोजंरासेवृन्दावनेमुने ॥ सुदामानंतौचदृष्ट्वाप्रसन्नवदनेक्षणौ ॥ २३ ॥ तदाचचक्रतुःक्रोडेस्नेहेनपरिसंप्लुतौ ॥ अथशूल
श्ववेगेनप्रययौशूलिनःकरम् ॥ २४ ॥ शङ्करस्तेनशूलेनशूलपाणिर्बभूवसः ॥ सशिवस्तेनशूलेनदानवस्यास्थिजालकम् ॥ २५ ॥ प्रेम्णाचप्रे
रयामासलवणोदेचसागरे ॥ अस्थिभिःशंखचूडस्यशंखजातिर्बभूवह ॥ २६ ॥ नानाप्रकाररूपाचश्रेष्ठापूतासुरार्चने ॥ प्रशस्तंशंखतोयञ्चदे
वानांप्रीतिदंपरम् ॥ २७ ॥ तीर्थतोयस्वरूपश्चपवित्रंशंकरंविना ॥ शंखशब्दोभवेद्यत्रतत्रलक्ष्मीश्चसुस्थिरा ॥ २८ ॥ सुस्नातःसर्वतीर्थेषु
यःस्नातःशंखवारिणा ॥ शंखोहरेरधिष्ठानंयत्रशंखस्ततोहरिः ॥ २९ ॥ तत्रैवसततंलक्ष्मीर्दूरीभूतममङ्गलम् ॥ स्त्रीणाञ्चशंखध्वनिभिःशू

द्राणाश्चविशेषतः ॥ भीतारुष्टायातिलक्ष्मीःस्थलमन्यंस्थलात्ततः ॥ ३० ॥ शिवश्चदानवंहत्वाशिवलोकंजगामसः ॥ प्रहृष्टोवृषमारुह्य
स्वगणैश्चसमावृतः ॥ ३१ ॥ सुराःस्वविषयंप्रापुःपरमानन्दसंयुताः ॥ नेदुर्दुन्दुभयःस्वर्गेजगुर्गन्धर्वकिन्नराः ॥ ३२ ॥ बभूवपुष्पवृष्टि
श्शिवस्योपरिसन्ततम् ॥ प्रशशंसुःसुरास्तश्चमुनीन्द्रप्रवरादयः ॥ ३३ ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारद
नारायणसंवादेतुलस्युपाख्यानेशंखचूडवधेशङ्खप्रस्तावोनामविंशतितमोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
नारायणश्चभगवन्वीर्य्याधानश्चकारह ॥ तुलस्यांकेनरूपेणतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ नारायणश्चभग
वान्देवानांसाधनेनच ॥ शंखचूडस्यरूपेणरेमेतद्रामयासह ॥ २ ॥ शंखचूडस्यकवचंगृहीत्वामाययाहरिः ॥ पुनर्विधायतद्रूपंजगाम
तुलसीगृहम् ॥ ३ ॥ दुन्दुभिंवादयामासतुलसीद्वारसन्निधौ ॥ जयशब्दरवद्वाराबोधयामाससुन्दरीम् ॥ ४ ॥ तच्छ्रुत्वासाचसाध्वीच
परमानन्दसंयुता ॥ राजमार्गगवाक्षेणददर्शपरमादरात ॥ ५ ॥ ब्राह्मणेभ्योधनंदत्त्वाकारयामासमङ्गलम् ॥ बन्दिभ्योभिक्षुकेभ्य
श्चवाचिकेभ्योधनंददौ ॥ ६ ॥ अवरुह्यरथाद्देवोदेव्याश्चभवनंययौ ॥ अमूल्यरत्नसंक्लृप्तंसुन्दरंसुमनोहरम् ॥ ७ ॥ दृष्ट्वाचपुरतः
कान्तंशान्तंकान्तामुदान्विता ॥ तत्पादंक्षालयामासननामचरुरोदच ॥ ८ ॥ रत्नसिंहासनेरम्येवासयामासकामुकी ॥ ताम्बूलंचद
दौतस्मैकर्पूरादिसुवासितम् ॥ ९ ॥ अद्यमेसफलंजन्मह्यद्यमेसफलाःक्रियाः ॥ रणागतंचप्राणेशंपश्यन्त्याश्चपुनर्गृहे ॥ १० ॥
सस्मितासकटाक्षंचसकामापुलकांचिता ॥ पप्रच्छरणवृत्तान्तंकान्तंमधुरयागिरा ॥ ११ ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ असंख्यविश्वसं
हर्त्रासार्द्धमाजौतवप्रभो ॥ कथंबभूवविजयस्तन्मेब्रूहिकृपानिधे ॥ १२ ॥ तुलसीवचनंश्रुत्वाप्रहस्यकमलापतिः ॥ शंखचूडस्यरूपेण
तामुवाचानृतंवचः ॥ १३ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥ आवयोःसमरंकान्तेपूर्णमब्दंबभूवह ॥ नाशोबभूवसर्वेषांदानवानाश्चकामिनि ॥ १४ ॥
प्रीतिश्चकारयामासब्रह्माचस्वयमावयोः ॥ देवानामधिकारश्चप्रदत्तोब्रह्मणापुरा ॥ १५ ॥ मयागतंस्वभवनंशिवलोकंशिवोगतः ॥
इत्युक्त्वा [illegible] शयनश्चचकारह ॥ १६ ॥ रेमेरमापतिस्तत्ररामयासहनारद ॥ सासाध्वीसुखसम्भोगादाकर्षणव्यतिक्रमात् ॥ सर्वं

वितर्क... [illegible] ...भवत्युवाचह ॥१७॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ ॥ कोवात्वंवदमायेशोभुक्ताहंमाययात्वया ॥ १८ ॥ दूरीकृतंमत्सतीत्वमथवात्वांशपामहे ॥ तुलसीवचनंश्रुत्वाहरिःशापभयेनच ॥ १९॥ दधारलीलयाब्रह्मन्स्वांमूर्तिंसुमनोहराम् ॥ ददर्शपुरतोदेवीदेवदेवंसनातनम् ॥ नवीननीरदश्यामंशरत्पङ्कजलोचनम् ॥२०॥ कोटिकन्दर्पलीलाभंरत्नभूषणभूषितम् ॥ ईषद्धास्यंप्रसन्नास्यंशोभितंपीतवाससा ॥ २१ ॥ तंदृष्ट्वाकामिनीकामान्मूर्छांसंप्रापलीलया ॥ पुनश्चचेतनांप्राप्यपुनःसातमुवाचह ॥ २२ ॥ हेनाथतेदयानास्तिपाषाणसदृशस्यच ॥ छलेनधर्मभंगेनममस्वामीत्वयाहतः ॥ २३ ॥ पाषाणसदृशस्त्वञ्चदयाहीनोयतःप्रभो ॥ तस्मात्पाषाणरूपस्त्वंभुविदेवभवाधुना ॥ २४ ॥ येवदन्तिदयासिन्धुंत्वान्तेभ्रान्तानसंशयः ॥ भक्तोविनापराधेनपरार्थेचकथंहतः ॥ २५ ॥ ॥ दुर्वृत्तस्त्वञ्चसर्वज्ञोनजानासिपरव्यथाम् ॥ अतस्त्वमेकजनुषिस्वमेव विस्मरिष्यसि ॥२६॥ इत्युक्त्वाचमहासाध्वीनिपत्यचरणेहरेः ॥ भृशंरुरोदशोकार्त्ताविललापमुहुर्मुहुः॥२७॥तस्याश्चकरुणांदृष्ट्वाकरुणामयसागरः ॥ नारायणस्तांबोधयितुमुवाचकमलापतिः॥२८॥श्रीभगवानुवाच ॥ तपस्त्वयाकृतंसाध्विमदर्थेभारतेचिरम् ॥ त्वदर्थेशंखचूडश्चचकारसुचिरंतपः॥२९॥कृत्वात्वांकामिनींकामी विजहारचतत्फलात् ॥ अधुनादातुमुचितंतवैवतपसःफलम् ॥ ३० ॥ इदंशरीरंत्यक्त्वाचदिव्यंदेहंविधायच ॥ रासेमेरमयासार्द्धंत्वंरमास दृशीभव ॥ ३१ ॥ इयंतनुर्नदीरूपागण्डकीतिचविश्रुता ॥ पूतासुपुण्यदानॄणांपुण्याभवतुभारते ॥ ३२ ॥ तवकेशसमूहाश्चपुण्यवृक्षाभवन्त्विति ॥ तुलसीकेशसम्भूतातुलसीतिचविश्रुता ॥ ३३ ॥ त्रिलोकेषुचपुष्पाणांपत्राणांदेवपूजने ॥ प्रधानरूपातुलसीभविष्यतिवरानने ॥ ३४ ॥ स्वर्गेमर्त्येचपातालेवैकुण्ठेममसन्निधौ ॥ भवन्तुतुलसीवृक्षावराःपुष्पेषुसुन्दरि ॥ ३५ ॥ गोलोकेविरजातीरेरासेवृन्दावनेभुवि ॥ भाण्डीरेचम्पकवनेरम्येचन्दनकानने ॥ ३६ ॥ माधवीकेतकीकुन्दमल्लिकामालतीवने ॥ भवन्तुतरवस्तत्रपुष्पस्थानेषुपुण्यदाः ॥ ३७ ॥ तुलसीतरुमूलेचपुण्यदेशेसुपुण्यदे ॥ अधिष्ठानन्तुतीर्थानांसर्वेषाञ्चभविष्यति ॥ ३८ ॥ तत्रैवसर्वदेवानांसमधिष्ठानमेवच ॥ तुलसीपत्रपतनप्रायोयश्चवरानने ॥ ३९ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ तुलसीपत्रतोयेनयोऽभिषेकंसमाचरेत् ॥ ४० ॥ सुधाघटसहस्रेणसातुष्टिर्न

भवेद्धरेः ॥ याचतुष्टिर्भवेन्नृणांतुलसीपत्रदानतः ॥ ४१ ॥ गवामयुतदानेनयत्फलंलभतेनरः ॥ तुलसीपत्रदानेनतत्फलंलभतेसति ॥ ४२ ॥ तुलसीपत्रतोयञ्चमृत्युकालेचयोलभेत् ॥ समुच्यतेसर्वपापाद्विष्णुलोकंसगच्छति ॥ ४३ ॥ नित्यंयस्तुलसीतोयंभुङ्क्तेभक्त्या चयोनरः ॥ सएवजीवन्मुक्तश्चगङ्गास्नानफलंलभेत् ॥ ४४ ॥ नित्यंयस्तुलसींदत्त्वापूजयेन्माञ्चमानवः ॥ लक्षाश्वमेधजंपुण्यंलभतेनात्र संशयः ॥४५॥ तुलसींस्वकरेधृत्वादेहेधृत्वाचमानवः ॥ प्राणांस्त्यजतितीर्थेषुविष्णुलोकंसगच्छति ॥४६॥ तुलसीकाष्ठनिर्माणमालांगृह्णा तियोनरः ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यलभतेनिश्चितंफलम् ॥ ४७ ॥ तुलसींस्वकरेधृत्वास्वीकारंयोनरक्षति ॥ सयातिकालसूत्रञ्चयावच्चन्द्रदिवा करौ ॥ ४८ ॥ करोतिमिथ्याशपथंतुलस्यायोहिमानवः ॥ सयातिकुम्भीपाकञ्चयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ४९ ॥ तुलसीतोयकणिकांमृ त्युकालेचयोलभेत् ॥ रत्नयानंसमारुह्यवैकुण्ठंसप्रयातिच ॥ ५० ॥ पूर्णिमायाममायाञ्चद्वादश्यांरविसंक्रमे ॥ तैलाभ्यङ्गेचास्नातेचमध्या ह्नेनिशिसन्ध्ययोः ॥ ५१ ॥ आशौचेऽशुचिकालेवारात्रिवासान्वितेनराः ॥ तुलसींयेचछिन्दन्तितेछिन्दन्तिहरेःशिरः ॥५२॥ त्रिरात्रंतु लसीपत्रंशुद्धंपर्य्युषितंसति ॥ श्राद्धेव्रतेवादानेवाप्रतिष्ठायांसुरार्चने ॥ ५३ ॥ भूगतंतोयपतितंयद्दत्तंविष्णवेसति ॥ शुद्धन्तुतुलसीपत्रंक्षा लनादन्यकर्मणि ॥५४॥ वृक्षाधिष्ठात्रीदेवीयागोलोकेचनिरामये ॥ कृष्णेनसार्द्धंरहसिनित्यंक्रीडांकरिष्यति ॥ ५५ ॥ नद्यधिष्ठातृदेवी याभारतेचसुपुण्यदा ॥ लवणोदस्यपत्नीचमदंशस्यभविष्यति ॥ ५६ ॥ त्वञ्चस्वयंमहासाध्वीवैकुण्ठेममसन्निधौ ॥ रमासमाचरासेचभवि ष्यसिनसंशयः ॥ ५७ ॥ अहञ्चशैलरूपीचगण्डकीतीरसन्निधौ ॥ अधिष्ठानंकरिष्यामिभारतेतवशापतः ॥ ५८ ॥ वज्रकीटाश्चकृमयो वज्रदंष्ट्राश्चतत्रवै ॥ तच्छिलाकुहरेचक्रंकरिष्यन्तिमदीयकम् ॥ ५९ ॥ एकद्वारेचतुश्चक्रंवनमालाविभूषितम् ॥ नवीननीरद श्यामंलक्ष्मीनारायणाभिधम् ॥ ६० ॥ एकद्वारेचतुश्चक्रंनवीननीरदोपमम् ॥ लक्ष्मीजनार्दनंज्ञेयंरहितंवनमालया ॥ ६१ ॥ द्वारद्वयेचतुश्चक्रंगोष्पदेनसमन्वितम् ॥ रघुनाथाभिधंज्ञेयंरहितंवनमालया ॥ ६२ ॥ अतिक्षुद्रंद्विचक्रञ्चनवीनजलदप्रभम् ॥

...म इति पाठः ।

दधिवामन॥ [illegible]ज्ञेयंगृहिणांश्चसुखप्रदम् ॥ ६३ ॥ अतिक्षुद्रंद्विचक्रंचवनमालाविभूषितम् ॥ विज्ञेयश्रीधरंदेवंश्रीप्रदंगृहिणांसदा ॥ ६४ ॥ स्थूलंचवर्त्तुलाकाररंरहितंवनमालया ॥ द्विचक्रंस्फुटमत्यन्तंज्ञेयं दामो दराभिधम् ॥ ६५ ॥ मध्यमंवर्त्तुलाकारंद्विचक्रं बाणविक्षतम् ॥ रणरामाभिधंज्ञेयंशरतूणसमन्वितम् ॥ ६६ ॥ मध्यमंसप्तचक्रंचछत्रतूणसमन्वितम् ॥ राजराजेश्वरंज्ञेयंराजसम्पत्प्रदंनृणाम् ॥ ६७ ॥ द्विसप्तचक्रंस्थूलंचनवीनजलदप्रभम् ॥ अनन्ताख्यंचविज्ञेयंचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ ६८ ॥ चक्राकारंद्विचक्रंचसश्रीकंजलदप्रभम् ॥ सगोष्पदंमध्यमंचविज्ञेयंमधुसूदनम् ॥ ६९ ॥ सुदर्शनंचैकचक्रंगुप्तचक्रंगदाधरम् ॥ द्विचक्रंहयवक्त्राभंहयग्रीवंप्रकीर्त्तितम् ॥ ७० ॥ अतीवविस्तृतास्यंचद्विचक्रंविकटंसति ॥ नरसिंहाभिधंज्ञेयंसद्योवैराग्यदं नृणाम् ॥ ७१ ॥ द्विचक्रंविस्तृतास्यंचवनमालासमन्वितम् ॥ लक्ष्मीनृसिंहंविज्ञेयंगृहिणांसुखदं सदा ॥ ७२ ॥ द्वारदेशेद्विचक्रंचसश्रीकं चसमंस्फुटम् ॥ वासुदेवंचविज्ञेयं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ७३ ॥ प्रद्युम्नं सूक्ष्मचक्रंचनवीननीरदप्रभम् ॥ सुषिरेच्छिद्रबहुलंगृहिणांचसुखप्रदम् ॥ ७४ ॥ द्वे चक्रे चैकलग्नेचपृष्ठेयत्रतुपुष्कलम् ॥ संकर्षणन्तुविज्ञेयंसुखदं गृहिणां सदा ॥ ७५ ॥ अनिरुद्धन्तु पीताभंवर्त्तुलंचातिशोभनम् ॥ सुखप्रदंगृहस्थानांप्रवदन्तिमनीषिणः ॥ ७६ ॥ शालग्रामशिलायत्रतत्रसन्निहितोहरिः ॥ तत्रैव लक्ष्मीर्वसतिसर्वतीर्थसमन्विता ॥ ७७ ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥ तानिसर्वाणिनश्यन्तिशालग्रामशिलार्चनात् ॥ ७८ ॥ छत्राकारेभवेद्राज्यंवर्तुलेचमहाश्रियः ॥ दुःखंचशकटाकारेशूलाग्रेमरणंध्रुवम् ॥ ७९ ॥ विकृतास्येचदारिद्र्यंपिङ्गलेहानिरेवच ॥ लग्नचक्रेभवेद्व्याधिर्विदीर्णेमरणंध्रुवम् ॥ ८० ॥ व्रतंदानंप्रतिष्ठाचश्राद्धंचदेवपूजनम् ॥ शालग्रामशिलायाश्चैवाधिष्ठानात्प्रशस्तकम् ॥ ८१ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ शालग्रामशिलातोयैर्योऽभिषेकंसमाचरेत् ॥ ८२ ॥ सर्वदानेषुयत्पुण्यंप्रादक्षिण्येभुवोयथा ॥ सर्वयज्ञेषुतीर्थेषुव्रतेष्वनशनेषुच ॥ ८३ ॥ तस्यस्पर्शंचवाञ्छन्तितीर्थानिनिखिलानिच ॥ जीवन्मुक्तोमहापूतो

१ छत्राकारमिति पाठः ।

भवेदेवनसंशयः ॥ ८४ ॥ पाठेचतुर्णांवेदानांतपसांकरणेसति ॥ तत्पुण्यंलभतेनूनंशालग्रामशिलार्चनात् ॥ ८५ ॥ शालग्रामशिला
तोयंनित्यंभुङ्क्तेचयोनरः ॥ सुरेप्सितंप्रसादंचजन्ममृत्युजराहरम् ॥ ८६ ॥ तस्यस्पर्शंचवाञ्छन्तितीर्थानिनिखिलानिच ॥
जीवन्मुक्तोमहापूतोऽप्यन्तेयातिहरेःपदम् ॥ ८७ ॥ तत्रैवहरिणासार्द्धमसंख्यंप्राकृतंलयम् ॥ पश्यत्येवहिदास्येचनिर्मुक्तोदास्यक
र्मणि ॥ ८८ ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥ तंचदृष्ट्वाभियायान्तिवैनतेयमिवोरगाः ॥ ८९ ॥ तत्पादपद्मरजसास
द्यःपूतावसुन्धरा ॥ पुसांलक्षंतत्पितॄणांनिस्तारस्तस्यजन्मनः ॥ ९० ॥ शालग्रामशिलातोयंमृत्युकालेचयोलभेत् ॥ सर्वपापाद्विनि
र्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ९१ ॥ निर्वाणमुक्तिंलभतेकर्मभोगाद्विमुच्यते ॥ विष्णुपादेप्रलीनश्चभविष्यतिनसंशयः ॥ ९२ ॥
शालग्रामशिलांधृत्वामिथ्यावादंवदेत्तुयः ॥ सयातिकूर्मदंष्ट्रञ्चयावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ९३ ॥ शालग्रामशिलांस्पृष्ट्वास्वीकारंयोन
पालयेत् ॥ सप्रयात्यसिपत्रञ्चलक्षमन्वन्तराधिकम् ॥ ९४ ॥ तुलसीपत्रविच्छेदंशालग्रामेकरोतियः ॥ तस्यजन्मान्तरेकालेस्त्रीवि
च्छेदोभविष्यति ॥ ९५ ॥ तुलसीपत्रविच्छेदंशंखेयोहिकरोतिच ॥ भार्य्याहीनोभवेत्सोऽपिरोगीचसप्तजन्मसु ॥ ९६ ॥ शालग्राम
ञ्चतुलसींशंखमेकत्रएवच ॥ योरक्षतिमहाज्ञानीसभवेच्छ्रीहरिप्रियः ॥ ९७ ॥ सकृदेवहियोयस्यांवीर्य्याधानंकरोतियः ॥ तद्विच्छे
देतस्यदुःखंभवेदेवपरस्परम् ॥ ९८ ॥ त्वंप्रियाशंखचूडस्यचैकमन्वन्तरावधि ॥ शंखेनसार्द्धंत्वद्भेदःकेवलंदुःखदस्तव ॥ ९९ ॥
इत्युक्त्वाश्रीहरिस्ताञ्चविररामचसादरम् ॥ साचदेहंपरित्यज्यदिव्यरूपंदधारह ॥ १०० ॥ यथाश्रीश्चतथासाचाप्युवासहरिवक्ष
सि ॥ प्रजगामतयासार्द्धंवैकुण्ठंकमलापतिः ॥ १०१ ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीगङ्गातुलसीचापिनारद ॥ हरेःप्रियाश्चतस्रश्चबभूवुरीश्वर
स्यच ॥ १०२ ॥ सद्यस्तद्देहजाताचबभूवगण्डकीनदी ॥ हरेरंशेनशैलश्चतत्तीरेपुण्यदोनृणाम् ॥ १०३ ॥ कुर्वन्तितत्रकीटाश्चशिलां
बहुविधांमने ॥ जलेपतन्तियायाश्चजलदाभाश्चनिश्चितम् ॥ १०४ ॥ स्थलस्थाःपिङ्गलाज्ञेयाश्चोपतापाद्धरेरिति ॥ इत्येवंकथितंस

वींकि [illegible] ॥ १०५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारायणनारदसंवादेतुलस्युपाख्यानएकविंश
तितमोऽध्यायः ॥ ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तुलसीचजगत्पूज्यापूतानारायणप्रिया ॥ तस्याःपूजाविधानञ्चस्तोत्रंकिं
नश्रुतंमया ॥ १ ॥ केनपूज्यास्तुताकेनपुराप्रथमतोमुने ॥ तवपूज्यासाबभूवकेनवावदमामहो ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ नारद
स्यवचःश्रुत्वाप्रहस्यगरुडध्वजः ॥ कथांकथितुमारेभेपुण्यरूपांपुरातनीम् ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ हरिःसंप्राप्यतुलसीं
रेमेचरमयासह ॥ रमासमान्तांसौभाग्यांचकारगौरवेणच ॥ ४ ॥ सेहेलक्ष्मीश्चगङ्गाचतस्याश्चनवसङ्गमम् ॥ सौभाग्यंगौरवंकोपान्नसे
हेचसरस्वती ॥ ५ ॥ सातांजघानकलहेमानिनीहरिसन्निधौ ॥ व्रीडयास्वापमानाच्चसान्तर्द्धानंचकारह ॥ ६ ॥ सर्वसिद्धेश्वरीदेवीज्ञा
निनीसिद्धयोगिनी ॥ बभूवादर्शनंकोपात्सर्वत्रचहरेरहो ॥ ७ ॥ हरिर्नदृष्ट्वातुलसींबोधयित्वासरस्वतीम् ॥ तदनुज्ञांगृहीत्वाचजगाम
तुलसीवनम् ॥ ८ ॥ तत्रगत्वाचस्नात्वाचतुलस्यातुलसींसतीम् ॥ पूजयामासध्यात्वातांस्तोत्रंभक्त्याचकारह ॥ ९ ॥ लक्ष्मींमाया
कामवाणीबीजपूर्वंदशाक्षरम् ॥ वृन्दावनीतिङेन्तञ्चवह्निजायान्तमेवच ॥ १० ॥ श्रींह्रींक्लींऐंवृन्दावन्यैस्वाहा ॥ अनेनकल्पतरुणाम
न्त्रराजेननारद ॥ पूजयेच्चविधानेनसर्वसिद्धिंलभेन्नरः ॥ ११ ॥ घृतदीपेनधूपेनसिन्दूरचन्दनेनच ॥ नैवेद्येनचपुष्पेणचोपहारेणनारद ॥
॥ १२ ॥ हरिस्तोत्रेणतुष्टासाचाविर्भूयमहीरुहात् ॥ प्रपन्नाचरणाम्भोजेजगामशरणंशुभम् ॥ १३ ॥ वरंतस्यैददौविष्णुर्जगत्पूज्याभवे
तिच ॥ अहंत्वांचधरिष्यामिस्वमूर्ध्निवक्षसीतिच ॥ १४ ॥ सर्वेत्वांधारयिष्यन्तिस्वयंमूर्ध्निसुरादयः ॥ इत्युक्त्वातांगृहीत्वाचप्रययौस्वाल
यंविभुः ॥ १५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ किंध्यानंस्तवनंकिंवाकिंवापूजाविधिक्रमम् ॥ तुलस्याश्चमहाभागतन्मेव्याख्यातुमर्ह
सि ॥ १६ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ अन्तर्हितायांतस्याञ्चगत्वाचतुलसीवनम् ॥ हरिःसंपूज्यतुष्टावतुलसींविरहातुरः ॥
॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वृन्दारूपाश्चवृक्षाश्चयदैकत्रभवन्तिच ॥ विदुर्बुधास्तेनवृन्दामत्प्रियांतांभजाम्यहम् ॥
॥ १८ ॥ पुराबभूवयादेवीह्यादौवृन्दावनेवने ॥ तेनवृन्दावनीख्यातातांसौभाग्यांभजाम्यहम् ॥ १९ ॥ असंख्येषुचविश्वेषुपूजितायानिर

न्तरम् ॥ तेनविश्वपूजिताख्यांजगत्पूज्यांभजाम्यहम् ॥ २० ॥ असंख्यानिचविश्वानिपवित्राणिययासदा ॥ तांविश्वपावनींदेवींविरहे
णस्मराम्यहम् ॥ २१ ॥ देवानतुष्टाःपुष्पाणांसमूहेनययाविना ॥ तांपुष्पसारांशुद्धांश्चद्रष्टुमिच्छामिशोकतः ॥ २२ ॥ विश्वेयत्प्राप्ति
मात्रेणभक्त्यानन्दोभवेद्ध्रुवम् ॥ नन्दिनीतेनविख्यातासाप्रीताभविताहिमे ॥ २३ ॥ यस्यादेव्यास्तुलानास्तिविश्वेषुनिखिलेषुच ॥
तुलसीतेनविख्यातातांयामिशरणंप्रिये ॥ २४ ॥ कृष्णजीवनरूपायाशश्वत्प्रियतमासती ॥ तेनकृष्णजीवनीतिममरक्षतुजीवनम् ॥
॥ २५ ॥ इत्येवंस्तवनंकृत्वातत्रतस्थौरमापतिः ॥ ददर्शतुलसींसाक्षात्पादपद्मेनतांसतीम् ॥ २६ ॥ रुदतीमभिमानेनमानिनींमान
पूजिताम् ॥ प्रियांदृष्ट्वाप्रियःशीघ्रंवासयामासवक्षसि ॥ २७ ॥ भारत्याज्ञांगृहीत्वाचस्वालयञ्चययौहरिः ॥ भारत्यासहतत्प्रीतिंकारया
माससत्वरम् ॥ २८ ॥ वरंविष्णुर्ददौतस्यैविश्वपूज्याभवेतिच ॥ शिरोधार्य्याचसर्वेषांवन्द्यामान्याममेतिच ॥ २९ ॥ विष्णोर्वरेणसा
देवीपरितुष्टाबभूवह ॥ सरस्वतीतामाश्लिष्यवासयामाससन्निधौ ॥ ३० ॥ लक्ष्मीर्गङ्गासस्मितातांसमाश्लिष्यचनारद ॥ गृहंप्रवेशया
मासविनयेनसतींतदा ॥ ३१ ॥ वृन्दांवृन्दावनींविश्वपावनींविश्वपूजिताम् ॥ पुष्पसारांनन्दिनींचतुलसींकृष्णजीवनीम् ॥ ३२ ॥
एतन्नामाष्टकञ्चैतत्स्तोत्रंनामार्थसंयुतम् ॥ यःपठेत्ताञ्चसंपूज्यसोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ ३३ ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमायाञ्चतुलस्याजन्ममङ्ग
लम् ॥ तत्रतस्याश्चपूजाचविहिताहरिणापुरा ॥ ३४ ॥ तस्यांयःपूजयेत्ताञ्चभक्त्याचविश्वपावनीम् ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोविष्णुलोकंस
गच्छति ॥ ३५ ॥ कार्त्तिकेतुलसीपत्रंविष्णवेयोददातिच ॥ गवामयुतदानस्यफलमाप्नोतिनिश्चितम् ॥ ३६ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंप्रि
याहीनोलभेत्प्रियाम् ॥ बन्धुहीनोलभेद्बन्धुंस्तोत्रस्मरणमात्रतः ॥ ३७ ॥ रोगीप्रमुच्यतेरोगाद्बद्धोमुच्येतबन्धनात् ॥ भयान्मुच्येत
भीतस्तुपापान्मुच्येतपातकी ॥ ३८ ॥ इत्येवंकथितंस्तोत्रंध्यानंपूजाविधिंशृणु ॥ त्वमेववेदजानासिकाण्वशाखोक्तमेवच ॥३९॥ यद्वृक्षे
पूजये [illegible] आवाहनंविना ॥ उपचारैःषोडशभिर्ध्यानंपातकनाशनम् ॥ ४० ॥ तुलसींपुष्पसारांचसतींपूज्यांमनोहराम् ॥ कृत्स्न
[illegible] सु [illegible] रमाम् ॥ ४१ ॥ पुष्पेषुतुलनाप्यस्यानासीद्देवीषुवामुने ॥ पवित्ररूपासर्वासुतुलसीसाचकीर्त्तिता ॥४२॥

...विश्वपावनीम् ॥ जीवन्मुक्तांमुक्तिदाञ्चभजेतांहारिभक्तिदाम् ॥ ४३ ॥ इतिध्यात्वाचसंपूज्यस्तुत्वाचप्रण... ॥ उक्तंतुलस्युपाख्यानंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि॥४४॥इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेतुलस्युपाख्याननंनामद्वाविंशतितमोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तुलस्युपाख्यानमिदंश्रुतमीशसुधोपमम् ॥ यत्तुसावित्र्युपाख्यानंतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥१॥ पुरायेनसमुद्भूतासाश्रुताचश्रुतिप्रसूः ॥ केनवापूजितादेवीप्रथमेकैश्ववापरे ॥ २ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ ब्रह्मणावेदजननीपूजिताप्रथमेमुने ॥ द्वितीयेचदेवगणैस्ततपश्चाद्विदुषांगणैः ॥ ३ ॥ तथाचाश्वपतिःपूर्वंपूजयामासभारते ॥ तत्पश्चात्पूजयामासुर्वर्णाश्चत्वारएवच ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कोवासोऽश्वपतिर्ब्रह्मन्केनवातेनपूजिता ॥ सर्वपूज्याचसावित्रीतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ५ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ मद्रदेशेमहाराजोबभूवाश्वपतिर्मुने ॥ वैरिणांबलहर्त्ताचमित्राणांदुःखनाशनः ॥ ६ ॥ आसीत्तस्यमहाराज्ञीमहिषीधर्मचारिणी ॥ मालतीतिचसाख्यातायथालक्ष्मीर्गदाभृतः ॥ ७ ॥ साचराज्ञीमहासाध्वीवसिष्ठस्योपदेशतः ॥ चकाराराधनंभक्त्यासावित्र्याश्चैवनारद ॥ ८ ॥ प्रत्यादेशंनसाप्रापमहिषीनददर्शताम् ॥ गृहंजगामसादुःखाद्धृदयेनविदूयता ॥ ९ ॥ राजातांदुःखितांदृष्ट्वाबोधयित्वानयेनवै ॥ सावित्र्यास्तपसेभक्त्याजगामपुष्करंतदा ॥ १० ॥ तपश्चचारतत्रैवसंयतःशतवत्सरम् ॥ नददर्शचसावित्रींप्रत्यादेशोबभूवह ॥ ११ ॥ शुश्रावाकाशवाणीञ्चनृपेन्द्रश्चाशरीरिणीम् ॥ गायत्रीदशलक्षञ्चजपंकुर्विति नारद ॥ १२ ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रप्रजगामपराशरः ॥ प्रणनामनृपस्तञ्चमुनिर्नृपमुवाचह ॥ १३ ॥ ॥ पराशर उवाच ॥ ॥ सकृज्जपश्चगायत्र्याःपापंदिनकृतंहरेत् ॥ दशधाप्रजपान्नृणांदिवारात्र्यघमेवच ॥ १४ ॥ शतधाचजपाच्चैवंपापंमासार्जितंपरम् ॥ सहस्रधाजपाच्चैवंकल्मषंवत्सरार्जितम् ॥ १५ ॥ लक्षंजन्मकृतंपापंदशलक्षंत्रिजन्मनः ॥ सर्वजन्मकृतंपापंशतलक्षोविनश्यति ॥ १६ ॥ करोतिमुक्तिंविप्राणांजपोदशगुणस्ततः ॥ करंसर्पफणाकारंकृत्वातुऊर्ध्वमुद्रितम् ॥ १७ ॥ आनम्रमूर्द्धमचलं

१ महाराज्ञः इति पाठः । २ अनम्रमूर्धासततमितिपाठः ।

प्रजपेत्प्राङ्मुखोद्विजः ॥ अनामिकामध्यदेशादथोवामक्रमेणच ॥ १८ ॥ तर्जनीमूलपर्य्यन्तंजपस्यैषक्रमःकरे ॥ श्वेतपङ्कजबीजा
नांस्फाटिकानाञ्चसंस्कृताम् ॥ १९ ॥ कृत्वावामालिकांराजञ्जपेत्तीर्थेसुरालये ॥ संस्थाप्यमालामश्वत्थपत्रसप्तसुसंयतः ॥ २० ॥
कृत्वागोरोचनाक्ताञ्चगायत्र्यास्नापयेत्सुधीः ॥ गायत्रीशतकंतस्यांजपेच्चविधिपूर्वकम् ॥ २१ ॥ अथवापञ्चगव्येनस्नातामालाचसं
स्कृता ॥ अथगङ्गोदकेनैवस्नातावातिसुसंस्कृता ॥ २२ ॥ एवंक्रमेणराजर्षेदशलक्षंजपंकुरु ॥ साक्षाद्द्रक्ष्यसिसावित्रींत्रिजन्मपातकक्ष
यात् ॥ २३ ॥ नित्यंनित्यंत्रिसन्ध्यञ्चकरिष्यसिदिनेदिने ॥ मध्याह्नेचापिसायाह्नेप्रातरेवशुचिःसदा ॥ २४ ॥ सन्ध्याहीनोऽशुचि
र्नित्यमनर्हःसर्वकर्मसु ॥ यदह्नाकुरुतेकर्मनतस्यफलभाग्भवेत् ॥ २५ ॥ नोपतिष्ठतियःपूर्वांनोपास्तेयश्चपश्चिमाम् ॥ सशूद्र
वद्बहिष्कार्य्यःसर्वस्माद्द्विजकर्मणः ॥ २६ ॥ यावज्जीवनपर्य्यन्तंयस्त्रिसन्ध्यांकरोतिच ॥ सचसूर्य्यसमोविप्रस्तेजसातपसासदा ॥
॥ २७ ॥ तत्पादपद्मरजसासद्यःपूतावसुन्धरा ॥ जीवन्मुक्तःसतेजस्वीसन्ध्यापूतोहियोद्विजः ॥ २८ ॥ तीर्थानिचपवित्राणितस्यस्प
र्शनमात्रतः ॥ ततःपापानियान्त्येववैनतेयादिवोरगाः ॥ २९ ॥ नगृह्णन्तिसुराःपूजांपितरःपिण्डतर्पणम् ॥ स्वेच्छयाचद्विजातेश्चत्रिस
न्ध्यरहितस्यच ॥ ३० ॥ विष्णुमन्त्रविहीनश्चत्रिसन्ध्यरहितोद्विजः ॥ एकादशीविहीनश्चविषहीनोयथोरगः ॥ ३१ ॥ हरेर्नैवेद्यभो
जीधावकोवृषवाहकः ॥ शूद्रान्नभोजीविप्रश्चविषहीनोयथोरगः ॥ ३२ ॥ शवदाहीचशूद्राणांयोविप्रोवृषलीपतिः ॥ शूद्राणांसू
पकारश्चविषहीनोयथोरगः ॥ ३३ ॥ शूद्राणाञ्चप्रतिग्राहीशूद्रयाजीचयोद्विजः ॥ असिजीवीमषीजीवीविषहीनोयथोरगः ॥ ३४ ॥
योविप्रोऽवीरान्नभोजीऋतुस्नातान्नभोजकः ॥ भगजीवीवार्धुषिकोविषहीनोयथोरगः ॥ ३५ ॥ यःकन्याविक्रयीविप्रोयोहरेर्नामवि
क्रयी ॥ योविद्याविक्रयीभूपविषहीनोयथोरगः ॥ ३६ ॥ सूर्य्योदयेचद्विर्भोजीमत्स्यभोजीचयोद्विजः ॥ शिलापूजादिरहितोविष
हीनोय[illegible] ॥ इत्युक्त्वाचमुनिश्रेष्ठःसर्वंपूजाविधिक्रमम् ॥ तमुवाचचसावित्र्याध्यानादिकमभीप्सितम् ॥ ३८ ॥ दत्त्वासर्वं
नृ[illegible]जासंपूज्यसावित्रींददर्शवरमापच ॥ ३९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ किंवाध्यानञ्चसावित्र्याःकिं

तं ... किंदत्त्वाप्रययौसपराशरः ॥ ४० ॥ नृपःकेनविधानेनसंपूज्यश्रुतिमातरम् ॥ वरंचकिंवासंप्रापवद
सो ... ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ ज्येष्ठेकृष्णत्रयोदश्यांशुद्धेकालेचसंयतः ॥ व्रतमेवचतुर्दश्यांव्रतीभक्त्या
समाचरेत् ॥ ४२ ॥ व्रतंचतुर्दशाब्दंचद्विसप्तफलसंयुतम् ॥ दत्त्वाद्विसप्तनैवेद्यंपुष्पधूपादिकंतथा ॥ ४३ ॥ वस्त्रंयज्ञोपवीतंचभोज्यंच
विधिपूर्वकम् ॥ संस्थाप्यमङ्गलघटंफलशाखासमन्वितम् ॥ ४४ ॥ गणेशंचदिनेशंचवह्निंविष्णुंशिवंशिवाम् ॥ संपूज्यपूजयेदिष्टंघटे
आवाह्यितेमुने ॥ ४५ ॥ शृणुध्यानंचसावित्र्याश्चोक्तंमाध्यन्दिनेचयत् ॥ स्तोत्रंपूजाविधानंचमन्त्रञ्चसर्वकामदम् ॥ ४६ ॥ तप्तकांचन
वर्णाभांज्वलन्तींब्रह्मतेजसा ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्त्तण्डसहस्रसमसुप्रभाम् ॥ ४७ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ वह्निशु
द्धांशुकाधानांभक्तानुग्रहकातराम् ॥ ४८ ॥ सुखदांमुक्तिदांशान्तांकान्तांचजगतांविधेः ॥ सर्वसम्पत्स्वरूपांचप्रदात्रींसर्वसम्पदाम् ॥
॥ ४९ ॥ वेदाधिष्ठातृदेवींचवेदशास्त्रस्वरूपिणीम् ॥ वेदबीजस्वरूपांचभजेत्वांवेदमातरम् ॥ ५० ॥ ध्यात्वाध्यानेनचानेनदत्त्वापुष्पंस्व
मूर्द्धनि ॥ पुनर्ध्यात्वाघटेभक्त्यादेवीमावाहयेद्व्रती ॥ ५१ ॥ दत्त्वाषोडशोपचारंवेदोक्तमन्त्रपूर्वकम् ॥ सम्पूज्यस्तुत्वाप्रणमेद्देवंदेवींविधान
तः ॥ ५२ ॥ आसनंपाद्यमर्घ्यञ्चस्नानीयञ्चानुलेपनम् ॥ धूपंदीपञ्चनैवेद्यंताम्बूलंशीतलंजलम् ॥ ५३ ॥ वसनंभूषणंमा
ल्यंगन्धमाचमनीयकम् ॥ मनोहरंसुतल्पञ्चदेयान्येतानिषोडश ॥ ५४ ॥ दारुसारविकारंचहेमादिनिर्मितञ्चवा ॥ देवाधारंपुण्यदञ्चम
यानित्यंनिवेदितम् ॥ ५५ ॥ तीर्थोदकंचपाद्यंचपुण्यदंप्रीतिदंमहत् ॥ पूजाङ्गभूतंशुद्धञ्चमयाभक्त्यानिवेदितम् ॥ ५६ ॥ पवित्ररूप
मर्घ्यंचदूर्वापुष्पाक्षतान्वितम् ॥ पुण्यदंशंखतोयाक्तंमयातुभ्यंनिवेदितम् ॥ ५७ ॥ सुगन्धिधात्रीतैलञ्चदेहसौन्दर्य्यकारणम् ॥ मयानि
वेदितंभक्त्यास्नानीयंप्रतिगृह्यताम् ॥ ५८ ॥ मलयाचलसम्भूतंदेहशोभाविवर्द्धनम् ॥ सुगन्धियुक्तंसुखदंमयातुभ्यंनिवेदितम् ॥
॥ ५९ ॥ गन्धद्रव्योद्भवःपुण्यःप्रीतिदोदिव्यगन्धदः ॥ मयानिवेदितोभक्त्याधूपोऽयंप्रतिगृह्यताम् ॥ ६० ॥ जगतांदर्शनीयंचदर्शनं
दीप्तिकारणम् ॥ अन्धकारध्वंसबीजंमयातुभ्यंनिवेदितम् ॥ ६१ ॥ तुष्टिदंपुष्टिदंचैवप्रीतिदंक्षुद्विनाशनम् ॥ पुण्यदंस्वादुरूपंचनैवे

द्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ ६२ ॥ ताम्बूलञ्चवरंरम्यंकर्पूरादिसुवासितम् ॥ तुष्टिदंपुष्टिदंचैवमयाभक्त्यानिवेदितम् ॥ ६३ ॥ सुशीतलंवासितं
चपिपासानाशकारणम् ॥ जगतांजीवरूपंचजीवनंप्रतिगृह्यताम् ॥ ६४ ॥ देहशोभास्वरूपञ्चसभाशोभाविवर्द्धनम् ॥ कार्पासजंचकृमि
जंवसनंप्रतिगृह्यताम् ॥ ६५ ॥ कांचनादिभिराबद्धश्रीयुक्तश्रीकरंसदा ॥ सुखदंपुण्यदंचैवभूषणंप्रतिगृह्यताम् ॥ ६६ ॥ नानापुष्पलता
कीर्णंबहुभासासमन्वितम् ॥ प्रीतिदंपुण्यदंचैवमाल्यंवैप्रतिगृह्यताम् ॥६७॥ सर्वमङ्गलरूपश्चसर्वमङ्गलदोवरः ॥ पुण्यप्रदश्चगन्धाढ्योग
न्धश्चप्रतिगृह्यताम् ॥ ६८ ॥ शुद्धंशुद्धिप्रदंचैवशुद्धानांप्रीतिदंमहत् ॥ रम्यमाचमनीयंचमयादत्तंप्रगृह्यताम्॥ ६९ ॥ रत्नसारादिनिर्माणं
पुष्पचन्दनसंयुतम् ॥ सुखदंपुण्यदंचैवसुतल्पंप्रतिगृह्यताम् ॥ ७० ॥ नानावृक्षसमुद्भूतंनानारूपसमन्वितम् ॥ फलस्वरूपंफलदंफलञ्च
प्रतिगृह्यताम् ॥ ७१ ॥ सिन्दूरंचवरंरम्यंभालशोभाविवर्द्धनम् ॥ भूषणंभूषणानांचसिन्दूरंप्रतिगृह्यताम् ॥ ७२ ॥ विशुद्धग्रन्थिसं
युक्तंपुण्यसूत्रविनिर्मितम् ॥ पवित्रंवेदमन्त्रेणयज्ञसूत्रञ्चगृह्यताम् ॥ ७३ ॥ द्रव्याण्येतानिमूलेनदत्त्वास्तोत्रंपठेत्सुधीः ॥ ततःप्रण
म्यविप्रायव्रतीदद्याच्चदक्षिणाम् ॥ ७४ ॥ सावित्रीतिचतुर्थ्यन्तंवह्निजायान्तमेवच ॥ लक्ष्मीमायाकामपूर्वंमन्त्रमष्टाक्षरंविदुः ॥ ७५ ॥
श्रींह्रींक्लींसावित्र्यैस्वाहा ॥ मध्यन्दिनोक्तंस्तोत्रंचसर्ववाञ्छाफलप्रदम् ॥ विप्रजीवनरूपंचनिबोधकथयामिते ॥ ७६ ॥ कृष्णेनदत्ता
सावित्रीगोलोकेब्रह्मणेपुरा ॥ नयातिसातेनसार्द्धंब्रह्मलोकंतुनारद ॥ ७७ ॥ ब्रह्माकृष्णाज्ञयाभक्त्यापर्यष्टौद्वेदमातरम् ॥ तदासापरि
तुष्टाचब्रह्माणंचकमेसती ॥ ७८ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नारायणस्वरूपेचनारायणिसनातनि ॥ नारायणात्समुद्भूतेप्रसन्नाभवसु
न्दरि ॥ ७९ ॥ तेजस्स्वरूपेपरमेपरमानन्दरूपिणि ॥ द्विजातीनांजातिरूपेप्रसन्नाभवसुन्दरि ॥ ८० ॥ नित्येनित्यप्रियेदेविनित्यान
न्दस्वरूपिणि ॥ सर्वमङ्गलरूपेणप्रसन्नाभवसुन्दरि ॥ ८१ ॥ सर्वस्वरूपेविप्राणांमन्त्रसारेपरात्परे ॥ सुखदेमोक्षदेदेविप्रसन्नाभवसुन्दरि
॥ ८२ ॥ विप्रपापेन्धदाहायज्वलदग्निशिखोपमे ॥ ब्रह्मतेजःप्रदेदेविप्रसन्नाभवसुन्दरि ॥ ८३ ॥ कायेनमनसावाचायत्पापंकुरुते
द्विजः [illegible]णभस्मीभूतंभविष्यति ॥ ८४ ॥ इत्युक्त्वाजगतांधातातत्रतस्थौचसंसदि ॥ सावित्रीब्रह्मणासार्द्धंब्रह्मलोकंजगा

मस॰ [torn] राजनसंस्तूयाश्वपतिर्नृपः ॥ ददर्शतांचसावित्रींवरंप्रापमनोगतम् ॥ ८६ ॥ स्तवराजमिदंपुण्यंत्रिसन्ध्यायां
चयःपठेत् ॥ ॰ठचतुर्णांवेदानांयत्फलंतल्लभेद्ध्रुवम् ॥ ॥ ८७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डे नारदनारायणसंवादे
सावित्र्युपाख्यानेसावित्रीस्तोत्रकथनंनामत्रयोविंशतितमोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ स्तुत्वासोऽश्वपतिस्तेन
संपूज्यविधिपूर्वकम् ॥ ददर्शतत्रतांदेवींसहस्रार्कसमप्रभाम् ॥ १ ॥ उवाचसातंराजानंप्रसन्नासस्मितासती ॥ यथामातास्वपुत्रंचद्योत
यन्तीदिशस्त्विषा ॥ २ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ जानामितेमहाराजयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ वाञ्छितंतवपत्न्याश्चसर्वंदास्यामिनिश्चि
तम् ॥ ३ ॥ साध्वीकन्याभिलाषंचकरोतितवकामिनी ॥ त्वंप्रार्थयसिपुत्रंचभविष्यतिचतेक्रमात् ॥ ४ ॥ इत्युक्त्वासामहादेवीब्रह्मलो
कंजगामह ॥ राजाजगामस्वगृहंतत्कन्यादौबभूवह ॥ ५ ॥ राज्ञोधनाच्चसावित्र्याबभूवकमलाकला ॥ सावित्रीतिचतन्नामचकाराश्वपति
र्नृपः ॥ ६ ॥ कालेनसावर्द्धमानाबभूवचदिनेदिने ॥ रूपयौवनसम्पन्नाशुक्लेचन्द्रकलायथा ॥ ७ ॥ सावरंवरयामासद्युमत्सेनात्मजं
तदा ॥ सावित्रीसत्यवन्तंचनानागुणसमन्वितम् ॥ ८ ॥ राजातस्मैददौताञ्चरत्नभूषणभूषिताम् ॥ सचसार्धंकौतुकेनतांगृहीत्वागृहंययौ
॥ ९ ॥ सचसंवत्सरेऽतीतेसत्यवान्सत्यविक्रमः ॥ जगामफलकाष्ठार्थंप्रहर्षंपितुराज्ञया ॥१०॥ जगामतत्रसावित्रीतत्पश्चाद्दैवयोगतः ॥
निपत्यवृक्षाद्दैवेनप्राणांस्तत्याजसत्यवान् ॥ ११ ॥ यमस्तज्जीवपुरुषंबद्धांगुष्ठसमंमुने ॥ गृहीत्वागमनञ्चक्रेतत्पश्चात्प्रययौसती ॥१२॥
पश्चात्तांसुन्दरींदृष्ट्वायमःसंयमिनीपतिः ॥ उवाचमधुरंसाध्वींसाधूनांप्रवरोमहान् ॥ १३ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ अहोक्वयासिसावित्रिगृही
त्वामानुषींतनुम् ॥ यदियास्यसिकान्तेनसार्धंदेहंतदात्यज ॥१४॥ गन्तुंमर्त्योनशक्नोतिगृहीत्वापाञ्चभौतिकम् ॥ देहञ्चयमलोकञ्चनश्व
रंनश्वरःसदा ॥ १५ ॥ पूर्णश्चभर्त्तुस्तेकालःह्यभवद्भारतेसति ॥ सकर्मफलभोगार्थंसत्यवान्यातिमद्गृहम् ॥१६॥ कर्मणाजायतेजन्तुःकर्म
णैवप्रलीयते ॥ सुखंदुःखंभयंशोकंकर्मणैवप्रपद्यते ॥ १७ ॥ कर्मणेन्द्रोभवेज्जीवोब्रह्मपुत्रःस्वकर्मणा ॥ स्वकर्मणाहरेर्दासोजन्मादिरहितो
भवेत् ॥ १८ ॥ स्वकर्मणासर्वसिद्धिममरत्वंलभेद्ध्रुवम् ॥ लभेत्स्वकर्मणाविष्णोःसालोक्यादिचतुष्टयम् ॥ १९ ॥ कर्मणाब्राह्मणत्वञ्चमु

त्वश्चस्वकर्मणा ॥ सुरत्वञ्चमनुत्वञ्चराजेन्द्रत्वंलभेन्नरः ॥ २० ॥ कर्मणाचमुनीन्द्रत्वंतपस्वित्वञ्चकर्मणा ॥ कर्मणाक्षत्रियत्वंचवै
श्यत्वंचस्वकर्मणा ॥ २१ ॥ कर्मणाचैवशूद्रत्वमन्त्यजत्वंस्वकर्मणा ॥ २२ ॥ स्वकर्मणाचम्लेच्छत्वंलभतेनात्रसंशयः ॥ स्वकर्मणा
जङ्गमत्वंस्थावरत्वंस्वकर्मणा ॥ २३ ॥ स्वकर्मणाचशैलत्वंवृक्षत्वंचस्वकर्मणा ॥ स्वकर्मणापशुत्वंचपक्षित्वंचस्वकर्मणा ॥ २४ ॥
स्वकर्मणाक्षुद्रजन्तुःकृमित्वंचस्वकर्मणा ॥ स्वकर्मणाचसर्पत्वंगन्धर्वत्वंस्वकर्मणा ॥ २५ ॥ स्वकर्मणाराक्षसत्वंकिन्नरत्वंस्वकर्मणा ॥
स्वकर्मणाचयक्षत्वंकूष्माण्डत्वंस्वकर्मणा ॥ २६ ॥ स्वकर्मणाचप्रेतत्वंवेतालत्वंस्वकर्मणा ॥ भूतत्वंचपिशाचत्वंडाकिनीत्वंस्वकर्मणा ॥
॥ २७ ॥ दैत्यत्वंदानवत्वंचाप्यसुरत्वंस्वकर्मणा ॥ कर्मणापुण्यवाञ्जीवोमहापापीस्वकर्मणा ॥ २८ ॥ कर्मणासुन्दरोऽरोगी
महारोगीचकर्मणा ॥ कर्मणाचान्धःकाणश्चकुत्सितश्चस्वकर्मणा ॥ २९ ॥ कर्मणानरकंयान्तिजीवाःस्वर्गंस्वकर्मणा ॥ कर्मणाशक्र
लोकंचसूर्य्यलोकंस्वकर्मणा ॥ ३० ॥ कर्मणाचन्द्रलोकंचवह्निलोकंस्वकर्मणा ॥ कर्मणावायुलोकंचकर्मणावरुणालयम् ॥ ३१ ॥
तथाकुबेरलोकंचनरोयातिस्वकर्मणा ॥ कर्मणाध्रुवलोकंचशिवलोकंस्वकर्मणा ॥ ३२ ॥ यतिनक्षत्रलोकंचसत्यलोकंस्वकर्मणा ॥
जनोलोकंतपोलोकंमहर्लोकंस्वकर्मणा ॥ ३३ ॥ स्वकर्मणाचपातालंब्रह्मलोकंस्वकर्मणा ॥ कर्मणाभारतंपुण्यंसर्वेप्सितवरप्रदम् ॥
॥ ३४ ॥ कर्मणायातिवैकुण्ठंगोलोकंचनिरामयम् ॥ कर्मणाचिरजीवीचक्षणायुश्चस्वकर्मणा ॥ ३५ ॥ कर्मणाकोटिकल्पायुः
क्षीणायुश्चस्वकर्मणा ॥ जीवसंचारमात्रायुर्गर्भेमृत्युःस्वकर्मणा ॥ ३६ ॥ इत्येवंकथितंसर्वंमयातत्त्वंचसुन्दरि ॥ कर्मणातेमृतो
भर्त्तागच्छवत्सेयथासुखम् ॥ ३७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेकर्मविपाकेकर्मणःसर्वहेतुत्व
प्रदर्शनंनामचतुर्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ यमस्यवचनंश्रुत्वासावित्रीचपतिव्रता ॥
तुष्टावपरायाभक्त्यातमुवाचमनस्विनी ॥ १ ॥ सावित्र्युवाच ॥ किंकर्म्मवाशुभंधर्म्मराजकिंवाऽशुभंनृणाम् ॥ कर्म्मनिर्मूलय
न्त्येवकेनवा[illegible]सन्तः ॥ २ ॥ कर्म्मणांबीजरूपःकःकोवाकर्म्मफलप्रदः ॥ किंकर्म्मतद्भवेत्केनकोवातद्धेतुरेवच ॥ ३ ॥

सु[illegible]

कोवा [illegible] नवानिर्लिप्तएवच ॥ कोवादेहीकश्चदेहःकोवावैकर्मकारकः ॥ ४ ॥ किंविज्ञानमनोबुद्धिःकेवाप्राणाःशरीरिणाम् ॥ कानीन्द्रियाणिकिंतेषांलक्षणंदेवताश्चकाः ॥ ५ ॥ भोक्ताभोजयिताकोवाकोभोगः काचनिष्कृतिः ॥ कोजीवःपरमात्माकस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ६ ॥ यमउवाच ॥ वेदेनविहितंकर्मतन्मयेमङ्गलंपरम् ॥ अवैदिकन्तुयत्कर्म्मतदेवाशुभमेवच ॥ ७॥ अहैतुकीविष्णुसेवासङ्कल्परहितासताम् ॥ कर्म्मनिर्म्मूलनात्मावैसाचैवहरिभक्तिदा ॥ ८ ॥ हरिभक्तोनरोयश्चसचमुक्तःश्रुतौश्रुतम् ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिशोकभीतिविवर्जितः ॥ ९ ॥ मुक्तिश्चद्विविधासाध्वि श्रुत्युक्तासर्वसम्मता ॥ निर्वाणपददात्रीचहरिभक्तिप्रदानृणाम् ॥ १० ॥ हरिभक्तिस्वरूपांचमुक्तिंवाञ्छन्तिवैष्णवाः ॥ अन्येनिर्वाणरूपांचमुक्तिमिच्छन्तिसाधवः ॥ ॥ ११ ॥ कर्म्मणोबीजरूपश्चसन्ततंतत्फलप्रदः ॥ कर्म्मरूपश्चभगवाञ्छ्रीकृष्णःप्रकृतेःपरः ॥ १२ ॥ सोऽपितद्धेतुरूपश्चकर्म्मतेनभवेत्सति ॥ जीवः कर्म्मफलंभुङ्क्तेआत्मानिर्लिप्तएवच ॥ १३ ॥ आत्मनःप्रतिबिम्बंचदेहीजीवःसएवच ॥ पांचभौतिकरूपश्चदेहोनश्वरएवच॥ १४ ॥ पृथिवीवायुराकाशोजलंतेजस्तथैवच ॥ एतानिसूत्ररूपाणिसृष्टिःसृष्टिविधौहरेः ॥ १५॥ कर्त्ताभोक्ताचदेहीचस्वात्माभोजयितासदा ॥ भोगोविभवभेदश्चनिष्कृतिर्मुक्तिरेवच ॥ १६ ॥ सदसद्भेदबीजञ्चज्ञानंनानाविधंभवेत् ॥ विषयाणांविभागानांभेदबीजञ्चकीर्त्तितम् ॥ १७ ॥ बुद्धिर्विवेचनारूपाज्ञानसंदीपिनीश्रुतौ ॥ वायुभेदाश्चवैप्राणाबलरूपाश्चदेहिनाम् ॥ १८ ॥ इन्द्रियाणांवैप्रवरमीश्वराणांसमूहकम् ॥ प्रेरकंकर्मणांचैवदुर्निवार्य्यञ्चदेहिनाम् ॥ १९ ॥ अनिरूप्यमदृश्यञ्चज्ञानभेदंमनःस्मृतम् ॥ लोचनंश्रवणंघ्राणंत्वग्जिह्वादिकमिन्द्रियम् ॥ २० ॥ अङ्गिनामङ्गरूपञ्चप्रेरकंसर्वकर्मणाम् ॥ रिपुरूपंमित्ररूपंसुखदंदुःखदंसदा ॥ २१ ॥ सूर्य्योवायुश्चपृथिवीवाण्याद्यादेवताःस्मृताः ॥ प्राणदेहादिभृद्योहिसजीवःपरिकीर्त्तितः ॥ २२ ॥ परमात्मापरंब्रह्मनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ कारणंकारणानांचश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ २३ ॥ इत्येवंकथितंसर्वंमयापृष्टंयथागमम् ॥ ज्ञानिनांज्ञानरूपंचगच्छवत्सेयथासुखम् ॥ २४ ॥ सावित्र्युवाच ॥ त्यक्त्वाकयामिकान्तंवात्वांवाज्ञानार्णवंबुधम् ॥ प्रश्नंयद्यत्करोमित्वांतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ २५ ॥ कांकांयोनिंयातिजी

वः कर्मणाकेनवायम ॥ केनवाकर्मणास्वर्गंकेनवानरकंपितः ॥ २६ ॥ केनवाकर्मणामुक्तिः केनभक्तिर्भवेद्धरेः ॥ केनवाकर्मणारोगी
चारोगीकेनकर्मणा ॥ २७ ॥ केनवादीर्घजीवीचकेनाल्पायुश्चकर्म्मणा ॥ केनवाकर्म्मणादुःखीकेनवाकर्म्मणासुखी ॥२८॥ अङ्गहीन
श्चकाणश्चबधिरःकेनकर्म्मणा ॥ अन्धोवाकृपणोवापिप्रमत्तःकेनकर्म्मणा ॥ २९ ॥ क्षिप्तोऽतिलुब्धकश्चैवकेनवानरघातकः ॥ केनसि
द्धिमवाप्नोतिसालोक्यादिचतुष्टयम् ॥ ३० ॥ केनवाब्राह्मणत्वञ्चतपस्वित्वंचकेनवा ॥ स्वर्गभोगादिकंकेनवैकुण्ठंकेनकर्म्मणा ॥ ३१ ॥
गोलोकंकेनवाब्रह्मन्सर्वोत्कृष्टंनिरामयम् ॥ नरकंवाकतिविधंकिंसंख्यंनामकिंतथा ॥ ३२ ॥ कोवाकंनरकंयातिकियन्तंतेषुतिष्ठति ॥
पापिनांकर्म्मणाकेनकोवाव्याधिःप्रजायते ॥ ३३ ॥ यद्यदस्तिमयापृष्टंतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३४ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणे
द्वितीयेप्रकृतिखंडेनारदनारायणसंवादेकर्म्मविपाकेयमोक्त्यनन्तरंसावित्रीप्रश्नोनामपञ्चविंशतितमोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥ नारायण
उवाच ॥ ॥ सावित्रीवचनंश्रुत्वाजगामविस्मयंयमः ॥ प्रहस्यवक्तुमारेभेकर्म्मपाकञ्चजीविनाम् ॥ १ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥
कन्याद्वादशवर्षीयावत्सेत्वंवयसाधुना ॥ ज्ञानन्तेपूर्वविदुषांयोगिनांज्ञानिनांपरम् ॥ २ ॥ सावित्रीवरदानेनत्वंसावित्रीकलासति ॥
प्राप्तापुराभूभृताचतपसातत्समाशुभे ॥ ३ ॥ यथाश्रीःश्रीपतेःक्रोडेभवानीचभवोरसि ॥ यथाराधाचश्रीकृष्णेसावित्रीब्रह्मवक्षसि ॥ ४ ॥
धर्मोरसियथामूर्त्तिःशतरूपामनौयथा ॥ कर्दमेदेवहूतिश्चवसिष्ठेऽरुन्धतीयथा ॥ ५ ॥ अदितिःकश्यपेचापियथाहल्याचगौतमे ॥ यथाश
चीमहेन्द्रेचयथाचन्द्रेचरोहिणी ॥६॥ यथारतिःकामदेवेयथास्वाहाहुताशने ॥ यथास्वधाचपितृषुयथासंज्ञादिवाकरे ॥ ७ ॥ वरुणानीच
वरुणेयज्ञेचदक्षिणायथा ॥ यथाधरावराहेचदेवसेनाचकार्त्तिके ॥ ८ ॥ सौभाग्यासुप्रियात्वञ्चभवसत्यवतिप्रिये ॥ इतितुभ्यंवरंदत्तम
परंचयदीप्सितम् ॥ वृणुदेविमहाभागेसर्वंदास्यामिनिश्चितम् ॥ ९ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ सत्यवदौरसेनैवपुत्राणांशतकंमम ॥
भविष्यतिमहाभागवरमेतन्मदीप्सितम् ॥ १० ॥ मत्पितुःपुत्रशतकंश्वशुरस्यचचक्षुषी ॥ राज्यलाभोभवत्वेववरमेवंमदीप्सितम् ॥ ११ ॥
अन्ते [illegible] यामिहरिमन्दिरम् ॥ समतीतेलक्षवर्षेदेहीमंमेजगत्प्रभो ॥ १२ ॥ जीवकर्म्मविपाकञ्चश्रोतुंकौतूहलञ्चमे ॥ विश्व

विर...र्त्वतुमर्हसि ॥ १३ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ भविष्यतिमहासाध्विसर्वंमानसिकंतव ॥ जीवकर्म्मविपाकश्च कथयामिनिशामय ॥ १४ ॥ शुभानामशुभानाञ्चकर्म्मणांजन्मभारते ॥ पुण्यक्षेत्रेऽत्रसर्वत्रनान्यत्रभुञ्जतेजनाः ॥ १५ ॥ सुरादैत्या दानवाश्चगन्धर्वाराक्षसादयः ॥ नराश्चकर्म्मजनकानसर्वेसमजीविनः ॥ १६ ॥ विशिष्टजीविनःकर्म्मभुञ्जतेसर्वयोनिषु ॥ विशेषतोमान वाश्चभ्रमन्तिसर्वयोनिषु ॥ १७ ॥ शुभाशुभंभुञ्जतेचकर्मपूर्वार्जितंपरम् ॥ शुभेनकर्म्मणायान्तितेस्वर्गादिकमेवच ॥ १८ ॥ कर्म्मणा चाशुभेनैवभ्रमन्तिनरकेषुच ॥ कर्म्मनिर्मूलनेमुक्तिःसाचोक्ताद्विविधामता ॥ १९ ॥ निर्वाणरूपासेवाचकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ रोगीकु कर्म्मणाजीवश्चारोगीशुभकर्म्मणा ॥ २० ॥ दीर्घजीवीचक्षीणायुःसुखीदुःखीचनिश्चितम् ॥ अन्धादयश्चाङ्गहीनाःकुत्सितेनचकर्मणा ॥ ॥ २१ ॥ सिद्ध्यादिकमवाप्नोतिसर्वोत्कृष्टेनकर्म्मणा ॥ सामान्यंकथितंसर्वंविशेषंशृणुसुन्दरि ॥ २२ ॥ सुदुर्लभंसुभोग्यञ्चपुराणेषु श्रुतिष्वपि ॥ २३ ॥ दुर्लभामानवीजातिःसर्वजातिषुभारते ॥ सर्वाभ्योब्राह्मणःश्रेष्ठःप्रशस्तःसर्वकर्म्मसु ॥ २४ ॥ विष्णुभक्तोद्विजश्चै वगरीयान्भारतेततः ॥ निष्कामश्चसकामश्चवैष्णवोद्विविधःसति ॥ २५ ॥ सकामश्चप्रधानश्चनिष्कामोभक्तएवच ॥ कर्मभोगीसका मश्चनिष्कामोनिरुपद्रवः ॥ २६ ॥ सयातिदेहंत्यक्त्वाचपदंविष्णोर्निरामयम् ॥ पुनरागमनंनास्तितेषांनिष्कामिणांसति ॥ २७ ॥ येसे वन्तेचद्विभुजंकृष्णमात्मानमीश्वरम् ॥ गोलोकंयान्तितेभक्तादिव्यरूपविधारिणः ॥ २८ ॥ येचनारायणंभक्ताःसेवन्तेचचतुर्भुजम् ॥ वैकुण्ठंयान्तितेसर्वेदिव्यरूपविधारिणः ॥ २९ ॥ सकामिनोवैष्णवाश्चगत्वावैकुण्ठमेवच ॥ भारतंपुनरायान्तितेषांजन्मद्विजा तिषु ॥ ३० ॥ कालेनतेचनिष्कामाभविष्यन्तिक्रमेणच ॥ भक्तिंचनिर्मलांबुद्धिंतेभ्योदास्यतिनिश्चितम् ॥ ३१ ॥ ब्राह्मणाद्वैष्णवादन्ये सकामाःसर्वजन्मसु ॥ नतेषांनिर्म्मलाबुद्धिर्विष्णुभक्तिविवर्जिताः ॥ ३२ ॥ तीर्थाश्रिताद्विजायेचतपस्यानिरताःसति ॥ तेयान्ति ब्रह्मलोकंचपुनरायान्तिभारतम् ॥ ३३ ॥ स्वधर्म्मनिरताविप्राःसूर्य्यभक्ताश्चभारते ॥ व्रजन्तिसूर्य्यलोकंतेपुनरायान्तिभारतम् ॥ ३४ ॥ स्वधर्म्मनिरताविप्राःशैवाःशाक्ताश्चगाणपाः ॥ तेयान्तिशिवलोकंचपुनरायान्तिभारतम् ॥ ३५ ॥ येविप्राअन्यदेवेष्टाःस्वधर्म्मनिर

ताःसति ॥ तेगत्वाशक्रलोकंचपुनरायान्तिभारतम् ॥ ३६ ॥ हरिभक्ताश्चनिष्कामाःस्वधर्म्मरहिताद्विजाः ॥ तेऽपियान्तिहरेर्लोकं
क्रमाद्भक्तिबलादहो ॥ ३७ ॥ स्वधर्म्मरहिताविप्रादेवान्यसेविनःसदा ॥ भ्रष्टाचाराश्चबालाश्चतेयान्तिनरकंध्रुवम् ॥ ३८ ॥ स्व
धर्म्मनिरताश्चैवंवर्णाश्चत्वारएवच ॥ भवन्त्येवशुभस्यैवकर्म्मणःफलभागिनः ॥ ३९ ॥ स्वधर्म्मरहितास्तेचनरकंयान्तिहिध्रुवम् ॥ भार
तेचभवन्त्येवकर्म्मणःफलभागिनः ॥ ४० ॥ स्वधर्मनिरताविप्राःस्वधर्म्मनिरतायच ॥ कन्यांददतिविप्रायचन्द्रलोकंव्रजन्तिते ॥ ४१ ॥
वसन्तितत्रतेसाध्वियावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ सालङ्कृतायादानेनद्विगुणंफलमुच्यते ॥ ४२ ॥ सकामायान्तितल्लोकंननिष्कामाश्च
वैष्णवाः ॥ तेप्रयान्तिविष्णुलोकंफलसन्धानवर्जिताः ॥ ४३ ॥ गव्यंचरजतंभार्य्यांवस्त्रंसस्यंफलंजलम् ॥ येददत्येवविप्रेभ्यस्त
ल्लोकंहिव्रजन्तिच ॥ ४४ ॥ वसन्तितेचतल्लोकंयावन्मन्वन्तरंसति ॥ कालंचसुचिरंवासंकुर्वन्तितत्रतेजनाः ॥ ४५ ॥ येददतिसुवर्णंच
गांचताम्रादिकंसति ॥ तेयान्तिसूर्य्यलोकंचशुचयेब्राह्मणायच ॥ ४६ ॥ वसन्तितत्रतेलोकेवर्षाणामयुतंसति ॥ विपुलेचचिरंवासंकुर्व
न्तिचनिरामयाः ॥ ४७ ॥ ददातिभूमिंविप्रेभ्योधान्यानिविपुलानिच ॥ सयातिविष्णुलोकञ्चश्वेतद्वीपंमनोहरम् ॥ ४८ ॥ तत्रैवनिवस
त्येवयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ विपुलंविपुलेवासंकरोतिपुण्यवान्सति ॥ ४९ ॥ गृहंददतिविप्राययेजनाभक्तिपूर्वकम् ॥ तेयान्तिसुरलोकञ्च
चिरंतत्रभवन्तिते ॥ ५० ॥ गृहरेणुप्रमाणाब्दंदानंपुण्यदिनेयदि ॥ विपुलंविपुलेवासंकुर्वन्तिमानवाःसति ॥ ५१ ॥ यस्मैयस्मैचदेवाय
योददातिगृहंनरः ॥ सयातितस्यलोकञ्चरेणुमानाब्दमेवच ॥ ५२ ॥ सौधेचतुर्गुणंपुण्यंपूर्त्तेशतगुणंफलम् ॥ प्रकृष्टेऽष्टगुणंतस्मादित्या
हकमलोद्भवः ॥ ५३ ॥ योददातितडागंचसर्वभूतायभारते ॥ सयातिजनलोकंचवर्षाणामयुतंसति ॥ ५४ ॥ वाप्यांफलंशतगुणंप्राप्नो
तिमानवस्ततः ॥ तथासेतुप्रदानेनतडागस्यफलंलभेत् ॥ ५५ ॥ धनुश्चतुःसहस्रेणदैर्घ्यमानेननिश्चितम् ॥ न्यूनावातावतीपस्थेसावा
पीपरिकीर्त्तिता ॥ ५६ ॥ दशवापीसमाकन्याायदिपात्रेप्रदीयते ॥ फलंददातिद्विगुणंयदिसालङ्कृताभवेत ॥ ५७ ॥ तत्फलंचतडागेचप
ङ्कोन्[illegible] सु[illegible]प्याश्चपङ्कोद्धारेणवापीतुल्यफलंलभेत् ॥ ५८ ॥ अश्वत्थवृक्षमारोप्यप्रतिष्ठांचकरोतियः ॥ सयातितपसोलोकं

वर्ष... ॥ ५९ ॥ पुष्पोद्यानंयोददातिसावित्रिसर्वभूतये ॥ सवसेद्ध्रुवलोकेचवर्षाणामयुतंध्रुवम् ॥ ६० ॥ योददातिविमानं
चविष्णवभारतेसति ॥ विष्णुलोकेवसेत्सोऽपियावन्मन्वन्तरंपरम् ॥ ६१ ॥ चित्रयुक्तेचविपुलेफलंतस्यचतुर्गुणम् ॥ रथार्धंशिबिका
दानेफलमेवलभेद्ध्रुवम् ॥ ६२ ॥ योददातिभक्तियुक्तोहरयेदोलमन्दिरम् ॥ विष्णुलोकेवसेत्सोऽपियावन्मन्वन्तरंपरम् ॥ ६३ ॥
राजमार्गंसौधयुक्तंयःकरोतिपतिव्रते ॥ वर्षाणामयुतंसोऽपिशक्रलोकेमहीयते ॥ ६४ ॥ ब्राह्मणेभ्योऽपिदेवेभ्योदानेसमफलंलभेत ॥
यच्चदत्तंहितद्भोक्तुर्नदत्तंनोपतिष्ठते ॥ ६५ ॥ भुक्त्वास्वर्गादिकंसौख्यंपुरायान्तिचभारते ॥ लभेद्विप्रकुलेष्वेवक्रमेणैवोत्तमादिषु ॥
॥ ६६ ॥ भारतेपुण्यवान्विप्रोभुक्त्वास्वर्गादिकंपरम् ॥ पुनःसोऽपिभवेद्विप्रोनपुनःक्षत्रियादयः ॥ ६७ ॥ क्षत्रियोवापिवैश्योवाकल्पको
टिशतेनच ॥ तपसाब्राह्मणत्वंचनप्राप्नोतिश्रुतौश्रुतम् ॥ ६८ ॥ स्वधर्मरहिताविप्रानानायोनिंव्रजन्तिच ॥ भुक्त्वाचकर्मभोगंचविप्रयो
निंलभेत्पुनः ॥ ६९ ॥ माभुक्तंक्षीयतेकर्म्मकल्पकोटिशतैरपि ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकल्पकोटिशतैरपि ॥ ७० ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यं
कृतंकर्म्मशुभाशुभम् ॥ देवतीर्थेसहायेनकायव्यूहेनशुध्यति ॥ ७१ ॥ एतत्तेकथितंसर्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ७२ ॥ इति श्रीब्रह्म
वैवर्त्तेमहापुराणेनारदनारायणसंवादेप्रकृतिखण्डेसावित्र्युपाख्यानेकर्म्मविपाकेकर्मानुरूपस्थानगमनंनामषड्विंशतितमोऽध्यायः ॥२६॥
॥ सावित्र्युवाच ॥ प्रयान्तिस्वर्गमन्यंचयेनयेनैवकर्म्मणा ॥ मानवाःपुण्यवन्तश्चतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ यमउवाच ॥ अन्नदानं
चविप्राययःकरोतिचभारते ॥ अन्नप्रमाणवर्षंचशक्रलोकेमहीयते ॥ २ ॥ अन्नदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति ॥ नात्रपात्रपरीक्षास्यान्न
कालनियमःक्वचित् ॥ ३ ॥ देवेभ्योब्राह्मणेभ्योवाददातिचासनंयदि ॥ महीयतेवह्निलोकेवर्षाणामयुतंध्रुवम् ॥ ४ ॥ योददातिचविप्रा
यदिव्यांधेनुंपयस्विनीम् ॥ तल्लोममानवर्षंचवैकुण्ठेचमहीयते ॥ ५ ॥ चतुर्गुणंपुण्यदिनेतीर्थेशतगुणंफलम् ॥ दानंनारायणक्षेत्रेफलंको
टिगुणंभवेत् ॥ ६ ॥ गांयोददातिविप्रायभारतेभक्तिपूर्वकम् ॥ वर्षाणामयुतंचैवचन्द्रलोकेमहीयते ॥ ७ ॥ यश्चोभयमुखीदानंकरोतिब्राह्म
णायच ॥ तल्लोममानवर्षंचवैकुण्ठेचमहीयते ॥८॥ योददातिब्राह्मणायशालिग्रामंसवस्त्रकम् ॥ महीयतेसवैकुण्ठेयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥९॥

योददातिब्राह्मणायछत्रंचसुमनोहरम् ॥ वर्षाणामयुतंसोऽपिमोदतेवरुणालये ॥ १० ॥ विप्रायपादुकायुग्मंयोददातिचभारते ॥
महीयतेवायुलोकेवर्षाणामयुतंसति ॥ ११ ॥ योददातिब्राह्मणायशय्यांदिव्यांमनोहराम् ॥ महीयतेचन्द्रलोकेयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ १२ ॥
योददातिप्रदीपश्चदेवायब्राह्मणायच ॥ यावन्मन्वन्तरंसोऽपिब्रह्मलोकेमहीयते ॥ १३ ॥ सम्प्राप्यमानवींयोनिंचक्षुष्मांश्चभवेद्ध्रुवम् ॥
नयातियमलोकंचतेनपुण्येनसुन्दरि ॥ १४ ॥ करोतिगजदानञ्चयोहिविप्रायभारते ॥ यावदिन्द्रादिदेवस्यलोकेचार्धासनेवसेत् ॥ १५ ॥
भारतेयोऽश्वदानंचकरोतिब्राह्मणायच ॥ मोदतेवारुणेलोकेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ १६ ॥ प्रकृष्टांशिबिकांयोहिददातिब्राह्मणायच ॥
महीयतेविष्णुलोकेयावन्मन्वन्तरंसति ॥ १७ ॥ योददातिचविप्रायव्यजनंश्वेतचामरम् ॥ महीयतेवायुलोकेवर्षाणामयुतंध्रुवम् ॥
॥ १८ ॥ धान्याचलंयोददातिब्राह्मणायचभारते ॥ सचधान्यप्रमाणाब्दंविष्णुलोकेमहीयते ॥ १९ ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्यचिरजीवी
भवेत्सुखी ॥ दाताग्रहीतातौद्वौचध्रुवंवैकुण्ठगामिनौ ॥ २० ॥ सततंश्रीहरेर्नामभारतेयोजपेन्नरः ॥ सएवचिरजीवीचततोमृत्युःपला
यते ॥ २१ ॥ योनरोभारतेवर्षेदोलनंकारयेद्धरेः ॥ पूर्णिमारजनीशेषेजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ २२ ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायात्यन्तेविष्णु
मन्दिरम् ॥ निश्चितंनिवसेत्तत्रशतमन्वन्तरावधि ॥ २३ ॥ फलमुत्तरफाल्गुन्यांततोऽपिद्विगुणंभवेत् ॥ कल्पान्तजीवीसभवेदित्याह
कमलोद्भवः ॥ २४ ॥ तिलदानंब्राह्मणाययःकरोतिचभारते ॥ तिलप्रमाणवर्षञ्चमोदतेविष्णुमंदिरे ॥ २५ ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्य
चिरजीवीभवेत्सुखी ॥ ताम्रपात्रस्थदानेनद्विगुणञ्चफलंलभेत् ॥ २६ ॥ सालंकृताञ्चभोग्याञ्चसवस्त्रांसुन्दरींप्रियाम् ॥ योददातिब्राह्मणा
यभारतेचपतिव्रताम् ॥ २७ ॥ महीयतेचन्द्रलोकेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ तत्रस्वर्वेश्ययासार्द्धंमोदतेचदिवानिशम् ॥ २८ ॥ ततोगन्धर्व
लोकेचवर्षाणामयुतंसति ॥ दिवानिशंकौतुकेनचोर्वश्यासहमोदते ॥ २९ ॥ ततोजन्मसहस्रञ्चप्राप्नोतिसुन्दरींप्रियाम् ॥ सतींसौभाग्य
युक्ताञ्चकोमलांप्रियवादिनीम् ॥ ३० ॥ ददातिसफलंवृक्षंब्राह्मणायचयोनरः ॥ फलप्रमाणवर्षञ्चशक्रलोकेमहीयते ॥ ३१ ॥ पुनःस्व
योनिं[illegible]सु[illegible]म् ॥ सफलानाञ्चवृक्षाणांसहस्रंचप्रशंसितम् ॥ ३२ ॥ केवलंफलदानंचब्राह्मणायददातियः ॥ सुचिरंस्वर्ग

वासश्च [illegible] ॥ ३३ ॥ नानाद्रव्यसमायुक्तंनानासस्यसमन्वितम् ॥ ददातियश्चविप्रायभारतेविपुलंगृहम् ॥ ३४ ॥ कुबेरलोकेवसतिसचमन्वन्तरावधि ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्यमहांश्चधनवान्भवेत् ॥ ३५ ॥ योजनःसस्यसंयुक्तांभूमिंचरुचिरांसति ॥ ददातिभक्त्याविप्रायपुण्यक्षेत्रेचवासति ॥ ३६ ॥ महीयतेसवैकुण्ठेमन्वन्तरशतंध्रुवम् ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यमहांश्चभूमिवान्भवेत् ॥ ३७ ॥ तंनत्यजतिभूमिश्चजन्मनांशतकंपरम् ॥ श्रीमांश्चधनवांश्चैवपुत्रवांश्चप्रजेश्वरः ॥ ३८ ॥ सप्रजंचप्रकृष्टंचग्रामंदद्याद्द्विजातये ॥ लक्षमन्वन्तरंचैववैकुण्ठेसमहीयते ॥ ३९ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यग्रामलक्षंलभेद्ध्रुवम् ॥ नजहातिचतंपृथ्वीजन्मनांलक्षमेवच ॥ ४० ॥ सप्रजंसुप्रकृष्टंचपक्वसस्यसमन्वितम् ॥ नानापुष्करिणीवृक्षंफलभोगसमन्वितम् ॥ ४१ ॥ नगरंयश्चविप्रायददातिभारतेभुवि ॥ महीयतेसवैकुण्ठेदशलक्षेन्द्रकालकम् ॥ ४२ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यराजेन्द्रोभारतेभवेत् ॥ नगराणांचनियुतंलभतेनात्रसंशयः ॥ ४३ ॥ धरातंनजहात्येवजन्मनांनियुतंध्रुवम् ॥ परमैश्वर्य्यसंयुक्तोभवेदेवमहीतले ॥ ४४ ॥ नगराणांचशतकंदेशंयोहिद्विजातये ॥ सुप्रकृष्टप्रजायुक्तंददातिभक्तिपूर्वकम् ॥ ४५ ॥ वापीतडागसंयुक्तंनानावृक्षसमन्वितम् ॥ महीयतेसवैकुण्ठेकोटिमन्वन्तरावधि ॥ ४६ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यजम्बूद्वीपपतिर्भवेत् ॥ परमैश्वर्य्यसंयुक्तोयथाशक्रस्तथाभुवि ॥ ४७ ॥ महीतंनजहात्येवजन्मनांकोटिमेवच ॥ कल्पान्तजीवीसभवेद्राजराजेश्वरोमहान् ॥ ४८ ॥ स्वाधिकारंसमग्रंचयोददातिद्विजातये ॥ चतुर्गुणंफलंचातोभवेत्तस्यनसंशयः ॥ ॥ ४९ ॥ जम्बूद्वीपंयोददातिब्राह्मणायपतिव्रते ॥ फलंशतगुणंचातोभवेत्तस्यनसंशयः ॥ ५० ॥ सप्तद्वीपमहीदातुःसर्वतीर्थानुसेविनः ॥ सर्वेषांतपसांकर्त्तुःसर्वोपवासकारिणः ॥ ५१ ॥ सर्वदानप्रदातुश्चसर्वसिद्धेश्वरस्यच ॥ अस्त्येवपुनरावृत्तिर्नभक्तस्यहरेरहो ॥ ५२ ॥ असंख्यब्रह्मणांपातंपश्यंतिवैष्णवाःसति ॥ निवसन्तिहिगोलोकेवैकुण्ठेवाहरेःपदे ॥ ५३ ॥ विष्णुमन्त्रोपासकश्चविहायमानवींतनुम् ॥ बिभर्त्तिदिव्यरूपंचजन्ममृत्युजरापहम् ॥ ५४ ॥ लब्ध्वाविष्णोश्चसारूप्यंविष्णुसेवांकरोतिच ॥ सचपश्यतिगोलोकेह्यसंख्यंप्राकृतंलयम् ॥ ५५ ॥ नश्यन्तिदेवाःसिद्धाश्चविश्वानिनिखिलानिच ॥ कृष्णभक्तानश्यन्तिजन्ममृत्यु

जराहराः ॥ ५६ ॥ कार्त्तिकेतुलसीदानंकरोतिहरयेचयः ॥ युगंपत्रप्रमाणंचमोदतेहरिमन्दिरे ॥ ५७ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यह
रिभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ सुखीचचिरजीवीचसभवेद्भारतेभुवि ॥ ५८ ॥ घृतप्रदीपंहरयेकार्त्तिकेयोददातिच ॥ पलप्रमाणंवर्षंच
मोदतेहरिमन्दिरे ॥ ५९ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यविष्णुभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ महाधनाढ्यःसभवेच्चक्षुष्मांश्चैवदीप्तिमान् ॥ ६० ॥ माघे
यःस्नातिगङ्गायामरुणोदयकालतः ॥ युगषष्टिसहस्राणिमोदतेहरिमन्दिरे ॥ ६१ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यविष्णुभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥
जितेन्द्रियाणांप्रवरःसभवेद्भारतेभुवि ॥६२॥ माघेयःस्नातिगङ्गायांप्रयागेचारुणोदये ॥ वैकुण्ठेमोदतेसोऽपिलक्षमन्वन्तरावधि ॥६३॥
पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यविष्णुमन्त्रंलभेद्ध्रुवम् ॥ त्यक्त्वाचमानुषंदेहंपुनर्यातिहरेःपदम् ॥ ६४ ॥ नास्तितत्पुनरावृत्तिर्वैकुण्ठाच्चम
हीतले ॥ करोतिहरिदास्यञ्चलब्ध्वासारूप्यमेवच ॥ ६५ ॥ नित्यस्नायीचगङ्गायांसपूतःसूर्य्यवद्भुवि ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यलभतेनिश्चि
तंफलम् ॥ ६६ ॥ तस्यैवपादरजसासद्यःपूतावसुन्धरा ॥ मोदतेसचवैकुण्ठेयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ६७ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यतपस्वि
प्रवरोभवेत् ॥ स्वधर्मनिरतःशुद्धोविद्वांश्चसुजितेन्द्रियः ॥ ६८ ॥ मीनकर्कटयोर्मध्येगाढंतपतिभास्करे ॥ भारतेयोददात्येवजलमेवसुवा
सितम् ॥ ६९ ॥ मोदतेसचवैकुण्ठेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यसुखीनिष्कपटोभवेत् ॥७०॥ वैशाखेहरयेभक्त्यायोददा
तिचचन्दनम् ॥ युगषष्टिसहस्राणिमोदतेविष्णुमन्दिरे ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यरूपवांश्चसुखीभवेत् ॥ ७१ ॥ वैशाखेसक्तुदानञ्चयःकरो
तिद्विजातये ॥ सक्तुरेणुप्रमाणाब्दंमोदतेविष्णुमन्दिरे ॥ ७२ ॥ करोतिभारतेयोहिकृष्णजन्माष्टमीव्रतम् ॥ शतजन्मकृतात्पापान्मु
च्यते नात्रसंशयः ॥ ७३ ॥ वैकुण्ठेमोदतेसोऽपियावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यकृष्णभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ७४ ॥ इहैवभारते
वर्षेशिवरात्रिंकरोतियः ॥ मोदतेशिवलोकेचसप्तमन्वन्तरावधि ॥ ७५ ॥ शिवायशिवरात्रौचबिल्वपत्रंददातियः ॥ पत्रप्रमाणञ्चयु
गंमोदतेशिवमंदिरे ॥ ७६ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यशिवभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ विद्यावान्पुत्रवाञ्छ्रीमान्प्रजावान्भूमिवान्भवेत् ॥ ७७ ॥
चैत्रमा[illegible] सु[illegible]र्त्तयेद्व्रती ॥ करोतिनर्त्तनंभक्त्यावेत्रपाणिर्दिवानिशम् ॥ ७८ ॥ मासंवाप्यर्द्धमासंवादशसप्तदिनानिवा ॥

दिनभ[illegible]महीयते ॥ ७९ ॥ श्रीरामनवमींयोहिकरोतिभारतेनरः ॥ सप्तमन्वन्तरंयावन्मोदतेविष्णुमन्दिरे ॥ ८० ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यरामभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ जितेन्द्रियाणांप्रवरोमहांश्चधार्मिकोभवेत् ॥ ८१ ॥ शारदीयांमहापूजांप्रकृतेर्यःकरोतिच ॥ महिषैश्छागलैर्मेषैरिक्षुकूष्माण्डकैस्तथा ॥ ८२ ॥ नैवेद्यैरुपहारैश्चधूपदीपादिभिस्तथा ॥ नृत्यगीतादिभिर्वाद्यैर्नानाकौतुकमङ्गलैः ॥ ॥ ८३ ॥ शिवलोकेवसेत्सोऽपिसप्तमन्वन्तरावधि ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यबुद्धिंचनिर्मलांलभेत् ॥ ८४ ॥ अचलांश्रियमाप्नोतिपुत्रपौत्रादिवर्द्धिनीम् ॥ महाप्रभावयुक्तश्चगजवाजिसमन्वितः ॥ ८५ ॥ राजराजेश्वरःसोऽपिभवेदेवनसंशयः ॥ भाद्रशुक्लाष्टमींप्राप्यमहालक्ष्मीञ्चयोऽर्चयेत् ॥ ८६ ॥ नित्यंभक्त्यापक्षमेकंपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ दत्त्वातस्यैप्रकृष्टानिचोपचाराणिषोडश ॥ ८७ ॥ वैकुण्ठेमोदतेसोऽपियावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ पुनःस्वयोनिंसंप्राप्यराजराजेश्वरोभवेत् ॥ ८८ ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमायाञ्चकृत्वातुरासमण्डलम् ॥ गोपानांशतकंकृत्वागोपीनांशतकंतथा ॥ ८९ ॥ शिलायांप्रतिमायांवाश्रीकृष्णंराधयासह ॥ भारतेपूजयेद्दत्त्वाचोपचाराणिषोडश ॥ ९० ॥ गोलोकेचवसेत्सोऽपियावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ भारतंपुनरागत्यहरिभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ९१ ॥ क्रमेणसुदृढांभक्तिंलब्ध्वामन्त्रंहरेरपि ॥ देहंत्यक्त्वाचगोलोकंपुनरेवप्रयातिसः ॥ ९२ ॥ तत्रकृष्णस्यसारूप्यंसंप्राप्यपार्षदोभवेत् ॥ पुनस्तत्पतनंनास्तिजरामृत्युहरोमहान् ॥ ॥ ९३ ॥ शुक्लांवाप्यथवाकृष्णांकरोत्येकादशींचयः ॥ वैकुण्ठेमोदतेसोपियावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ९४ ॥ भारतंपुनरागत्यहरिभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ पुनर्यातिचवैकुण्ठंनतस्यपतनंभवेत् ॥ ९५ ॥ भाद्रेशुक्लेचद्वादश्यांयःशक्रंपूजयेन्नरः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिशक्रलोकेमहीयते ॥ ९६ ॥ रविवारेऽर्कसंक्रान्त्यांसप्तम्यांशुक्लपक्षतः ॥ सम्पूज्यार्कंहविष्यान्नंयःकरोतिचभारते ॥ ९७ ॥ महीयतेसोऽर्कलोकेयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ भारतंपुनरागत्यचारोगीश्रीयुतोभवेत् ॥ ९८ ॥ ज्येष्ठशुक्लचतुर्दश्यांसावित्रींयोहिपूजयेत् ॥ महीयतेब्रह्मलोके सप्तमन्वन्तरावधि ॥ ९९ ॥ पुनर्महींसमागत्यश्रीमानतुलविक्रमः ॥ चिरजीवीभवेत्सोऽपिज्ञानवान्सम्पदायुतः ॥ १०० ॥ माघस्यशुक्लपंचम्यां

१ कृष्णइतिपाठः ।

पूजयेद्यः सरस्वतीम् ॥ संयतोभक्तितोदत्त्वाचोपचाराणिषोडश ॥ १०१ ॥ महीयतेसवैकुण्ठेयावद्ब्रह्मदिवानिशम् ॥ संप्राप्यचपुन
र्जन्मसभवेत्कविपण्डितः ॥ १०२ ॥ गांसुवर्णादिकंयोहिब्राह्मणायददातिच ॥ नित्यंजीवनपर्य्यन्तंभक्तियुक्तश्चभारते ॥ १०३ ॥ गवां
लोमप्रमाणाब्दंद्विगुणंविष्णुमन्दिरे ॥ मोदतेहरिणासार्द्धंक्रीडाकौतुकमङ्गलैः ॥ १०४ ॥ ततःपुनरिहागत्यविष्णुभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ततः
पुनरिहागत्यराजराजेश्वरोभवेत् ॥ गोमांश्चपुत्रवान्विद्वाञ्ज्ञानवान्सर्वतःसुखी ॥ १०५ ॥ भोजयेद्योहिमिष्टान्नंब्राह्मणेभ्यश्चभारते ॥ विप्र
लोमप्रमाणाब्दंमोदतेविष्णुमन्दिरे ॥१०६॥ ततःपुनरिहागत्यससुखीधनवान्भवेत् ॥ विद्वान्सुचिरजीवीचश्रीमानतुलविक्रमः ॥१०७॥
योवक्तिवाददात्येवहरेर्नामानिभारते ॥ युगनामप्रमाणंचविष्णुलोकेमहीयते ॥ १०८ ॥ ततःपुनरिहागत्यविष्णुभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ यदि
नारायणक्षेत्रेफलंकोटिगुणंलभेत् ॥ १०९ ॥ नाम्नांकोटिंहरेर्योहिक्षेत्रेनारायणेजपेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोजीवन्मुक्तोभवेद्ध्रुवम् ॥
॥ ११० ॥ लभतेनपुनर्जन्मवैकुण्ठेसमहीयते ॥ लभेद्विष्णोश्चसारूप्यंनतस्यपतनंभवेत् ॥ १११ ॥ यःशिवंपूजयेन्नित्यंकृत्वालिङ्गञ्च
पार्थिवम् ॥ यावज्जीवनपर्य्यन्तंसयातिशिवमन्दिरम् ॥ ११२॥ मृदांरेणुप्रमाणाब्दंशिवलोकेमहीयते ॥ ततःपुनरिहागत्यराजेन्द्रोभारते
भवेत् ॥ ११३ ॥ शिलांचयोऽर्चयेन्नित्यंशिलातोयञ्चभक्षति ॥ महीयतेसवैकुण्ठेयावद्वैब्रह्मणःशतम् ॥ ११४ ॥ ततोलब्ध्वापुनर्ज
न्महरिभक्तिंसुदुर्लभाम् ॥ महीयतेविष्णुलोकेनतस्यपतनंभवेत् ॥ ११५ ॥ तपांसिचैवसर्वाणिव्रतानिनिखिलानिच ॥ कृत्वातिष्ठति
वैकुण्ठेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ११६ ॥ ततोलब्ध्वापुनर्जन्मराजेन्द्रोभारतेभवेत् ॥ ततोमुक्तोभवेत्पश्चात्पुनर्जन्मनविद्यते ॥
॥ ११७ ॥ यःस्नातिसर्वतीर्थेषुभुविकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥ सचनिर्वाणतांयातिनतज्जन्मभवेद्भुवि ॥ ११८ ॥ पुण्यक्षेत्रेभारतेचयोऽश्व
मेधंकरोतिच ॥ अश्वलोमप्रमाणाब्दंशक्रस्यार्द्धासनेवसेत् ॥ ११९ ॥ चतुर्गुणंराजसूयेफलमाप्नोतिमानवः ॥ नरमेधेऽश्वमेधा
र्द्धंगोमेधेचतदेवच ॥ १२० ॥ पुत्रेष्टौचतदर्द्धंचसुपुत्रञ्चलभेद्ध्रुवम् ॥ लभतेलाङ्गलेष्टौचगोमेधसदृशंफलम् ॥ १२१ ॥ तत्समानञ्च

१ ...
सु...

विप्रेष्टौ [illegible] फलम् ॥ पद्मयज्ञेतदर्द्धश्चफलमाप्नोतिमानवः ॥ १२२ ॥ विशोकेचविशोकंचपद्माद्र्धंस्वर्गमश्नुते ॥ विजयेविजयीराजास्वर्गेपद्मसमंलभेत् ॥ १२३ ॥ प्राजापत्येप्रजालाभोभूवृद्धिर्भूभृतांभवेत् ॥ इहराजश्रियंलब्ध्वापद्माद्र्धंस्वर्गमश्नुते ॥ ऋद्धियागेमहैश्वर्य्यंस्वर्गेपद्मसमंभवेत् ॥ १२४ ॥ विष्णुयज्ञःप्रधानंचसर्वयज्ञेषुसुन्दरि ॥ ब्रह्मणाचकृतःपूर्वंमहासम्भारसंयुतः ॥ १२५ ॥ बभूवकलहोयत्रदक्षशङ्करयोःसति ॥ शेपुश्चनन्दिनंविप्रानन्दीविप्रांश्चकोपतः ॥ १२६ ॥ यतोहेतोर्दक्षयज्ञंबभञ्जचन्द्रशेखरः ॥ चकारविष्णुयज्ञंचपुरादक्षप्रजापतिः ॥१२७॥ धर्मश्चकश्यपश्चैवशेषश्चापिचकर्दमः ॥ स्वायम्भुवोमनुश्चैवतत्पुत्रश्चप्रियव्रतः ॥१२८॥ शिवःसनत्कुमारश्चकपिलश्चध्रुवस्तथा ॥ राजसूयसहस्राणांसमृद्धयाचक्रतुर्भवेत ॥ १२९ ॥ राजसूयसहस्राणांफलमाप्नोतिनिश्चितम् ॥ विष्णुयज्ञात्परोयज्ञोनास्तिवेदेफलप्रदः ॥१३०॥ बहुकल्पान्तजीवीचजीवन्मुक्तोभवेद्ध्रुवम् ॥ ज्ञानेनतेजसाचैवविष्णुतुल्योभवेदिह ॥ १३१ ॥ देवानांचयथाविष्णुर्वैष्णवानांयथाशिवः ॥ शास्त्राणांचयथावेदाआश्रमाणांचब्राह्मणाः ॥ १३२ ॥ तीर्थानांचयथागङ्गापवित्राणांचवैष्णवाः ॥ एकादशीव्रतानांचपुष्पाणांतुलसीयथा ॥१३३॥ नक्षत्राणांयथाचन्द्रःपक्षिणांगरुडोयथा ॥ यथास्त्रीणांचप्रकृतिराधाराणांवसुन्धरा ॥ १३४ ॥ शीघ्रगानांचेन्द्रियाणांचञ्चलानांयथामनः ॥ प्रजापतीनांब्रह्माचप्रजेशानांप्रजापतिः ॥ १३५ ॥ वृन्दावनंवनानांचवर्षाणांभारतंयथा ॥ श्रीमतांचयथाश्रीश्चविदुषांचसरस्वती ॥ १३६ ॥ पतिव्रतानांदुर्गाचसौभाग्यानांचराधिका ॥ विष्णुयज्ञस्तथावत्सेयज्ञेषुचमहानिति ॥ १३७ ॥ अश्वमेधशतेनैवशक्रत्वंलभतेध्रुवम् ॥ सहस्रेणविष्णुपदंसंप्रापपृथुरेवच ॥ १३८ ॥ स्नानञ्चसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षणम् ॥ सर्वेषांचव्रतानांचतपसांफलमेवच ॥ १३९ ॥ पाठश्चतुर्णांवेदानांप्रादक्षिण्यंभुवस्तथा ॥ फलंबीजमिदंसर्वंमुक्तिदंकृष्णसेवनम् ॥ १४० ॥ पुराणेषुचवेदेषुचेतिहासेषुसर्वतः ॥ निरूपितंसारभूतंकृष्णपादाम्बुजार्चनम् ॥ १४१ ॥ तद्वर्णनञ्चतद्ध्यानंतन्नामगुणकीर्त्तनम् ॥ तत्स्तोत्रंस्मरणञ्चैववन्दनंजपएवच ॥ १४२ ॥ तत्पादोदकनैवेद्यभक्षणंनित्यमेवच ॥ सर्वसम्मतमित्येवंसर्वेप्सितमिदंसति ॥ १४३ ॥ भजकृष्णंपरंब्रह्मनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ गृहाणस्वामिनंवत्सेसुखंगच्छस्वमन्दिरम् ॥ १४४ ॥ एतत्तेकथितंसर्वंवि

पाकंकर्मणांनृणाम् ॥ सर्वेप्सितंसर्वमतंपरंतत्त्वप्रदंनृणाम् ॥ १४५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेनारदनारायणसंवादेप्रकृतिखण्डेसा
वित्रीयमसंवादेसावित्र्युपाख्यानेशुभकर्मविपाकप्रकथनंनामसप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥ २७ ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥
हरेरुत्कीर्त्तनंश्रुत्वासावित्रीयमवक्रतः ॥ साश्रुनेत्रासपुलकायमंपुनरुवाचसा ॥१॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ हरेरुत्कीर्त्तनंधर्मस्वकुलोद्धा
रकारणम् ॥ श्रोतॄणांचैववक्तॄणांजन्ममृत्युजराहरम् ॥ २ ॥ दानानांचव्रतानांचसिद्धीनांतपसांपरम् ॥ योगानांचैववेदानांसेवनंकीर्त्तनं
हरेः ॥ ३ ॥ मुक्तत्वममरत्वंवासर्वसिद्धित्वमेववा ॥ श्रीकृष्णसेवनस्यैवकलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥ ४ ॥ भजामिकेनविधिनाश्रीकृष्णंप्र
कृतेःपरम् ॥ मूढांमामबलांतातवदवेदविदांवर ॥ ५ ॥ शुभकर्म्मविपाकश्चश्रुतंनृणांमनोहरम् ॥ कर्म्माशुभविपाकश्चतन्मेव्याख्यातुम
र्हसि ॥ ६ ॥ इत्युक्त्वासासतीब्रह्मन्भक्तिनम्रात्मकन्धरा ॥ तुष्टावधर्म्मराजश्चवेदोक्तेनस्तवेनच ॥ ७ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ तप
साधर्म्ममाराध्यपुष्करेभास्करःपुरा ॥ धर्मांशंयंसुतंप्रापधर्मराजंनमाम्यहम् ॥ ८ ॥ समतासर्वभूतेषुयस्यसर्वस्यसाक्षिणः ॥ अतोयन्ना
मशमनमितितंप्रणमाम्यहम् ॥ ९ ॥ येनान्तश्चकृतोविश्वेसर्वेषांजीविनांपरम् ॥ कर्मानुरूपकालेनतंकृतान्तंनमाम्यहम् ॥ १० ॥ विभ
र्तिदण्डंदण्डचायपापिनांशुद्धिहेतवे ॥ नमामितंदण्डधरंयःशास्तासर्वकर्म्मणाम् ॥ ११ ॥ विश्वेयःकलयत्येवसर्वायुश्चापिसन्ततम् ॥
अतीवदुर्निवार्य्यश्चतंकालंप्रणमाम्यहम् ॥ १२ ॥ तपस्वीवैष्णवोधर्म्मीसंयमीविजितेन्द्रियः ॥ जीविनांकर्म्मफलदंतंयमंप्रणमाम्यहम्
॥ १३ ॥ स्वात्मारामश्चसर्वज्ञोमित्रंपुण्यकृतांभवेत् ॥ पापिनांक्लिशदोयश्चपुण्यंमित्रंनमाम्यहम् ॥ १४ ॥ यज्जन्मब्रह्मणोवंशेज्वलन्तंब्रह्म
तेजसा ॥ योध्यायतिपरंब्रह्मब्रह्मवंशंनमाम्यहम् ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वासाचसावित्रीप्रणनामयमंमुने ॥ यमस्तांविष्णुभजनंकर्म्मपाकमुवा
चह ॥ १६ ॥ इदंयमाष्टकंनित्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ यमात्तस्यभयंनास्तिसर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥ महापापीयदिपठेन्नित्यंभ
क्त्याचनारद ॥ यमःकरोतितंशुद्धंकायव्यूहेननिश्चितम् ॥ १८ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसावि
त्रीकृतय[illegible]र्विंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ यमस्तस्यैविष्णुमन्त्रंदत्त्वाचविधि

पूर्वकम् ॥ ... नाकश्चतामुवाचरवेःसुतः ॥ १ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ शुभकर्म्मविपाकञ्चश्रुतंनानाविधंसति ॥ कर्माशुभविपाकञ्चकथयामिनिशामय ॥ २ ॥ नानाप्रकारंस्वर्गंचयातिजीवःसुकर्म्मणा ॥ कुकर्म्मणाचनरकंयातिनानाविधंनरः ॥३॥ नरकाणांचकुण्डानिसन्तिनानाविधानिच ॥ नानापुराणभेदेननामभेदानितानिच ॥४ ॥ विस्तृतानिगभीराणिक्लेशदानिचजीविनाम् ॥ भयङ्कराणिघोराणिहेवत्सेकुत्सितानिच ॥५॥ षडशीतिश्चकुण्डानिसंयमन्यांचसन्तिच ॥ निबोधतेषांनामानिप्रसिद्धानिश्रुतौसति ॥ ॥ ६ ॥ वह्निकुण्डंततकुण्डंक्षारकुण्डंभयानकम् ॥ विट्कुण्डंमूत्रकुण्डञ्चश्लेष्मकुण्डञ्चदुःसहम् ॥ ७ ॥ गरकुण्डंदूषिकाकुण्डंवसाकुण्डंतथैवच ॥ शुक्रकुण्डमसृक्कुण्डमश्रुकुण्डञ्चकुत्सितम् ॥ ८ ॥ कुण्डंगात्रमलानांचकर्णविट्कुण्डमेवच ॥ मज्जाकुण्डंमांसकुण्डंनखकुण्डञ्चदुस्तरम् ॥ ९ ॥ लोम्नांकुण्डंकेशकुण्डमस्थिकुण्डञ्चदुःखदम् ॥ ताम्रकुण्डंलौहकुण्डंप्रतप्तंक्लेशदंमहत् ॥ १० ॥ तीक्ष्णकण्टककुण्डञ्चविषकुण्डञ्चविघ्नदम् ॥ धर्म्मकुण्डंतप्तसुराकुंडंचापिप्रकीर्त्तितम् ॥ ११॥ प्रतप्ततैलकुण्डंचदन्तकुण्डंचदुर्वहम् ॥ कृमिकुण्डंपूयकुण्डंसर्पकुण्डंदुरन्तकम् ॥ १२॥ मशकुंडंदंशकुण्डंभीमंगरलकुण्डकम् ॥ कुण्डञ्चवज्रदंष्ट्राणांवृश्चिकानाञ्चसुव्रते ॥ १३॥ शरकुण्डंशूलकुण्डंखड्गकुण्डञ्चभीषणम् ॥ गोलकुण्डंनक्रकुण्डंकाककुंण्डंशुचास्पदम् ॥१४॥ सञ्चालकुण्डंवाजकुण्डंबन्धकुण्डंसुदुस्तरम् ॥ तप्तपाषाणकुण्डंचतीक्ष्णपाषाणकुण्डकम् ॥ १५ ॥ लालाकुण्डमसिकुण्डंचूर्णकुण्डंसुदारुणम् ॥ चक्रकुण्डंवज्रकुण्डंकूर्म्मकुण्डंमहोल्बणम् ॥ १६ ॥ ज्वालाकुण्डंभस्मकुण्डंपूतिकुण्डंचसुन्दरि ॥ तप्तसूर्यमसीपत्रंक्षुरधारंसुचीमुखम् ॥१७॥ गोधामुखंनक्रमुखंगजदंशंचगोमुखम् ॥ कुम्भीपाकंकालसूत्रमवटोदमरुन्तुदम् ॥ १८ ॥ पांशुभोजंपाशवेष्टंशूलप्रोतंप्रकम्पनम् ॥ उल्कामुखमन्धकूपंवेधनंदण्डताडनम् ॥ १९ ॥ जालबन्धंदेहचूर्णंदलनंशोषणङ्करम् ॥ सर्पज्वालामुखंजिह्मधूमान्धंनागवेष्टनम् ॥ २० ॥ कुण्डान्येतानिसावित्रिपापिनांक्लेशदानिच ॥ नियुक्तैःकिङ्करगणैरक्षितानिचसन्ततम् ॥ २१ ॥ दण्डहस्तैःशूलहस्तैःपाशहस्तैर्भयङ्करैः ॥ शक्तिहस्तैर्गदाहस्तैर्मदमत्तैश्चदारुणैः ॥ २२ ॥ तमोयुक्तैर्दयाहीनैर्दुर्निवार्य्यैचसर्वतः ॥ तेजस्विभिश्चनिःशङ्कैस्ताम्रपिङ्गललोचनैः ॥ २३ ॥ योगयुक्तैः

सिद्धयोगैर्नानारूपधरैर्वरैः ॥ आसन्नमृत्युभिर्दृष्टैःपापिभिःसर्वजीविभिः ॥ २४ ॥ स्वकर्म्मनिरतैःशैवैःशाक्तैःसौरैश्चगाणपैः ॥
अदृष्टैःपुण्यकृद्भिश्चसिद्धयोगिभिरेवच ॥ २५ ॥ स्वधर्म्मनिरतैर्वापिविरतैर्वास्वतन्त्रकैः ॥ बलवद्भिश्चनिःशङ्कैःस्वप्नदृष्टैश्चवैष्णवैः
॥ २६ ॥ एतत्तेकथितंसाध्विकुंडसंख्यानिरूपणम् ॥ येषांनिवासोयत्कुंडेनिबोधकथयामिते ॥ २७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणे
नारदनारायणसंवादेप्रकृतिखण्डेसावित्र्युपाख्यानेयमसावित्रीसंवादेनरककुंडसंख्यानंनामैकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ छ ॥
॥ यमउवाच ॥ हरिसेवारतःशुद्धोयोगीसिद्धोव्रतीसति ॥ तपस्वीब्रह्मचारीचनयातिनरकंयतिः ॥१॥ कटुवाचाबान्धवांश्चखलत्वेनचयो
नरः ॥ दग्धान्करोतिबलवान्वह्निकुण्डंप्रयातिसः ॥ २ ॥ गात्रलोमप्रमाणाब्दंतत्रस्थित्वाहुताशने ॥ पशुयोनिमवाप्नोतिरौद्रेदग्धस्त्रि
जन्मनि ॥ ३ ॥ ब्राह्मणंतृषितंक्षुब्धंप्रतप्तंगृहमागतम् ॥ नभोजयतियोमूढस्तप्तकुडंप्रयातिसः ॥ ४ ॥ तत्रलोमप्रमाणाब्दंस्थित्वातत्र
चदुःखितः ॥ तप्तस्थलेवह्निकुण्डेपक्षीचसप्तजन्मसु ॥५॥ रविवारार्कसंक्रान्त्याममायांश्राद्धवासरे ॥ वस्त्राणांक्षारसंयोगंकरोतियोहिमा
नवः ॥ ६ ॥ सयातिक्षारकुण्डश्चसूत्रमानाब्दमेवच ॥ सव्रजेद्राजकींयोनिंसप्तजन्मसुभारते ॥ ७ ॥ स्वदत्तांपरदत्तांवाब्रह्मवृत्तिंहरेत्तुयः ॥
षष्टिवर्षसहस्राणिविट्कुण्डश्चप्रयातिसः ॥ ८ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविड्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविट्कृमिश्चपुनर्भुवि ॥ ९ ॥
परकीयतडागेचतडागंयःकरोतिच ॥ उत्सृजेद्दैवदोषेणमूत्रकुण्डंप्रयातिसः ॥ १० ॥ तद्रेणुमानवर्षश्चतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ भारतेगोधि
काचैवसभवेत्सप्तजन्मसु ॥ ११ ॥ एकाकीमिष्टमश्नातिश्लेष्मकुण्डंप्रयातिसः ॥ पूर्णमब्दशतञ्चैवतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ १२ ॥ पूर्णम
ब्दशतञ्चैवसप्रेतोभारतेभवेत् ॥ श्लेष्ममूत्रगरञ्चैवपूयंभुङ्क्तेततःशुचिः ॥ १३ ॥ पितरंमातरञ्चैवगुरुंभार्य्यांसुतंसुताम् ॥ योनपुष्णात्य
नाथञ्चगरकुण्डंप्रयातिसः ॥ १४ ॥ पूर्णमब्दसहस्रञ्चतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततोव्रजेद्भूतयोनिंशतवर्षंततःशुचिः ॥ १५ ॥ दृष्ट्वातिथिंव
क्रचक्षुःकरोतियोहिमानवः ॥ पितृदेवास्तस्यजलंनगृह्णन्तिचपापिनः ॥ १६ ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥
इहैवल[illegible]कुण्डमाव्रजेत् ॥ १७ ॥ पूर्णमब्दशतञ्चैवतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततोनरोभवेद्भूमौदारिद्रःसप्तजन्मसु ॥ १८ ॥

दत्त्वाद्र[illegible]मदायतेयदि ॥ सतिष्ठतिवसाकुण्डेतद्वोजीशतवत्सरम् ॥ १९ ॥ ततोभवेत्सचण्डालस्त्रिजन्मनिततः शुचिः ॥ कृकलासोभवेत्सोऽपिभारतेसप्तजन्मसु ॥ ततोभवेन्मानवश्चदरिद्रोऽल्पायुरेवच ॥ २० ॥ पुमांसंकामिनीवापिकामिनींवापुमानथ ॥ यःशुक्रंपाययत्येवशुक्रकुण्डंप्रयातिसः ॥ २१ ॥ पूर्णमब्दशतञ्चैवतद्वोजीतत्रतिष्ठति ॥ योनिकृमिःशताब्दञ्चभवेद्भुविततः शुचिः ॥ २२ ॥ सन्ताडचचगुरुंविप्रंरक्तपातञ्चकारयेत् ॥ सचतिष्ठत्यसृक्कुण्डेतद्वोजीशतवत्सरम् ॥ २३ ॥ ततोभवेद्व्याधजन्मसप्तजन्मसुभारते ॥ ततःशुद्धिमवाप्नोतिमानवश्चक्रमेणच ॥ २४ ॥ अश्रुस्रवन्तंगायन्तंभक्तंदृष्ट्वाचगद्गदम् ॥ श्रीकृष्णगुणसंगीतेहसत्येवहियोनरः ॥ २५ ॥ सवसेदश्रुकुण्डेचतद्वोजीशतवत्सरम् ॥ ततोभवेत्सचण्डालोत्रिजन्मनिततःशुचिः ॥ ॥ २६ ॥ करोतिखलतांशश्वदशुद्धहृदयोनरः ॥ कुण्डंगात्रमलानाञ्चसचयातिदशाब्दकम् ॥ २७ ॥ ततःसगार्दभींयोनिमवाप्नोतित्रिजन्मनि ॥ त्रिजन्मनिचशार्गालींततःशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ॥ २८ ॥ बधिरंयोहसत्येवनिन्दत्येवहिमानवः ॥ सवसेत्कर्णविट्कुण्डेतद्वोजीशतवत्सरम् ॥ २९ ॥ ततोभवेत्सबधिरोदरिद्रःसप्तजन्मसु ॥ सप्तजन्मस्वङ्गहीनस्ततःशुद्धिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ३० ॥ लोभात्स्वपालनार्थायजीविनंहन्तियोनरः ॥ मज्जाकुण्डेवसेत्सोऽपितद्वोजीलक्षवर्षकम् ॥ ३१ ॥ ततोभवेत्सशशकोमीनश्चसप्तजन्मसु ॥ एणादयश्चकर्म्मभ्यस्ततःशुद्धिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ३२ ॥ स्वकन्यापालनंकृत्वाविक्रीणातिहियोनरः ॥ अर्थलोभान्महामूढोमांसकुण्डंप्रयातिसः ॥ ३३ ॥ कन्यालोमप्रमाणाब्दंतद्वोजीतत्रतिष्ठति ॥ तंचकुण्डेप्रहारंचकरोतियमकिङ्करः ॥ ३४ ॥ मांसभारंमूर्ध्निकृत्वारक्तधारांलिहेत्क्षुधा ॥ ततोहिभारतेपापीकन्याविट्सुकृमिर्भवेत् ॥ ३५ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिव्याधश्चसप्तजन्मसु ॥ त्रिजन्मनिवराहश्चकुक्कुरस्सप्तजन्मसु ॥ ३६ ॥ सप्तजन्मसुमण्डूकोजलौकाःसप्तजन्मसु ॥ सप्तजन्मसुकाकश्चततःशुद्धिंलभेद्ध्रुवम् ॥ ३७ ॥ व्रतानामुपवासानांश्राद्धादीनांचसंयमे ॥ नकरोतिक्षौरकर्मसोऽशुचिःसर्वकर्मसु ॥ ३८ ॥ सचतिष्ठतिकुण्डेषुनखादीनांचसुन्दरि ॥ तदेवदिनमाना

१ पातयत्येवेतिपाठः ।

ब्दंतद्भोजीदण्डताडितः ॥ ३९ ॥ सकेशंपार्थिवंलिङ्गंयोवार्चयतिभारते ॥ सतिष्ठतिकेशकुण्डेमृद्रेणुमानवर्षकम् ॥ ४० ॥ तदन्तेया
वनींयोनिंप्रयातिहरकोपतः ॥ शताब्दाच्छुद्धिमाप्नोतिस्वकुलंलभतेध्रुवम् ॥ ४१ ॥ पितॄणांयोविष्णुपदेपिण्डंनैवददातिच ॥ सतिष्ठत्य
स्थिकुण्डेचस्वलोमाब्दंमहोल्बणे ॥ ४२ ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्यखञ्जःसप्तसुजन्मसु ॥ भवेन्महादरिद्रश्चततःशुद्धोहिदण्डतः ॥
॥ ४३ ॥ यःसेवतेमहामूढोगुर्विणींचस्वकामिनीम् ॥ प्रतप्तताम्रकुण्डेचशतवर्षंसतिष्ठति ॥ ४४ ॥ अवीरान्नंचयोभुङ्क्तेऋतुस्नातान्नमे
वच ॥ लौहकुण्डेशताब्दञ्चसचतिष्ठतितप्तके ॥ ४५ ॥ सव्रजेद्राजकींयोनिंकर्मकारींचसप्तसु ॥ महाव्रणीदरिद्रश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥
॥ ४६ ॥ योहिवर्माक्तहस्तेनदेवद्रव्यमुपस्पृशेत ॥ शतवर्षप्रमाणंचघर्मकुण्डेसतिष्ठति ॥ ४७ ॥ यःशूद्रेणाभ्यनुज्ञातोभुङ्क्तेशूद्रान्नमेवच ॥
सचतप्तसुराकुण्डेशताब्दंतिष्ठतिद्विजः ॥ ४८ ॥ ततोभवेच्छूद्रयाजीब्राह्मणःसप्तजन्मसु ॥ शूद्रश्राद्धान्नभोजीचततःशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ॥
॥ ४९ ॥ वाग्दुष्टाकटुवाचायाताडयेत्स्वामिनंसदा ॥ तीक्ष्णकण्टककुण्डेसातद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ५० ॥ ताडितायमदूतेनदण्डेनच
चतुर्युगम् ॥ ततउच्चैःश्रवाःसप्तजन्मस्वेवततःशुचिः ॥ ५१ ॥ विषेणजीविनंहन्तिनिर्दयोयोहिपामरः ॥ विषकुण्डेचतद्भोजीसहस्राब्द
ञ्चतिष्ठति ॥ ५२ ॥ ततोभवेन्नृघातीचव्रणीस्यात्सप्तजन्मसु ॥ सप्तजन्मसुकुष्ठीचततःशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ॥ ५३ ॥ दण्डेनताडयेद्योहिवृष
ञ्चवृषवाहकः ॥ भृत्यद्वारास्वतन्त्रोवापुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ ५४ ॥ प्रतप्ततैलकुण्डेचसतिष्ठतिचतुर्युगम् ॥ गवांलोमप्रमाणाब्दंवृषोभवति
तत्परम् ॥ ५५ ॥ दन्तेनंहन्तिजीवंयोलौहेनबडिशेनवा ॥ दन्तंकुण्डेवसेत्सोऽपिवर्षाणामयुतंसति ॥ ५६ ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्यचो
दरव्याधिसंयुतः ॥ क्लिष्टेनजन्मनैकेनततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ५७ ॥ योभुंक्तेचवृथामांसंमत्स्यभोजीचब्राह्मणः ॥ हरेरनैवेद्यभोजीकृमि
कुण्डंप्रयातिसः ॥ ५८ ॥ स्वलोममानवर्षंचतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततोभवेन्म्लेच्छजातिस्त्रिजन्मनिततोद्विजः ॥ ५९ ॥ ब्राह्मणः
शूद्रयाजीयःशूद्रश्राद्धान्नभोजकः ॥ शूद्राणांशवदाहीचपूयकुण्डंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ ६० ॥ यावल्लोमप्रमाणाब्दंयजमानस्यसुव्रते ॥ ताडितो

१ कुंतेनेति [illegible] संज्ञकपाठः ।
सु[illegible]

यमदूते... [illegible] ...ष्ठात ॥ ६१ ॥ ततोभारतमागत्यसशूद्रःसप्तजन्मसु ॥ महाशूलीदरिद्रश्चततःशुद्धःपुनर्द्विजः ॥ ६२ ॥ लघुंक्रूरं
महान्तंवासर्पंहन्तिचयोनरः ॥ स्वात्मलोमप्रमाणाब्दंसर्पकुंडंप्रयातिसः ॥ ६३ ॥ सर्पेणभक्षितःसोऽपियमदूतेनताडितः ॥ वसेच्चसर्प
विड्जीवीततःसर्पोभवेद्ध्रुवम् ॥ ६४ ॥ ततोभवेन्मानवश्चाप्यल्पायुर्दद्रुसंयुतः ॥ महाक्लेशेनतन्मृत्युःसर्पेणभक्षणंध्रुवम् ॥ ६५ ॥
विधिप्रकल्प्यजीवांश्चक्षुद्रजन्तूंश्चहन्तियः ॥ सदंशमशकेकुण्डेजन्ममानदिनाब्दकम् ॥ ६६ ॥ दिवानिशंभक्षितस्तैरनाहारश्चशब्दकृत् ॥
बद्धहस्तपदादिश्चयमदूतेनताडितः ॥ ६७॥ ततोभवेत्क्षुद्रजन्तुर्जातिर्वैयावतीस्मृता ॥ ततोभवेन्मानवश्चसोऽङ्गहीनस्ततःशुचिः ॥६८॥
योमूढोमधुगृह्णातिहत्वाचमधुमक्षिकाः ॥ सएवगरलेकुंडेजीवमानदिनाब्दकम् ॥ ६९ ॥ भक्षितोगरलैर्दग्धोयमदूतेनताडितः ॥ ततो
हिमक्षिकाजातिस्ततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ७० ॥ दण्डंकरोत्यदण्ड्येचविप्रेदण्डंकरोति च ॥ सकुण्डंवज्रदंष्ट्राणांकीटानांवैप्रयातिच ॥ ७१ ॥
तल्लोममानवर्षश्चतत्रतिष्ठत्यहर्निशम् ॥ शब्दकृद्भक्षितस्तैश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥७२॥ अर्थलोभेनयोभूपःप्रजादण्डंकरोतिच ॥ वृश्चिकाना
ञ्चकुंडेषुतल्लोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ७३ ॥ ततोवृश्चिकजातिश्चसप्तजन्मसुजायते ॥ ततोनरश्चाङ्गहीनोव्याधियुक्तोभवेद्ध्रुवम् ॥७४॥ ब्राह्मणः
शस्त्रधारीयोह्यन्येषांधावकोभवेत् ॥ सन्ध्याहीनश्चमूढश्चहरिभक्तिविहीनकः ॥ ७५ ॥ सतिष्ठतिस्वलोमाब्दंकुंडादिषुशरादिषु ॥ विद्धः
शरादिभिःशश्वत्ततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ७६ ॥ कारागारेसान्धकारेनिबध्नातिप्रजाश्चयः ॥ प्रमत्तःस्वल्पदोषेणगोलकुण्डंप्रयातिसः ॥
॥७७॥तत्कुण्डंतप्ततोयाक्तंसान्धकारंभयङ्करम् ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रैश्चकीटैश्चसंयुक्तंगोलकुंडकम् ॥७८॥ कीटैर्विद्धोवसेत्तत्रप्रजालोमाब्दमेवच ॥
ततोभवेन्नीचभृत्यस्ततःशुद्धोनरोभुवि ॥ ७९ ॥ सरोवरादुत्थितांश्चनक्रादीन्हन्तियःसति ॥ नक्रकंटकमानाब्दंनक्रकुंडंप्रयातिसः ॥
॥ ८० ॥ ततोनक्रादिजातिश्चभवेन्नद्यादिषुध्रुवम् ॥ ततःसद्योविशुद्धोहिदंडेनैवनरःपुनः ॥ ८१ ॥ वक्षःश्रोणीस्तनास्यंचयःपश्यतिपर
स्त्रियाः ॥ कामेनकामुकोयोहिपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ ८२ ॥ सवसेत्काककुंडेचकाकैश्चक्षुण्णलोचनः ॥ ततःस्वलोममानाब्दंततश्चान्धस्त्रि
जन्मनि ॥ ८३ ॥ सप्तजन्मदरिद्रश्चमहाक्रूरश्चपातकी ॥ भारतेस्वर्णकारश्चसचस्वर्णवणिक्ततः ॥ ८४ ॥ योभारतेताम्रचौरोलौहचौरश्च

सुन्दरि ॥ सस्वलोमप्रमाणाब्दंवज्रकुंडंप्रयातिवै ॥ ८५ ॥ तत्रैववज्रविड्भोजीवज्रैश्चक्षुण्णलोचनः ॥ ताडितोयमदूतेनततःशुद्धोभवे
न्नरः ॥ ८६ ॥ भारतेदेवचौरश्चदेवद्रव्यादिहारकः ॥ सुदुष्करेवज्रकुंडेस्वलोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ८७ ॥ देहदग्धोहितद्वज्रैरनाहारश्चशब्द
कृत् ॥ ताडितोयमदूतेनततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ८८ ॥ रौप्यगव्यांशुकानांचयश्चौरःसुरविप्रयोः ॥ तप्तपाषाणकुण्डेचस्वलोमाब्दंवसे
द्ध्रुवम् ॥ ८९ ॥ त्रिजन्मनिबकःसोऽपिश्वेतहंसस्त्रिजन्मनि ॥ जन्मैकंशंखचिह्नश्चततोऽन्येश्वेतपक्षिणः ॥ ९० ॥ ततोरक्तविकारीचशू
लीवैमानवोभवेत् ॥ सप्तजन्मसुचाल्पायुस्ततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ९१॥ रैत्यकांस्यादिपात्रश्चयोहरेत्सुरविप्रयोः ॥ तीक्ष्णपाषाणकुंडेचस्व
लोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ९२ ॥ सभवेदश्वजातिश्चभारतेसप्तजन्मसु ॥ ततोऽधिकाङ्गयुक्तश्चपादरोगीततःशुचिः ॥ ९३ ॥ पुंश्चल्यन्न
श्चयोभुङ्क्तेपुंश्चलीजीव्यजीवनः ॥ स्वलोममानवर्षंचलालाकुण्डेवसेद्ध्रुवम् ॥ ९४ ॥ ताडितोयमदूतेनतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततश्चक्षु
श्शूलरोगीततःशुद्धःक्रमेणसः ॥ ९५ ॥ म्लेच्छसेवीमषीजीवीयोविप्रोभारतेभुवि ॥ सचतप्तमषीकुण्डेस्वलोमाब्दंवसेद्ध्रुवम् ॥ ९६ ॥
ताडितोयमदूतेनतद्भोजीतत्रतिष्ठति ॥ ततस्त्रिजन्मनिभवेत्कृष्णवर्णःपशुःसति ॥ ९७ ॥ त्रिजन्मनिभवेच्छागःकृष्णसर्पस्त्रिजन्मनि ॥
ततश्चतालवृक्षश्चततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ९८ ॥ धान्यादिसस्यंताम्बूलंयोहरेत्सुरविप्रयोः ॥ आसनञ्चतथातल्पंचूर्णकुण्डंप्रयातिसः ॥
॥ ९९ ॥ शताब्दंतत्रनिवसेद्यमदूतेनताडितः ॥ ततोभवेन्मेषजातिःकुक्कुटश्चत्रिजन्मनि ॥ १०० ॥ ततोभवेन्मानवश्चकासव्याधि
युतोभुवि ॥ वंशहीनोदरिद्रश्चाप्यल्पायुश्चततःशुचिः ॥१०१॥ चक्रंकरोतिविप्राणांहत्वाद्रव्यञ्चयोनरः ॥ सवसेच्चक्रकुण्डेचशताब्दं
दण्डताडितः ॥ १०२ ॥ ततोभवेन्मानवश्चतैलकारस्त्रिजन्मनि ॥ व्याधियुक्तोभवेद्रोगीवंशहीनस्ततःशुचिः ॥ १०३ ॥ बान्धवेषुच
विप्रेषुकुरुतेवक्रतांनरः ॥ प्रयातिवज्रकुण्डंचवसेत्तत्रयुगंसति ॥ १०४ ॥ ततोभवेत्सवक्राङ्गोहीनाङ्गः सप्तजन्मसु ॥ दरिद्रोवंशहीनश्च
भार्य्याहीनस्ततः शुचिः ॥१०५॥ शयनेकूर्ममांसंचब्राह्मणोयोहिभक्षति ॥ कूर्म्मकुण्डेवसेत्सोऽपिशताब्दंकूर्म्मभक्षितः ॥१०६॥ ततो
भवेत्कूर्म [illegible] निचसूकरः ॥ त्रिजन्मनिबिडालश्चमयूरश्चत्रिजन्मनि ॥१०७॥ घृततैलादिकंचैवयोहरेत्सुरविप्रयोः ॥ ज्वालकु
सु [illegible]

ण्डंसवैय[illegible]पातकी ॥ १०८ ॥ तत्रस्थित्वाशताब्दंचसभवेत्तैलपायिकः ॥ सप्तजन्मसुमत्स्यःस्यान्मूषकश्चततःशुचिः ॥ १०९ ॥ सुगन्धितैलंधात्रींचगन्धद्रव्यंतथैववा ॥ भारतेपुण्यवर्षेचयोहरेत्सुरविप्रयोः ॥ ११० ॥ वसेद्दुर्गन्धकुण्डेचदुर्गन्धंचलभेत्सदा ॥ स्वलोममानवर्षंचततोदुर्गन्धिकोभवेत् ॥ १११ ॥ दुर्गन्धिकःसप्तजनौमृगनाभिस्त्रिजन्मनि ॥ सप्तजन्मसुगन्धिश्चततोवैमानवोभवेत् ॥ ११२ ॥ बलेनैवखलत्वेनहिंसारूपेणवासति ॥ बलीचयोहरेद्भूमिंभारतेपरपैतृकीम् ॥ ११३ ॥ सवसेत्तप्तशूलेचभवेत्तप्तोदिवानिशम् ॥ तप्ततैलेयथाजीवोदग्धोभ्रमतिसन्ततम् ॥ ११४ ॥ भस्मसान्नभवत्येवभोगदेहोननश्यति ॥ सप्तमन्वन्तरंपापीसन्तस्तत्रतिष्ठति ॥ ११५ ॥ शब्दंकरोत्यनाहारोयमदूतेनताडितः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविट्कृमिर्भारतेततः ॥ ११६ ॥ ततोभवेद्भूमिहीनोदरिद्रश्चततःशुचिः ॥ ततःस्वयोनिंसंप्राप्यशुभकर्म्माभवेत्पुनः ॥ ११७ ॥ छिनत्तिजीविनःखड्गैर्दयाहीनःसुदारुणः ॥ नरघातीहन्तिनरमर्थलोभेनभारते ॥ ११८ ॥ असिपत्रेचसवसेद्यावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ तेषुचेद्ब्राह्मणान्हन्तिशतमन्वन्तरंतदा ॥ ११९ ॥ छिन्नाङ्गश्चभवेत्पापीखड्गधारेणसन्ततम् ॥ अनाहारःशब्दकृच्चयमदूतेनताडितः ॥ १२० ॥ चंडालःशतजन्मानिभारतेसूकरोभवेत् ॥ कुक्कुरःशतजन्मानिसृगालःसप्तजन्मसु ॥ १२१ ॥ व्याघ्रश्चसप्तजन्मानिवृकश्चैवत्रिजन्मनि ॥ जन्मसप्तसुगण्डीस्यान्महिषश्चत्रिजन्मनि ॥ १२२ ॥ ग्रामंवानगरंवापिदाहनंयःकरोतिच ॥ क्षुरधारेवसेत्सोऽपिच्छिन्नाङ्गस्त्रियुगंसति ॥ १२३ ॥ ततःप्रेतोभवेत्सद्योवह्निवक्रोभ्रमेन्महीम् ॥ सप्तजन्मामेध्यभोजीखद्योतःसप्तजन्मसु ॥ १२४ ॥ ततोभवेन्महाशूलीमानवःसप्तजन्मसु ॥ सप्तजन्मगलत्कुष्ठीततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ १२५ ॥ परकर्णोपजापेनपरनिन्दांकरोतियः ॥ परदोषेमहातोषीदेवब्राह्मणनिन्दकः ॥ १२६ ॥ सूचीमुखेसचवसेत्सूचीविद्धोयुगत्रयम् ॥ ततोभवेद्वृश्चिकश्चसर्पस्स्यात्सप्तजन्मसु ॥ १२७ ॥ वज्रकीटःसप्तजनौभस्मकीटस्ततःपरम् ॥ ततोभवेन्मानवश्चमहाव्याधिस्ततःशुचिः ॥ १२८ ॥ गृहिणांचगृहंभित्त्वावस्तुस्तेयंकरोतियः ॥ गाश्चच्छागांश्चमेषांश्चयातिगोधामुखंचसः ॥ १२९ ॥ ततोभवेत्सप्तजनौगोजातिर्व्याधिसंयुतः ॥ त्रिजन्ममेषजातिश्चच्छागजातिस्त्रिजन्मनि ॥ १३० ॥ ततोभवेन्मानवश्चनित्यरोगीदरिद्रकः ॥ भार्य्याहीनोबन्धु

हीनःसन्तापीचततःशुचिः ॥ १३१ ॥ सामान्यद्रव्यचौरश्चयातिनक्रमुखंयुगम् ॥ ततोभवेन्मानवश्चमहारोगीततःशुचिः ॥ १३२ ॥
हन्तिगाश्चगजांश्चैवतुरगांश्चनरांस्तथा ॥ सयाति गजदंशंचमहापापीयुगत्रयम् ॥ १३३ ॥ ताडितो यमदूतेनगजदन्तेनसन्त
तम् ॥ सभवेद्गजजातिश्चतुरगश्चत्रिजन्मनि ॥ गोजातिर्म्लेंच्छजातिश्चततःशुद्धो भवेन्नरः ॥ १३४ ॥ जलंपिबन्तीं तृ
षितांगांवारयति यो नरः ॥ तच्छुश्रूषाविहीनश्च गोमुखं याति मानवः ॥ १३५ ॥ नरकं गोमुखाकारंकृमितप्तोदका
न्वितम् ॥ तत्रतिष्ठतिसन्तप्तो यावन्मन्वन्तरावधि ॥ १३६ ॥ ततोनरोऽपिगोहीनोमहारोगीदरिद्रकः ॥ सप्तजन्मन्यन्त्य
जातिःततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ १३७ ॥ गोहत्यांब्रह्महत्याञ्चयःकरोत्यतिदेशिकीम् ॥ योहिगच्छेदगम्याञ्चसन्ध्याहीनोऽप्यदीक्षितः ॥
॥ १३८ ॥ प्रतिग्राहीचतीर्थेषुग्रामयाजीचदेवलः ॥ शूद्राणांसूपकारश्चप्रमत्तोवृषलीपतिः ॥ १३९ ॥ गोहत्यांब्रह्महत्याञ्चस्त्रीहत्यांच
करोतियः ॥ मित्रहत्यांभ्रूणहत्यांमहापापीचभारते ॥१४०॥ कुम्भीपाकेसचवसेद्यावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ताडितोयमदूतेनचूर्ण्यमानश्चसन्त
तम् ॥ १४१ ॥ क्षणंपततिवह्नौचक्षणंपततिकण्टके ॥ क्षणंचतप्ततैलेषुतप्ततोयेषुचक्षणम् ॥१४२॥ क्षणंचतप्तपाषाणेतप्तलोहेक्षणंततः ॥
गृध्रकोटिसहस्राणिशतजन्मानिसूकरः ॥१४३॥ काकश्चसप्तजन्मानिसर्पस्स्यात्सप्तजन्मसु ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिततोवैविट्कृमिर्भवेत् ॥
॥१४४॥ ततोभवेत्सवृषणोगलत्कुष्ठीदरिद्रकः ॥ यक्ष्मग्रस्तोवंशहीनोभार्य्याहीनस्ततःशुचिः ॥ १४५ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ ब्रह्मह
त्याचगोहत्याकिंविधावातिदेशिकी ॥ कावानृणामगम्यावाकोवासन्ध्याविहीनकः ॥१४६॥ अदीक्षितःपुमान्कोवाकोवातीर्थेप्रतिग्रही ॥
द्विजःकोवाग्रामयाजीकोवाविप्रश्चदेवलः ॥ १४७ ॥ शूद्राणांसूपकारःकःप्रमत्तोवृषलीपतिः ॥ एतेषांलक्षणंसर्वंवदवेदविदांवर ॥१४८॥
॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णेचतदर्च्चायांमृन्मय्यांप्रकृतौतथा ॥ शिवेचशिवलिङ्गेवासूर्य्येसूर्य्यमणौतथा॥१४९॥ गणेशेवातदर्च्चायामेवं
सर्वत्रसुंदरि ॥ करोतिभेदबुद्धिंयोब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥१५०॥ स्वगुरौस्वेष्टदेवेवाजन्मदातरिमातरि ॥ करोतिभेदबुद्धिंयोब्रह्महत्यांलभे

१ वृषल[illegible]
२ सु[illegible]

त्तुसः ॥१५१॥ वैष्णवेष्वन्यभक्तेषुब्राह्मणेष्वितरेषुच ॥ करोतिसमतांयोहिब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥१५२॥ योमूढोविष्णुनैवेद्येचान्यनैवेद्य
केतथा ॥ हरेःपादोदकेष्वन्यदेवपादोदकेतथा ॥ करोतिसमतांयोहिब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ १५३ ॥ सर्वेश्वरेश्वरेकृष्णेसर्वकारणकारणे ॥
सर्वाद्येसर्वदेवानांसेव्येसर्वान्तरात्मनि ॥१५४॥ माययाऽनेकरूपेवाप्येकएवहिनिर्गुणे ॥ करोत्यन्येनसमतांब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ १५५॥
पितृदेवार्चनांपौर्वापरांवेदविनिर्मिताम् ॥ यःकरोतिनिषेधश्चब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ १५६ ॥ येनिन्दन्तिहृषीकेशंतन्मन्त्रोपासकंतथा ॥
पवित्राणांपवित्रंचब्रह्महत्यांलभन्तिते ॥ १५७ ॥ शिवंशिवस्वरूपंचकृष्णप्राणाधिकंप्रियम् ॥ पवित्राणांपवित्रंचज्ञानानन्दंसनातनम् ॥
॥ १५८ ॥ प्रधानंवैष्णवानांचदेवानांसव्यमीश्वरम् ॥ येनार्चयन्तिनिन्दन्तिब्रह्महत्यांलभंतिते ॥ १५९ ॥ येविष्णुमायांनिन्दतिविष्णु
भक्तिप्रदांसतीम् ॥ सर्वशक्तिस्वरूपांचप्रकृतिंसर्वमातरम् ॥१६०॥ सर्वदेवीस्वरूपांचसर्वाद्यांसर्ववन्दिताम् ॥ सर्वकारणरूपांचब्रह्महत्यां
लभंतिते ॥ १६१ ॥ कृष्णजन्माष्टमींरामनवमींपुण्यदांपराम ॥ शिवरात्रिंतथाचैकादशींवारंरवेस्तथा ॥ १६२ ॥ पंचपर्वाणिपुण्यानि
येनकुर्वंतिमानवाः ॥ लभन्तेब्रह्महत्यांतेचाण्डालाधिकपापिनः ॥ १६३ ॥ अम्बुवीच्यांबुखननेजलेशौचादिकंचये ॥ कुर्वन्तिभारते
वर्त्सेब्रह्महत्यांलभंतिते ॥ १६४ ॥ गुरुंचमातरंतातंसाध्वींभार्य्यांसुतंसुताम् ॥ अनाथान्योनपुष्णातिब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ १६५ ॥
विवाहोयस्यनभवेन्नपश्यतिसुतंचयः ॥ हरिभक्तिविहीनोयोब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ १६६ ॥ हरेरनैवेद्यभोजीनित्यंविष्णुंनपूजयेत् ॥
पुण्यंपार्थिवलिंगंवाब्रह्महत्यांलभेत्तुसः ॥ १६७ ॥ आहारंकुर्वतींगांचपिबन्तींयोनिवारयेत् ॥ यातिगोविप्रयोर्म्मध्येगोहत्यांचलभेत्तुसः
॥ १६८ ॥ दण्डैर्गास्ताडयेन्मूढोयोविप्रोवृषवाहकः ॥ दिनेदिनेगवांहत्यांलभतेनात्रसंशयः ॥ १६९ ॥ ददातिगोभ्यउच्छिष्टंयोजये
द्वृषवाहकम् ॥ भोजयेद्वृषवाहान्नंसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १७० ॥ वृषलीपतिंयाजयेद्योभुङ्क्तेन्नंतस्ययोनरः ॥ गोहत्याशतकंसोपिलभते
नात्रसंशयः ॥ १७१ ॥ पादंददातिवह्नौचगाश्चपादेनताडयेत् ॥ गृहंविशेदधौतांघ्रिःस्नात्वागोवधमाप्नुयात् ॥ १७२ ॥ योभुंक्तेस्निग्ध
पादेनशेतेस्निग्धांघ्रिरेवच ॥ सूर्य्योदयेचद्विर्भोजीसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥१७३॥ अवीरान्नञ्चयोभुङ्क्तेयोनिजीवीचवैद्विजः ॥ यस्त्रिसन्ध्या

विहीनश्चसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १७४ ॥ पितॄंश्चपर्वकालेचतिथिकालेचदेवताम् ॥ नसेवतेतिथिंयोहिगोहत्यांसलभेद्ध्रुवम् ॥ १७५ ॥
स्वभर्तरिचकृष्णेचभेदबुद्धिंकरोतिया ॥ कटूक्त्याताडयेत्कान्तंसागोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १७६ ॥ गोमार्गंखननंकृत्वावपतेसस्यमेवच ॥
तडागेवातदूर्ध्वेवासगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १७७ ॥ प्रायश्चित्तंगोवधस्ययःकरोतिव्यतिक्रमम् ॥ अर्थलोभादथाज्ञानात्सगोहत्यांलभे
द्ध्रुवम् ॥ १७८ ॥ राजकेदैवकेयत्नाद्गोस्वामीगांनपालयेत् ॥ दुःखंददातियोमूढोगोहत्यांसलभेद्ध्रुवम् ॥ १७९ ॥ प्राणिनंलंघयेद्योहि
देवार्चायांरतंजलम् ॥ नैवेद्यंपुष्पमन्नंचसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १८० ॥ शश्वन्नास्तीतिवादीयोमिथ्यावादीप्रतारकः ॥ देवद्वेषीगुरुद्वेषीस
गोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १८१ ॥ देवताप्रतिमांदृष्ट्वागुरुंवाब्राह्मणंसति ॥ सम्भ्रमान्ननमेद्योहिसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १८२ ॥ नददात्या
शिषंकोपात्प्रणतायचयोद्विजः ॥ विद्यार्थिनेचविद्यांवैसगोहत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ १८३ ॥ गोहत्याब्रह्महत्याचकथिताचातिदेशिकी ॥
यथाश्रुतंसूर्य्यवक्त्रात्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १८४ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ वास्तवेचातिदेशेचसम्बन्धेपापपुण्ययोः ॥ न्यूना
धिकेचकोभेदस्तन्मांव्याख्यातुमर्हसि ॥ १८५ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ कुत्रापिवास्तवःश्रेष्ठोन्यूनोतिदेशिकस्सदा ॥ कुत्रातिदेशि
कःश्रेष्ठोवास्तवोन्यूनएवच ॥ १८६ ॥ कुत्रवासमतासाध्वितयोर्वेदप्रमाणतः ॥ करोतितत्रनास्थांयोगुरुहत्यांलभेत्तुसः ॥ १८७ ॥ पुरा
परिचितेविप्रेविद्यामन्त्रप्रदातरि ॥ गुरौपितृत्वमारोपाद्वस्तुतश्श्रेष्ठउच्यते ॥ १८८ ॥ पितुःशतगुणामातामातुःशतगुणस्तथा ॥ विद्या
मन्त्रप्रदाताचगुरुःपूज्यःश्रुतेर्मतः ॥ १८९ ॥ गुरुतोगुरुपत्नीचगौरवेचगरीयसी ॥ यथेष्टदेवपत्नीचपूज्याचाभीष्टदेवता ॥ १९० ॥
विप्रःशिवसमोयश्चविष्णुतुल्यपराक्रमः ॥ राजातिदेशिकाच्छ्रेष्ठोवास्तवोगुणलक्षतः ॥ १९१ ॥ सर्वंगङ्गासमंतोयंसर्वेव्याससमाद्वि
जाः ॥ ग्रहणेसूर्य्यशशिनोश्चात्रैवसमतातयोः ॥ १९२ ॥ आतिदेशिकहत्यायावास्तवश्चचतुर्गुणः ॥ सम्मतःसर्ववेदानामित्याहकम
लोद्भवः ॥ १९३ ॥ आतिदेशिकहत्यायाभेदश्चकथितःसति ॥ यायाऽगम्यानृणामेवंनिबोधकथयामिते ॥ १९४ ॥ स्वस्त्रीगम्याचसर्वे
षामि[illegible] ॥ अगम्याचतदन्यायाचेतिवेदवेदोविदुः ॥ १९५ ॥ सामान्यंकथितंसर्वंविशेषंशृणुसुन्दरि ॥ अत्यगम्याश्चया

१ सु[illegible]

यावैनिष[illegible]॥ १९६ ॥ शूद्राणांविप्रपत्नीचविप्राणांशूद्रकामिनी ॥ अत्यगम्यातिनिन्द्याचलोकेवेदेपतिव्रते ॥ १९७ ॥
शूद्रश्चेद्ब्राह्मणींगच्छेद्ब्रह्महत्याशतंलभेत् ॥ तत्समंब्राह्मणीचापिकुम्भीपाकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ १९८ ॥ यदिशूद्रांव्रजेद्विप्रोवृषलीपतिरेवसः ॥
सभ्रष्टोविप्रजातेश्चचण्डालात्सोऽधमःस्मृतः ॥ १९९ ॥ विष्ठासमश्चतत्पिंडोमूत्रतुल्यंचतर्पणम् ॥ तत्पितॄणांसुराणाञ्चपूजनेतत्समंसति
॥ २०० ॥ कोटिजन्मार्जितंपुण्यंसन्ध्यार्चातपसार्जितम् ॥ द्विजस्यवृषलीभोगान्नश्यत्येवनसंशयः ॥ २०१ ॥ ब्राह्मणश्चसुरा
पीतीविड्भोजीवृषलीपतिः ॥ हरिवासरभोजीचकुम्भीपाकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ २०२ ॥ गुरुपत्नींराजपत्नींसपत्नीमातरंप्रसूम् ॥ सुतां
पुत्रवधूंश्वश्रूंसगर्भांभगिनींसति ॥ २०३ ॥ सोदरभ्रातृजायांचमातुलानींपितृप्रसूम् ॥ मातुःप्रसूंतत्स्वसारंभगिनींभ्रातृकन्यकाम् ॥
॥२०४॥ शिष्यांचशिष्यपत्नींचभागिनेयस्यकामिनीम् ॥ भ्रातुःपुत्रप्रियाञ्चैवाप्यगम्यामाहपद्मजः ॥ २०५ ॥ एतास्वेकामनेकांवायो
व्रजेन्मानवोऽधमः ॥ स्वमातृगामीवेदेषुब्रह्महत्याशतंलभेत् ॥ २०६ ॥ अकर्म्मार्होऽपिसोऽस्पृश्योलोकेवेदेऽतिनिन्दितः ॥ सयातिकु
म्भीपाकञ्चमहापापीसुदुस्तरम् ॥ २०७ ॥ करोत्यशुद्धांसन्ध्याञ्चसन्ध्यांवानकरोतियः ॥ त्रिसन्ध्यांवर्जयेद्योवासन्ध्याहीनश्चस
द्विजः॥ २०८ ॥ वैष्णवञ्चतथाशैवंशाक्तंसौरञ्चगाणपम् ॥ योऽहङ्कारान्नगृह्णातिमन्त्रंसोऽदीक्षितःस्मृतः ॥ २०९ ॥ प्रवाहमव
धिंकृत्वायावद्धस्तचतुष्टयम् ॥ तत्रनारायणःस्वामीगङ्गागर्भान्तरेवरे ॥ २१० ॥ तत्रनारायणक्षेत्रेकुरुक्षेत्रेहरेःपदे ॥ वाराणस्यांबदर्य्यांञ्च
गङ्गासागरसङ्गमे ॥ २११ ॥ पुष्करेभास्करक्षेत्रेप्रभासेरासमंडले ॥ हरिद्वारेचकेदारेसोमेबदरपावने ॥ २१२ ॥ सरस्वतीनदीतीरे
पुण्येवृन्दावनेवने ॥ गोदावर्य्यांञ्चकौशिक्यांत्रिवेण्याञ्चहिमालये ॥ २१३ ॥ एष्वन्यत्रचयोदानंप्रतिगृह्णातिकामतः ॥ सचतीर्थप्रति
ग्राहीकुम्भीपाकंप्रयातिच ॥ २१४ ॥ शूद्रातिरिक्तयाजीयोग्रामयाजीचकीर्त्तितः ॥ तथादेवोपजीवीयोदेवलःपरिकीर्त्तितः ॥
॥ २१५ ॥ शूद्रपाकोपजीवीयःसूपकारइतिस्मृतः ॥ सन्ध्यापूजाविहीनश्चप्रमत्तःपतितःस्मृतः ॥ २१६ ॥ उक्तंपूर्वंप्रकरणेल
क्षणंवृषलीपतेः ॥ एतेमहापातकिनःकुंम्भीपाकिप्रयान्तते ॥ ११७ ॥ कुंडान्यन्यानितेयान्तिनिबोधकथयामिते ॥ २१८ ॥

इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेयमसावित्रीसंवादेकर्मविपाकेपापिनरकनिरूपणं
शिवप्राशस्त्यंब्रह्महत्यादिपदार्थपरिभाषानिरूपणंनामत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३० ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥
हरिसेवांविनासाध्विनलभेत्कर्मखंडनम् ॥ शुभकर्म्मस्वर्गबीजंनरकश्चकुकर्म्मतः ॥ १ ॥ पुंश्चल्यन्नश्चयोभुङ्क्तेवेश्यान्नश्चपतिव्रते ॥ तांत्र
जेत्तुद्विजोयोहिकालसूत्रंप्रयातिसः ॥ २ ॥ शतवर्षंकालसूत्रेस्थित्वाशूद्रोभवेद्ध्रुवम् ॥ तत्रजन्मनिरोगीचततःशुद्धोभवेद्द्विजः
॥ ३ ॥ पतिव्रताचैकंपत्नीद्वितीयेकुलटास्मृता ॥ तृतीयेधार्षिणीज्ञेयाचतुर्थेपुंश्चलीस्मृता ॥ ४ ॥ वेश्याचपञ्चमेषष्ठेयुग्मीचपरि
कीर्तिता ॥ अतऊर्ध्वंमहावेश्यासाऽस्पृश्यासर्वजातिषु ॥ ५ ॥ योद्विजःकुलटांगच्छेद्धार्षिणींपुंश्चलीमपि ॥ वेश्यांयुग्मींमहावेश्यामव
टोदंप्रयातिसः ॥ ६ ॥ शताब्दंकुलटागामीधृष्टागामीचतुर्गुणम् ॥ षड्गुणंपुंश्चलीगामीवेश्यागामीगुणाष्टकम् ॥ ७ ॥ युग्मीगामीदश
गुणंवसेत्तत्रनसंशयः ॥ महावेश्याकामुकश्चततःशतगुणंवसेत् ॥ ८ ॥ तदाहिसर्वगामीचेत्येवमाहपितामहः ॥ तत्रैवयातनांभुङ्क्तेयम
दूतेनताडितः ॥ ९ ॥ तित्तिरिःकुलटागामीधृष्टागामीचवायसः ॥ कोकिलःपुंश्चलीगामीवेश्यागामीवृकस्तथा ॥ १० ॥ युग्मीगामी
सूकरश्चसप्तजन्मसुभारते ॥ महावेश्याकामुकश्चश्मशानेशाल्मलिस्तरुः ॥ ११ ॥ योभुङ्क्तेज्ञानहीनश्चग्रहणेचन्द्रसूर्य्ययोः ॥ अरुन्तुदं
सयात्येवचन्द्रमानाब्दमेवच ॥ १२ ॥ ततोभवेन्मानवस्स्यादुदरव्याधिसंयुतः ॥ गुल्मयुक्तश्चक णश्चदंतहीनस्ततःशुचिः ॥ १३ ॥
वाक्प्रदत्तांहिकन्यांचयश्चान्यस्मैददातिच ॥ सवसेत्पांशुभोगेचतद्भोजीचशताब्दकम् ॥ १४ ॥ दत्तापहारीयःसाध्विपाशवेष्टंश
ताब्दकम् ॥ निवसेच्छरशय्यायांयमदूतेनताडितः ॥ १५ ॥ नपूजयेद्योहिभक्त्याशिवलिङ्गंचपार्थिवम् ॥ सयातिशूलिनःको
पाच्छूलप्रोतंसुदारुणम् ॥ १६ ॥ स्थित्वाशताब्दंतत्रैवश्वापदःसप्तजन्मसु ॥ ततोभवेद्देवलश्चसप्तजन्मस्वतःशुचिः ॥ १७ ॥ करो
तिदण्डंयोविप्रेयद्भयात्कम्पतेद्विजः ॥ प्रकम्पनेवसेत्सोऽपिविप्रलोमाब्दमेवच ॥ १८ ॥ प्रकोपवदनाकोपात्स्वामिनंयाचपश्य

१ सु[illegible] द्वितीयेपत्यौसतीत्यर्थः । ३ युग्मीतिपाठः ।

ति ॥ ... ...यातिचोल्कामुखश्वसा ॥ १९ ॥ उल्कांददातिवक्त्रेचसततंयमकिङ्करः ॥ दण्डेनताडयेन्मूर्ध्नितल्लोमाब्दप्र
माणकम् ॥ २० ॥ ततोभवेन्मानवीचविधवासप्तजन्मसु ॥ भुक्त्वादुःखंचवैधव्यंव्याधिंभुक्त्वाततःशुचिः ॥ २१ ॥ यात्राह्म
णीशूद्रभोग्यासान्धकूपंप्रयातिच ॥ तप्तशौचोदकेध्वान्तेतदाहारादिवानिशम् ॥ २२ ॥ निवसेदतिसन्तप्तायमदूतेनता
डिता ॥ शौचोदकेनिमग्नाचयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ २३ ॥ काकीजन्मसहस्राणिशतजन्मानिसूकरी ॥ कुक्कुटीशतजन्मा
निशृगालीसप्तजन्मसु ॥ २४ ॥ पारावतीसप्तजनौवानरीसप्तजन्मसु ॥ ततोभवेत्साचण्डालीसर्वभोग्याचभारते ॥ २५ ॥ ततोभवे
च्चरजकीयक्ष्मग्रस्ताचपुंश्चली ॥ ततःकुष्ठयुतातैलकारीशुद्धाभवेत्ततः ॥ २६ ॥ वेश्यावसेद्वेधनेचयुग्मीवैदण्डताडने ॥ जालंबन्धेम
हावेश्याकुलटादेहचूर्णके ॥ २७ ॥ स्वैरिणीदलनेचैवधृष्टावैशोषणेतथा ॥ निवसेद्यातनायुक्तायमदूतेनताडिता ॥ २८ ॥ विण्मूत्र
भक्षणंतत्रयावन्मन्वन्तरंसति ॥ ततोभवेद्विट्क्रिमिश्चवर्षलक्षंततःशुचिः ॥ २९ ॥ ब्राह्मणोब्राह्मणींगच्छेत्क्षत्रियामपिक्षत्रियः ॥ वैश्यो
वैश्यांचशूद्रांचशूद्रोवापिव्रजेद्यदि ॥ ३० ॥ स्ववर्णपरदारीचकषंयातितयासह ॥ भुक्त्वाकषायतप्तोदंनिवसेद्द्वादशाब्दकम् ॥ ३१ ॥ ततोवि
प्रोभवेच्छुद्धश्चैवंचक्षत्रियादयः ॥ योषितश्चापिशुध्यन्तीत्येवमाहपितामहः ॥ ३२ ॥ क्षत्रियोब्राह्मणींगच्छेद्वैश्योवापिपतिव्रते ॥ मातृ
गामीभवेत्सोऽपिशूर्पेचनरकंव्रजेत् ॥ ३३ ॥ शूर्पाकारैश्चक्रिमिभिर्ब्राह्मण्यासहभक्षितः ॥ प्रतप्तमूत्रभोजीचयमदूतेनताडितः ॥ ३४ ॥
तत्रैवयातनांभुंक्तेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ सप्तजन्मसुवाराहश्छागलश्चततःशुचिः ॥ ३५ ॥ करेधृत्वाचतुलसींप्रतिज्ञांयोनपालयेत् ॥ मिथ्या
वाशपथंकुर्य्यात्सचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ ३६ ॥ गङ्गातोयंकरेधृत्वाप्रतिज्ञांयोनपालयेत् ॥ शिलांचदेवप्रतिमांसचज्वालामुखंव्रजेत् ॥
॥ ३७ ॥ दत्त्वाचदक्षिणंहस्तंप्रतिज्ञांयोनपालयेत् ॥ स्थित्वादेवगृहेवापिसचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ ३८ ॥ स्पृष्ट्वाचब्राह्मणंगांचवह्निंविष्णु
समंसति ॥ नपालयेत्प्रतिज्ञांचसचज्वालामुखंव्रजेत् ॥ ३९ ॥ मित्रद्रोहीकृतघ्नश्चयोहिविश्वासघातकः ॥ मिथ्यासाक्ष्यप्रदश्चैवसचज्वा

युंगीचेति पाठः । २ जालरन्ध्रे इतिपाठः ।

लामुखंव्रजेत् ॥ ४० ॥ एतेतत्रवसन्त्येवयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ यथाङ्गारप्रदग्धाश्चयमदूतैश्चताडिताः ॥ ४१ ॥ चण्डालस्तुलसीस्पर्शीसप्तज
न्मस्वतःशुचिः ॥ म्लेच्छोगङ्गाजलस्पर्शीपञ्चजन्मस्वतःशुचिः ॥ ४२ ॥ शिलास्पर्शीविट्कृमिश्चसप्तजन्मसुसुन्दरि ॥ अर्चास्पर्शीव्रणकृ
मिस्सप्तजन्मस्वतःशुचिः ॥४३॥ दक्षहस्तप्रधाताचसर्पस्स्यात्सप्तजन्मसु ॥ ततोभवेद्धस्तहीनोमानवश्चततःशुचिः ॥४४॥ मिथ्यावादी
देवगृहेदेवलःसप्तजन्मसु ॥ विप्रादिस्पर्शकारीचसोऽग्रदानीभवेद्ध्रुवम् ॥ ४५ ॥ ततोभवन्तिमूकास्तेबधिराश्चत्रिजन्मसु ॥ भार्य्याहीनावंश
हीनाबुद्धिहीनास्ततःशुचिः ॥४६॥ मित्रद्रोहीचनकुलःकृतघ्नश्चापिगण्डकः ॥ विश्वासघातीव्याघ्रश्चसप्तजन्मसुभारते ॥४७॥ मिथ्यासा
क्ष्यप्रदश्चैवभल्लूकःसप्तजन्मसु ॥ पूर्वान्सप्तपरान्सप्तपुरुषान्हन्तिचात्मनः ॥४८॥ नित्यक्रियाविहीनश्चजडत्वेनयुतोद्विजः ॥ यस्यानास्था
वेदवाक्येमन्दंहसतिसन्ततम् ॥ ४९ ॥ व्रतोपवासहीनश्चसद्वाक्यपरिनिन्दकः ॥ जिह्मेजिह्मोवसेत्सोपिशताब्दश्चहिमोदके ॥ ५० ॥ जल
जंतुर्भवेत्सोऽपिशतजन्मक्रमेणच ॥ ततोनानाप्रकाराचमत्स्यजातिस्ततःशुचिः ॥ ५१ ॥ योवाधनस्यापहारंदेवब्राह्मणयोश्चरेत् ॥ पात
यित्वास्वपुरुषान्दशपूर्वान्दशापरान् ॥ ५२ ॥ स्वयंयातिचधूमान्धंधूमध्वान्तसमन्वितम् ॥ धूमक्लिष्टोधूमभोजीवसेत्तत्रचतुर्युगम् ॥
॥ ५३ ॥ ततोमूषकजातिश्चशतजन्मानिभारते ॥ ततोनानाविधाःपक्षिजातयःकृमिजातयः ॥ ५४ ॥ ततोनानाविधावृक्षजा
तयश्चततोनरः ॥ भार्याहीनोवंशहीनःशबरोव्याधिसंयुतः ॥ ५५ ॥ ततोभवेत्स्वर्णकारःसुवर्णस्यवणिक्तथा ॥ ततोयवनसे
वीचब्राह्मणोगणकस्ततः ॥ ५६ ॥ विप्रोदैवज्ञोपजीवीवैद्यजीवीचिकित्सकः ॥ व्यापारीलोहलाक्षादेरसादेर्विक्रयीचयः ॥
॥ ५७ ॥ सयातिनागवेष्टञ्चनागैर्वेष्टितएवच ॥ वसेत्स्वलोममानाब्दंतत्रवैनागदंशितः ॥ ५८ ॥ ततोभवेत्सगणकोवैद्योवैसप्त
जन्मसु ॥ गोपश्चकर्म्मकारश्चशंखकारस्ततःशुचिः ॥ ५९ ॥ प्रसिद्धानिचकुण्डानिकथितानिपतिव्रते ॥ अन्यानिचाप्रसि

१ षंढुक इति पाठः ।

१ सु[illegible]

द्धानितेनम्बुन[illegible]न्ति वै ॥ ६० ॥ सन्ति पातकिनस्तेषु स्वकर्म्मफलभोगिनः ॥ भ्रमन्ति तावत्संसारे किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ६१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेकर्मविपाकेपापिनांकुण्डनिर्णयोनामैकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ धर्मराजमहाभागवेदवेदाङ्गपारग ॥ नानापुराणेतिहासपाञ्चरात्रप्रदर्शक ॥ १ ॥ सर्वेषुसारभूतंयत्सर्वेष्टंसर्वसम्मतम् ॥ कर्मच्छेदेबीजरूपंप्रशंस्यंसुखदंनृणाम् ॥ २ ॥ यशःप्रदंधर्मदंचसर्वमङ्गलमङ्गलम् ॥ येनयामींनतेयान्तियातनांभवदुःखदाम् ॥ ३ ॥ कुण्डानिचनपश्यन्तितत्रनैवपतन्तिच ॥ नभवेद्येनजन्मादितत्कर्मवदसुव्रत ॥ ४ ॥ किमाकाराणिकुण्डानिकानितेषांमतानिच ॥ केनरूपेणतत्रैवसदातिष्ठन्तिपापिनः ॥ ५ ॥ स्वदेहेभस्मसाद्भूतेयान्तिलोकान्तरंनराः ॥ केनदेहेनवाभोगंभुञ्जतेवाशुभाशुभम् ॥ ६ ॥ सुचिरंक्लेशभोगेनकथंदेहोननश्यति ॥ देहोवाकिंविधोब्रह्मन्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ७ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ सावित्रीवचनंश्रुत्वाधर्मराजोहरिंस्मरन् ॥ कथांकथितुमारेभेगुरुंनत्वाचनारद ॥ ८ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ वत्सेचतुर्षुवेदेषुधर्मोवैसंहितासुच ॥ पुराणेष्वितिहासेषुपाञ्चरात्रादिकेषुच ॥ ९ ॥ अन्येषुसर्वशास्त्रेषुवेदाङ्गेषुचसुव्रते ॥ सर्वेष्टंसारभूतञ्चमङ्गलंकृष्णसेवनम् ॥ १० ॥ जन्ममृत्युजरारोगशोकसन्तापतारणम् ॥ सर्वमङ्गलरूपञ्चपरमानन्दकारणम् ॥ ११ ॥ कारणंसर्वसिद्धीनांनरकार्णवतारणम् ॥ भक्तिवृक्षाङ्कुरकरंकर्मवृक्षनिकृन्तनम् ॥ १२ ॥ गोलोकमार्गसोपानमविनाशिपदप्रदम् ॥ सालोक्यसार्ष्टिसारूप्यसामीप्यादिप्रदंशुभे ॥ १३ ॥ कुण्डानियमदूतञ्चयमंचयमकिङ्करान् ॥ स्वप्नेपिनहिपश्यन्तिसतिश्रीकृष्णकिङ्कराः ॥ १४ ॥ हरिव्रतंयेकुर्वन्तिगृहिणःकर्मभोगिनः ॥ येस्नान्तिहरितीर्थेचनाश्नन्तिहरिवासरे ॥ १५ ॥ प्रणमन्तिहरिंनित्यंहर्य्यर्चांपूजयन्तिच ॥ नयान्तितेचघोरांचममसंयमनींपुरीम् ॥ १६ ॥ त्रिसन्ध्यपूताविप्राश्चशुद्धाचारसमन्विताः ॥ स्वधर्मनिरताःशान्तानयान्तियममन्दिरम् ॥ १७ ॥ तेस्वर्गभोगिनोन्येचशुद्धादेवान्यकिंकराः ॥ यान्त्यायान्तिचमर्त्यंचस्वर्गंचनहिनिर्वृताः ॥ निवृत्तिंनहिलिप्सन्तिकृष्णसेवांविना

नराः ॥ १८ ॥ स्वधर्म्मनिरताश्चापिस्वधर्मविरतास्तथा ॥ गच्छन्तोमर्त्त्यलोकंचदुर्द्धर्षायमकिङ्कराः ॥ १९ ॥ भीताःकृष्णोपासका
च्चवैनतेयादिवोरगाः ॥ स्वदूतंपाशहस्तंचगच्छन्तंतंवदाम्यहम् ॥ २० ॥ यास्यसीतिचसर्वत्रहरिभक्ताश्रमंविना ॥ कृष्णमन्त्रो
पासकानांनामानिचनिकृन्तनम् ॥ २१ ॥ करोतिनखराझल्याचित्रगुप्तश्चभीतवत् ॥ मधुपर्कादिकंब्रह्मातेषांचकुरुतेपुनः ॥
॥ २२ ॥ विलंघ्यब्रह्मलोकंचगोलोकेगच्छतांसताम् ॥ दुरितानिचनश्यन्तितेषांसंस्पर्शमात्रतः ॥ २३ ॥ यथासुप्रज्वलद्वह्नौ
काष्ठानिचतृणानिच ॥ प्राप्नोतिमोहःसंमोहंतांश्चदृष्ट्वातिभीतवत् ॥ २४ ॥ कामश्चकामिनंयातिलोभक्रोधौततःसति ॥ मृत्युः
पलायतेरोगोजराशोकोभयंतथा ॥ २५ ॥ कालःशुभाशुभंकर्म्महर्षोभोगस्तथैवच ॥ येयेनयान्तियामींचकथितास्तेमयासति ॥
॥ २६ ॥ शृणुदेहस्यविवृतिंकथयामियथागमम् ॥ पृथिवीवायुराकाशंतेजस्तोयमितिस्फुटम् ॥ २७ ॥ देहिनांदेहबीजंचस्रष्टुःसृष्टिवि
धौपरम् ॥ पृथ्व्यादिपंचभूतैश्चयोदेहोनिर्मितोभवेत् ॥ २८ ॥ सकृत्रिमोनश्वरश्चभस्मसाच्चभवेदिह ॥ वृद्धाङ्गुष्ठप्रमाणेनयोजीवःपुरुषा
कृतिः ॥ २९ ॥ बिभर्तिसूक्ष्मदेहंचतद्रूपंभोगहेतवे ॥ सदेहोनभवेद्भस्मज्वलदग्नौममालये ॥ ३० ॥ जलेननष्टोदेहोवाप्रहारेसुचिरं
कृते ॥ नशस्त्रेचनचास्त्रेचसुतीक्ष्णेंकण्टकेतथा ॥ ३१ ॥ तप्तद्रवेतप्तलौहेतप्तपाषाणएवच ॥ प्रतप्तप्रतिमाश्लेषेऽप्यत्यूर्ध्वपतनेऽपिच ॥
॥ ३२ ॥ नचदग्धोनभग्नश्चभुंक्तेसंतापमेवच ॥ कथितंदेविवृत्तान्तंकारणंचयथागमम् ॥ कुण्डानांलक्षणंसर्वंनिबोधकथयामिते ॥
॥ ३३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसावित्र्युपाख्यानेद्वात्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३२ ॥ ॥ छ ॥
॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ पूर्णेन्दुमण्डलाकारंसर्वंकुण्डंचवर्त्तुलम् ॥ अतीवनिम्नंपाषाणभेदैश्चखचितंसति ॥ १ ॥ ननश्वरंचाप्रलयंनि
र्मितंचेश्वरेच्छया ॥ क्लेशदंवैपातकिनांनानारूपंतदालयम् ॥ २ ॥ ज्वलदङ्गाररूपंचशतहस्तशिखान्वितम् ॥ परितःक्रोशमानंचवह्नि
कुण्डंप्रकीर्त्तितम् ॥ ३ ॥ महच्छब्दंप्रकुर्वद्भिःपापिभिःपरिपूरितम् ॥ रक्षितंममदूतैश्चताडितैश्चापिसन्ततम् ॥ ४ ॥ प्रतप्तोदकपूर्णंश्चहिं
स्रजन्त[illegible] [illegible]घोरान्धकारंचपापिसंघेनसंकुलम् ॥ ५ ॥ प्रकुर्वताकाकुशब्दंप्रहारैर्घूर्णितेनच ॥ क्रोशार्द्धमानंमद्दूतैस्ताडि

१ सु[illegible]

तेनचर[illegible]दकैः पूर्णनक्रैश्चपरिवेष्टितम् ॥ सङ्कुलंपापिभिश्चैवकोशमानंभयानकम् ॥ ७ ॥ त्राहीतिशब्दंकुर्वद्भिर्मदूतै
श्वताडितैः ॥ प्रचलद्भिरनाहारैःशुष्ककण्ठौष्ठतालुकैः ॥ ८ ॥ विण्मूत्रैरेवपूर्णंचक्रोशमानंचकुत्सितम् ॥ अतिदुर्गन्धिसंयुक्तंव्याप्तं
पापिभिरेवच ॥ ९ ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चाप्यनाहारैरुपद्रवैः ॥ रक्षेतिशब्दंकुर्वद्भिस्तत्कीटैरेवभक्षितम् ॥ १० ॥ तप्तमूत्रद्रवैःपूर्णंमूत्र
कीटैश्चसंकुलम् ॥ युक्तंमहापापिभिश्चतत्कीटैर्दंशितंसदा ॥ ११ ॥ गव्यूतिमानंध्वान्ताक्तंशब्दकृद्भिश्चसन्ततम् ॥ मद्दूतैस्ताडि
तैर्घोरैःशुष्ककण्ठौष्ठतालुकैः ॥ १२ ॥ श्लेष्मपूर्णंक्रोशमितंवेष्टितंचेष्टितैःसदा ॥ तद्भोजिभिःपापिभिश्चतत्कीटैर्भक्षितैःसदा ॥ १३ ॥
क्रोशार्द्धंगरपूर्णंचगरभोजिभिरन्वितम् ॥ गरकीटैर्भक्षितैश्चपापिभिःपूर्णमेवच ॥ १४ ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चशब्दकृद्भिश्चकंपितैः ॥
सर्पाकारैर्वज्रदंष्ट्रैःशुष्ककण्ठैःसुदारुणैः ॥ १५ ॥ नेत्रयोर्मलपूर्णंचक्रोशार्द्धंकीटसंयुतम् ॥ पापिभिःसंकुलंशश्वद्द्रवद्भिःकीटभक्षितैः ॥
॥ १६ ॥ वसारसेनपूर्णंचक्रोशतुर्य्यंसुदुस्सहम् ॥ तद्भोजिभिःपातकिभिर्व्याप्तंदूतैश्चताडितैः ॥ १७ ॥ शुक्रपूर्णंक्रोशतुर्य्यंशुक्रकीटै
श्चभक्षितैः ॥ क्रन्दद्भिःपापिभिःशश्वत्संकुलंव्याकुलैर्भिया ॥ १८ ॥ दुर्गन्धिरक्तपूर्णंश्चवापीमानंगभीरकम् ॥ तद्भोजिभिःपापिभिश्च
संकुलंकीटभक्षितैः ॥ १९ ॥ पूर्णंनेत्राश्रुभिर्नृणांवाप्यर्द्धंपापिभिर्युतम् ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चतद्भक्ष्यैःकीटभक्षितैः ॥ २० ॥ नृणांगात्र
मलैःपूर्णंतद्भक्ष्यैःपापिभिर्युतम् ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चव्यग्रैश्चकीटभक्षितैः ॥ २१ ॥ कर्णविट्परिपूर्णंचतद्भक्ष्यैःपापिभिर्युतम् ॥ वापी
तुर्य्यप्रमाणश्चरुदद्भिःकीटभक्षितैः ॥ २२ ॥ मज्जापूर्णंनराणांचमहादुर्गन्धिसंयुतम् ॥ महापातकिभिर्युक्तंवापीतुर्य्यप्रमाणकम् ॥
॥ २३ ॥ परिपूर्णंस्निग्धमांसैर्ममदूतैश्चताडितैः ॥ पापिभिःसङ्कुलश्चैववापीमानंभयानकम् ॥ २४ ॥ कन्याविक्रयिभिश्चैवतद्भक्ष्यैः
कीटभक्षितैः ॥ त्राहीतिशब्दंकुर्वद्भिस्त्रासितैश्चभयानकम् ॥ २५ ॥ वापीतुर्य्यप्रमाणंचनखादिकचतुष्टयम् ॥ पापिभिःसंकुलंशश्व
न्ममदूतैश्चताडितैः ॥ २६ ॥ प्रतप्तताम्रकुंडंचताम्रपर्य्युन्मुखान्वितम् ॥ ताम्राणांप्रतिमालक्षैःप्रतप्तैरावृतंसदा ॥ २७ ॥ प्रत्येकंप्रति

१ तदाकारैरितिपाठः ।

माश्लिष्टैरुदद्भिःपापिभिर्युतम् ॥ गव्यूतिमानंविस्तीर्णंममदूतैश्चताडितैः ॥ २८॥ प्रतप्तलोहधारंचज्वलदङ्गारसंयुतम् ॥ लौहानांप्रतिमा
लक्षैःप्रतप्तैरावृतंसदा ॥ २९ ॥ प्रत्येकंसर्वसंश्लिष्टैःशश्वद्भिचलितैर्भिया ॥ रक्षरक्षेतिशब्दंचकुर्वद्भिर्दूतताडितैः ॥ ३० ॥ महापातकिभि
र्युक्तंद्विगव्यूतिप्रमाणकम् ॥ भयानकंध्वान्तयुक्तंलौहकुण्डंप्रकीर्तितम् ॥ ३१ ॥ घर्मकुण्डंतप्तसुराकुण्डंवाप्यर्द्धमेवच ॥ तद्भोजिभिः
पापिभिश्चव्याप्तंमद्दूतताडितैः ॥ ३२ ॥ अथःशाल्मलिवृक्षस्यतीक्ष्णकंटककुण्डकम् ॥ लक्षपौरुषमानश्चक्रोशमानंचदुःखदम् ॥ ३३ ॥
धनुर्मानेकण्टकैश्चसुतीक्ष्णैःपरिवेष्टितम् ॥ ३४ ॥ प्रत्येकंकंटकैर्विद्धंमहापातकिभिर्युतम् ॥ वृक्षाग्रान्निपतद्भिश्चममदूतैश्चताडितैः ॥
॥ ३५ ॥ जलंदेहीतिशब्दश्चकुर्वद्भिःशुष्कतालुकैः ॥ महाभयातिव्यग्रैश्चदण्डसंभिन्नमस्तकैः ॥ प्रचलद्भिर्यथातप्ततैलेजीविभिरेवच ॥
॥ ३६ ॥ विषौघैस्तक्षकादीनांपूर्णंचक्रोशमानकम् ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंममदूतैश्चताडितैः ॥ ३७ ॥ प्रतप्ततैलपूर्णश्चकीटादि
परिवर्जितम् ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंस्निग्धगात्रैश्चवेष्टितैः ॥ ३८ ॥ काकुशब्दंप्रकुर्वद्भिश्चलद्भिर्दूतताडितैः ॥ महापातकिभिर्युक्तं
द्विगव्यूतिप्रमाणकम् ॥ ३९ ॥ शस्त्रकुण्डंध्वान्तयुक्तंक्रोशमानंभयानकम् ॥ शूलाकारैःसुतीक्ष्णाग्रैर्लौहशस्त्रैश्चवेष्टितम् ॥ ४० ॥
शस्त्रतल्पस्वरूपंचक्रोशतुर्य्यप्रमाणकम् ॥ पातकिभिर्वेष्टितश्चकुन्तविद्धैश्चवेष्टितम् ॥ ४१ ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चशुष्ककण्ठोष्ठता
लुकैः ॥ कीटैःसंपीड्यमानैश्चसर्पयानैर्भयङ्करैः ॥ ४२ ॥ तीक्ष्णदन्तैश्चविकृतैर्व्याप्तंध्वान्तयुतंसति ॥ महापातकिभिर्युक्तंभीतैर्वाकीटभ
क्षितैः ॥ रुदद्भिःक्रोशमानश्चममदूतैश्चताडितैः ॥ ४३ ॥ अतिदुर्गन्धिसंयुक्तंक्रोशार्द्धंपूयसंयुतम् ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंममदूतैश्चताडि
तैः ॥ ४४ ॥ द्विगव्यूतिप्रमाणश्चहिमतोयप्रपूरितम् ॥ तालवृक्षप्रमाणैश्चसर्पकोटिभिरावृतम् ॥ ४५ ॥ सर्पवेष्टितगात्रैश्चपापिभिःसर्पभ
क्षितैः ॥ संकुलंशब्दकृद्भिश्चममदूतैश्चताडितैः ॥ ४६ ॥ कुण्डत्रयंमशादीनांपूर्णंचमशकादिभिः ॥ सर्वंक्रोशार्द्धमानश्चमहापातकिभि
र्युतम् ॥ ४७ ॥ हस्तपादादिभिर्बद्धैःक्षत्रैःक्षतजलोहितैः ॥ हाहेतिशब्दंकुर्वद्भिःप्रचलद्भिश्चसन्ततम् ॥ ४८॥ वज्रवृश्चिकयोःकुण्डंताभ्या

श्चपरि[illegible]र्भिर्युक्तंवज्रवृश्चिकदंशितैः ॥ ४९ ॥ कुण्डत्रयंशरादीनांतैरेवपरिपूरितम् ॥ तैर्विद्धैःपापिभिर्युक्तंवाप्यर्द्धंरक्त लोहितैः ॥ ५० ॥ तत्तपङ्कोदकैःपूर्णंसध्वान्तंगोलकुण्डकम् ॥ कीटैःसंपीडयमानैश्चभक्षितैःपापिभिर्युतम् ॥ ५१ ॥ वाप्यर्द्धंपरिपूर्णं चजलस्थैर्नक्रकोटिभिः ॥ दारुणैर्विकृताकारैर्भक्षितैःपापिभिर्युतम् ॥ ५२ ॥ विण्मूत्रश्लेष्मभक्ष्यैश्चसंयुक्तंशतकोटिभिः ॥ काकैश्चविकृ ताकारैर्धनुर्लक्षञ्चपापिभिः ॥ ५३ ॥ सञ्चालवाजयोःकुण्डंताभ्यांचपरिपूरितम् ॥ भक्षितैःपापिभिर्युक्तंशब्दकृद्भिश्चसन्ततम् ॥ ५४ ॥ धनुःशतंवज्रयुक्तंपापिभिःसङ्कुलंसदा ॥ शब्दकृद्भिर्वज्रदग्धैरन्तर्ध्वान्तमयंसदा ॥ ५५ ॥ वापीद्विगुणमानञ्चतत्तप्रस्तरनिर्मितम् ॥ ज्वलदङ्गारसदृशंचलद्भिःपापिभिर्युतम् ॥ ५६ ॥ क्षुरधारोपमैस्तीक्ष्णैःपाषाणैर्निर्मितंपरम् ॥ महापातकिभिर्युक्तंक्षतंक्षतजलोहितैः ॥ ५७ ॥ दुर्गन्धिर्लालापूर्णंचतद्भक्ष्यैःपापिभिर्युतम् ॥ क्रोशमानंगभीरञ्चममदूतैश्चताडितैः ॥ ५८ ॥ तप्ततोयेञ्जनाकारैःपरिपूर्णंधनु श्शतम् ॥ चलद्भिःपापिभिर्युक्तंममदूतेनताडितैः ॥ ५९ ॥ पूर्णंचूर्णद्रवैःक्रोशमानंपापिभिरन्वितम् ॥ तद्भोजिभिःप्रदग्धैश्चममदूतैश्चता डितैः ॥ ६० ॥ कुण्डंकुलालचक्राभंघूर्ण्यमानंचसन्ततम् ॥ सुतीक्ष्णषोडशारंचघूर्णितैःपापिभिर्युतम् ॥ ६१ ॥ अतीववक्रंनिम्नंचद्विगव्यूति प्रमाणकम् ॥ कन्दराकारनिर्माणंतप्तोदकसमन्वितम् ॥ ६२ ॥ महापातकिभिर्युक्तंभक्षितैर्जलजन्तुभिः ॥ प्रचलद्भिःशब्दकृद्भिर्ध्वान्तयुक्तं भयानकम् ॥ ६३ ॥ कोटिभिर्विकृताकारैःकच्छपैश्चसुदारुणैः ॥ जलस्थैःसंयुतंतैश्चभक्षितैःपापिभिर्युतम् ॥ ६४ ॥ ज्वालाकलापैस्तेजो भिर्निर्मितंक्रोशमानकम् ॥ शब्दकृद्भिःपापिभिश्चचलद्भिःसंयुतंसदा ॥ ६५ ॥ क्रोशमानंगभीरञ्चतप्तभस्मभिरन्वितम् ॥ शश्वच्चल द्भिःसंयुक्तंपापिभिर्भस्मभक्षितैः ॥ ६६ ॥ तप्तपाषाणलोष्टानांसमूहैःपरिपूरितम् ॥ प्राणिभिर्दग्धगात्रैश्चयुक्तंवैशुष्कतालुकैः ॥ ६७ ॥ क्रोशमानंध्वान्तमयंगभीरमतिदारुणैः ॥ ताडितैर्ममदूतैश्चदग्धकुण्डंप्रकीर्तितम् ॥ ६८ ॥ अत्यूर्मियुक्ततोयञ्चप्रतप्तक्षारसंयुतम् ॥ नाना प्रकारविकृतंजलजन्तुसमन्वितम् ॥ ६९ ॥ द्विगव्यूतिप्रमाणञ्चगभीरंध्वान्तसंयुतम् ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंदंशितैर्जलजन्तुभिः ॥ ७० ॥

१ नीलकेतिपाठः ।

चलद्भिः क्रन्दमानैश्चनपश्यद्भिःपरस्परम् ॥ उत्तप्तसूर्मिकुण्डश्चकीर्तितश्चभयानकम् ॥ ७१ ॥ असिपत्रवनस्यैवाप्युच्चैस्तालतरोरधः ॥
क्रोशार्द्धमानकुडश्चपतत्पत्रसमन्वितम् ॥ ७२ ॥ पापिनांरक्तपूर्णंचवृक्षाग्रात्पततांपरम् ॥ परित्राहीतिशब्दंचकुर्वतामसतामपि ॥
॥ ७३ ॥ गभीरंध्वान्तसंयुक्तंरक्तकीटसमन्वितम् ॥ तदसीपत्रकुण्डश्चकीर्तितंचभयानकम् ॥७४॥ धनुश्शतप्रमाणश्चक्षुराकारास्त्रसङ्कुल
म् ॥ पापिनांरक्तपूर्णंचक्षुरधारंभयानकम् ॥ ७५ ॥ सूचीवाश्यास्त्रसंयुक्तंपापिरक्तौघपूरितम् ॥ पञ्चाशद्धनुरायामंक्लेशदंसूचिकामुखम्
॥ ७६ ॥ गोधाह्वजन्तुभेदस्यमुखाकृतिभयानकम् ॥ कूपरूपंगभीरंचधनुर्विंशतिमानकम् ॥ ७७ ॥ महापातकिनांचैवमहाक्लेशकरंप
रम् ॥ तत्कीटभक्षितानांचनम्रास्यानांचसन्ततम् ॥ ७८ ॥ कुण्डंनरमुखाकारंधनुष्षोडशमानकम् ॥ गभीरंकूपरूपञ्चपापिष्ठैःसंकुलंस
दा ॥ ७९ ॥ गजेन्द्राणांसमूहेनव्यात्तंकुण्डाकृतिस्थलम् ॥ गजदन्तहतानांचपापिनांरक्तपूरितम् ॥ ८० ॥ तत्कीटभक्षितानांचदीनशब्द
कृतांसदा ॥ धनुश्शतप्रमाणंचकीर्त्तितंगजदंशनम् ॥ ८१ ॥ धनुस्त्रिंशत्प्रमाणंचकुण्डंवैगोमुखाकृति ॥ पापिनांदुःखदञ्चैवगोमुखंपरिकी
र्तितम् ॥ ८२ ॥ भ्रमितंकालचक्रेणसन्ततश्चभयानकम् ॥ कुम्भाकारंध्वान्तयुक्तंद्विगव्यूतिप्रमाणकम् ॥८३॥ लक्षमानवमानश्चगभीरम
तिविस्तृतम् ॥ कुत्रचित्तप्ततैलश्चकुण्डाभ्यन्तरमन्तिके ॥ ८४ ॥ कुत्रचित्तप्तलौहादिकुण्डंताम्रादिकंतथा ॥ कुत्रचित्तप्तपाषाणकुण्डाभ्य
न्तरमन्तिके ॥८५॥ पापिनांचप्रधानैश्चमहापातकिभिर्युतम् ॥ परस्परंनपश्यद्भिःशब्दकृद्भिश्चसन्ततम् ॥८६॥ ताडितैर्यमदूतैश्चदण्डैश्चमु
सलैस्तथा ॥ ८७ ॥ घूर्णमानंपतद्भिश्चमूर्च्छितैश्चमुहुर्मुहुः ॥ पातितैर्यमदूतैश्चाप्यत्यूर्ध्वात्पतितैःक्षणम् ॥ ८८ ॥ यावन्तःपापिनःसन्ति
सर्वकुण्डेषुसुन्दरि ॥ चतुर्गुणाःसन्तितत्रकुम्भीपाकेचदुस्तरे ॥ ८९ ॥ सुचिरंपतिताश्चैवभोगदेहविवर्जिताः ॥ सर्वकुण्डप्रधानञ्चकुम्भी
पाकंप्रकीर्तितम् ॥ ९० ॥ कालनिर्मितसूत्रेणनिबद्धायत्रपापिनः ॥ उत्थापिताश्चयमदूतैःक्षणमेवनिमज्जिताः ॥ ९१ ॥ निश्वासबन्धाः
सुचिरंकुण्डानामन्तरेतथा ॥ अतीवक्लेशयुक्ताश्चभोगदेहाअनश्वराः ॥ ९२ ॥ दण्डेनमुसलेनैवयमदूतैश्चताडिताः ॥ प्रतप्ततोययुक्तञ्च

१ सु[illegible]

काल[illegible] अवटःकूपभेदश्चयत्रोदश्चतदाकृति ॥ प्रतप्ततोयपूर्णश्चधनुर्विंशत्प्रमाणकम् ॥ ९४ ॥ व्याप्तंमहापापिभि
श्चदग्धगात्रैश्चसन्ततम् ॥ मद्दूतैस्ताडितैःशश्वदवटोदंप्रकीर्तितम् ॥ ९५ ॥ यत्तोयस्पर्शमात्रेणसर्वव्याधिश्चपापिनाम् ॥ भवेदकस्मा
त्पततांयत्रकुण्डेधनुश्शते ॥ ९६ ॥ सर्वैरुद्धाःपापिनश्चव्यथंतेयत्रसन्ततम् ॥ हाहेतिशब्दंकुर्वन्तस्तदेवारुन्तुदंविदुः ॥ ९७ ॥ तप्तपांसु
भिराकीर्णंज्वलद्भिस्तुसुदग्धकैः ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंपांसुभोजंधनुश्शतम् ॥ ९८ ॥ पततांपापिनांयत्रभवेदेवप्रकम्पनम् ॥ पातमा
त्रेणपापीवैभवेत्पाशेनवेष्टितः ॥ ९९ ॥ क्रोशमानेचकुण्डेवैविदुस्तत्पाशवेष्टनम् ॥ धनुर्विंशतिमानश्चशूलप्रोतंप्रकीर्तितम् ॥ १०० ॥
पातमात्रेणपापीचशूलेनग्रथितोभवेत् ॥ पततांपापिनांयत्रभवेदेवप्रकम्पनम् ॥ १०१ ॥ अतीवहिमतोयेचक्रोशार्द्धेश्चप्रकम्पनम् ॥ दद
त्येवहिमाद्दूतायत्रोल्काःपापिनांमुखे ॥ १०२ ॥ धनुर्विंशतिमानश्चतदुल्काभिश्चसङ्कुलम् ॥ लक्षमानवमानश्चगभीरश्चधनुश्शतम् ॥
॥ १०३ ॥ नानाप्रकारक्रिमिभिःसंयुक्तश्चभयानकैः ॥ अत्यन्धकारव्याप्तंयत्कूपाकारश्चवर्त्तुलम् ॥ १०४ ॥ तद्भक्ष्यैःपापिभिर्युक्तंनप
श्यद्भिःपरस्परम् ॥ तप्ततोयप्रदग्धैश्चचलद्भिःकीटभक्षितैः ॥ ध्वान्तेनचक्षुषाचान्धैरन्धकूपंप्रकीर्तितम् ॥ १०५ ॥ नानाप्रकारशस्त्रौघै
र्यत्रविद्धाश्चपापिनः ॥ धनुर्विंशतिमानश्चवेधनंतत्प्रकीर्तितम् ॥ १०६ ॥ दण्डेनताडितायत्रममदूतैश्चपापिनः ॥ धनुःषोडशमानश्च
तत्कुण्डंदण्डताडनम् ॥ १०७ ॥ निबद्धाश्चमहाजालैर्यथामीनाश्चपापिनः ॥ धनुस्त्रिंशत्प्रमाणंचजालबद्धंप्रकीर्तितम् ॥ १०८ ॥
पततांपापिनांकुण्डेदेहाश्चूर्णीभवन्तिच ॥ लौहवेदिनिबद्धान्तःकोटिमानवमानकम् ॥१०९॥ गभीरंध्वान्तयुक्तश्चधनुर्विंशतिमानकम्॥
मूर्च्छितानांजडानांतद्देहचूर्णंप्रकीर्तितम् ॥ ११० ॥ दलिताःपापिनोयत्रमद्दूतैर्मुसलैःसदा ॥ धनुष्षोडशमानंचतत्कुण्डंदलनंस्मृत
म् ॥ १११ ॥ पातमात्रेयत्रपापीशुष्ककण्ठौष्ठतालुकः ॥ वालुकासुचतप्तासुधनुस्त्रिंशत्प्रमाणकम् ॥ ११२ ॥ शतमानवमानंचगभी
रंध्वान्तसंयुतम् ॥ जलाहारैर्विरहितंशोषणंतत्प्रकीर्तितम् ॥ ११३ ॥ नानाचर्मकषायोदैःपरिपूर्णंधनुश्शतम् ॥ दुर्गन्धियुक्तंतद्भक्ष्यैःपा
पिभिःसङ्कुलंमहत् ॥ ११४ ॥ शूर्पाकारमुखंकुण्डंधनुर्द्वादशमानकम् ॥ तप्तलौहीवालुकाभिःपूर्णंपातकिभिर्युतम् ॥ ११५ ॥ अन्तरा

ग्निशिखानांचज्वालाव्याप्तमुखंसदा ॥ धनुर्विंशतिमानंचयस्यकुण्डस्यसुन्दरि ॥ ११६ ॥ ज्वालाभिर्दग्धगात्रैश्चपापिभिर्व्याप्तमेवय
त् ॥ तन्महत्क्लेशदंशश्वत्कुण्डंज्वालामुखंस्मृतम् ॥ ११७ ॥ पातमात्राद्यत्रपापीमूर्च्छितोव्यथितोभवेत् ॥ तत्रेष्टकाभ्यन्तरितंवाप्य
र्द्धंजिह्मकुण्डकम् ॥ ११८ ॥ धूमान्धकारयुक्तंचधूमान्धैःपापिभिर्युतम् ॥ धनुश्शतंश्वासबद्धैर्धूमान्धंपरिकीर्तितम् ॥ ११९ ॥ पातमा
त्राद्यत्रपापीनागैस्संवेष्टितोभवेत् ॥ धनुश्शतंनागपूर्णंनागवेष्टनकुण्डकम् ॥ १२० ॥ षडशीतिश्चकुण्डानिमयोक्तानिनिशामय ॥
लक्षणंचापितेषांचकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १२१ ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसावित्र्यु
पाख्यानेयमलोकस्थनरककुण्डलक्षणप्रकथनंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ सावित्र्युवाच ॥ ॥ हरिभक्तिंदेहिम
ह्यंसारभूतांसुदुर्लभाम् ॥ त्वत्तःसर्वंश्रुतंदेवनावशिष्टोऽधुनामम ॥ १ ॥ किंचित्कथयमेधर्मश्रीकृष्णगुणकीर्त्तनम् ॥ पुंसांलक्षोद्धारबी
जंनरकार्णवतारकम् ॥ २ ॥ कारणंमुक्तिकार्याणांसर्वाशुभनिवारणम् ॥ दारणंकर्मवृक्षाणांकृतपापौघहारकम् ॥ ३ ॥ मुक्तयः
कतिधासन्तिकिंवातासांचलक्षणम् ॥ हरिभक्तेर्मूर्तिभेदंनिषेकस्यापिलक्षणम् ॥ ४ ॥ तत्त्वज्ञानविहीनाचस्त्रीजातिर्विधिनिर्मिता ॥
किंतज्ज्ञानंसारभूतंवदवेदविदांवर ॥ ५ ॥ सर्वदानंह्यनशनंतीर्थस्नानंव्रतंतपः ॥ अज्ञानेज्ञानदानस्यकलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥ ६ ॥
पितुःशतगुणामातागौरवेणातिरिच्यते ॥ मातुःशतगुणैःपूज्योज्ञानदातागुरुःप्रभो ॥ ७ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ पूर्वंसर्वोवरोदत्तो
यस्तेमनसिवाञ्छितः ॥ अधुनाहरिभक्तिस्तेवत्सेभवतुमद्वरात् ॥ ८ ॥ श्रोतुमिच्छसिकल्याणिश्रीकृष्णगुणकीर्त्तनम् ॥ वक्तॄणांप्रश्नकर्तॄ
णांश्रोतॄणांकुलतारकम् ॥ ९ ॥ शेषोवक्त्रसहस्रेणनहियद्वक्तुमीश्वरः ॥ मृत्युञ्जयोनक्षमश्चवक्तुंपंचमुखेनच ॥ १० ॥ धाताचतुर्णांवेदानां
विधाताजगतामपि ॥ ब्रह्माचतुर्मुखेनैवनालंविष्णुश्चसर्ववित् ॥ ११ ॥ कार्त्तिकेयःषण्मुखेननापिवक्तुमलंध्रुवम् ॥ नगणेशःसमर्थश्चयो
गीन्द्राणांगुरोर्गुरुः ॥ १२ ॥ सारभूताश्चशास्त्राणांवेदाश्चत्वारएवच ॥ कलामात्रंयद्गुणानांनविदन्तिबुधाश्चये ॥ १३ ॥ सरस्वतीचयते

नर्नो[illegible] सनत्कुमारोधर्मश्चसनकश्चसनातनः ॥ १४ ॥ सनन्दःकपिलःसूर्य्योयेचान्येब्रह्मणःसुताः ॥ विचक्षणानयद्ब कुंकेवान्येजडबुद्धयः ॥ १५ ॥ नयद्ब्रकुंक्षमाःसिद्धामुनीन्द्रायोगिनस्तथा ॥ केवान्येचवयंकेवाभगवद्गुणवर्णने ॥ १६ ॥ ध्यायन्ति यत्पदाम्भोजंब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ अतिसाध्यंस्वभक्तानांतदन्येषांसुदुर्लभम् ॥ १७ ॥ कश्चित्किंचिद्विजानातितद्गुणोत्कीर्त्तनंम हत् ॥ अतिरिक्तंविजानातिब्रह्माब्रह्मसुतादयः[1] ॥ १८ ॥ ततोऽतिरिक्तंजानातिगणेशोज्ञानिनांगुरुः ॥ सर्वातिरिक्तंजानातिसर्वज्ञःशम्भुरे वच ॥ १९ ॥ तस्मैदत्तंपुराज्ञानंकृष्णेनपरमात्मना ॥ अतीवनिर्जनेरम्येगोलोकेरासमण्डले ॥ २० ॥ तत्रैवकथितंकिंचिद्यद्गुणोत्की र्त्तनंपुनः ॥ धर्मायकथयामासशिवलोकेशिवःस्वयम् ॥ २१ ॥ धर्मस्तत्कथयामासपुष्करेभास्करायच ॥ पितामममयमाराध्यमांप्राप तपसासति ॥ २२ ॥ पूर्वंस्वविषयश्चाहंनगृह्णामिप्रयत्नतः ॥ वैराग्ययुक्तस्तपसेगन्तुमिच्छामिसुव्रते ॥ २३ ॥ तदामांकथयामासपि तातद्गुणकीर्त्तनम् ॥ यथागमंतद्वदामिनिबोधातीवदुर्गमम् ॥ २४ ॥ तद्गुणंसनजानातितदन्यस्यचकाकथा ॥ यथाकाशंनजानातिस्वा न्तमेववरानने ॥ २५ ॥ सर्वान्तरात्माभगवान्सर्वकारणकारणम् ॥ सर्वेश्वरश्चसर्वाद्यःसर्ववित्सर्वरूपधृक् ॥ २६ ॥ नित्यरूपीनित्य देहीनित्यानन्दोनिराकृतिः ॥ निरंकुशश्चनिश्शंकोनिर्गुणश्चनिराश्रयः ॥ २७ ॥ निर्लिप्तःसर्वसाक्षीचसर्वाधारःपरात्परः ॥ प्रकृति स्तद्विकाराचप्राकृतास्तद्विकारजाः ॥ २८ ॥ स्वयंपुमांश्चप्रकृतिःस्वयञ्चप्रकृतेःपरः ॥ रूपंविधत्तेऽरूपश्चभक्तानुग्रहहेतवे ॥ २९ ॥ अतीवकमनीयश्चसुन्दरंसुमनोहरम् ॥ नवीननीरदश्यामंकिशोरंगोपवेषकम् ॥ ३० ॥ कन्दर्पकोटिलावण्यलीलाधाममनोहरम् ॥ शरन्मध्याह्नपद्मानांशोभामोषकलोचनम् ॥ ३१ ॥ शरत्पार्वणकोटीन्दुशोभासंशोभिताननम् ॥ अमूल्यरत्नखचितंरत्नाभरणभू षितम् ॥ ३२ ॥ सस्मितंशोभितंशश्वदमूल्याऽऽपीतवाससा ॥ परंब्रह्मस्वरूपंचज्वलन्तंब्रह्मतेजसा ॥ ३३ ॥ सुखदृश्यंचशा न्तश्चराधाकान्तमनन्तकम् ॥ गोपीभिर्वीक्ष्यमाणश्चसस्मिताभिःसमन्ततः ॥ ३४ ॥ रासमण्डलमध्यस्थंरत्नसिंहासनस्थितम् ॥

१ ब्रह्मविशारदाःइतिपाठः ।

वंशींक्कणन्तंद्विभुजंवनमालाविभूषितम् ॥ ३५ ॥ कौस्तुभेनमणीन्द्रेणसुन्दरंवक्षसोज्ज्वलम् ॥ कुंकुमागरुकस्तूरीचन्दनार्चितवि
ग्रहम् ॥ ३६ ॥ चारुचम्पकमालाब्जमालतीमाल्यमंडितम् ॥ चारुचम्पकशोभाढ्यचूडावक्रिमराजितम् ॥ ३७ ॥ ध्यायन्तिचैवम्भू
तंवैभक्ताभक्तिपरिप्लुताः ॥ यद्भयाज्जगतांधाताविधत्तेसृष्टिमेवच ॥ ३८ ॥ करोतिलेखनंकर्मानुरूपंसर्वदेहिनाम् ॥ तपसांफल
दाताचकर्मणाञ्चयदाज्ञया ॥ ३९ ॥ विष्णुःपाताचसर्वेषांयद्भयात्पातिसन्ततम् ॥ कालाग्निरुद्रःसंहर्त्तासर्वविश्वेषुयद्भयात् ॥ ४० ॥
शिवोमृत्युञ्जयश्चैवज्ञानिनांचगुरोर्गुरुः ॥ यज्ज्ञानदानात्सिद्धेशोयोगीशःसर्ववित्स्वयम् ॥ ४१ ॥ परमानन्दयुक्तश्चभक्तिवैराग्यसं
युतः ॥ यत्प्रसादाद्वातिवातःप्रवरः शीघ्रगामिनाम् ॥ ४२ ॥ तपनश्चप्रतपतियद्भयात्सन्ततंसति ॥ यदाज्ञयावर्षतीन्द्रोमृत्यु
श्चरतिजन्तुषु ॥ ४३ ॥ यदाज्ञयादहेद्वह्निर्जलमेवसुशीतलम् ॥ दिशोरक्षन्तिदिक्पालामहाभीतायदाज्ञया ॥ ४४ ॥ भ्रमन्तिराशि
चक्राणिग्रहावैयद्भयेनच ॥ भयात्फलन्तिवृक्षाश्चपुष्पन्त्यपिचयद्भयात् ॥ ४५ ॥ भयात्फलानिपक्वानिनिष्फलास्तरवोभयात् ॥
यदाज्ञयास्थलस्थाश्चनजीवन्तिजलेषुच ॥ ४६ ॥ तथास्थलेजलस्थाश्चनजीवन्तियदाज्ञया ॥ अहंनियमकर्त्ताचधर्माधर्मेचयद्भ
यात् ॥ ४७ ॥ कालश्चकलयेत्सर्वंभ्रमत्येवयदाज्ञया ॥ अकालेनहरेत्कालोमृत्युर्वैयद्भयेनच ॥ ४८ ॥ ज्वलदग्नौपतन्तञ्चगभीरेच
जलार्णवे ॥ वृक्षाग्रात्तीक्ष्णखङ्गेचसर्पादीनांमुखेषुच ॥ ४९ ॥ नानाशस्त्रास्त्रविद्धञ्चरणेषुविषमेषुच ॥ पुष्पचन्दनतल्पेचबन्धुवर्गैश्च
रक्षितम् ॥ ५० ॥ शयानंतन्त्रमन्त्रैश्चकालेकालोहरेद्भयात् ॥ धत्तेवायुस्तोयराशितोयंकूर्मंयदाज्ञया ॥ ५१ ॥ कूर्मोऽनन्तंसचक्षोणीं
समुद्रान्सप्तपर्वतान् ॥ सर्वांश्चैवक्षमारूपोनानारूपंबिभर्त्तिसः ॥ ५२ ॥ यतःसर्वाणिभूतानिलीयन्तेन्तेचतत्रवै ॥ इन्द्रायुश्चैवदि
व्यानांयुगानामेकसप्ततिः ॥ ५३ ॥ अष्टाविंशच्छक्रपातेब्रह्मणस्स्यादहर्निशम् ॥ षष्ट्यधिकेपञ्चशतेसहस्रेपंचविंशतौ ॥ ५४ ॥ युगेनरा
णांशक्रायुरेवंसंख्याविदोविदुः ॥ एवंत्रिंशद्दिनैर्मासोद्वाभ्यांताभ्यामृतुःस्मृतः ॥ ५५ ॥ ऋतुभिःषड्भिरेवाब्दंशताब्दंब्रह्मणोवयः ॥ ब्रह्म

णश्चै[illegible] हरेः ॥ ५६ ॥ चक्षुर्निमीलनेतस्यलयंप्राकृतिकंविदुः ॥ प्रलयेप्राकृताःसर्वेदेवाद्याश्चचराचराः ॥ ५७ ॥ लीनाधातरिधाताचश्रीकृष्णेनाभिपङ्कजे ॥ विष्णुःक्षीरोदशायीचवैकुण्ठेयश्चतुर्भुजः ॥ ५८ ॥ विलीनावामपार्श्वेचकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ रुद्राद्याभैरवाद्याश्चयावन्तश्चशिवानुगाः ॥ ५९ ॥ शिवाधारेशिवेलीनाज्ञानानन्देसनातने ॥ ज्ञानाधिदेवःकृष्णस्यमहादेवस्यचात्मनः ॥ ६० ॥ तस्यज्ञानेविलीनश्चबभूवाथक्षणंहरेः ॥ दुर्गायांविष्णुमायायांविलीनाःसर्वशक्तयः ॥ ६१ ॥ साचकृष्णस्यबुद्धौचबुद्ध्यधिष्ठातृदेवता ॥ नारायणांशःस्कन्दश्चलीनोवक्षसितस्यच ॥ ६२ ॥ श्रीकृष्णांशश्चतद्बाहौदेवाधीशोगणेश्वरः ॥ पद्मांशभूतापद्मायांसाराधायांचसुव्रते ॥ ६३ ॥ गोप्यश्चापिचतस्यांचसर्वावैदेवयोषितः ॥ कृष्णप्राणाधिदेवीसातस्यप्राणेषुसास्थिता ॥ ६४ ॥ सावित्रीचसरस्वत्यांवेदशास्त्राणियानिच ॥ स्थितावाणीचजिह्वायांतस्यैवपरमात्मनः ॥ ६५ ॥ गोलोकस्थस्यगोपाश्चविलीनास्तस्यलोमसु ॥ तत्प्राणेषुचसर्वेषांप्राणावाताहुताशनः ॥ ६६ ॥ जठराग्नौविलीनश्चजलंतद्रसनाग्रतः ॥ वैष्णवाश्चरणाम्भोजेपरमानन्दसंयुताः ॥ ६७ ॥ सारात्सारतराभक्तिरसपीयूषपायिनः ॥ विराट्क्षुद्रश्चमहतिलीनः कृष्णेमहान्विराट् ॥ ६८ ॥ यस्यैवलोमकूपेषुविश्वानिनिखिलानिच ॥ यस्यचक्षुर्निमेषेणमहांश्चप्रलयोभवेत् ॥ ६९ ॥ चक्षुरुन्मीलनेसृष्टिर्यस्यैवपरमात्मनः ॥ यावन्निमेषेसृष्टिस्स्यात्तावदुन्मीलनेव्ययः ॥ ७० ॥ ब्रह्मणश्चशताब्देनसृष्टिस्तत्रलयःपुनः ॥ ब्रह्मसृष्टिलयानाञ्चसंख्यानास्त्येवसुव्रते ॥ ७१ ॥ यथाभूरजसाश्चैवसंख्यानश्चनिशामय ॥ चक्षुर्निमेषेप्रलयोयस्यसर्वान्तरात्मनः ॥ ७२ ॥ उन्मीलनेपुनःसृष्टिर्भवेदेवेश्वरेच्छया ॥ तद्गुणोत्कीर्त्तनंवक्तुंब्रह्माण्डेषुचकःक्षमः ॥ ७३ ॥ यथाश्रुतंतातवक्त्रात्तथोक्तञ्चयथागमम् ॥ मुक्तयश्चचतुर्वेदैर्निरुक्ताश्चचतुर्विधाः ॥ ७४ ॥ तत्प्रधानाहरेर्भक्तिर्मुक्तेरपिगरीयसी ॥सालोक्यदाहरेरेकाचान्यासारूप्यदापरा ॥ ७५ ॥ सामीप्यदाचनिर्वाणदात्रीचैवमितिस्मृतिः ॥ भक्तास्तानहिवाञ्छन्तिविनातत्सेवनादिकम् ॥ ७६ ॥ सिद्धत्वममरत्वंचब्रह्मत्वंचावहेलया ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिभयशोकादिखण्डनम् ॥ ७७ ॥ धारणंदिव्यरूपस्यविदुर्निर्वाणमोक्षदम् ॥ मुक्तिश्चसेवारहिताभक्तिःसेवाविवर्द्धिनी ॥ ७८ ॥ भक्तिमुक्त्योरयंभेदोनिषेकेल

क्षणंशृणु ॥ विदुर्बुधानिषेकंचभोगंचकृतकर्मणाम् ॥ ७९ ॥ तत्खण्डनंचशुभदंपरंश्रीकृष्णसेवनम् ॥ तत्त्वज्ञानमिदंसाध्विसारंवैलोक
वेदयोः ॥ ८० ॥ विघ्नघ्नंशुभदंचोक्तंगच्छवत्सेयथासुखम् ॥ इत्युक्त्वासूर्य्यपुत्रश्चजीवयित्वाचतत्पतिम् ॥ ८१ ॥ तस्यैशुभाशिषंदत्त्वाग
मनंकर्त्तुमुद्यतः ॥ दृष्ट्वायमंचगच्छन्तंसावित्रीतंप्रणम्यच ॥ ८२ ॥ रुरोदचरणेधृत्वासद्विच्छेदोऽतिदुःखदः ॥ सावित्रीरोदनंदृष्ट्वायम
स्सोयंकृपानिधिः ॥ ८३ ॥ तामित्युवाचसन्तुष्टस्त्वरोदीच्चापिनारद ॥ ८४ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ लक्षवर्षंसुखंभुक्त्वापुण्य
क्षेत्रेचभारते ॥ अन्तेयास्यसिगोलोकेश्रीकृष्णभवनंशुभे ॥ ८५ ॥ गत्वाचस्वगृहंभद्रेसावित्र्याश्चव्रतंकुरु ॥ द्विसप्तवर्षपर्य्यन्तंनारी
णांमोक्षकारणम् ॥ ८६ ॥ ज्येष्ठेशुक्लचतुर्दश्यांसावित्र्याश्चव्रंतशुभम् ॥ शुक्लाष्टम्यांभाद्रपदेमहालक्ष्म्याव्रतंशुभम् ॥ ८७ ॥
द्व्यष्टवर्षव्रतंचेदंप्रत्यब्दंपक्षमेवच ॥ करोतिपरयाभक्त्यासायातिचहरेःपदम् ॥ ८८ ॥ प्रतिमङ्गलवारेचदेवींमङ्गलचण्डिकाम् ॥
प्रतिमासंशुक्लषष्ठ्यांषष्ठींमङ्गलदायिकाम् ॥ ८९ ॥ तथाचाषाढसंक्रान्त्यांमनसासर्वसिद्धिदाम् ॥ राधांरासेचकार्त्तिक्यांकृष्णप्राणाधि
कांप्रियाम् ॥ ९० ॥ उपोष्यशुक्लाष्टम्यांचप्रतिमासेवरप्रदाम् ॥ विष्णुमायांभगवतींदुर्गांदुर्गार्तिनाशिनीम् ॥ ९१ ॥ प्रकृतिं
जगदम्बांचपतिपुत्रवतींसतीम् ॥ पतिव्रतासुशुद्धासुयन्त्रेषुप्रतिमासुच ॥ ९२ ॥ यानारीपूजयेद्भक्त्याधनसन्तानहेतवे ॥
इहलोकेसुखंभुक्त्वायात्यन्तेश्रीहरेःपदम् ॥ ९३ ॥ इत्युक्त्वातांधर्मराजोजगामनिजमन्दिरम् ॥ गृहीत्वास्वामिनंसाचसावित्री
चनिजालयम् ॥ ९४ ॥ सावित्रीसत्यवन्तंचवृत्तान्तंचयथाक्रमम् ॥ अन्यांश्चकथयामासबान्धवांश्चैवनारद ॥ ९५ ॥ सावित्रीजनकःपु
त्रान्सप्रापद्वैक्रमेणच ॥ श्वशुरश्चक्षुषीराज्यंसाचपुत्रान्वरेणच ॥ ९६ ॥ लक्षवर्षंसुखंभुक्त्वापुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ जगामस्वामिनासार्द्धं
गोलोकंसापतिव्रता ॥ ९७ ॥ सवितुश्चाधिदेवीयामन्त्राधिष्ठातृदेवता ॥ सावित्रीचापिवेदानांसावित्रीतेनकीर्त्तिता ॥ ९८ ॥ इत्येवंक
थितंवत्ससावित्र्याख्यानमुत्तमम् ॥ जीवकर्मविपाकंचकिंपुनःश्रोतुमिच्छसि ॥ ९९ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिख
ण्डेना[illegible]सावित्र्युपाख्यानेसावित्र्यायमोपदेशसमाप्तिर्नामचतुस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ इतिसावि

त्र्युपा[illegible] ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णस्यात्मनश्चैवनिर्गुणस्यनिराकृतेः ॥ सावित्रीयमसंवादेश्रुतंसुविमलं यशः ॥ १ ॥ तद्गुणोत्कीर्त्तनंसत्यंमङ्गलानांचमङ्गलम् ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिलक्ष्म्युपाख्यानमीश्वर ॥ २ ॥ केनादौपूजितासापि किम्भूताकेनवापुरा ॥ तद्गुणोत्कीर्त्तनंसत्यंवदवेदविदांवर ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ सृष्टेरादौपुराब्रह्मन्कृष्णस्यपरमात्मनः ॥ देवीवामांशसंभूताचासीत्सारासमण्डले ॥ ४ ॥ अतीवसुन्दरीश्यामान्यग्रोधपरिमण्डला ॥ यथाद्वादशवर्षीयारम्यासुस्थिरयौवना ॥ ५ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभासुखदृश्यामनोहरा ॥ शरत्पार्वणकोटीन्दुप्रभासंशोभितानना ॥ ६ ॥ शरन्मध्याह्नपद्मानांशोभाशोभितलोचना ॥ साचदेवीद्विधाभूतासहसैवेश्वरेच्छया ॥ ७ ॥ समारूपेणवर्णेनतेजसावयसात्विषा ॥ यशसावाससामूर्त्याभूषणेन गुणेनच ॥८॥ स्मितेनवीक्षणेनैववचसागमनेनच ॥ मधुरेणस्वरेणैवनयेनानुनयेनच[1] ॥९॥ तद्वामांशामहासक्ष्मीर्दक्षिणांशाचराधिका ॥ राधादौवरयामासद्विभुजंचपरात्परम् ॥ १० ॥ महालक्ष्मीश्चतत्पश्चाच्चकमेकमनीयकम् ॥ कृष्णस्तद्गौरवेणैवद्विधारूपोबभूवह ॥ ११ ॥ दक्षिणांशोवैद्विभुजोवामांशश्चचतुर्भुजः ॥ चतुर्भुजायद्विभुजोमहालक्ष्मींददौपुरा ॥ १२ ॥ लक्ष्यतेदृश्यतेविश्वंस्निग्धदृष्टयायानिशम् ॥ देवीषुयाचमहतीमहालक्ष्मीश्चसास्मृता ॥ १३ ॥ द्विभुजोराधिकाकान्तोलक्ष्मीकान्तश्चतुर्भुजः ॥ गोलोकेद्विभुजस्तस्थौगोपैर्गोपीभिरावृतः ॥१४॥ चतुर्भुजश्चवैकुण्ठंप्रययौपद्मयासह ॥ सर्वांशेनसमौतौद्वौकृष्णनारायणौपरौ ॥ १५ ॥ महालक्ष्मीश्चयोगेननानारूपा बभूवसा ॥ वैकुण्ठेचमहालक्ष्मीःपरिपूर्णतमापरा ॥ १६ ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपाचसर्वसौभाग्यसंयुता ॥ प्रेम्णासावैप्रधानाचसर्वासुरमणीषुच ॥ १७ ॥ स्वर्गेचस्वर्गलक्ष्मीश्चशक्रसम्पत्स्वरूपिणी ॥ पातालेषुचमर्त्येषुराजलक्ष्मीश्चराजसु ॥ १८ ॥ गृहलक्ष्मीर्गृहेष्वेवगृहिणीचकलांशया ॥ सम्पत्स्वरूपागृहिणांसर्वमङ्गलमङ्गला ॥ १९ ॥ गवांप्रसूःसासुरभिर्दक्षिणायज्ञकामिनी ॥ क्षीरोदसिन्धुकन्यासाश्रीरूपापद्मिनीषुच ॥ २० ॥ शोभारूपाचचन्द्रेसासूर्य्यमंडलमंडिता ॥ विभूषणेषुरत्नेषुफलेषुजलजेषुच ॥ २१ ॥ नृपेषुनृप

[1] प्रेम्णाचानुनयेनेतिपाठः ।

पत्नीषुदिव्यस्त्रीषुगृहेषुच ॥ सर्वसस्येषुवस्त्रेषुस्थानेसासंस्कृतेतथा ॥ २२ ॥ प्रतिमासुचदेवानांमङ्गलेषुघटेषुच ॥ माणिक्येषुचमुक्तासु
माल्येषुचमनोहरा ॥ २३ ॥ मणीन्द्रेषुचहारेषुक्षीरेवैचन्दनेषुच ॥ वृक्षशाखासुरम्यासुनवमेघेषुवस्तुषु ॥ २४ ॥ वैकुंठेपूजितासादौ
देवीनारायणेनच ॥ द्वितीयेब्रह्मणाभक्त्यातृतीयेशङ्करेणच ॥ २५ ॥ विष्णुनापूजितासाचक्षीरोदेभारतेमुने ॥ स्वायम्भुवेनमनुनामानवे
न्द्रैश्चसर्वतः ॥२६॥ ऋषीन्द्रैश्चमुनीन्द्रैश्चसद्भिश्चगृहिभिर्भवेत् ॥ गन्धर्वाद्यैश्चनागाद्यैः पातालेषुचपूजिता ॥२७॥ शुक्लाष्टम्यांभाद्रपदेपूजा
वैब्रह्मणाकृता ॥ भक्त्याचपक्षपर्य्यन्तंत्रिषुलोकेषुनारद ॥ २८ ॥ चैत्रेपौषेचभाद्रेचपुण्येमङ्गलवासरे ॥ विष्णुनानिर्मितापूजात्रिषुलोके
षुभक्तितः ॥ २९ ॥ वर्षान्तेपौषसंक्रांत्यांमेध्यामावाह्यचाङ्गणे ॥ मनुस्तांपूजयामाससाभूताभुवनत्रये ॥ ३० ॥ राज्ञासंपूजितासावै
मङ्गलेनैवमङ्गला ॥ केदारेणैवनीलेननलेनसुबलेनच ॥ ३१ ॥ ध्रुवेणौत्तानपादेनशक्रेणबलिनातथा ॥ कश्यपेनचदक्षेणमनुनाच
विवस्वता ॥ ३२ ॥ प्रियव्रतेनचन्द्रेणकुबेरेणैववायुना ॥ यमेनवह्निनाचैववरुणेनैवपूजिता ॥ ३३ ॥ एवंसर्वत्रसर्वैश्चवन्दितापूजिता
सदा ॥ सर्वैश्वर्य्याधिदेवीसासर्वसम्पत्स्वरूपिणी ॥ ३४ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेलक्ष्म्युपा
ख्यानेलक्ष्मीस्वरूपपूजादिवर्णनंनामपञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नारायणप्रियासाचवरावै
कुण्ठवासिनी ॥ वैकुण्ठाधिष्ठातृदेवीमहालक्ष्मीःसनातनी ॥ १ ॥ कथंबभूवसादेवीपृथिव्यांसिन्धुकन्यका ॥ किंतद्ध्यानंच
कवचंसर्वंपूजाविधिक्रमम् ॥ २ ॥ पुराकेनस्तुतादौसातन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ पुरादुर्वास
सःशापाद्भ्रष्टश्रीकःपुरन्दरः ॥ बभूवदेवसंघश्चमर्त्यलोकश्चनारद ॥ ४ ॥ लक्ष्मीःस्वर्गादिकंत्यक्त्वारुष्टापरमदुःखिता ॥ गत्वाली
नाचवैकुण्ठेमहालक्ष्म्यांचनारद ॥ ५ ॥ तदाशोकाद्ययुर्देवादुःखिताब्रह्मणःसभाम् ॥ ब्रह्माणंचपुरस्कृत्यययुर्वैकुण्ठमेवच ॥ ६ ॥
वैकुण्ठेशरणापन्नादेवानारायणेपरे ॥ अतीवदैन्ययुक्ताश्चशुष्ककण्ठोष्ठतालुकाः ॥ ७ ॥ तदालक्ष्मीश्चकलयापुरानारायणाज्ञया ॥ बभूव

सिन्धु[illegible] स्वरूपिणी ॥ ८ ॥ तदामथित्वाक्षीरोदंदेवादैत्यगणैःसह ॥ संप्रापुश्चवरंलक्ष्म्यादद्दशुस्ताश्चतत्रहि ॥ ९ ॥ सुरादिभ्योवरंदत्त्वावनमालाश्चविष्णवे ॥ ददौप्रसन्नवदनातुष्टाक्षीरोदशायिने ॥ १० ॥ देवाश्चाप्यसुराक्रान्तंराज्यंप्रापुश्चतद्वरात् ॥ तांसंपूज्यचसंस्तूयसर्वत्रचनिरापदः ॥ ११ ॥ नारदउवाच ॥ कथंशशापदुर्वासामुनिश्रेष्ठःपुरन्दरम् ॥ केनदोषेणवाब्रह्मन्ब्रह्मिष्ठंब्रह्मवित्पुरा ॥ १२ ॥ ममन्थकेनरूपेणजलधिस्तैःसुरादिभिः ॥ केनस्तोत्रेणसादेवीशक्रेसाक्षाद्बभूवह ॥ १३ ॥ कोवातयोश्चसंवादोह्यभवत्तद्वदप्रभो ॥ १४ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ मधुपानप्रमत्तश्चत्रैलोक्याधिपतिःपुरा ॥ क्रीडांचकाररहसिरम्भयासहकामुकः ॥ १५ ॥ कृत्वाक्रीडांतयासार्द्धंकामुक्याहृतचेतनः ॥ तस्थौतत्रमहारण्येकामोन्मथितचेतनः ॥ १६ ॥ कैलासशिखरंयान्तंवैकुण्ठादृषिपुङ्गवम् ॥ दुर्वाससंददर्शेन्द्रोज्वलन्तंब्रह्मतेजसा ॥ १७ ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्त्तण्डसहस्रप्रभमीश्वरम् ॥ प्रतप्तकांचनाभासंजटाभारमहोज्ज्वलम् ॥ ॥ १८ ॥ शुक्लयज्ञोपवीतञ्चचीरंदण्डंकमण्डलुम् ॥ महोज्ज्वलंचतिलकंबिभ्रतंचन्द्रसन्निभम् ॥ १९ ॥ समन्वितंशिष्यवर्गैर्वेदवेदाङ्गपारगैः ॥ दृष्ट्वाननामशिरसासम्भ्रमात्तंपुरन्दरः ॥ २० ॥ शिष्यवर्गंसभक्त्यावैतुष्टावचमुदान्वितः ॥ मुनिनाचसशिष्येणतस्मैदत्ताशुभाशिषः ॥ २१ ॥ विष्णुदत्तंपारिजाततपुष्पश्चसुमनोहरम् ॥ मृत्युरोगजराशोकहरंमोक्षकरंददौ ॥ २२ ॥ शक्रःपुष्पंगृहीत्वाचप्रमत्तोराजसम्पदा ॥ भ्रमेणस्थापयामासतत्रवैहस्तिमस्तके ॥ २३ ॥ हस्तीतत्स्पर्शमात्रेणरूपेणचगुणेनच ॥ तेजसावयसाकान्त्याविष्णुतुल्योबभूवसः ॥ २४ ॥ त्यक्त्वाशक्रंगजेन्द्रश्चाप्यगच्छद्घोरकाननम् ॥ नशशाकमहेन्द्रस्तंरक्षितुंतेजसामुने ॥ २५ ॥ तत्पुष्पंत्यक्तवन्तञ्चदृष्ट्वाशक्रंमुनीश्वरः ॥ तंशशापमहातेजाःक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ २६ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ अरेश्रियाप्रमत्तस्त्वंकथंमामवमन्यसे ॥ मद्दत्तपुष्पंगर्वेणत्यक्तवान्हस्तिमस्तके ॥ २७ ॥ विष्णोर्निवेदितंपुष्पंनैवेद्यंवाफलंजलम् ॥ प्राप्तिमात्रेणभोक्तव्यंत्यागेनब्रह्महाजनः ॥ ॥ २८ ॥ भ्रष्टश्रीर्भ्रष्टबुद्धिश्चभ्रष्टज्ञानोभवेन्नरः ॥ यस्त्यजेद्विष्णुनैवेद्यंभाग्येनोपस्थितंशुभम् ॥ २९ ॥ प्राप्तिमात्रेणयोभुङ्क्तेभक्त्याविष्णुनिवेदितम् ॥ पुंसांशतंसमुद्धृत्यजीवन्मुक्तःस्वयंभवेत् ॥ ३० ॥ विष्णुनैवेद्यभोजीयोनित्यंतुप्रणमेद्धरिम् ॥ पूजयेत्स्तौतिवाभक्त्यास

विष्णुसदृशोभवेत् ॥ ३१ ॥ तत्स्पर्शवायुनासद्यस्तीर्थौघश्चविशुध्यति ॥ तत्पादरजसामूढसद्यःपूतावसुन्धरा ॥ ३२ ॥ पुंश्चल्यन्नमवी
रान्नंशूद्रश्राद्धान्नमेवच ॥ यद्धरेरनिवेद्यंचवृथामांसमभक्षकम् ॥ ३३ ॥ शिवलिङ्गप्रदत्तान्नंयदन्नंशूद्रयाजिनाम् ॥ चिकित्सकद्वि
जानांचदेवलान्नंतथैवच ॥ ३४ ॥ कन्याविक्रयिणामन्नंयदन्नंयोनिजीविनाम् ॥ अनुष्णान्नंपर्युषितंसर्वभक्ष्यावशेषितम् ॥
॥ ३५ ॥ शूद्रापतिद्विजान्नंचवृषवाहद्विजान्नकम् ॥ अदीक्षितद्विजान्नञ्चयदन्नंशवदाहिनाम् ॥ ३६ ॥ अगम्यगामिनांचैवद्वि
जानामन्नमेवच ॥ मित्रद्रुहांकृतघ्नानामन्नंविश्वासघातिनाम् ॥ ३७ ॥ मिथ्यासाक्ष्यप्रदानांचब्राह्मणानांतथैवच ॥ एतत्सर्वंवि
शुध्येतविष्णुनैवेद्यभक्षणात् ॥ ३८ ॥ श्वपचोविष्णुसेवीचवंशानांकोटिमुद्धरेत् ॥ हरेरभक्तोविप्रश्चस्वञ्चरक्षितुमक्षमः ॥ ३९ ॥
अज्ञानाद्यदिगृह्णातिविष्णोर्निर्माल्यमेवच ॥ सप्तजन्मार्जितात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ४० ॥ ज्ञात्वाभक्त्याचगृह्णातिविष्णोर्नैवेद्य
मेवच ॥ कोटिजन्मार्जितात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ४१ ॥ यस्मात्संस्थापितंपुष्पंगर्वाद्वैहस्तिमस्तके ॥ तस्माद्युष्मान्परित्यज्यया
तुलक्ष्मीर्हरेःपदम् ॥ ४२ ॥ नारायणस्यभक्तोऽहंनबिभेमीश्वरंविधिम् ॥ कालंमृत्युजरांचैवकानन्यान्गणयामिच ॥ ४३ ॥ किंकरि
ष्यतितेतातःकश्यपश्चप्रजापतिः ॥ बृहस्पतिर्गुरुश्चैवनिश्शङ्कस्यचमेहरेः ॥ ४४ ॥ इदंपुष्पंयस्यमूर्ध्नितस्यवैपूजनंपुरः ॥ मूर्ध्नि
च्छिन्नेशिवशिशोश्छित्त्वेदंयोजयिष्यति ॥ ४५ ॥ इतिश्रुत्वामहेन्द्रश्चधृत्वातच्चरणद्वयम् ॥ उच्चैरुरोदशोकार्त्तस्तमुवाचभया
कुलः ॥ ४६ ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ॥ दत्तःसमुचितःशापोमह्यंमत्तायहेप्रभो ॥ हृतात्वयाचेत्सम्पत्तिःकियज्ज्ञानंचदेहिमे ॥
॥ ४७ ॥ ऐश्वर्यंविपदांबीजंप्रच्छन्नज्ञानकारणम् ॥ मुक्तिमार्गार्गलंदाढर्याद्धरिभक्तिव्यपायकम् ॥ ४८ ॥ जन्ममृत्युजरारोगशोकदुः
खांकुरंपरम् ॥ सम्पत्तितिमिरान्धश्चमुक्तिमार्गंनपश्यति ॥ ४९ ॥ सम्पन्मत्तःसुमूढश्चसुरामत्तःसचेतनः ॥ बान्धवैर्वेष्टितःसोऽपिबन्धु
द्वेषकरोमुने ॥ ५० ॥ सम्पन्मदेप्रमत्तश्चविषयान्धश्चविह्वलः ॥ महाकामीसाहसिकःसत्त्वमार्गंनपश्यति ॥ ५१ ॥ द्विविधोविषयान्धश्च
राजस[illegible]श्शास्त्रज्ञस्तामसश्चशास्त्रज्ञोराजसःस्मृतः ॥ ५२ ॥ शास्त्रेचद्विविधंमार्गंनिर्दिष्टंमुनिपुङ्गव ॥ प्रवृत्तिबीजमेकं

चनिर्वृ... [illegible] ...स्त्र ॥ चरन्तिजीविनश्चादौप्रवृत्तौदुःखवर्त्मनि ॥ स्वच्छन्देचाप्रसन्नेचनिर्नैरोधेचसन्ततम् ॥ ५४ ॥ आपात
मधुरेलोभात्क्लेशचसुखमानिनः ॥ परिणामोत्पत्तिबीजेजन्ममृत्युजराकरे ॥ ५५ ॥ अनेकजन्मपर्य्यन्तंकृत्वाचभ्रमणंमुदा ॥ स्वकर्म
विहितायांचनानायोन्यांक्रमेणच ॥ ५६ ॥ ततःकृष्णानुग्रहाच्चसत्सङ्गंलभतेजनः ॥ सहस्त्रेषुशतेष्वेकोभवाब्धेःपारकारणम् ॥
॥ ५७ ॥ साधुःसत्त्वप्रदीपेनमुक्तिमार्गंप्रदर्शयेत् ॥ तदाकरोतियत्नंचजीवीबन्धनखण्डने ॥ ५८ ॥ अनेकजन्मयोगेनतपसानशने
नच ॥ तदालभेन्मुक्तिमार्गंनिर्विघ्नंसुखदंपरम् ॥ ५९ ॥ इदंश्रुतंगुरोर्वक्त्रात्प्रसङ्गावसरेणच ॥ नहिपृष्टमतोऽन्यच्चभवदुःखौघवेष्टिताः ॥
॥ ६० ॥ अधुनाविधिनादत्तोविपत्तौज्ञानसागरः ॥ सम्पद्रूपाविपदियंममनिस्तारकारिणी ॥ ६१ ॥ ज्ञानसिन्धोदीनबन्धोमह्यंदीना
यसाम्प्रतम् ॥ देहिकिञ्चिज्ज्ञानसारंभवपारंदयानिधे ॥ ६२ ॥ इन्द्रस्यवचनंश्रुत्वाप्रहस्यज्ञानिनांगुरुः ॥ ज्ञानंकथितुमारेभेह्यतितुष्टः
सनातनः ॥ ६३ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ अहोमहेन्द्रमाङ्गल्यमात्मानंद्रष्टुमिच्छसि ॥ आपाततोदुःखबीजंपरिणामसुखावहम् ॥
॥ ६४ ॥ स्वगर्भयातनानाशपीडाखण्डनकारणम् ॥ दुष्पारासारदुर्वारसंसारार्णवतारकम् ॥ ६५ ॥ कर्मवृक्षांकुरच्छेदकारणंसर्वतार
कम् ॥ सन्तोषसन्ततिकरंप्रवरंसर्ववर्त्मनाम् ॥ ६६ ॥ दानेनतपसावापिव्रतेनानशनादिना ॥ कर्मणास्वगर्भोगादिसुखंभवतिजीवि
नाम् ॥ ६७ ॥ काम्यानांकर्मणाञ्चैवमूलंसंछिद्ययत्नतः ॥ अधुनेदंमोक्षबीजंसंकल्पाभावएवच ॥ ६८ ॥ यत्कर्मसात्त्विकंकुर्य्यादसंक
ल्पितमेवच ॥ सर्वंकृष्णार्पणंकृत्वापरेब्रह्मणिलीयते ॥ ६९ ॥ सांसारिकाणामेतत्तुनिर्वाणंमोचकंविदुः ॥ नेच्छन्तिवैष्णवास्तत्तुसेवा
विरहकातराः ॥ ७० ॥ सेवांकुर्वन्तितेनित्यंविधायोत्तमदेहकम् ॥ गोलोकेवापिवैकुण्ठेतस्यैवपरमात्मनः ॥ ७१ ॥ हरिसेवादिरूपाञ्च
मुक्तिमिच्छन्तिवैष्णवाः ॥ जीवन्मुक्ताश्चतेशक्रस्वकुलोद्धारकारिणः ॥ ७२ ॥ स्मरणंकीर्त्तनंविष्णोरर्चनंपादसेवनम् ॥ वन्दनंस्तवनं
नित्यंभक्त्यानैवेद्यभक्षणम् ॥ ७३ ॥ चरणोदकपानञ्चतन्मन्त्रजपनंपरम् ॥ इदंनिस्तारबीजञ्चसर्वेषामीप्सितंभवेत् ॥७४॥ इदंमृत्युञ्जय
ज्ञानंदत्तंमृत्युञ्जयेनमे ॥ तच्छिष्योऽहञ्चनिश्शङ्कस्तत्प्रसादाच्चसर्वतः ॥ ७५ ॥ सजन्मदातासग्गुरुःसचबन्धुःसतांपरः ॥ योददातिहरेर्भ

क्किंत्रैलोक्येचसुदुर्लभाम् ॥ ७६ ॥ दर्शयेदन्यमार्गञ्चविनाश्रीकृष्णसेवनम् ॥ सचतंनाशयत्येवध्रुवंतद्वधभाग्भवेत् ॥७७॥ सन्ततंजगतां
कृष्णनाम्ममङ्गलकारणम् ॥ मङ्गलंवर्द्धतेनित्यंनभवेदायुषोव्ययः ॥ ७८ ॥ तेभ्योऽप्यपैतिकालश्चमृत्युस्स्याद्रोगएवच ॥ सन्तापश्चैवशो
कश्चवैनतेयादिवोरगाः ॥ ७९ ॥ कृष्णमन्त्रोपासकश्चब्राह्मणःश्वपचोऽपिवा ॥ ब्रह्मलोकंसमुल्लंध्ययातिगोलोकमुत्तमम् ॥८० ॥ ब्रह्मणा
पूजितःसोऽपिमधुपर्कादिनाचयः ॥ स्तुतःसुरैश्चसिद्धैश्चपरमानन्दभावनः ॥ ८१ ॥ ज्ञानसारंतपःसारंब्रह्मसारंपरंशिवम् ॥ शिवेनोक्तं
योगसारंश्रीकृष्णपदसेवनम् ॥८२॥ ब्रह्मादिस्तम्बपर्य्यन्तंसर्वंमिथ्यैवकेवलम् ॥ भजसत्यंपरंब्रह्मराधेशंप्रकृतेःपरम् ॥ ८३ ॥ अतीव
सुखदंसारंभक्तिदंमुक्तिदंपरम् ॥ सिद्धियोगप्रदञ्चैवदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ ८४ ॥ योगिनामपिसिद्धानांयतीनाञ्चतपस्विनाम् ॥ सर्वेषां
कर्मभोगोऽस्तिननारायणसेविनाम् ॥ ८५ ॥ भस्मसाच्चभवेत्पापंयदुपस्पर्शमात्रतः ॥ ज्वलदग्नौपातितञ्चयथाशुष्केन्धनंतथा ॥८६॥
ततोरोगाह्विपन्तेपापानिचभयानिच ॥ दूरतश्चपलायन्तेयमदूतास्ततोभयात् ॥८७॥ तावन्निबद्धःसंसारेकारागारेविधेर्जनः ॥ नयाव
त्कृष्णतन्त्रञ्चप्राप्नोतिगुरुवक्त्रतः ॥ ८८ ॥ कृतकर्मौघभोगाख्यनिगडच्छेदकारणम् ॥ मायाजालोच्छेदकरंमायापाशनिकृन्तनम् ॥
॥८९॥ गोलोकमार्गसोपानंनिस्तारेबीजकारणम् ॥ भक्त्यङ्कुरस्वरूपञ्चनित्यंवृद्धमनश्वरम् ॥ ९० ॥ सारञ्चसर्वतपसांयोगानांसाधनं
तथा ॥ सिद्धीनांवेदपाठानांव्रतादीनांचनिश्चितम् ॥ ९१ ॥ दानानांतीर्थशौचानांयज्ञादीनांपुरन्दर ॥ पूजानामुपवासानामित्याहकम
लोद्भवः ॥ ९२ ॥ पुंसांलक्षंपितॄणांचशतंमातामहस्यच ॥ पूर्वंपरञ्चतत्संख्यंपितरंमातरंगुरुम् ॥ ९३ ॥ सहोदरंकलत्रञ्चबन्धुंशिष्यंच
किङ्करम् ॥ समुद्धरेच्चश्वशुरंश्वश्रूंकन्यांचतत्सुतम् ॥ ९४ ॥ स्वात्मानंचसतीर्थ्यंचगुरुपत्नींगुरोःसुतम् ॥ उद्धरेद्बलवान्भक्तोमंत्रग्रहण
मात्रतः ॥ ९५ ॥ मन्त्रग्रहणमात्रेणजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ तत्स्पर्शपूतस्तीर्थौघःसद्यःपूतावसुन्धरा ॥ ९६ ॥ अनेकजन्मपर्य्यन्तं
दीक्षाहीनोभवेन्नरः ॥ तदन्यदेवमन्त्रञ्चलभतेपुण्यलेशतः ॥ ९७ ॥ सप्तजन्मसुदेवानांकृत्वासेवांस्वकर्मतः ॥ लभतेचरवेर्मन्त्रंसाक्षिणः

सर्वके [illegible] र्जन्मत्रयंभास्करश्चसेवित्वामानवःशुचिः ॥ लभेद्गणेशमन्त्रञ्चसर्वविघ्नहरंपरम् ॥ ९९ ॥ जन्मत्रयंतंनिषेव्य निर्विघ्नश्चभवेन्नरः ॥ विघ्नेशस्यप्रसादेनदिव्यज्ञानंलभेन्नरः ॥ १०० ॥ तदाज्ञानप्रदीपेनसमालोच्यमहामतिः ॥ अज्ञानान्धतमश्छित्त्वामहामायांभजेन्नरः ॥ १०१ ॥ प्रकृतिंविष्णुमायांचदुर्गांदुर्गतिनाशिनीम् ॥ सिद्धिदांसिद्धिरूपांचपरमांसिद्धियोगिनीम् ॥ ॥ १०२ ॥ वाणीरूपांचपद्मांचभद्रांकृष्णप्रियात्मिकाम् ॥ नानारूपांतांनिषेव्यजन्मनांशतकंनरः ॥ १०३ ॥ तत्प्रसादाद्भवेज्ज्ञानी ज्ञानानन्दंतदाभजेत् ॥ कृष्णंज्ञानाधिदेवंचमहादेवंसनातनम् ॥ १०४ ॥ शिवंशिवस्वरूपंचशिवदंशिवकारणम् ॥ परमानन्दरूपंच परमानन्ददायिनम् ॥ १०५ ॥ सुखदंमोक्षदंचैवदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ अमरत्वप्रदञ्चैवदीर्घमायुष्यदंपरम् ॥ १०६ ॥ इन्द्रत्वञ्चमनुत्वञ्चदातुंशक्तञ्चलीलया ॥ राजेन्द्रत्वप्रदञ्चैवज्ञानदंहरिभक्तिदम् ॥ १०७ ॥ जन्मत्रयंतमाराध्यचाशुतोषप्रसादतः ॥ सर्वदस्यप्रसादेन शङ्करस्यमहात्मनः ॥ १०८ ॥ वरदस्यवरेणैवहरिभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ तदातद्भक्तसंसर्गात्कृष्णमन्त्रंलभेद्ध्रुवम् ॥ १०९ ॥ निर्म्मलज्ञानदीपेनप्रदीप्तेनचतत्त्ववित् ॥ ब्रह्मादिस्तम्बपर्य्यन्तंसर्वंमिथ्यैवपश्यति ॥ ११० ॥ दयानिधेःप्रसादेननिर्म्मलज्ञानमालभेत् ॥ वरदस्य वरेणैवहरिभक्तिंलभेद्ध्रुवम् ॥ १११ ॥ तदानिवृत्तिमाप्नोतिसारात्सारांपरात्पराम् ॥ यत्रदेहेलभेन्मन्त्रंतद्देहावधिभारते ॥ ११२ ॥ तत्पाञ्चभौतिकंत्यक्त्वाबिभृयाद्दिव्यरूपकम् ॥ करोतिदास्यंगोलोकेवैकुण्ठेवाहरेःपदे ॥ ११३ ॥ परमानन्दसंयुक्तोमोहादिषुविवर्जितः॥ नविद्यतेपुनर्जन्मपुनरागमनंहरे ॥ ११४ ॥ पुनश्चनपिबेत्क्षीरंधृत्वामातृस्तनंपरम् ॥ विष्णुमन्त्रोपासकानांगङ्गादेःतीर्थसेविनाम् ॥ ॥ ११५ ॥ स्वधर्मिणाञ्चभिक्षूणांपुनर्जन्मनविद्यते ॥ तीर्थेपरित्यजेत्पापंक्रियांकृत्वाहरिंभजेत् ॥ ११६ ॥ अयंनिरूपितोधात्रास्वधर्मस्तीर्थसेविनाम् ॥ तन्नाममन्त्रंप्रजपेत्तत्सेवादिषुतत्परः ॥ ११७ ॥ व्रतोपवासरतइत्युक्तोवैविष्णुसेविनाम् ॥ सदन्नेवाकदन्नेवालोष्टेवा काञ्चनेतथा ॥ ११८ ॥ समबुद्धिर्यस्यशश्वत्ससंन्यासीतिकीर्त्तितः ॥ दण्डंकमण्डलुंरक्तवस्त्रमात्रञ्चधारयेत् ॥ ११९ ॥ नित्यंप्रवासीनैकत्रस्यात्संन्यासीतिकीर्त्तितः ॥ शुद्धाचारद्विजान्नञ्चभुङ्क्तेलोभादिवर्जितः ॥ १२० ॥ किन्तुकिंचिन्नयाचेतससंन्यासीतिकीर्त्तितः ॥

न्व्यापारीनाश्रमीचसर्वकर्मविवर्जितः ॥ १२१ ॥ ध्यायेन्नारायणंशश्वत्ससंन्यासीतिकीर्त्तितः ॥ शश्वन्मौनीब्रह्मचारीसंभाषापरि
वर्जितः ॥ १२२ ॥ सर्वंब्रह्ममयंपश्येत्ससंन्यासीतिकीर्त्तितः ॥ सर्वत्रसमबुद्धिश्चहिंसामायाविवर्जितः ॥ १२३ ॥ क्रोधाहङ्काररहितः
ससंन्यासीतिकीर्त्तितः ॥ अयाचितोपस्थितंचमिष्टामिष्टंचभुक्तवान् ॥ १२४ ॥ नयाचतेभक्षणार्थीससंन्यासीतिकीर्त्तितः ॥ नचपश्ये
न्मुखंस्त्रीणांनतिष्ठेत्तत्समीपतः ॥ १२५ ॥ दारवीमपियोषांचनस्पृशेद्यःसभिक्षुकः ॥ अयंसंन्यासिनांधर्मइत्याहकमलोद्भवः ॥
॥ १२६ ॥ विपर्य्ययेविनाशश्चजन्मयाम्यंभयंभवेत् ॥ जन्मदुःखंयाम्यदुःखंजीविनामतिदारुणम् ॥ १२७ ॥ सुरसूकरयोनौवा
गर्भेदुःखंसमंसुर ॥ योनौवाक्षुद्रजन्तूनांपश्वादीनांतथैवच ॥ १२८ ॥ गर्भेस्मरन्तिसर्वेतेकर्म्मजन्मशतोद्भवम् ॥ विस्मरेन्निर्गतोजी
वोगर्भाद्वैविष्णुमायया ॥ स्वदेहंपातियत्नेनसुरोवाकीटएववा ॥ १२९ ॥ योनेरभ्यन्तरेशुक्रेपतितेपुरुषस्यच ॥ शुक्रंशोणितयुक्तं
चसहसातत्क्षणंभवेत् ॥ १३० ॥ रक्ताधिकेमातृसमश्चेतरेपितुराकृतिः ॥ युग्माहेचभवेत्पुत्रःकन्यकातद्विपर्य्यये ॥ १३१ ॥ रविभौम
गुरूणांचवारेचेत्तद्भवेत्सुतः ॥ अयुग्माहेतदितरेवारेवैकन्यकाभवेत् ॥ १३२ ॥ प्रथमप्रहरेजन्मयस्यसोऽल्पायुरेवच ॥ द्वितीयेमध्यमश्चैव
तृतीयेतत्परोभवेत् ॥ १३३ ॥ चतुर्थेचिरजीवीस्यात्क्षणानामनुरूपकः ॥ दुःखीवाथसुखीवापिपूर्वकर्मानुरूपतः ॥ १३४ ॥ यादृशेच
क्षणेजन्मप्रसवस्तादृशेभवेत् ॥ प्रसूतिक्षणचर्चांचकुर्वन्त्येवंविचक्षणाः ॥ १३५ ॥ कललन्त्वेकरात्रेणप्रवृद्धःस्याद्दिनेदिने ॥ सप्तमेबदरा
कारोमासेगण्डुसमोभवेत् ॥ १३६ ॥ मासत्रयेमांसपिण्डोहस्तपादादिवर्जितः ॥ सर्वावयवसम्पन्नोदेहीमासेचपञ्चमे ॥ १३७ ॥ भवेत्तु
जीवसंचारःषण्मासेसर्वतत्त्ववित् ॥ दुःखीस्वल्पस्थलस्थायीशकुन्तइवपञ्जरे ॥ १३८ ॥ मातृजग्धान्नपानंचभुङ्क्तेऽमेध्यस्थले
स्थितः ॥ हाहेतिशब्दंकृत्वाचचिन्तयेदीश्वरंपरम् ॥ १३९ ॥ एवंचचतुरोमासान्भुक्त्वापरमयातनाम् ॥ प्रेरितोवायुनाकालेगर्भाद्वै
निर्गतोभवेत् ॥ १४० ॥ दिग्देशकालाव्युत्पन्नोविस्मृतोविष्णुमायया ॥ शश्वद्विण्मूत्रसंयुक्तःशिशुःस्याच्छैशवावधि ॥ १४१ ॥
परायत्तो [illegible] निवारणे ॥ कीटादिभुक्तोदुःखीचरौतितत्रपुनःपुनः ॥ १४२ ॥ स्तनान्धोऽप्यसमर्थश्चयाच्ञांकर्त्तुमभी

प्सितामृ ... [illegible] ... र्त्तस्यपौगण्डावधिसुस्फुटा ॥ १४३ ॥ पौगण्डेयातनांभुक्त्वाप्राप्नुतेयौवनंपुनः ॥ नस्मरेन्मायायादेहोगर्भा
देर्यातनांपुनः ॥ १४४ ॥ आहारमैथुनार्त्तश्चनानामोहादिवेष्टितः ॥ पुत्रंकलत्रमनुगंयत्नेनपरिपालयेत् ॥ १४५ ॥ एवंयावत्सम
र्थश्चतावदेवहिपूजितः ॥ असमर्थंचमन्यन्तेवान्धवागोंजरंयथा ॥ १४६ ॥ यदातीवजरायुक्तोजडोऽतिबधिरोभवेत् ॥ कासश्वासा
दियुक्तश्चपरायत्तोऽतिमूढवत् ॥ १४७ ॥ तदन्तरेऽनुतापंचकुरुतेसन्ततंपुनः ॥ नसेवितंहरेस्तीर्थंसत्संङ्गश्चापिकामतः ॥ १४८ ॥
पुनश्चमानवींयोनिंलभामिभारतेयदि ॥ तदातीर्थंगमिष्यामिभजेवैकृष्णमित्यहो ॥ १४९ ॥ इत्येवमादिमनसिकुर्वन्तंतंजडंसुर ॥
गृह्णातियमदूतश्चकालेप्राप्तेऽतिदारुणः ॥१५०॥सपश्येद्यमदूतंचपाशहस्तंचदण्डिनम्॥अतीवकोपरक्ताक्षंविकृताकारमुल्बणम् ॥१५१॥
दुर्निवार्य्यमुपायैश्चबलिष्ठञ्चभयङ्करम् ॥ दुर्दृश्यंसर्वसिद्धिज्ञंसर्वादृष्टंपुरःस्थितम् ॥ १५२ ॥ दृष्टमात्रान्महाभीतोविण्मूत्रञ्चसमुत्सृजेत् ॥
तदाप्राणांस्त्यजेत्सद्योदेहंवैपांचभौतिकम् ॥ १५३ ॥ अङ्गुष्ठमात्रंपुरुषंगृहीत्वायमकिङ्करः ॥ विन्यस्यभोगदेहेचस्वस्थानंप्रापयेद्द्रुतम् ॥
॥ १५४ ॥ जीवोगत्वायमंपश्येत्सर्वधर्मज्ञमेवच ॥ रत्नसिंहासनस्थंचसस्मितंसुस्थिरंपरम् ॥ १५५ ॥ धर्माधर्मविचारज्ञंसर्वज्ञंसर्व
तोमुखम् ॥ विश्वेष्वेकाधिकारंचविधात्रानिर्मितंपुरा ॥ १५६ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानंरत्नभूषणभूषितम् ॥ वेष्टितंपार्षदगणैर्दूतैश्चापि
त्रिकोटिभिः ॥ १५७ ॥ जपन्तंश्रीकृष्णनामशुद्धस्फाटिकमालया ॥ ध्यायमानंतत्पदाब्जंपुलकाङ्कितविग्रहम् ॥ १५८ ॥ सगद्गदंसा
श्रुनेत्रंसर्वत्रसमदर्शिनम् ॥ अतीवकमनीयंचशश्वत्सुस्थिरयौवनम् ॥ १५९ ॥ स्वतेजसाप्रज्वलन्तंसुखदृश्यंविचक्षणम् ॥ शरत्पार्वण
चन्द्राभंचित्रगुप्तपुरःस्थितम् ॥ १६० ॥ पुण्यात्मनांशान्तरूपंपापिनांचभयङ्करम् ॥ तंदृष्ट्वाप्रणमेद्देहीमहाभीतश्चतिष्ठति ॥ १६१ ॥
चित्रगुप्तविचारेणयेषांयदुचितंफलम् ॥ शुभाशुभंचकुरुतेतदेवरविनन्दनः ॥ १६२ ॥ एवंतेषांगतायातेनिवृत्तिर्नास्तिजीविनाम् ॥ निवृ
त्तिहेतुरूपंचश्रीकृष्णपदसेवनम् ॥ १६३ ॥ इत्येवंकथितंसर्वंपरंप्रार्थयवाञ्छितम् ॥ सर्वंदास्यामितेवत्सनमेऽसाध्यंचकिंचन ॥१६४॥

१ गोजरंवृद्धवृषभमित्यर्थः ।

॥ ॥ महेन्द्रउवाच ॥ ॥ इन्द्रत्वंचगतंभद्रंकिमैश्वर्य्यैप्रयोजनम् ॥ कल्पवृक्षमुनिश्रेष्ठदेहिमेपरमंपदम् ॥ १६५ ॥ महेन्द्रस्यवचःश्रुत्वा प्रहस्यमुनिपुङ्गवः ॥ तमुवाचवचःसत्यंवेदोक्तंसारमेवच ॥ १६६ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ परंपदंविषयिणांमहेन्द्रातिसुदुर्लभम् ॥ मुक्तिर्युष्मद्विधानांचनलयेप्राकृतेऽपिच ॥ १६७ ॥ आविर्भावःसृष्टिविधौतिरोभावोलयेऽपिच ॥ यथाजागरणंसुप्तिर्भवत्येवक्रमेणच ॥ १६८ ॥ यथाभ्रमतिकालश्चतथाविषयिणोध्रुवम् ॥ चक्रनेमिक्रमेणैवनित्यमेवेश्वरेच्छया ॥ १६९ ॥ पलमेकंभवेदेवयथा विपलषष्टिभिः ॥ षष्टिभिश्चपलैर्दण्डोमुहूर्त्तोद्विगुणात्ततः ॥ १७० ॥ त्रिंशद्भिश्चमुहूर्त्तैश्चभवेदेवदिवानिशम् ॥ दशपंचदिवारात्रिः पक्षमेकंविदुर्बुधाः ॥ १७१ ॥ पक्षाभ्यांशुक्लकृष्णाभ्यांमासएवविधीयते ॥ ऋतुर्द्वाभ्यांचमासाभ्यांसंख्याविद्भिःप्रकीर्त्तितः ॥ १७२ ॥ ऋतुत्रयेणायनंचताभ्यांद्वाभ्यांचवत्सरः ॥ त्रिंशत्सहस्राधिकैश्चत्रिचत्वारिंशलक्षकैः ॥ १७३ ॥ वत्सरैर्नरमानैश्चयुगानांचचतुष्टयम् ॥ षष्ट्याधिकेपंचशतेसहस्रेपंचविंशतौ ॥ १७४ ॥ युगेनराणांशक्रायुर्मनोरायुःप्रकीर्त्तितम् ॥ दिग्लक्षेन्द्रनिपातेऽष्टसहस्राधिकएवच ॥ १७५ ॥ निपातोब्रह्मणस्तत्रभवेत्प्राकृतिकोलयः ॥ लयेप्राकृतिकेवत्सकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ १७६ ॥ चक्षुर्निमेषःसृष्टिश्चपुनरुन्मीलनेतथा ॥ ब्रह्मसृष्टिलयानांचसंख्यानास्तिश्रुतौश्रुतम् ॥ १७७ ॥ यथापृथिव्यारेणूनामित्यूचेचन्द्रशेखरः ॥ एतेषांमोक्षणंनास्तिकथितानिचयानितु ॥ १७८ ॥ सृष्टिसूत्रस्वरूपंहिचान्यद्वृणुवरंसुर ॥ मुनीन्द्रस्यवचःश्रुत्वादेवेन्द्रोविस्मितोमुने ॥ ॥ १७९ ॥ आत्मनःपूर्वमैश्वर्य्यंवरयामासतत्रवै ॥ तत्प्राप्स्यस्यचिरेणैवेत्युक्त्वासप्रययौगृहम् ॥ १८० ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्वासोमुनिसुरेन्द्रसंवादेलक्ष्म्युपाख्यानेइन्द्रंप्रतिदुर्वासःशापादिकथनंनामषट्त्रिंशोऽध्यायः॥ ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ हरेर्गुणंसमाकर्ण्यज्ञानंप्राप्यपुरन्दरः ॥ किंचकारगृहंगत्वातन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ श्रीकृष्णस्यगुणंश्रुत्वावीतरागोबभूवसः ॥ वैराग्यंवर्द्धयामासतदाब्रह्मन्दिनेदिने ॥ २ ॥ मुनिस्थानाद्गृहंगत्वासददर्शाम[illegible]श्चसमाकीर्णांभयाकुलाम् ॥३॥ विषण्णबान्धवांश्चैवबन्धुहीनांचकुत्रचित् ॥ पितृमातृकलत्रादिविहीनामति

चंचल... दृष्ट्वातामगमद्राक्पतिंप्रति ॥ शक्रोमन्दाकिनीतीरेददर्शगुरुमीश्वरम् ॥ ५ ॥ ध्यायमानंपरंब्रह्मगङ्गातोयेस्थितं परम् ॥ सूर्य्याभिसंमुखंपूर्वमुखंवैविश्वतोमुखम् ॥ ६ ॥ साश्रुनेत्रंपुलकितंपरमानन्दसंयुतम् ॥ वरिष्ठंचगरिष्ठंचधर्मिष्ठंचेष्टसेविनम् ॥ ७ ॥ श्रेष्ठंचबन्धुवर्गाणामतिश्रेष्ठंचमानिनाम् ॥ ज्येष्ठंचबन्धुवर्गाणांनेष्टंचसुरवैरिणाम् ॥ ८ ॥ दृष्ट्वागुरुंजपन्तंचतत्रतस्थौसुरेश्वरः ॥ प्रहरान्तेगुरुंदृष्ट्वाचोत्थितंप्रणनामसः ॥ ९ ॥ प्रणम्यचरणाम्भोजेरुरोदोच्चैर्मुहुर्मुहुः ॥ वृत्तान्तंकथयामासब्रह्मशापादिकंतथा ॥ १० ॥ पुनर्वैरोमयालब्धोज्ञानिनामपिदुर्लभाम् ॥ वैरिग्रस्तांस्वीयपुरींक्रमेणैवसुरेश्वरः ॥ ११ ॥ शिष्यस्यवचनंश्रुत्वासतांबुद्धिमतांवरः ॥ बृहस्पतिरुवाचेदंकोपरक्तान्तलोचनः ॥ १२ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ श्रुतंसर्वंसुरश्रेष्ठमारोदीर्वचनंशृणु ॥ नकातरोहिनीतिज्ञोविपत्तौस्यात्कदाचन ॥ १३ ॥ सम्पत्तिर्वाविपत्तिर्वानश्वरास्वप्नरूपिणी ॥ पूर्वस्वकर्मायत्ताचस्वयंकर्त्तातयोरपि ॥ १४ ॥ सर्वेषांचभ्रमत्येवशश्वज्जन्मनिजन्मनि ॥ चक्रनेमिक्रमेणैवतत्रकापरिदेवना ॥ १५ ॥ भुङ्क्तेहिस्वकृतंकर्मसर्वत्रापिचभारते ॥ शुभाशुभंचयत्किंचित्स्वकर्मफलभुक्पुमान् ॥ १६ ॥ नाभुक्तंक्षीयतेकर्मकल्पकोटिशतैरपि ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम् ॥ १७ ॥ इत्येवमुक्तंवेदेचकृष्णेनपरमात्मना ॥ साम्निकौथुमशाखायांसंबोध्यस्वकुलोद्भवम् ॥ १८ ॥ जन्मभोगावशेषेचसर्वेषांकृतकर्मणाम् ॥ अनुरूपञ्चतेषांवैभारतेऽन्यत्रचैवहि ॥ १९ ॥ कर्मणाब्रह्मशापंचकर्मणाचशुभाशिषम् ॥ कर्मणाचमहालक्ष्मींलभेद्दैन्यञ्चकर्मणा ॥ २० ॥ कोटिजन्मार्जितंकर्मजीविनामनुगच्छति ॥ नहित्यजेद्विनाभोगात्तंछायेवपुरन्दर ॥ २१ ॥ कालभेदेदेशभेदेपात्रभेदेचकर्मणाम् ॥ न्यूनताधिकतावापिभवेदेवहिकर्मणाम् ॥ ॥ २२ ॥ वस्तुदानेचवस्तूनांसमंपुण्यंसमेदिने ॥ दिनभेदेकोटिगुणमसंख्यंवाधिकंततः ॥ २३ ॥ समदेशेचवस्तूनांदानेपुण्यंसमंवृषन् ॥ देशभेदेकोटिगुणमसंख्यंवाधिकंततः ॥ २४ ॥ समेपात्रेसमंपुण्यंवस्तूनांकर्त्तुरेवच ॥ पात्रभेदेशतगुणमसंख्यंवाततोऽधिकम् ॥ २५ ॥ यथाफलन्तिसस्यानिन्यूनान्यप्यधिकानिच ॥ कर्षकाणांक्षेत्रभेदेपात्रभेदेफलंतथा ॥ २६ ॥ सामान्यदिवसेविप्रेदानंसमफलंभवेत् ॥ अमायांरविसंक्रान्त्यांफलंशतगुणंभवेत् ॥ चातुर्मास्यांपौर्णमास्यामनन्तफलमेवच ॥ २७ ॥ ग्रहणेशशिनःकोटिगुणञ्चफलमेवच ॥ सूर्य्य

स्यग्रहणेचापिततोदशगुणंफलम् ॥ २८ ॥ अक्षयायामक्षयश्चाप्यसंख्यफलमुच्यते ॥ एवमन्यत्रपुण्याहेफलाधिक्यंभवेदिह ॥ २९ ॥ यथा दानेतथास्नानेजपेवैपुण्यकर्मसु ॥ एवंसर्वत्रबोद्धव्यंनराणांकर्मणांफलम् ॥३०॥ सामान्यदेशेदानश्चविप्रेसमफलंभवेत् ॥ तीर्थेदेवगृहेचैवफ लंशतगुणंस्मृतम् ॥ ३१ ॥ गङ्गायांवैकोटिगुणंक्षेत्रेनारायणेऽव्ययम् ॥ कुरुक्षेत्रेबदर्य्यांचकाश्यांकोटिगुणंतथा ॥ ३२ ॥ यथाचवैको टिगुणंतथावैविष्णुमन्दिरे ॥ केदारेवैलक्षगुणंहरिद्वारेतथाफलम् ॥ ३३ ॥ पुष्करेभास्करक्षेत्रेदशलक्षगुणंफलम् ॥ एवंसर्वत्रबोद्ध व्यंफलाधिक्यंक्रमेणच ॥ ३४ ॥ सामान्यब्राह्मणेदानंसममेवफलंलभेत् ॥ लक्षंत्रिसन्ध्यंपूतेचपण्डितेचजितेन्द्रिये ॥ ३५ ॥ विष्णु मन्त्रोपासकेचबुधेकोटिगुणंफलम् ॥ एवंसर्वत्रबोद्धव्यंफलाधिक्यंगुणाधिके ॥ ३६ ॥ यथादण्डेनसूत्रेणशरावेणजलेनच ॥ कुम्भंनिर्मा तिचक्रेणकुम्भकारोमृदाभुवि ॥ ३७ ॥ तथैवकर्मसूत्रेणफलंधाताददातिच ॥ यस्याज्ञयासृष्टिविधौतश्चनारायणंभज ॥ ३८ ॥ सविधा ताविधातुश्चपातुःपाताजगत्त्रये ॥ स्रष्टुःस्रष्टाचसंहर्त्तुःसंहर्त्ताकालकालकः ॥ ३९ ॥ महाविपत्तौसंसारेयःस्मरेन्मधुसूदनम् ॥ विपत्तौत स्यसम्पत्तिर्भवदित्याहशङ्करः ॥ ४० ॥ इत्येवमुक्त्वाजीवश्चसमालिङ्ग्यचसुरेश्वरम् ॥ दत्त्वाशुभाशिषंचेष्टंबोधयामासनारद ॥ ४१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेबृहस्पतिमहेंद्रसंवादेमहालक्ष्म्युपाख्यानेकर्मफलनिरूपणंनामसप्तत्रिं शत्तमोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ हरिंध्यात्वाहरिर्ब्रह्मञ्जगामब्रह्मणःसभाम् ॥ बृहस्पतिंपुरस्कृत्यसर्वैःसुरगणैःसह ॥ १ ॥ शीघ्रंगत्वाब्रह्मलोकंदृष्ट्वाचकमलोद्भवम् ॥ प्रणेमुर्देवताःसर्वागुरुणासहनारद ॥ २ ॥ वृत्तान्तंकथयामाससुराचार्य्योविधिंविभुम् ॥ प्रहस्योवाचतच्छ्रुत्वामहेन्द्रंकमलोद्भवः ॥ ३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ वत्समद्वंशजातोऽसिप्रपौत्रोमेविचक्षणः ॥ बृहस्पतेश्चशिष्यस्त्वंसुरा णामधिपःस्वयम् ॥ ४ ॥ मातामहस्तेदक्षश्चविष्णुभक्तःप्रतापवान् ॥ कुलत्रयंयच्छुद्धञ्चकथंसोऽहंकृतोभवेत् ॥ ५ ॥ मातापतिव्रतायस्यपि ताशुद्धोजितेन्द्रियः ॥ मातामहोमातुलश्चकथंसोऽहंकृतभवेत् ॥ ६ ॥ जनःपैतृकदोषेणदोषान्मातामहस्यच ॥ गुरोर्दोषान्नीतिदोषैर्हरि

१ निवि...

द्वेषीभवेद्ध... न्तरात्माभगवान्सर्वदेहेष्ववस्थितः ॥ यस्यदेहात्सप्रयातिसशवस्तत्क्षणंभवेत् ॥ ८ ॥ मनोऽहमिन्द्रियेशश्चज्ञानरूपोहिशङ्करः ॥ असवःप्रकृतिर्विष्णुर्बुद्धिर्भगवतीसती ॥ ९ ॥ निद्रादयःशक्तयश्चताःसर्वाःप्रकृतेःकलाः ॥ आत्मनःप्रतिबिंबंचजीवोभोगीशरीरभृत् ॥ १० ॥ आत्मनीशेगतेदेहात्सर्वेयान्तिससंभ्रमात् ॥ यथावर्त्मनिगच्छन्तंनरदेवमिवानुगाः ॥ ११ ॥ अहंशिवश्चशेषश्चविष्णुर्धर्मोमहान्विराट् ॥ वयंयदंशाभक्ताश्चतत्पुष्पंन्यक्कृतंत्वया ॥ १२ ॥ शिवेनपूजितंपादपद्मंपुष्पेणयेनच ॥ तच्चदुर्वाससादत्तंदैवेनान्यकृतंसुर ॥ १३ ॥ तत्पुष्पंमस्तकेयस्यकृष्णपादाब्जतश्च्युतम् ॥ सर्वेषांचसुराणांचतत्पूजापुरतोभवेत् ॥ १४ ॥ दैवेनवञ्चितस्त्वञ्चदैवञ्चबलवत्तरम् ॥ भाग्यहीनंजनंमूढंकोवारक्षितुमीश्वरः ॥ १५ ॥ कृष्णंनमन्यतेयोहिश्रीनाथंसर्ववन्दितम् ॥ प्रयातिरुष्टात्दासीमहालक्ष्मीर्विहायतम् ॥ १६ ॥ शतयज्ञेनयालब्धादीक्षितेनत्वयापुरा ॥ साश्रीर्गताधुनाकोपात्कृष्णनिर्माल्यवर्जनात् ॥ १७ ॥ अधुनागच्छवैकुण्ठंमयाचगुरुणासह ॥ निषेव्यतत्रश्रीनाथंश्रियंप्राप्स्यसितद्वरात् ॥ १८ ॥ इत्येवमुक्त्वासब्रह्मासर्वैःसुरगणैःसह ॥ शीघ्रंजगामवैकुण्ठंयत्रश्रीशस्तयासह ॥ १९ ॥ तत्रगत्वापरंब्रह्मभगवन्तंसनातनम् ॥ दृष्ट्वातेजःस्वरूपञ्चप्रज्वलन्तंस्वतेजसा ॥ २० ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्त्तण्डशतकोटिसमप्रभम् ॥ शांतञ्चानादिमध्यान्तंलक्ष्मीकान्तमनन्तकम् ॥ २१ ॥ चतुर्भुजैःपार्षदैश्चसरस्वत्यास्तुतंनतम् ॥ भक्त्याचतुर्भिर्वेदैश्चगङ्गयापरिषेवितम् ॥ २२ ॥ तंप्रणेमुःसुराःसर्वेमूर्ध्नाब्रह्मपुरोगमाः ॥ भक्तिनम्राःसाश्रुनेत्रास्तुष्टुवुःपुरुषोत्तमम् ॥ २३ ॥ वृत्तान्तंकथयामासस्वयंब्रह्माकृताञ्जलिः ॥ रुरुदुर्देवताःसर्वाःस्वाधिकारच्युताश्चताः ॥ २४ ॥ सचापश्यत्सुरगणंविपद्ग्रस्तंभयाकुलम् ॥ रत्नभूषणशून्यञ्चवाहनादिविवर्जितम् ॥ २५ ॥ शोभाशून्यंहतश्रीकंपरिवारैरनावृतम् ॥ उवाचकातरंदृष्ट्वाविपन्नभयभञ्जनः ॥ २६ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ माभैर्ब्रह्मन्हेसुराश्चभयंकिंवोमयिस्थिते ॥ दास्यामिलक्ष्मीमचलांपरमैश्वर्यवर्द्धिनीम् ॥ २७ ॥ किञ्चमद्वचनंकिञ्चिच्छ्रूयतांसमयोचितम् ॥ हितंसत्यंसारभूतंपरिणामसुखावहम् ॥ २८ ॥ जनाश्चासंख्यविश्वस्थामदधीनाश्चसन्ततम् ॥ यथातथाहंमद्भक्तैःपराधीनःस्वतन्त्रकः ॥ २९ ॥ योयोरुष्टोहिमद्भक्तेमत्परेहिनिरङ्कुशः ॥ तद्गृहेऽहंनतिष्ठामि

पद्मयासहनिश्चितम् ॥ ३० ॥ दुर्वासाःशङ्करांशश्चवैष्णवोमत्परायणः ॥ तच्छापादागतोहश्चसश्रीकोवोगृहादपि ॥ ३१ ॥ यत्रशंख
ध्वनिर्नास्तितुलसीचशिलार्चनम् ॥ नभोजनश्चविप्राणांनपद्मातत्रतिष्ठति ॥ ३२ ॥ मद्भक्तानांचमेनिन्दायत्रयत्रभवेत्सुराः ॥ महारुष्टा
महालक्ष्मीस्ततोयातिपराभवात् ॥ ३३ ॥ मद्भक्तिहीनोयोमूढोयोभुङ्क्तेहरिवासरे ॥ ममजन्मदिनेचापियातिश्रीस्तद्गृहादपि ॥ ३४ ॥
मन्नामविक्रयीयश्चविक्रीणातिस्वकन्यकाम् ॥ यत्रातिथिर्नभुंक्तेचमत्प्रियायातितद्गृहात् ॥ ३५ ॥ पापिनांयोगृहंयातिशूद्रश्राद्धान्न
भोजिनाम् ॥ महारुष्टाततोयातिमन्दिरात्कमलालया ॥ ३६ ॥ शूद्राणांशवदाहीचभाग्यहीनश्चवाडवः ॥ यातिरुष्टातद्गृहाच्च
देवीकमलवासिनी ॥ ३७ ॥ शूद्राणांसूपकारोयोब्राह्मणोवृषवाहकः ॥ तत्तोयपानभीताचकमलायातितद्गृहात् ॥ ३८ ॥ विप्रोय
वनसेवीचदेवलःशूद्रयाजकः ॥ तत्तोयपानभीताचवैष्णवीयातितद्गृहात् ॥ ३९ ॥ विश्वासघातीमित्रघ्नोनरघातीकृतघ्नकः ॥ अगम्यां
यातियोविप्रोमद्भार्य्यायातितद्गृहात् ॥ ४० ॥ अशुद्धहृदयःक्रूरोहिंसकोनिन्दकोद्विजः ॥ ब्राह्मण्यांशूद्रजातश्चयातिदेवीचतद्गृहात् ॥
॥ ४१ ॥ योविप्रःपुंश्चलीपुत्रोमहापापीचतत्पतिः ॥ अवीरान्नश्चयोभुङ्क्तेतस्माद्यातिजगत्प्रसूः ॥ ४२ ॥ तृणंछिनत्तिनखरैस्तैर्वा
योहिलिखेन्महीम् ॥ जिह्मोवामलवासाश्चसाप्रयातिचतद्गृहात् ॥ ४३ ॥सूर्य्योदयेचद्विर्भोजीदिवाशायीचवाडवः ॥ दिवामैथुनकारीच
तस्माद्यातिहरिप्रिया ॥ ४४ ॥ आचारहीनोयोविप्रोयश्चशूद्रप्रतिग्रही ॥ अदीक्षितोहियोमूढस्तस्माल्लोलाप्रयातिच ॥ ४५ ॥ स्निग्ध
पादश्चनग्नोवायःशेतेज्ञानदुर्बलः ॥ शश्वद्धर्मातिवाचालोयातिवैतद्गृहात्सती ॥ ४६ ॥ शिरस्नातश्चतैलेनयोऽन्यदङ्गमुपस्पृशेत ॥ स्वा
ङ्गेचवादयेद्वाद्यंरमायातिचतद्गृहात् ॥ ४७ ॥ व्रतोपवासहीनोयःसन्ध्याहीनोऽशुचिर्द्विजः ॥ विष्णुभक्तिविहीनोयस्तस्माद्यातिहरि
प्रिया ॥ ४८ ॥ ब्राह्मणंनिन्दयेद्योहितान्वैद्वेष्टिचसन्ततम् ॥ हिंसाकारीदयाहीनोयातिसर्वप्रसूस्ततः ॥ ४९ ॥ यत्रतत्रहरेरर्चाहरेरुत्की
र्त्तनंशुभम् ॥ तत्रतिष्ठतिसादेवीकमलासर्वमङ्गला ॥ ५० ॥ यत्रप्रशंसाकृष्णस्यतद्भक्तस्यपितामह ॥ साचकृष्णप्रियादेवीतत्रतिष्ठति

१

सन्त[illegible]खध्वनिःशंखःशिलाचतुलसीदलम् ॥ तत्सेवावन्दनंध्यानंतत्रसातिष्ठतिस्वयम् ॥ ५२ ॥ शिवलिङ्गार्च
नंयत्रतस्यचोत्कीर्त्तनंशुभम् ॥ दुर्गार्चनंतद्गुणाश्चतत्रपद्मनिवासिनी ॥ ५३ ॥ विप्राणांसेवनंयत्रतेषांवैभोजनंशुभम् ॥ अर्चनंसर्व
देवानांतत्रपद्ममुखीसती ॥ ५४ ॥ इत्युक्त्वाचसुरान्सर्वान्रमामाहरमापतिः ॥ क्षीरोदसागरेजन्मलभस्वकलयारमे ॥ ५५ ॥
इत्युक्त्वातांजगन्नाथोब्रह्माणंपुनराहच ॥ मथित्वासागरंलक्ष्मींदेवेभ्योदेहिपद्मज ॥ ५६ ॥ इत्युक्त्वाकमलाकान्तोदेवश्चान्तरधान्मुने ॥
देवाश्चिरेणकालेनययुःक्षीरोदसागरम् ॥ ५७ ॥ मन्थानंमन्दरंकृत्वाकूर्मंकृत्वाचभाजनम् ॥ रज्जुंकृत्वावासुकिंचममन्थुश्चैवसागरम् ॥
॥ ५८ ॥ धन्वन्तरिश्चपीयूषमुच्चैःश्रवसमीप्सितम् ॥ नानारत्नंहस्तिरत्नंप्रापुर्लक्ष्म्याश्चदर्शनम् ॥ ५९ ॥ वनमालांददौसाचक्षीरोदशा
यिनेमुने ॥ सर्वेश्वरायरम्यायविष्णवेवैष्णवीसती ॥ ६० ॥ देवैःस्तुतापूजिताचब्रह्मणाशङ्करेणच ॥ ददौदृष्टिंसुरगृहेब्रह्मशापविमोचि
काम् ॥ ६१ ॥ प्रापुर्देवाःस्वविषयंदत्यैर्ग्रस्तंभयङ्करैः ॥ महालक्ष्मीप्रसादेनवरदानेननारद ॥ ६२ ॥ इत्येवंकथितंसर्वंलक्ष्म्युपाख्या
नमुत्तमम् ॥ सुखदंसारभूतश्चकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ६३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेल
क्ष्म्युपाख्यानेसमुद्रमथनंनामाष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ हरेरुत्कीर्त्तनंभद्रंश्रुतंतज्ज्ञानमुत्तमम् ॥
ईप्सितंलक्ष्म्युपाख्यानंध्यानंस्तोत्रादिकंवद ॥ १ ॥ हरिणापूजितापूर्वंततोब्रह्मादिभिस्तथा ॥ शक्रेणभ्रष्टराज्येनसार्द्धंसुरगणेनच ॥
॥ २ ॥ ध्यानेनपूजिताकेनविधिनाकेनवापुरा ॥ केनस्तुतावास्तोत्रेणतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ ३ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥
स्नात्वातीर्थेपुराशक्रोधृत्वाधौतेचवाससी ॥ क्षीरोदेसंस्थाप्यघटंदेवषट्कंचपूजयेत् ॥ ४ ॥ गणेशञ्चदिनेशञ्चवह्निंविष्णुंशिवंशिवाम् ॥ एता
न्भक्त्यासमभ्यर्च्यपुष्पगन्धादिभिस्तथा ॥ ५ ॥ तत्रावाह्यमहालक्ष्मींपरमैश्वर्य्यरूपिणीम् ॥ पूजाञ्चकारदेवेशोब्रह्मणाचपुरोधसा ॥ ६ ॥
पुरस्थितेषुमुनिषुब्राह्मणेषुगुरौतथा ॥ देवादिषुचदेवेशेज्ञानानन्देशिवेमुने ॥ ७ ॥ पारिजातस्यपुष्पञ्चगृहीत्वाचन्दनोक्षितम् ॥ ध्यात्वा
देवींमहालक्ष्मींपूजयामासनारद ॥ ८ ॥ ध्यानञ्चसामवेदोक्तंयदुक्तंब्रह्मणेपुरा ॥ ध्यानेनहरिणातेनतन्निबोधवदामिते ॥ ९ ॥ सहस्र

दलपद्मस्यकर्णिकावासिनींपराम् ॥ शरत्पार्वणकोटीन्दुप्रभाजुष्टकरांवराम् ॥ १० ॥ स्वतेजसाप्रज्वलन्तींसुखदृश्यांमनोहराम् ॥
प्रतप्तकाञ्चननिभांशोभांमूर्तिमतींसतीम् ॥ ११ ॥ रत्नभूषणभूषाढ्यांशोभितांपीतवाससा ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरम्यांसुस्थिरयौव
नाम् ॥ १२ ॥ सर्वसम्पत्प्रदात्रींश्चमहालक्ष्मींभजेशुभाम् ॥ ध्यानेनानेनतांध्यात्वाचोपहारैस्सुसंयुतः ॥ १३ ॥ सम्पूज्यब्र
ह्मवाक्येनचोपहाराणिषोडश ॥ ददौभक्त्याविधानेनप्रत्येकंमन्त्रपूर्वकम् ॥ १४ ॥ प्रशंस्यानिप्रहृष्टानिदुर्लभानिवराणिच ॥ अमू
ल्यरत्नखचितंनिर्मितंविश्वकर्मणा ॥ आसनञ्चविचित्रञ्चमहालक्ष्मिप्रगृह्यताम् ॥ १५ ॥ शुद्धंगङ्गोदकमिदंसर्ववन्दितमीप्सितम् ॥
पापेध्मवह्निरूपञ्चगृह्यतांकमलालये ॥ १६ ॥ पुष्पचन्दनदूर्वादिसंयुतंजाह्नवीजलम् ॥ शंखगर्भस्थितंशुद्धंगृह्यतांपद्मवासिनि ॥
॥ १७ ॥ सुगन्धियुक्ततैलञ्चसुगन्धामलकीजलम् ॥ देहसौन्दर्य्यबीजञ्चगृह्यतांश्रीहरिप्रिये ॥ १८ ॥ वृक्षनिर्यासरूपञ्चगन्धद्रव्यादिसं
युतम् ॥ कृष्णकान्तेपवित्रोवैधूपोयंप्रतिगृह्यताम् ॥१९॥ मलयाचलसंभूतंवृक्षसारंमनोहरम् ॥ सुगन्धियुक्तंसुखदंचन्दनंदेविगृह्यताम् ॥
॥ २० ॥ जगच्चक्षुस्स्वरूपञ्चध्वान्तप्रध्वंसकारणम् ॥ प्रदीपंशुद्धरूपञ्चगृह्यतांपरमेश्वरि ॥ २१ ॥ नानोपहाररूपञ्चनानारससमन्वितम् ॥
नानास्वादुकरञ्चैवनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ २२ ॥ अन्नंब्रह्मस्वरूपञ्चप्राणरक्षणकारणम् ॥ तुष्टिदंपुष्टिदञ्चान्नंमधुरंप्रतिगृह्यताम् ॥
॥ २३ ॥ शाल्यक्षतसुपक्वञ्चशर्करागव्यसंयुतम् ॥ सुस्वादुरम्यंपद्मेचपरमान्नंप्रगृह्यताम् ॥ २४ ॥ शर्करागव्यपक्वञ्चसुस्वादुसुमनो
हरम् ॥ मयानिवेदितंलक्ष्मिस्वस्तिकंप्रतिगृह्यताम् ॥ २५ ॥ नानाविधानिरम्याणिपक्वानिचफलानितु ॥ स्वादुरस्यानिकमले
गृह्यतांफलदानिच ॥ २६ ॥ सुरभिस्तनसम्भूतंसुस्वादुसुमनोहरम् ॥ मर्त्यामृतञ्चगव्यंवैगृह्यतामच्युतप्रिये ॥ २७ ॥ सुस्वादुर
ससंयुक्तमिक्षुवृक्षरसोद्भवम् ॥ अग्निपक्वमपक्वंवागुडंवैदेविगृह्यताम् ॥ २८ ॥ यवगोधूमसस्यानांचूर्णरेणुसमुद्भवम् ॥ सुपक्वगुडगव्याक्तंमि
ष्टान्नंदेविगृह्यताम् ॥ २९ ॥ सस्यचूर्णोद्भवंपक्वंस्वस्तिकादिसमन्वितम् ॥ मयानिवेदितंदेविपिष्टकंप्रतिगृह्यताम् ॥ ३० ॥ पार्थिवंवृ
क्षभेदंच[illegible] ॥ सुस्वादुरससंयुक्तमैक्षवंप्रतिगृह्यताम् ॥ ३१ ॥ शीतवायुप्रदञ्चैवदाहेचसुखदंपरम् ॥ कमलेगृह्यताञ्चेदं

व्यजनंश्वे [illegible] ३२ ॥ ताम्बूलश्चवरंरम्यंकर्पूरादिसुवासितम् ॥ जिह्वाजाडयच्छेदकरंताम्बूलंदेविगृह्यताम् ॥ ३३ ॥ सुवा
सितंशीतलञ्चपिपासानाशकारणम् ॥ जगज्जीवनरूपञ्चजीवनंदेविगृह्यताम् ॥ ३४ ॥ देहसौन्दर्य्यबीजंचसदाशोभाविवर्द्धनम् ॥
कार्पासजंचकृमिजंवसनंदेविगृह्यताम् ॥ ३५ ॥ रत्नस्वर्णविकारंचदेहसौख्यविवर्द्धनम् ॥ शोभाधानंश्रीकरंचभूषणंप्रतिगृह्यताम् ॥
॥ ३६ ॥ नानाकुसुमसन्दर्भंबहुशोभाप्रदंपरम् ॥ सुरलोकप्रियंशुद्धंमाल्यंदेविप्रगृह्यताम् ॥ ३७ ॥ शुद्धिदंशुद्धिरूपंचसर्वमंगलमंगलम् ॥
गन्धवस्तूद्भवंरम्यंगन्धंदेविप्रगृह्यताम् ॥ ३८ ॥ पुण्यतीर्थोदकंचैवविशुद्धंशुद्धिदंसदा ॥ गृह्यतांकृष्णकान्तेत्वंरम्यमाचमनीयकम् ॥
॥ ३९ ॥ रत्नसारैस्संग्रथितंपुष्पचन्दनसंयुतम् ॥ रत्नभूषणभूषाढ्यंसुतल्पंप्रतिगृह्यताम् ॥ ४० ॥ यद्यद्द्रव्यमपूर्वंचपृथिव्यामस्तिदुर्ल
भम् ॥ देवभूपाढ्यभोग्यंचतद्द्रव्यंदेविगृह्यताम् ॥ ४१ ॥ द्रव्याण्येतानिदत्त्वावैमूलेनदेवपुङ्गव ॥ मूलंजजापभक्त्याचदशलक्षंविधानतः ॥
॥ ४२ ॥ जपेनदशलक्षेणमन्त्रसिद्धिर्बभूवह ॥ मन्त्रश्चब्रह्मणादत्तःकल्पवृक्षश्चसर्वदः ॥ ४३ ॥ लक्ष्मीर्मायाकामवाणीततःकमलवा
सिनी ॥ स्वाहान्तोवैदिकोमन्त्रराजोऽयंद्वादशाक्षरः[1] ॥ ४४ ॥ श्रींह्रींक्लींऐंकमलवासिन्यैस्वाहा ॥ कुबेरोऽनेनमन्त्रेणसर्वैश्वर्य्यमवाप्त
वान् ॥ राजराजेश्वरोदक्षःसावर्णिर्मनुरेवच ॥ ४५ ॥ मङ्गलोऽनेनमन्त्रेणसप्तद्वीपवतीपतिः ॥ प्रियव्रतोत्तानपादौकेदारोनृपएवच ॥
॥ ४६ ॥ एतेचसिद्धाराजेन्द्रामन्त्रेणानेननारद ॥ सिद्धेमन्त्रेमहालक्ष्मीर्ददौशक्रायदर्शनम् ॥ ४७ ॥ रत्नेन्द्रव्यूहखचितविमानस्था
वरप्रदा ॥ सप्तद्वीपवतींपृथ्वींछादयन्तीत्विषाचसा ॥ ४८ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभारत्नभूषणभूषिता ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्याभक्तानुग्रह
कारिका ॥ ४९ ॥ बिभ्रतीरत्नमालांचकोटिचन्द्रसमप्रभा ॥ दृष्ट्वाजगत्प्रसूंशान्तांतांतुष्टावपुरन्दरः ॥ ५० ॥ पुलकाङ्कितसर्वाङ्गःसाश्रु
नेत्रःकृताञ्जलिः ॥ ब्रह्मणाचप्रदत्तेनस्तोत्रराजेनसंयतः ॥ सर्वाभीष्टप्रदेनैववैदिकेनैवतत्रच ॥ ५१ ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ॥
ॐनमःकमलवासिन्यैनारायण्यैनमोनमः ॥ कृष्णप्रियायैसारायैपद्मायैचनमोनमः ॥ ५२ ॥ पद्मपत्रेक्षणायैचपद्मास्यायैनमोनमः ॥

१ वैदिकोमन्त्रराजोयंप्रसिद्धोद्वादशाक्षरइतिपाठः ।

पद्मासनायैपद्मिन्यैवैष्णव्यैचनमोनमः ॥ ५३ ॥ सर्वसम्पत्स्वरूपायैसर्वदात्र्यैनमोनमः ॥ सुखदायैमोक्षदायैसिद्धिदायैनमोनमः ॥ ॥ ५४ ॥ हरिभक्तिप्रदात्र्यैचहर्षदात्र्यैनमोनमः ॥ कृष्णवक्षस्थितायैचकृष्णेशायैनमोनमः ॥५५॥ कृष्णशोभास्वरूपायैरत्नाढ्यायैनमोनमः ॥ सम्पत्त्यधिष्ठातृदेव्यैमहादेव्यैनमोनमः ॥ ५६ ॥ सस्याधिष्ठातृदेव्यैचसस्यलक्ष्म्यैनमोनमः ॥ नमोबुद्धिस्वरूपायैबुद्धिदायैनमोनमः ॥ ५७ ॥ वैकुण्ठेचमहालक्ष्मीर्लक्ष्मीःक्षीरोदसागरे ॥ स्वर्गलक्ष्मीरिन्द्रगेहेराजलक्ष्मीर्नृपालये ॥ ५८ ॥ गृहलक्ष्मीश्चगृहिणांगेहेचगृहदेवता ॥ सुरभिस्सागवांमातादक्षिणायज्ञकामिनी ॥ ५९ ॥ अदितिर्देवमातात्वंकमलाकमलालये ॥ स्वाहात्वंचहविर्दानेकव्यदानेस्वधास्मृता ॥ ६० ॥ त्वंहिविष्णुस्वरूपाचसर्वाधारावसुन्धरा ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपात्वंनारायणपरायणा ॥ ६१ ॥ क्रोधहिंसावर्जिताचवरदाचशुभानना ॥ परमार्थप्रदात्वंचहरिदास्यप्रदापरा ॥ ६२ ॥ ययाविनाजगत्सर्वंभस्मीभूतमसारकम् ॥ जीवन्मृतंचविश्वंचशवतुल्यंययाविना ॥ ६३ ॥ सर्वेषांचपरात्वंहिसर्वबान्धवरूपिणी ॥ ययाविनानसंभाष्योबान्धवैर्बान्धवःसदा ॥ ६४ ॥ त्वयाहीनोबन्धुहीनस्त्वयायुक्तःसबांधवः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांत्वंचकारणरूपिणी ॥ ६५ ॥ स्तनन्धयानांत्वंमाताशिशूनांशैशवेयथा ॥ तथात्वंसर्वदामातासर्वेषांसर्वविश्वतः ॥ ६६ ॥ त्यक्तस्तनोमातृहीनःसचेज्जीवतिदैवतः ॥ त्वयाहीनोजनःकोऽपिनजीवत्येवनिश्चितम् ॥ ६७ ॥ सुप्रसन्नस्वरूपात्वंमेप्रसन्नाभवाम्बिके ॥ वैरिग्रस्तद्विषयंदेहिमह्यंसनातनि ॥ ६८ ॥ वयंयावत्त्वयाहीनाबन्धुहीनाश्चभिक्षुकाः ॥ सर्वसंपद्विहीनाश्चतावदेवहरिप्रिये ॥ ६९ ॥ राज्यंदेहिश्रियंदेहिबलंदेहिसुरेश्वरि ॥ कीर्तिंदेहिधनंदेहिपुत्रान्मह्यंचदेहिवै ॥ ७० ॥ कामंदेहिमतिंदेहिभोगान्देहिहरिप्रिये ॥ ज्ञानंदेहिचधर्मंश्चसर्वसौभाग्यमीप्सितम् ॥ ॥ ७१ ॥ सर्वाधिकारमेवंवैप्रभावश्चप्रतापकम् ॥ जयंपराक्रमंयुद्धेपरमैश्वर्य्यमेवच ॥ ७२ ॥ इत्युक्तातुमहेन्द्रश्चसर्वैःसुरगणैःसह ॥ ननामसाश्रुनेत्रोऽयंमूर्ध्नाचैवपुनःपुनः ॥ ७३ ॥ ब्रह्माचशङ्करश्चैवशेषोधर्मश्चकेशवः ॥ सर्वेचक्रुःपरीहारंसुरार्थेचपुनःपुनः ॥ ७४ ॥ देवेभ्य

१ [illegible] द्धिदायैइतिपाठः ।

श्चवरं[illegible] [illegible]राम् ॥ केशवायददौलक्ष्मीःसन्तुष्टासुरसंसदि ॥ ७५ ॥ ययुर्देवाश्चसन्तुष्टाःस्वंस्वंस्थानञ्चनारद ॥ ७६ ॥
देवीययौहरेःक्रोडंहृष्टाक्षीरोदशायिनः ॥ ययतुस्तौस्वस्वगृहंब्रह्मेशानौचनारद ॥ दत्त्वाशुभाशिषंतौचदेवेभ्यःप्रीतिपूर्वकम् ॥ ७७ ॥
इदंस्तोत्रंमहापुण्यंत्रिसन्ध्यंयःपठेन्नरः ॥ कुबेरतुल्यःसभवेद्राजराजेश्वरोमहान् ॥ ७८ ॥ सिद्धस्तोत्रंयदिपठेत्सोऽपिकल्पतरुर्नरः ॥
पञ्चलक्षजपेनैवस्तोत्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ ७९ ॥ सिद्धिःस्तोत्रंयदिपठेन्मासमेकञ्चसंयतः ॥ महासुखीचराजेन्द्रोभविष्यतिनसंशयः ॥
॥ ८० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पुष्पंदुर्वाससादत्तमस्तिवैयस्यमस्तके ॥ तस्यसर्वापुरःपूजेत्युक्तंपूर्वंत्वयाप्रभो ॥ ८१ ॥ तदेवस्था
पितंपुष्पंगजेन्द्रस्यैवमस्तके ॥ यतोजन्मगणेशस्यसचमत्तोवनंगतः ॥ ८२ ॥ मूर्ध्नश्चिछन्नेगणपतेःशनेर्दृष्ट्यापुरामुने ॥ तत्स्कन्धेयोज
यामासहस्तिमस्तंहरिःस्वयम् ॥ ८३ ॥ अधुनोक्तंदेवषट्कंसंपूज्यचपुरन्दरः ॥ पूजयामासलक्ष्मींचक्षीरोदेचसुरैःसह ॥ ८४ ॥ अहोपु
राणवक्तृणांदुर्बोधंवचनंनृणाम् ॥ सुव्यक्तमस्यसिद्धान्तंवदवेदविदांवर ॥ ८५ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ यदाशशापशक्रञ्च
दुर्वासामुनिपुङ्गवः ॥ तदानास्त्येवतज्जन्मपूजाकालेबभूवसः ॥ ८६ ॥ सुचिरंदुःखितादेवाबभ्रमुर्ब्रह्मशापतः ॥ पश्चात्प्रापुश्चतांलक्ष्मींवरे
णचहरेर्मुने ॥ ८७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेलक्ष्म्युपाख्यानंलक्ष्मीपूजाविधानंनामैकोन
चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३९ ॥ छ ॥ श्रीलक्ष्म्युपाख्यानंसमाप्तम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नारायणमहाभागसमश्चैवत्वयाप्रभो ॥
रूपेणचगुणैश्चैवयशसातेजसात्विषा ॥ १ ॥ त्वमेवज्ञानिनांश्रेष्ठःसिद्धानांयोगिनांतथा ॥ तपस्विनांमुनीनांचपरोवेदविदांतथा ॥
महालक्ष्म्याउपाख्यानंविज्ञातंमहदद्भुतम् ॥ २ ॥ अन्यत्किञ्चिदुपाख्यानंनिगूढंवदसाम्प्रतम् ॥ अतीवगोपनीयंयदुपयुक्तञ्चस
र्वतः ॥ अप्रकाश्यंपुराणेषुवेदोक्तंधर्मसंयुतम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ नानाप्रकारमाख्यानमप्रकाश्यंपुराणतः ॥
श्रुतौकतिविधंगूढमास्तेब्रह्मन्सुदुर्लभम् ॥ ४ ॥ तेषुयत्सारभूतञ्चश्रोतुंकिंवात्वमिच्छसि ॥ तन्मेब्रूहिमहाभागपश्चाद्वक्ष्यामितत्पुनः ॥
॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वाहादेवहविर्दानेप्रशस्तासर्वकर्मसु ॥ पितृदानेस्वधाशस्तादक्षिणासर्वतोवरा ॥ ६ ॥ एतासांचरि

तंजन्मफलंप्राधान्यमेवच ॥ श्रोतुमिच्छामितेवक्त्राद्वदवेदविदांवर ॥ ७ ॥ ॥ सौतिरुवाच ॥ ॥ नारदस्यवचःश्रुत्वाप्रहस्यमुनि
पुङ्गवः ॥ कथांकथितुमारेभेपुराणोक्तांपुरातनीम् ॥ ८ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ सृष्टेःप्रथमतोदेवाश्चाहारार्थंययुःपुरा ॥ ब्रह्मलो
केब्रह्मसभामगम्यांसुमनोहराम् ॥ ९ ॥ गत्वानिवेदनंचक्रुर्मुनेत्वाहारहेतुकम् ॥ ब्रह्माश्रुत्वाप्रतिज्ञायसिषेवेश्रीहरेःपदम् ॥१०॥ यज्ञरूपो
हिभगवान्कलयाचबभूवसः ॥ यज्ञेयद्यद्धविर्दानंदत्तंतेभ्यश्चवेधसा ॥११॥ हविर्ददतिविप्राश्चभक्त्याचक्षत्रियादयः ॥ सुरानैवप्राप्नुवन्ति
तद्दानंमुनिपुङ्गव ॥ १२ ॥ देवाविषण्णास्तेसर्वेतत्सभांचपुनर्ययुः ॥ गत्वानिवेदनंचक्रुराहाराभावहेतुकम् ॥ १३ ॥ ब्रह्माश्रुत्वातुमन
साश्रीकृष्णंशरणंययौ ॥ प्रकृतिंपूजयामासध्यायन्नेवतदाज्ञया ॥ १४ ॥ प्रकृतिःकलयाचैवसर्वशक्तिस्वरूपिणी ॥ बभूवदाहिकाशक्तिर
ग्नेःस्वाहास्वरूपिणी ॥ १५ ॥ ग्रीष्ममध्याह्नमार्त्तण्डप्रभान्यक्कारकारिणी ॥ अतीवसुन्दरीरामारमणीयामनोहरा ॥ १६ ॥ ईषद्धास्यप्र
प्रसन्नास्याभक्तानुग्रहकारिणी ॥ उवाचेतिविधेरग्रेपद्मयोनेवरंवृणु ॥ १७ ॥ विधिस्तद्वचनंश्रुत्वासम्भ्रमात्समुवाचताम् ॥ १८ ॥
॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वमग्नेर्दाहिकाशक्तिर्भवपत्नीचसुन्दरी ॥ दग्धुंनशक्तस्स्वहुतंहुताशश्चत्वयाविना ॥ १९ ॥ त्वन्नामोच्चार्य्यमन्त्रा
न्तेयद्दास्यतिहविर्नरः ॥ सुरेभ्यस्तत्प्राप्नुवंतिसुराःसानन्दपूर्वकम् ॥ २० ॥ अग्नेःसम्पत्स्वरूपाचश्रीरूपाचगृहेश्वरी ॥ देवानांपूजिता
शश्वन्नरादीनांभवाम्बिके ॥ २१ ॥ ब्रह्मणश्चवचःश्रुत्वासाविषण्णाबभूवह ॥ तमुवाचस्वयंदेवीस्वाभिप्रायंस्वयम्भुवम् ॥ २२ ॥ स्वाहो
वाच ॥ ॥ अहंकृष्णंभजिष्यामितपसासुचिरेणच ॥ ब्रह्मंस्तदन्यद्यत्किंचित्स्वप्नवद्भ्रमएवच ॥ २३ ॥ विधाताजगतांत्वञ्चशम्भुर्मृ
त्युञ्जयःप्रभुः ॥ बिभर्तिशेषोविश्वञ्चधर्म्मःसाक्षीचदेहिनाम् ॥ २४ ॥ सर्वाद्यपूज्योदेवानांगणेषुचगणेश्वरः ॥ प्रकृतिःसर्वसूःसर्वेपूजिता
यत्प्रसादतः ॥ २५ ॥ ऋषयोमुनयश्चैवपूजितायंनिषेव्यच ॥ तत्पादपद्मंब्रह्मैक्यभावाद्वैचिन्तयाम्यहम् ॥ २६ ॥ पद्मास्यापाद्ममित्यु
क्त्वापद्मलाभानसारतः ॥ जगामतपसेपाद्मेपद्मादीशस्यपद्मजा ॥२७॥ तपस्तेपेलक्षवर्षमेकपादेनपाद्मजा ॥ तदाददर्शश्रीकृष्णंनिर्गुणंप्र
कृतेःपर [illegible] रीत्कमनीयंचरूपंदृष्ट्वाचसुन्दरी ॥ मूर्छांसम्प्रापकामेनकामेशस्यचकामुकी ॥ २९ ॥ विज्ञायतदभिप्रा

यंसर्वज्ञ[illegible] स्वक्रोडेचसमुत्थाप्यक्षीणाङ्गींतपसाचिरम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ वाराहेचत्वमंशेनममप
त्नीभविष्यसि ॥ नाम्नानाग्नजितीकन्याकान्तेनग्नजितस्यच ॥ ३१ ॥ अधुनाग्नेर्दाहिकात्वंभवपत्नीचभाविनि ॥ मन्त्राङ्गरूपापूताच
मत्प्रसादाद्भविष्यसि ॥ ३२ ॥ वह्निस्त्वांभक्तिभावेनसम्पूज्यचगृहेश्वरीम् ॥ रमिष्यतेत्वयासार्द्धंरामयारमणीयया ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वा
न्तर्दधेदेवोदेवीमाश्वास्यनारद ॥ तत्राजगामसन्त्रस्तोवह्निर्ब्रह्मनिदेशतः ॥ ३४ ॥ ध्यानैश्चसामवेदोक्तैर्ध्यात्वातांजगदम्बिकाम् ॥
सम्पूज्यपरितुष्टावपाणिंजग्राहमन्त्रतः ॥ ३५ ॥ तदादिव्यंवर्षशतंसरेमेरामयासह ॥ अतीवनिर्जनेरम्येसम्भोगसुखदेसदा ॥ ३६ ॥
बभूवगर्भतस्याश्चहुताशस्यैवतेजसा ॥ तद्दधारचसादेवीदिव्यंद्वादशवत्सरम् ॥ ३७ ॥ ततःसुषावपुत्रांश्चरमणीयान्मनोहरान् ॥ दक्षि
णाग्निंगार्हपत्याहवनीयान्क्रमेणच ॥ ३८ ॥ ऋषयोमुनयश्चैवब्राह्मणाःक्षत्रियादयः ॥ स्वाहान्तंमन्त्रमुच्चार्य्यहविर्ददतिनित्यशः ॥ ३९ ॥
स्वाहायुक्तश्चमन्त्रंचयोगृह्णातिप्रशस्तकम् ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्यब्रह्मन्ग्रहणमात्रतः ॥ ४० ॥ विषहीनोयथासर्पोवेदहीनोयथाद्विजः ॥
पतिसेवाविहीनास्त्रीविद्याहीनोयथानरः ॥ ४१ ॥ फलशाखाविहीनश्चयथावृक्षोहिनिंदितः ॥ स्वाहाहीनस्तथामन्त्रोनहुतंफलदायकः
॥ ४२ ॥ परितुष्टाद्विजाःसर्वेदेवाःसंप्रापुराहुतिम् ॥ स्वाहान्तेनैवमन्त्रेणसफलंसर्वकर्मच ॥ ४३ ॥ इत्येवंवर्णितंसर्वस्वाहोपाख्यानमुत्त
मम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वाहापूजाविधानंचध्यानंस्तोत्रंमुनीश्वर ॥ संपूज्यवह्निस्तु
ष्टावयेनतांवदमेप्रभो ॥ ४५ ॥ नारायणउवाच ॥ ध्यानञ्चसामवेदोक्तंस्तोत्रंपूजाविधानकम् ॥ वदामिश्रूयतांब्रह्मन्सावधानंनिशा
मय ॥ ४६ ॥ सर्वयज्ञारम्भकालेशालग्रामेघटेऽथवा ॥ स्वाहांसंपूज्ययत्नेनयज्ञंकुर्य्यात्फलाप्तये ॥ ४७ ॥ स्वाहांमन्त्राङ्गभूतांचमन्त्र
सिद्धिस्वरूपिणीम् ॥ सिद्धांचसिद्धदानृणांकर्मणांफलदांभजे ॥ ४८ ॥ इतिध्यात्वाचमूलेनदत्त्वापाद्यादिकंनरः ॥ सर्वसिद्धिंलभेत्स्तुत्वामू
लंस्तोत्रंमुनेश्शृणु ॥ ४९ ॥ ॐह्रींश्रींवह्निजायायैदेव्यैस्वाहेत्यनेनच ॥ यःपूजयेच्चतांदेवींसर्वेष्टंलभतेध्रुवम् ॥ ५० ॥ वह्निरुवाच ॥ स्वाहा

१ पूतांचेतिपाठः ।

द्याप्रकृतेरंशामन्त्रतन्त्राङ्गरूपिणी ॥ मन्त्राणांफलदात्रीचधात्रीचजगतांसती ॥ ५१ ॥ सिद्धिस्वरूपासिद्धाचसिद्धिदासर्वदानृणाम् ॥
हुताशदाहिकाशक्तिस्तत्प्राणाधिकरूपिणी ॥ ५२ ॥ संसारसाररूपाचघोरसंसारतारिणी ॥ देवजीवनरूपाचदेवपोषणकारिणी ॥ ५३ ॥
षोडशैतानिनामानियःपठेद्भक्तिसंयुतः ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्यचेहलोकेपरत्रच ॥ ५४ ॥ नाङ्गहीनोभवेत्तस्यसर्वकर्मसुशोभनम् ॥
अपुत्रोलभतेपुत्रमभार्य्योलभतेप्रियाम् ॥ ५५ ॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेस्वाहोपाख्याने
स्वाहाजन्मादिकथनंनामचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ छ ॥ इति स्वाहोपाख्यानंसमाप्तम् ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥
शृणुनारदवक्ष्यामिस्वधोपाख्यानमुत्तमम् ॥ पितॄणांवैतृप्तिकरंश्राद्धानांफलवर्द्धनम् ॥ १ ॥ सृष्टेरादौपितृगणान्ससर्जजगतांविधिः ॥
चतुरोवैमूर्त्तिमतस्त्रींश्चतेजस्स्वरूपिणः ॥ २ ॥ सप्तदृष्ट्वापितृगणान्सिद्धिरूपान्मनोहरान् ॥ आहारंससृजेतेषांश्राद्धतर्पणपूर्वकम् ॥ ३ ॥
स्नानंतर्पणपर्य्यन्तंश्राद्धान्तंदेवपूजनम् ॥ आह्निकंचत्रिसन्ध्यान्तंविप्राणांचश्रुतौश्रुतम् ॥ ४ ॥ नित्यंनकुर्य्याद्योविप्रस्त्रिसन्ध्यं
श्राद्धतर्पणम् ॥ बलिंवेदध्वनिंसोऽपिविषहीनोयथोरगः ॥ ५ ॥ हरिसेवाविहीनश्चश्रीहरेरनिवेद्यभुक् ॥ भस्मान्तंसूतकंतस्यनकर्मार्हः
सनारद ॥ ६ ॥ ब्रह्माश्राद्धादिकंसृष्ट्वाजगामपितृहेतवे ॥ नप्राप्नुवंतिपितरोददतिब्राह्मणादयः ॥ ७ ॥ सर्वेप्रजग्मुःक्षुधिताविषण्णाब्रह्म
णःसभाम् ॥ सर्वेनिवेदनञ्चक्रुस्तमेवजगतांविधिम् ॥ ८ ॥ ब्रह्माचमानसींकन्यांससृजेतांमनोहराम् ॥ रूपयौवनसम्पन्नांशरच्चन्द्रसम
प्रभाम् ॥ ९ ॥ विद्यावतींगुणवतीमपिरूपवतींसतीम् ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ १० ॥ विशुद्धांप्रकृतेरंशांसस्मि
तांवरदांशुभाम् ॥ स्वधाभिधानांसुदतींलक्ष्मींलक्षणसंयुताम् ॥ ११ ॥ शतपद्मपदन्यस्तपादपद्मञ्चबिभ्रतीम् ॥ पत्नींपितॄणांपद्मास्यां
पद्मजांपद्मलोचनाम् ॥ १२ ॥ पितृभ्यस्तांददौकन्यांतुष्टेभ्यस्तुष्टिरूपिणीम् ॥ ब्राह्मणानांचोपदेशञ्चक्रेवैगोपनीयकम् ॥ १३ ॥
स्वधान्तंमन्त्रमुच्चार्य्यपितृभ्योदेहिचेतिच ॥ क्रमेणतेनविप्राश्चपित्रेदानंददुःपुरा ॥ १४ ॥ स्वाहाशस्तादेवदानेपितृदानेस्वधावरा ॥
सर्वत्रद[illegible]स्वदक्षिणः ॥ १५ ॥ पितरोदेवताविप्रामुनयोमानवास्तथा ॥ पूजाञ्चक्रुःस्वधांशान्तांतुष्टावपरमा

दरम् ॥ … सन्तुष्टाः परिपूर्णमनोरथाः ॥ विप्रादयश्चपितरःस्वधादेवीवरेणच ॥ १७॥ इत्येवकथितंसर्वंस्वधोपाख्यानमुत्त
मम् ॥ सर्वेषांवैतुष्टिकरंकिंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वधापूजाविधानञ्चध्यानंस्तोत्रंमहामुने ॥ श्रोतुमि
च्छामियत्नेनवदवेदविदांवर ॥ १९ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ तद्ध्यानंस्तवनंब्रह्मन्वेदोक्तंसर्वसम्मतम् ॥ सर्वंजानासिवक्ष्येवै
ज्ञातुमिच्छसिवृद्धये ॥ २० ॥ शरत्कृष्णत्रयोदश्यांमघायांश्राद्धवासरे ॥ स्वधांसंपूज्ययत्नेनततःश्राद्धंसमाचरेत् ॥ २१ ॥ स्वधांना
भ्यर्च्यंयोविप्रःश्राद्धंकुर्य्यादहंमतिः ॥ नभवेत्फलभाक्सत्यंश्राद्धतर्पणयोस्तथा ॥ २२ ॥ ब्रह्मणोमानसींकन्यांशश्वत्सुस्थिरयौवनाम् ॥
पूज्यांपितॄणांदेवानांश्राद्धानांफलदांभजे ॥ २३ ॥ इतिध्यात्वाघटेरम्येशालग्रामेथवाशुभे ॥ दद्यात्पाद्यादिकंतस्यैमूलेनेतिश्रुतौश्रुतम् ॥
॥ २४ ॥ ॐह्रींश्रींक्लींस्वधादेव्यैस्वाहेतिचमहामनुम् ॥ समुच्चार्य्यचसंपूज्यस्तुत्वातांप्रणमेद्द्विजः ॥ २५ ॥ स्तोत्रंशृणुमुनिश्रेष्ठब्रह्मपुत्र
विशारद ॥ सर्ववाञ्छाप्रदंनृणांब्रह्मणायत्कृतंपुरा ॥ २६ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ स्वधोच्चारणमात्रेणतीर्थस्नायीभवेन्नरः ॥ मुच्यतेसर्वपापे
भ्योवाजपेयफलंलभेत् ॥ २७ ॥ स्वधास्वधास्वधेत्येवंयदिवारत्रयंस्मरेत् ॥ श्राद्धस्यफलमाप्नोतिकालतर्पणयोस्तथा ॥ २८ ॥ श्राद्ध
कालेस्वधास्तोत्रंयःशृणोतिसमाहितः ॥ लभेच्छ्राद्धशतानाञ्चपुण्यमेवनसंशयः ॥ २९ ॥ स्वधास्वधास्वधेत्येवंत्रिसन्ध्यंयःपठेन्नरः ॥
प्रियांविनीतांसलभेत्साध्वींपुत्रंगुणान्वितम् ॥ ३० ॥ पितॄणांप्राणतुल्यात्वंद्विजजीवनरूपिणी ॥ श्राद्धाधिष्ठातृदेवीचश्राद्धादीनांफल
प्रदा ॥ ३१ ॥ बहिर्मन्मनसोगच्छपितॄणांतुष्टिहेतवे ॥ संप्रीतयेद्विजातीनांगृहिणांवृद्धिहेतवे ॥ ३२ ॥ नित्यानित्यस्वरूपासिगुणरूपा
सिसुव्रते ॥ आविर्भावस्तिरोभावःसृष्टौचप्रलयेतव ॥३३॥ ॐस्वस्तिचनमःस्वाहास्वधात्वंदक्षिणातथा ॥ निरूपिताश्चतुर्वेदेषट्प्रशस्ता
श्चकर्मिणाम् ॥३४॥ पुरासीत्त्वंस्वधागोपीगोलोकेराधिकासखी ॥ धृतास्वोरसिकृष्णेनयतस्तेनस्वधास्मृता ॥ ३५ ॥ ध्वस्तात्वंराधि
काशापाद्गोलोकाद्विश्वमागता ॥ कृष्णाश्लिष्टातयादृष्टापुरावृन्दावनेवने ॥ ३६ ॥ कृष्णालिङ्गनपुण्येनभूतामेमानसीसुता ॥ अतृप्त
सुरतेतेनचतुर्णांस्वामिनांप्रिया ॥ ३७॥ स्वाहासासुन्दरीगोपीपुरासीद्राधिकासखी ॥ रतौस्वयंकृष्णमाहतेनस्वाहाप्रकीर्त्तिता ॥ ३८॥

कृष्णेनसार्द्धंसुचिरंवसन्तेरासमण्डले ॥ प्रमत्तासुरतेश्लिष्टाद्दृष्टासाराधयापुरा ॥ ३९ ॥ तस्याःशापेनसाध्वस्तागोलोकाद्विश्वमागता ॥
कृष्णालिङ्गनपुण्येनसमभूद्वह्निकामिनी ॥४०॥ पवित्ररूपापरमादेवाद्यैर्वन्दितानृभिः ॥ यन्नामोच्चारणेनैवनरोमुच्येतपातकात ॥ ४१ ॥
यासुशीलाभिधागोपीपुरासीद्राधिकासखी ॥ उवासदक्षिणेक्रोडेकृष्णस्यचमहात्मनः ॥ ४२ ॥ प्रध्वस्तासाचतच्छापाद्गोलोकाद्वि
श्वमागता ॥ कृष्णालिङ्गनपुण्येनसाबभूवचदक्षिणा ॥ ४३ ॥ साप्रेयसीरतौदक्षाप्रशस्तासर्वकर्मसु ॥ उवासदक्षिणेभर्तुर्दक्षिणातेनकी
र्त्तिता ॥ ४४ ॥ गोप्योबभूवुस्तिस्रोवैस्वधास्वाहाचदक्षिणा ॥ कर्म्मिणांकर्मपूर्णार्थंपुराचैवेश्वरेच्छया ॥ ४५ ॥ इत्येवमुक्त्वासब्रह्माब्रह्म
लोकेचसंसदि ॥ तस्थौचसहसासद्यःस्वधासाविर्बभूवह ॥ ४६ ॥ तदापितृभ्यःप्रददौतामेवकमलाननाम् ॥ तांसंप्राप्यययुस्तेच
पितरश्चप्रहर्षिताः ॥ ४७ ॥ स्वधास्तोत्रमिदंपुण्यंयःशृणोतिसमाहितः ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुवेदपाठफलंलभेत् ॥ ४८ ॥ इति
श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेस्वधोपाख्यानेस्वधोत्पत्तितत्पूजादिकंनामैकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥
॥ ॥ इतिस्वधोपाख्यानंसमाप्तम् ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ उक्तंस्वाहास्वधाख्यानंप्रशस्तंमधुरंपरम् ॥ वक्ष्या
मिदक्षिणाख्यानंसावधानंनिशामय ॥ १ ॥ गोपीसुशीलागोलोकेपुरासीत्प्रेयसीहरेः ॥ राधाप्रधानासध्रीचीधन्यामान्यामनो
हरा ॥ अतीवसुन्दरीरामासुभगासुदतीसती ॥ २ ॥ विद्यावतीगुणवतीसतीरूपवतीतथा ॥ कलावतीकोमलाङ्गीकान्ताकमल
लोचना ॥ ३ ॥ सुश्रोणीसुस्तनीश्यामान्यग्रोधपरिमण्डला ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यारत्नालङ्कारभूषिता ॥ ४ ॥ श्वेतचम्पकवर्णा
भाबिम्बोष्ठीमृगलोचना ॥ कामशास्त्रसुनिष्णाताकामिनीकलहंसगा ॥ ५ ॥ भावानुरक्ताभावज्ञाकृष्णस्यप्रियभामिनी ॥
रसज्ञारसिकारासेरासेशस्यरसोत्सुका ॥ ६ ॥ उवासदक्षिणेक्रोडेराधायाःपुरतःपुरा ॥ संबभूवानम्रमुखोभयेनमधुसूदनः ॥ ७ ॥
दृष्ट्वाराधाञ्चपुरतोगोपीनांप्रवरांवराम ॥ मानिनींरक्तवदनांरक्तपङ्कजलोचनाम् ॥ ८ ॥ कोपेनकम्पिताङ्गीञ्चकोपनांकोपदर्श
नाम् ॥ [illegible] त्यतांस्फुरिताधराम् ॥ ९ ॥ आगच्छन्तीञ्चवेगेनविज्ञायतदनन्तरम् ॥ विरोधभीतोभगवानन्तर्द्धानं

जगामसः [illegible] न्तश्चतंशान्तंसत्त्वाधारंसुविग्रहम् ॥ विलोक्यकम्पितागोपीसुशीलान्तर्दधौभिया ॥ ११ ॥ विलोक्यसङ्कटं तत्रगोपीनांलक्षकोटयः ॥ बद्धाञ्जलिपुटाभीताभक्तिनम्रात्मकन्धराः ॥१२॥ रक्षरक्षेत्युक्तवत्योहेदेवीतिपुनःपुनः ॥ ययुर्भयेनशरणंतस्याश्चरणपङ्कजे ॥ १३ ॥ त्रिलक्षकोटयोगोपाःसुदामादयएवच ॥ युयुर्भयेनशरणंतत्पादाब्जेचनारद ॥ १४ ॥ पलायन्तश्चकान्तंवैविज्ञायपरमेश्वरी ॥ पलायन्तींसहचरींसुशीलांचशशापसा ॥ १५ ॥ अद्यप्रभृतिगोलोकंसाचेदायातिगोपिका ॥ सद्योगमनमात्रेणभस्मसाच्चभविष्यति ॥ १६ ॥ इत्येवमुक्तातत्रैवदेवदेवीश्वरीरुषा ॥ रासेश्वरीरासमध्येरासेशंचाजुहावह ॥ १७ ॥ नालोक्यपुरतःकृष्णंराधाविरहकातरा ॥ युगकोटिसमंमेनेक्षणभेदेनसुव्रता ॥ १८ ॥ हेकृष्णहेप्राणनाथागच्छप्राणाधिकप्रिय ॥ प्राणाधिष्ठातृदेवेहप्राणायान्तित्वयाविना ॥ १९ ॥ स्त्रीगर्वःपतिसौभाग्याद्वर्द्धतेचदिनेदिने ॥ सुस्त्रीचेद्विभवोयस्मात्तंभजेद्धर्मतःसदा ॥ २० ॥ पतिर्बन्धुःकुलस्त्रीणामधिदेवःसदागतिः ॥ परंसम्पत्स्वरूपश्चसुखरूपश्चमूर्त्तिमान् ॥ २१ ॥ धर्मदःसुखदःशश्वत्प्रीतिदःशांतिदःसदा ॥ सम्मानदोमानदश्चमान्योवैमानखण्डनः ॥ २२ ॥ सारात्सारतमः स्वामीबन्धूनांबन्धुवर्द्धनः ॥ नचभर्त्तुःसमोबन्धुःसर्वबन्धुषुदृश्यते ॥ २३ ॥ भरणादेवभर्त्तायंपालनात्पतिरुच्यते ॥ शरीरेशाच्चसस्वामीकामदःकान्तएवच ॥ २४ ॥ बन्धुश्चसुखबन्धाच्चप्रीतिदानात्प्रियःपरः ॥ ऐश्वर्यदानादीशश्चप्राणेशात्प्राणनाथकः ॥२५॥ रतिदानाच्चरमणःप्रियोनास्तिप्रियात्परः ॥ पुत्रस्तुस्वामिनःशुक्राज्जायतेतेनसप्रियः॥२६॥ शतपुत्रात्परःस्वामीकुलजानांप्रियःसदा ॥ असत्कुलप्रसूतायाकान्तंविज्ञातुमक्षमा ॥ २७ ॥ स्नानञ्चसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदक्षिणाम् ॥ प्रादक्षिण्यंपृथिव्याश्चसर्वाणिचतपांसिवै ॥ २८ ॥ सर्वाण्येवव्रतादीनिमहादानानियानिच ॥ उपोषणानिपुण्यानियान्यन्यानिचविश्वतः ॥ ॥ २९ ॥ गुरुसेवाविप्रसेवादेवसेवादिकञ्चयत् ॥ स्वामिनःपादसेवायाःकलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥ ३० ॥ गुरुविप्रेष्टदेवेषुसर्वेभ्यश्चपतिर्गुरुः ॥ विद्यादातायथापुंसांकुलजानांतथाप्रियः ॥३१॥ गोपीत्रिलक्षकोटीनांगोपानांचतथैवच ॥ ब्रह्माण्डानामसंख्यानांतत्रस्थानांतथैवच ॥ ३२ ॥ रमादिगोपकान्तानामीश्वरीयत्प्रसादतः ॥ अहंनजानेतंकान्तंस्त्रीस्वभावोदुरत्ययः ॥ ३३ ॥ इत्युक्काराधिकाकृष्णंतत्र

दध्यौसुभक्तितः ॥ आरात्संप्रापतंतेनविजहारचतत्रवै ॥ ३४ ॥ अथसादक्षिणादेवीध्वस्तागोलोकतोमुने ॥ सुचिरञ्चतपस्तप्त्वा
विवेशकमलातनौ ॥ ३५ ॥ अथदेवादयः सर्वेयज्ञंकृत्वासुदुष्करम् ॥ नलभन्तेफलंतेषांविषण्णाःप्रययुर्विधिम् ॥ ३६ ॥ विधि
र्निवेदनंश्रुत्वादेवादीनांजगत्पतिः ॥ दध्यौसुचिन्तितोभक्त्यातत्प्रत्यादेशमापसः ॥ ३७ ॥ नारायणश्चभगवान्महालक्ष्मीश्चदेहतः ॥
मर्त्यलक्ष्मींविनिष्कृष्यब्रह्मणेदक्षिणांददौ ॥ ३८ ॥ ब्रह्माददौतांयज्ञायपूर्णार्थंकर्मणांसताम् ॥ यज्ञःसंपूज्यविधिवत्तांतुष्टावरमां
मुदा ॥ ३९ ॥ तप्तकांचनवर्णाभांचन्द्रकोटिसमप्रभाम् ॥ अतीवकमनीयांचसुन्दरींसुमनोहराम् ॥ ४० ॥ कमलास्यांको
मलाङ्गींकमलायतलोचनाम् ॥ कमलासनसंपूज्यांकमलाङ्गसमुद्भवाम् ॥ ४१ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांबिम्बोष्ठींसुदतींसतीम् ॥
बिभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यभूषितम् ॥ ४२ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ ॥ सुवेषाढ्यांचसुस्नातांमुनिमानस
मोहिनीम् ॥ ४३ ॥ कस्तूरीबिन्दुभिःसार्द्धंचन्दनैश्चसुगन्धिभिः ॥ सिन्दूरबिन्दुनात्यन्तंमस्तकाधस्थलोज्ज्वलाम् ॥ ४४ ॥
सुप्रशस्तनितम्बाढ्यांबृहच्छ्रोणिपयोधराम् ॥ कामदेवाधाररूपांकामबाणप्रपीडिताम् ॥ ४५ ॥ तांदृष्ट्वारमणीयाञ्चयज्ञोमूर्च्छा
मवापह ॥ पत्नींतामेवजग्राहविधिबोधितमार्गतः ॥ ४६ ॥ दिव्यंवर्षशतञ्चैवतांगृहीत्वाथनिर्जने ॥ यज्ञोरेमेमुदायुक्तोरामयारमया
सह ॥ ४७ ॥ गर्भंदधारसादेवीदिव्यंद्वादशवत्सरम् ॥ ततःसुषावपुत्रञ्चफलंवैसर्वकर्मणाम् ॥ ४८ ॥ कर्मणांफलदाताचदक्षि
णाकर्मणांसताम् ॥ परिपूर्णेकर्मणिचतत्पुत्रःफलदायकः ॥ ४९ ॥ यज्ञोदक्षिणयासार्द्धंपुत्रेणचफलेनच ॥ कर्मणांफलदाताचेत्येवंवे
दविदोविदुः ॥ ५० ॥ यज्ञश्चदक्षिणांप्राप्यपुत्रंचफलदायकम् ॥ फलंददौचसर्वेभ्यःकर्मठेभ्योयदामुने ॥ ५१ ॥ तदादेवाद
यस्तुष्टाःपरिपूर्णमनोरथाः ॥ स्वस्थानंप्रययुःसर्वेधर्मवक्त्रादिदंश्रुतम् ॥ ५२ ॥ कृत्वाकर्मचकर्तातुतूर्णंदद्याच्चदक्षिणाम् ॥
तत्क्षणंफलमाप्नोतिवेदैरुक्तमिदंमुने ॥ ५३ ॥ कर्ताकर्मणिपूर्णेपितत्क्षणाद्यदिदक्षिणाम् ॥ नदद्याद्ब्राह्मणेभ्यश्चदैवेनाऽज्ञानतोऽथवा
॥ ५४ [illegible] चद्विगुणासाभवेद्ध्रुवम् ॥ ५५ ॥ एकरात्रेव्यतीतेतुभवेद्रसगुणाचसा ॥ त्रिरात्रेवैदशगुणंसप्ताहेद्विगुणा

ततः ॥ ...गुणाप्रोक्ताब्राह्मणानांचवर्द्धते ॥ संवत्सरेव्यतीतेतुसात्रिकोटिगुणाभवेत् ॥ ५७ ॥ कर्म्मतद्यजमाना नांसर्वंवैनिष्फलभवत् ॥ सचब्रह्मस्वापहारीनकर्माहोंऽशुचिर्नरः ॥ ५८ ॥ दरिद्रोव्याधियुक्तश्चतेनपापेनपातकी ॥ तद्गृहाद्या तिलक्ष्मीश्चशापंदत्त्वासुदारुणम् ॥ ५९ ॥ पितरोनैवगृह्णन्तितद्दत्तंश्राद्धतर्पणम् ॥ एवंसुराश्चतत्पूजांतद्दत्तांपावकाहुतिम् ॥ ॥ ६० ॥ दाताददातिनोदानंगृहीतातन्नयाचते ॥ उभौतौनरकंयातच्छिन्नरज्जुर्यथावटः ॥ ६१ ॥ नार्पयेद्यजमानश्चेद्याचितारंचदक्षि णाम् ॥ भवेद्ब्रह्मस्वापहारीकुम्भीपाकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ ६२ ॥ वर्षलक्षंवसेत्तत्रयमदूतेनताडितः ॥ ततोभवेत्सचण्डालोव्याधियुक्तोदरि द्रकः ॥ ६३ ॥ पातयेत्पुरुषान्सप्तपूर्वान्वैपूर्वजन्मनः ॥ इत्येवंकथितंविप्रकिंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ६४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ यत्कर्मदक्षिणाहीनंकोभुङ्क्तेतत्फलंमुने ॥ पूजाविधिंदक्षिणायाःपुरायज्ञकृतंवद ॥ ६५ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ कर्मणोऽदक्षिण स्यैवकुतएवफलंमुने ॥ सदक्षिणेकर्मणिचफलमेवप्रवर्त्तते ॥६६॥ यायाकर्मणिसामग्रीबलिर्भुङ्क्तेचतांमुने ॥ बलयेतत्प्रदत्तञ्चवामनेनपुरा मुने ॥ ६७ ॥ अश्रोत्रियंश्राद्धवस्तुचाश्राद्धंदानमेवच ॥ वृषलीपतिविप्राणांपूजाद्रव्यादिकंचयत् ॥ ६८ ॥ ऋत्विजानकृतंयज्ञमशु चेःपूजनंचयत् ॥ गुरावभक्तस्यकर्मबलिर्भुङ्क्तेनसंशयः ॥ ६९ ॥ दक्षिणायाश्चयद्ध्यानंस्तोत्रंपूजाविधिक्रमम् ॥ तत्सर्वंकाण्वशाखोक्तं प्रवक्ष्यामिनिशामय ॥ ७० ॥ पुरासंप्राप्यतांयज्ञःकर्मदक्षांचदक्षिणाम् ॥ मुमोहतस्यारूपेणतुष्टुवेकामकातरः ॥ ७१ ॥ ॥ यज्ञउ वाच ॥ ॥ पुरागोलोकगोपीत्वंगोपीनांप्रवरापरा ॥ राधासमातत्सखीचश्रीकृष्णप्रेयसीप्रिये ॥ ७२ ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमायान्तुरासे राधामहोत्सवे ॥ आविर्भूतादक्षिणांशात्कृष्णस्यातोहिदक्षिणा ॥ ७३ ॥ पुरात्वञ्चसुशीलाख्याशीलेनसुशुभेनच ॥ कृष्णदक्षांशवासा च्चराधाशापाच्चदक्षिणा ॥ ७४ ॥ गोलोकात्त्वंपरिध्वस्तामम भाग्यादुपस्थिता ॥ कृपांकुरुत्वमेवाद्यस्वामिनंकुरुमांप्रिये ॥ ७५ ॥ कर्तॄ णांकर्मणांदेवीत्वमेवफलदासदा ॥ त्वयाविनाचसर्वेषांसर्वंकर्मचनिष्फलम् ॥ ७६ ॥ फलशाखाविहीनश्चयथावृक्षोमहीतले ॥ त्वया

१ यच्छ्राद्धमितिपाठः ।

विनातथाकर्मकर्तॄणांचनशोभते ॥ ७७ ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशाश्चदिक्पालादयएवच ॥ कर्मणश्चफलंदातुंनशक्ताश्चत्वयाविना ॥ ७८ ॥ कर्मरूपीस्वयंब्रह्माफलरूपीमहेश्वरः ॥ यज्ञरूपीविष्णुरहंत्वमेषांसाररूपिणी ॥ ७९ ॥ फलदातापरंब्रह्मनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ स्वयंकृष्णश्चभगवान्नचशक्तस्त्वयाविना ॥ ८० ॥ त्वमेवशक्तिःकान्तेमेशश्वज्जन्मनिजन्मनि ॥ सर्वकर्मणिशक्तोऽहंत्वयासहवरानने ॥ ८१ ॥ इत्युक्त्वातत्पुरस्तस्थौयज्ञाधिष्ठातृदेवकः ॥ तुष्टाबभूवसादेवीभेजेतंकमलाकला ॥ ८२ ॥ इदंचदक्षिणास्तोत्रंयज्ञकालेचयःपठेत् ॥ फलंचसर्वयज्ञानांलभतेनात्रसंशयः ॥ ८३ ॥ राजसूयेवाजपेयेगोमेधेनरमेधके ॥ अश्वमेधेलाङ्गलेचविष्णुयज्ञेयशस्करे ॥ ८४ ॥ धनदेभूमिदेफल्गौपुत्रेष्टौगजमेधके ॥ लोहयज्ञेस्वर्णयज्ञेपटलव्याधिखण्डने ॥ ८५ ॥ शिवयज्ञेरुद्रयज्ञेशक्रयज्ञेचबन्धके ॥ इष्टौवरुणयागेचकन्दुकेवैरिमर्दने ॥ ८६ ॥ शुचियागेधर्मयागेरेचनेपापमोचने ॥ बन्धनेकर्मयागेचमणियागेसुभद्रके ॥ ८७ ॥ एतेषांचसमारम्भेइदंस्तोत्रंचयःपठेत् ॥ निर्विघ्नेनचतत्कर्मसाङ्गंभवतिनिश्चितम् ॥ ८८ ॥ इदंस्तोत्रञ्चकथितंध्यानंपूजाविधानकम्[3] ॥ शालग्रामेघटेवापिदक्षिणांपूजयेत्सुधीः ॥ ८९ ॥ लक्ष्मीदक्षांशसम्भूतांदक्षिणांकमलाकलाम् ॥ सर्वकर्मसुदक्षांचफलदांसर्वकर्मणाम् ॥ ९० ॥ विष्णोःशक्तिस्वरूपांचसुशीलांशुभदांभजे ॥ ध्यात्वाऽनेनैववरदांसुधीर्मूलेनपूजयेत् ॥ ९१ ॥ दत्त्वापाद्यादिकंदेव्यैवेदोक्तेनचनारद ॥ ॐश्रींक्लींह्रींदक्षिणायैस्वाहेतिचविचक्षणः ॥ ९२ ॥ पूजयेद्विधिवद्भक्त्यादक्षिणांसर्वपूजिताम् ॥ इत्येवंकथितंसर्वंदक्षिणाख्यानमुत्तमम् ॥ ९३ ॥ सुखदंप्रीतिदंचैवफलदंसर्वकर्मणाम् ॥४॥ इदञ्चदक्षिणाख्यानंयःशृणोतिसमाहितः ॥ ९४ ॥ अङ्गहीनञ्चतत्कर्मनभवेद्भारतेभुवि ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंनिश्चितञ्चगुणान्वितम् ॥ ९५ ॥ भार्य्याहीनोलभेद्भार्य्यांसुशीलांसुन्दरींपराम् ॥ वरारोहांपुत्रवतींविनीतांप्रियवादिनीम् ॥ ९६ ॥ पतिव्रतांसुव्रतांचशुद्धांचकुलजांवराम् ॥ विद्याहीनोलभेद्विद्यांधनहीनोधनंलभेत् ॥ ९७ ॥ भूमिहीनोलभेद्भूमिंप्रजाहीनोलभेत्प्रजाः ॥ सङ्कटेबन्धुविच्छेदेविपत्तौबन्धनेतथा ॥ ९८ ॥ मासमेकमिदंश्रुत्वामुच्यतेनात्रसंशयः ॥९९॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृ

---

१ पाठ[illegible] ...[illegible]। ३ पूजाविधिशृण्वितिपाठः।

तिखण्डेना [illegible] दक्षिणोपाख्यानेदक्षिणोत्पत्तितत्पूजादिविधानंनामद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ ॥ छ ॥ नारद
उवाच ॥ अनेकासाञ्चदवीनांश्रुतमाख्यानमुत्तमम् ॥ अन्यासांचरितंब्रह्मन्वदवेदविदांवर ॥ १ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ सर्वासांच
रितंविप्रवेदेष्वस्तिपृथक्पृथक्॥ पूर्वोक्तानांचदेवीनांत्वंकासांश्रोतुमिच्छसि॥१२॥नारदउवाच॥षष्ठीमङ्गलचण्डीचमनसाप्रकृतेःकला ॥
उत्पत्तिमासांचरितंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ षष्ठांशाप्रकृतेर्याचसाचषष्ठीप्रकीर्त्तिता ॥ बालकाधि
ष्ठातृदेवीविष्णुमायाचबालदा ॥ ४ ॥ मातृकासुचविख्यातादेवसेनाभिधाचसा ॥ प्राणाधिकप्रियासाध्वीस्कन्दभार्य्याचसुव्रता ॥
॥ ५ ॥ आयुःप्रदाचबालानांधात्रीरक्षणकारिणी ॥ सततंशिशुपार्श्वस्थायोगाद्वैसिद्धियोगिनी ॥ ६ ॥ तस्याःपूजाविधौब्रह्मन्नि
तिहासविधिंशृणु ॥ यच्छुतंधर्ममुखतोसुखदंपुत्रदंपरम् ॥ ७ ॥ राजाप्रियव्रतश्चासीत्स्वायम्भुवमनोःसुतः ॥ योगीन्द्रोनोद्वहेद्भार्य्यांतप
स्यासुरतःसदा ॥ ८ ॥ ब्रह्माज्ञयाचयत्नेनकृतदारोबभूवसः ॥ सुचिरंकृतदारश्चनलेभेतनयंमुने ॥ ९ ॥ पुत्रेष्टियज्ञंतञ्चापिकार
यामासकश्यपः ॥ मालिन्यैतस्यकान्तायैमुनिर्यज्ञचरुंददौ ॥ १० ॥ भुक्त्वाचरुञ्चतस्याश्चसद्योगर्भोबभूवह ॥ दधारतञ्चसादेवीदैवंद्वाद
शवत्सरम् ॥ ११ ॥ ततःसुषावसाब्रह्मन्कुमारंकनकप्रभम् ॥ सर्वावयवसम्पन्नंमृतमुत्तारलोचनम् ॥ १२ ॥ तंदृष्ट्वारुरुदुःसर्वाना
र्य्योवैबान्धवस्त्रियः ॥ मूर्च्छामवापतन्मातापुत्रशोकेनसुव्रता ॥ १३ ॥ श्मशानञ्चययौराजागृहीत्वाबालकंमुने ॥ रुरोदतत्रकान्तारे
पुत्रंकृत्वास्ववक्षसि ॥ १४ ॥ नोत्सृज्यबालकंराजाप्राणांस्त्यक्तुंसमुद्यतः ॥ ज्ञानयोगंविसस्मारपुत्रशोकात्सुदारुणात् ॥ १५ ॥
एतस्मिन्नन्तरेतत्रविमानंचददर्शह ॥ शुद्धस्फटिकसङ्काशंमणिराजविराजितम् ॥ १६ ॥ तेजसाज्वलितंशश्वच्छोभितंक्षौमवाससा ॥
नानाचित्रविचित्राढ्यंपुष्पमालाविराजितम् ॥ १७ ॥ ददर्शतत्रदेवीञ्चकमनीयांमनोहराम् ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांरम्यसुस्थिर
यौवनाम् ॥ १८ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ कृपामयींयोगसिद्धांभक्तानुग्रहकारिणीम् ॥ १९ ॥ दृष्ट्वातांपुरतोराजातु
ष्टावपरमादरात् ॥ चकारपूजनंतस्याविहायभुविबालकम् ॥ २० ॥ पप्रच्छराजातांदृष्ट्वाग्रीष्मसूर्य्यसमप्रभाम् ॥ तेजसाज्वलितांशा

न्तांकान्तांस्कन्दस्यनारद ॥ २१ ॥ ॥ प्रियव्रतउवाच ॥ ॥ कात्वंसुशोभनेकान्तेकस्यकान्तासिसुव्रते ॥ कस्यकन्यावरारोहे
धन्यामान्याचयोषिताम् ॥ २२ ॥ नृपेन्द्रस्यवचःश्रुत्वाजगन्मङ्गलदायिनी ॥ उवाचदेवसेनासादेवरक्षणकारिणी ॥ २३ ॥ देवानां
दैत्यभीतानांपुरासेनाबभूवसा ॥ जयंददौचतेभ्यश्चदेवसेनाचतेनसा ॥ २४ ॥ देवसेनोवाच ॥ ब्रह्मणोमानसीकन्यादेवसेनाहमीश्व
री ॥ सृष्ट्वामांमनसोधातादद‍ौस्कन्दायभूमिप ॥ २५ ॥ मातृकासुचविख्यातास्कन्दसेनाचसुव्रता ॥ विश्वेषष्ठीतिविख्याताषष्ठां
शाप्रकृतेर्यतः ॥ २६ ॥ पुत्रदाऽहमपुत्रायप्रियदात्रीप्रियायच ॥ धनदाचदरिद्रेभ्यःकर्तृभ्यःशुभकर्मदा ॥ २७ ॥ सुखंदुःखंभ
यंशोकंहर्षमङ्गलमेवच ॥ सम्पत्तिश्चविपत्तिश्चसर्वंभवतिकर्मणा ॥ २८ ॥ कर्मणाबहुपुत्रीचवंशहीनश्चकर्मणा ॥ कर्मणारूपवां
श्चैवरोगीशश्वत्स्वकर्मणा ॥ २९ ॥ कर्मणामृतपुत्रश्चकर्मणाचिरजीविनः ॥ कर्मणागुणवन्तश्चकर्मणाचाङ्गहीनकाः ॥ ३० ॥
तस्मात्कर्मपरंराजन्सर्वेभ्यश्चश्रुतौश्रुतम् ॥ कर्मरूपीचभगवांस्तद्द्वाराफलदोहरिः ॥ ३१ ॥ इत्येवमुक्त्वासादेवीगृहीत्वाबालकं
मुने ॥ महाज्ञानेनसहसाजीवयामासलीलया ॥ ३२ ॥ राजाददर्शतंबालंसस्मितंकनकप्रभम् ॥ देवसेनाचपश्यन्तंनृपमम्बरमे
वच ॥ ३३ ॥ गृहीत्वाबालकंदेवीगगनंगन्तुमुद्यता ॥ पुनस्तुष्टावतांराजाशुष्ककण्ठौष्ठतालुकः ॥ ३४ ॥ नृपस्तोत्रेणसादे
वीपरितुष्टाबभूवह ॥ उवाचतंनृपंब्रह्मन्वेदोक्तंकर्मनिर्मितम् ॥ ३५ ॥ ॥ देवसेनोवाच ॥ ॥ त्रिषुलोकेषुराजात्वंस्वायम्भुवम
नोःसुतः ॥ ममपूजाञ्चसर्वत्रकारयित्वास्वयंकुरु ॥ ३६ ॥ तदादास्यामिपुत्रन्तेकुलपद्मंमनोहरम् ॥ सुव्रतंनामविख्यातंगुणवन्तं
सुपण्डितम् ॥ ३७ ॥ जातिस्मरश्चयोगीन्द्रंनारायणपरायणम् ॥ शतक्रतुकरंश्रेष्ठंक्षत्रियाणांचवन्दितम् ॥ ३८ ॥
मत्तमातङ्गलक्षाणांधृतवन्तंबलंशुभम् ॥ धन्विनंगुणिनंशुद्धंविदुषांप्रियमेवच ॥ ३९ ॥ योगिनंज्ञानिनञ्चैवसिद्धरूपंतप
स्विनम् ॥ यशस्विनञ्चलोकेषुदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ ४० ॥ इत्येवमुक्त्वासादेवीतस्मैतद्बालकंददौ ॥ राजाचतंस्वीचकारत

१ ... [illegible] ...धनिनांगुणिनामितिपाठः ।

तपूजार्थि[illegible] ४१ ॥ जगामदेवीस्वर्गंश्चदत्त्वातस्मैशुभंवरम् ॥ आजगाममहाराजास्वगृहंहृष्टमानसः ॥ आगत्यकथया
मासवृत्तान्तंपुत्रहेतुकम् ॥ ४२ ॥ तुष्टाबभूवुःसन्तुष्टानरानार्य्यश्चनारद ॥ मङ्गलंकारयामाससर्वत्रसुतहेतुकम् ॥ देवींचपूजयामास
ब्राह्मणेभ्योधनंददौ ॥ ४३ ॥ राजाचप्रतिमासेषुशुक्लषष्ठ्यांमहोत्सवम् ॥ षष्ठ्याचादेव्याश्चयत्नेनकारयामाससर्वतः ॥ ४४ ॥ बालानांसू
तिकागारेषष्ठाहेयत्नपूर्वकम् ॥ तत्पूजांकारयामासचैकविंशतिवासरे ॥ ४५ ॥ बालानांशुभकार्य्येचशुभान्नप्राशनेतथा ॥ सर्वत्रवर्द्ध
यामासस्वयमेवचकारह ॥ ४६ ॥ ध्यानंपूजाविधानंचस्तोत्रंमत्तोनिशामय ॥ यच्छ्रुतंधर्मवक्त्रेणकौथुमोक्तंचसुव्रत ॥ ४७ ॥ शाल
ग्रामेघटेवाथवटमूलेऽथवामुने ॥ भित्त्यांपुत्तलिकांकृत्वापूजयेद्वाविचक्षणः ॥ ४८ ॥ षष्ठांशांप्रकृतेःशुद्धांसुप्रतिष्ठांचसुव्रताम् ॥ सुपुत्र
दांचशुभदांदयारूपांजगत्प्रसूम् ॥ ४९ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ पवित्ररूपांपरमांदेवसेनांपरांभजे ॥ ५० ॥ इति
ध्यात्वास्वशिरसिपुष्पंदत्त्वाविचक्षणः ॥ पुनर्ध्यात्वाचमूलेनपूजयेत्सुव्रतांसतीम् ॥ ५१ ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चगन्धधूपप्रदीपकैः ॥
नैवेद्यैर्विविधैश्चापिफलेनचशुभेनच ॥ ५२ ॥ मूलमोंह्रींषष्ठीदेव्यैस्वाहेतिविधिपूर्वकम् ॥ अष्टाक्षरंमहामन्त्रंयथाशक्तिजपेन्नरः ॥ ५३ ॥
तत्रस्तुत्वाचनमतेभक्तियुक्तःसमाहितः ॥ स्तोत्रंचसामवेदोक्तंधनपुत्रफलप्रदम् ॥ ५४ ॥ अष्टाक्षरंमहामन्त्रंलक्षधायोजपेन्मुने ॥ सपुत्रं
लभतेनूनमित्याहकमलोद्भवः ॥ ५५ ॥ स्तोत्रंशृणुमुनिश्रेष्ठसर्वेषांचशुभावहम् ॥ वाञ्छाप्रदंचसर्वेषांगूढंवेदेचनारद ॥ ५६ ॥ ॥ प्रिय
व्रतउवाच ॥ ॥ नमोदेव्यैमहादेव्यैसिद्ध्यैशान्त्यैनमोनमः ॥ शुभायैदेवसेनायैषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ ५७ ॥ वरदायैपुत्रदायैधनदायै
नमोनमः ॥ सुखदायैमोक्षदायैषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ ५८ ॥ शक्तेःषष्ठांशरूपायैसिद्धायैचनमोनमः ॥ मायायैसिद्धयोगिन्यैषष्ठीदेव्यैनमो
नमः ॥ ५९ ॥ पारायैपारदायैचषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ सारायैसारदायैचपारायैसर्वकर्मणाम् ॥ ६० ॥ बालाधिष्ठातृदेव्यैचषष्ठीदेव्यैनमो
नमः ॥ कल्याणदायैकल्याण्यैफलदायैचकर्मणाम् ॥ ६१ ॥ प्रत्यक्षायैचभक्तानांषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ पूज्यायैस्कन्दकान्तायैसर्वेषांसर्व
कर्मसु ॥ ६२ ॥ देवरक्षणकारिण्यैषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ शुद्धसत्त्वस्वरूपायैवन्दितायैनृणांसदा ॥ ६३ ॥ हिंसाक्रोधैर्वर्जितायैषष्ठीदेव्यै

नमोनमः ॥ धनंदेहिप्रियांदेहिपुत्रंदेहिसुरेश्वरि ॥ ६४ ॥ धर्मंदेहियशोदेहिषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ भूमिंदेहिप्रजांदेहिदेहिविद्यांसुपूजिते
॥ ६५ ॥ कल्याणंचजयंदेहिषष्ठीदेव्यैनमोनमः ॥ इतिदेवींचसंस्तूयलेभेपुत्रंप्रियव्रतः ॥ ६६ ॥ यशस्विनंचराजेन्द्रंषष्ठीदेवीप्रसादतः ॥
षष्ठीस्तोत्रमिदंब्रह्मन्यःशृणोतिचवत्सरम् ॥ ६७ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंवरंसुचिरजीविनम् ॥ वर्षमेकंचयाभक्त्यासंयत्तेदंशृणोतिच ॥
॥ ६८ ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तामहावन्ध्याप्रसूयते ॥ वीरपुत्रंचगुणिनंविद्यावन्तंयशस्विनम् ॥ ६९ ॥ सुचिरायुष्मन्तमेवषष्ठीमातृप्रसा
दतः ॥ काकवन्ध्याचयानारीमृतापत्याचयाभवेत् ॥ ७० ॥ वर्षंश्रुत्वालभेत्पुत्रंषष्ठीदेवीप्रसादतः ॥ रोगयुक्तेचबालेचपितामाता
शृणोतिच ॥ ७१ ॥ मासंचमुच्यतेबालःषष्ठीदेवीप्रसादतः ॥ इति श्रीब्रह्म॰म॰द्वि॰प्र॰नारदनारायणसं॰षष्ठ्युपाख्यानेषष्ठीदेव्युत्प
त्तितत्पूजास्तोत्रादिकथनंनामत्रिचत्वारिंशत्तमोध्यायः ॥ ४३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ कथितंषष्ठ्युपाख्यानंब्रह्मपुत्रयथा
गमम् ॥ देवीमङ्गलचण्डीचतदाख्यानंनिशामय ॥ १ ॥ तस्याःपूजादिकंसर्वंधर्मवक्राच्चयच्छ्रुतम् ॥ श्रुतिसम्मतमेवेष्टंसर्वेषांविदुषा
मपि ॥ २ ॥ चण्डायावर्त्ततेचण्डीजाग्रतीशत्रुमण्डले ॥ मङ्गलेषुचयादक्षामङ्गलासैवचंडिका ॥ ३ ॥ दुर्गायांविद्यतेचण्डीमङ्गलोऽपि
महीसुते ॥ मङ्गलाभीष्टदेवीयासास्यान्मङ्गलचण्डिका ॥ ४ ॥ मङ्गलोमनुवंशश्चसप्तद्वीपावनीपतिः ॥ तस्यपूज्याभीष्टदेवीतेनमङ्गलचंडि
का ॥ ५ ॥ मूर्त्तिभेदेनसादुर्गामूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ कृपारूपातिप्रत्यक्षायोषितामिष्टदेवता ॥ ६ ॥ प्रथमेपूजितासाचशङ्करेणपुरापरा ॥
त्रिपुरस्यवधेघोरेविष्णुनाप्रेरितेनच ॥७॥ ब्रह्मन्ब्रह्मोपदेशेनदुर्गप्रस्थेचसङ्कटे ॥ आकाशात्पतितेयानेरुषादैत्येनपातिते ॥ ८ ॥ ब्रह्मविष्णू
पदिष्टश्चदुर्गांतुष्टावशङ्करः ॥ साचमङ्गलचण्डीयमभवद्रूपभेदतः ॥ ९ ॥ उवाचपुरतःशम्भोर्भयंनास्तीतितेप्रभो ॥ भगवान्वृषरूपश्च
सर्वेशश्चबभूवह ॥ १० ॥ युद्धशक्तिस्वरूपाहंभविष्यामितदाज्ञया ॥ मयात्मनाचहरिणासहायेनवृषध्वज ॥ ११ ॥ जहिदैत्यश्चदेवेश
सुराणांपदघातकम् ॥ इत्युक्त्वान्तर्हितादेवीशम्भोःशक्तिर्बभूवसा ॥ १२ ॥ विष्णुदत्तेनशस्त्रेणजघानतमुमापतिः ॥ मुनीन्द्रपतिते
दैत्येस्[illegible] १३ ॥ तुष्टुवुःशंकरंदेवाभक्तिनम्रात्मकन्धराः ॥ सद्यःशिरसिशम्भोश्चपुष्पवृष्टिर्बभूवह ॥ १४ ॥ ब्रह्माविष्णु

श्वसन्तुष्ट... ...शिषम् ॥ ब्रह्मविष्णूपदिष्टश्चसुस्नातःशङ्करःशुचिः ॥ १५ ॥ पूजयामासतांशक्तिंदेवींमङ्गलचंडिकाम् ॥ पाद्या
र्घ्याचमनीयैश्चबलिभिर्विविधैरपि ॥ १६ ॥ पुष्पचन्दननैवेद्यैर्भक्त्यानानाविधैर्मुने ॥ छागैर्मेषैश्चमहिषैर्गण्डैर्मायाविभिर्वरैः ॥ १७ ॥
वस्त्रालङ्कारमाल्यैश्चपायसैःपिष्टकैरपि ॥ मधुभिश्चसुधाभिश्चपक्वैर्नानाविधैःफलैः ॥ १८ ॥ सङ्गीतैर्नर्त्तनैर्वाद्यैरुत्सवैःकृष्णकीर्त्तनैः ॥
ध्यात्वामाध्यन्दिनोक्तेनध्यानेनविधिपूर्वकम् ॥ १९ ॥ ददौद्रव्याणिमूलेनमन्त्रेणैवचनारद ॥ ॐह्रींश्रींक्लींसर्वपूज्येदेविमङ्गलचंडिके ॥
ऐंक्रूंफट्स्वाहेत्येवंचाप्येकविंशाक्षरोमनुः ॥ २० ॥ पूज्यःकल्पतरुश्चैवभक्तानांसर्वकामदः ॥ दशलक्षजपेनैवमन्त्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥२१॥
मन्त्रसिद्धिर्भवेद्यस्यसविष्णुःसर्वकामदः ॥ ध्यानञ्चश्रूयतांब्रह्मन्वेदोक्तंसर्वसम्मतम् ॥ २२ ॥ देवींषोडशवर्षीयांरम्यांसुस्थिरयौवनाम् ॥
सर्वरूपगुणाढ्यांचकोमलाङ्गींमनोहराम् ॥२३॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांचन्द्रकोटिसमप्रभाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांरत्नभूषणभूषिताम् ॥
॥ २४ ॥ बिभ्रतींकबरीभारंमल्लिकामाल्यभूषितम् ॥ बिम्बोष्ठींसुदतींशुद्धांशरत्पद्मनिभाननाम् ॥ २५ ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांसुनीलो
त्पललोचनाम् ॥ जगद्धात्रींचदात्रींचसर्वेभ्यःसर्वसम्पदाम् ॥ २६ ॥ संसारसागरेघोरेपीतरूपांवरांभजे ॥ २७ ॥ देव्याश्चध्यानमित्ये
वंस्तवनंश्रूयतांमुने ॥ प्रयतःसङ्कटग्रस्तोयेनतुष्टावशङ्करः ॥ २८ ॥ ॥ शङ्करउवाच ॥ ॥ रक्षरक्षजगन्मातर्देविमङ्गलचण्डिके ॥ संहर्त्रीं
विपदांराशेर्हर्षमङ्गलकारिके ॥२९॥ हर्षमङ्गलदक्षेचहर्षमङ्गलचण्डिके ॥ शुभेमङ्गलदक्षेचशुभमङ्गलचण्डिके ॥३०॥ मङ्गलेमङ्गलार्हेच
सर्वमङ्गलमङ्गले ॥ सतांमंगलदेदेविसर्वेषांमंगलालये ॥ ३१ ॥ पूज्यामंगलवारेचमंगलाभीष्टदैवते ॥ पूज्येमंगलभूपस्यमनुवंशस्यस
न्ततम् ॥ ३२ ॥ मंगलाधिष्ठातृदेविमंगलानाञ्चमंगले ॥ संसारमंगलाधारेमोक्षमंगलदायिनि ॥ ३३ ॥ सारेचमंगलाधारेपारेत्वंसर्वक
र्मणाम् ॥ प्रतिमंगलवारेचपूज्येत्वंमंगलप्रदे ॥ ३४ ॥ स्तोत्रेणानेनशम्भुश्चस्तुत्वामंगलचण्डिकाम् ॥ प्रतिमंगलवारेचपूजांकृत्वागतः
शिवः ॥ ३५ ॥ देव्याश्चमङ्गलस्तोत्रंयःशृणोतिसमाहितः ॥ तन्मङ्गलंभवेच्छश्वन्नभवेत्तदमङ्गलम् ॥ ३६ ॥ प्रथमेपूजितादेवीशम्भु
नासर्वमंगला ॥ द्वितीयेपूजितादेवीमंगलेनग्रहेणच ॥ ३७ ॥ तृतीयेपूजिताभद्रामंगलेननृपेणच ॥ चतुर्थेमंगलेवारेसुन्दरीभिश्चपू

जिता ॥ पञ्चमेमंगलाकांक्षैर्नरैर्मंगलचण्डिका ॥ ३८ ॥ पूजिताप्रतिविश्वेषुविश्वेशैः पूजितासदा ॥ ततःसर्वत्रसंपूज्यासाबभूवसुरेश्वरी ॥३९॥ देवादिभिश्चमुनिभिर्मनुभिर्मानवैर्मुने ॥ देव्याश्चमंगलस्तोत्रंयःशृणोतिसमाहितः ॥४०॥ तन्मंगलंभवेच्छश्वन्नभवेत्तदमंगलम् ॥ वर्द्धन्तेतत्पुत्रपौत्रामंगलञ्चदिनेदिने ॥ ४१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेमंगलोपाख्यानेतत्स्तोत्रादिकथनंनामचतुश्चत्वारिंशत्तमोध्यायः ॥ ४४ ॥॥ नारायणउवाच ॥ ॥उक्तंद्वयोरुपाख्यानंब्रह्मपुत्रयथागमम् ॥ श्रूयतांमनसाख्यानंयच्छ्रुतंधर्मवक्त्रतः ॥ १ ॥ कन्याभगवतीसाचकश्यपस्यचमानसी ॥ तेनेयंमनसादेवीमनसायाचदीव्यति ॥ २ ॥ मनसाध्यायतेयावापरमात्मानमीश्वरम् ॥ तेनसामनसादेवीयोगेनैतेनदीव्यति ॥ ३ ॥ आत्मारामाचसादेवीवैष्णवीसिद्धयोगिनी ॥ त्रियुगञ्चतपस्तप्त्वाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ४ ॥ जरत्कारुशरीरंच दृष्ट्वायांक्षणमीश्वरः ॥ गोपीपतिर्नामचक्रेजरत्कारुरितिप्रभुः ॥ ५ ॥ वाञ्छितञ्चददौतस्यैकृपयाचकृपानिधिः ॥ पूजांचकारयामासचकारचपुनःस्वयम् ॥ ६ ॥ स्वर्गेचनागलोकेचपृथिव्यांब्रह्मलोकतः ॥ भृशंजगत्सुगौरीसासुन्दरीचमनोहरा ॥ ७ ॥ जगद्गौरीतिविख्यातातेनसापूजितासती ॥ शिवशिष्याचसादेवीतेनशैवीतिकीर्त्तिता ॥ ८ ॥ विष्णुभक्तातीवरम्यावैष्णवीतेननारद ॥ नागानांप्राणरक्षित्रीजनमेजययज्ञके ॥ ९ ॥ नागेश्वरीतिविख्यातासानागभगिनीतथा ॥ विषंसंहर्त्तुमीशासातेनसाविषहारिणी ॥ १० ॥ सिद्धंयोगंहरात्प्रापतेनासौसिद्धयोगिनी ॥ महाज्ञानञ्चगोप्यंचमृतसञ्जीविनींपराम् ॥ ११ ॥ महाज्ञानयुतांतांचप्रवदन्तिमनीषिणः ॥ आस्तीकस्यमुनीन्द्रस्यमातासावैतपस्विनः ॥ १२ ॥ आस्तीकमाताविख्याताजरत्कारुरितिस्मसा ॥ प्रियामुनेर्जरत्कारोर्मुनीन्द्रस्यमहात्मनः ॥ १३ ॥ योगिनोविश्वपूज्यस्यजरत्कारोःप्रियाततः ॥ १४ ॥ ॐनमोमनसायै ॥ जरत्कारुर्जगद्गौरीमनसासिद्धयोगिनी ॥ वैष्णवीनागभगिनीशैवीनागेश्वरीतथा ॥ १५ ॥ जरत्कारुप्रियास्तीकमाताविषहरीतिच ॥ महाज्ञानयुताचैवसादेवीविश्वपूजिता ॥ १६ ॥ द्वादशैतानिनामानिपूजाकालेचयःपठेत् ॥ तस्यनागभयंनास्तितस्य[illegible] ॥ १७ ॥ नागभीदेचशयनेनागग्रस्तेचमन्दिरे ॥ नागक्षतेनागदुर्गेनागवेष्टितविग्रहे ॥ १८ ॥ इदंस्तोत्रंपठित्वा

तुमुच्यते ... गत्यपठेद्यस्तंदृष्ट्वानागवर्गःपलायते ॥ १९ ॥ दशलक्षजपेनैवस्तोत्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ स्तोत्रंसिद्धंभवेद्यस्य सविषंभोकुर्मीश्वरः ॥ २० ॥ नागौघंभूषणंकृत्वासभवेन्नागवाहनः ॥ नागासनोनागतल्पोमहासिद्धोभवेन्नरः ॥ २१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेमनसोपाख्यानेमनसास्तोत्रादिकथनंनामपञ्चचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः॥४५॥छ॥
नारायणउवाच ॥ पूजाविधानंस्तोत्रञ्चश्रूयतांमुनिपुंगव ॥ ध्यानञ्चसामवेदोक्तंदेवीपूजाविधानकम् ॥१॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांनागयज्ञोपवीतिनीम् ॥२॥ महाज्ञानयुतांचैवप्रवरांज्ञानिनांसताम् ॥ सिद्धाधिष्ठातृदेवींचसिद्धांसिद्धिप्रदां भजे ॥ ३ ॥ इतिध्यात्वाचतांदेवींमूलेनैवप्रपूजयेत् ॥ नैवेद्यैर्विविधैर्दीपैःपुष्पैर्धूपानुलेपनैः ॥ ४ ॥ मूलमन्त्रश्चवेदोक्तोभक्तानांवाञ्छितप्रदः ॥ मूलकल्पतरुर्नामसुसिद्धोद्वादशाक्षरः ॥ ५ ॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींऐंमानसादेव्यैस्वाहेतिकीर्त्तितः ॥ पंचलक्षजपेनैवमन्त्रसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ ६ ॥ मन्त्रसिद्धिर्भवेद्यस्यससिद्धोजगतीतले ॥ सुधासमंविषंतस्यधन्वन्तरिसमोभवेत् ॥ ७ ॥ ब्रह्मन्नाषाढसंक्रान्त्यांगुडाशाखासुयत्नतः ॥ आवाह्यदेवींमासान्तंपूजयेद्योहिभक्तितः ॥ ८ ॥ पञ्चम्यांमानसाख्यायांदेव्यैदद्याच्चयोबलिम् ॥ धनवान्पुत्रवांश्चैव कीर्तिमान्सभवेद्ध्रुवम् ॥ ९ ॥ पूजाविधानंकथितंतदाख्यानंनिशामय ॥ कथयामिमहाभागयच्छ्रुतंधर्म्मवक्त्रतः ॥ १० ॥ पुरानागभयाक्रान्ताबभूवुर्मानवाभुवि ॥ यान्यान्खादन्तिनागाश्चनतेजीवन्तिनारद ॥ ११ ॥ मन्त्रांश्चससृजेभीतःकश्यपोब्रह्मणार्थितः ॥ वेदबीजानुसारेणचोपदेशेनवेधसः ॥ १२ ॥ मन्त्राधिष्ठातृदेवींतांमानसांससृजेततः ॥ तपसामनसातेनमानसासाबभूवह ॥ १३ ॥ कुमारीसाचसंभूयचागमच्छङ्करालयम् ॥ भक्त्यासम्पूज्यकैलासेतुष्टुवेचन्द्रशेखरम् ॥ १४ ॥ दिव्यंवर्षसहस्रञ्चतंसिषेवेमुनेःसुता ॥ आशुतोषोमहेशश्चताञ्चतुष्टोबभूवह ॥ १५ ॥ महाज्ञानंददौतस्यैपाठयामाससामच ॥ कृष्णमन्त्रंकल्पतरुंददावष्टाक्षरंमुने ॥ १६ ॥ लक्ष्मीमायाकामबीजंङेन्तंकृष्णपदंतथा ॥ ॐश्रींह्रींक्लींकृष्णाय ॥ त्रैलोक्यमङ्गलंनामकवचंपूजनक्रमम् ॥ १७ ॥ स्तवनंसर्वपूज्यञ्च ध्यानंभुवनपावनम् ॥ पुरश्चर्य्याक्रमञ्चापिवेदोक्तंसर्वसम्मतम् ॥ १८ ॥ प्राप्यमृत्युञ्जयाज्ज्ञानंपरंमृत्युञ्जयंसती ॥ जगामतपसेसाध्वी

पुष्करंशङ्कराज्ञया ॥ १९ ॥ त्रियुगश्चतपस्तस्वाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ सिद्धाबभूवसादेवीददर्शपुरतःप्रभुम् ॥ २० ॥ दृष्ट्वाकृशाङ्गींबा
लाञ्चकृपयाचकृपानिधिः ॥ पूजांचकारयामासचकारचहरिःस्वयम् ॥ २१ ॥ वरंचप्रददौतस्यैपूजितात्वंभवेभव ॥ वरंदत्त्वाचकल्या
ण्यैसद्यश्चान्तर्दधेविभुः ॥ २२ ॥ प्रथमेपूजितासाचकृष्णेनपरमात्मना ॥ द्वितीयेशङ्करेणैवकश्यपेनसुरेणच ॥ २३ ॥ मनुनामुनिना
चैवह्यहिनामानवादिना ॥ बभूवपूजितासाचत्रिषुलोकेषुसुश्रुता ॥ २४ ॥ जरत्कारुमुनीन्द्रायकश्यपस्तांददौपुरा ॥ अयाचितोमुनि
श्रेष्ठोजग्राहब्राह्मणाज्ञया ॥ २५ ॥ कृत्वोद्वाहंमहायोगीविश्रान्तस्तपसाचिरम् ॥ सुष्वापदेव्याजघनेवटमूलेचपुष्करे ॥ २६ ॥ निद्रां
जगामसमुनिःस्मृत्वानिद्रेशमीश्वरम् ॥ जगामास्तंदिनकरःसायंकालउपस्थितः ॥ २७ ॥ संचिन्त्यमनसातत्रमनसाचपतिव्रता ॥
धर्म्मलोपभयेनैवचकारालोचनंसती ॥ २८ ॥ अकृत्वापश्चिमांसन्ध्यांनित्यांचैवद्विजन्मनाम् ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंलभिष्यतिपति
र्मम ॥ २९ ॥ नोपतिष्ठतियःपूर्वांनोपास्तेयश्चपश्चिमाम् ॥ ससर्वदाशुचिर्नित्यंब्रह्महत्यादिकंलभेत् ॥ ३० ॥ वेदोक्तमितिसंचिन्त्य
बोधयामासतंमुनिम् ॥ सचबुद्धामुनिश्रेष्ठस्तांचुकोपभृशंमुनिः ॥ ३१ ॥ ॥ जरत्कारुरुवाच ॥ ॥ कथंमेसुव्रतेसाध्विनिद्रा
भङ्गःकृतस्त्वया ॥ व्यर्थंव्रतादिकंतस्यायाभर्त्तुश्चापकारिणी ॥ ३२ ॥ तपश्चानशनंचैवव्रतंदानादिकंचयत् ॥ भर्त्तुरप्रियकारिण्याःसर्वं
भवतिनिष्फलम् ॥ ३३ ॥ ययापतिःपूजितश्चश्रीकृष्णःपूजितस्तया ॥ पतिव्रताव्रतार्थंचपतिरूपीहरिःस्वयम् ॥ ३४ ॥ सर्वदानंसर्व
यज्ञःसर्वतीर्थनिषेवणम् ॥ सर्वंतपोव्रतंसर्वमुपवासादिकंचयत् ॥ ३५ ॥ सर्वधर्मश्चसत्यंचसर्वदेवप्रपूजनम् ॥ तत्सर्वंस्वामिसेवायाःकलां
नार्हन्तिषोडशीम् ॥ ३६ ॥ सुपुण्येभारतेवर्षेपतिसेवांकरोतिया ॥ वैकुण्ठंस्वामिनासार्द्धंसायातिब्रह्मणःपदम् ॥ ३७ ॥ विप्रियंकुरुते
भर्त्तुर्विप्रियंवदतिप्रियम् ॥ असत्कुलप्रजातायातत्फलंश्रूयतांसति ॥ ३८ ॥ कुम्भीपाकंव्रजेत्साचयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ततो
भवतिचाण्डालीपतिपुत्रविवर्जिता ॥ ३९ ॥ इत्युक्त्वाचमुनिश्रेष्ठोबभूवस्फुरिताधरः ॥ चकम्पेमनसासाध्वीभयेनोवाचतंपतिम् ॥
॥ ४० [illegible] ॥ ॥ सन्ध्यालोपभयेनैवनिद्राभंगःकृतस्तव ॥ कुरुशान्तिंमहाभागदुष्टायाममसुव्रत ॥ ४१ ॥

शृंगार[illegible]करोतिच ॥ सव्रजेत्कालसूत्रंचस्वामिनश्चविशेषतः ॥ ४२ ॥ इत्युक्त्वामनसादेवीस्वामिनश्चरणा
म्बुजे ॥ पपातभक्त्याभीताचरुरोदचपुनःपुनः ॥ ४३ ॥ कुपितंचमुनिंदृष्ट्वाश्रीसूर्य्यंशप्तुमुद्यतम् ॥ तत्राजगामभगवान्सन्ध्य
यासहनारद ॥ ४४ ॥ तत्रागत्यमुनिश्रेष्ठमवोचद्भास्करःस्वयम् ॥ विनयेनविनीतश्चतयासहयथोचितम् ॥ ४५ ॥ श्रीसूर्य्य
उवाच ॥ ॥ सूर्य्यास्तसमयंदृष्ट्वाधर्मलोपभयेनच ॥ त्वांबोधयामासविप्रनाहमस्तंगतस्तदा ॥ ४६ ॥ क्षमस्वभगवन्ब्रह्मन्मांशप्तुंनो
चितंमुने ॥ ब्राह्मणानांचहृदयंनवनीतसमंसदा ॥ ४७ ॥ तेषांक्षणार्द्धंक्रोधश्चततोभस्मभवेज्जगत् ॥ पुनःस्रष्टुंद्विजःशक्तोनतेजस्वी
द्विजात्परः ॥ ४८ ॥ ब्रह्मणोवंशसम्भूतः[1]प्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥ श्रीकृष्णंभावयेन्नित्यंब्रह्मज्योतिःसनातनम् ॥ ४९ ॥ सूर्य्यस्यवचनं
श्रुत्वाद्विजस्तुष्टोबभूवह ॥ सूर्य्योजगामस्वस्थानंगृहीत्वाब्राह्मणाशिषम् ॥ ५० ॥ तत्याजमनसांविप्रःप्रतिज्ञापालनायच ॥ रुदन्तीं
शोकयुक्तांचहृदयेनविदूयता ॥ ५१ ॥ सासस्मारगुरुंशम्भुमिष्टदेवंहरिंविधिम् ॥ कश्यपंजन्मदातारंविपत्तौभयकर्शिता ॥ ५२ ॥ तत्रा
जगामभगवान्गोपीशःशम्भुरेवच ॥ विधिश्चकश्यपश्चैवमनसांपारिचिन्तयन् ॥५३॥ सचदृष्ट्वाभीष्टदेवंनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ तुष्टावपरया
भक्त्याप्रणनाममुहुर्मुहुः ॥ ५४ ॥ नमश्चकारशम्भुञ्चब्रह्माणंकश्यपंतथा ॥ कथमागमनंत्वत्रेत्येवंप्रश्नंचकारसः ॥ ५५ ॥ ब्रह्मातद्वचनं
श्रुत्वासहसासमयोचितम् ॥ तमुवाचनमस्कृत्यहृषीकेशपदाम्बुजम् ॥ ५६ ॥ यदित्यक्ताधर्मपत्नीधर्मिष्ठामनसासती ॥ कुरुष्वास्यां
सुतोत्पत्तिंधर्मसंस्थापनायवै ॥ ५७ ॥ यतिर्वाब्रह्मचारीवाभिक्षुर्वनचरोऽपिवा ॥ जायायांचसुतोत्पत्तिंकृत्वापश्चाद्भवेन्मुनिः ॥ ५८ ॥
अकृत्वातुसुतोत्पत्तिंविरागीयस्त्यजेत्प्रियाम् ॥ स्रवेत्तपस्ततत्पुण्यञ्चचालिन्याश्चयथाजलम् ॥ ५९ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाजरत्कारुर्मु
नीश्वरः ॥ चक्रेतन्नाभिसंस्पर्शंयोगाद्वैमन्त्रपूर्वकम् ॥ ६० ॥ तस्यैशुभाशिषंदत्त्वाययुर्देवामुदान्विताः ॥ मुदान्विताचमनसाजरत्का
रुर्मुदान्वितः ॥ ६१ ॥ मुनेःकरस्पर्शमात्रात्सद्योगर्भोबभूवह ॥ मनसायामुनिश्रेष्ठमुनिश्रेष्ठउवाचताम् ॥ ६२ ॥ ॥ जरत्कारुरु

१ ब्राह्मणोब्रह्मणोवंशे—इतिपाठः ।

वाच ॥ ॥ गर्भेणानेनमनसेतवपुत्रोभविष्यति ॥ जितेन्द्रियाणांप्रवरोधर्मिष्ठोवैष्णवाग्रणीः ॥ ६३ ॥ तेजस्वीचतपस्वीचयशस्वी
चगुणान्वितः ॥ वरोवेदविदाञ्चैवयोगिनांज्ञानिनांतथा ॥ ६४ ॥ सचपुत्रोविष्णुभक्तोधार्मिकःकुलमुद्धरेत् ॥ नृत्यन्तिपितरःसर्वेजन्म
मात्रेणवैमुदा ॥ ६५ ॥ पतिव्रतासुशीलायासप्रियाप्रियवादिनी ॥ धर्मिष्ठापुत्रमाताचकुलजाकुलपालिका ॥ ६६ ॥ हरिभक्तिप्रदो
बन्धुस्तदिष्टंयत्सुखप्रदम् ॥ योबन्धच्छित्सचपिताहरेर्वर्त्मप्रदर्शकः ॥ ६७ ॥ सागर्भधारिणीयाचगर्भवासविमोचिनी ॥ विष्णुमन्त्र
प्रदाताचसगुरुर्विष्णुभक्तिदः ॥ ६८ ॥ गुरुश्चज्ञानदाताचतज्ज्ञानंकृष्णभावनम् ॥ आब्रह्मस्तम्बपर्य्यन्तंयतोविश्वंचराचरम् ॥ ६९ ॥
आविर्भूतंतिरोभूतंकिंवाज्ञानंतदन्यतः ॥ वेदजंयोगजंयद्यत्तत्सारंहरिसेवनम् ॥ ७० ॥ तत्त्वानांसारभूतञ्चहरेरन्यद्विडम्बनम् ॥ दत्तंज्ञानं
मयातुभ्यंसस्वामीज्ञानदोहियः ॥७१॥ ज्ञानात्प्रमुच्यतेबन्धात्सरिपुर्योहिबन्धदः ॥ विष्णुभक्तियुतंज्ञानंयोददातिहिसोगुरुः ॥ ७२ ॥
सरिपुःशिष्यघातीचयतोबन्धान्नमोचयेत् ॥ जननीगर्भजात्क्लेशाद्यमताडनजात्तथा ॥७३॥ नमोचयेद्यःसकथंगुरुस्तातोहिबान्धवः ॥
परमानन्दरूपञ्चकृष्णमार्गमनश्वरम् ॥ ७४ ॥ नदर्शयेद्यःसकथंकीदृशोबान्धवोनृणाम् ॥ भजसाध्विपरंब्रह्माच्युतंकृष्णञ्चनिर्गुणम् ॥
निर्मूलञ्चपुराकर्मभवेद्यत्सेवयाध्रुवम् ॥ ७५ ॥ मयाछलेनत्वंत्यक्तादोषंमेक्षम्यतांप्रिये ॥ क्षमायुतानांसाध्वीनांसत्त्वात्क्रोधोनविद्यते ॥
॥ ७६ ॥ पुष्करेतपसेयामिगच्छदेवियथासुखम् ॥ श्रीकृष्णचरणाम्भोजेध्यानविच्छेदकातरः ॥ ७७ ॥ धनादिषुस्त्रियांप्रीतिःप्रवृत्ति
पथगामिनाम् ॥ श्रीकृष्णचरणांभोजेनिस्पृहाणांमनोरथाः ॥ ७८ ॥ जरत्कारुवचःश्रुत्वामनसाशोककातरा ॥ सासाश्रुनेत्राविनयादु
वाचप्राणवल्लभम् ॥ ७९ ॥ ॥ मनसोवाच ॥ ॥ दोषेणाहंत्वयात्यक्तानिद्राभङ्गेनतेप्रभो ॥ यत्रस्मरामित्वांबन्धोतत्रमामागमि
ष्यसि ॥ ८० ॥ बन्धुभेदःक्लेशतमःपुत्रभेदस्ततःपरः ॥ प्राणेशभेदःप्राणानांविच्छेदात्सर्वतःपरः ॥ ८१ ॥ पतिःपतिव्रतानाञ्चशत
पुत्राधिकःप्रियः ॥ सर्वस्माच्चप्रियःस्त्रीणांप्रियस्तेनोच्यतेबुधैः ॥ ८२ ॥ पुत्रेयथैकपुत्राणांवैष्णवानांयथाहरौ ॥ नेत्रेयथैकनेत्राणांतृषि
तानांयथ[illegible]धितानांयथान्नेचकामुकानांयथास्त्रियाम् ॥ यथापरस्वेचौराणांयथाजारेकुयोषिताम् ॥ ८४ ॥ विदुषाञ्च

यथाशास्त्र [illegible] ॥ तथाशश्वन्मनःकान्तेसाध्वीनांयोषितांप्रभो ॥८५॥ इत्युक्त्वामनसादेवीपपातस्वामिनःपदे ॥ क्षणञ्च कारक्रोडेतांकृपयाँचकृपानिधिः ॥८६॥ नेत्रोदकेनमनसांस्नापयामासतांमुनिः ॥ साश्रुणाचमुनेःक्रोडंसिषेवेभेदकातरा ॥ ८७ ॥ तदाज्ञानेनतौद्वौचविशोकौचबभूवतुः ॥ स्मारंस्मारंपदाम्भोजंकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ८८ ॥ जगामतपसेविप्रःसकान्तांसुप्रबोध्यच ॥ जगाममनसाशम्भोःकैलासंमं दरंगुरोः ॥ ८९ ॥ पार्वतीबोधयामासमनसांशोककर्शिताम् ॥ शिवश्चातीवबोधेनशिवेनचशिवालये॥९०॥ सुप्रशस्तेदिनेसाध्वीसुषुवेमङ्गलेक्षणे ॥ नारायणांशंपुत्रंचज्ञानिनांयोगिनांगुरुम् ॥ ९१ ॥ गर्भस्थितोमहाज्ञानंश्रुत्वाशङ्करवक्त्रतः ॥ सबभूवमहायोगीयोगिनांज्ञानिनांगुरुः ॥ ९२ ॥ जातकंकारयामासवाचयासासमङ्गलम् ॥ वेदांश्चपाठयामासशिवायचशिवःशिशोः॥ ॥ ९३ ॥ रत्नत्रिकोटिलक्षञ्चब्राह्मणेभ्योददौशिवः ॥ पार्वतीचगवांलक्षंरत्नानिविविधानिच ॥९४॥ शम्भुश्चचतुरोवेदान्वेदाङ्गानितरां स्तथा ॥ बालकंपाठयामासज्ञानंमृत्युञ्जयंपरम् ॥ ९५ ॥ भक्तिरास्तेस्वकान्तेचाभीष्टेदेवेहरौगुरौ ॥ यस्यास्तेनचतत्पुत्रोबभूवास्तीक एवच ॥ ९६ ॥ जगामतपसेविष्णोःपुष्करंशङ्कराज्ञया ॥ संप्राप्यचमहामन्त्रंतपश्चपरमात्मनः ॥ ९७ ॥ दिव्यंवर्षत्रिलक्षञ्चतपस्तप्त्वा तपोधनः ॥ आजगाममहायोगीनमस्कर्त्तुंशिवंप्रभुम् ॥ ९८ ॥ शङ्करञ्चनमस्कृत्यपुरःकृत्वाचबालकम् ॥ साचाजगाममनसाकश्यपस्याश्रमंपितुः ॥ ९९ ॥ तांसपुत्रांसुतांदृष्ट्वामुदंप्रापप्रजापतिः ॥ शतलक्षञ्चरत्नानांब्राह्मणेभ्योददौमुने ॥ १०० ॥ ब्राह्मणान्भोजयामासत्वसंख्याञ्छ्रेयसेशिशोः ॥ अदितिश्चदितिश्चान्यामुदंप्रापुःपरंतथा ॥१०१॥ सासपुत्राचसुचिरंतस्थौतातालयेतदा ॥ तदीयंपुनराख्यानंवक्ष्येत्वंतन्निशामय ॥ १०२ ॥ अथाभिमन्युतनयेब्रह्मशापःपरीक्षिते ॥ बभूवसहसाब्रह्मन्दैवदोषेणकर्मणा ॥ १०३॥ सप्ताहेसमतीतेतुतक्षकस्त्वाञ्चदंक्ष्यति ॥ शशापशृङ्गीकौशिक्याजलंसंस्पृश्यचेतिसः ॥ १०४ ॥ राजाश्रुत्वातत्प्रवृत्तिंगङ्गाद्वारंजगामसः ॥ तत्र तस्थौचसप्ताहंशुश्रुवेधर्मसंहिताम् ॥ १०५ ॥ सप्ताहेसमतीतेतुगच्छन्तंतक्षकंपथि ॥ धन्वन्तरिर्मोचयितुमपश्यद्गन्तुकोनृपम् ॥१०६॥

१ शिवश्चतीव्रज्ञानेनेतिपाठः ।

तयोर्बभूवसंवादः सुप्रीतिश्चपरस्परम् ॥ धन्वन्तरेर्मणिंश्रेष्ठंतक्षकःस्वेच्छयाददौ ॥ १०७ ॥ सययौतंगृहीत्वातुतुष्टसंहृष्टमानसः ॥ अप
श्यत्तक्षकस्तूर्णंनृपंमंचकसंस्थितम् ॥ १०८ ॥ राजाजगामवैकुण्ठंस्मारंस्मारंहरिंगुरुम् ॥ संस्कारंकारयामासपितुर्वैजनमेजयः ॥
॥ १०९ ॥ राजाचकारयज्ञंचसर्पसत्राभिधंमुने ॥ प्राणांस्तत्याजसर्पाणांसमूहोब्रह्मतेजसा ॥ ११० ॥ सतक्षकश्चभीतश्चमहेन्द्रंशरणं
ययौ ॥ सेन्द्रश्चतक्षकंहन्तुंविप्रवर्गःसमुद्यतः ॥ १११ ॥ अथदेवाश्चमुनयश्चाययुर्मनसान्तिकम् ॥ तांतुष्टावमहेन्द्रश्चसमक्षंभयकातरः ॥
॥ ११२ ॥ तत्रआस्तीकआगत्यमातुर्यज्ञमथाज्ञया ॥ महेन्द्रतक्षकप्राणान्ययाचेभूमिपंवरम् ॥ ११३ ॥ ददौवरंनृपश्रेष्ठःकृपयाब्राह्म
णाज्ञया ॥ यज्ञंसमाप्यविप्रेभ्योदक्षिणांचददौमुदा ॥ ११४ ॥ विप्राश्चमुनयोदेवागत्वाचमनसान्तिकम् ॥ मनसांपूजयामासुस्तुष्टुवुश्च
पृथक्पृथक् ॥ ११५ ॥ शक्रःसंभृतसंभारोभक्तियुक्तःसदाशुचिः ॥ मनसांपूजयामासतुष्टावपरमादरात् ॥ ११६ ॥ उपचारैः
षोडशभिर्बलिंदत्त्वाप्रियंतदा ॥ प्रददौपरितुष्टश्चब्रह्मविष्णुसुराज्ञया ॥ ११७ ॥ संपूज्यमनसादेवींप्रययुःस्वालयञ्चते ॥ इत्येवं
कथितंसर्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ केनस्तोत्रेणतुष्टावमहेन्द्रोमनसांसतीम् ॥ पूजाविधिक्रमं
तस्याःश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ११९ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ सुस्नातःशुचिराचान्तोधृत्वाधौतेचवाससी ॥ रत्नसिंहा
सनेदेवींवासयामासभक्तितः ॥ १२० ॥ स्वर्गगङ्गाजलेनैवरत्नकुम्भस्थितेनच ॥ स्नापयामासमनसांमहेन्द्रोवेदमन्त्रतः ॥ १२१ ॥
वाससीवासयामासवह्निशुद्धेमनोरमे ॥ सर्वांगेचन्दनंलिप्त्वापाद्यार्घ्यंभक्तिसंयुतः ॥ १२२ ॥ गणेशञ्चदिनेशञ्चवह्निंविष्णुंशिवं
शिवाम् ॥ संपूज्यदेवषट्कञ्चपूजयामासतांसतीम् ॥ १२३ ॥ ॐ ह्रींश्रींमनसादेव्यैस्वाहेत्येवञ्चमन्त्रतः ॥ दशाक्षरेणमन्त्रेण
ददौसर्वान्यथोचितम् ॥ १२४ ॥ उपचारान्षोडशकान्भक्तितोदुर्लभान्हरिः ॥ पूजयामासभक्त्याचब्रह्मणाप्रेरितोमुदा ॥ १२५ ॥
वाद्यंनानाप[illegible]मासतत्रवै ॥ बभूवपुष्पवृष्टिश्चनभसोमनसोपरि ॥ १२६ ॥ देवोविप्राज्ञयातत्रब्रह्मविष्णुशिवाज्ञया ॥ तुष्टावसा

श्रुनेत्र[illegible]॥ १२७ ॥ ॥ महेन्द्रउवाच ॥ ॥ देवित्वांस्तोतुमिच्छामिसाध्वीनांप्रवरांवराम् ॥ परात्पराञ्चपरमां
नहिस्तोतुंक्षमो[illegible]ना ॥ १२८ ॥ स्तोत्राणांलक्षणंवेदेस्वभावाख्यानतःपरम् ॥ नक्षमःप्रकृतिंवक्तुंगुणानांतवसुव्रते ॥ १२९ ॥ शुद्धस
त्त्वस्वरूपात्वंकोपहिंसाविवर्जिता ॥ नचशप्तोमुनिस्तेनत्यक्तयाचत्वयायतः ॥ त्वंमयापूजितासाध्विजननीचयथादितिः ॥ १३० ॥
दयारूपाचभगिनीक्षमारूपायथाप्रसूः ॥ त्वयामेरक्षिताःप्राणापुत्रदाराःसुरेश्वरि ॥ १३१ ॥ अहंकरोमित्वांपूज्यांममप्रीतिश्चवर्द्धते ॥
नित्यंयद्यपिपूज्यात्वंभवेऽत्रजगदंबिके ॥ १३२ ॥ तथापितवपूजांवैवर्द्धयामिपुनःपुनः ॥ येत्वामाषाढसंक्रान्त्यांपूजयिष्यन्तिभक्तितः
॥ १३३ ॥ पञ्चम्यांमनसाख्यायांमासांतेवादिनेदिने ॥ पुत्रपौत्रादयस्तेषांवर्द्धन्तेचधनानिच ॥ १३४ ॥ यशस्विनःकीर्त्तिमन्तो
विद्यावन्तोगुणान्विताः ॥ येत्वांनपूजयिष्यन्तिनिन्दन्त्यज्ञानतोजनाः ॥ १३५ ॥ लक्ष्मीहीनाभविष्यन्तितेषांनागभयंसदा ॥ त्वं
स्वर्गलक्ष्मीःस्वर्गेचवैकुण्ठेकमलाकला ॥ १३६ ॥ नारायणांशोभगवाञ्जरत्कारुर्मुनीश्वरः ॥ तपसातेजसात्वांचमनसाससृजेपिता ॥
॥ १३७ ॥ अस्माकंरक्षणायैवतेनत्वंमनसाभिधा ॥ मनसादेवितुंशक्ताचात्मनासिद्धयोगिनी ॥ १३८ ॥ तेनत्वंमनसादेवीपूजिताव
न्दिताभवे ॥ यांभक्त्यामानसादेवाःपूजयन्त्यनिशंभृशम् ॥ १३९ ॥ तेनत्वांमनसादेवींप्रवदन्तिपुराविदः ॥ सत्त्वरूपाचदेवीत्वंशश्व
त्सत्त्वनिषेवया ॥ १४० ॥ योहियद्भावयेन्नित्यंशतंप्राप्नोतितत्समम् ॥ इन्द्रश्चमनसांस्तुत्वागृहीत्वाभगिनीञ्चताम ॥ १४१ ॥ निर्ज
गामस्वभवनंभूषावासपरिच्छदाम् ॥ पुत्रेणसार्द्धंसादेवीचिरंतस्थौपितुर्गृहे ॥ १४२ ॥ भ्रातृभिःपूजिताशश्वन्मान्यावन्द्याचसर्वतः ॥
गोलोकात्सुरभीब्रह्मंस्तत्रागत्यसुपूजिताम् ॥ १४३ ॥ तांस्नापयित्वाक्षीरेणपूजयामाससादरम् ॥ ज्ञानस्यकथयामासस्वरूपंसर्वदुर्ल
भम् ॥ तदादेवैःपूजितासास्वर्गलोकंपुनर्ययौ ॥ १४४ ॥ इदंस्तोत्रंपुण्यबीजंतांसंपूज्यचयःपठेत् ॥ तस्यनागभयंनास्तितस्यवंशे
भवेच्चयः ॥ १४५ ॥ विषंभवेत्सुधातुल्यंसिद्धस्तोत्रंयदापठेत् ॥ पञ्चलक्षजपेनैवसिद्धस्तोत्रोभवेन्नरः ॥ १४६ ॥ सर्प
शायीभवेत्सोऽपिनिश्चितंसर्पवाहनः ॥ १४७ ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणे द्वितीयेप्रकृतिखण्डे नारदनारायणसंवादेमनसोपा

ख्यानेतदुत्पत्तिपूजास्तोत्रादिकथननामषट्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कावासासुरभीदेवीगोलोका
दागताचया ॥ तज्जन्मचरितंब्रह्मञ्छ्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ १ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ गवामधिष्ठातृदेवीगवामाद्यागवांप्रसूः ॥
गवांप्रधानासुरभीगोलोकेचसमुद्भवा ॥ २ ॥ सर्वादिसृष्टेःकथनंकथयामिनिशामय ॥ बभूवतेनतज्जन्मपुरावृन्दावनेवने ॥ ३ ॥
एकदाराधिकानाथोराधयासहकौतुकात् ॥ गोपाङ्गनापरिवृतःपुण्यंवृन्दावनंययौ ॥ ४ ॥ सहसातत्ररहसिविजहारचकौतुकात् ॥
बभूवक्षीरपानेच्छातदास्वेच्छापरस्यच ॥ ५ ॥ ससृजेसुरभींदेवीलीलयावामपार्श्वतः ॥ वत्सयुक्तांदुग्धवतींवत्सानाञ्चमनोरमाम् ॥
॥ ६ ॥ दृष्ट्वासवत्सांसुरभींरत्नभाण्डेदुदोहसः ॥ क्षीरंसुधातिरिक्तञ्चजन्ममृत्युहरंपरम् ॥ ७ ॥ तदुष्णञ्चपयःस्वादुपपौगोपीपतिःस्व
यम् ॥ सरोबभूवपयसाभाण्डविस्रंसनेनच ॥ ८ ॥ दीर्घंचविस्तृतेचैवपरितःशतयोजनम् ॥ गोलोकेषुप्रसिद्धंतद्रम्यंक्षीरसरोव
रम् ॥ ९ ॥ गोपिकानाञ्चराधायाःक्रीडावापीबभूवसा ॥ रत्नेनरचितातूर्णंभूतावापीश्वरेच्छया ॥ १० ॥ बभूवकामधेनूनांस
हसालक्षकोटयः ॥ तावत्योहिसवत्साश्चसुरभीलोमकूपतः ॥ ११ ॥ तासांपुत्राश्चपौत्राश्चसंबभूवुरसंख्यकाः ॥ कथिताचगवां
सृष्टिस्तयासंपूरितंजगत् ॥ १२ ॥ पूजांचकारभगवान्सुरभ्याश्चपुरामुने ॥ ततोबभूवतत्पूजात्रिषुलोकेषुदुर्लभा ॥ १३ ॥
दीपान्वितापरदिनेश्रीकृष्णस्याज्ञयाभवे ॥ बभूवसुरभीपूजाधर्म्मवक्त्रादितिश्रुतम् ॥ १४ ॥ ध्यानंस्तोत्रंमूलमन्त्रंयद्यत्पूजावि
धिक्रमम् ॥ वेदोक्तंचमहाभागनिबोधकथयामिते ॥ १५ ॥ ॐसुरभ्यैनमइतिमन्त्रोयंषडक्षरः ॥ सिद्धोलक्षजपेनैवभक्तानांक
ल्पपादपः ॥ १६ ॥ स्थितंध्यानंयजुर्वेदेपूजनंसर्वसम्मतम् ॥ ऋद्धिदांवृद्धिदांचैवमुक्तिदांसर्वकामदाम् ॥ १७ ॥ लक्ष्मीस्व
रूपांपरमांराधासहचरींपराम् ॥ गवामधिष्ठातृदेवींगवामाद्यांगवांप्रसूम् ॥ १८ ॥ पवित्ररूपांपूज्यांचभक्तानांसर्वकामदाम् ॥
ययापूतंसर्वविश्वंतांदेवींसुरभींभजे ॥ १९ ॥ घटेवाधेनुशिरसिबद्धस्तम्भेगवांचवा ॥ शालग्रामेजलेऽग्नौवासुरभींपूजयेद्द्विजः ॥ २० ॥
दीपान्वि[illegible]संयुतः ॥ यःपूजयेच्चसुरभींसचपूज्योभवेद्भुवि ॥ २१ ॥ एकदात्रिषुलोकेषुवाराहेविष्णुमायया ॥

क्षीरंजह[illegible]सुरादयः ॥ २२ ॥ तेगत्वाब्रह्मणोलोकंब्रह्माणंतुष्टुवुस्तदा ॥ तदाज्ञयाचसुरभींतुष्टुवेपाकशासनः ॥
॥ २३ ॥ ॥ महेन्द्रउवाच ॥ ॥ नमोदेव्यैमहादेव्यैसुरभ्यैचनमोनमः ॥ गवांबीजस्वरूपायैनमस्तेजगदम्बिके ॥ २४ ॥
नमोराधाप्रियायैचपद्मांशायैनमोनमः ॥ नमःकृष्णप्रियायैचगवांमात्रेनमोनमः ॥ कल्पवृक्षस्वरूपायैप्रदात्र्यैसर्वसंपदाम् ॥
॥ २५ ॥ श्रीदायैधनदायैचबुद्धिदायैनमोनमः ॥ शुभदायैप्रसन्नायैगोप्रदायैनमोनमः ॥ २६ ॥ यशोदायैसौख्यदायैधर्म्मज्ञायैनमो
नमः ॥ स्तोत्रश्रवणमात्रेणतुष्टाहृष्टाजगत्प्रसूः ॥ २७॥ आविर्बभूवतत्रैवब्रह्मलोकेसनातनी ॥ महेन्द्रायवरंदत्त्वावाञ्छितंसर्वदुर्लभम् ॥
॥ २८ ॥ जगामसाचगोलोकंययुर्देवादयोगृहम् ॥ बभूवविश्वंसहसादुग्धपूर्णंचनारद ॥ २९ ॥ दुग्धाद्घृतंततोयज्ञस्ततःप्रीतिःसुर
स्यच ॥ इदंस्तोत्रंमहापुण्यंभक्तियुक्तश्चयःपठेत् ॥ ३० ॥ सगोमान्धनवांश्चैवकीर्त्तिमान्पुण्यवान्भवेत् ॥ सुस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषु
दीक्षितः ॥ ३१ ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायात्यन्तेकृष्णमन्दिरम् ॥ सुचिरंनिवसेत्तत्रकुरुतेकृष्णसेवनम् ॥ ३२ ॥ नपुनर्भवनंतस्यब्र
ह्मपुत्रभवेभवेत् ॥ ३३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेसुरभ्युपाख्यानेतदुत्पत्तितत्पूजादिकथ
नंनामसप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ नारदउवाच ॥ नारायणमहाभागनारायणपरायण ॥ नारायणांशभगवन्ब्रूहिनारायणीं
कथाम् ॥ १ ॥ श्रुतंसुरभ्युपाख्यानमतीवसुमनोहरम् ॥ गोप्यंसर्वपुराणेषुपुराविद्भिःप्रशंसितम् ॥ २ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिराधि
काख्यानमुत्तमम् ॥ तदुत्पत्तिश्चतद्ध्यानंस्तोत्रंकवचमुत्तमम् ॥ ३ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ पुराकैलासशिखरेभगवन्तंसनातनम् ॥
सिद्धेशंसिद्धिदंसर्वस्वरूपंशङ्करंपरम् ॥ ४ ॥ प्रफुल्लवदनंप्रीतंसस्मितंमुनिभिःस्तुतम् ॥ कुमारायप्ररोचन्तंकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ५ ॥
रासोत्सवरसाख्यानंरासमण्डलवर्णनम् ॥ तदाख्यानावसानेचप्रस्तावावसरेसती ॥ ६ ॥ पप्रच्छपार्वतीस्फीतासस्मिताप्राणवल्लभम् ॥
स्तवनंकुर्वतीभीताप्राणेशेनप्रसादिता ॥ ७ ॥ प्रोवाचतंमहादेवंमहादेवीसुरेश्वरी ॥ अपूर्वंराधिकाख्यानंपुराणेषुसुदुर्लभम् ॥ ८ ॥
॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ आगमंनिखिलंनाथश्रुतंसर्वमनुत्तमम् ॥ पाञ्चरात्रादिकंनीतिशास्त्रंयोगश्चयोगिनाम् ॥ ९ ॥ सिद्धानांसिद्धिशास्त्र

श्चनानातन्त्रंमनोहरम् ॥ भक्तानांभक्तिशास्त्रञ्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ १० ॥ देवीनामपिसर्वासांचरितंत्वन्मुखाम्बुजात् ॥ अधुना श्रोतुमिच्छामिराधिकाख्यानमुत्तमम् ॥ ११ ॥ श्रुतौश्रुतंप्रशस्तंचराधायाश्चसमासतः ॥ त्वन्मुखात्काण्वशाखायांव्यासेनोक्तांवदाधुना ॥ १२ ॥ आगमाख्यानकालेचभवतास्वीकृतंपुरा ॥ नहीश्वरव्याहृतिश्चमिथ्याभवितुमर्हति ॥ १३ ॥ तदुत्पत्तिश्चतद्ध्यानंनाम्नोमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ पूजाविधानंचरितंस्तोत्रंकवचमुत्तमम् ॥ १४ ॥ आराधनविधानञ्चपूजापद्धतिमीप्सिताम् ॥ साम्प्रतंब्रूहिभगवन्मांभक्तांभक्तवत्सल ॥ १५ ॥ कथंनकथितंपूर्वमागमाख्यानकालतः ॥ पार्वतीवचनंश्रुत्वानम्रवक्त्रोबभूवसः ॥ १६ ॥ पंचवक्त्रश्चभगवाञ्छुष्ककण्ठोष्ठतालुकः ॥ स्वसत्यभङ्गभीतश्चमौनीभूयविचिन्तयन् ॥ १७ ॥ सस्मारकृष्णंध्यानेनाभीष्टदेवंकृपानिधिम् ॥ तदनुज्ञांचसंप्राप्यस्वार्द्धाङ्गंतामुवाचसः ॥ १८ ॥ निषिद्धोऽहंभगवताकृष्णेनपरमात्मना ॥ आगमारम्भसमयेराधाख्यानप्रसङ्गतः ॥ १९ ॥ मदर्द्धाङ्गस्वरूपात्वंनमद्भिन्नास्वरूपतः ॥ अतोऽनुज्ञांददौकृष्णोमह्यंवक्तुंमहेश्वरि ॥ २० ॥ मदिष्टदेवकान्तायाराधायाश्चरितंसति ॥ अतीवगोपनीयंचसुखदंकृष्णभक्तिदम् ॥ २१ ॥ जानामितदहंदुर्गेसर्वंपूर्वापरंवरम् ॥ यज्जानामिरहस्यंचनतद्ब्रह्माफणीश्वरः ॥ २२ ॥ नतत्सनत्कुमारश्चनचधर्मःसनातनः ॥ नदेवेन्द्रोमुनीन्द्राश्चसिद्धेन्द्राःसिद्धपुङ्गवाः ॥ २३ ॥ मत्तोबलवतीत्वंचप्राणांस्त्यक्तुंसमुद्यता ॥ अतस्त्वांगोपनीयंचकथयामिसुरेश्वरि ॥ २४ ॥ शृणुदुर्गेप्रवक्ष्यामिरहस्यंपरमाद्भुतम् ॥ चरितंराधिकायाश्चदुर्लभंचसुपुण्यदम् ॥ २५ ॥ पुरावृन्दावनेरम्येगोलोकेरासमण्डले ॥ शतशृङ्गैकदेशेचमालतीमल्लिकावने ॥ २६ ॥ रत्नसिंहासनेरम्येतस्थौतत्रजगत्पतिः ॥ स्वेच्छामयश्चभगवान्बभूवरमणोत्सुकः ॥ २७ ॥ रिरंसोस्तस्यजगतांपत्युस्तन्मल्लिकावने ॥ इच्छयाचभवेत्सर्वंतस्यस्वेच्छामयस्यच ॥ २८ ॥ एतस्मिन्नन्तरेदुर्गेद्विधारूपोबभूवसः ॥ दक्षिणाङ्गश्चश्रीकृष्णोवामार्द्धाङ्गश्चराधिका ॥ २९ ॥ बभूवरमणीरम्यारासेशारमणोत्सुका ॥ अमूल्यरत्नाभरणारत्नसिंहासनस्थिता ॥ ३० ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानाकोटिपूर्णशशिप्रभा ॥ तप्तकांचन[illegible]द्दीप्ताचस्वतेजसा ॥ ३१ ॥ सस्मितासुदतीशुद्धाशरत्पद्मनिभानना ॥ बिभ्रतीकबरींरम्यांमालतीमाल्य

मंडिताम् ॥ [illegible] ॥ रत्नमालांचदधतीग्रीष्मसूर्य्यसमप्रभाम् ॥ मुक्ताहारेणशुभ्रेणगङ्गाधारानिभेनच ॥ ३३ ॥ संयुक्तंवर्त्तुलोत्तुङ्गसु
मेरुगिरिसन्निभम् ॥ कठिनंसुन्दरंदृश्यंकस्तूरीपत्रचिह्नितम् ॥ ३४ ॥ माङ्गल्यंमङ्गलार्हंचस्तनयुग्मञ्चबिभ्रती ॥ नितम्बश्रोणिभारा
र्त्तांनवयौवनसुन्दरी ॥ ३५ ॥ कामातुरांसस्मितांतांददर्शरसिकेश्वरः ॥ दृष्ट्वाकान्तांजगत्कान्तोबभूवरमणोत्सुकः ॥ ३६ ॥
दृष्ट्वाचैनंसुकान्तञ्चसादधारहरेःपुरः ॥ तेनराधासमाख्यातापुराविद्भिर्महेश्वरि ॥ ३७ ॥ राधाभजतितंकृष्णंसचतांचपर
स्परम् ॥ उभयोःसर्वसाम्यंचसदासन्तोवदन्तिच ॥ ३८ ॥ भवनं[1]धावनंरासेस्मरत्यालिङ्गनंजपन् ॥ तेनजल्पतिसङ्केतंतत्र
राधांसईश्वरः ॥ ३९ ॥ राशब्दोच्चारणाद्भक्तोरा[2]तिमुक्तिंसुदुर्लभाम् ॥ धाशब्दोच्चारणाद्दुर्गेधावत्येवहरेःपदम् ॥ ४० ॥
कृष्णवामांशसम्भूताराधारासेश्वरीपुरा ॥ तस्याश्चांशांशकलयाबभूवुर्देवयोषितः ॥ ४१ ॥ राइत्यादानवचनोधाचनि
र्वाणवाचकः ॥ ततोऽवाप्नोतिमुक्तिंचतेनराधाप्रकीर्तिता ॥ ४२ ॥ बभूवगोपीसंघश्चराधायालोमकूपतः ॥ श्रीकृष्णलोमकूपेभ्योबभूवुः
सर्वबल्लवाः ॥ ४३ ॥ राधावामांशभागेनमहालक्ष्मीर्बभूवसा ॥ तस्याधिष्ठातृदेवीसागृहलक्ष्मीर्बभूवसा ॥ ४४ ॥ चतुर्भुजस्यसा
पत्नीदेवीवैकुण्ठवासिनी ॥ तदंशाराजलक्ष्मीश्चराजसम्पत्प्रदायिनी ॥ ४५ ॥ तदंशामर्त्यलक्ष्मीश्चगृहिणांचगृहेगृहे ॥ दीपाधिष्ठातृदे
वीचसाचैवगृहदेवता ॥ ४६ ॥ स्वयंराधाकृष्णपत्नीकृष्णवक्षःस्थलस्थिता ॥ प्राणाधिष्ठातृदेवीचतस्यैवपरमात्मनः ॥ ४७ ॥ आब्रह्म
स्तम्बपर्य्यन्तंसर्वंमिथ्यैवपार्वति ॥ भजसत्यंपरंब्रह्मराधेशंत्रिगुणात्परम् ॥ ४८ ॥ परंप्रधानंपरमंपरमात्मानमीश्वरम् ॥ सर्वाद्यंसर्वपूज्य
ञ्चनिरीहंप्रकृतेःपरम् ॥ ४९ ॥ स्वेच्छामयंनित्यरूपंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ तद्भिन्नानाञ्चदेवानांप्राकृतंरूपमेवच ॥ ५० ॥ तस्यप्रा
णाधिकाराधाबहुसौभाग्यसंयुता ॥ महाविष्णोःप्रसूःसाचमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ ५१ ॥ मानिनींराधिकांसन्तःसेवन्तेनित्यशस्सदा ॥
सुलभंयत्पदाम्भोजंब्रह्मादीनांसुदुर्लभम् ॥ ५२ ॥ स्वप्नेराधापदाम्भोजंनहिपश्यन्तिबल्लवाः ॥ स्वयंदेवीहरेःक्रोडेछायारूपेणका

१ भरणंधारणांमेतिपाठः । २ यातीतिपाठः ।

मिनी ॥ ५३ ॥ सचद्वादशगोपानांरायाणप्रवरःप्रिये ॥ श्रीकृष्णांशश्चभगवान्विष्णुतुल्यपराक्रमः ॥ ५४ ॥ सुदामशापात्सा देवीगोलोकादागतामहीम् ॥ वृषभानुगृहेजातातन्माताचकलावती ॥ ५५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादान्तर्गतहरगौरीसंवादेराधोपाख्यानेराधोत्पत्तितत्पूजादिकथनंनामाष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ ॥ छ ॥

॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कथंसुदामशापश्चसाचदेवीललाभह ॥ कथंशशापभृत्योहिस्वाभीष्टांदेवकामिनीम् ॥ १ ॥ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिरहस्यंपरमाद्भुतम् ॥ गोप्यंसर्वपुराणेषुशुभदंभक्तिमुक्तिदम् ॥ २ ॥ एकदा राधिकेशश्चगोलोकेरासमण्डले ॥ शतशृङ्गाख्यगिर्यैकदेशेवृन्दावनेवने ॥ ३ ॥ गृहीत्वाविरजांगोपींसुभाग्यांराधिकासमाम् ॥ क्रीडाश्चकारभगवान्रत्नभूषणभूषितः ॥ ४ ॥ रत्नप्रदीपसंयुक्तेरत्ननिर्माणमण्डले ॥ अमूल्यरत्नखचितमञ्चकेपुष्पतल्पके ॥ ५ ॥ कस्तूरीकुंकुमारक्तेसुचन्दनसुधूपिते ॥ सुगन्धिमालतीमालासमूहपरिमण्डिते ॥ ६ ॥ सुरताद्विरतिर्नास्तिदम्पतीरतिपण्डितौ ॥ तौद्वौपरस्परासक्तौसुखसम्भोगतन्त्रितौ ॥ ७ ॥ मन्वन्तराणांलक्षश्चकालःपरिमितोगतः ॥ गोलोकस्यस्वल्पकाले जन्मादिरहितस्यच ॥ ८ ॥ दूत्यश्चतस्तोज्ञात्वाथजगदुस्तांतुराधिकाम् ॥ श्रुत्वापरमरुष्टासातत्याजहरिमीश्वरी ॥ ९ ॥ प्रबोधिताचसखिभिःकोपरक्तास्यलोचना ॥ विहायरत्नालङ्कारंवह्निशुद्धांशुकेशुभे ॥ १० ॥ क्रीडापद्मञ्चसद्रत्नामूल्यदर्पणमुज्ज्वलम् ॥ निर्मार्जयामाससतीसिन्दूरंचित्रपत्रकम् ॥ ११ ॥ प्रक्षाल्यतोयाञ्जलिभिर्मुखरागमलक्तकम् ॥ विस्रस्तकबरीभारामुक्तकेशीप्रकम्पिता ॥ १२ ॥ शुक्लवस्त्रपरीधानारूक्षावेषादिवर्जिता ॥ ययौयानान्तिकंतूर्णंप्रियालीभिर्निवारिता ॥ १३ ॥ आजुहावसखीसंघंरोषविस्फुरिताधरा ॥ शश्वत्कम्पान्विताङ्गीसागोपीभिःपरिवारिता ॥ १४ ॥ ताभिर्भक्त्यायुताभिश्चकातराभिश्चसंस्तुता ॥ आरुरोहरथंदिव्यममूल्यंरत्ननिर्मितम् ॥ दशयोजनविस्तीर्णंदैर्घ्येतच्छतयोजनम् ॥ १५ ॥ सहस्रचक्रयुक्तंचना

१ रायणो

नाचित्रस [illegible] नाविचित्रवसनैःसूक्ष्मैःक्षौमैर्विराजितम् ॥ १६ ॥ अमूल्यरत्ननिर्माणदर्पणैःपरिशोभितम् ॥ मणीन्द्र
जालमालाभैःपुष्पमालासहस्रकैः ॥ १७ ॥ सद्रत्नकलशैर्युक्तंरम्यैर्मन्दिरकोटिभिः ॥ त्रिलक्षकोटिभिःसार्द्धंगोपीभिश्चप्रियालि
भिः ॥ १८ ॥ ययौरथेनतेनैवसुमनोमालिनाप्रिये ॥ श्रुत्वाकोलाहलंगोपःसुदामाकृष्णपार्षदः ॥ १९ ॥ कृष्णंकृत्वासावधानंगोपैःसा
र्द्धंपलायितः ॥ भयेनकृष्णःसन्त्रस्तोविहायविरजांसतीम् ॥ २० ॥ स्वप्रेममग्नःकृष्णोऽपितिरोधानंचकारसः ॥ सासतीसमयंज्ञात्वावि
चार्य्यस्वहृदिक्रुधा ॥ २१ ॥ राधाप्रकोपभीताचप्राणांस्तत्याजतत्क्षणम् ॥ विरजालिगणास्तत्रभयविह्वलकातराः ॥ २२ ॥ प्रययुः
शरणंसाध्वींविरजांतत्क्षणंभिया ॥ गोलोकेसासरिद्रूपाजातावैशैलकन्यके ॥ २३ ॥ कोटियोजनविस्तीर्णादीर्घेशतगुणातथा ॥ गोलो
कंवेष्टयामासपरिखेवमनोहरा ॥ २४ ॥ बभूवुःक्षुद्रनद्यश्चतदान्यागोप्यएवच ॥ सर्वानद्यस्तदंशाश्चप्रतिविश्वेषुसुन्दरि ॥ २५ ॥ इमे
सप्तसमुद्राश्चविरजानन्दनाभुवि ॥ अथागत्यमहाभागाराधारासेश्वरीपरा ॥ २६ ॥ नदृष्ट्वाविरजांकृष्णंस्वगृहञ्चपुनर्ययौ ॥ जगामकृष्ण
स्तांराधांगोपालैरष्टभिःसह ॥ २७ ॥ गोपीभिर्द्वारियुक्ताभिर्वारितोपिपुनःपुनः ॥ दृष्ट्वाकृष्णञ्चसादेवीभर्त्सयामासतंतदा ॥२८॥ सुदा
माभर्त्सयामासतांतथाकृष्णसन्निधौ ॥ क्रुद्धाशशापसादेवीसुदामानंसुरेश्वरी ॥ २९ ॥ गच्छत्वमासुरींयोनिंगच्छदूरमतोद्रुतम् ॥ शशा
पतांसुदामाचत्वमितोगच्छभारतम् ॥३०॥ भवगोपीगोपकन्यामुख्याभिःस्वाभिरेवच ॥ तत्रतेकृष्णविच्छेदोभविष्यतिशतंसमाः ॥३१॥
तत्रभारावतरणंभगवांश्चकरिष्यति ॥ इतिशप्त्वासुदामासौप्रणम्यजननींहरिम् ॥ साश्रुनेत्रोमोहयुक्तस्ततोगंतुंसमुद्यतः ॥ ३२ ॥राधाज
गामतत्पश्चात्साश्रुनेत्रातिविह्वला ॥ वत्सक्कयासीत्युच्चार्य्यपुत्रविच्छेदकातरा ॥३३॥ कृष्णस्तांबोधयामासविद्ययाचकृपानिधिः ॥ शीघ्रं
संप्राप्स्यसिसुतंमारुदस्त्वंवरानने ॥ ३४ ॥ सचासुरःशंखचूडोबभूवतुलसीपतिः ॥ मच्छूलभिन्नकायेनगोलोकंवैजगामसः ॥ ३५ ॥
राधाजगामवाराहेगोकुलंभारतंसती ॥ वृषभानोश्चवैश्यस्यसाचकन्याबभूवह ॥ ३६ ॥ अयोनिसम्भवादेवीवायुगर्भाकलावती ॥
सुषुवेमाययावायुंसातत्राविर्बभूवह ॥ ३७ ॥ अतीतेद्वादशाब्देतुदृष्ट्वातांनवयौवनाम् ॥ सार्द्धंरायाणवैश्येनतत्सम्बन्धंचकारसः ॥ ३८ ॥

छायांसंस्थाप्यतद्गेहेसान्तर्द्धानमवापह ॥ बभूवतस्यवैश्यस्यविवाहश्छाययासह ॥ ३९ ॥ गतेचतुर्दशाब्देतुकंसभीतेश्छलेनच ॥
जगामगोकुलंकृष्णःशिशुरूपीजगत्पतिः ॥ ४० ॥ कृष्णमातायशोदायारायाणस्तत्सहोदरः ॥ गोलोकेगोपकृष्णांशःसम्बन्धात्कृ
ष्णमातुलः ॥ ४१ ॥ कृष्णेनसहराधायाःपुण्येवृन्दावनेवने ॥ विवाहंकारयामासविधिनाजगतांविधिः ॥ ४२ ॥ स्वप्नेराधापदाम्भो
जंनहिपश्यन्तिबल्लवाः ॥ स्वयंराधाहरेःक्रोडेछायारायाणमन्दिरे ॥ ४३ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणितपस्तेपेपुराविधिः ॥ राधिकाचरणांभो
जदर्शनार्थीचपुष्करे ॥ ४४ ॥ भारावतरणेभूमेर्भारतेनन्दगोकुले ॥ ददर्शतत्पदाम्भोजंतपसस्तत्फलेनच ॥ ४५ ॥ किञ्चित्कालंसवै
कृष्णःपुण्येवृन्दावनेवने ॥ रेमेगोलोकनाथश्चराधयासहभारते ॥ ४६ ॥ ततःसुदामशापेनविच्छेदश्चबभूवह ॥ तत्रभारावतरणंभूमेःकृष्ण
श्चकारसः ॥ ४७ ॥ शताब्देसमतीतेतुतीर्थयात्राप्रसङ्गतः ॥ ददर्शकृष्णंसाराधासचतांचपरस्परम् ॥ ४८ ॥ ततोजगामगोलोकंराध
यासहतत्त्ववित् ॥ कलावतीयशोदाचपर्यगाद्राधयासह ॥ ४९ ॥ वृषभानुश्चनन्दश्चययौगोलोकमुत्तमम् ॥ सर्वेगोपाश्चगोप्यश्चययुस्ता
याःसमागताः ॥ ५० ॥ छायागोपाश्चगोप्यश्चप्रापुर्मुक्तिञ्चसन्निधौ ॥ रेमिरेताश्चतत्रैवसार्द्धंकृष्णेनपार्वति ॥ ५१ ॥ षट्त्रिंशल्लक्षको
ट्यश्चगोप्योगोपाश्चतत्समाः ॥ गोलोकंप्रययुर्मुक्ताःसार्धंकृष्णेनराधया ॥ ५२ ॥ द्रोणःप्रजापतिर्नन्दोयशोदातत्प्रियाधरा ॥ संप्रापपूर्वं
तपसापरमात्मानमीश्वरम् ॥ ५३ ॥ वसुदेवःकश्यपश्चदेवकीचादितिःसती ॥ देवमातादेवपिताप्रतिकल्पेस्वभावतः ॥ ५४ ॥ पितॄणांमा
नसीकन्याराधामाताकलावती ॥ वसुदामापिगोलोकाद्वृषभानुःसमाययौ ॥ ५५ ॥ इत्येवंकथितंदुर्गेराधिकाख्यानमुत्तमम् ॥ सम्पत्करं
पापहरंपुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥५६॥ श्रीकृष्णश्चद्विधारूपोद्विभुजश्चचतुर्भुजः ॥ चतुर्भुजश्चवैकुण्ठेगोलोकेद्विभुजःस्वयम् ॥५७॥ चतुर्भुजस्य
पत्नीचमहालक्ष्मीःसरस्वती ॥ गङ्गाचतुलसीचैवदेव्योनारायणप्रियाः ॥ ५८ ॥ श्रीकृष्णपत्नीसाराधातदर्द्धाङ्गसमुद्भवा ॥ तेजसा
वयसासाध्वीरूपेणचगुणेनच ॥ ५९ ॥ आदौराधांसमुच्चार्यपश्चात्कृष्णंवदेद्बुधः ॥ व्यतिक्रमेब्रह्महत्यांलभतेनात्रसंशयः ॥ ६० ॥ कार्त्ति
कीपूर्णिमा[illegible]लोकेरासमण्डले ॥ चकारपूजांराधायास्तत्सम्बन्धिमहोत्सवम् ॥६१॥ सद्रत्नघुटिकायाश्चकृत्वातत्कवचंहरिः ॥ दधा

रकण्ठेबो[illegible]गपकैः ॥६२॥ कृत्वाधानञ्चभक्त्याचस्तोत्रमेतच्चकारसः ॥ राधाचर्वितताम्बूलंचखादमधुसूदनः ॥ ६३ ॥ राधापू
ज्याचकृष्णस्यतत्पूज्योभगवान्प्रभुः ॥ परस्पराभीष्टदेवेभेदकृन्नरकंव्रजेत् ॥६४॥ द्वितीयेपूजितासाचधर्मेणब्रह्मणामया ॥ अनन्तवासुकि
भ्यांचरविणाशशिनापुरा ॥ ६५ ॥ महेन्द्रेणचरुद्रैश्चमनुनामानवेनच ॥ सुरेन्द्रैश्चमुनीन्द्रैश्चसर्वविश्वैश्चपूजिता ॥ ६६ ॥ तृतीयेपूजिता
साचसप्तद्वीपेश्वरेणच ॥ भारतेचसुयज्ञेनपुत्रैर्मित्रैर्मुदान्वितैः ॥ ६७ ॥ ब्राह्मणेनाभिशप्तेनदैवदोषेणभूभृता ॥ व्याधिग्रस्तेनहस्तेनदुःखिना
चविदूयता ॥ ६८ ॥ संप्राप्तराज्यंभ्रष्टश्रीःसचराधावरेणच ॥ स्तोत्रेणब्रह्मदत्तेनस्तुत्वाचपरमेश्वरीम् ॥ ६९ ॥ अभेद्यंकवचंतस्याःकण्ठे
बाहौदधारसः ॥ ध्यात्वाचकारपूजाञ्चपुष्करेशतवत्सरान् ॥ ७० ॥ अन्तेजगामगोलोकंरत्नयानेनभूमिपः ॥ इतितेकथितंसर्वंकिम्भूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ ७१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादान्तर्गतहरगौरीसंवादेराधोपाख्यानेराधाया
सुदामशापादिकथनंनामैकोनपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कोवासुयज्ञोनृपतिःकुत्रवंशेबभूवसः ॥
कथंविप्राभिशप्तश्चकथंसंप्रापराधिकाम् ॥ १ ॥ सर्वात्मनश्चकृष्णस्यपत्नीश्रीकृष्णपूजिताम् ॥ कथंविण्मूत्रधारीचसिषेवेपरमेश्वरीम् ॥
॥ २ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणितपस्तेपेपुराविधिः ॥ यत्पादाम्भोजरेणूनांलब्धयेपुष्करेविभुः ॥ ३ ॥ कथंददर्शतांदेवींमहालक्ष्मींपुरा
सतीम् ॥ दुर्दर्शामपियुष्माकंदृश्यासाभूत्कथंनृणाम् ॥ ४ ॥ कथंत्रिजगतांधातातस्मैतत्कवचंददौ ॥ ध्यानंपूजाविधिंस्तोत्रंतस्या
व्याख्यातुमर्हसि ॥ ५ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ स्वायम्भुवोमनुर्देविमनूनामादिरेवच ॥ ब्रह्मात्मजस्तपस्वीचशतरूपापतिःप्रभुः ॥ ६ ॥
उत्तानपादस्तत्पुत्रस्तत्पुत्रोध्रुवएवच ॥ ध्रुवस्यकीर्तिर्विख्यातस्त्रैलोक्येशैलकन्यके ॥ ७ ॥ उत्कलस्तस्यपुत्रश्चनारायणपरायणः ॥
सहस्रंराजसूयानांपुष्करेसचकारह ॥ ८ ॥ सर्वाणिरत्नपात्राणिब्राह्मणेभ्योददौमुदा ॥ अमूल्यरत्नराशीनांसहस्रंतेजसावृतम् ॥ ९ ॥
ब्राह्मणेभ्योददौराजायज्ञान्तेसमहोत्सवे ॥ दृष्ट्वातच्छोभनंयज्ञंविधाताजगतांप्रिये ॥ १० ॥ सुयज्ञंनामनृपतिंचकारसुरसंसदि ॥ सचरा
जासुयज्ञश्चमनुवंशसमुद्भवः ॥ ११ ॥ अन्नदातारत्नदातादातावैसर्वसम्पदाम् ॥ दशलक्षंगवाञ्चैवरत्नशृङ्गपरिच्छदम् ॥ १२ ॥ नित्यं

ददौसविप्रेभ्योमुदायुक्तःसदक्षिणम् ॥ गवांद्वादशलक्षाणांददौनित्यंमुदान्वितः ॥ १३ ॥ सुपक्कानिचमांसानिब्राह्मणेभ्यश्चपार्वति ॥ षट्को
टीर्ब्राह्मणानाञ्चभोजयामासनित्यशः ॥ १४ ॥ चोष्यैश्चव्यैर्लेह्यपेयैरतितृप्तंदिनेदिने ॥ विप्रलक्षंसूपकारंभोजयामासतत्परम् ॥ १५ ॥
पूर्णमन्नञ्चसूपाक्तंसगव्यंमांसवर्जितम् ॥ विप्राभोजनकालेचमनुवंशसमुद्भवम् ॥ १६ ॥ नतुष्टुवुःसुयज्ञञ्चतुष्टुवुस्तत्तिपतृंश्चते ॥ दिनेसुयज्ञ
यज्ञान्तेषट्त्रिंशल्लक्षकोटयः ॥ १७ ॥ चक्रुःसुभोजनंविप्राश्चातितृप्ताश्चसुन्दरि ॥ गृहीतानिचरत्नानिस्वगृहंवोढुमक्षमाः ॥ १८ ॥ वृष
लेभ्योददुःकिञ्चित्किञ्चित्पथिचतत्यजुः ॥ विप्राणांभोजनान्तेचविप्रान्येभ्योददौनृपः ॥ १९ ॥ तथाप्युर्वरितंतत्रचान्नराशिसहस्रकम् ॥
कृत्वायज्ञंमहाबाहुःसमुवासस्वसंसदि ॥ २० ॥ रत्नेन्द्रसारसंक्लृप्तच्छत्रकोटिसमन्विते ॥ रत्नसिंहासनेरम्येपट्टवस्त्रैःसुसंस्कृते ॥ २१ ॥
चन्दनादिसुसंसृष्टेरम्येचन्दनपल्लवैः ॥ शाखायुक्तैःपूर्णकुम्भैरम्भावृक्षैश्चशोभिते ॥ २२ ॥ चन्दनागुरुकस्तूरीघनसिन्दूरसंस्कृते ॥
वसुवासवचन्द्रेन्द्ररुद्रादित्यसमन्विते ॥ २३ ॥ मुनिनारदमन्वादिब्रह्मविष्णुशिवान्विते ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रविप्रएकःसमाययौ ॥ २४ ॥
रूक्षोमलिनवासाश्चशुष्ककण्ठौष्ठतालुकः ॥ रत्नसिंहासनस्थञ्चमाल्यचन्दनचर्चितम् ॥ २५ ॥ राजानमाशिषञ्चक्रेसस्मितःसम्पुटा
ञ्जलिः ॥ प्रणनामनृपस्तञ्चनोत्तस्थौकिंचिदेवहि ॥ २६ ॥ सभासदश्चनोत्तस्थुर्जहसुःस्वल्पमेवच ॥ मुनिभ्योपिचदेवेभ्योनमस्कृत्य
द्विजोत्तमः ॥ २७ ॥ शशापनृपतिंक्रोधात्तत्रातिष्ठन्निरङ्कुशः ॥ गच्छदूरमतोराज्याद्भ्रष्टश्रीर्भवपामर ॥ २८ ॥ भवाचिरंगलत्कुष्ठीबुद्धिही
नोऽप्युपद्रुतः ॥ इत्युक्त्वाकंपितःक्रोधात्सभास्थाञ्छप्तुमुद्यतः ॥ २९ ॥ येयत्रजहसुःसर्वेसमुत्तस्थुःसभासदः ॥ सर्वेचक्रुःप्रणामंतेक्रोधं
तत्याजवाडवः ॥ ३० ॥ प्रणम्यागत्यराजातंरुरोदभयकातरः ॥ निस्ससारसभामध्याद्धृदयेनविदूयता ॥ ३१ ॥ ब्राह्मणोगूढरूपीच
प्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥ तत्पश्चान्मुनयःसर्वेप्रययुर्भयकातराः ॥ ३२ ॥ हेविप्रतिष्ठतिष्ठेतिसमुच्चार्य्यपुनःपुनः ॥ पुलहश्चपुलस्त्यश्चप्रचे
ताभृगुरंगिराः ॥ ३३ ॥ मरीचिःकश्यपश्चैववसिष्ठःक्रतुरेवच ॥ शुक्रोबृहस्पतिश्चैवदुर्वासालोमशस्तथा ॥ ३४ ॥ गौतमश्चकणादश्चकण्वः
कात्याय[illegible]निर्जाजलिश्चैवऋष्यशृङ्गोविभाण्डकः ॥ ३५ ॥ तैत्तिरिश्चाप्यापिशलिर्मार्कण्डेयोमहातपाः ॥ सनकश्च

सनन्दश्च [illegible] नः ॥ ३६ ॥ सनत्कुमारोभगवान्नरनारायणावृषी ॥ पराशरोजरत्कारुःसंवर्त्तःकरभस्तथा ॥ ३७ ॥ भरद्वाजश्चवाल्मीकिरौर्वश्च्यवनस्तथा ॥ अगस्त्योऽत्रिरुतथ्यश्चसङ्कर्तास्तीकआसुरिः ॥ ३८ ॥ शिलालिर्लाङ्गलिश्चैवशाकल्यःशाकटायनः ॥ गर्गोवत्सःपञ्चशिखोजमदग्निश्चदेवलः ॥ ३९ ॥ जैगीषव्योवामदेवोवालखिल्यादयस्तथा ॥ शक्तिर्दक्षःकर्दमश्चप्रस्कन्नःकपिलस्तथा ॥ ॥ ४० ॥ विश्वामित्रश्चकौत्सश्चाप्यृचीकोऽप्यघमर्षणः ॥ एतेचान्येचमुनयःपितरोऽग्निर्हरिप्रियाः [1] ॥४१॥ दिक्पालादेवताःसर्वाविप्रंपश्चात्समाययुः॥ब्राह्मणंबोधयामासुर्वासयामासुरीश्वरि ॥ ४२ ॥ समूचुस्तंक्रमेणैवनीतिंनीतिविशारदाः ४३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणे द्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादान्तर्गतहरगौरीसंवादेराधोपाख्यानेसुयज्ञोपाख्याननंनामपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ छ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ॥ किमूचुर्ब्राह्मणंब्रह्मन्ब्राह्मणाब्रह्मणःसुताः ॥ नीतिज्ञानीतिवचनंतन्मांव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ सन्तोष्यतंब्राह्मणश्चस्तवेनविनयेनच ॥ क्रमेणवकुमारेभेमुनिसंघोवरानने ॥२॥ सनत्कुमारउवाच ॥ त्वत्पश्चादागतालक्ष्मीःकीर्तिःसत्त्वंयशस्तथा ॥ सुशीलश्चमहैश्वर्यंपितरोऽग्निःसुरास्तथा ॥ ३ ॥ आगतानृपगेहेभ्यःकृत्वाभ्रष्टश्रियंनृपम् ॥ भवतुष्टोद्विजश्रेष्ठचाशुतोषश्चवाडवः ॥ ४ ॥ ब्राह्मणानान्तुहृदयंकोमलंनवनीतवत् ॥ शुद्धंसुनिर्मलश्चैवमार्जितंतपसामुने ॥ ५ ॥ क्षमस्वागच्छविप्रेन्द्रशुद्धंकुरुनृपालयम् ॥ आशिषंकुरुतस्मैत्वंपवित्रपदरेणुना ॥ ६ ॥ ॥ भृगुरुवाच ॥ ॥ अतिथिर्यस्यभग्नाशोगृहात्प्रतिनिवर्त्तते ॥ पितरस्तस्यदेवाश्चवह्निश्चैवतथैवच ॥ ७ ॥ निराशाःप्रतिगच्छन्तिचातिथेरप्रतिग्रहात् ॥ क्षमस्वागच्छविप्रेन्द्रशुद्धंकुरुनृपालयम् ॥ ८॥ स्त्रीघ्नैर्गोघ्नैःकृतघ्नैश्चब्रह्मघ्नैर्गुरुतल्पगैः ॥ तुल्यदोषोभवत्येतैर्यस्यातिथिरनर्चितः ॥ ९ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ पश्यन्तियेवक्रदृष्ट्याचातिथिंगृहमागतम् ॥ दत्त्वास्वपापंतस्मैतत्पुण्यमादायगच्छति ॥ १० ॥ क्षमस्वनृपदोषश्चगच्छवत्सयथासुखम् ॥ राजास्वकर्मदोषेणनोत्तस्थौतत्क्षमांकुरु ॥ ११ ॥ ॥ पुलहउवाच ॥ ॥ राजश्रियाविद्ययावाब्राह्मणंयोऽवमन्यते ॥ विप्रस्त्रिसन्ध्याहीनोयःश्रीहीनः

[1] हविःप्रियाःइतिपाठः ।

क्षत्रियोभवेत् ॥ १२ ॥ एकादशीविहीनश्चविष्णुनैवेद्यवञ्चितः ॥ क्षमस्वागच्छविप्रेन्द्रशुद्धंकुरुनृपालयम् ॥ १३ ॥ ॥ क्रतुरुवाच ॥ ॥
ब्राह्मणःक्षत्रियोवापिवैश्योवाशूद्रएवच ॥ दीक्षाहीनोभवेत्सोऽपिब्राह्मणंयोऽवमन्यते ॥ १४ ॥ धनहीनःपुत्रहीनोभार्य्याहीनोभवेद्ध्रु
वम् ॥ क्षमस्वागच्छभगवञ्छुद्धंकुरुनृपालयम् ॥ १५ ॥ ॥ अङ्गिराउवाच ॥ ॥ ज्ञानवान्ब्राह्मणोभूत्वाब्राह्मणंयोऽवमन्यते ॥
वृषवाहोभवेत्सोऽपिभारतेसप्तजन्मसु ॥ १६ ॥ ॥ मरीचिरुवाच ॥ ॥ पुण्यक्षेत्रेभारतेचदेवञ्चब्राह्मणंगुरुम् ॥ विष्णुभक्तिविहीन
श्चसभवेद्योऽवमन्यते ॥ १७ ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ ॥ वैष्णवंब्राह्मणंदृष्ट्वायोसत्यमवमन्यते ॥ विष्णुमन्त्रविहीनश्चतत्पूजाविर
तोभवेत् ॥ १८ ॥ ॥ प्रचेताउवाच ॥ ॥ अतिथिंब्राह्मणंदृष्ट्वानाभ्युत्थानंकरोतियः ॥ पितृभक्तिविहीनस्स्यात्सभवेद्भारते
भुवि ॥ १९ ॥ प्राप्नोतिकौञ्जरींयोनिंसमूढःसप्तजन्मसु ॥ शीघ्रंगच्छद्विजश्रेष्ठराज्ञेदेह्याशिषश्शुभाः ॥ २० ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥
गुरुंवाब्राह्मणंवापिदेवताप्रतिमामपि ॥ दृष्ट्वाशीघ्रंनप्रणमेत्सभवेत्सूकरोभुवि ॥ २१ ॥ मिथ्यासाक्षीचभवतितथाविश्वासघातकः ॥
क्षमस्वसर्वमस्माकमातिथ्यग्रहणंकुरु ॥ २२ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ छलेनकथितोधर्मोयुष्माभिर्मुनिपुङ्गवैः ॥ सर्वंकृत्वाच
विस्पष्टंमांमूढंबोधयन्त्वहो ॥ २३ ॥ स्त्रीघ्नगोघ्नकृतघ्नानांगुरुस्त्रीगामिनान्तथा ॥ ब्रह्मघ्नानाञ्चकोदोषोब्रूतमांयोगिनांवराः ॥
॥ २४ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ कामतोगोवधेराजन्वर्षंतीर्थंभ्रमेन्नरः ॥ यवयावकभोजीचकरेणचजलंपिबेत् ॥ २५ ॥ तदा
धेनुशतंदिव्यंब्राह्मणेभ्यःसदक्षिणम् ॥ दत्त्वामुच्यतिपापाच्चभोजयित्वाशतंद्विजान् ॥ २६ ॥ प्रायश्चित्तेतुवैचीर्णेसर्वपापान्नमुच्यते ॥
पापावशेषाद्भवतिदुःखीचाण्डालएवच ॥ २७ ॥ आतिदेशिकहत्यायांतदर्धंफलमश्नुते ॥ प्रायश्चित्तानुकल्पेनसर्वपापान्नमुच्यते ॥
॥ २८ ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ गोहत्याद्विगुणंपापंस्त्रीहत्यायांभवेद्ध्रुवम् ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिकालसूत्रेवसेद्ध्रुवम् ॥ २९ ॥
ततोभवेन्महापापीसूकरःसप्तजन्मसु ॥ ततोभवतिसर्पश्चसप्तजन्मन्यतःशुचिः ॥ ३० ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ स्त्रीहत्या
द्विगुणंपापंत[illegible]भवेत ॥ लक्षवर्षंमहाघोरेकुम्भीपाकेवसेद्ध्रुवम् ॥ ३१ ॥ ततोभवेन्महापापीविष्ठाकीटःशताब्दकम् ॥

ततोभवतिः [illegible] न्मसर्थतःशुचिः ॥ ३२ ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ दोषःकृतघ्नेराजेन्द्रब्रह्महत्याचतुर्गुणः ॥ निष्कृतिर्नास्ति वेदोक्ताकृतघ्नानाञ्चनिश्चितम् ॥ ३३ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ लक्षणञ्चकृतघ्नानांवदवेदविदांवर ॥ कृतघ्नःकतिधाप्रोक्तःकेषुकोदोषएवच ॥ ३४ ॥ ॥ ऋष्यशृङ्गउवाच ॥ ॥ कृतघ्नाःषोडशविधाःसामवेदेनिरूपिताः ॥ सर्वःप्रत्येकदोषेणप्रत्येकंफलमश्नुते ॥ ३५ ॥ कृतेसत्येचपुण्येचस्वधर्मेतपसिस्थिते ॥ प्रतिज्ञायाञ्चदानेचस्वगोष्ठीपरिपालने ॥ ३६ ॥ गुरुकृत्येदेवकृत्येकाम्यकृत्येद्विजार्चने ॥ नित्यकृत्येचविश्वासेपरधर्मप्रदानयोः ॥ ३७ ॥ एतान्योहन्तिपापिष्ठःसकृतघ्नइतिस्मृतः ॥ एतेषांसन्तिलोकाश्चतज्जन्मभिन्नयोनिषु ॥ ३८ ॥ यान्यांश्चनरकांस्तेचयान्तिराजेन्द्रपापिनः ॥ तेतेचनरकाःसन्तियमलोकेसुनिश्चितम् ॥ ३९ ॥ ॥ ॥ सुयज्ञउवाच ॥ ॥ केकिंकृत्वाकृतघ्नाश्चकान्कान्गच्छन्तिरौरवान् ॥ प्रत्येकंश्रोतुमिच्छामिवक्तुमर्हसिमेप्रभो ॥ ४० ॥ ॥ कात्यायनउवाच ॥ ॥ कृत्वाशपथरूपञ्चसत्यंहन्तिनपालयेत् ॥ सकृतघ्नःकालसूत्रेवसेदेवचतुर्युगम् ॥ ४१ ॥ सप्तजन्मसुकाकश्चसप्तजन्मसुपेचकः ॥ ततःशूद्रोमहाव्याधिःसप्तजन्मस्वतःशुचिः ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीसनन्दनउवाच ॥ ॥ पुण्यंकृत्वावदत्येवकीर्तिवर्द्धनहेतुना ॥ सकृतघ्नस्तप्तसूर्म्यांवसत्येवयुगत्रयम् ॥ ४३ ॥ पञ्चजन्मसुमण्डूकस्त्रिषुजन्मसुकर्कटः ॥ तदामूकोमहाव्याधिर्दरिद्रश्चततःशुचिः ॥ ४४ ॥ ॥ ॥ सनातनउवाच ॥ ॥ स्वधर्मंहन्तियोविप्रःसन्ध्यात्रयविवर्जितः ॥ अतर्पयंश्चयत्स्नातिविष्णुनैवेद्यवर्जितः ॥ ४५ ॥ विष्णुपूजाविहीनश्चविष्णुमन्त्रविहीनकः ॥ एकादशीविहीनश्रीकृष्णजन्मदिनेतदा ॥ ४६ ॥ शिवरात्रौचयोभुङ्क्तेश्रीरामनवमीदिने ॥ पितृकृत्यादिहीनोयःसकृतघ्नइतिस्मृतः ॥ ४७ ॥ कुम्भीपाकेवसत्येवंयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ततश्चाण्डालतांयातिसप्तजन्मसुनिश्चितम् ॥ ४८ ॥ शतजन्मनिगृध्रश्चशतजन्मनिसूकरः ॥ ततोभवेद्ब्राह्मणश्चशूद्राणांसूपकारकः ॥ ४९ ॥ ततोभवेज्जन्मसप्तब्राह्मणोवृषवाहकः ॥ शूद्राणांशवदाहीचभवेत्सप्तसुजन्मसु ॥ ५० ॥ द्विजोभूत्वासप्तजनौभारतेवृषलीपतिः ॥ भुक्त्वास्वभोगलेशञ्चभ्रमित्वायातिरौरवम् ॥ ५१ ॥ पुनःपुनः पापयोनिंनरकञ्चपुनःपुनः ॥ ततोभवेद्गर्दभश्चमार्जारःपञ्चजन्मसु ॥ ५२ ॥ पञ्चजन्मसुमण्डूकोभवे

च्छुद्धस्ततःक्रमात् ॥ ५३ ॥ सुयज्ञउवाच ॥ शूद्राणांसूपकरणेशूद्राणांशवदाहने ॥ शूद्रान्नभोजनेवापिशूद्रस्त्रीगमनेऽपिच ॥ ५४ ॥
ब्राह्मणानांचकोदोषोवृषाणांवाहनेतथा ॥ एतान्सर्वान्समालोच्यब्रूहिमांनिश्चयंमुने ॥ ५५ ॥ पराशरउवाच ॥ शूद्राणांसूपका
रश्चयोविप्रोज्ञानदुर्बलः ॥ असिपत्रेवसत्येवयुगानामेकसप्ततिः ॥ ५६ ॥ ततोभवेद्दर्दभश्चमूषिकः सप्तजन्मसु ॥ तैलकीटस्सप्तजन्मस्व
तःशुद्धोभवेन्नरः ॥ ५७ ॥ जरत्कारुरुवाच ॥ भृत्यद्वारास्वयंवापियोविप्रोवृषवाहकः ॥ सकृतघ्नइतिख्यातःप्रसिद्धोभारतेनृप ॥ ५८ ॥
ब्रह्महत्यासमंपापंतन्नित्यंवृषताडने ॥ वृषपृष्ठेभारदानात्पापंतद्द्विगुणंभवेत ॥ ५९ ॥ सूर्य्यातपेवाहयेद्यःक्षुधितंतृषितंवृषम् ॥ ब्रह्म
हत्याशतंपापंलभतेनात्रसंशयः ॥ ६० ॥ अन्नंविष्ठाजलंमूत्रंविप्राणांवृषवाहिनाम् ॥ नाधिकारोभवेत्तेषांपितृदेवार्चनेनृप ॥ ६१ ॥ ला
लाकुण्डेवसत्येवयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ विष्ठाभक्ष्यंमूत्रजलंतत्रतस्यभवेद्ध्रुवम् ॥ ६२ ॥ त्रिसन्ध्यंताडयेत्तञ्चशूलेनयमकिङ्करः ॥ उल्कां
ददातिमुखतःसूच्याकृन्ततिसन्ततम् ॥ ६३ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविष्ठायाञ्चकृमिर्भवेत् ॥ ततःकाकोपञ्चजन्मस्वथैवंबकएवच ॥
॥ ६४ ॥ पञ्चजन्मसुगृध्रश्चशृगालःसप्तजन्मसु ॥ ततोदरिद्रःशूद्रश्चमहाव्याधिस्ततःशुचिः ॥ ६५ ॥ भारद्वाज उवाच ॥ शूद्राणांशव
दाहीयःसकृतघ्नइतिस्मृतः ॥ वयःप्रमाणांराजेन्द्रब्रह्महत्यांलभेद्ध्रुवम् ॥ ६६ ॥ तत्तुल्ययोनिभ्रमणात्तत्तुल्यनरकाच्छुचिः ॥ योदो
षोब्राह्मणानांचशूद्राणांशवदाहने ॥ ६७ ॥ तावदेवभवेद्दोषःशूद्रश्राद्धान्नभोजने ॥ ६८ ॥ विभाण्डक उवाच ॥ पितृश्राद्धेचशूद्राणांभु
ङ्क्तेयोब्राह्मणोऽधमः ॥ सुरापीतीब्रह्मघातीपितृदेवार्चनाद्बहिः ॥ ६९ ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ योदोषोब्राह्मणानाञ्चशूद्रस्त्रीगमनेनृप ॥
अहंवक्ष्यामिवेदोक्तंसावधानंनिशामय ॥ ७० ॥ कृतघ्नानांप्रधानश्चयोविप्रोवृषलीपतिः ॥ कृमिदंष्ट्रेवसेत्सोऽपियावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥७१॥
कृमिभक्ष्योभवेद्विप्रोविह्वलोयमकिङ्करैः ॥ प्रतिमांतांतप्तलौहीमाश्लेषयतिनित्यशः ॥ ७२ ॥ ततश्चपुंश्चलीयोनौकृमिर्भवतिनिश्चि
तम् ॥ एवंवर्षसहस्रञ्चततःशूद्रस्ततःशुचिः ॥ ७३ ॥ सुयज्ञउवाच ॥ अन्येषांचकृतघ्नानांवदकर्मफलंमुने ॥ श्लाघ्योमेब्राह्मशापश्चक

१ विद्व[illegible]

स्यसम्पा[illegible]। धन्योऽहंकृतकृत्योऽहंसफलंजीवनंमम ॥ आगतास्तुयतोमुक्तामद्गेहेमुनयःसुराः ॥ ७९ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वि० प्र० नारदनारायणसंवादेनृपमुनिसंवादेराधोपाख्यानेकर्मविपाकोनामैकपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥

॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ अन्येषाञ्चकृतघ्नानांयद्यत्कर्मफलंप्रभो ॥ तेषांकिमूचुर्मुनयोवेदवेदाङ्गपारगाः॥१॥श्रीमहेश्वरउवाच॥प्रश्नंकुर्वतिराजेन्द्रेसर्वेषुमुनिषुप्रिये ॥ तत्रप्रवक्तुमारेभेऋषिर्नारायणोमहान्॥२॥ श्रीनारायणउवाच॥ स्वदत्तांपरदत्तांवाब्रह्मवृत्तिंहरेत्तुयः ॥ सकृतघ्नइतिज्ञेयःफलञ्चशृणुभूमिप॥३॥ यावन्तोरेणवःसिक्ताविप्राणांनेत्रबिन्दुभिः ॥ तावद्वर्षसहस्रञ्चशूलपोतेसतिष्ठति ॥ ४ ॥ तप्ताङ्गारञ्चतद्भक्ष्यंपानंवैतप्तमूत्रकम् ॥ तप्तांगारेचशयनंताडितोयमकिङ्करैः ॥५॥ तदन्तेचमहापापीविष्ठायांजायतेकृमिः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिदेवमानेनभारते ॥ ६ ॥ ततोभवेद्भूमिहीनःप्रजाहीनश्चमानवः ॥ दरिद्रःकृपणोरोगीशूद्रोनिन्द्यस्ततःशुचिः ॥ ७॥ नारदउवाच ॥ हन्तियःपरकीर्त्तिञ्चस्वकीर्त्तिंवानराधमः ॥ सकृतघ्नइतिख्यातस्तत्फलञ्चनिशामय ॥ ८ ॥ अन्धकूपेवसेत्सोऽपियावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ कीटैर्नकुलगृध्रैश्चभक्षितःसततंनृप ॥ ९ ॥ तप्तक्षारोदकंपापीनित्यंपिबतिवैततः ॥ सप्तजन्मस्वतःसर्पःकाकःपञ्चस्वतःशुचिः ॥ १०॥ ॥ देवलउवाच ॥ ब्रह्मस्वंवागुरुस्वंवादेवस्वंवापियोहरेत् ॥ सकृतघ्नइतिज्ञेयोमहापापीचभारते ॥ ११ ॥ अवटोदेवसेत्सोऽपियावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ततोभवेत्सुरापीसततःशूद्रस्ततःशुचिः ॥ १२ ॥ जैगीषव्यउवाच ॥ पितृमातृगुरूंश्चापिभक्तिहीनोनपालयेत् ॥ वाचापिताडयेत्तांश्चसकृतघ्नइतिस्मृतः ॥ वाचाचताडयेन्नित्यंस्वामिनंकुलटाचया ॥ १३ ॥ साकृतघ्नीतिविख्याताभारतेपापिनीवरा ॥ वह्निकुण्डंमहाघोरंतौप्रयातस्सुनिश्चितम् ॥१४॥ तत्रवह्नौवसत्येवयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ततोभवेज्जलौकाश्चसप्तजन्मस्वतःशुचिः ॥१५॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ यथातरुषुवृक्षत्वंसर्वत्रनजहातिच ॥ तथाकृतघ्नताराजन्सर्वपापेषुवर्त्तते ॥१६॥ मिथ्यासाक्ष्यंयोददातिकामात्क्रोधात्तथाभयात् ॥ सभायांपाक्षिकंवक्तिसकृतघ्नइतिस्मृतः ॥ १७ ॥ पुण्यमात्रंचापिराजन्योहन्तिसकृतघ्नकः ॥ सर्वत्रापिचसर्वेषांपुण्यहानौकृतघ्नता ॥ १८ ॥ मिथ्यासाक्ष्यंपाक्षिकंवाभारतेवक्तियोनृप ॥ यावदिन्द्रसहस्रञ्चसर्पकुण्डेवसेद्ध्रुवम् ॥ १९ ॥ सन्ततंवेष्टितः

सर्पैर्भीतोवैभक्षितस्तथा ॥ भुङ्क्तेचसर्वंविण्मूत्रंयमदूतेनताडितः ॥ २० ॥ कृकलासोभवेत्तत्रभारतेसप्तजन्मसु ॥ सप्तजन्मसुमण्डूकः
पितृभिःसप्तभिःसह ॥ २१ ॥ ततोभवेद्द्वैवृक्षश्चमहारण्येतुशाल्मलिः ॥ ततोभवेन्नरोमूकस्ततःशूद्रस्ततःशुचिः ॥ २२ ॥ आस्तीकउ
वाच ॥ गुर्वङ्गनानांगमनेमातृगामीभवेन्नरः ॥ नराणांमातृगमनेप्रायश्चित्तंनविद्यते ॥ २३ ॥ भारतेचनृपश्रेष्ठयोदोषोमातृगामिनाम् ॥
ब्राह्मणीगमनेचैवशूद्राणांतावद्देवहि ॥ २४ ॥ ब्राह्मण्यास्तावदेवस्याद्दोषःशूद्रेणमैथुने ॥ कन्यानांपुत्रपत्नीनांश्वश्रूणांगमनेतथा ॥ २५ ॥
सगर्भभ्रातृपत्नीनांभगिनीनांतथैवच ॥ दोषंवक्ष्यामिराजेन्द्रयदाहकमलोद्भवः ॥२६॥ यःकरोतिमहापापीचैताभिःसहमैथुनम् ॥ जीवन्मृ
तोभवेत्सोऽपिचंडालोऽपृश्यएवच॥२७॥नाधिकारोभवेत्तस्यसूर्य्यमण्डलदर्शने॥शालग्रामंतज्जलञ्चतुलस्याश्चदलंजलम् ॥२८॥ सर्वती
र्थंजलञ्चैवविप्रपादोदकंतथा ॥ स्प्रष्टुञ्चनैवशक्नोतिविट्तुल्यःपातकीनरः ॥२९॥ देवंगुरुंब्राह्मणञ्चनमस्कर्तुंनचार्हति ॥ विष्ठाधिकंतदन्न
ञ्चजलंमूत्राधिकन्तथा ॥ ३० ॥ देवताःपितरोविप्रानैवगृह्णन्तिभारते ॥ भवेत्तदङ्गवातेनतीर्थमङ्गारवाहनम् ॥ ३१ ॥ सप्तरात्रंह्युपवसेद्दैव
स्पर्शात्तथाद्विजः ॥ भाराक्रान्ताचपृथिवीतद्भारंवोढुमक्षमा ॥३२॥ तत्पापात्पतितोदेशःकन्याविक्रयिणोयथा ॥ तत्स्पर्शाच्चतदालापा
च्छयनाश्रयभोजनात् ॥ ३३ ॥ नृणांचतत्समंपापंभवत्येवनसंशयः ॥ कुम्भीपाकेवसेत्सोऽपियावद्दैब्रह्मणःशतम् ॥ ३४ ॥ दिवानिशंभ्र
मेत्तत्रचक्रावर्त्तंनिरन्तरम् ॥ दग्धोवाग्निशिखाभिश्चयमदूतैश्चताडितः ॥ ३५ ॥ एवंनित्यंमहापापीभुङ्क्तेनिरययातनाम् ॥ विष्ठाहारश्च
सर्वत्रकुम्भीपाकेथपातितः ॥ ३६ ॥ गतेप्राकृतिकेघोरेमहतिप्रलयेतथा ॥ पुनःसृष्टेःसमारम्भेतद्विधोवाभवेत्पुनः ॥ ३७ ॥ षष्टिवर्ष
सहस्राणिविष्ठायांचकृमिर्भवेत् ॥ ततोभवतिचण्डालोभार्य्याहीनोनपुंसकः ॥ ३८ ॥ सप्तजन्मसुशूद्रश्चगलत्कुष्ठीनपुंसकः ॥ ततो
भवेद्ब्राह्मणश्चाप्यन्धःकुष्ठीनपुंसकः ॥ ३९ ॥ लब्ध्वैवंसप्तजन्मानिमहापापीभवेच्छुचिः ॥ ४० ॥ मुनयऊचुः ॥ इत्येवंकथितंसर्वमस्मा
भिर्वोयथागमम ॥ एभिस्तुल्योभवेद्दोषोऽप्यतिथीनांपराभवे ॥ ४१ ॥ प्रणामंकुरुविप्रेन्द्रंगृहंप्रापयनिश्चितम् ॥ संपूज्यब्राह्मणंयत्ना
द्गृहीत्वाक्षत [illegible] ॥ ४२ ॥ वनंगच्छमहाराजतपस्यांकुरुसत्वरम् ॥ ब्रह्मशापैर्विनिर्मुक्तःपुनरेवागमिष्यसि ॥ ४३ ॥ इत्युक्त्वा

मुनयः सं[illegible]न्दरम् ॥ सुराश्चापिचराजानोबन्धुवर्गाश्चपार्वति ॥ ४४ ॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेहरगौरीसंवादेराधोपाख्यानेसुयज्ञोपाख्यानेकर्मविपाकोनामद्विपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५२॥ ॥छ॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ॥ गतेषुमुनिसंघेषुश्रुत्वाकर्मफलंनृणाम् ॥ किञ्चकारनृपश्रेष्ठोब्रह्मशापेनविह्वलः ॥ १ ॥ अतिथिर्ब्राह्मणोवापिकिञ्चकारतदाप्रभो ॥ जगामनृपगेहंवानवातद्वक्तुमर्हसि ॥ २ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ गतेषुमुनिसंघेषुनिन्दाग्रस्तोनराधिपः ॥ प्रेरितश्चवसिष्ठेनधर्मिष्ठेनपुरोधसा ॥ ३ ॥ पपातदण्डवद्भूमौपादयोर्ब्राह्मणस्यच ॥ त्यक्त्वामन्युंद्विजश्रेष्ठोददौतस्मैशुभाशिषम् ॥ ४ ॥ सस्मितंब्राह्मणंदृष्ट्वात्यक्तमन्युंकृपामयम् ॥ उवाचनृपतिश्रेष्ठःसाश्रुनेत्रःकृताञ्जलिः ॥ ५ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ कुत्रवंशेभवाञ्जातःकिंनामभवतःप्रभो ॥ किंनामत्वापितब्रूहिक्ववासःकथमागतः ॥ ६ ॥ विप्ररूपीस्वयंविष्णुर्गूढःकपटमानुषः ॥ साक्षात्समूर्तिमानग्निःप्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥ ७ ॥ कोवागुरुस्तेभगवन्निष्टदेवश्चभारते ॥ तववेषःकथमयंज्ञानपूर्णस्यसाम्प्रतम् ॥ ॥ ८ ॥ गृहाणराज्यंनिखिलमैश्वर्य्यंकोशमेवच ॥ स्वभृत्यंकुरुमेपुत्रंमाञ्चदासींस्त्रियंमुने ॥ ९ ॥ सप्तसागरसंयुक्तांसप्तद्वीपांवसुन्धराम् ॥ अष्टादशोपद्वीपाढ्यांसशैलवनशोभिताम् ॥ १० ॥ मयाभृत्येनशाधित्वंराजेन्द्रोभवभारते ॥ रत्नेन्द्रसारखचितेतिष्ठसिंहासनेवरे ॥ ११ ॥ नृपस्यवचनंश्रुत्वाजहासमुनिपुङ्गवः ॥ उवाचपरमंतत्त्वमज्ञातंसर्वदुर्लभम् ॥ १२ ॥ ॥ अतिथिरुवाच ॥ ॥ मरीचिर्ब्रह्मणःपुत्रस्तत्पुत्रःकश्यपःस्वयम् ॥ कश्यपस्यसुताःसर्वेप्रापतादेवत्वमीप्सितम् ॥ १३ ॥ तेषुत्वष्टामहाज्ञानीचकारपरमंतपः ॥ दिव्यंवर्षसहस्रञ्चपुष्करेदुष्करंतपः ॥ १४ ॥ सिषेवेब्राह्मणार्थञ्चदेवदेवंहरिंपरम् ॥ नारायणाद्वरंप्रापविप्रंतेजस्विनंसुतम् ॥ १५ ॥ ततोबभूवतेजस्वीविश्वरूपस्तपोधनः ॥ पुरोधसंचकारेन्द्रोवाक्पतौतंक्रुधागते ॥ १६ ॥ मातामहेभ्योदैत्येभ्योदत्तवन्तंघृताहुतिम् ॥ चिच्छेदतंशुनासीरोब्राह्मणंमातुराज्ञया ॥१७॥ विश्वरूपस्यतनयोविरूपोमत्पितानृप ॥ अहञ्चसुतपानामविरागीकाश्यपोद्विजः ॥ १८ ॥

---

१ मत्पितामहः-इतिपाठः ।

महादेवोममगुरुर्विद्याज्ञानमनुप्रदः ॥ अभीष्टदेवःसर्वात्माश्रीकृष्णःप्रकृतेःपरः ॥ १९ ॥ तच्चिन्तयामिपादाब्जंनमेवाञ्छास्ति
सम्पदि ॥ सालोक्यसार्ष्टिसारूप्यसामीप्यंराधिकापतेः ॥२०॥ तेनदत्तंनगृह्णामिविनातत्सेवनंशुभम् ॥ ब्रह्मत्वममरत्वंवामन्येऽहंजल
बिम्बवत् ॥२१॥ भक्तिव्यवहितंमिथ्याभ्रममेवतुनश्वरम् ॥ इन्द्रत्वंवामनुत्वंवासौरत्वंवानराधिप॥२२॥नमन्येजलरेखेतिनृपत्वंकेनगण्य
ते ॥ श्रुत्वासुयज्ञयज्ञेतेसुनीनांगमनंनृप॥ २३ ॥ लालसांविष्णुभक्तिंतेसंप्रापयितुमागतः॥ केवलानुगृहीतस्त्वंनहिशप्तोमयाधुना ॥२४॥
समुद्धृतश्चपतितोघोरेनिम्नेभवार्णवे ॥ नह्यम्मयानितीर्थानिनदेवामृच्छिलामयाः ॥ २५ ॥ तेपुनन्त्युरुकालेनकृष्णभक्ताश्चदर्शनात् ॥
राजन्निर्गम्यतांगेहाद्देहिराज्यंसुतायच ॥२६॥ पुत्रेन्यस्यप्रियांसाध्वींगच्छवत्सवनंद्रुतम्॥ब्रह्मादिस्तम्बपर्य्यन्तंसर्वंमिथ्यैवभूमिप ॥२७॥
श्रीकृष्णंभजराधेशंपरमात्मानमीश्वरम्॥ ध्यानसाध्यंदुराराध्यंब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥२८॥ आविर्भूतैस्तिरोभूतैःप्राकृतैःप्रकृतेःपरम् ॥
ब्रह्मास्रष्टाहरिःपाताहरःसंहारकारकः ॥ २९ ॥ दिक्पालाश्चदिगीशाश्चभ्रमन्त्येवास्यमायया ॥ यदाज्ञयावातिवायुःसूर्य्योदिनपतिःसदा ॥
॥ ३० ॥ निशापतिःशशीशश्वत्सस्यसुस्निग्धताकरः ॥ कालेनमृत्युःसर्वेषांसर्वविश्वेषुवैभवेत् ॥ ३१ ॥ कालेवर्षतिशक्रश्चदहत्यग्निश्च
कालतः ॥ भीतवद्विश्वशास्ताचप्रजासंयमनोयमः ॥ ३२ ॥ कालःसंहरतेकालेकालेसृजतिपातिच ॥ स्वदेशेवैसमुद्रश्चस्वदेशेवैवसुन्धरा
॥ ३३ ॥ स्वदेशेपर्वताश्चैवस्वाःपातालाःस्वदेशतः ॥ स्वर्लोकाःसप्तराजेन्द्रसप्तद्वीपावसुन्धरा ॥ ३४ ॥ शैलसागरसंयुक्ताःपातालाः
सप्तचैवहि ॥ ब्रह्माण्डमेभिर्लोकैश्चडिम्बाकारंजलप्लुतम् ॥ ३५ ॥ सन्त्येवप्रतिविध्यण्डेब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ सुरानराश्चनागाश्चगन्धर्वा
राक्षसादयः ॥ ३६ ॥ आपातालाद्ब्रह्मलोकपर्य्यन्तंडिम्बरूपकम् ॥ इदमेवतुविध्यण्डमुत्तमंकृत्रिमंनृप ॥३७॥ नाभिपद्मेविराड्विष्णोः
क्षुद्रस्यजलशायिनः ॥ स्थितंयथापद्मबीजंकर्णिकायाञ्चपङ्कजे ॥३८॥ एवंसोऽपिशयानस्स्याज्जलतल्पेसुविप्लुते॥ ध्यायत्येवमहायो
गीप्राकृतःप्रकृतेःपरम् ॥ ३९ ॥ कालभीतश्चकालेशंकृष्णमात्मानमीश्वरम् ॥ महाविष्णोर्लोमकूपसाधारःसोऽस्तिविस्तृते ॥ कूपेषुलो
म्नांप्रत्येकं[illegible]न्तिवै ॥ ४० ॥ महाविष्णोर्गात्रलोम्नांब्रह्माण्डानाञ्चभूमिप ॥ संख्यांकर्त्तुंनशक्नोतिकृष्णोऽप्यन्यस्यका

कथा ॥ [illegible] श्रुःप्राकृतिकःसोऽपिडिम्बोद्भवःसदा ॥ भवेत्कृष्णेच्छयाऽडिम्बःप्रकृतेर्गर्भसम्भवः ॥ ४२ ॥ सर्वाधारोमहान्वि
ष्णुःकालभीतःसशङ्कितः ॥ कालेशंध्यायतिस्वैरंकृष्णमात्मानमीश्वरम् ॥ ४३ ॥ एवञ्चसर्वविश्वस्थाब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ महान्विराट्
क्षुद्रविराट्सर्वेप्राकृतिकाःसदा ॥ ४४ ॥ सासर्वबीजरूपाचमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ कालेलीनाचकालेशेकृष्णेतंध्यातिस्मसा ॥ ४५ ॥
एवंसर्वेकालभीताःप्रकृतिःप्राकृतास्तथा ॥ आविर्भूतास्तिरोभूताःकालेनपरमात्मनि ॥ ४६ ॥ इत्येवंकथितंसर्वंमहाज्ञानंसुदुर्ल
भम् ॥ शिवेनगुरुणादत्तंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४७ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादान्त
र्गतहरगौरीसंवादेराधोपाख्यानेसुयज्ञोपाख्यानेसुयज्ञंप्रत्यतिथ्युपदेशोनामत्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥
कुत्राधारोमहाविष्णोःसर्वाधारस्यतस्यच ॥ कालभीतस्यकतिचकालमायामुनीश्वर ॥ १ ॥ क्षुद्रस्यकतिचित्कालंब्रह्मणःप्रकृते
स्तथा ॥ मनोरिन्द्रस्यचन्द्रस्यसूर्य्यस्यायुस्तथैवच ॥ २ ॥ अन्येषांवैजनानाञ्चप्राकृतानांपरंवयः ॥ वेदोक्तंसुविचार्य्यञ्चवदवे
दविदांवर ॥ ३॥ विश्वानामूर्ध्वभागेचकस्स्याद्वालोकएवसः ॥ कथयस्वमहाभागसन्देहच्छेदनंकुरु ॥४॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ गोलोकोनृपवि
श्वानांविस्तृतश्चनभस्समः ॥ तथानित्यंडिम्बरूपश्श्रीकृष्णेच्छासमुद्भवः ॥ ५ ॥ जलेनपरिपूर्णश्चकृष्णस्यमुखबिन्दुना ॥ सृष्टयु
न्मुखस्यादिसर्गेपरिश्रान्तस्यखेलतः ॥ ६ ॥ प्रकृत्यासहयुक्तस्यकलयानिजयानृप ॥ तत्राधारोमहाविष्णोर्विश्वाधारस्यविस्तृ
तः ॥ ७ ॥ प्रकृतेर्गर्भसंयुक्तडिम्बोद्भूतस्यभूमिप ॥ सुविस्तृतेजलाधारेशयानश्चमहाविराट् ॥ ८ ॥ राधेश्वरस्यकृष्णस्यषोडशांशः
प्रकीर्त्तितः ॥ दूर्वादलश्यामरूपःसस्मितश्चचतुर्भुजः ॥ ९ ॥ वनमालाधरःश्रीमाञ्छोभितःपीतवाससा ॥ ऊर्ध्वंनभसितंद्विष्णो
र्नित्यवैकुण्ठएवच ॥ १० ॥ आत्माकाशसमोनित्योविस्तृतश्चन्द्रबिम्बवत् ॥ ईश्वरेच्छासमुद्भूतोनिर्लक्ष्यश्चनिराश्रयः ॥११॥ आकाश
वत्सुविस्तारोरत्नौघैश्चविनिर्मितः ॥ तत्रनारायणःश्रीमान्वनमालीचतुर्भुजः ॥ १२ ॥ लक्ष्मीसरस्वतीगङ्गातुलसीपतिरीश्वरः ॥

१ संभूतइतिपाठः । २ संविष्टोनित्योवैकुण्ठएवचेतिपाठः ।

सुनन्दनन्दकुमुदपार्षदादिभिरावृतः ॥ १३ ॥ सर्वेशःसर्वसिद्धेशोभक्तानुग्रहविग्रहः ॥ श्रीकृष्णश्चद्विधाभूतोद्विभुजश्चचतुर्भुजः ॥ १४ ॥
चतुर्भुजश्चवैकुण्ठेगोलोकेद्विभुजःस्वयम् ॥ ऊर्ध्ववैकुण्ठलोकाच्चपंचाशत्कोटियोजनात् ॥ १५ ॥ गोलोकोवर्त्तुलाकारोवरिष्ठस्सर्वलोक
तः ॥ अमूल्यरत्नखचितैर्मन्दिरैश्चविभूषितः ॥ १६ ॥ रत्नेन्द्रसारखचितैःस्तम्भसोपानचित्रितैः ॥ मणीन्द्रदर्पणासक्तैःकपाटैःक
लशोज्ज्वलैः १७ ॥ नानाचित्रविचित्रैश्चशिबिरैश्चविराजितः ॥ कोटियोजनविस्तीर्णोदैर्घ्येशतगुणस्तथा ॥ विरजासरिदाकीर्णैश्शत
शृङ्गैस्सुवेष्टितः ॥ १८ ॥ सरिदर्धप्रमाणेनदैर्घ्येणचततेनच ॥शैलार्द्धपरिमाणेनयुक्तोवृन्दावनेनच ॥ १९ ॥ तदर्द्धमानविलसद्रासमण्ड
लमण्डितः ॥ सरिच्छैलवनादीनांमध्येगोलोकएवच ॥ २० ॥ यथापङ्कजमध्येचकर्णिकासुमनोहरा ॥ तत्रगोगोपगोपीभिर्गोपीशोरा
समण्डले ॥ २१ ॥ रासेश्वर्य्याराधिकयासंयुक्तःसन्ततंनृप ॥ द्विभुजोमुरलीहस्तःशिशुर्गोपालरूपधृक् ॥ २२ ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानो
रत्नभूषणभूषितः ॥ चन्दनोक्षितसर्वाङ्गोरत्नमालाविराजितः ॥ २३ ॥ रत्नसिंहासनस्थश्चरत्नच्छत्रेणशोभितः ॥ तथासप्रियगोपालैः
सेवितःश्वेतचामरैः ॥ २४ ॥ भूषिताभिश्चगोपीभिर्मालाचन्दनचर्चितः ॥ सस्मितःसकटाक्षाभिःसुवेषाभिश्चवीक्षितः ॥ २५ ॥
कथितोलोकविस्तारोयथाशक्तियथागमम् ॥ यथाश्रुतंशम्भुवक्त्रात्कालमानंनिशामय ॥ २६ ॥ पात्रंषट्पलसंभूतंगभीरंचतुरङ्गुलम् ॥
॥ २७ ॥ स्वर्णमाषकृतच्छिद्रंदण्डैश्चचतुरङ्गुलैः ॥ यावज्जलप्लुतंपात्रंतत्कालंदण्डमेवच ॥ २८ ॥ दण्डद्वयंमुहूर्त्तंचयामस्तस्य
चतुष्टयम् ॥ वासरश्चाष्टभिर्यामैःपक्षस्तैर्दशपञ्चभिः ॥ २९ ॥ मासोद्वाभ्यांचपक्षाभ्यांवर्षद्वादशमासकैः ॥ मासेनवैनराणांचपितॄणांत
दहर्निशम् ॥ ३० ॥ कृष्णपक्षेदिनंप्रोक्तंशुक्लेरात्रिःप्रकीर्त्तिता ॥ वत्सरेणनराणांचदेवानांचदिवानिशम् ॥ ३१ ॥ अयनंह्युत्तरमहो
रात्रिर्वैदक्षिणायनम् ॥ युगकर्मानुरूपंचनरादीनांवयोनृप ॥ ३२ ॥ प्रकृतेःप्राकृतानांचब्रह्मादीनांनिशामय ॥ कृतंत्रेताद्वापरंचकलिश्चे
तिचतुर्युगम् ॥ ३३ ॥ दिव्यैर्द्वादशसाहस्रैःसावधानंनिशामय ॥ चत्वारित्रीणिचद्व्येकंसहस्राणिकृतादिकम् ॥ ३४ ॥ तेषांचसन्ध्या
सन्ध्यांशौते[illegible]र्त्तिते ॥ त्रिचत्वारिंशकैर्लक्षैस्सविंशतिसहस्रकैः ॥ ३५ ॥ चतुर्युगंपरिमितंनरमानक्रमेणच ॥ लक्षैश्चसप्तदशभि

स्साष्टां[illegible]र्द ॥ कृतंयुगंनृमानेनसंख्याविद्भिःप्रकीर्त्तितम् ॥ सहस्रैःषण्णवतिभिर्लक्षैर्द्वादशभिस्सह ॥ ३७ ॥ त्रेतायुगंपरि
मितंकालविद्भिःप्रकीर्त्तितम् ॥ अष्टलक्षैस्सहमितंचतुष्षष्टिसहस्रकम् ॥ ३८ ॥ परिमाणंद्वापरस्यसंख्याविद्भिरितीरितम् ॥ सद्वात्रिंशत्सह
स्रैश्चचतुर्लक्षैश्चवत्सरैः ॥ नृमानाद्वैकलियुगंविदुःकालविदोबुधाः ॥ ३९ ॥ तत्रसप्तचवारावैतिथयःषोडशस्मृताः ॥ दिवारात्र्यश्चपक्षौ
द्वौमासोवर्षंचनिर्मितम् ॥ ४० ॥ तथाभ्रमतितच्चक्रमेवमेवचतुर्युगम् ॥ तथायुगानिराजेन्द्रतथामन्वन्तराणिच ॥ ४१ ॥ मन्वन्तरन्तु
दिव्यानांयुगानामेकसप्ततिः ॥ एवंक्रमाद्भ्रमन्त्येवमनवश्चचतुर्दश ॥ ४२ ॥ पञ्चविंशतिसाहस्रंषष्ट्यन्तशतपञ्चकम् ॥ नरमानयुगंचैव
परंमन्वन्तरंस्मृतम् ॥ ४३ ॥ आख्यानंचमनूनांचधर्मिष्ठानांनराधिप ॥ यच्छ्रुतंशिववक्त्रेणतत्त्वंमत्तोनिशामय ॥ ४४ ॥ आद्योमनुर्ब्रह्म
पुत्रःशतरूपापतिव्रता ॥ धर्मिष्ठानांवरिष्ठश्चगरिष्ठोमनुषुप्रभुः ॥ ४५ ॥ स्वायम्भुवःशम्भुशिष्योविष्णुव्रतपरायणः ॥ जीवन्मुक्तो
महाज्ञानीभवतःप्रपितामहः ॥ ४६ ॥ राजसूयसहस्रंचचक्रेवैनर्मदातटे ॥ त्रिलक्षमश्वमेधंचत्रिलक्षंनरमेधकम् ॥ ४७ ॥ गोमेधंच
चतुर्लक्षंविधिवन्महदद्भुतम् ॥ ब्राह्मणानांत्रिकोटीश्चभोजयामासनित्यशः ॥ ४८ ॥ पञ्चलक्षगवांमांसैःसुपक्वैर्घृतसंस्कृतैः ॥
चर्व्यैश्चोष्यैर्लेह्यपेयैर्मिष्टद्रव्यैःसुदुर्लभैः ॥ ४९ ॥ अमूल्यरत्नलक्षंचदशकोटिसुवर्णकम् ॥ स्वर्णशृङ्गयुतंदिव्यंगवांलक्षंसुपूजितम् ॥ ५० ॥
वह्निशुद्धानिवस्त्राणिमुनीन्द्राणांचलक्षकम् ॥ भूमिंचसर्वसस्याढ्यांगजेन्द्राणांचलक्षकम् ॥ त्रिलक्षमश्वरत्नंचशातकुम्भविभूषितम् ॥
॥ ५१ ॥ सहस्ररथरत्नंचशिबिकालक्षमेवच ॥ त्रिकोटिस्वर्णपात्राणिसान्नंसजलमीप्सितम् ॥ त्रिकोटिस्वर्णभूषाश्चकर्पूरादिसुवासि
तम् ॥ ५२ ॥ ताम्बूलंसुविचित्रंचत्रिकोटिस्वर्णतल्पकम् ॥ रत्नेन्द्रखचितैर्मञ्चैरचितैर्विश्वकर्मणा ॥ ५३ ॥ वह्निशुद्धांशुकैश्चित्रै
राजितंमाल्यजालकैः ॥ नित्यंददौब्राह्मणेभ्योविष्णुप्रीत्याशिवाज्ञया ॥ ५४ ॥ संप्राप्यशंकराज्ज्ञानंकृष्णमन्त्रंसुदुर्लभम् ॥ संप्राप्य
कृष्णदास्यंचगोलोकंवैजगामसः ॥ ५५ ॥ दृष्ट्वासुक्तंस्वपुत्रंचप्रहृष्टोभूत्प्रजापतिः ॥ तुष्टावशंकरंतुष्टःससृजेन्यंमनुंविधिः ॥ ५६ ॥
यतःस्वयम्भुपुत्रोयमतःस्वायम्भुवोमनुः ॥ स्वारोचिषोमनुश्चैवद्वितीयोवह्निनन्दनः ॥ ५७ ॥ राजावदान्योधर्मिष्ठःस्वायम्भुवसमोमहा

न् ॥ प्रियव्रतसुतावन्यौद्वौमनूधर्म्मिणांवरौ ॥ ५८ ॥ तौतृतीयौचतुर्थौचवैष्णवौतापसोत्तमौ ॥ तौचशङ्करशिष्यौचकृष्णभक्तिपराय
णौ ॥ ५९ ॥ धर्मिष्ठानांवरिष्ठश्चरैवतःपंचमोमनुः ॥ षष्ठश्चचाक्षुषोज्ञेयोविष्णुभक्तिपरायणः ॥ ६० ॥ श्राद्धदेवःसूर्य्यसुतोवैष्णवःसप्त
मोमनुः ॥ सावर्णिःसूर्य्यतनयोवैष्णवोमनुरष्टमः ॥ ६१ ॥ नवमोदक्षसावर्णिर्विष्णुव्रतपरायणः ॥ दशमोब्रह्मसावर्णिर्ब्रह्म
ज्ञानविशारदः ॥ ६२ ॥ ततश्चधर्मसावर्णिर्मनुरेकादशःस्मृतः ॥ धर्मिष्ठश्चवरिष्ठश्चवैष्णवव्रततत्परः ॥ ६३ ॥ ज्ञानीचरुद्रसावर्णि
र्मनुश्चद्वादशःस्मृतः ॥ धर्मात्मादेवसावर्णिर्मनुरेवंत्रयोदशः ॥ ६४ ॥ चतुर्दशोमहाज्ञानीचन्द्रसावर्णिरेवच ॥ यावदायुर्मनूनांस्या
दिन्द्राणांतावदेवहि ॥ ६५ ॥ चतुर्दशेन्द्रावच्छिन्नंब्रह्मणोदिनमुच्यते ॥ तावतीब्रह्मणोरात्रिःसाचब्राह्मीनिशानृप ॥ ६६ ॥ काल
रात्रिश्चसाज्ञेयावेदेषुपरिकीर्त्तिता ॥ ब्रह्मणोवासरेराजन्क्षुद्रकल्पःप्रकीर्त्तितः ॥ ६७ ॥ सप्तकल्पेचिरंजीवीमार्कण्डेयोमहातपाः ॥ ब्रह्म
लोकादधःसर्वेलोकादग्धाश्चतत्रवै ॥ ६८ ॥ उत्थितेनैवसहसासङ्कर्षणमुखाग्निना ॥ चन्द्रार्कब्रह्मपुत्राश्चब्रह्मलोकंगताध्रुवम् ॥ ६९ ॥
ब्रह्मरात्रिव्यतीतेतुपुनश्चससृजेविधिः ॥ तस्यांब्रह्मनिशायाञ्चक्षुद्रःप्रलयउच्यते ॥ ७० ॥ देवाश्चमनवश्चैवतत्रदग्धानरादयः ॥ एवं
त्रिंशद्दिवारात्रैर्ब्रह्मणोमासएवच ॥ ७१ ॥ वर्षंद्वादशमासैश्चब्रह्मसम्बन्धिचैवहि ॥ एवंपञ्चदशाब्देतुगतेचब्रह्मणोनृप ॥ दैनंदिनस्तु
प्रलयोवेदेषुपरिकीर्त्तितः ॥ ७२ ॥ मोहरात्रिश्चसाप्रोक्तावेदविद्भिःपुरातनैः ॥ तत्रसर्वेप्रणष्टास्स्युश्चन्द्रार्कादिदिगीश्वराः ॥ ७३ ॥
आदित्यावसवोरुद्रामनवोमानवादयः ॥ ऋषयोमुनयश्चैवगन्धर्वाराक्षसादयः ॥ ७४ ॥ मार्कण्डेयोलोमशश्चपेचकश्चिरजीवि
नः ॥ इन्द्रद्युम्नश्चनृपतिश्चाकूपारश्चकच्छपः ॥ ७५ ॥ नाडीजंघोबकश्चैवसर्वेनष्टाश्चतत्रवै ॥ ब्रह्मलोकादधःसर्वेलोकानागाल
यास्तथा ॥ ७६ ॥ ब्रह्मलोकंययुःसर्वेब्रह्मपुत्रादयस्तथा ॥ गतेदैनंदिनेब्रह्मालोकांश्चससृजेपुनः ॥ ७७ ॥ एवंशताब्दपर्य्य
न्तंपरमायुःप्रजापतेः ॥ ब्रह्मणश्चनिपातेस्यान्महाकल्पोभवेन्नृप ॥ ७८ ॥ प्रकीर्त्तितामहारात्रिःसैवचेहपुरातनैः ॥ ब्रह्मणश्चनिपा

तेचब्रह्म[illegible]ुः ॥ ७९ ॥ वेदमाताचसावित्रीवेदाधर्म्मादयस्तथा ॥ सर्वेप्रणष्टामृत्युश्चप्रकृतिश्चशिवंविना ॥ ८० ॥ नाराय
णेप्रलीनाश्चविश्वस्थावैष्णवास्तथा ॥ कालाग्निरुद्रःसंहर्त्तासर्वरुद्रगणैःसह ॥ ८१ ॥ मृत्युञ्जयेमहादेवेप्रलीनःसतमोगुणः ॥ ब्रह्मणश्च
निपातेननिमेषःप्रकृतेर्भवेत् ॥ ८२ ॥ नारायणस्यशम्भोश्चमहाविष्णोश्चनिश्चितम् ॥ निमेषान्तेपुनःसृष्टिर्भवेत्कृष्णेच्छयानृप ॥
॥ ८३ ॥ कृष्णोनिमेषरहितोनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ सगुणानांनिमेषश्चकालसंख्यावयोमितः ॥ ८४ ॥ निर्गुणस्यचनित्यस्यचाद्य
न्तरहितस्यच ॥ निमेषाणांसहस्रेणप्रकृतेर्दण्डउच्यते ॥ ८५ ॥ षष्टिदण्डात्मिकातस्यावासरश्चप्रकीर्त्तितः ॥ त्रिंशद्रात्रिंदिनैर्मासोवर्ष
द्वादशमासकैः ॥ ८६ ॥ एवंगतेशताब्देचश्रीकृष्णेप्रकृतेर्लयः ॥ प्रकृत्यांचप्रलीनायांश्रीकृष्णेप्राकृतोलयः ॥ ८७ ॥ सर्वान्संहृत्यसा
चैकामहाविष्णोःप्रसूश्चया ॥ कृष्णवक्षसिलीनाचमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ ८८ ॥ सन्तोवदन्तितांदुर्गांविष्णुमायांसनातनीम् ॥ सर्वशक्ति
स्वरूपांचपरांनारायणींसतीम् ॥ ८९ ॥ बुद्ध्यधिष्ठातृदेवींचश्रीकृष्णस्यैवनिर्गुणाम् ॥ यन्मायामोहिताश्चैवब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥
॥ ९० ॥ वैष्णवास्तांमहालक्ष्मींपरांराधांवदन्तिते ॥ अर्द्धाङ्गांचमहालक्ष्मीःप्रियानारायणस्यच ॥ ९१ ॥ प्राणाधिष्ठातृदे
वींचप्रेम्णाप्राणाधिकांवराम् ॥ स्थिरप्रेममयींशक्तिंनिर्गुणांनिर्गुणस्यच ॥ ९२ ॥ नारायणश्चशम्भुश्चसंहृत्यस्वगणान्बहून् ॥ शुद्ध
सत्त्वस्वरूपीश्रीकृष्णेलीनश्चनिर्गुणे ॥ ९३ ॥ गोपागोप्यश्चगावश्चसवत्साश्चनराधिप ॥ सर्वेलीनाःप्रकृत्यांचप्रकृतिःपरमेश्वरे ॥
॥ ९४ ॥ महाविष्णौविलीनाश्चतेसर्वेक्षुद्रविष्णवः ॥ महाविष्णुःप्रकृत्याश्चसाचैवंपरमात्मनि ॥ ९५ ॥ प्रकृतिर्योगनिद्राचश्रीकृष्णनयन
द्वये ॥ अधिष्ठानञ्चकारैवंमाययाचेश्वरेच्छया ॥ ९६ ॥ प्रकृतेर्वासरोयावन्मितःकालःप्रकीर्त्तितः ॥ तावद्वृन्दावनेनिद्राकृष्णस्यपरमा
त्मनः ॥ ९७ ॥ अमूल्यरत्नतल्पेचवह्निशुद्धांशुकार्चिते ॥ गन्धचन्दनमाल्यौघवाय्वादिसुरभीकृते ॥ ९८ ॥ पुनःप्रजागरेतस्यसर्वसृ
ष्टिर्भवेत्पुनः ॥ एवंसर्वेप्राकृताश्चश्रीकृष्णंनिर्गुणंविना ॥ ९९ ॥ तद्वन्दनंतत्स्मरणंतस्यध्यानंतदर्चनम् ॥ कीर्त्तनंतद्गुणानाञ्चमहापात

१ शाक्ता--इतिपाठः ।

कनाशनम् ॥ १०० ॥ एतत्तेकथितंसर्वंयद्यन्मृत्युञ्जयाच्छ्रुतम् ॥ यथागमंमहाराजार्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १०१ ॥ ॥ सुयज्ञउवाच ॥
कालाग्निरुद्रोविश्वानांसंहर्त्ताचतमोगुणः ॥ ब्रह्मणोऽन्तेविलीनश्चसत्त्वंमृत्युञ्जयेशिवे ॥ १०२ ॥ शिवोलीनोनिर्गुणेचश्रीकृष्णेप्राकृतेलये ॥
कथंतवगुरोर्नाममृत्युञ्जयइतिश्रुतम् ॥ १०३ ॥ कथंप्रसूर्महाविष्णोर्मूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ असंख्यानिचविश्वानिसन्तिवैयस्यलोमसु ॥
॥ १०४ ॥ ॥ सुतपाउवाच ॥ ॥ ब्रह्मणोऽन्तेमृत्युकन्याप्रणष्टाजलबिम्बवत् ॥ संहर्त्रीसर्वलोकानांब्रह्मादीनांनराधिप ॥ १०५ ॥
कतिधामृत्युकन्यानांब्रह्मणांकोटिशोलये ॥ कालेनलीनःशम्भुश्चसत्त्वरूपेचनिर्गुणे ॥ १०६ ॥ मृत्युकन्याजिताशश्वच्छिवेनगुरुणा
मम ॥ नमृत्युनाजितःशम्भुःकल्पेकल्पेश्रुतौश्रुतम् ॥ १०७ ॥ शम्भुर्नारायणस्यैवप्रकृतेश्चनराधिप ॥ नित्यानांलीनतानित्येतन्मा
यानतुवास्तवी ॥ १०८ ॥ स्वयंपुमान्निर्गुणश्चकालेनसगुणःस्वयम् ॥ स्वयंनारायणःशम्भुर्माययाप्रकृतिःस्वयम् ॥ १०९ ॥
तदंशस्तत्समःशश्वद्यथावह्नेःस्फुलिङ्गवत् ॥ येयेचब्रह्मणासृष्टारुद्रादित्यादयस्तथा ॥ ११० ॥ कल्पेकल्पेजितास्तेतेनश्वरामृत्युक
न्यया ॥ नशिवोब्रह्मणासृष्टःसत्योनित्यःसनातनः ॥ १११ ॥ कतिधाब्रह्मणांपातोयन्निमेषेणभूमिप ॥ अथादिसर्गेश्रीकृष्णःप्रकृ
त्याश्चजगद्गुरुः ॥ ११२ ॥ चकारवीर्य्याधानश्चपुण्येवृन्दावनेवने ॥ तद्वामांशसमुद्भूतारासेरासेश्वरीपरा ॥ ११३ ॥ गर्भंद
धारसाराधायावद्वैब्रह्मणोवयः ॥ ततःसुषावसाडिम्भंगोलोकेरासमण्डले ॥ ११४ ॥ चुकोपडिम्भंसादृष्ट्वाहृदयेनविदूयता ॥
तड्डिम्भंप्रेरयामासतदधोविश्वगोलके ॥ ११५ ॥ त्यक्त्वापत्यंमहादेवीरुरोदचमुहुर्मुहुः ॥ कृष्णस्तांबोधयामासमहायोगेनयोग
वित् ॥ ११६ ॥ बभूवतस्माड्डिम्भाच्चसर्वाधारोमहाविराट् ॥ ११७ ॥ ॥ सुयज्ञउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवनं
सार्थकंमम ॥ शापोमेवररूपश्चाप्यभवद्भक्तिकारणम् ॥ ११८ ॥ सुदुर्लभाहरेर्भक्तिःसर्वमङ्गलमङ्गला ॥ नतस्याश्चसमंविप्रवेदोक्तं
भक्तिपञ्चकम् ॥ ११९ ॥ यथाभक्तिर्ममभवेच्छ्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ सुदुर्लभाचसर्वेषांतत्कुरुष्वमहामुने ॥ १२० ॥ नह्य
स्मयानिति [illegible] च्छिलामयाः ॥ तेपुनन्त्युरुकालेनकृष्णभक्ताश्चदर्शनात् ॥ १२१ ॥ सर्वेषामाश्रमाणाञ्चद्विजातेर्जाति

रुत्तमा ॥ ... ...श्चैवतेषुश्रेष्ठश्चभारते ॥ १२२ ॥ कृष्णमन्त्रोपासकश्चकृष्णभक्तिपरायणः ॥ नित्यंनैवेद्यभोजीचतत
श्रेष्ठोमहाञ्छुचिः ॥ १२३ ॥ त्वांवैष्णवंद्विजश्रेष्ठंमहाज्ञानार्णवंपरम् ॥ संप्राप्यशिवशिष्यश्चकंयामिशरणंमुने ॥ १२४ ॥
अधुनाहंगलत्कुष्ठीतवशापान्महामुने ॥ कथंतपस्यामशुचिर्नाधिकारीकरोमिच ॥ १२५ ॥ ॥ सुतपाउवाच ॥ ॥ हरिभ
क्तिप्रदात्रीसाविष्णुमायासनातनी ॥ साचयाननुगृह्णातितेभ्योभक्तिंददातिच ॥ १२६ ॥ यांश्चमायामोहयतितेभ्यस्तांनददा
तिच ॥ करोतित्रश्चनांतेषांनश्वरेणधनेनच ॥ १२७ ॥ कृष्णप्रेममयींशक्तिंप्राणाधिष्ठातृदेवताम् ॥ भजराधांनिर्गुणांतांप्रदा
त्रींसर्वसम्पदाम् ॥ १२८ ॥ शीघ्रंयास्यसिगोलोकंतदनुग्रहसेवया ॥ सासेविताश्रीकृष्णेनसर्वाराध्येनपूजिता ॥ १२९ ॥
ध्यानसाध्यंदुराराध्यंभक्ताःसंसेव्यनिर्गुणम् ॥ सुचिरेणचगोलोकंप्रयान्तिबहुजन्मतः ॥ १३० ॥ कृपामयीश्चसंसेव्यभक्ताया
न्त्यचिरेणवै ॥ साप्रसूश्चमहाविष्णोःसर्वसम्पत्स्वरूपिणी ॥ १३१ ॥ सहस्रवर्षपर्य्यन्तंविप्रपादोदकंपिब ॥ कामदेवस्वरूप
श्चरोगहीनोभविष्यसि ॥ १३२ ॥ विप्रपादोदकक्लिन्नायावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ तावत्पुष्करपत्रेषुपिबन्तिपितरोजलम् ॥ १३३ ॥ पृथि
व्यांयानितीर्थानितानितीर्थानिसागरे ॥ सागरेयानितीर्थानिविप्रपादेषुतानिच ॥ १३४ ॥ विप्रपादोदकञ्चैवपापव्याधिविनाशनम् ॥
सर्वतीर्थोदकसमंभुक्तिमुक्तिप्रदंशुभम् ॥ १३५ ॥ विप्रोमानवरूपीचदेवदेवोजनार्दनः ॥ विप्रेणदत्तंद्रव्यञ्चभुञ्जतेसर्वदेवताः ॥ १३६ ॥
इत्येवमुक्त्वाविप्रश्चगृहीत्वातस्यपूजनम् ॥ जगामगृहमित्युक्त्वात्वायास्येवत्सरान्तरे ॥ १३७ ॥ भक्त्याचबुभुजेराजाविप्रपादोदकंशिवे ॥
विप्रांश्चपूजयामासभोजयामासवत्सरम् ॥ १३८ ॥ संवत्सरेव्यतीतेतुनिर्मुक्तोव्याधितोनृपः ॥ आजगाममुनिश्रेष्ठःसुतपाःकश्यपाग्रणीः ॥
॥ १३९ ॥ राधापूजाविधानञ्चस्तोत्रञ्चकवचंमनुम् ॥ ध्यानञ्चसामवेदोक्तंददौतस्मैनृपायसः ॥ १४० ॥ राजन्निर्गम्यतांशीघ्रमित्युक्त्वा
तपसेमुनिः ॥ जगामस्वालयाद्दुर्गंनिर्जगामत्वरन्नृपः ॥ १४१ ॥ रुरुदुर्बान्धवाःसर्वेत्रिरात्रंशोकमूर्च्छिताः ॥ भार्य्याश्चतत्यजुःप्राणान्पु
त्रोराजाबभूवह ॥ १४२ ॥ सुयज्ञःपुष्करंगत्वाचक्रेवैदुष्करंतपः ॥ दिव्यंवर्षशतंराजाजजापपरमंमनुम् ॥ १४३ ॥ तदाददर्शगगनेरथ

स्थांपरमेश्वरीम् ॥ सतद्दर्शनमात्रेणनिष्पापश्चबभूवह ॥ १४४ ॥ तत्याजमानुषंदेहंदिव्यांमूर्त्तिंदधारह ॥ सादेवीतेनयानेनरत्नेन्द्रैर्निर्मितेनच ॥ १४५ ॥ नृपंनीत्वाचगोलोकंतत्रचैषाययौतदा ॥ राजाददर्शगोलोकंनद्याविरजयावृतम् ॥ १४६॥ वेष्टितंपर्वतेनैवशतशृङ्गेनचारुणा ॥ श्रीवृन्दावनसंयुक्तंरासमण्डलमण्डितम् ॥ १४७ ॥ गोगोपगोपीनिकरैःशोभितंपरिसेवितैः ॥ रत्नेन्द्रसारखचितैर्मन्दिरैःसुमनोहरैः ॥ १४८ ॥ नानाचित्रविचित्रैश्चराजितंपरिशोभितम् ॥ सप्तत्रिंशद्भिराक्रीडैःकल्पवृक्षसमन्वितैः ॥ १४९ ॥ पारिजातद्रुमाकीर्णैर्वेष्टितंकामधेनुभिः ॥ आकाशवत्सुविस्तार्णवर्त्तुलंचन्द्रबिम्बवत् ॥ १५० ॥ अत्यूर्ध्वमपिवैकुण्ठात्पञ्चाशत्कोटियोजनम् ॥ शून्येस्थितंनिराधारंध्रुवमेवेश्वरेच्छया ॥ १५१ ॥ आत्माकाशसमंनित्यमस्माकञ्चसुदुर्लभम् ॥ अहंनारायणोऽनन्तोब्रह्माविष्णुर्महान्विराट् ॥ ॥१५२॥ धर्मक्षुद्रविराट्संघोगङ्गालक्ष्मीःसरस्वती ॥ त्वंविष्णुमायासावित्रीतुलसीचगणेश्वरः ॥१५३॥ सनत्कुमारःस्कन्दश्चनरनारायणवृषी ॥ कपिलोदक्षिणायज्ञोब्रह्मपुत्राश्चयोगिनः ॥ १५४ ॥ पवनोवरुणश्चन्द्रःसूर्य्योरुद्रोहुताशनः ॥ कृष्णमन्त्रोपासकाश्चभारतस्थाश्चवैष्णवाः ॥ १५५ ॥ एभिर्दृष्टश्चगोलोकोनान्यैर्दृष्टःकदाचन ॥ निरामयेचतत्रैवरत्नसिंहासनेस्थितम् ॥ १५६ ॥ रत्नमालाकिरीटैश्चभूषितंरत्नभूषणैः ॥ सुनिर्मलैःपीतवस्त्रैःवह्निशुद्धैर्विराजितम् ॥ १५७ ॥ चन्दनोक्षितसर्वाङ्गंकिशोरंगोपरूपिणम् ॥ नवीननीरदश्यामश्वेतपङ्कजलोचनम् ॥ १५८ ॥ शरत्पार्वणचन्द्रास्यमीषद्धास्यंमनोहरम् ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥१५९॥ स्वेच्छामयंपरंब्रह्मनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ ध्यानसाध्यंदुराराध्यमस्माकञ्चसुदुर्लभम् ॥ १६० ॥ प्रियैर्द्वादशगोपालैःसेवितंश्वेतचामरैः ॥ वीक्षितंगोपिकावृन्दैःसस्मितैःसुमनोहरैः ॥ १६१ ॥ पीडितैःकामबाणैश्चशश्वत्सुस्थिरयौवनैः ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानैरत्नभूषणभूषितैः ॥ १६२ ॥ रासमण्डलमध्यस्थंश्रीकृष्णञ्चपरात्परम् ॥ ददर्शराजातत्रैवराधयादर्शितंतदा ॥ १६३ ॥ स्तुतंचतुर्भिर्वेदैश्चमूर्तिमद्भिर्मनोहरैः ॥ रागिणीनाञ्चरागाणामतीवसुमनोहरम् ॥ १६४ ॥ श्रुतवन्तञ्चसङ्गीतंयन्त्रवक्रोत्थितंशिवे ॥ नित्ययाचसनातन्याप्रकृत्याचसहत्वया ॥ १६५ ॥ श[illegible]पादाब्जमखण्डतुलसीदलैः ॥ कस्तूरीकुङ्कुमाक्तैश्चगन्धचन्दनचर्चितैः ॥ १६६ ॥ दूर्वाभिरक्षताभिश्चपारिजा

तत्प्रसूनकैः [illegible]रजातोयैर्दत्तार्घ्यैरतिशोभितम् ॥ १६७ ॥ सुप्रसन्नंस्वतन्त्रञ्चसर्वकारणकारणम् ॥ सर्वेषांचान्तरात्मानं
सर्वेशंसर्वजीवनम् ॥ १६८ ॥ सर्वाधारंपरंपूज्यंब्रह्मज्योतिःसनातनम् ॥ सर्वसम्पत्स्वरूपञ्चदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ १६९ ॥
सर्वमङ्गलरूपञ्चसर्वमङ्गलकारणम् ॥ सर्वमङ्गलदंसर्वमङ्गलानांचमङ्गलम् ॥ १७० ॥ तंदृष्ट्वानृपतिस्त्रस्तोह्यवरुह्यरथात्त्वरन् ॥
साश्रुनेत्रःपुलकितोमूर्ध्नासप्रणनामच ॥ १७१ ॥ परमात्माददौतस्मैस्वदास्यञ्चशुभाशिषम् ॥ स्वभक्तिंनिश्चलांसत्यामस्माकंच
सुदुर्लभाम् ॥ १७२ ॥ राधावरुह्यस्वरथात्कृष्णवक्षस्युवाससा ॥ गोपीभिःसुप्रियाभिश्चसेविताश्वेतचामरैः ॥ १७३ ॥
सम्भाषिताश्रीकृष्णेनसस्मितेनचपूजिता ॥ समुत्थितेनसहसाभक्त्यावैसम्भ्रमेणच ॥ १७४ ॥ आदौराधांसमुच्चार्य्यपश्चात्कृष्णंचमा
धवम् ॥ प्रवदन्तिचवेदेषुवेदविद्भिःपुरातनैः ॥ १७५ ॥ विपर्य्ययंयेवदन्तियेनिन्दन्तिजगत्प्रसूम् ॥ कृष्णप्राणाधिकांप्रेममयींशक्तिंच
राधिकाम् ॥ १७६ ॥ तेपच्यंतेकालसूत्रेयावच्चन्द्रदिवाकरम् ॥ भवन्तिस्त्रीपुत्रहीनारोगिणःशतजन्मसु ॥ १७७ ॥ इत्येवंकथितंदुर्गे
राधिकाख्यानमुत्तमम् ॥ सात्वंसतीभगवतीवैष्णवीचसनातनी ॥ १७८ ॥ नारायणीविष्णुमायामूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ माययामां
पृच्छसित्वंसर्वज्ञासर्वरूपिणी ॥ १७९ ॥ स्त्रीजातिष्वधिदेवीचपराजातिस्मरावरा ॥ कथितंराधिकाख्यानंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥
॥ १८० ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयप्रकरणेनारदनारायणसंवादेहरगौरीसंवादेराधाख्यानेसुयज्ञाख्यानेसुतपःसुयज्ञसंवादेसुय
शसोगोलोकप्राप्तिर्नामचतुःपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ इतिसुयज्ञोपाख्यानंसमाप्तम् ॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ॥
श्रीकृष्णस्यस्थितेमन्त्रेचान्येषामीश्वरस्यवः ॥ कथंजग्राहराधायामन्त्रंवैवैष्णवोनृपः ॥ १ ॥ किंविधानञ्चकिंध्यानंकिंस्तोत्रंकवच
ञ्चकिम् ॥ कंमन्त्रञ्चददौराज्ञेतांपूजापद्धतिंवद ॥ २ ॥ श्रीमहेश्वरउवाच ॥ हेविप्रकंभजामीतिप्रश्नंकुर्वतिराजनि ॥ शीघ्रंप्राप्नोमि
गोलोकंकस्याराधनतोमुने ॥ ३ ॥ इत्युक्तवन्तंराजेन्द्रमुवाचब्राह्मणोत्तमः ॥ तत्सेवयाचतल्लोकंप्राप्स्यसेबहुजन्मतः ॥ ४ ॥ तत्प्राणा
धिष्ठातृदेवींभजराधांपरात्पराम् ॥ कृपामयीप्रसादेनशीघ्रंप्राप्नोतितत्पदम् ॥ ५ ॥ इत्युक्काराधिकामन्त्रंददौतस्मैषडक्षरम् ॥ ॐराधेति

चतुर्थ्यन्तंवह्निजायान्तमेवच ॥ ६ ॥ प्राणायामंभूतशुद्धिंमन्त्रन्यासंतथैवच ॥ कराङ्गन्यासमेवञ्चध्यानंसर्वसुदुर्लभम् ॥ ७ ॥ स्तोत्रञ्चकवचंतञ्चशिक्षयामासभक्तितः ॥ राजातेनक्रमेणैवजजापपरमंमनुम् ॥ ८ ॥ ध्यानञ्चसामवेदोक्तंमङ्गलानाञ्चमङ्गलम् ॥ कृष्णस्तांपूजयामासपुराध्यानेनयेनच ॥ ९ ॥ श्वेतचम्पकवर्णाभांकोटिचन्द्रसमप्रभाम् ॥ शरत्पार्वणचन्द्रास्यांशरत्पङ्कजलोचनाम् ॥ सुश्रोणींसुनितम्बाञ्चपक्वबिम्बाधरांवराम् ॥ १० ॥ मुक्तापङ्क्तिप्रतिनिधिदन्तपङ्क्तिमनोहराम् ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांभक्तानुग्रहकारिकाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांरत्नमालाविभूषिताम् ॥ ११ ॥ रत्नकेयूरवलयांरत्नमञ्जीररञ्जिताम् ॥ रत्नकुंडलयुग्मेनविचित्रेणविराजिताम् ॥ सूर्य्यप्रभाप्रतिकृतिगण्डस्थलविराजिताम् ॥ १२ ॥ अमूल्यरत्नखचितग्रैवेयकविभूषिताम् ॥ सद्रत्नसारखचितकिरीटमुकुटोज्ज्वलाम् ॥ रत्नाङ्गुलीयसंयुक्तांरत्नपाशकशोभिताम् ॥ १३ ॥ बिभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यशोभिताम् ॥ रूपाधिष्ठातृदेवींश्वमत्तवारणगामिनीम् ॥ १४ ॥ गोपीभिःसुप्रियाभिश्चसेवितांश्वेतचामरैः ॥ कस्तूरीबिन्दुभिःसार्द्धमधश्चन्दनबिन्दुना ॥ १५ ॥ सिन्दूरबिन्दुनाचारुसीमन्ताधःस्थलोज्ज्वलाम् ॥ नित्यंसुपूजितांभक्त्याकृष्णेनपरमात्मना ॥ १६ ॥ कृष्णसौभाग्यसंयुक्तांकृष्णप्राणाधिकांवराम् ॥ कृष्णप्राणाधिदेवीञ्चनिर्गुणाञ्चपरात्पराम् ॥ १७ ॥ महाविष्णुविधात्रीञ्चप्रदात्रींसर्वसम्पदाम् ॥ कृष्णभक्तिप्रदांशान्तांमूलप्रकृतिमीश्वरीम् ॥ १८ ॥ वैष्णवींविष्णुमायांचकृष्णप्रेममयींशुभाम् ॥ रासमण्डलमध्यस्थांरत्नसिंहासनस्थिताम् ॥ रासेरासेश्वरयुतांराधांरासेश्वरींभजे ॥ १९ ॥ ध्यात्वापुष्पंमूर्ध्निदत्त्वापुनर्ध्यायेज्जगत्प्रभुम् ॥ दद्यात्पुष्पंपुनर्ध्यात्वाचोपचाराणिषोडश ॥ २० ॥ आसनंवसनंपाद्यमर्घ्यंगन्धानुलेपनम् ॥ धूपंदीपंसुपुष्पंचस्नानीयंरत्नभूषणम् २१ ॥ नानाप्रकारनैवेद्यंताम्बूलंवासितंजलम् ॥ मधुपर्कंरत्नतल्पमुपचाराणिषोडश ॥ २२ ॥ प्रत्येकंवेदमन्त्रेणदत्तंभक्त्याचभूभृता ॥ मन्त्रांश्चश्रूयतांदुर्गेवेदोक्तान्सर्वसम्मतान् ॥ २३ ॥ रत्नसारविकारंचनिर्मितंविश्वकर्म्मणा ॥ वरंसिंहासनंरम्यंराधेपूजासुगृह्यताम् ॥ २४ ॥ अमू

१ सिद्धचारुं...

ल्यरत्नखचि [illegible] मेवच ॥ वह्निशुद्धंनिर्म्मलंचवसनंदेविगृह्यताम् ॥ २५ ॥ सद्रत्नसारपात्रस्थंसर्वतीर्थोदकंशुभम ॥
पादप्रक्षालनार्थंचराधेपाद्यंचगृह्यताम् ॥ २६ ॥ दक्षिणावर्त्तशंखस्थंसदूर्वापुष्पचन्दनम् ॥ पूतंयुक्तंतीर्थतोयैराधेऽर्घ्यंप्रतिगृह्यताम् ॥
॥ २७ ॥ पार्थिवद्रव्यसंभूतमतीवसुरभीकृतम् ॥ मङ्गलार्हंपवित्रंचराधेगन्धंगृहाणमे ॥ २८ ॥ श्रीखण्डचूर्णंसुस्निग्धंकस्तूरीकुङ्कु
मान्वितम् ॥ सुगन्धयुक्तंदेवेशिगृह्यतामनुलेपनम् ॥ २९ ॥ वृक्षनिर्यासंसंयुक्तंपार्थिवद्रव्यसंयुतम् ॥ अग्निखण्डशिखाजातंधूपंदेविगृहा
णमे ॥ ३० ॥ अन्धकारेभयहरममूल्यमणिशोभितम् ॥ रत्नप्रदीपंशोभाढ्यंगृहाणपरमेश्वरि ॥ ३१ ॥ पारिजातप्रसूनंचगन्धच
न्दनचर्चितम् ॥ अतीवशोभनंरम्यंगृह्यतांपरमेश्वरि ॥ ३२ ॥ सुगन्धामलकीचूर्णंसुस्निग्धंसुमनोहरम् ॥ विष्णुतैलसमायुक्तंस्ना
नीयंदेविगृह्यताम् ॥ ३३ ॥ अमूल्यरत्नखचितंकेयूरवलयादिकम् ॥ शखसुशोभनंराधेगृह्यतांभूषणंमम ॥ ३४ ॥ कालदेशोद्भवं
पक्वफलंवैलड्डुकादिकम् ॥ परमान्नंचमिष्टान्नंनैवेद्यंदेविगृह्यताम् ॥ ३५ ॥ ताम्बूलंचवरंरम्यंकर्पूरादिसुवासितम् ॥ सर्वभोगा
धिकंस्वादुताम्बूलंदेविगृह्यताम् ॥ ३६ ॥ अशनंरत्नपात्रस्थंसुस्वादुसुमनोहरम् ॥ मयानिवेदितंभक्त्यागृह्यतांपरमेश्वरि ॥ ३७ ॥
रत्नेन्द्रसारखचितंवह्निशुद्धांशुकान्वितम् ॥ पुष्पचन्दनचर्चाढ्यंपर्य्यङ्कंदेविगृह्यताम् ॥ ३८ ॥ एवंसंपूज्यदेवींतांदद्यात्पुष्पाञ्जलि
त्रयम् ॥ यत्नेनपूजयेद्देवींनायिकाश्चव्रतेव्रती ॥ ३९ ॥ प्रागादिक्रमयोगेनदक्षिणावर्त्ततःप्रिये ॥ भक्त्यापंचोपचारेणसुप्रियाःपरिचा
रिकाः ॥ ४० ॥ मालावतींपूर्वकोणेवह्निकोणेचमाधवीम् ॥ दक्षिणेरत्नमालांचसुशीलांनैर्ऋतेसतीम् ॥ ४१ ॥ पश्चिमेवैशशिक
लांपारिजातांचमारुते ॥ पद्मावतीमुत्तरेचाथैशान्यांसुन्दरींतथा ॥ ४२ ॥ यूथिकामालतीपद्ममालादद्याद्व्रतेव्रती ॥ परिहारंचकुरुते
सामवेदोक्तमेवच ॥ ४३ ॥ त्वंदेवीजगतांमाताविष्णुमायासनातनी ॥ कृष्णप्राणाधिदेवीचकृष्णप्राणाधिकाशुभा ॥ ४४ ॥
कृष्णप्रेममयीशक्तिःकृष्णेसौभाग्यरूपिणी ॥ कृष्णभक्तिप्रदेराधेनमस्तेमङ्गलप्रदे ॥ ४५ ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवनंसार्थकंमम ॥ पूजि
तासिमयासाचयाश्रीकृष्णेनपूजिता ॥ ४६ ॥ कृष्णवक्षसियाराधासर्वसौभाग्यसंयुता ॥ रासेरासेश्वरीरूपावृन्दावृन्दावनेवने ॥ ४७ ॥

कृष्णप्रियाचगोलोकेतुलसीकाननेतुया ॥ चम्पावतीकृष्णसङ्गेक्रीडाचम्पककानने ॥ ४८ ॥ चन्द्रांवलीचन्द्रवनेशतशृंगेसतीतिच ॥ विरजादर्पहन्त्रीचविरजातटकानने ॥ ४९ ॥ पद्मावतीपद्मवनेकृष्णाकृष्णसरोवरे ॥ भद्राकुञ्जकुटीरेचकाम्यावैकाम्यकेवने ॥ ५० ॥ वैकुण्ठेचमहालक्ष्मीर्वाणीनारायणोरसि ॥ क्षीरोदेसिन्धुवन्याचमर्त्येलक्ष्मीर्हरिप्रिया ॥ ५१ ॥ सर्वस्वर्गेस्वर्गलक्ष्मीर्देवदुःखविनाशिनी ॥ सनातनीविष्णुमायादुर्गाशङ्करवक्षसि ॥ ५२ ॥ सावित्रीवेदमाताचकलयाब्रह्मवक्षसि ॥ कलयाधर्म्मपत्नीत्वंनरनारायणप्रभोः ॥ ५३ ॥ कलयातुलसीत्वञ्चगङ्गाभुवनपावनी ॥ लोमकूपोद्भवागोप्यःकलांशारोहिणीरतिः ॥५४॥ कलाकलांशरूपाचशतरूपाशचीदितिः ॥ अदितिर्देवमाताचत्वत्कलांशाहरिप्रिया ॥ ५५ ॥ देव्यश्चमुनिपत्न्यश्चत्वत्कलाकलयाशुभे ॥ कृष्णभक्तिंकृष्णदास्यंदेहिमेकृष्णपूजिते ॥ ५६ ॥ एवंकृत्वापरीहारंस्तुत्वाचकवचंपठेत् ॥ पुराकृतंस्तोत्रमेतद्भक्तिदास्यप्रदंशुभम् ॥ ५७ ॥ एवंनित्यंपूजयेद्योविष्णुतुल्यःसभारते ॥ जीवन्मुक्तश्चपूतश्चगोलोकंयातिनिश्चितम् ॥ ५८ ॥ कार्तिकीपूर्णिमायाञ्चराधांयःपूजयेच्छिवे ॥ एवंक्रमेणप्रत्यब्दंराजसूयफलंलभेत् ॥ ५९ ॥ परमैश्वर्य्ययुक्तस्स्यादिहलोकेसपुण्यवान् ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोयात्यन्तेविष्णुमन्दिरम् ॥ ॥ ६० ॥ आदावेवंक्रमेणैवरासेवृन्दावनेवने ॥ स्तुतासापूजिताराधाश्रीकृष्णेनपुरासती ॥ ६१ ॥ संपूजिताद्वितीयेचधात्रात्वेवंक्रमेणच ॥ त्वद्वरेणचसंप्राप्यविधातावेदमातरम् ॥ ६२ ॥ नारायणोमहालक्ष्मींप्रापसंपूज्यभारतीम् ॥ गङ्गाञ्चतुलसीञ्चैवपरांभुवनपावनीम् ॥६३॥ विष्णुःक्षीरोदशायीचप्रापसिन्धुसुतांतथा ॥ मृतायांदक्षकन्यायांमयाकृष्णाज्ञयापुरा ॥ ६४ ॥ त्वमेवदुर्गासम्प्राप्तापूजितापुष्करेचसा ॥ अदितिंकश्यपःप्रापचन्द्रःसंप्रापरोहिणीम् ॥ ६५ ॥ कामोरतिञ्चसंप्रापधर्मोमूर्त्तिंपतिव्रताम् ॥ देवाश्चमुनयश्चैवयांसंपूज्यप्रतिव्रताम् ॥ ॥ ६६ ॥ संप्रापुर्यद्वरेणैवधर्मकामार्थमोक्षकम् ॥ एवंपूजाविधानञ्चकथितञ्चस्तवंशृणु ॥ ६७ ॥ श्रीमहेश्वरउवाच ॥ एकदामानिनीराधाबभूवागोचराप्रभोः ॥ संसक्तस्यतुलस्यांचगोप्याञ्चतुलसीवने ॥ ६८ ॥ सासंहृत्यस्वमूर्त्तीश्चकलाःसर्वाश्चलीलया ॥ सर्वेबभूवु

१ चन्द्रावतीं [illegible] णेवने-इतिपाठः ।

देवताश्चब्रह्म[illegible]मः ॥ ६९ ॥ भ्रष्टैश्वर्य्याश्चनिश्श्रीकाभार्य्याहीनाह्युपद्रुताः ॥ तेचसर्वेसमालोच्यश्रीकृष्णंशरणंययुः ॥ ७० ॥
तेषांस्तोत्रेणसन्तुष्टःस्नात्वासंपूज्यतांशुचिः ॥ तुष्टावपरमात्मासस्सर्वेषांराधिकांसतीम् ॥ ७१ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
एवमेवप्रियोऽहंतेप्रमोदश्चैवतेमयि ॥ सुव्यक्तमद्यकापट्यवचनंतेवरानने ॥ ७२ ॥ हेकृष्णत्वंममप्राणाजीवात्मेतिचसन्ततम् ॥ यद्ब्रूहिनि
त्यंप्रेम्णात्वंसांप्रतंतद्गतंद्रुतम् ॥ ७३ ॥ तस्मात्सर्वमलीकन्तेवचनंजगदंबिके ॥ क्षुरधारश्चहृदयंस्त्रीजातीनांचसर्वतः ॥ ७४ ॥ अस्मा
कंवचनंसत्यंयद्ब्रवीमिचतद्ध्रुवम् ॥ पञ्चप्राणाधिदेवीत्वंराधाप्राणाधिकेतिमे ॥ ७५ ॥ शक्तोनरक्षितुंत्वांचयांतिप्राणास्त्वयाविना ॥
विनाधिष्ठातृदेवीञ्चकोवाकुत्रचजीवति ॥ ७६ ॥ महाविष्णोश्चमातात्वंमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ सगुणात्वञ्चकलयानिर्गुणास्वयमेवतु ॥
॥ ७७ ॥ ज्योतीरूपानिराकाराभक्तानुग्रहविग्रहा ॥ भक्तानांरुचिवैचित्र्यान्नानामूर्त्तीश्चबिभ्रती ॥ ७८ ॥ महालक्ष्मीश्चवैकुण्ठेभारती
चसतांप्रसूः ॥ पुण्यक्षेत्रेभारतेचसतीत्वंपार्वतीतथा ॥ ७९ ॥ तुलसीपुण्यरूपाचगङ्गाभुवनपावनी ॥ ब्रह्मलोकेचसावित्रीकलयात्वंव
सुन्धरा ॥ ८० ॥ गोलोकेराधिकात्वञ्चसर्वगोपालकेश्वरी ॥ त्वयाविनाहंनिर्जीवोह्यशक्तःसर्वकर्म्मसु ॥ ८१ ॥ शिवःशक्तस्त्वयाश
क्त्याशवाकारस्त्वयाविना ॥ वेदकर्त्तास्वयंब्रह्मावेदमात्रात्वयासह ॥ ८२ ॥ नारायणस्त्वयालक्ष्म्याजगत्पाताजगत्पतिः ॥ फलंददाति
यज्ञश्चत्वयादक्षिणयासह ॥ ८३ ॥ बिभर्त्तिसृष्टिंशेषश्चत्वांकृत्वामस्तकेभुवम् ॥ बिभर्त्तिगङ्गारूपांत्वांमूर्ध्निगङ्गाधरःशिवः ॥ ८४ ॥ शक्ति
मच्चजगत्सर्वंशवरूपंत्वयाविना ॥ वक्तासर्वस्त्वयावाण्यासूतोमूकस्त्वयाविना ॥ ८५ ॥ यथामृदाघटंकर्त्तुंकुलालःशक्तिमान्सदा ॥
सृष्टिंस्रष्टुंतथाहञ्चप्रकृत्याचत्वयासह ॥ ८६ ॥ त्वयाविनाजडश्चाहंसर्वत्रचनशक्तिमान् ॥ सर्वशक्तिस्वरूपात्वंत्वमागच्छममान्तिकम् ॥
॥ ८७ ॥ वह्नौत्वंदाहिकाशक्तिर्नाग्निश्शक्तस्त्वयाविना ॥ शोभास्वरूपाचन्द्रेत्वंत्वांविनानससुन्दरः ॥ ८८ ॥ प्रभारूपाहिसूर्य्येत्वं
त्वांवि नानसभानुमान् ॥ नकामःकामिनीबन्धुस्त्वयारत्याविनाप्रिये ॥ ८९ ॥ इत्येवंस्तवनंकृत्वातांसंप्रापजगत्प्रभुः ॥ देवाबभूवुः
सश्रीकाःसभार्य्याःशक्तिसंयुताः ॥ ९० ॥ सस्त्रीकञ्चजगत्सर्वंसमभूच्छैलकन्यके ॥ गोपीपूर्णश्चगोलोकोह्यभवत्तत्प्रसादतः ॥ ९१ ॥

राजाजगामगोलोकमितिस्तुत्वाहरिप्रियाम् ॥ श्रीकृष्णेनकृतंस्तोत्रंराधायायःपठेन्नरः ॥ ९२ ॥ कृष्णभक्तिश्चतद्दास्यंसंप्राप्नोतिनसंशयः ॥ स्त्रीविच्छेदेयःशृणोतिमासमेकमिदंशुचिः ॥ ९३ ॥ अचिराल्लभतेभार्य्यांसुशीलांसुन्दरींसतीम् ॥ भार्य्याहीनोभाग्यहीनोवर्षमेकंशृणोतियः ॥ ९४ ॥ अचिराल्लभतेभार्य्यांसुशीलांसुन्दरींसतीम् ॥ पुरामयाचत्वंप्राप्तास्तोत्रेणानेनपार्वति ॥ ९५ ॥ मृतायांदक्षकन्यायामाज्ञयापरमात्मनः ॥ स्तोत्रेणानेनसंप्राप्तासावित्रीब्रह्मणापुरा ॥ ९६ ॥ पुरादुर्वाससःशापान्निश्श्रीकेदेवतागणे ॥ स्तोत्रेणानेनदेवैस्तैःसंप्राप्ताश्रीःसुदुर्लभा ॥ ९७ ॥ शृणोतिवर्षमेकञ्चपुत्रार्थीलभतेसुतम् ॥ महाव्याधीरोगमुक्तोभवेत्स्तोत्रप्रसादतः ॥ ९८ ॥ कार्त्तिकीपूर्णिमायांतुतांसंपूज्यपठेत्तुयः ॥ अचलांश्रियमाप्नोतिराजसूयफलंलभेत् ॥ ९९ ॥ नारीशृणोतिचेत्स्तोत्रंस्वामिसौभाग्यसंयुता ॥ भक्त्याशृणोतियःस्तोत्रंबन्धनान्मुच्यतेध्रुवम् ॥ १०० ॥ नित्यंपठतियोभक्त्याराधांसंपूज्यभक्तितः ॥ सप्रयातिचगोलोकंनिर्मुक्तोभवबन्धनात् ॥ १०१ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेहरगौरीसंवादेश्रीराधिकोपाख्यानेराधापूजास्तोत्रादिकथनंनामपञ्चपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ॥ पूजाविधानंस्तोत्रञ्चश्रुतमत्यद्भुतंमया ॥ अधुनाकवचंब्रूहिश्रोष्यामित्वत्प्रसादतः ॥ १ ॥ ॥ श्रीमहेश्वरउवाच ॥ ॥ शृणुवक्ष्यामिहेदुर्गेकवचंपरमाद्भुतम् ॥ पुरामह्यंनिगदितंगोलोकेपरमात्मना ॥ २ ॥ अतिगुह्यंपरंतत्त्वंसर्वमन्त्रौघविग्रहम् ॥ यद्धृत्वापठनाद्ब्रह्मासंप्राप्तोवेदमातरम् ॥ ॥ ३ ॥ यद्धृत्वाहंतवस्वामीसर्वमातासुरेश्वरी ॥ नारायणश्चयद्धृत्वामहालक्ष्मीमवापसः ॥ ४ ॥ यद्धृत्वापरमात्माचनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ बभूवशक्तिमान्कृष्णःसृष्टिंकर्त्तुंपुराविभुः ॥ ५ ॥ विष्णुःपाताचयद्धृत्वासंप्राप्तस्सिन्धुकन्यकाम् ॥ शेषोबिभर्त्तिब्रह्माण्डंमूर्ध्निसर्षपवद्यतः ॥ ६ ॥ प्रत्येकंलोमकूपेषुब्रह्माण्डानिमहान्विराट् ॥ बिभर्तिधारणाद्यस्यसर्वाधारोबभूवसः ॥ ७ ॥ यद्धारणाच्चपठनाद्धर्म्मःसाक्षीचवर्त्तते ॥ यद्धारणात्कुबेरश्चधनाध्यक्षश्चभारते ॥ ८ ॥ इन्द्रःसुराणामीशश्चपठनाद्धारणाद्विभुः ॥ नृपाणांमनुरीशश्चपठनाद्धारणा[illegible] ॥ श्रीमांश्चन्द्रश्चयद्धृत्वाराजसूयंचकारसः ॥ स्वयंसूर्य्यस्त्रिलोकेशःपठनाद्धारणाद्धरिः ॥ १० ॥ यद्धृत्वा

पठनादग्निर्जे[illegible]त्व ॥ यद्धृत्वावातिवातोऽयंपुनातिभुवनत्रयम् ॥ ११ ॥ यद्धृत्वाचस्वतन्त्रोहिमृत्युश्चरतिजन्तुषु ॥ त्रिसप्त कृत्वानिःक्षत्रांचकारचवसुन्धराम् ॥ १२ ॥ जामदग्न्यश्चरामश्चपठनाद्धारणात्प्रभू ॥ पपौसमुद्रंयद्धृत्वापठनात्कुम्भसम्भवः ॥ १३ ॥ सनत्कुमारोभगवान्यद्धृत्वाज्ञानिनांगुरुः ॥ जीवन्मुक्तौचसिद्धौचनरनारायणावृषी ॥ १४ ॥ यद्धृत्वापठनात्सिद्धोवसिष्ठोब्रह्मपुत्रकः ॥ सिद्धेशःकपिलोयस्माद्यस्माद्दक्षःप्रजापतिः ॥ १५ ॥ यस्माद्भृगुश्चमांद्वेष्टिकूर्म्मःशेषंबिभर्त्तिच ॥ सर्वाधारोयतोवायुर्वरुणः पवनो यतः ॥ १६ ॥ ईशानोदिक्पतिश्चैवयमःशास्तायतःशिवे ॥ कालःकालाग्निरुद्रश्चसंहर्त्ताजगतांयतः ॥ १७ ॥ यद्धृत्वागौतमःसिद्धः कश्यपश्चप्रजापतिः ॥ वसुदेवसुतंप्राप्यचैकांशेनतुतत्कलाम् ॥ १८ ॥ पुरास्वजायाविच्छेदेदुर्वासामुनिपुङ्गवः ॥ संप्रापरामःसीताञ्च रावणेनहृतांपुरा ॥ १९ ॥ पुरानलश्चसंप्रापदमयन्तींयतः सतीम् ॥ शंखचूडोमहावीरोदैत्यानामीश्वरोयतः ॥ २० ॥ वृषोवहतिमां दुर्गेयतोहिगरुडोहरिम् ॥ एवंसंप्रापसंसिद्धिंसिद्धाश्चमुनयःपुरा[1] ॥ २१ ॥ यद्धृत्वाचमहालक्ष्मीःप्रदात्रीसर्वसम्पदाम् ॥ सरस्वतीसतांश्रेष्ठा यतःक्रीडावतीरतिः ॥ २२ ॥ सावित्रीवेदमाताचयतःसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ सिन्धुकन्यामर्त्यलक्ष्मीर्यतोविष्णुमवापसा ॥२३॥ यद्धृत्वातुलसीपूतागङ्गाभुवनपावनी ॥ यद्धृत्वासर्वसस्याढ्यासर्वाधारावसुन्धरा ॥ २४ ॥ यद्धृत्वामनसादेवीसिद्धावैविश्वपूजिता ॥ यद्धृत्वादेवमाताचविष्णुंपुत्रमवापसा ॥ २५ ॥ पतिव्रताचयद्धृत्वालोपामुद्राप्यरुन्धती ॥ लेभेचकपिलंपुत्रंदेवहूतीयतःसती ॥ २६ ॥ प्रियव्रतोत्तानपादौसुतौप्रापचतत्प्रसूः ॥ त्वन्माताचापिसंप्रापत्वांदेवींगिरिजांयतः ॥२७॥ एवंसर्वेसिद्धगणाःसर्वैश्वर्य्यमवाप्नुयुः ॥ श्रीजगन्मङ्गलस्यास्यकवचस्यप्रजापतिः ॥२८॥ ऋषिश्छन्दोऽस्यगायत्रीदेवीरासेश्वरी[2]स्वयम् ॥ श्रीकृष्णभक्तिसंप्राप्तौविनियोगःप्रकीर्त्तितः ॥ ॥ २९ ॥ शिष्यायकृष्णभक्तायब्राह्मणायप्रकाशयेत् ॥ शठायपरशिष्यायदत्त्वामृत्युमवाप्नुयात् ॥ ३० ॥ राज्यंदेयंशिरोदेयंनदेयंकवचंप्रिये ॥ कण्ठेधृतमिदंभक्त्याकृष्णेनपरमात्मना ॥३१॥ मयादृष्टश्चगोलोकेब्रह्मणाविष्णुनापुरा ॥ ॐराधेतिचतुर्थ्यन्तंवह्निजायान्त

१ सुराः-इतिपाठः । २ देवीरासेश्वर-इतिपाठः ।

मेवच ॥ ३२ ॥ कृष्णेनोपासितोमन्त्रःकल्पवृक्षःशिरोऽवतु ॥ ॐह्रींश्रींराधिकांङेन्तंवह्निजायान्तमेवच ॥ ३३ ॥ कपालंनेत्रयुग्म
ञ्चश्रोत्रयुग्मंसदाऽवतु ॥ ॐऐंह्रींश्रींराधिकायैवह्निजायान्तमेवच ॥ ३४ ॥ मस्तकंकेशसंघांश्चमन्त्रराजःसदाऽवतु ॥ ओंरांराधा
चतुर्थ्यन्तंवह्निजायान्तमेवच ॥ ३५ ॥ सर्वसिद्धिप्रदःपातुकपोलंनासिकांमुखम् ॥ क्लींश्रीकृष्णप्रियाङेन्तंकण्ठंपातुनमोऽन्तकम् ॥
॥ ३६ ॥ ओंरांरासेश्वरींङेन्तंस्कन्धंपातुनमोऽन्तकम् ॥ ओंरांरासविलासिन्यैस्वाहापृष्ठंसदावतु ॥ ३७ ॥ वृन्दावनंविलासिन्यैस्वाहा
वक्षःसदावतु ॥ तुलसीवनवासिन्यैस्वाहापातुनितम्बकम् ॥ ३८ ॥ कृष्णप्राणाधिकाङेन्तंस्वाहान्तंप्रणवादिकम् ॥ पादयुग्मञ्चसर्वाङ्गं
सन्ततंपातुसर्वतः ॥ ३९ ॥ प्राच्यांरक्षतुसाराधावह्नौकृष्णप्रियावतु ॥ दक्षेरासेश्वरीपातुगोपीशानैर्ऋतेऽवतु ॥ ४० ॥ पश्चिमेनिर्गुणा
पातुवायव्येकृष्णपूजिता ॥ उत्तरेसन्ततंपातुमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ ४१ ॥ सर्वेश्वरीसदैशान्यांपातुमांसर्वपूजिता ॥ जलेस्थलेचान्तरिक्षे
स्वप्नेजागरणेतथा ॥ ४२ ॥ महाविष्णोश्चजननीसर्वतःपातुसन्ततम् ॥ कवचंकथितंदुर्गेश्रीजगन्मङ्गलंपरम् ॥ ४३ ॥ यस्मैकस्मैनदा
तव्यंगुह्याद्गुह्यतरंपरम् ॥ तवस्नेहान्मयाख्यातंप्रवक्तव्यंनकस्यचित् ॥ ४४ ॥ गुरुमभ्यर्च्यविधिवद्वस्त्रालङ्कारचन्दनैः ॥ कण्ठेवादक्षिणे
बाहौधृत्वाविष्णुसमोभवेत् ॥ ४५ ॥ शतलक्षजपेनैवसिद्धञ्चकवचंभवेत् ॥ यदिस्यात्सिद्धकवचोनदग्धोवह्निनाभवेत् ॥ ४६ ॥ एतस्मा
त्कवचाद्दुर्गेराजादुर्य्योधनःपुरा ॥ विशारदोजलस्तम्भंवह्निस्तम्भंचनिश्चितम् ॥ ४७ ॥ मयासनत्कुमारायपुरादत्तञ्चपुष्करे ॥ सूर्य्य
पर्वणिमेरौचससान्दीपनयेददौ ॥ ४८ ॥ बल्लायतेनदत्तंचददौदुर्य्योधनायसः ॥ कवचस्यप्रसादेनजीवन्मुक्तोभवेन्नरः ॥ ४९ ॥ नित्यं
पठतिभक्त्येदंतन्मन्त्रोपासकश्चयः ॥ विष्णुतुल्योभवेन्नित्यंराजसूयफलंलभेत् ॥ ५० ॥ स्नानेनसर्वतीर्थानांसर्वदानेनयत्फलम् ॥ सर्वं
व्रतोपवासेनपृथिव्याश्चप्रदक्षिणैः ॥ ५१ ॥ सर्वयज्ञेषुदीक्षायांनित्यंवैसत्यरक्षणे ॥ नित्यंश्रीकृष्णसेवायांकृष्णनैवेद्यभक्षणे ॥ ५२ ॥ पाठे
चतुर्णां वेदानांयत्फलञ्चलभेन्नरः ॥ तत्फलंलभतेनूनंपठनात्कवचस्यच ॥ ५३ ॥ राजद्वारेश्मशानेचसिंहव्याघ्रान्वितेवने ॥ दावाग्नौसंक

१ वृन्दावनवि[illegible] तंबकम् । तुलसीवनवासिन्यैस्वाहाबाहुंसदावतु—इतिपाठः ।

टेचैवदस्युचौ[illegible]॥ ५४ ॥ कारागारेविपद्ग्रस्तेघोरेचदृढबन्धने ॥ व्याधियुक्तोभवेन्मुक्तोधारणात्कवचस्यच ॥ ५५ ॥ इत्येतत्कथितंदुर्गेतवैवेदमहेश्वरि ॥ त्वमेवसर्वरूपामांमायापृच्छसिमायया ॥ ५६ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ इत्युक्त्वाराधिकाख्यानंस्मारंस्मारञ्चमाधवम् ॥ पुलकाङ्कितसर्वाङ्गःसाश्रुनेत्रोबभूवसः ॥ ५७ ॥ नकृष्णसदृशोदेवोनगङ्गासदृशीसरित् ॥ नपुष्करात्परंतीर्थंनवर्णोब्राह्मणात्परः ॥ ५८ ॥ परमाणोःपरंसूक्ष्मंमहाविष्णोःपरोमहान् ॥ नभःपरञ्चविस्तीर्णंयथानास्त्येवनारद ॥ ५९ ॥ यथानवैष्णवाज्ज्ञानीयोगीन्द्रःशङ्करात्परः ॥ कामक्रोधलोभमोहाजितास्तेनैवनारद ॥ ६० ॥ स्वप्नेजागरणेशश्वत्कृष्णध्यानरतःशिवः ॥ यथाकृष्णस्तथाशम्भुर्नभेदोमाधवेशयोः ॥ ६१ ॥ यथाशम्भुर्वैष्णवेषुयथादेवेषुमाधवः ॥ तथेदंकवचंवत्सकवचेषुप्रशस्तकम् ॥ ६२ ॥ शिशब्दोमङ्गलार्थश्चवकारोदातृवाचकः ॥ मङ्गलानांप्रदातायःसशिवःपरिकीर्त्तितः ॥ ६३ ॥ नराणांसन्ततंविश्वेशंकल्याणंकरोतियः ॥ कल्याणंमोक्षइत्युक्तंसएवंशङ्करःस्मृतः ॥ ६४ ॥ ब्रह्मादीनांसुराणाञ्चमुनीनांवेदवादिनाम् ॥ तेषांचमहतांदेवोमहादेवःप्रकीर्तितः ॥ ६५ ॥ महतीपूजिताविश्वेमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ तस्यादेवःपूजितश्चमहादेवःसचस्मृतः ॥ ६६ ॥ विश्वस्थानाञ्चसर्वेषांमहतामीश्वरःस्वयम् ॥ महेश्वरञ्चतेनेमंप्रवदन्तिमनीषिणः ॥ ६७ ॥ हेब्रह्मपुत्रधन्योऽसियद्गुरुश्चमहेश्वरः ॥ श्रीकृष्णभक्तिदातायोभवान्पृच्छतिमाञ्चकिम् ॥ ६८ ॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेराधिकोपाख्यानेतन्मन्त्रादिकथनंनामषट्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ ॥ छ ॥ इतिराधोपाख्यानम् ॥ नारदउवाच ॥ सर्वाख्यानंश्रुतंब्रह्मन्नतीवपरमाद्भुतम् ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिदुर्गोपाख्यानमुत्तमम् ॥ १ ॥ दुर्गानारायणीशानाविष्णुमायाशिवासती ॥ नित्यासत्याभगवतीशर्वाणीसर्वमङ्गला ॥ २ ॥ अम्बिकावैष्णवीगौरीपार्वतीचसनातनी ॥ नामानिकौथुमोक्तानिसर्वेषांशुभदानिच ॥ ३ ॥ अर्थंषोडशनाम्नांचसर्वेषामीप्सितंवरम् ॥ ब्रूहिवेदविदांश्रेष्ठवेदोक्तंसर्वसम्मतम् ॥ ४ ॥ केनवापूजितासादौद्वितीयेकेनवापुरा ॥ तृतीयेवा

१ रिपुग्रस्ते इतिपाठः ।

चतुर्थेवाकेनसर्वत्रपूजिता ॥ ५ ॥ नारायणउवाच ॥ अर्थंषोडशनाम्नाञ्चविष्णुर्वेदेचकारसः ॥ ज्ञात्वापुनःपृच्छसित्वंकथयामियथा
गमम् ॥ ६ ॥ दुर्गोदैत्येमहाविघ्नेभवबन्धेचकर्म्मणि ॥ शोकेदुःखेचनरकेयमदण्डेचजन्मनि ॥ ७ ॥ महाभयेऽतिरोगेचाप्याशब्दो
हन्तृवाचकः ॥ एतान्हन्त्येवयादेवीसादुर्गापरिकीर्त्तिता ॥ ८ ॥ यशसातेजसारूपैर्नारायणसमागुणैः ॥ शक्तिर्नारायणस्ये
यंतेननारायणीस्मृता ॥ ९ ॥ ईशानःसर्वसिद्धयर्थेचाशब्दोदातृवाचकः ॥ सर्वसिद्धिप्रदात्रीयासापीशानाप्रकीर्त्तिता ॥ १० ॥ सृष्टा
मायापुरासृष्टौविष्णुनापरमात्मना ॥ मोहितंमाययाविश्वंविष्णुमायाप्रकीर्तिता ॥ ११ ॥ शिवेकल्याणरूपाचशिवदाचशिवप्रिया ॥
प्रियेदातरिचाशब्दोशिवातेनप्रकीर्तिता ॥ १२ ॥ सद्बुद्धयधिष्ठातृदेवीविद्यमानायुगेयुगे ॥ पतिव्रतासुशीलाचसासतीपरिकीर्तिता ॥
॥ १३ ॥ यथानित्योहिभगवान्नित्याभगवतीतथा ॥ स्वमाययातिरोभूतातत्रेशेप्राकृतेलये ॥ १४ ॥ आब्रह्मस्तम्बपर्य्यन्तंसर्वंमिथ्यैव
कृत्रिमम् ॥ दुर्गासत्यस्वरूपासाप्रकृतिर्भगवान्यथा ॥ १५ ॥ सिद्धैश्वर्यादिकंसर्वंयस्यामस्तियुगेयुगे ॥ सिद्धादिकेभगोज्ञेयस्तेनसा
भगवतीस्मृता ॥ १६ ॥ सर्वान्मोक्षंप्रापयतिजन्ममृत्युजरादिकम् ॥ चराचरांश्चविश्वस्थान्छर्वाणीतेनकीर्त्तिता ॥ १७ ॥ मङ्गलंमोक्ष
वचनंचाशब्दोदातृवाचकः ॥ सर्वान्मोक्षान्याददातिसैवस्यात्सर्वमङ्गला ॥ १८ ॥ हर्षेसम्पदिकल्याणेमङ्गलंपरिकीर्तितम् ॥ तान्ददाति
चसर्वेभ्यस्तेनसासर्वमङ्गला ॥ १९ ॥ अम्बेतिमातृवचनोवन्दनेपूजनेसदा ॥ पूजितावन्दितामाताजगतांतेनसांबिका ॥ २० ॥ विष्णु
भक्ताविष्णुरूपाविष्णोःशक्तिस्वरूपिणी ॥ सृष्टौचविष्णुनासृष्टावैष्णवीतेनकीर्तिता ॥ २१ ॥ गौरःपीतेचनिर्लिप्तेपरेब्रह्मणिनिर्म्मले ॥
तस्यात्मनःशक्तिरियंगौरीतेनप्रकीर्तिता ॥ २२ ॥ गुरुःशम्भुश्चसर्वेषांतस्यशक्तिःप्रियासती ॥ गुरुःकृष्णश्चतन्मायागौरीतेनप्रकी
र्त्तिता ॥ २३ ॥ तिथिभेदेपर्वभेदेकल्पभेदेन्यभेदके ॥ ख्यातौतेषुचविख्यातापार्वतीतेनकीर्तिता ॥ २४ ॥ महोत्सवविशेषेचपर्वन्निति
सुकीर्तिता ॥ तस्याधिदेवीयासाचपार्वतीपरिकीर्त्तिता ॥ २५ ॥ पर्वतस्यसुतादेवीसाविर्भूताचपर्वते ॥ पर्वताधिष्ठातृदेवीपार्वतीतेनकी

१ बेगेचेदि[illegible]युवतं[illegible]भेदे—इतिपाठः ।

त्तिता ॥ २६ ॥ [illegible] लेसनाप्रोक्तोविस्तृतेचतनीतिच ॥ सर्वत्रसर्वकालेचविद्यमानासनातनी ॥ २७ ॥ अर्थःषोडशनाम्नाञ्चकीर्त्तित
श्चमहामुने ॥ यथागमंत्वंवेदोक्तोपाख्यानंचनिशामय ॥ २८ ॥ प्रथमेपूजितासाचकृष्णेनपरमात्मना ॥ वृन्दावनेचसृष्ट्यादौगोलोके
रासमण्डले ॥ २९ ॥ मधुकैटभभीतेनब्रह्मणासाद्वितीयतः ॥ त्रिपुरप्रेरितेनैवतृतीयेत्रिपुरारिणा ॥ ३० ॥ भ्रष्टश्रियामहेन्द्रेणशापाद्दुर्वा
ससःपुरा ॥ चतुर्थेपूजितादेवीभक्त्याभगवतीसती ॥ ३१ ॥ तदामुनीन्द्रैःसिद्धेन्द्रैर्देवैश्चमुनिपुङ्गवैः ॥ पूजितासर्वविश्वेषुसमभूत्सर्वतः
सदा ॥३२॥ तेजस्सुसर्वदेवानांसाविर्भूतापुरामुने ॥ सर्वेदेवाददुस्तस्यैशस्त्राण्याभरणानिच ॥ ३३ ॥ दुर्गादयश्चदैत्याश्चनिहतादुर्गया
तया ॥ दत्तंस्वराज्यंदेवेभ्योवरञ्चयदभीप्सितम् ॥ ३४ ॥ कल्पान्तरेपूजितासासुरथेनमहात्मना ॥ राज्ञाचमेधशिष्येणमृन्मय्याञ्चसरि
त्तटे ॥ ३५ ॥ मेषादिभिश्चमहिषैःकृष्णसारैश्चमण्डकैः ॥ छागैरिक्षुसुकूष्माण्डैःपक्षिभिर्बलिभिर्मुने ॥ ३६ ॥ वेदोक्तांश्चैवदत्त्वैवमुप
चारांस्तुषोडश ॥ ध्यात्वाचकवचंधृत्वासंपूज्यचविधानतः ॥ ३७ ॥ राजाकृत्वापरीहारंवरंप्रापयथेप्सितम् ॥ मुक्तिंसंप्रापवैश्यश्चसं
पूज्यचसरित्तटे ॥ ३८ ॥ तुष्टावराजावैश्यश्चसाश्रुनेत्रःकृताञ्जलिः ॥ ससर्जमृन्मयींतांवैगभीरेनिर्मलेजले ॥ ३९ ॥ मृन्मयींतामदृष्ट्वाच
जलधौतांनराधिपः ॥ रुरोदचतदावैश्यस्ततःस्थानान्तरंययौ ॥ ४० ॥ त्यक्त्वादेहञ्चवैश्यस्तुपुष्करेदुष्करंतपः ॥ ४१ ॥ कृत्वाजगाम
गोलोकंदुर्गादेवीवरेणसः ॥ राजाययौस्वराज्यञ्चपूज्योनिष्कण्टकंबली ॥ ४२ ॥ भोगञ्चबुभुजेभूपःषष्टिवर्षसहस्रकम् ॥ भार्यांस्व
राज्यंसंन्यस्यपुत्रेवैकालयोगतः ॥ ४३ ॥ मनुर्बभूवसावर्णिस्तप्त्वावैपुष्करेतपः ॥ इत्येवंकथितंवत्ससमासेनयथागमम् ॥ ४४ ॥
दुर्गाख्यानंमुनिश्रेष्ठकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गो
पाख्यानेदुर्गादिनामव्युत्पत्त्यादिकथनंनामसप्तपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कस्यवंशोद्भवोराजासुरथो
धर्म्मिणांवरः ॥ कथंसंप्रापवैज्ञानंमेधसोज्ञानिनांवरात् ॥ १ ॥ कस्यवंशोद्भवोब्रह्मन्मेधसोमुनिसत्तम ॥ बभूवकुत्रसंवादोनृपस्यमुनि
नासह ॥ २ ॥ सख्यंबभूवकुत्रास्यवाप्रभोनृपवैश्ययोः ॥ व्यासेनश्रोतुमिच्छामिवदवेदविदांवर ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ अत्रि

श्चब्रह्मणः पुत्रस्तस्यपुत्रोनिशाकरः ॥ सचक्रुत्वाराजसूयंद्विजराजोबभूवह ॥ ४ ॥ गुरुपत्न्यांचतारायांतस्याभूच्चबुधःसुतः ॥ बुधपुत्रस्तु
चैत्रश्चतत्पुत्रःसुरथःस्मृतः ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गुरुपत्न्याश्चतारायांसमभूत्तत्सुतःकथम् ॥ अहोव्यतिक्रमंब्रूहिवेदस्यचमहा
मुने ॥ ६ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ सम्पन्मत्तोमहाकामीव्यचरज्जाह्नवीतटे ॥ तारांसुरगुरोःपत्नींधर्म्मिष्ठाञ्चपतिव्रताम् ॥ ७ ॥ सुस्नातां
सुन्दरींरम्यांपीनोन्नतपयोधराम् ॥ सुश्रोणींसुनितम्बाढ्यांमध्यक्षीणांमनोहराम् ॥ ८ ॥ सुदतींकोमलांगीञ्चनवयौवनसंयुताम् ॥
सूक्ष्मवस्त्रपरीधानांरत्नभूषणभूषिताम् ॥ ९ ॥ कस्तूरीबिन्दुनासार्द्धमधश्चन्दनबिन्दुना ॥ सिन्दूरबिन्दुनाचारुफालमध्यस्थलोज्ज्व
लाम् ॥ १० ॥ वायुनाधोवस्त्रहीनांसकामांरक्तलोचनाम् ॥ शरत्पार्वणचन्द्रास्यांपक्वबिम्बाधरांवराम् ॥ ११ ॥ सस्मितांन
म्रवक्त्रांचलज्जयाचन्द्रदर्शनात् ॥ गच्छतींस्वगृहंहर्षान्मत्तवारणगामिनीम् ॥ १२ ॥ तांदृष्ट्वामन्मथाक्रान्तश्चन्द्रोलज्जांजहौमुने ॥
पुलकाङ्कितसर्वांगःसकामस्तामुवाचसः ॥ १३ ॥ ॥ चन्द्रउवाच ॥ ॥ योषिच्छ्रेष्ठेक्षणंतिष्ठवरिष्ठेरसिकासुच ॥ सुविदग्धेविद
ग्धानांमनोहरसिसन्ततम् ॥ १४ ॥ निषेव्यप्रकृतिंजन्मसहस्रंकामसागरे ॥ तपःफलेनत्वांप्रापबृहच्छ्रोणींबृहस्पतिः ॥ १५ ॥ अहो
तपस्विनासार्द्धमविदग्धेनवेधसा ॥ योजितात्वंरसवतीशश्वत्कामातुरावरा ॥ १६ ॥ किंवासुखञ्चविज्ञातमविज्ञेषुसमागमे ॥ विद
ग्धयाविदग्धेनसङ्गमःसुखसागरः ॥ १७ ॥ कामेनकामिनीत्वञ्चदग्धासिव्यर्थमीश्वरि ॥ कर्मणावात्मदोषाद्वाकोजानातिमनः
स्त्रियाः ॥ १८ ॥ दिनेदिनेवृथायातिदुर्लभंनवयौवनम् ॥ नवीनयौवनस्थायावृद्धेनस्वामिनातव ॥ १९ ॥ शश्वत्तपस्यायुक्तश्चकृष्ण
मात्मानमीप्सितम् ॥ स्वप्नेजागरणेवापिध्यायन्नास्तेबृहस्पतिः ॥ २० ॥ सर्वकामरसज्ञात्वंनिष्कामंकाममीप्सितम् ॥ ध्यायन्तीक
मुकीशश्वद्यूनांशृङ्गारमात्मनि ॥ २१ ॥ अन्यश्चत्वन्मनःकामोभिन्नंत्वद्भर्तुरीप्सितम् ॥ ययोश्चभिन्नौविषयौकाप्रीतिःसङ्गमेतयोः ॥
॥ २२ ॥ वासन्तीपुष्पतल्पेचगन्धचन्दनचर्चिते ॥ मोदस्वमांगृहीत्वात्वंवसन्तेमाधवीवने ॥ २३ ॥ सुगन्ध्युत्फुल्लकुसुमेनिर्जनेच
न्दनेवने ॥ भव[illegible]यवतीभाग्यवतीतत्रैवमोदताम् ॥ २४ ॥ चन्दनेचम्पकवनेशीतचंपकवायुना ॥ रम्येचम्पकतल्पेचक्रीडांकुरुमया

सह ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वामदनोन्मत्तोमदनाधिकसुन्दरः ॥ पपातचरणेदेव्यामन्दोमन्दाकिनीतटे ॥ २६ ॥ निरुद्धमार्गाच
न्द्रेणशुष्ककण्ठौष्ठतालुका ॥ अभीतोवाचकोपेनरक्तपङ्कजलोचना ॥ २७ ॥ ॥ तारोवाच ॥ ॥ धिक्त्वांचन्द्रतृणंमन्येपरस्त्री
लम्पटंशठम् ॥ अत्रेरभाग्यात्त्वंपुत्रोव्यर्थन्तेजन्मजीवनम् ॥ २८ ॥ अरेकृत्वाराजसूयमात्मानंमन्यसेबली ॥ बभूवपुण्यंतेव्यर्थंविप्रस्त्री
षुचयन्मनः ॥ २९ ॥ यस्यचित्तंपरस्त्रीषुसोऽशुचिःसर्वकर्मसु ॥ नकर्मफलभाक्पापीनिन्द्योविश्वेषुसर्वतः ॥ ३० ॥ सतीत्वंमेनाश
यसियक्ष्मग्रस्तोभविष्यसि ॥ अत्युच्छ्रितोनिपतनंप्राप्नोतीतिश्रुतौश्रुतम् ॥ ३१ ॥ दुष्टानांदर्पहाकृष्णोदर्पंतेनिहनिष्यति ॥ त्यजमां
म तरंवत्ससत्यंतेशंभविष्यति ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वातारकासाध्वीरुरोदचमुहुर्मुहुः ॥ चकारसाक्षिणंधर्मंसूर्य्यंवायुंहुताशनम् ॥ ३३ ॥
ब्रह्माणंपरमात्मानमाकाशंपवनंधराम् ॥ दिनंरात्रिश्चसन्ध्याश्चसर्वंसुरगणंमुने ॥ ३४ ॥ तारकावचनंश्रुत्वानभीतःसचुकोपह ॥ करेधृ
त्वारथेतूर्णंस्थापयामाससुन्दरीम् ॥ ३५ ॥ रथश्चालयामासमनोयायीमनोहरम् ॥ मनोहरांगृहीत्वातांसचरेमेमनोहरम् ॥ ३६ ॥
विस्पन्दकेसुरवनेचन्दनेपुष्पभद्रके ॥ पुष्करेचनदीतीरेपुष्पितेपुष्पकानने ॥ ३७ ॥ सुगन्धिपुष्पतल्पेचपुष्पचन्दनवायुना ॥ निर्ज
नेमलयद्रोण्यांस्निग्धचन्दनचर्चिते ॥ ३८ ॥ शैलेशैलेनदेनद्यांशृङ्गारंकुर्वतोस्तयोः ॥ गतंवर्षशतंहर्षान्मुहूर्त्तमिवनारद ॥ ३९ ॥ बभूव
शरणापन्नोभीतोदैत्येषुचन्द्रमाः ॥ तेजस्विनितथाशुक्रेतेषाञ्चबलिनांगुरौ ॥ ४० ॥ अभयञ्चददौतस्मैकृपयाभृगुनन्दनः ॥ गुरुंजहास
देवानांसुविपक्षंबृहस्पतिम् ॥ ४१ ॥ सभायांजहसुर्हृष्टाबलिनोदितिनन्दनाः ॥ अभयञ्चददुस्तस्मैभीतायचकलङ्किने ॥ ४२ ॥
सतीसतीत्वध्वंसेनपापिष्ठचन्द्रमण्डले ॥ बभूवशशरूपश्चकलङ्कंनिर्मलेमलम् ॥ ४३ ॥ उवाचतंमहाभीतंशुक्रोवेदविदांवरः ॥ हितं
तथ्यंवेदयुक्तंपरिणामसुखावहम् ॥ ४४ ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ त्वमहोब्रह्मणःपौत्रोऽप्यत्रेर्भगवतःसुतः ॥ दुर्नीतंकर्मतेपुत्रनीचवन्नय
शस्करम् ॥ ४५ ॥ राजसूयस्यसुफलेनिर्मलेकीर्त्तिमण्डले ॥ सुधाराशौसुराबिन्दुरूपमङ्कमुपार्जितम् ॥ ४६ ॥ त्यजदेवगुरोःपत्नींप्रसू
मिवमहासतीम् ॥ धर्मिष्ठस्यवरिष्ठस्यब्राह्मणानांबृहस्पतेः ॥ ४७ ॥ शम्भोःसुराणामीशस्यगुरुपुत्रस्यवेधसः ॥ पौत्रस्याङ्गिरसे

नित्यंज्वलतोब्रह्मतेजसा ॥ ४८ ॥ शत्रोरपिगुणावाच्यादोषावाच्यागुरोरपि ॥ इतिसद्वंशजातानांस्वभावश्चसतामपि ॥ ४९ ॥
सशात्रुर्मेसुरगुरुःपरोविश्वेनिशाकर ॥ तथापिसहजाख्यानंवर्णितंधर्मसंसदि ॥ यत्रलोकाश्चधर्मिष्ठास्तत्रधर्मःसनातनः ॥ ५० ॥
यतोधर्मस्ततःकृष्णोयतःकृष्णस्ततोजयः[1] ॥ गौरेकंपश्चव्याघ्रीसिंहीसप्तप्रसूयते ॥ ५१ ॥ हिंसकाःप्रलयंयान्तिधर्मोरक्षतिधार्मि
कम् ॥ देवाश्चगुरवोविप्राःशक्तायद्यपिरक्षितुम् ॥ ५२ ॥ तथापिनहिरक्षन्तिधर्मघ्नंपापिनंजनम् ॥ कुलटाविप्रपत्नीनांगमनेसुरवि
प्रयोः ॥ ५३ ॥ ब्रह्महत्याषोडशांशपातकंचभवेद्ध्रुवम् ॥ तासामुपस्थितानांचगमनेतच्चतुर्थकम् ॥ ५४ ॥ विप्रपत्नीसतीनांचगमनंचैव
लेनचेत् ॥ ब्रह्महत्याशतंपापंभवेद्देवश्रुतौश्रुतम् ॥ ५५ ॥ धर्म्मंचरमहाभागब्राह्मणींत्यजसाम्प्रतम् ॥ कृत्वानुतापंपापाच्चनिवृत्तिस्तुमहा
फला ॥ ५६ ॥ उपायेनचतेपापंदूरीभूतंभवेन्ननु ॥ शरणागतभीतस्यमयिदेवस्यधर्मतः ॥ ५७ ॥ शस्त्रहीनंचभीतंचदीनंचशर
णार्थिनम् ॥ योनरक्षत्यधर्मिष्ठःकुम्भीपाकेवसेद्ध्रुवम् ॥ ५८ ॥ राजसूयशतानांचरक्षितालभतेफलम् ॥ परमैश्वर्य्ययुक्तश्चधर्मेणसभवे
दिह ॥ ५९ ॥ इत्युक्त्वावैदैत्यगुरुःस्वर्गेमन्दाकिनीतटे ॥ स्नात्वातंस्नापयामासविष्णुपूजांचकारसः ॥ ६० ॥ विष्णुपादाब्जजाते
नतन्नैवेद्यंशुभप्रदम् ॥ गङ्गोदकेनपुण्येनभोजयामासचन्द्रकम् ॥ ६१ ॥ क्रोडेकृत्वातुतंभीतंलज्जितंपापकर्म्मणा ॥ कुशहस्तस्तमित्यू
चेस्मारंस्मारंहरिंमुने ॥ ६२ ॥ शुक्रउवाच ॥ यद्यस्तिमेतपःसत्यंसत्यंपूजाफलंहरे ॥ सत्यंव्रतफलंचैवसत्यंसत्यवचःफलम् ॥ ६३ ॥
तीर्थस्नानफलंसत्यंसत्यंदानफलंयदि ॥ उपवासफलंसत्यंपापान्मुक्तोभवान्भवेत् ॥ ६४ ॥ विप्रंत्रिसन्ध्याहीनंयाविष्णुपूजाविही
नकम् ॥ तन्नाप्नोतुमहाघोरंचन्द्रपापंसुदारुणम् ॥ ६५ ॥ स्वभार्य्यांवचनंकृत्वायःप्रयातिपरस्त्रियम् ॥ सयातुनरकंघोरंचन्द्रपापेन
पातकी ॥ ६६ ॥ वाचावाताडयेत्कान्तंदुश्शीलादुर्मुखाचया ॥ सायुगंचन्द्रपापेनयातुलालामुखंध्रुवम् ॥ ६७ ॥ अनैवेद्यंवृथान्नंचय
श्चभुङ्क्तेहरेर्द्विजः ॥ सयातुकालसूत्रंचचन्द्रपापाच्चतुर्युगम् ॥ ६८ ॥ अम्बुवाच्यंभूखननंयःकरोतिनराधमः ॥ चन्द्रपापाद्युगशतंका

[1] यद्येतिपाठः।

लसूत्रंसगच्छतु ॥ ६९ ॥ स्वकान्तंवंचयित्वाचयायातिपरपूरुषम् ॥ सायातुवह्निकुण्डंचचन्द्रपापाच्चतुर्युगम् ॥ ७० ॥ कीर्त्तिंकरोति
रजसापरकीर्त्तिंविलुप्यच ॥ सयुगंचन्द्रपापेनकुम्भीपाकञ्चगच्छतु ॥ ७१ ॥ पितरंमातरंभार्य्यांयोनपुष्णातिपातकी ॥ स्वगुरुंचन्द्र
पापेनयातुचण्डालतांध्रुवम् ॥ ७२ ॥ कुलटान्नमवीरान्नमृतुस्नातान्नमेवच ॥ योऽश्नातिचन्द्रपापश्चयातुतंपापिनंध्रुवम् ॥ ७३ ॥
सयातुतेनपापेनकुम्भीपाकंचतुर्युगम् ॥ तस्मादुत्तीर्य्यचाण्डालींयोनिमाप्नोतिपातकी ॥ ७४ ॥ दिवसेयोग्राम्यधर्ममहापापीकरोतिच ॥
योगच्छेत्कामतःकामीगुर्विणींवारजस्वलाम् ॥ ७५ ॥ तंयातुचन्द्रपापश्चमहाघोरश्चपापिनम् ॥ सयातुतेनपापेनकालसूत्रंचतुर्युगम् ॥
॥ ७६ ॥ मुखंश्रोणींस्तनञ्चापियःपश्यतिपरस्त्रियाः ॥ कामतःकामदग्धश्चयातुतंचन्द्रकल्मषम् ॥ ७७ ॥ सयातुलालाभक्ष्यञ्चचन्द्र
पापाच्चतुर्युगम् ॥ तस्मादुत्तीर्य्यभवतुचाण्डालोन्धोनपुंसकः ॥ ७८ ॥ कुहूपूर्णेन्दुसंक्रान्तिचतुर्दश्यष्टमीषुच ॥ मांसंमसूरंलकुचंय
श्चभुङ्क्तेरवेर्दिने ॥ ७९ ॥ कुरुतेग्राम्यधर्मञ्चयातुतंचन्द्रकिल्बिषम् ॥ चतुर्युगंकालसूत्रंतेनपापेनगच्छतु ॥ ८० ॥ तस्मादुत्तीर्य्यचा
ण्डालींयोनिमाप्नोतिपातकी ॥ सप्तजन्मसुसद्रोगीदरिद्रःकुब्जएवच ॥ ८१ ॥ एकादश्यांचयोभुङ्क्तेकृष्णजन्माष्टमीदिने ॥ शिवरात्रौम
हापापीयातुतंचन्द्रपातकम् ॥ ८२ ॥ सयातुकुम्भीपाकञ्चयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ तेनपापेनचाप्नोतुचाण्डालींयोनिमेवच ॥ ८३ ॥
ताम्रस्थंदुग्धमाध्वीकमुच्छिष्टेघृतमेवच ॥ नारिकेलोदकंकांस्येदुग्धंसलवणंतथा ॥ ८४ ॥ पीतशेषजलंचैवभुक्तशेषंतथौदनम् ॥
असकृच्चौदनंभुङ्क्तेसूर्य्येनास्तंगतेद्विजः ॥ ८५ ॥ तंयातुचन्द्रपापश्चदुर्निवारश्चदारुणम् ॥ सयातुतेनपापेनचान्धकूपंचतुर्युगम् ॥
॥ ८६ ॥ स्वकन्याविक्रयीविप्रोदेवलोवृषवाहकः ॥ शूद्राणांशवदाहीचतेषांवैसूपकारकः ॥ ८७ ॥ अश्वत्थतरुघातीच
विष्णुवैष्णवनिन्दकः ॥ तंयातुचन्द्रपापश्चदारुणंपापिनंभृशम् ॥ ८८ ॥ सयातुतस्मात्पापाच्चतप्तसूर्मीञ्चपातकी ॥ शश्वद्दग्धोभव
तुसयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ८९ ॥ तस्मादुत्तीर्य्यचाण्डालींयोनिमाप्नोतिपातकी ॥ सप्तजन्मसुचाण्डालोवृषभःपञ्चजन्मसु ॥ ९० ॥
गर्दभोजन्मशतकंसूकरस्सप्तजन्मसु ॥ तीर्थध्वांक्षस्सप्तसुवैविट्कृमिःपञ्चजन्मसु ॥ जलौकाजन्मशतकंशुचिर्भवतुतत्परम् ॥ ९१ ॥

वृथामांसंचयोभुङ्क्तेस्वार्थंपाकान्नमेवच ॥ तद्दत्तंमहापापीप्राप्नुयाच्चन्द्रपातकम् ॥ ९२ ॥ सयातुचन्द्रपापेनचासिपत्रंचतुर्युगम् ॥
ततोभवतुसर्पश्चपशुस्स्यात्सप्तजन्मसु ॥ ९३ ॥ विप्रोवार्द्धुषिकोयोहियोनिजीवीचिकित्सकः ॥ हरेर्नाम्नांचविक्रेतायश्चवास्वाङ्ग
विक्रयी ॥ ९४ ॥ स्वधर्म्मकथकश्चैवयश्चस्वात्मप्रशंसकः ॥ मषीजीवीधावकश्चकुलटापोष्यएवच ॥ ९५ ॥ तंयातुचन्द्रपापश्च
चन्द्रोभवतुविज्वरः ॥ सयातुतेनपापेनशूलप्रोतंसुदारुणम् ॥ ९६ ॥ तत्रविद्धोभवतुसयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ततोदरिद्रोरोगीचदी
क्षाहीनोनरःपशुः ॥ ९७ ॥ लाक्षामांसरसानांचतिलानांलवणस्यच ॥ अश्वानांचैवलौहानांविक्रेतानरघातकः ॥ ९८ ॥ विप्रः
कुलालःचौरश्चयातुतंचन्द्रपातकम् ॥ सयातुतेनपापेनक्षुरधारंसुदुःसहम् ॥९९॥ तत्रच्छिन्नोभवतुसयावदिन्द्रसहस्रकम् ॥ तस्मादुत्ती
र्य्यसभवेत्सृगालःसप्तजन्मसु ॥१००॥ सप्तजन्मसुमार्जारोमहिषोजन्मपञ्चकम् ॥ सप्तजन्मसुभल्लूकःकुक्कुरस्सप्तजन्मसु ॥ १०१ ॥ मत्स्य
[2]श्चंजन्मशतकंकर्कटीजन्मपञ्चकम् ॥ गोधिकाजन्मशतकंगर्दभःसप्तजन्मसु ॥१०२॥ सप्तजन्मसुमण्डूकस्ततस्स्यान्मानवोऽधमः ॥ चर्म्म
कारश्चरजकस्तैलकारश्चवर्द्धकिः ॥१०३॥ नाविकःशवजीवीचव्याधश्चस्वर्णकारकः ॥ कुम्भकारोलोहकारस्ततःक्षत्रस्ततोद्विजः ॥१०४॥
इतिचन्द्रंशुचिंकृत्वासमुवाचतुतारकाम् ॥ त्यक्त्वाचन्द्रंमहासाध्विगच्छकान्तमितिद्विजः ॥ १०५ ॥ प्रायश्चित्तंविनापूतात्वमेवंशुद्धमा
नसा ॥ अकामायाबलिष्ठेननस्त्रीजारेणदुष्यति ॥ १०६ ॥ इत्येवमुक्त्वाशुक्रश्चचन्द्रंवातारकांसतीम् ॥ सस्मितांसस्मितंचैवचकारचशुभा
शिषः॥१०७॥ इतिश्री०ब्र०वै०महा०पु०प्रकृतिख०द्विती०नारदनारायणसं० दुर्गोपाख्यानेताराचन्द्रयोर्दोषनिवारणंनामाष्टपञ्चाशत्त
मोऽध्यायः ॥५८॥ ॥ नारदउवाच ॥ बृहस्पतिःकिञ्चकारतारकाहरणान्तरे ॥ कथंसंप्रापतांसाध्वींतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥१॥ श्रीनारा
यणउवाच ॥ दृष्ट्वाविलम्बंतारायाः स्नान्त्याश्चापिगुरुःस्वयम् ॥ प्रस्थापयामासशिष्यमन्वेषार्थंञ्चजाह्नवीम् ॥ २ ॥ शिष्योगत्वाचतद्वृत्तं
ज्ञात्वावैलोकवक्त्रतः ॥ रुदन्नुवाचस्वगुरुंतारकाहरणंमुने ॥ ३ ॥ श्रुत्वासुरगुरुर्वार्तांशशिनाचप्रियांहृताम् ॥ मुहूर्तंप्रापमूर्च्छांचततःसं

१ जन्मपंचकमितिपाठः। २ आखुश्चजन्मशतकंकुक्कुटीवेतिपाठः।

ष्येचेतनाम् ॥ ४ ॥ रुरोदोच्चैःसशिष्यश्चह्वदयेनविदूयता ॥ शोकेनलज्जयाविष्टोविललापमुहुर्मुहुः ॥ ५ ॥ उवाचशिष्यान्सम्बोध्य
नीतिंचश्रुतिसम्मताम् ॥ साश्रुनेत्रःसाश्रुनेत्राञ्छोकार्तःशोककर्शितान् ॥ ६ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ हेवत्साःकेनशप्तोऽहनजानेकारणं
परम् ॥ दुःखंधर्म्मविरुद्धोयःसप्राप्नोतिनसंशयः ॥ ७ ॥ यस्यनास्तिसतीभार्य्यागृहेषुप्रियवादिनी ॥ अरण्यंतेनगंतव्यंयथारण्यंतथागृ
हम् ॥८॥ भावानुरक्तावनिताहृतायस्यचशत्रुणा॥अरण्यंतेनगन्तव्यंयथारण्यंतथागृहम् ॥९॥ सुशीलासुन्दरीभार्य्यागतायस्यगृहादहो॥
अरण्यंतेनगन्तव्यंयथारण्यंतथागृहम् ॥ १० ॥ दैवेनापहृतायस्यपतिसाध्यापतिव्रता ॥ अरण्यंतेनगन्तव्यंयथारण्यंतथागृहम् ॥११॥
यस्यमातागृहेनास्तिगृहिणीवासुशासिता ॥ अरण्यंतेनगन्तव्यंयथारण्यंतथागृहम् ॥१२॥ प्रियाहीनंगृहंयस्यपूर्णंद्रविणबन्धुभिः ॥ अर
ण्यंतेनगन्तव्यंयथारण्यंतथागृहम् ॥१३॥ भार्य्याशून्यावनसमाःसभार्य्याश्चगृहागृहाः ॥ गृहिणीचगृहंप्रोक्तंनगृहंगृहमुच्यते ॥ १४ ॥ अशु
चिःस्त्रीविहीनश्चदैवेपित्र्येचकर्मणि ॥ यदह्नाकुरुतेकर्मनतस्यफलभाग्भवेत ॥१५॥ दाहिकाशक्तिहीनश्चयथामन्दोहुताशनः ॥ प्रभाहीनो
यथासूर्य्यःशोभाहीनोयथाशशी ॥ १६ ॥ शक्तिहीनोयथाजीवोयथाचात्मातनुंविना ॥ विनाधारंयथाधेयोयथेशःप्रकृतिंविना ॥१७॥
नचशक्तोयथायज्ञः फलदोदक्षिणांविना ॥ कर्मणांचफलंदातुंसामग्रीमूलमेवच ॥१८॥ विनास्वर्णंस्वर्णकारोयथाशक्तःस्वकर्मणि ॥ यथा
शक्तःकुलालश्चमृत्तिकांचविनाद्विजाः ॥ १९ ॥ तथागृहीनशक्तश्चसततंसर्वकर्मणि ॥ गृहाधिष्ठातृदेवींचस्वशक्तिंगृहिणींविना ॥२०॥
भार्य्यामूलाःक्रियाः[2] सर्वाभार्य्यामूलागृहास्तथा ॥ भार्य्यामूलंसुखंसर्वंगृहस्थानांगृहेसदा ॥ २१ ॥ भार्य्यामूलःसदाहर्षोभार्य्यामूलंचम
ङ्गलम् ॥ भार्य्यामूलंचसंसारोभार्य्यामूलंचसौरंभम्[3] ॥ २२ ॥ यथारथश्चरथिनांगृहिणांचतथागृहम् ॥ सारथिस्तुयथातेषांगृहिणांचत
थाप्रिया ॥ २३ ॥ सर्वरत्नप्रधानाचस्त्रीरत्नंदुष्कुलादपि ॥ गृहीतासागृहस्थेनैवेत्याहकमलोद्भवः ॥ २४ ॥ यथाजलंविनापद्मंपद्मंशोभांवि
नायथा ॥ तथैवपुंसांस्त्वगृहंगृहिणांगृहिणींविना ॥ २५ ॥ इत्येवमुक्त्वास गुरुः प्रविवेश गृहंमुहुः ॥ गृहाद्बहिर्निस्ससारभूयोभूयः शुचा

१ घटंचमृत्तिकांविनाइतिपाठः । २ चपुत्राश्चेतिपाठः । ३ सौरतमितिपाठः ।

न्वितः ॥ २६ ॥ मुहुर्मुहुश्चमूर्च्छांचचेतनांसमवापसः ॥ भूयोभूयोरुरोदोच्चैःस्मारंस्मारंप्रियागुणान् ॥ २७ ॥ अथान्तरेमहाज्ञानीज्ञानि
भिश्चप्रबोधितः ॥ सच्छिष्यैर्मुनिभिश्चान्यैःपुरन्दरगृहंययौ ॥ २८ ॥ सगुरुःपूजितस्तेनचातिथ्येनमरुत्वता ॥ तमुवाचस्ववृत्तान्तंह
दिशल्यमिवाप्रियम् ॥ २९ ॥ बृहस्पतिवचःश्रुत्वारक्तपङ्कजलोचनः ॥ तमुवाचमहेन्द्रश्चकोपप्रस्फुरिताधरः ॥ ३० ॥ ॥ महेन्द्र
उवाच ॥ ॥ दूतानवैसहस्रश्चजारकर्मणिगच्छतु ॥ अतीवनिपुणंदक्षंतत्त्वप्राप्तिनिमित्तकम् ॥ ३१ ॥ यत्रास्तिपातकीचन्द्रोमन्मा
त्रातारयासह ॥ गच्छामितत्रसन्नद्धःसर्वैर्देवगणैःसह ॥ ३२ ॥ त्यजचिन्तांमहाभागसर्वंभद्रंभविष्यति ॥ भद्रबीजंदुर्गमिदंकस्य
सम्पद्विपद्विना ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वाचशुनासीरोदूतानाञ्चसहस्रकम् ॥ तूर्णंप्रस्थापयामासतत्कर्मनिपुणंमुने ॥ ३४ ॥ तेदूतावै
वर्षशतंययुर्निर्जनमेवच ॥ सुदुर्लंघ्यश्चविश्वेषुभ्रमित्वाशक्रमाययुः ॥ ३५ ॥ चन्द्रश्चशुक्रभवनेतंप्रपन्नंचविज्वरम् ॥ दृष्ट्वासतारकं
भीतंकथयामासुरीश्वरम् ॥ ३६ ॥ इतिश्रुत्वाशुनासीरोनतवक्रोबृहस्पतिम् ॥ उवाचशोकसन्तप्तोहृदयेनविदूयता ॥ ३७ ॥
॥ ॥ महेन्द्रउवाच ॥ ॥ शृणुनाथप्रवक्ष्यामिपरिणामसुखावहम् ॥ भयंत्यजमहाभागसर्वंभद्रंभविष्यति ॥ ३८ ॥ त्वयानहि
जितःशुक्रोनमयादितिनन्दनः ॥ एतदालोच्यचन्द्रश्चजगामशरणंकविम् ॥ ३९ ॥ गच्छशीघ्रंब्रह्मलोकमस्माभिःसार्द्धमेवच ॥
ब्रह्मणःसहयास्यामःकैलासेशंङ्करंवयम् ॥ ४० ॥ इत्युक्त्वातुमहेन्द्रश्चसन्तप्तोगुरुणासह ॥ जगामब्रह्मलोकञ्चसुखदृश्यंनिरामयम् ॥
॥ ४१ ॥ तत्रदृष्ट्वाचब्रह्माणंननामगुरुणासह ॥ प्रोवाचसर्ववृत्तान्तंदेवानामीश्वरंपरम् ॥ ४२ ॥ महेन्द्रवचनंश्रुत्वाहसित्वाकमलो
द्भवः ॥ हितंतथ्यंनीतिसारमुवाचविनयान्वितः ॥ ४३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ योददातिपरस्मैचदुःखमेवचसर्वतः ॥ तस्मैददातिदुःखञ्च
शास्ताकृष्णःसनातनः ॥ ४४ ॥ अहंस्रष्टाचसृष्टेश्चपाताविष्णुः सनातनः ॥ यथारुद्रश्चसंहर्त्ताददातिचशिवंशिवः ॥ ४५ ॥
निरन्तरंसर्वसाक्षीधर्मोवैसर्वकारणम् ॥ सर्वेदेवाविषयिणःकृष्णाज्ञापरिपालकाः ॥ ४६ ॥ बृहस्पतिरुतथ्यश्चसंवर्त्तश्चजितेन्द्रियः ॥

१ कैलासशंकरालयमितिपाठः ।

त्रयश्चांगिरसःपुत्रावेदवेदाङ्गपारगाः ॥ ४७ ॥ संवर्त्तायकनिष्ठायनचकिञ्चिद्दौगुरुः ॥ सबभूवतपस्वीचकृष्णंध्यायतिचेश्वरम् ॥ ४८ ॥
मध्यमस्योतथ्यकस्यसतींभार्य्यांचगुर्विणीम् ॥ जहारकामतस्तांचभ्रातृजायामकामुकीम् ॥ ४९ ॥ योहरेद्भ्रातृजायांचकामीका
मादकामुकीम् ॥ ब्रह्महत्यासहस्रंचलभतेनात्रसंशयः ॥ ५० ॥ सयातिकुम्भीपाकश्चयावच्चन्द्रदिवाकरम् ॥ भ्रातृजायापहारीचमातृ
गामीभवेन्नरः ॥ ५१ ॥ तस्मादुत्तीर्य्यपापीचविष्ठायांजायतेकृमिः ॥ वर्षकोटिसहस्राणितत्रस्थित्वाचपातकी ॥ ५२ ॥ ततोभ
वेन्महापापीवर्षकोटिसहस्रकम् ॥ पुंश्चलीयोनिगर्तेचकृमिश्चैवपुरन्दर ॥ ५३ ॥ गृध्रकोटिसहस्राणिशतजन्मानिकुक्कुरः ॥ भ्रातृजायापह
रणाच्छतजन्मानिसूकरः ॥ ५४ ॥ ददातियोनदायश्चबलिष्ठोदुर्बलायच ॥ सयातिकुम्भीपाकश्चयावच्चन्द्रदिवाकरम् ॥ ५५ ॥
माभुङ्क्तंक्षीयतेकर्म्मकल्पकोटिशतैरपि ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम् ॥ ५६ ॥ जगद्गुरोःशिवस्यापिगुरुपुत्रोबृहस्पतिः ॥
ज्ञातंकरोतुवृत्तान्तमीश्वरंबलिनांवरम् ॥ ५७ ॥ सर्वेसमूहादेवानांसन्नद्धाश्चसवाहनाः ॥ मध्यस्थामुनयश्चैवसन्तुवैनर्मदातटे ॥ ५८ ॥
पश्चादहञ्चयास्यामिपुण्यंतन्नर्म्मदातटम् ॥ गुरुस्तद्गुरुपुत्रोपिशीघ्रंयातुशिवालयम् ॥ ५९ ॥ महेन्द्रउवाच ॥ कथंवावेदकर्त्तुश्चसि
द्धानांयोगिनांगुरोः ॥ मृत्युञ्जयस्यशम्भोश्चगुरुपुत्रोबृहस्पतिः ॥ ६० ॥ अङ्गिरास्तवपुत्रश्चतत्पुत्रश्चबृहस्पतिः ॥ त्वत्तोज्ञानीमहादेवः
कथंशिष्योगुरोःपितुः ॥ ६१ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कथेयमतिगुप्ताचपुराणेषुपुरन्दर ॥ इमांपुराप्रवृत्तिंचकथयामिनिशामय ॥ ६२ ॥
मृतवत्साकर्म्मदोषाद्भार्य्याचाङ्गिरसःपुरा ॥ व्रतंचकारसाचैवंकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ६३ ॥ व्रतंपुंसवनंनामवर्षमेकंचकारसा ॥
सनत्कुमारोभगवान्कारयामासतांव्रतम् ॥ ६४ ॥ तदागत्यचगोलोकात्परमात्माकृपामयः ॥ स्वेच्छामयंपरंब्रह्मभक्तानुग्रहविग्रहः ॥
॥ ६५ ॥ सुव्रतांचसलक्ष्मीकांतामुवाचकृपानिधिः ॥ प्रणतांसाश्रुनेत्रांचविनीतांचतयास्तुतः ॥ ६६ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ गृहाणे
दंव्रतफलंममतेजस्समन्वितम् ॥ भुंक्ष्वभद्ररतः पुत्रिभविष्यतिमदंशतः ॥ ६७ ॥ पतिर्गुरुश्चदेवानांमहताज्ञानिनांवरः ॥ पुत्रस्तेभविता
साध्विमद्वरेणबृहस्पतिः ॥ ६८॥ मद्वरेणभवेद्योहिसचमद्वरपुत्रकः ॥ त्वद्गर्भेममपुत्रोऽयंचिरजीवीभविष्यति ॥ ६९ ॥ वरजोवीर्य्यजश्चैव

क्षेत्रजःपालकस्तथा ॥ विद्यामन्त्रसुतौचैवगृहीतःसत्तमःसुतः ॥ ७० ॥ इत्युक्काराधिकानाथःस्वलोकंचजगामसः ॥ ॥ श्रीकृष्ण
वरपुत्रोऽयंज्ञानीश्वरगुरुःस्वयम् ॥ मृत्युञ्जयंमहाज्ञानंशिवायप्रददौपुरा ॥ ७१ ॥ दिव्यंवर्षत्रिलक्षञ्चतपश्चक्रेहिमालये ॥ स्वयो
गंज्ञानमखिलंतेजस्स्वात्मसमंपरम् ॥ स्वशक्तिंविष्णुमायांचस्वांशंवैवाहनंवृषम् ॥ ७२ ॥ स्वशूलञ्चस्वकवचंस्वमन्त्रंद्वादशाक्षरम् ॥
कृपामयःस्तुतस्तेनश्रीकृष्णश्चपरात्परः ॥ शिवलोकेशिवासाचविष्णुमायाशिवप्रिया ॥ ७३ ॥ शक्तिर्नारायणस्येयंसाविर्भूतासनात
नी ॥ तेजस्सुसर्वदेवानांसाविर्भूतासनातनी ॥ ७४ ॥ जघानदैत्यनिकरंदेवेभ्यःप्रददौपदम् ॥ कल्पान्तेदक्षकन्याचसामूलप्रकृतिःस
ती ॥ ७५ ॥ पितृयज्ञेतनुंत्यक्त्वायोगाद्वैसिद्धयोगिनी ॥ बभूवशैलकन्यासासाध्वीवैभर्तृनिन्दया ॥ ७६ ॥ कालेनकृष्णतपसाशङ्करंप्राप
सुन्दरी ॥ श्रीकृष्णोहिगुरुःशम्भोःपरमात्मापरात्परः ॥ ७७ ॥ कृष्णस्यवरपुत्रोऽयंस्वयमेवबृहस्पतिः ॥ अतोहेतोःसुरगुरुर्गुरुपुत्रःशिवस्य
च ॥ ७८ ॥ इत्येवंकथितंसर्वमतिगुह्यंपुरातनम् ॥ इतिप्रधानसम्बन्धःश्रुतश्चकथितोमया ॥ ७९ ॥ पारंपरिकमन्यञ्चकथयामिनिशाम
य ॥ दुर्वासागरुडश्चैवशङ्करांशःप्रतापवान् ॥ ८० ॥ शिष्यौचाङ्गिरसस्तौद्वौगुरुपुत्रोऽथवाततः ॥ प्राणाधिकायांसत्यांचमृतायां
दक्षशापतः ॥ ८१ ॥ स्वज्ञानंस्वंचभगवान्विसस्मारस्वमोहतः ॥ स्मरणंकारयामासकृष्णेनप्रेरितोऽङ्गिराः ॥ ८२ ॥ अतोहे
तोर्गुरुश्चैवंमत्सुतस्त्याच्छिवस्यसः ॥ शीघ्रंगच्छतुकैलासंस्वयमेवबृहस्पतिः ॥ ८३ ॥ त्वंगच्छतत्रसन्नद्धःसदेवोनर्म्मदातटम् ॥
इत्युक्काजगतांधाताविररामचनारद ॥ ८४ ॥ गुरुर्ययौचकैलासंमहेन्द्रोनर्म्मदातटम् ॥ ८५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणे
द्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेबृहस्पतेःकैलासगमनंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ छ ॥ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नारायणमहाभागवेदवेदाङ्गपारग ॥ निपीतञ्चमहाख्यानंत्वन्मुखेन्दुविनिस्सृतम् ॥ १ ॥ अधुनाश्रोतु
मिच्छामिकिमुवाचबृहस्पतिः ॥ शिवञ्चगत्वाकैलासंदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ २ ॥ जगत्कर्त्ताविधाताचकिंवातंप्रत्युवाचसः ॥ एतत्सर्वं
समालोच्यवदवेदविदांवर ॥ ३ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ शीघ्रंगत्वाचकैलासंप्रहृष्टश्रीःशङ्करंगुरुः ॥ प्रणम्यतस्थौपुरतोलज्जाव

नतकन्धरः ॥ ४ ॥ दृष्ट्वागुरुसुतंशम्भुरुदतिष्ठत्कुशासनात् ॥ आलिङ्गनंददौतस्मैशीघ्रंमाङ्गलिकाशिषः ॥ ५ ॥ स्वासनेवासयित्वा
वैपप्रच्छकुशलंवचः ॥ उवाचमधुरंवाक्यंभीतंतंलज्जितंशिवः ॥ ६ ॥ ॥ श्रीशङ्करउवाच ॥ ॥ कथमेवंविधस्त्वञ्चदुःखीमलिन
विग्रहः ॥ साश्रुनेत्रोलज्जितश्चभ्रातस्तत्कारणंवद ॥ ७ ॥ किंवातपस्याहीनातेसन्ध्याहीनाऽथवामुने ॥ किंवाश्रीकृष्णसेवासाविहीना
दैवदोषतः ॥ ८ ॥ किंवागुरौभक्तिहीनोऽभीष्टदेवेऽथवागुरौ ॥ किंवानरक्षितुंशक्तःप्रपन्नंशरणागतम् ॥ ९ ॥ किंवाऽतिथिस्तेविमुखःकिं
वापोष्याबुभुक्षिताः ॥ किंवास्वतन्त्रास्त्रीवातेकिंवापुत्रोऽवचस्करः ॥ १० ॥ सुशासितोनशिष्योवाकिंभृत्याश्चोत्तरप्रदाः ॥ किंवाते
विमुखालक्ष्मीःकिंवारुष्टोगुरुस्तव ॥ ११ ॥ गरिष्ठश्चवरिष्ठश्चशश्वत्सन्तुष्टमानसः ॥ गुरुस्तववसिष्ठश्चश्रेष्ठःश्रेष्ठःसतामहो ॥ १२ ॥
किंवारुष्टोऽभीष्टदेवःकिंवारुष्टाश्चवाडवाः ॥ किंवारुष्टावैष्णवाश्चकिंवातेप्रबलोरिपुः ॥ १३ ॥ किंवातेबन्धुविच्छेदोविग्रहोबलिनासह ॥
किंवापदंपरग्रस्तंकिंवाबन्धुधनञ्चवा ॥ १४ ॥ केनतेवाकृतानिन्दाखलैर्वापापिभिर्मुने ॥ केनवात्वंपरित्यक्तोबान्धवेनप्रियेणवा ॥
॥ १५ ॥ बन्धुस्त्यक्तस्त्वयाकिंवावैराग्येणक्रुधाथवा ॥ किंवातीर्थेनहिस्नातंनदत्तंपुण्यवासरे ॥ १६ ॥ गुरुनिन्दाबन्धुनिन्दाखलव
क्त्राच्छ्रुताथवा ॥ गुरुनिन्दाहिसाधूनांमरणादतिरिच्यते ॥१७॥ असद्वंशप्रजातानांखलानांनिन्दनंतथा ॥ दौश्शील्यमेवमसतांशश्वन्ना
रकिणामिह ॥ १८ ॥ परप्रशंसकाःसन्तःपुण्यवन्तोहिभारते ॥ शश्वन्मङ्गलयुक्ताश्चराजन्तेमनसासदा ॥ १९ ॥ पुत्रेयशसितोयेचसमृ
द्धेचपराक्रमे ॥ ऐश्वर्य्येवाप्रतापेचप्रजाभूमि[1]धनेषुच ॥ २० ॥ वचनेषुचबुद्धौचस्वभावेचचारित्रतः ॥ आचारेव्यवहारेचज्ञायतेह्रदयं
नृणाम् ॥ २१ ॥ यादृग्येषाञ्चहृदयंतादृक्तेषाञ्चमङ्गलम् ॥ यादृग्येषांपूर्वपुण्यंतादृक्तेषाञ्चमानसम् ॥ २२ ॥ इत्युक्त्वाचमहादेवोवि
रराम स्वसंसदि ॥ तमुवाचमहावक्तास्वयमेवबृहस्पतिः ॥ २३ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ अकथ्यमेववृत्तान्तंकथयामिकिमी
श्वर ॥ लोकाःकर्मवशान्नित्यंनानाजन्मसुयत्कृतम् ॥ २४ ॥ स्वकर्मणांफलंभुङ्क्तेजन्तुर्जन्मनिजन्मनि ॥ नहिनष्टञ्चतत्कर्मविनाभो

१ मित्र—इतिपाठः ।

गाच्चभारते ॥ २५ ॥ सुखंदुःखंभयंशोकोनराणांभारतेप्रभो ॥ केचिद्वदन्तिहिभवेत्स्वकृतेनचकर्मणा ॥ २६ ॥ केचिद्वदन्तिदैवेनस्व
भावेनेतिकेचन ॥ त्रिविधागतयोह्यस्यवेदवेदाङ्गपारग ॥ २७ ॥ स्वयञ्चकर्मजनकःकर्मवैदेवकारणम् ॥ स्वभावोजायतेनृणांस्वात्म
नःपूर्वकर्मणः ॥ २८ ॥ स्वकर्मणाञ्चसर्वेषांजन्तूनांप्रतिजन्मनि ॥ सुखंदुःखंभयंशोकंस्वात्मनश्चप्रजायते ॥ २९ ॥ स्वकर्मफलभो
क्ताचजीवोहिसगुणःसदा ॥ आत्मभोजयितासाक्षीनिर्गुणःप्रकृतेःपरः ॥ ३० ॥ सएवात्मासर्वसेव्यःसर्वेषाञ्चफलप्रदः ॥ सर्वैसृज
तिदैवञ्चस्वभावंकर्मचैवहि ॥ ३१ ॥ कर्मणाचनृणांलज्जाप्रशंसाचप्रफुल्लता ॥ लज्जाबीजञ्चवृत्तान्तंतथापिकथयामिते ॥ ३२ ॥
इत्युक्तासर्ववृत्तान्तमवोचत्तंबृहस्पतिः ॥ श्रुत्वाबभूवनम्रास्योगौरीशोलज्जयातदा ॥ ३३ ॥ जपमालाकराद्भ्रष्टाकोपाविष्टस्यशूलिनः ॥
बभूवसद्यःकम्पश्चरक्तपङ्कजलोचने ॥ ३४ ॥ संहर्त्तुरीशोरुद्रस्यविष्णोःपातुःसखाशिवः ॥ स्रष्टुस्तुत्यश्चमान्यश्चस्वात्मनःपरमात्मनः ॥
॥ ३५ ॥ निर्गुणस्यचकृष्णस्यप्रकृतीशस्यनारद ॥ कोपात्प्रवक्तुमारेभेशुष्ककण्ठोष्ठतालुकः ॥ ३६ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ शिवम
स्तुचसाधूनांवैष्णवानांसतामिह ॥ अवैष्णवानामसतामशिवञ्चपदेपदे ॥ ३७ ॥ ददातिवैष्णवेभ्यश्चयोदुःखंसुस्थितोजनः ॥ श्रीकृष्ण
स्तस्यसंहर्त्ताविघ्नस्तस्यपदेपदे ॥ ३८ ॥ अवैष्णवानांहृदयंनहिशुद्धंसदामलम् ॥ श्रीकृष्णमन्त्रस्मरणंमनोनैर्मल्यकारणम् ॥ ३९ ॥
भिद्यतेहृदयग्रन्थिश्छिद्यंतेसर्वसंशयाः ॥ विष्णुमन्त्रोपासनयाक्षीयतेकर्मतन्नृणाम् ॥ ४० ॥ अहोश्रीकृष्णदासानांकःस्वभावःसुनि
र्मलः ॥ हृतभार्य्यंमूर्च्छितश्चनशशापारिपुंगुरुः ॥ ४१ ॥ गुरुर्यस्यवरिष्ठश्चक्रोधहीनश्चधार्मिकः ॥ शतपुत्रघ्नमप्येनंनशशापरिपुंमुनिः ॥
॥ ४२ ॥ निश्श्वासाद्वैसुरगुरोर्भ्रातुर्ममबृहस्पतेः ॥ भस्मीभूतोनिमेषेणशतचन्द्रोभवेद्ध्रुवम् ॥ ४३ ॥ तथापितंनोशशापधर्म्मभङ्ग
भयेनच ॥ तपस्याहीयतेशप्तुःकोपाविष्टस्यनित्यशः ॥ ४४ ॥ अहोह्यत्रेरसत्पुत्रःपरस्त्रीलुब्धकःशठः ॥ तपस्विनोवैष्णवस्यब्रह्म
पुत्रस्यधर्मिणः ॥ ४५ ॥ धर्मिष्ठाब्रह्मणःपुत्रावैष्णवाब्राह्मणास्तथा ॥ केचिद्देवाद्विजादैत्याःपौत्राश्चत्रिविधामताः ॥ ४६ ॥ येसा

१ स्रष्टुःश्रेष्ठश्चेतिपाठः ।

काब्राह्मणास्तेदेवाराजसिकास्तथा ॥ दैत्यास्तामसिकारौद्राबलिष्ठाश्चोद्धताःसदा ॥ ४७ ॥ स्वधर्मनिरताविप्रानारायणपरा
यणाः ॥ शैवाःशाक्ताश्चतेदेवादैत्याःपूजाविवर्जिताः ॥ ४८ ॥ मुमुक्षवोविष्णुभक्ताब्राह्मणादास्यलिप्सवः ॥ ऐश्वर्य्यलिप्सवोदेवाश्चा
सुरास्तामसास्तथा ॥ ४९ ॥ ब्राह्मणानांस्वधर्मश्चकृष्णस्याच्चर्चनमीप्सितम् ॥ निष्कामानांनिर्गुणस्यपरस्यप्रकृतेरपि ॥ ५० ॥ येब्राह्म
णावैष्णवाश्चस्वतन्त्राःपरमंपदम् ॥ यान्त्यन्योपासकाश्चान्यैःसार्द्धंश्चप्राकृतेलये ॥ ५१ ॥ वर्णानांब्राह्मणाःश्रेष्ठाःसाधवोवैष्णवायदि ॥
विष्णुमन्त्रविहीनेभ्योद्विजेभ्यःश्वपचोवरः ॥ ५२ ॥ परिपक्वाविपक्वावावैष्णवाःसाधवश्चते ॥ सततंपातितांश्चैवविष्णुचक्रंसुदर्शनम् ॥
॥ ५३ ॥ यथावह्नौशुष्कतृणंभस्मीभूतंभवेत्सदा ॥ तथापापंवैष्णवेषुकाष्ठानीवहुताशने ॥ ५४ ॥ गुरुवक्त्राद्विष्णुमन्त्रोयस्यकर्णेप्रवे
क्ष्यति ॥ तंवैष्णवंमहापूतंप्रवदन्तिमनीषिणः ॥५५॥ पुंसांशतंपितॄणाञ्चशतंमातामहस्यच ॥ स्वसोदरांश्चजननीमुद्धरन्त्येववैष्णवाः ॥
॥ ५६ ॥ गयायांपिण्डदानेनपिण्डदाःपिण्डभोजिनम् ॥ समुद्धरन्तिपुंसाञ्चवैष्णवाश्चशतंशतम् ॥ ५७ ॥ यन्त्रग्रहणमात्रेणजीवन्मु
क्तोभवेन्नरः ॥ यमस्तस्मान्महाभीतोवैनतेयादिवोरगः ॥ ५८ ॥ पुनंत्येवहितीर्थानिगङ्गादीनिचभारते ॥ कृष्णमन्त्रोपासकाश्चस्पर्श
मात्रेणवाक्पते ॥ ५९ ॥ पापानिपापिनांतीर्थेयावन्तिप्रभवन्तिच ॥ नश्यन्तितानिसर्वाणिवैष्णवस्पर्शमात्रतः ॥ ६० ॥ कृष्णमन्त्रो
पासकानांरजसापादपद्मयोः ॥ सद्योमुक्ताःपातकेभ्यःकृत्स्नापूतावसुन्धरा ॥ ६१ ॥ वायुश्चपवनोवह्निःसूर्य्यःसर्वंपुनातिच ॥ एतेपूता
वैष्णवानांस्पर्शमात्रेणलीलया ॥ ६२ ॥ अहंब्रह्माचशेषश्चधर्मःसाक्षीचकर्म्मणाम् ॥ एतेद्रष्टाश्चवाञ्छन्तिवैष्णवानांसमागमम् ॥
॥ ६३ ॥ फलंकर्मानुरूपेणसर्वेषांभारतेभवेत् ॥ नभवेत्तद्वैष्णवेचसिद्धधान्येयथाङ्कुरम् ॥ ६४ ॥ हन्तितेषांकर्म्मपूर्वंभक्तानांभक्त
वत्सलः ॥ कृपयास्वपदंतेभ्योददात्येवकृपानिधिः ॥ ६५ ॥ तेजस्विनांचप्रवरंवैष्णवंभृगुनन्दनम् ॥ सचन्द्रोदुर्बलोभीतःशुक्रंचशरणं
ययौ ॥ ६६ ॥ सुदर्शनोबलिष्ठंचशुक्रंजेतुंनशक्तिमान् ॥ तथापिचोद्धरिष्यामितारांमन्त्रेणयद्गुरोः ॥ ६७ ॥ भजसत्यंपरंब्रह्मकृष्ण
मात्मानमीश्वरम् ॥ सुप्रसन्नेभगवतिपत्नींप्राप्स्यसिलीलया ॥ ६८ ॥ मन्त्रंतस्यप्रदास्यामिभ्रातःकल्पतरुंपरम् ॥ कोटिजन्माघ

निघ्नंचसर्वमङ्गलकारणम् ॥ ६९ ॥ ब्रह्मादिस्तम्बपर्य्यन्तंनश्वरंजलबिम्बवत् ॥ शरणंयाहिगोविन्दंपरमात्मानमीश्वरम् ॥ तावद्भवे
च्छाभोगेच्छास्त्रीसुखेच्छानृणामिह ॥ ७० ॥ यावद्गुरुमुखाम्भोजान्नप्राप्नोतिमन्तुंहरेः ॥ संप्राप्यदुर्लभंमन्त्रंवितृष्णोहिभवेन्नरः ॥ ७१ ॥
इन्द्रत्वममरत्वंचनहिवाञ्छन्तिवैष्णवाः ॥ नहिवाञ्छन्तिमोक्षंचदास्यंभक्तिंविनाहरेः ॥ ७२ ॥ भक्तिनिर्मथनंभक्तोमोक्षंनोवाञ्छति
प्रभोः ॥ ज्ञानंमृत्युञ्जयत्वंचसर्वसिद्धिंतदीप्सितम् ॥ ७३ ॥ वाक्सिद्धिंचैवधातृत्वंभक्तानांनहिवांछितम् ॥ भक्तिंविहायकृष्णस्यविषयं
योहिवांछिति ॥ ७४ ॥ विषमत्ति सुधां त्यक्त्वावंचितोविष्णुमायया ॥ अहंब्रह्माचविष्णुश्चधर्मोऽनन्तश्चकश्यपः ॥ ७५ ॥
कपिलश्चकुमारश्चनरनारायणावृषी ॥ स्वायम्भुवोमनुश्चैवप्रह्लादश्चपराशरः ॥ ७६ ॥ भृगुःशुक्रश्चदुर्वासावसिष्ठःक्रतुरङ्गिराः ॥
बलिश्चवालखिल्याश्चवरुणश्चहुताशनः ॥ ७७ ॥ वायुःसूर्य्यश्चगरुडोदक्षोगणपतिःस्वयम् ॥ एतेपराभक्तवराःकृष्णस्यपरमा
त्मनः ॥ ७८ ॥ येचतस्यकलाःश्रेष्ठास्तेतद्भक्तिपरायणाः ॥ इत्युक्त्वाशङ्करस्तस्मैददौकल्पतरुंमनुम् ॥ ७९ ॥ लक्ष्मीमाया
कामबीजंङेन्तंकृष्णपदंमुने ॥ परंपूजाविधानञ्चस्तोत्रञ्चकवचंमुने ॥ ८० ॥ तत्पुरश्चरणंध्यानंशुद्धेमन्दाकिनीतटे ॥ गुरुःसंप्रा
प्यतंमन्त्रंशङ्कराच्चजगद्गुरोः ॥ ८१ ॥ विषण्णोहिभवाब्धौचबभूवतमुवाचह ॥ ८२ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ आज्ञांकुरुजगन्ना
थयामितप्तुंहरेस्तपः ॥ तारातिष्ठतुतत्रैवनतयामेप्रयोजनम् ॥ ८३ ॥ पश्यामिविषतुल्यञ्चसर्वंनश्वरमीश्वर ॥ श्रीकृष्णंशरणंया
मिसत्यंनित्यञ्चनिर्गुणम् ॥ ८४ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ परग्रस्तांस्त्रियंत्यक्त्वानप्रशंस्यंतपोमुने ॥ सम्भावितस्यदुश्चर्चामरणाद
तिरिच्यते ॥ ८५ ॥ पुरोगच्छमहाभागतमेतंनर्मदातटम् ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्राहंयामिसत्वरम् ॥ ८६ ॥ शिवस्यवचनंश्रुत्वाययौसु
रगुरुःस्वयम् ॥ आययौचमहाभागःशङ्करोनर्मदातटम् ॥ ८७ ॥ सगणंशङ्करंदृष्ट्वाप्रसन्नवदनेक्षणम ॥ प्रणेमुर्देवताःसर्वामनवोमुनय
स्तथा ॥ ८८ ॥ ननामशम्भुः शिरसाविष्णुञ्चकमलोद्भवम् ॥ ददौविष्णुर्महेशायप्रेम्णालिङ्गनमासनम् ॥ ८९ ॥ एतस्मिन्नन्तरेतत्रचाऽ

ददतुस्तौमहेशायेतिपाठः ।

बृहस्पतिः ॥ प्रणनाममहादेवंविष्णुञ्चकमलोद्भवम् ॥९०॥ सूर्य्यंधर्ममनन्तञ्चनरंमांचमुनीश्वरान् ॥ स्वगुरुंपितरंभक्त्याचावसत्तत्र
संसदि ॥ ९१ ॥ सञ्चिन्त्यमनसायुक्तिमूचेतत्रचसंसदि ॥ स्वयंविष्णुश्चभगवान्ब्रह्माणंचन्द्रशेखरम् ॥ ९२ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ युवां
चमुनयश्चैवसमुद्रपुलिनंद्रुतम् ॥ शुक्रंकश्चिच्चमध्यस्थंप्रस्थापयितुमर्हथ ॥ ९३ ॥ विग्रहेणैवविषमंभविष्यतिनसंशयः ॥ मदाशिषासुर
गुरुस्तारांप्राप्स्यतिनिश्चितम् ॥ ९४ ॥ सुरैःस्तुतश्चसन्तुष्टःशुक्राचार्य्योभविष्यति ॥ सुरैःशुक्रोहिनजितःकृष्णचक्रेणरक्षितः ॥ ९५ ॥
युवाभ्यांप्रार्थ्यमानोऽहंयुवयोःस्तवनेनच ॥ श्वेतद्वीपादागतोऽस्मिपरितुष्टःस्तवेनच ॥ शुक्राश्रममसीपर्णंसर्वागच्छन्तुदेवताः ॥ ९६ ॥
रिपुर्बलिष्ठःस्तोत्रेणवशीभूतइतिश्रुतिः ॥ इत्युक्त्वाजगतांनाथस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ ९७ ॥ स्तुतोब्रह्मादिभिर्देवैःप्रणतैःपरिपूजितः ॥
गतेचजगतांनाथेश्वेतद्वीपंचनारद ॥९८॥ चिन्तिताश्चसुराःसर्वेविषण्णमनसस्तथा ॥ मुनीन्देवांश्चसंबोध्यब्रह्मावैतत्रसंसदि ॥९९॥
उवाचनीतिसारंतत्सम्मतंशङ्करस्यसः ॥ १०० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ ममशम्भोश्चधर्मस्यविष्णोर्वासर्वसाक्षिणः ॥ अस्माकञ्चस
मःस्नेहोदैत्येदेवेचपुत्रकाः ॥ १०१ ॥ दैत्यानांचगुरुंशुक्रंप्रपन्नश्चनिशाकरः ॥ नजितश्चसुरैःशुक्रःपूजितोदितिनन्दनैः ॥ १०२ ॥ तारा
हेतोरहंयामिशुक्रस्यभवनंसुराः ॥ सर्वेसमुद्रपुलिनंयान्तुविष्णोर्निदेशतः ॥ १०३ ॥ इत्युक्त्वाजगतांधाताचागमच्छुक्रसन्निधिम् ॥
प्रययुर्देवताविप्राःसमुद्रपुलिनंमुने ॥१०४॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेम०द्वि०प्र०नारदनारायणसंवादेश्रीकृष्णोपदिष्टतारोद्धरणोपायज्ञानंनाम
षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततःपरंकिंरहस्यंबभूवासुरदेवयोः ॥ श्रोतुमिच्छामिभगवन्परंकौतूहलंमम ॥ १ ॥
॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ ब्रह्माजगामनिलयंशुक्रस्यचमहात्मनः ॥ नानादैत्यगणाकीर्णंरत्नमण्डपभूषितम् ॥ २ ॥ पञ्चा
शत्कोटिभिःशिष्यैःपरीतंब्रह्मवादिभिः ॥ सप्तभिःपरिखाभिश्चवेष्टितंदुर्गमेवच ॥ ३ ॥ रक्षितंरक्षकगणैर्दैत्यैश्चशतकोटिभिः ॥
पद्मरागैर्विरचितैःप्रावारैःपरिशोभितम् ॥ ४ ॥ ददर्शजगतांधातासभायांभृगुनन्दनम् ॥ स्तुतंमुनिगणैर्दैत्यैरत्नसिंहासनस्थि
तम् ॥ ५ ॥ जपन्तंपरमंब्रह्मकृष्णमात्मानमीश्वरम् ॥ कोटिसूर्य्यप्रभंशश्वज्ज्वलन्तंब्रह्मतेजसा ॥ ६ ॥ दृष्ट्वापौत्रंप्रभायुक्तंविधाता

हृष्टमानसः ॥ आत्मानंकृतिनंमेनेपुत्रंपौत्रञ्चनारद ॥ ७ ॥ दृष्ट्वापितामहंशुक्रोधातारंजगतांप्रभुम् ॥ उत्थायसहसाभीतःप्रणनाम
कृताञ्जलिः ॥ ८ ॥ आदायपूजयामासचोपचारांस्तुषोडश ॥ तुष्टावपरयाभक्त्यासम्भ्रमेणयथागमम् ॥ ९ ॥ विद्यामन्त्रप्रदातारं
दातारंसर्वसम्पदाम् ॥ स्वकर्म्मणांचफलदंसर्वेषांविश्वतोवरम् ॥ १० ॥ शुक्रस्यस्तवनेनैवसन्तुष्टोजगतांपतिः ॥ अवरुह्यरथात्तूर्ण
मवसत्तत्रसंसदि ॥ ११ ॥ शुक्रेणशिरसोदत्तरत्नसिंहासनेवरे ॥ तेजसाज्वलितेरम्येनिर्म्मितेविश्वकर्म्मणा ॥ १२ ॥ शुक्रः
प्रणम्यब्रह्माणंकुमारंशकुनंक्रतुम् ॥ वसिष्ठञ्चमरीचिञ्चसनन्दञ्चसनातनम् ॥ १३ ॥ कपिलंवैपंचशिखंवोढुमंगिरसंमुने ॥ धर्मं
माञ्चनरंभक्त्याप्रणनामकृताञ्जलिः ॥ १४ ॥ प्रत्येकंपूजयामाससादरञ्चयथोचितम् ॥ सिंहासनेषुरत्नेषुवासयामासधार्मिकः ॥
॥ १५ ॥ प्रहृष्टवदनाःसर्वेप्रणेमुर्दितिनन्दनाः ॥ ऋषिसंघाश्चधातारंतुष्टुवुश्चयथागमम् ॥ १६ ॥ सर्वान्संस्तूयसकविरवोचत्स
म्पुटाञ्जलिः ॥ साश्रुनेत्रःसपुलकःप्रणतोविनयान्वितः ॥ १७ ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितम् ॥
स्वयंविधाताभगवान्साक्षाद्दृष्टःस्वमन्दिरे ॥ १८ ॥ साक्षाद्दृष्टाश्चतत्पुत्राभगवन्तःसनातनाः ॥ तुष्टःकृष्णोऽद्यमामेवंपरमात्मापरात्परः
॥ १९ ॥ कृतार्थंकर्त्तुमीशामांयुष्माकंस्वागतंशिशुम् ॥ स्वात्मारामेषुकुशलंप्रश्नमेवंविडम्बनम् ॥ २० ॥ पवित्रंकर्तुमीशामांहेतुरागम
नेत्रवः ॥ अपरंब्रूथकिंवापिशास्तनःकरवामिकिम् ॥ २१ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ उद्विग्नश्चिरविच्छेदात्त्वांपौत्रंद्रष्टुमागतः ॥ विच्छे
दःपुत्रपौत्राणांमरणादतिरिच्यते ॥ २२ ॥ कुशलंतेमुनिश्रेष्ठपुत्रयोश्चापियोषितः ॥ कुशलंतेस्वधर्माणांकाम्यानांतपसामपि ॥ २३ ॥
दिनेदिनेऽपरिच्छन्नंश्रीकृष्णार्चनमीप्सितम् ॥ स्वगुरोःसेवनंनित्यमविच्छिन्नंभवेत्तव ॥ २४ ॥ गुर्विष्टयोःपूजनञ्चसर्वमङ्गलकारणम् ॥
पापाधिरोगशोकघ्नंपुण्यहर्षप्रदंशुभम् ॥ २५ ॥ अभीष्टदेवःसन्तुष्टोगुरौतुष्टेनृणामिह ॥ इष्टदेवेचसन्तुष्टेसन्तुष्टाःसर्वदेवताः ॥ २६ ॥
गुरुर्विप्रःसुरोरुष्टोयेषांपातकिनामिह ॥ तेषाञ्चकुशलंनास्तिविघ्नस्तस्यपदेपदे ॥ २७ ॥ तुष्टश्चसततंवत्सश्रीकृष्णःप्रकृतेःपरः ॥
सर्वान्तरात्माभगवांस्तवभक्त्याचनिर्गुणः ॥ २८ ॥ तवतुष्टोगुरुरहंविधाताजगतामपि ॥ मयितुष्टेहरिस्तुष्टोहरौतुष्टेतुदेवताः ॥ २९ ॥

साम्प्रतं शृणुमेधीमन्नत्रागमनकारणम् ॥ प्रेषितस्यसुराणाञ्चविश्वसंहर्त्तुरेवच ॥ ३० ॥ शिवस्यगुरुपुत्रस्यसाध्वींतारांबृहस्पतेः ॥ अपहृ
त्यनिशानाथस्तवैवशरणागतः ॥ ३१ ॥ शम्भुर्धर्मश्चसूर्य्यश्चशक्रोऽनन्तश्चपुत्रक ॥ आदित्यावसवोरुद्रादिक्पालाश्चदिगीश्वराः ॥
॥ ३२ ॥ युद्धायायान्तिसन्नद्धास्तिस्रःकोटचश्चदेवताः ॥ नागाःकिम्पुरुषाश्चैवयक्षराक्षसगुह्यकाः ॥ ३३ ॥ भूताःप्रेताःपिशाचाश्चकू
ष्माण्डाब्रह्मराक्षसाः ॥ किराताश्चैवगन्धर्वाःसमुद्रपुलिनेऽधुना ॥ ३४ ॥ तारकामयसंग्रामेमध्यस्थोऽहंसुतैःसह ॥ देहितारांरणंकिंवात्य
जचन्द्रश्चकामिनम् ॥ ३५ ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ आगच्छन्तुसुराःसर्वेसन्नद्धारणदुर्मदाः ॥ योत्स्येविनामहेशञ्चसर्वेषाञ्चगुरुंपरम् ॥
॥ ३६ ॥ ॥ दैत्याऊचुः ॥ उभयेषांगुरुःशम्भुर्मान्योवन्द्यश्चसर्वदा ॥ धर्मश्चसाक्षीसर्वेषांत्वमेवचपितामह ॥ ३७॥ अन्यांश्चतृणतुल्यांश्च
नहिमन्यामहेवयम् ॥ आगच्छन्तुचयोत्स्यामोव्रजब्रह्मिजगद्गुरो ॥ ३८ ॥ कृपयागुरुपुत्रस्यचब्रायातिमहेश्वरः ॥ आग्नेयास्त्रंप्रयोक्ष्यामः
पश्चाद्योत्स्यामहेप्रभो ॥ ३९ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ कालाग्निरुद्रःसंहर्त्ताविश्वस्यबलिनांवरः ॥ हेवत्सास्तेनसार्द्धञ्चकोवायुद्धंकरिष्यति ॥
॥ ४० ॥ भद्रकालीजगन्माताखड्गखर्परधारिणी ॥ तयादुर्द्धर्षयासार्द्धंकोवायुद्धंकरिष्यति ॥ ४१ ॥ सासहस्रभुजादेवीमुण्डमाला
विभूषणा ॥ योजनायतवक्त्राचदशयोजनविस्तृता ॥ ४२ ॥ सप्ततालप्रमाणाश्चयस्यादन्ताभयानकाः ॥ क्रोशप्रमाणजिह्वाचमहालो
लाभयङ्करी ॥ ४३ ॥ अतीवरौद्राःसन्नद्धाभीमाःशङ्करकिङ्कराः ॥ अतिभीमाभैरवाश्चनन्दीचरणकर्कशः ॥ ४४ ॥ शिवस्यपार्षदाः
सर्वेमहाबलपराक्रमाः ॥ वीरभद्रादयःशूराःकोटिसूर्य्यसमप्रभाः ॥ ४५ ॥ सहस्रमूर्द्धःशेषस्यफणामण्डलभूषणम् ॥ विश्वंसर्षपतुल्यं
चकोवायोद्धाचतत्समः ॥ ४६ ॥ कालाग्निरुद्रःसंहर्त्तायस्यशम्भोश्चकिङ्कराः ॥ शूलिनस्त्रिपुरघ्नस्यज्वलतोब्रह्मतेजसा ॥ ४७ ॥
यस्यपाशुपतास्त्रेणदुर्निवार्य्येणपुत्रकाः ॥ भस्मीभूतंभवेद्विश्वंदैत्यानांचैवकाकथा ॥ ४८ ॥ यस्यशूलेनभिन्नश्चशंखचूडःप्रतापवान् ॥
सुदामापार्षदवरःकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ४९ ॥ त्रिकोटिसूर्य्यसदृशस्तेजस्वीपरमाद्भुतः ॥ राधाकवचकण्ठश्चसर्वदैत्यजनेश्वरः ॥
॥ ५० ॥ मधुकैटभयोर्हन्ताहिरण्यकशिपोश्चयः ॥ सचविष्णुःसमायातिश्वेतद्वीपात्स्वयंप्रभुः ॥ ५१ ॥ इत्युक्त्वाजगतांधाताविरराम

चसंसदि ॥ प्रहस्योवाचदैतेयोदानवानामधीश्वरः ॥ ५२ ॥ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥ नमस्तुभ्यंजगद्धातःसर्वेषांप्राक्तनेश्वर ॥
सर्वपूज्यःसर्वनाथःकिंवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ ५३ ॥ हिरण्यकशिपोर्हन्तामधुकैटभयोश्चयः ॥ साकलायस्यकृष्णस्यपरिपूर्णतमस्यच ॥
॥ ५४ ॥ सर्वान्तरात्मनस्तस्यचक्रंनामसुदर्शनम् ॥ अस्माकंलोकमस्मांश्चतद्राग्धक्ष्यतिदुस्सहम् ॥ ५५ ॥ ततोनबलवाञ्छ
म्भुर्नचपाशुपतंविधे ॥ नचकालीनशेषश्चनचरुद्रादयःसुराः ॥ ५६ ॥ यस्यलोमसुविश्वानिनिखिलानिजगत्पते ॥ सर्वाधा
रस्यचविभोःस्थूलात्स्थूलतरस्यच ॥ ५७ ॥ षोडशांशो भगवतः स चैव हिमहान्विराट् ॥ अनन्तोनहितत्स्थूलोनका
लीबृहतीततः ॥ ५८ ॥ आगच्छन्तुसुराःसर्वेयुद्धंकुर्वन्तुसाम्प्रतम् ॥ न बिभेमि शरेभ्यश्च नचपाशुपताद्धरात् ॥ ५९ ॥
नमस्तस्मैभगवतेशिवायशिवरूपिणे ॥ नमोऽनन्तायसाधुभ्योवैष्णवेभ्यःप्रजापते ॥ ६० ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादेननिर्भयोऽ
हंनिरामयः ॥ नमेस्वात्मबलंब्रह्मंस्तद्बलंयत्प्रभोर्बलम् ॥ ६१ ॥ स्वपापेनमृतस्तातोपुरावैविष्णुनिन्दया ॥ निर्बन्धाच्छंखचूड
श्चदर्पाच्चमधुकैटभौ ॥ ६२ ॥ त्रिपुरःकिङ्करोऽस्माकंवीरत्वेननगण्यते ॥ तथापि प्रेरितस्तेन सरथस्थो महेश्वरः ॥ ६३ ॥
इत्युक्त्वादानवश्रेष्ठोविररामचसंसदि ॥ उवाचजगतांधातापुनरेवचनारद ॥ ६४ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ विनाशकारणंयुद्धमुभयोर्दैत्यदे
वयोः ॥ सुप्रीत्याचरणंवत्ससर्वमङ्गलकारणम् ॥ ६५ ॥ तारांभिक्षांदेहिमह्यंभिक्षुकायचवेधसे ॥ विमुखेभिक्षुकेराजन्गृहस्थः
सर्वपापभाक् ॥ ६६ ॥ ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ स्वकीर्तिंरक्षराजेन्द्रसिंहस्त्वंसुरदैत्ययोः ॥ यस्यभिक्षुर्जगद्धातातस्यकीर्तेश्चकाकथा
॥ ६७ ॥ ॥ सनातनउवाच ॥ ॥ नजितस्त्वंसुरेन्द्रैश्चब्रह्मेशानपुरोगमैः ॥ रक्षितःकृष्णचक्रेणवैष्णवःपुण्यवाञ्छुचिः ॥ ६८ ॥
॥ ॥ सनन्दनउवाच ॥ ॥ यस्येष्टदेवःसर्वात्माश्रीकृष्णःप्रकृतेःपरः ॥ गुरुश्चवैष्णवःशुक्रःसचकेनजितोमहान् ॥ ६९ ॥ ॥ सन
कउवाच ॥ ॥ पुण्यवान्नजितःकेनजितःपापीस्वपातकैः ॥ पुण्यदीपोननिर्वातिपाषण्डेनैववायुना ॥ ७० ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥
देहितारांमहाभागचन्द्रप्राणाधिकंगुरोः ॥ स्वकीर्तिंरक्षसुचिरंप्रार्थयामःपुनःपुनः ॥ ७१ ॥ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥ स्थितेमदीश्वरे

...क्षोब्रह्मभृत्योविराजते ॥ कर्त्तारंब्रह्मिमन्नाथंगुरुंशुक्रंसतांवरम् ॥ ७२ ॥ शिष्याणामाधिपत्येचसाधूनांगुरुरीश्वरः ॥ गुरौसमर्पितंपूर्वं सर्वैश्वर्य्यंमुनीश्वरे ॥ ७३ ॥ वयंभृत्याश्चपोष्याश्चस्वगुरोःपरिचारकाः ॥ तेचशिष्याःकुशलिनोगुर्वाज्ञांपालयन्तिये ॥ ७४ ॥ प्रह्लादस्य वचःश्रुत्वाचकारप्रार्थनांकविम् ॥ ददौशुक्रश्चतारांतांचन्द्रश्चमलिनंमुने ॥ ७५ ॥ दत्त्वातारांविधुंशुक्रःप्रणनामविधेःपदे ॥ नमस्कृत्य मुनिभ्यश्चप्रणतःस्वपुरंययौ ॥ ७६ ॥ प्रह्लादःसगणोभक्त्यानमस्कृत्यविधेःपदे ॥ प्रत्येकंवैमुनिगणान्प्रणतःस्वगृहंययौ ॥ ७७ ॥ ब्रह्मादर्शतारांचप्रणतांस्त्रपदेसतीम् ॥ लज्जयानम्रवक्त्रांचरुदतींगुर्विणींमुने ॥ ७८ ॥ चन्द्रश्चप्रणतंधाताक्रोडेसंस्थाप्यमायया ॥ उवाचमलिनांतारांकातरांचकृपामयः ॥ ७९ ॥ तारेत्यजभयंमत्तःभयंकिंतेमयिस्थिते ॥ सौभाग्ययुक्तास्वपतौभविष्यसिवरेणमे ॥ ॥ ८० ॥ दुर्बलाबलिनाग्रस्तानिष्कामानच्युताभवेत् ॥ प्रायश्चित्तेनशुद्धासानस्त्रीजारेणदुष्यति ॥ ८१ ॥ सकामाकामतोजारंभजते स्वसुखेनच ॥ प्रायश्चित्तान्नशुद्धासास्वामिनापरिवर्जिता ॥ ८२ ॥ कुम्भीपाकेपच्यतेसायावच्चन्द्रदिवाकरम् ॥ अन्नंविष्ठाजलंमूत्रंस्प र्शनंसर्वपापदम् ॥ ८३ ॥ पापीयस्याश्चतस्याश्चसाधुभिःपरिवर्जितम् ॥ कस्यगर्भंवदशुभेगच्छवत्सेगुरोर्गृहम् ॥ ८४ ॥ त्यजलज्जां महाभागेसर्वंचप्राक्तनाद्भवेत् ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वातमुवाचसतीतदा ॥ ८५ ॥ चन्द्रस्यगर्भंहेतातबिभर्म्यद्यस्वकर्मणा ॥ सर्वेमेसाक्षिणः सन्तिदुर्बलायाःप्रजापते ॥ ८६ ॥ यदाजग्राहचन्द्रोमांदयाहीनश्चदुर्मतिः ॥ इत्युक्त्वातारकादेवीसुषावकनकप्रभम् ॥ ८७ ॥ कुमा रंसुन्दरंतत्रज्वलन्तंब्रह्मतेजसा ॥ गृहीत्वातनयंचन्द्रोनत्वाब्रह्माणमीश्वरम् ॥ ८८ ॥ जगामसस्वभवनंब्रह्मासिन्धुतटंययौ ॥ साध्वीं तारांचगुरवेदेवेभ्योऽप्यभयंददौ ॥ ८९ ॥ आशिषंशम्भुधर्माभ्यांदत्त्वालोकंययौविधिः ॥ देवाययुःस्वभवनंस्वगृहञ्चबृहस्पतिः ॥ ॥ ९० ॥ भावानुरक्तवनितांप्राप्यसंहृष्टमानसः ॥ तारकागर्भसंभूतःसएवचबुधःस्वयम् ॥ ९१ ॥ तेजस्वीसद्ग्रहोब्रह्मंश्चन्द्रस्यतनयो महान् ॥ सएवनन्दनवनेचित्रांसंप्राप्यनिर्जने ॥ ९२ ॥ घृताच्यागर्भसंभूतांकुबेरस्यचरेतसा ॥ दृष्ट्वाचनिर्जनेरम्यांकन्यांकमललो चनाम् ॥ ९३ ॥ अतीवयौवनस्थांचबालांषोडशवार्षिकीम् ॥ गान्धर्वेणविवाहेनतांजग्राहविधोःसुतः ॥ ९४ ॥ तस्यामथायंरहसि

वीर्य्याधानंचकारसः ॥ बभूवराजाचित्रायांचैत्रोवैमण्डलेश्वरः ॥ ९५ ॥ सप्तद्वीपवतींपृथ्वींशास्तिवैधार्मिकोबली ॥ शतंनद्योघृता
नांचदध्नांनद्यःशतानिच ॥ ९६ ॥ शतानिनद्योदुग्धानांमधुनद्यश्चषोडश ॥ दशनद्यश्चतैलानांशर्करालक्षराशयः ॥ ९७ ॥
मिष्टान्नानांस्वस्तिकानांलक्षराशिश्चनित्यशः ॥ पञ्चकोटिगवांमांसंसापूपंस्वन्नमेवच ॥ ९८ ॥ एतेषांचनदीराशीर्भुञ्जतेब्राह्मणामुने ॥
गवांलक्षश्चरत्नानांमणीनांलक्षमेवच ॥ ९९ ॥ शतलक्षंसुवर्णानांलक्षंवैसूक्ष्मवाससाम् ॥ रत्नानांभूषणंपात्रमतीवसुमनोहरम् ॥ १०० ॥
ददौद्विजातयेराजानित्यंवैजीविताविधि ॥ तस्यचैत्रस्यपुत्रश्चराजाधिरथएवच ॥ १०१ ॥ तस्यपुत्रश्चसुरथश्चक्रवर्त्तीबृहच्छ्रवाः ॥ महा
ज्ञानंचसंप्राप्यमेधसोमुनिसत्तमात् ॥ १०२ ॥ भेजेपुराविष्णुमायांपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥ शरत्कालेमहापूजांचकारससरित्तटे ॥ १०३ ॥
वैश्येनसार्धंसमहाञ्ज्ञानिनांमुनिसत्तम ॥ राजाकलिङ्गदेशस्यविराधश्चविशांवरः ॥ १०४ ॥ तस्यपुत्रोमहायोगीद्रुमिणोज्ञानिनांवरः ॥
द्रुमिणोवैष्णवःप्राज्ञःपुष्करेदुष्करंतपः ॥ १०५ ॥ कृत्वासमाधिंसंप्रापज्ञानिनांवैष्णवाग्रणीः ॥ पुत्रैर्दारैर्निरस्तश्चधनलोभाद्दुरात्मभिः ॥
॥ १०६ ॥ सचकोटिसुवर्णश्चनित्यंदत्त्वाजलंपपौ ॥ मुक्तिंसंप्रापसंसेव्यविष्णुमायांसनातनीम् ॥ १०७ ॥ राजालेभेमनुत्वञ्चराज्यं
निष्कण्टकंमुने ॥ उवाचमधुरंवाक्यंधातात्रिजगतांपतिः ॥ १०८ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायण
संवादेदुर्गोपाख्यानेगुरोस्ताराप्राप्तिबुधोत्पत्त्यादिवर्णनंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
कथंराजामहाज्ञानंसंप्रापमुनिसत्तमात् ॥ वैश्योमुक्तिंमेधसश्चतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥
ध्रुवस्यपौत्रोबलवान्नन्दिरुत्कलनन्दनः ॥ स्वायम्भुवमनोर्वंश्यःसत्यवादीजितेन्द्रियः ॥ २ ॥ अक्षौहिणीनांशतकंगृहीत्वासैन्य
मेवच ॥ कोलाश्चवेष्टयामाससुरथस्यमहामतेः ॥ ३ ॥ युद्धंबभूवनियतंपूर्णमब्दञ्चनारद ॥ चिरंजीवीवैष्णवश्चजिगायसुरथंनृपः ॥ ४ ॥
एकाकीसुरथोभीतोनन्दिनाचबहिष्कृतः ॥ निशायांहयमारुह्यजगामगहनंवनम् ॥ ५ ॥ ददर्शतत्रवैश्यञ्चपुष्पभद्रानदीतटे ॥ तयो
र्भ्रवसंप्रीतिःकृतबान्धवयोर्मुने ॥ ६ ॥ वैश्येनसार्द्धंनृपतिरगच्छन्मेधसाश्रमम् ॥ पुष्करंदुष्करंपुण्यक्षेत्रंवैभारतेसताम् ॥ ७ ॥ ददर्श

त्रनृपतिर्मुनिंतंतीव्रतेजसम् ॥ शिष्येभ्यश्चप्रवोचन्तंब्रह्मतत्त्वंसुदुर्ल्लभम् ॥ ८ ॥ राजाननामवैश्यश्चशिरसामुनिपुङ्गवम् ॥ मुनिस्तौ
पूजयामासददौताभ्यांशुभाशिषम् ॥ ९ ॥ प्रश्नंचकारकुशलंजातिनामपृथक्पृथक् ॥ ददौप्रत्युत्तरंराजाक्रमेणमुनिपुङ्गवम् ॥ १० ॥
॥ ॥ सुरथउवाच ॥ ॥ राजाहंसुरथोब्रह्मंश्चैत्रवंशसमुद्भवः ॥ बहिर्भूतःस्वराज्याच्चनन्दिनाबलिनाधुना ॥ ११ ॥ किमुपायंकरिष्यामि
कथंराज्यंभवेन्मम ॥ तन्मांब्रूहिमहाभागत्वामेवशरणागतम् ॥ १२ ॥ अयंवैश्यःसमाधिश्चस्वगृहाच्चबहिष्कृतः ॥ पुत्रैःकलत्रैर्दैवेनधनलो
भेनधार्मिकः ॥ १३ ॥ ब्राह्मणायददौनित्यंरत्नकोटिंदिनेदिने ॥ निषिद्धचमानःपुत्रैश्चकलत्रैर्बान्धवैरयम् ॥ १४ ॥ कोपान्निराकृतस्तैश्चपु
नरन्वेषितःशुचा ॥ अयंगृहञ्चनययौविरक्तोज्ञानवाञ्छुचिः ॥ १५ ॥ पुत्राश्चपितृशोकेनगृहंत्यक्त्वाययुर्वनम् ॥ दत्त्वादानानिविप्रेभ्यो
विरक्ताःसर्वकर्मसु ॥ १६ ॥ सुदुर्लभंहरेदास्यवैश्यस्यास्यचवाञ्छितम् ॥ कथंप्राप्नोतिनिष्कामस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १७ ॥
॥ ॥ श्रीमेधाउवाच ॥ ॥ करोतिमायया च्छन्नंविष्णुमायादुरत्यया ॥ निर्गुणस्यचकृष्णस्यत्रिगुणाविश्वमाज्ञया ॥ १८ ॥ कृपांक
रोतियेषांसाधर्मिणांचकृपामयी ॥ तेभ्योददातिकृपयाकृष्णभक्तिंसुदुर्लभाम् ॥ १९ ॥ येषांमायाविनांमायानकरोतिकृपांनृप ॥ माय
यातान्निबध्नातिमोहजालेनदुर्गतान् ॥ २० ॥ नश्वरेनित्यसंसारेभ्रामयेद्बर्बरासदा ॥ कुर्वन्तीनित्यबुद्धिञ्चविहायपरमेश्वरम् ॥ २१ ॥
देवमन्यंनिषेवन्तेतन्मन्त्रञ्चजपन्तिच ॥ मिथ्याकिञ्चिन्निमित्तञ्चकृत्वामनसिलोभतः ॥ २२ ॥ सप्तजन्मसुसंसेव्यदेवताश्चहरेःकलाः ॥
तदाप्रकृत्याकृपयासेवन्तेप्रकृतिंतदा ॥ २३ ॥ सप्तजन्मसुसंसेव्यविष्णुमायांकृपामयीम् ॥ शिवेभक्तिंलभन्तेतेज्ञानानन्देसनातने
॥ २४ ॥ ज्ञानाधिष्ठातृदेवञ्चहरेस्संसेव्यशङ्करम् ॥ अचिराद्विष्णुभक्तिंचप्राप्नुवन्तिमहेश्वरात् ॥ २५ ॥ सेवन्तेसगुणंसत्त्वंविष्णुंविषयि
णंतदा ॥ सत्त्वज्ञानाच्चपश्यन्तिज्ञानंवैनिर्म्मलंनराः ॥ २६ ॥ निषेव्यसगुणंविष्णुंसात्त्विकावैष्णवानराः ॥ लभन्तेनिर्गुणेभक्तिं
श्रीकृष्णेप्रकृतेःपरे ॥ २७ ॥ गृह्णन्तिसन्तस्तद्भक्तामन्त्रंतस्यनिरामयम् ॥ निषेव्यनिर्गुणंदेवंतेभवन्तिचनिर्गुणाः ॥ २८ ॥ असंख्य
ब्रह्मणांपातंतेचपश्यन्तिवैष्णवाः ॥ दास्यंकुर्वन्तिसततंगोलोकेचनिरामये ॥ २९ ॥ कृष्णभक्तात्कृष्णमन्त्रंयोगृह्णातिनरोत्तमः ॥

पुरुषाणांसहस्त्रंचस्वपितॄणांसमुद्धरेत् ॥ ३० ॥ मातामहानांसाहस्रमुद्धरेन्मातरंतथा ॥ दासादिकंसमुद्धृत्यगोलोकंसप्रयातिच ॥ ३१ ॥
भवार्णवेमहाघोरेकर्णधारस्वरूपिणी ॥ दीनान्पारयतेनित्यंकृष्णभक्त्याचनौकया ॥ ३२ ॥ स्वकर्मबन्धनंछेत्तुंवैष्णवानांचवैष्णवी ॥
तीक्ष्णशस्त्रस्वरूपासाकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ३३ ॥ विवेचिकाचावरणीशक्तेःशक्तिर्द्विधानृप ॥ पूर्वंददातिभक्तायचेतरायपरात्परा ॥
॥ ३४ ॥ सत्यस्वरूपःश्रीकृष्णस्तस्मात्सर्वंचनश्वरम् ॥ बुद्धिर्विवेचिकेत्येवंवैष्णवानांसनातनी ॥ ३५ ॥ नित्यरूपाममेयंश्रीरिति
चावरणीचधीः ॥ अवैष्णवानामसतांकर्म्मभोगभुजामहो ॥ ३६ ॥ अहंप्रचेतसःपुत्रःपौत्रश्चब्रह्मणोनृप ॥ भजामिकृष्णमात्मानंज्ञानं
संप्राप्यशङ्करात् ॥ ३७ ॥ गच्छराजन्नदीतीरंभजदुर्गांसनातनीम् ॥ बुद्धिमावरणींतुभ्यंदेवीदास्यतिकामिने ॥ ३८ ॥ निष्कामायच
वैश्यायवैष्णवायचवैष्णवी ॥ बुद्धिंविवेचिकांशुद्धांदास्यत्येवकृपामयी ॥ ३९ ॥ इत्युक्त्वाचमुनिश्रेष्ठोददौताभ्यांकृपानिधिः ॥ पूजावि
धानंदुर्गायाःस्तोत्रंचकवचंमनुम् ॥ ४० ॥ वैश्योमुक्तिंचसंप्रापतांनिषेव्यकृपामयीम् ॥ राजाराज्यंमनुत्वंचपरमैश्वर्य्यमीप्सितम् ॥ ४१ ॥
इत्येवंकथितंसर्वंदुर्गोपाख्यानमुत्तमम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४२ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिख
ण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेसुरथमेधस्संवादेसुरथवैश्ययोरभिलषितसिद्धिर्नामद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ ॥ छ ॥ ॥
॥ नारदउवाच ॥ नारायणमहाभागवदवेदविदांवर ॥ राजाकेनप्रकारेणसिषेवेप्रकृतिंपराम् ॥ १ ॥ समाधिर्नामवैश्योवानिष्कामंनिर्गुणं
विभुम् ॥ भेजेकेनप्रकारेणप्रकृतेरुपदेशतः ॥ २ ॥ किंवापूजाविधानञ्चध्यानंवामनुरेवच ॥ किंस्तोत्रंकवचंकिंवाददौराज्ञेमहामुनिः ॥
॥ ३ ॥ वैश्यायप्रकृतिस्तस्मैकिंवाज्ञानंददौपरम् ॥ साक्षाद्बभूवसहसाकेनवाप्रकृतिस्तयोः ॥ ४ ॥ ज्ञानंसंप्राप्यवैश्यश्चकिंपदंप्रापदुर्ल
भम् ॥ गतिर्बभूवराज्ञश्चकावाताञ्चशृणोम्यहम् ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ राजावैश्यश्चसंप्राप्यमन्त्रंवैमेधसोमुनेः ॥
स्तोत्रञ्चकवचंदेव्याध्यानञ्चैवपुरस्क्रियाम् ॥ जजापपरमंमन्त्रंराजावैश्यश्चपुष्करे ॥ ६ ॥ स्नात्वात्रिकालंवर्षञ्चततःशुद्धोबभूवसः ॥

सतामपीतिपाठः ।

र्द्धभूवतत्रैवमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ ७ ॥ राज्ञेददौराज्यवरंमनुत्वंवांछितंसुखम् ॥ ज्ञानंनिगूढंवैश्यायददौचातिसुदुर्लभम् ॥ ८ ॥
यद्दत्तंशूलिनेपूर्वंकृष्णेनपरमात्मना ॥ निराहारमतिक्लिष्टंदृष्ट्वावैश्यंकृपामयी ॥ ९ ॥ रुरोदकृत्वाक्रोडेतमचेष्टंश्वासवर्जितम ॥
चेतनांकुरुभोवत्सेत्युच्चार्य्यचपुनःपुनः ॥ १० ॥ चेतनांचददौतस्मैस्वयंचैतन्यरूपिणी ॥ संप्राप्यचेतनांवैश्योरुरोदप्रकृतेःपुरः ॥
॥ ११ ॥ तमुवाचप्रसन्नासौकृपयाऽतिकृपामयी ॥ १२ ॥ ॥ श्रीप्रकृतिरुवाच ॥ ॥ वरंवृणुष्वहेवत्सयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ब्रह्मत्वममरत्वं
वाततोवातिसुदुर्लभम् ॥ १३ ॥ इन्द्रत्वंवामनुत्वंवासर्वसिद्धत्वमेवच ॥ तुच्छंतुभ्यंनदास्यामिनश्वरंबालवञ्चनम् ॥ १४ ॥ ॥ वैश्य
उवाच ॥ ॥ ब्रह्मत्वममरत्वंवामातर्मेनहिवांछितम् ॥ ततोऽतिदुर्लभंकिंवानजानेतदभीप्सितम् ॥ १५ ॥ त्वय्येवशरणापन्नोदेहि
यद्वाञ्छितंतव ॥ अनश्वरंसर्वसारंवरंमेदातुमर्हसि ॥ १६ ॥ ॥ प्रकृतिरुवाच ॥ ॥ अदेयंनास्तिमेतुभ्यंदास्यामिममवांछितम् ॥
यतोयास्यसिगोलोकंपदमेवसुदुर्लभम् ॥ १७ ॥ सर्वसारञ्चयज्ज्ञानंसुरर्षीणांसुदुर्लभम् ॥ तद्गृह्यतांमहाभागगच्छवत्सहरेःपदम् ॥ १८ ॥
स्मरणंवन्दनंध्यानमर्चनंगुणकीर्त्तनम् ॥ श्रवणंभावनंसेवाकृष्णेसर्वनिवेदनम् ॥ १९ ॥ एतदेवंवैष्णवानांनवधाभक्तिलक्षणम् ॥
जन्ममृत्युजराव्याधियमताडनखण्डनम् ॥ २० ॥ आयुर्हरतिलोकानांरविरेवहिसन्ततम् ॥ नवधाभक्तिहीनानामसतांपापिना
मपि ॥ २१ ॥ भक्तास्तद्गतचित्ताश्चवैष्णवाश्चिरजीविनः ॥ जीवन्मुक्ताश्चनिष्पापाजन्मादिपरिवर्जिताः ॥ २२ ॥ शिवःशेषश्च
धर्मश्चब्रह्माविष्णुर्महान्विराट् ॥ सनत्कुमारःकपिलःसनकश्चसनन्दनः ॥ २३ ॥ वोढुःपञ्चशिखोदक्षोनारदश्चसनातनः ॥
भृगुर्मरीचिर्दुर्वासाःकश्यपःपुलहोऽङ्गिराः ॥ २४ ॥ मेधावीलोमशःशुक्रोवसिष्ठःक्रतुरेवच ॥ बृहस्पतिःकर्दमश्चशक्तिरत्रिः
पराशरः ॥ २५ ॥ मार्कण्डेयोबलिश्चैवप्रह्लादश्चगणेश्वरः ॥ यमःसूर्य्यश्चवरुणोवायुश्चन्द्रोहुताशनः ॥ २६ ॥ अकूपारउ
लूकश्चनाडीजंघश्चवायुजः ॥ नरनारायणौकूर्म्मइन्द्रद्युम्नोविभीषणः ॥ २७ ॥ नवधाभक्तियुक्ताश्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ एतेमहान्तोध
र्मिष्ठाभक्तानांप्रवरास्तथा ॥ २८ ॥ येतद्भक्तास्तेतदंशाजीवन्मुक्ताश्चसन्ततम् ॥ पापापहारास्तीर्थानांपृथिव्याश्चविशाम्पते ॥ २९ ॥

ऊर्ध्वंचसप्तस्वर्गाश्चसप्तद्वीपावसुन्धरा ॥ अधस्सप्तचपातालाएतद्ब्रह्माण्डमेवच ॥ ३० ॥ एवंविधानांविश्वानांसंख्यानास्त्येवपुत्रक ॥
एवञ्चप्रतिविश्वेषुब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ ३१ ॥ देवादेवर्षयश्चैवमनवोमानवादयः ॥ सर्वाश्रमाश्चसर्वत्रसंतिबद्धाश्चमायया ॥ ३२ ॥
महाविष्णोर्लोमकूपेसन्तिविश्वानियस्यच ॥ सषोडशांशःकृष्णस्यचात्मनश्चमहाविराट् ॥ ३३ ॥ भजसत्यंपरंब्रह्मनित्यंनिर्गुण
मच्युतम् ॥ प्रकृतेःपरमीशानंकृष्णमात्मानमीप्सितम् ॥ ३४ ॥ निरीहञ्चनिराकारंनिर्विकारंनिरञ्जनम् ॥ निष्कामंनिर्विरोधं
चनित्यानन्दंसनातनम् ॥ ३५ ॥ स्वेच्छामयंसर्वरूपंभक्तानुग्रहविग्रहम् ॥ तेजस्स्वरूपंपरमंदातारंसर्वसम्पदाम् ॥ ३६ ॥
ध्यानासाध्यंदुराराध्यंशिवादीनांचयोगिनाम् ॥ सर्वेश्वरंसर्वपूज्यंसर्वेषांसर्वकामदम् ॥ ३७ ॥ सर्वाधारंचसर्वज्ञंसर्वानन्दकरं
परम् ॥ सर्वधर्मप्रदंसर्वंसर्वज्ञंप्राणरूपिणम् ॥ ३८ ॥ सर्वधर्मस्वरूपंचसर्वकारणकारणम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंपररूपंचभक्तिदम् ॥
॥ ३९ ॥ दास्यदंधर्मदंचैवसर्वसिद्धिप्रदंसताम् ॥ सर्वंतदतिरिक्तंचनश्वरंकृत्रिमंसदा ॥ ४० ॥ परात्परतरंशुद्धंपरिपूर्णतमंशिवम् ॥
यथासुखंगच्छवत्सभगवन्तमधोक्षजम् ॥ ४१ ॥ कृष्णेतिद्व्यक्षरंमन्त्रंगृहीत्वाकृष्णदास्यदम् ॥ पुष्करंदुष्करंगत्वादशलक्षमिमंजप
॥ ४२ ॥ दशलक्षजपेनैवमन्त्रसिद्धिर्भवेत्तव ॥ इत्युक्त्वासाभगवतीतत्रैवान्तरधीयत ॥४३॥ वैश्योनत्वाचतांभक्त्याचागमत्पुष्करंमुने ॥
पुष्करेदुस्तरंतप्त्वासलेभेकृष्णमीश्वरम् ॥ भगवत्याःप्रसादेनकृष्णदासोबभूवसः ॥ ४४ ॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डे
नारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेसुरथसमाधिमेधस्संवादेप्रकृतिवैश्यसंवादकथनंनामत्रिषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६३ ॥ छ ॥ ॥ नाराय
णउवाच ॥ ॥ राजायेनक्रमेणैवभेजेतांप्रकृतिंपराम् ॥ तच्छ्रूयतांमहाभागवेदोक्तंक्रममेवच ॥ १ ॥ स्नात्वाचम्यमहाराजःकृत्वान्या
सत्रयंतदा ॥ स्वकराङ्गाङ्गमन्त्राणांभूतशुद्धिंचकारसः ॥ २ ॥ प्राणायामंततःकृत्वाकृत्वाचशंखशोधनम् ॥ ध्यात्वादेवीञ्चमृण्मय्यांचका
रावाहनंतदा ॥ ३ ॥ पुनर्ध्यात्वाचभक्त्याचपूजयामासभक्तितः ॥ देव्याश्चदक्षिणेभागेसंस्थाप्यकमलालयाम् ॥ ४ ॥ संपूज्यभक्तिभावे
[illegible]त्यापरमधार्मिकः ॥ देवषट्कंसमावाह्यदेव्याश्चपुरतोघटे ॥ ५ ॥ भक्त्याचपूजयामासविधिपूर्वंचनारद ॥ गणेशञ्चदिनेशंचवह्निंवि

...शांवंशिवाम् ॥ ६ ॥ देवषट्कंचसंपूज्यनमस्कृत्यविचक्षणः ॥ तदाध्यायेन्महादेवींध्यानेनानेनभक्तितः ॥ ७॥ ध्यानंचसामवेदो
क्तंपरंकल्पतरुंमुने ॥ ध्यायेन्नित्यंमहादेवींमूलप्रकृतिरीश्वरीम् ॥ ८ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांपूज्यांवन्द्यांसनातनीम् ॥ नारायणींविष्णुमा
यांवैष्णवींविष्णुभक्तिदाम् ॥ ९ ॥ सर्वस्वरूपांसर्वेषांसर्वाधारांपरात्पराम् ॥ सर्वविद्यासर्वमन्त्रसर्वशक्तिस्वरूपिणीम् ॥ १० ॥ सगुणां
निर्गुणांसत्यांवरांस्वेच्छामयींसतीम् ॥ महाविष्णोश्चजननींकृष्णस्यार्द्धाङ्गसम्भवाम् ॥ ११ ॥ कृष्णप्रियांकृष्णशक्तिंकृष्णबुद्ध्यधिदेव
ताम् ॥ कृष्णस्तुतांकृष्णपूज्यांकृष्णवन्द्यांकृपामयीम् ॥ १२ ॥ तप्तकांचनवर्णाभांकोटिसूर्य्यसमप्रभाम् ॥ ईषद्धास्यप्रसन्नास्यांभक्ता
नुग्रहकारकाम् ॥ १३ ॥ दुर्गांशतभुजांदेवींमहद्दुर्गतिनाशिनीम् ॥ त्रिलोनप्रियांसाध्वींत्रिगुणांचत्रिलोचनाम् ॥ १४ ॥ त्रिलोचन
प्राणरूपांशुद्धार्द्धचन्द्रशेखराम् ॥ बिभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यमण्डितम् ॥ १५ ॥ वर्त्तुलंवामवक्रञ्चशम्भोर्मानसमोहिनीम् ॥ रत्नकु
ण्डलयुग्मेनगण्डस्थलविराजिताम् ॥ १६ ॥ नासादक्षिणभागेनबिभ्रतींगजमौक्तिकम् ॥ अमूल्यरत्नंबहुलंबिभ्रतींश्रवणोपरि ॥ १७ ॥
मुक्तापंक्तिविनिन्द्यैकदन्तपंक्तिसुशोभिताम् ॥ पक्वबिम्बाधरोष्ठींचसुप्रसन्नांसुमङ्गलाम् ॥ १८ ॥ चित्रपत्रावलीरम्यकपोलयुगलोज्ज्व
लाम् ॥ रत्नकेयूरवलयरत्नमञ्जीररञ्जिताम् ॥ १९ ॥ रत्नकङ्कणभूषाढ्यांरत्नपाशकशोभिताम् ॥ रत्नांगुलीयनिकरैःकराङ्गुलिचयोज्ज्व
लाम् ॥ २० ॥ पदाङ्गुलिनखासक्तालक्तरेखासुशोभनाम् ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांगन्धचन्दनचर्चिताम् ॥ २१ ॥ बिभ्रतींस्तनयुग्मञ्च
कस्तूरीबिन्दुशोभिताम् ॥ सर्वरूपगुणवतींगजेन्द्रमन्दगामिनीम् ॥ २२ ॥ अतीवकान्तांशान्तांचनितान्तांयोगसिद्धिषु ॥ विधातुश्च
विधात्रींचसर्वधात्रीञ्चशङ्करीम् ॥ २३ ॥ शरत्पार्वणचन्द्रास्यामतीवसुमनोहराम् ॥ कस्तूरीबिन्दुभिःसार्द्धमधश्चन्दनबिन्दुना ॥
॥ २४ ॥ सिन्दूरबिन्दुनाशश्वद्भालमध्यस्थलोज्ज्वलाम् ॥ शरन्मध्याह्नकमलप्रभामोचनलोचनाम् ॥ २५ ॥ चारुकज्जल
रेखाभ्यांसर्वतश्चसमुज्ज्वलाम् ॥ कोटिकन्दर्पलावण्यलीलानिन्दितविग्रहाम् ॥ २६ ॥ रत्नसिंहासनस्थांचसद्रत्नमुकुटोज्ज्व

१ यावकइतिपाठः ।

लाम् ॥ सृष्टौस्त्रष्टुःशिल्परूपांदयांपातुश्चपालने ॥ २७ ॥ संहारकालेसंहर्त्तुःपरांसंहाररूपिणीम् ॥ निशुम्भशुम्भमथिनींमहि
षासुरमर्दिनीम् ॥ २८ ॥ पुरात्रिपुरयुद्धेचसंस्तुतांत्रिपुरारिणा ॥ मधुकैटभयोर्युद्धेविष्णुशक्तिस्वरूपिणीम् ॥ २९ ॥ सर्वदैत्य
निहन्त्रींचरक्तबीजविनाशिनीम् ॥ नृसिंहशक्तिरूपांचहिण्यकशिपोर्वधे ॥ ३० ॥ वराहशक्तिंवाराहेहिरण्याक्षवधेतथा ॥ परब्रह्मस्व
रूपांचसर्वशक्तिंसदाभजे ॥ ३१ ॥ इतिध्यात्वास्वशिरसिपुष्पंदत्त्वाविचक्षणः ॥ पुनर्ध्यात्वाचैवभक्त्याकुर्य्यादावाहनन्ततः ॥
॥ ३२ ॥ प्रकृतेःप्रतिमांधृत्वामन्त्रमेवंपठेन्नरः ॥ जीवन्यासंततःकुर्य्यान्मनुनानेनयत्नतः ॥ ३३ ॥ एह्येहिभगवत्यम्बशिवलो
कात्सनातनि ॥ गृहाणममपूजांचशारदीयांसुरेश्वरि ॥ ३४ ॥ इहागच्छजगत्पूज्येतिष्ठतिष्ठमहेश्वरि ॥ हेमातरस्यामर्चायांसन्नि
रुद्धाभवांबिके ॥ ३५ ॥ इहागच्छन्तुत्वत्प्राणाश्चाधिप्राणैःसहाच्युते ॥ इहागच्छन्तुत्वरितंतवैवसर्वशक्तयः ॥ ३६ ॥ ॐह्रीं
श्रींक्लींचदुर्गायैवह्निजायान्तमेवच ॥ समुच्चार्य्योरसिप्राणाःसन्तिष्ठन्तुसदाशिवे ॥ ३७ ॥ सर्वेन्द्रियाधिदेवास्तेइहागच्छन्तुचण्डिके ॥
तेशक्तयोऽत्रागच्छन्तुइहागच्छन्तुईश्वराः ॥ ३८ ॥ सइहागच्छेत्यावाह्यपरिहारंकरोतिच ॥ मन्त्रेणानेनविप्रेन्द्रतच्छृणुष्वस
माहितः ॥ ३९ ॥ स्वागतंभगवत्यम्बशिवलोकाच्छिवप्रिये ॥ प्रसादंकुरुमांभद्रेभद्रकालिनमोऽस्तुते ॥ ४० ॥ धन्योऽहं
कृतकृत्योऽहंसफलंजीवनंमम ॥ आगतासियतोदुर्गेमाहेश्वरिमदालयम् ॥ ४१ ॥ अद्यमेसफलंजन्मसार्थकंजीवनंमम ॥ पूजया
मियतोदुर्गांपुण्यक्षेत्रेचभारते ॥४२॥ भारतेभवतींपूज्यांदुर्गांयःपूजयेद्बुधः ॥ सोऽन्तेयातिचगोलोकंपरमैश्वर्य्यवानिह ॥ ४३ ॥ कृत्वा
चवैष्णवीपूजांविष्णुलोकंव्रजेत्सुधीः ॥ माहेश्वरीश्चसंपूज्यशिवलोकंचगच्छति ॥ ४४ ॥ सात्त्विकीराजसीचैवत्रिधापूजाचतामसी ॥
भगवत्याश्चवेदोक्ताचोत्तमामध्यमाधमा ॥ ४५ ॥ सात्त्विकीवैष्णवानांचशाक्तादीनांचराजसी ॥ अदीक्षितानामसतामन्येषांतामसी
स्मृता ॥ ४६ ॥ जीवहत्याविहीनायावरापूजातुवैष्णवी ॥ वैष्णवायान्तिगोलोकंवैष्णवीबलिदानतः ॥ ४७ ॥ माहेश्वरीराजसीच

...पश्रिरूपामितिपाठः । २ भारतीमितिपाठः ।

...र्निसमन्विता ॥ शाक्तादयोराजसाश्चकैलासंयान्तितेतथा ॥ ४८ ॥ किरातास्त्रिदिवंयान्तितामस्यापूजयातया ॥ त्वमेवजगतांमातश्चतुर्वर्गफलप्रदा ॥ ४९ ॥ सर्वशक्तिस्वरूपाचकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिहरात्वञ्चपरात्परा ॥ ५० ॥ सुखदामोक्षदाभद्राकृष्णभक्तिप्रदासदा ॥ नारायणिमहामायेदुर्गेदुर्गतिनाशिनि ॥ ५१ ॥ दुर्गेतिस्मृतिमात्रेणयातिदुर्गंनृणामिह ॥ इतिकृत्वापरीहारंदेव्यावामेचसाधकः ॥ ५२ ॥ त्रिपद्याउपरिष्टात्तुशंखंसंस्थापयेत्तुसः ॥ तत्रदत्त्वाजलंपूर्णंदूर्वांपुष्पञ्चचन्दनम् ॥ ५३ ॥ धृत्वादक्षिणहस्तेनमन्त्रमेवंपठेन्नरः ॥ पुण्यस्त्वंशंखपुण्यानांमङ्गलानांचमङ्गलम् ॥ प्रभूतःशंखचूडात्त्वंपुराकल्पेपवित्रकः ॥ ५४ ॥ ततोऽर्घ्यपात्रंसंस्थाप्यविधिनानेनपण्डितः ॥ दत्त्वासंपूजयेद्देवीमुपचाराणिषोडश ॥ ५५ ॥ त्रिकोणमण्डलंकृत्वासजलेनकुशेनच ॥ कूर्मंशेषंधरित्रींश्चपूजयेत्तत्रधार्मिकः ॥ ५६ ॥ त्रिपदींस्थापयेत्तत्रत्रिपद्यांशङ्खमेवच ॥ शंखेत्रिभागतोयञ्चदत्त्वासंपूजयेत्ततः ॥ ५७ ॥ गङ्गेचयमुनेचैवगोदावरिसरस्वति ॥ नर्म्मदेसिन्धुकावेरिचन्द्रभागेचकौशिकि ॥ ५८ ॥ स्वर्णरेखेकनखलेपारिभद्रेचगण्डकि ॥ श्वेतगङ्गेचन्द्ररेखेपम्पेचम्पेचगोमति ॥ ५९ ॥ पद्मावतित्रिपर्णाशेविपाशेविरजेप्रभे ॥ शतद्रुदेचेलगङ्गेजलेऽस्मिन्सन्निधिंकुरु ॥ ६० ॥ वह्निंसूर्य्यंचचन्द्रञ्चविष्णुंचवरुणंशिवम् ॥ पूजयेत्तत्रतोयेचतुलस्याचन्दनेनच ॥ नैवेद्यानिचसर्वाणिप्रोक्षयेत्तज्जलेनच ॥ ६१ ॥ प्रत्येकंवैततोदद्यादुपचारांश्चषोडश ॥ आसनंवसनंपाद्यंस्नानीयमनुलेपनम् ॥ ६२ ॥ मधुपर्कंगन्धमर्घ्यंपुष्पंनैवेद्यमीप्सितम् ॥ पुनराचमनीयञ्चताम्बूलंरत्नभूषणम् ॥ ६३ ॥ धूपंप्रदीपंतल्पञ्चेत्युपचारास्तुषोडश ॥ ६४ ॥ अमूल्यरत्नसंक्लृप्तंनानाचित्रविराजितम् ॥ वरंसिंहासनश्रेष्ठंगृह्यतांशङ्करप्रिये ॥ ६५ ॥ अनन्तसूत्रप्रभवमीश्वरेच्छाविनिर्मितम् ॥ ज्वलदग्निविशुद्धञ्चवसनंगृह्यतांशिवे ॥ ६६ ॥ अमूल्यरत्नपात्रस्थंनिर्मलंजाह्नवीजलम् ॥ पादप्रक्षालनार्थायदुर्गेदेविप्रगृह्यताम् ॥ ६७ ॥ सुगन्धामलकीस्निग्धद्रवमेतत्सुदुर्लभम ॥ सुपक्वंविष्णुतैलंचगृह्यतांपरमेश्वरि ॥ ६८ ॥ कस्तूरीकुङ्कमाक्तंचसुगन्धिद्रुतचन्दनम् ॥ सुवासितंजगन्मातर्गृह्यतामनुलेपनम् ॥ ६९ ॥ माध्वीकंरत्नपात्रस्थंसुपवित्रंसुमङ्गलम् ॥ मधुपर्कंमहादेविगृह्यतांप्रीतिपूर्वकम् ॥ ७० ॥ सुगन्धमूलचूर्णंचसुगन्धद्रव्यसंयुतम् ॥ सुपवित्रंमङ्गला

ईदेविगन्धंगृहाणमे ॥ ७१ ॥ पवित्रंशंखपात्रस्थंदूर्वापुष्पाक्षतान्वितम् ॥ स्वर्गमन्दाकिनीतोयमर्घ्यंचण्डिगृहाणमे ॥ ७२ ॥ सुगन्धि
पुष्पश्रेष्ठंचपारिजाततरूद्भवम् ॥ नानापुष्पादिमाल्यानिगृह्यतांजगदम्बिके ॥ ७३ ॥ दिव्यंसिद्धान्नमामान्नंपिष्टकंपायसादिकम् ॥
मिष्टान्नंलड्डुकफलंनैवेद्यंगृह्यतांशिवे ॥ ७४ ॥ सुवासितंशीततोयंकर्पूरादिसुसंस्कृतम् ॥ मयानिवेदितंभक्त्यागृह्यतांशैलकन्यके ॥
॥ ७५ ॥ गुवाकपर्णचूर्णंचकर्पूरादिसुवासितम् ॥ सर्वभोगकरंरम्यंताम्बूलंदेविगृह्यताम्॥७६॥ अमूल्यरत्नसारैश्चखचितंचेश्वरेच्छया ॥
सर्वाङ्गशोभनकरंभूषणंदेविगृह्यताम् ॥ ७७ ॥ तरुनिर्य्यासचूर्णंचगन्धवस्तुसमन्वितम् ॥ हुताशनशिखाशुद्धंधूपंचदेविगृह्यताम् ॥
॥ ७८ ॥ दिव्यरत्नविशेषंचसान्द्रध्वान्तनिवारकम् ॥ सुपवित्रंप्रदीपंचगृह्यतांपरमेश्वरि ॥ ७९ ॥ रत्नसारगणाकीर्णंदिव्यंपर्य्य
ङ्कमुत्तमम् ॥ सूक्ष्मवस्त्रैश्चसंस्यूतंदेवितल्पंप्रगृह्यताम् ॥ ८० ॥ एवंसंपूज्यतांदुर्गांदद्यात्पुष्पाञ्जलिंमुने ॥ ततोऽष्टनायकादेवीर्यत्नतः
परिपूजयेत् ॥ ८१ ॥ उग्रचण्डांप्रचण्डांचचण्डोग्रांचण्डनायिकाम् ॥ अतिचण्डांचचण्डांचचण्डांचण्डवतींतथा ॥ ८२ ॥
पद्मेचाष्टदलेचैताःप्रागादिक्रमतस्तथा ॥ पंचोपचारैःसंपूज्यभैरवान्मध्यदेशतः ॥ ८३ ॥ आदौमहाभैरवंचतथासंहारभैरवम् ॥
असितागंभैरवंचरुरुभैरवमेवच ॥ ८४ ॥ कालभैरवमप्येवंक्रोधभैरवमेवच ॥ ताम्रचूडंचन्द्रचूडमन्तेवैभैरवद्वयम् ॥ ८५ ॥
एतान्संपूज्यमध्येवैनवशक्तीश्चपूजयेत् ॥ तत्रपद्मेचाष्टदलेमध्येवैभक्तिपूर्वकम् ॥ ८६ ॥ ब्रह्माणींवैष्णवींश्चैवरौद्रींमाहेश्वरींतथा ॥
नारसिंहींचवाराहीमिन्द्राणींकार्त्तिकींतथा ॥ ८७ ॥ सर्वशक्तिस्वरूपाञ्चप्रधानांसर्वमङ्गलाम् ॥ नवशक्तीश्चसंपूज्यघटेदेवांश्चपूजयेत् ॥
॥ ८८ ॥ शङ्करंकार्त्तिकेयञ्चसूर्य्यंसोमंहुताशनम् ॥ वायुञ्चवरुणंचैवदेव्याश्चेटींबटुंतथा ॥ ८९ ॥ चतुष्षष्टिंयोगिनीनांसंपूज्यविधि
पूर्वकम् ॥ यथाशक्तिबलिंदत्त्वाकरोतिस्तवनंबुधः ॥ ९० ॥ कवचंचगलेबध्वापठित्वाभक्तिपूर्वकम् ॥ ततःकृत्वापरीहारं
नमस्कुर्य्याद्विचक्षणः ॥ ९१ ॥ बलिदानविधानंचश्रूयतांमुनिसत्तम ॥ मायातिंमहिषंछागंदद्यान्मेषादिकंशुभम् ॥ ९२ ॥ सहस्र

१ मामान्नमितिपाठः ।

...दुर्गामायातिदानतः ॥ महिषाच्छतवर्षंचदशवर्षंचछागलात् ॥९३॥ वर्षंमेषेणकूष्माण्डैःपक्षिभिर्हरिणैस्तथा ॥ दशवर्षंकृष्ण
सारैःसहस्राब्दंचगण्डकैः ॥ ९४ ॥ कृत्रिमैःपिष्टकलितैःषण्मासंपशुभिस्तथा ॥ मासंसुपक्वादिफलैरक्षतैरितिनारद ॥ ९५ ॥ युवकंव्या
धिहीनंचसशृङ्गंलक्षणान्वितम् ॥ विशुद्धसविकाराङ्गंसुवर्णपुष्टमेवच ॥ ९६ ॥ शिशुनाबलिनादातुर्हन्तिपुत्रंचचण्डिका ॥ वृद्धे
नवैगुरुजनंकृशेनापीष्टबांधवान् ॥ ९७ ॥ धनंचैवाधिकाङ्गेनहीनाङ्गेनप्रजास्तथा ॥ कामिनींशृङ्गभङ्गेनकाणेनभ्रातरन्तथा ॥
॥ ९८ ॥ घुटिकेनभवेन्मृत्युर्विघ्नंस्याच्चित्रमस्तकैः ॥ हंतिमित्रंताम्रपृष्ठैर्भ्रष्टश्रीःपुच्छहीनतः ॥ ९९ ॥ मायातीनांस्वरूपंचश्रूयतांमुनि
सत्तम ॥ वक्ष्याम्यथर्ववेदोक्तंफलहानिर्व्यतिक्रमे ॥ १०० ॥ पितृमातृविहीनंचयुवकंव्याधिवर्जितम् ॥ विवाहितंदीक्षितंचपरदारवि
हीनकम् ॥ १०१ ॥ अजारजंविशुद्धंचसच्छूद्रपरिपोषितम् ॥ तद्बन्धुभ्योधनंदत्त्वाक्रीतंमूल्यातिरेकतः ॥ १०२ ॥ स्नापयित्वाचतंक
र्त्तापूजयेद्वस्त्रचन्दनैः ॥ माल्यैर्धूपैश्चसिन्दूरैर्दधिगोरोचनादिभिः ॥ १०३ ॥ तंचवर्षंभ्रामयित्वाभृत्यद्वारेणयत्नतः ॥ वर्षान्तेचसमुत्सृ
ज्यदुर्गायैतंनिवेदयेत् ॥ १०४ ॥ अष्टमीनवमीसन्धौदद्यान्मायातिमेवच ॥ इत्येवंकथितंसर्वंबलिदानंप्रसङ्गतः ॥ १०५ ॥ बलिंस्तु
त्वाचंदत्त्वाचधृत्वाचकवचंबुधः ॥ प्रणम्यदण्डवद्भूमौदद्याद्विप्रायदक्षिणाम् ॥ १०६ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिख
ण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेपूजाविधिबलिपशुलक्षविशेषोनामचतुष्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥

॥ नारदउवाच ॥

॥ श्रुतंसवमहाभागसुधारसपरंवरम् ॥ स्तोत्रंचकवचंपूजाफलंकालंवदप्रभो ॥ १ ॥

॥ नारायणउवाच ॥

॥ आर्द्रायांबोधयेद्देवींमूले
नैवप्रवेशयेत ॥ उत्तरेणार्च्चयित्वातांश्रवणायांविसर्जयेत् ॥ २ ॥ आर्द्रायुक्तनवम्यान्तुकृत्वादेव्याश्चबोधनम् ॥ पूजायाःशतवार्षिक्याः
फलमाप्नोतिमानवः ॥ ३ ॥ मूलायान्तुप्रवेशेचनरमेधफललभेत् ॥ उत्तरेपूजनंकृत्वावाजपेयफलंलभेत् ॥ ४ ॥ कृत्वाविसर्जनंदेव्याः
श्रवणायांचमानवः ॥ लक्ष्मीश्चपुत्रपौत्रांश्चलभतेनात्रसंशयः ॥ ५ ॥ भुवःप्रदक्षिणंपुण्यंपूजायांलभतेनरः ॥ नक्षत्रयोगाभावेतुपार्वत्या
श्चैवनारद ॥ ६ ॥ नवम्यांबोधनंकृत्वापक्षंसंपूज्यमानवः ॥ अश्वमेधफलावाप्त्यैदशम्यांचविसर्जयेत् ॥ ७ ॥ सतम्यांपूजनंकृत्वाबलिं

द्याद्विचक्षणः ॥ अष्टम्यांपूजनंशस्तंबलिदानविवर्जितम् ॥ ८ ॥ अष्टम्यांबलिदानेनविपत्तिर्जायतेनृणाम् ॥ द्याद्विचक्षणोभक्त्या नवम्यांविधिवद्बलिम् ॥ ९ ॥ बलिदानेनविप्रेन्द्रदुर्गाप्रीतिर्भवेन्नृणाम् ॥ हिंसाजन्यंनपापञ्चलभतेयज्ञकर्मणि ॥ १० ॥ उत्सर्ग कर्त्तादाताचच्छेत्तापोष्टाचरक्षकः ॥ अग्रेपश्चान्निबद्धाचसप्तैतेऽवधकारिणः ॥ ११ ॥ योयंहन्तिसतंहन्तिनेतिवेदोक्तमेवच ॥ कुर्वन्ति वैष्णवींपूजांवैष्णवास्तेनहेतुना ॥१२॥ एवंसंपूज्यसुरथःपूर्णवर्षञ्चभक्तितः ॥ कवचञ्चगलेबद्ध्वातुष्टावपरमेश्वरीम् ॥१३॥ स्तोत्रेणपरितु ष्टासातस्यसाक्षाद्बभूवह ॥ सददर्शपुरोदेवींग्रीष्मसूर्य्यसमप्रभाम् ॥ १४ ॥ तेजस्वरूपांपरमांसगुणांनिर्गुणांवराम् ॥ दृष्ट्वातांकमनीयां चतेजोमण्डलमध्यतः ॥ १५ ॥ स्वेच्छामयींकृपारूपांभक्तानुग्रहकारिणीम् ॥ पुनस्तुष्टावराजेन्द्रोभक्तिनम्रात्मकन्धरः ॥ १६ ॥ स्तवे नपरितुष्टासासस्मिताभक्तिपूर्वकम् ॥ उवाचसत्यंराजेन्द्रंकृपयाजगदम्बिका ॥ १७ ॥ प्रकृतिरुवाच ॥ साक्षात्संप्राप्यमांराजन्वृणोषि विभवंवरम् ॥ ददामितुभ्यंविभवंसाम्प्रतंवाञ्छितंतव ॥१८॥ निर्जित्यसर्वाञ्छत्रूंश्चलब्ध्वाराज्यमकण्टकम् ॥ भविष्यसिमहाराजसावर्णि र्मनुरष्टमः ॥ १९ ॥ दास्यामितुभ्यंज्ञानञ्चपरिणामेनराधिप ॥ भक्तिं[1]दास्यंचपरमेश्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ २० ॥ वृणोतिविभवंयोहि साक्षान्मांप्राप्यमन्दधीः ॥ माययावञ्चितःसोऽपिविषम ॒यमृतंत्यजेत् ॥ २१ ॥ ब्रह्मादिस्तम्बपर्य्यंतंसर्वंनश्वरमेवच ॥ नित्यंसत्यंपरंब्र ह्मकृष्णंनिर्गुणमेवच ॥२२॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनामहमाद्यापरात्परा ॥ सगुणानिर्गुणाचापिवरास्वेच्छामयीसदा ॥ २३ ॥ नित्यानित्या सर्वरूपासर्वकारणकारणम् ॥ बीजरूपाचसर्वेषांमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥२४॥ पुण्येवृन्दावनेरम्येगोलोकेरासमण्डले ॥ राधाप्राणाधिकाह ञ्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ २५ ॥ अहंदुर्गाविष्णुमायाबुद्ध्यधिष्ठातृदेवता ॥ अहंलक्ष्मीश्चवैकुण्ठेस्वयंदेवीसरस्वती ॥२६॥ सावित्रीवेद माताऽहंब्रह्माणीब्रह्मलोकतः ॥ अहंगङ्गाचतुलसीसर्वाधारावसुन्धरा ॥२७॥ नानाविधाहंकलयामाययासर्वयोषितः ॥ साहंकृष्णेनसंसृ ष्टानृपभ्रूभङ्गलीलया ॥ २८ ॥ भ्रूभङ्गलीलयासृष्टोयेनपुंसामहान्विराट् ॥ लोम्नांकूपेषुविश्वानियस्यसन्तिहिनित्यशः ॥ २९ ॥ असं

१ मक्तिंदास्यंचपरममितिपाठः ।

[illegible]तान्येवकृत्रिमाणिचमायया ॥ अनित्येनित्यबुद्धिंचसर्वेकुर्वन्तिसन्ततम् ॥ ३० ॥ सप्तसागरसंयुक्तासप्तद्वीपावसुन्धरा ॥ तदधःसप्तपातालाःस्वर्लोकाश्चैवसप्तच ॥ ३१ ॥ एवंविश्वंबहुविधंब्रह्माण्डंब्रह्मणाकृतम् ॥ प्रत्येकंसर्वविध्यण्डेब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥३२॥ सर्वेषामीश्वरःकृष्णइतिज्ञानंपरात्परम् ॥ वेदानांचव्रतानांचतीर्थानांतपसांतथा ॥ ३३ ॥ देवानाञ्चैवसर्वेषांसारःकृष्णइतिस्मृतः ॥ तद्भक्तिहीनोयोमूढःसचजीवन्मृतोध्रुवम् ॥ ३४ ॥ पवित्राणिचतीर्थानितद्भक्तस्पर्शवायुना ॥ तन्मन्त्रोपासकश्चैवजीवन्मुक्तइतिस्मृतः ॥ ३५ ॥ मन्त्रग्रहणमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ॥ विनाजपेनतपसाविनातीर्थेनपूजया ॥ ३६ ॥ मातामहानांशतकंपितॄणांचसहस्रकम् ॥ पुंसामेवंसमुद्धृत्यगोलोकंचसगच्छति ॥ ३७ ॥ इदंज्ञानंसारभूतंकथितंतेनराधिप ॥ मन्वन्तरान्तेभोगान्तेभक्तिंदास्यामितेहरौ ॥ ३८ ॥ माभुक्तंक्षीयतेकर्म्मकल्पकोटिशतैरपि ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यंकृतंकर्म्मशुभाशुभम् ॥ ३९ ॥ अहंयमनुमृह्णामितस्मैदास्यामिनिर्मलाम् ॥ निश्चलांसुदृढांभक्तिंश्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ ४० ॥ करोमिवञ्चनांयंयंतेभ्योदास्यामिसम्पदम् ॥ प्रातःस्वप्नस्वरूपाञ्चमिथ्येतिभ्रमरूपिणीम् ॥ ४१ ॥ इतितेकथितंज्ञानंगच्छवत्सयथासुखम् ॥ इत्युक्त्वाचमहादेवीतत्रैवान्तरधीयत ॥ ४२ ॥ राजासंप्राप्यराज्यञ्चनत्वातांप्रययौगृहम् ॥ इतितेकथितंवत्सदुर्गोपाख्यानमुत्तमम् ॥ ४३ ॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेप्रकृतिसुरथसंवादेज्ञानकथनंनामपञ्चषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुतंसर्वंनावशिष्टंकिञ्चिदेवहिनिश्चितम् ॥ प्रकृतेःकवचंस्तोत्रंब्रूहिमेमुनिसत्तम ॥ १ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ पुरास्तुतासागोलोकेकृष्णेनपरमात्मना ॥ संपूज्यमधुमासेचसंप्रीतेरासमण्डले ॥ मधुकैटभयोर्युद्धेद्वितीयेविष्णुनापुरा ॥ २ ॥ तत्रैवकालेसादुर्गाब्रह्मणाप्राणसङ्कटे ॥ चतुर्थेसंस्तुतादेवीभक्त्याचत्रिपुरारिणा ॥ ३ ॥ पुरात्रिपुरयुद्धेचमहाघोरतरेमुने ॥ पञ्चमेसंस्तुतादेवीवृत्रासुरवधेतथा ॥ ॥ ४ ॥ शक्रेणसर्वदेवैश्चघोरेचप्राणसङ्कटे ॥ तदामुनीन्द्रैर्मनुभिर्मानवैःसुरथादिभिः ॥ ५ ॥ संस्तुतापूजितासाचकल्पेकल्पेपरात्परा ॥ स्तोत्रञ्चश्रूयतांब्रह्मन्सर्वविघ्नविनाशकम् ॥ सुखदंमोक्षदंसारंभवसन्तारकारणम् ॥ ६ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ त्वमेवसर्वजन

नीमूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ त्वमेवाद्यासृष्टिविधौस्वेच्छयात्रिगुणात्मिका ॥ ७ ॥ कार्य्यार्थेसगुणात्वञ्चवस्तुतोनिर्गुणास्वयम् ॥ परब्रह्म
स्वरूपात्वंसत्यानित्यासनातनी ॥ ८ ॥ तेजस्स्वरूपापरमाभक्तानुग्रहविग्रहा ॥ सर्वस्वरूपासर्वेशासर्वाधारापरात्परा ॥ ९ ॥
सर्वबीजस्वरूपाचसर्वपूज्यानिराश्रया ॥ सर्वज्ञासर्वतोभद्रासर्वमङ्गलमङ्गला ॥ १० ॥ सर्वबुद्धिस्वरूपाचसर्वशक्तिस्वरूपिणी ॥ सर्व
ज्ञानप्रदादेवीसर्वज्ञासर्वभाविनी ॥ ११ ॥ त्वंस्वाहादेवदानेचपितृदानेस्वधास्वयम् ॥ दक्षिणासर्वदानेचसर्वशक्तिस्वरूपिणी ॥ १२ ॥
निद्रात्वञ्चदयात्वञ्चतृष्णात्वञ्चात्मनःप्रिया ॥ क्षुत्क्षान्तिःशान्तिरीशाचकान्तिः सृष्टिश्चशाश्वती ॥ १३ ॥ श्रद्धापुष्टिश्चतन्द्राचलज्जा
शोभादयातथा ॥ सतांसम्पत्स्वरूपाश्रीर्विपत्तिरसतामिह ॥ १४ ॥ प्रीतिरूपापुण्यवतांपापिनांकलहाङ्कुरा ॥ शश्वत्कर्ममयीशक्तिः
सर्वदासर्वजीविनाम् ॥ १५ ॥ देवेभ्यःस्वपदोदात्रीधातुर्धात्रीकृपामयी ॥ हितायसर्वदेवानांसर्वासुरविनाशिनी ॥ १६ ॥ योगनि
द्रायोगरूपायोगदात्रीचयोगिनाम् ॥ सिद्धिस्वरूपासिद्धानांसिद्धिदासिद्धयोगिनी ॥ १७ ॥ ब्रह्माणीमाहेश्वरीचविष्णुमायाच
वैष्णवी ॥ भद्रदाभद्रकालीचसर्वलोकभयङ्करी ॥ १८ ॥ ग्रामेग्रामेग्रामदेवीगृहदेवीगृहेगृहे ॥ सतांकीर्त्तिःप्रतिष्ठाचनिन्दात्वमसतां
सदा ॥ १९ ॥ महायुद्धेमहामारीदुष्टसंहाररूपिणी ॥ रक्षास्वरूपाशिष्टानांमातेवहितकारिणी ॥ २० ॥ वन्द्यापूज्यास्तुता
त्वंचब्रह्मादीनाञ्चसर्वदा ॥ ब्रह्मण्यरूपाविप्राणांतपस्याचतपस्विनाम् ॥ २१ ॥ विद्याविद्यावतांत्वञ्चबुद्धिर्बुद्धिमतांसताम् ॥ मेधास्मृतिस्व
रूपाचप्रतिभाप्रतिभावताम् ॥ २२ ॥ राज्ञांप्रतापरूपाचविशांवाणिज्यरूपिणी ॥ सृष्टौसृष्टिस्वरूपात्वंरक्षारूपाचपालने ॥ २३ ॥ तथा
न्तेत्वंमहामारीविश्वेविश्वैश्चपूजिते ॥ कालरात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिश्चमोहिनी ॥ २४ ॥ दुरत्ययामेमायात्वंययासंमोहितंजगत् ॥ यया
मुग्धोहिविद्वांश्चमोक्षमार्गंनपश्यति ॥ २५ ॥ इत्यात्मनाकृतंस्तोत्रंदुर्गायादुर्गनाशनम् ॥ पूजाकालेपठेद्योहिसिद्धिर्भवतिवाञ्छिता ॥
॥ २६ ॥ वन्ध्याचकाकवन्ध्याचमृतवत्साचदुर्भगा ॥ श्रुत्वास्तोत्रंवर्षमेकंसुपुत्रंलभतेध्रुवम् ॥ २७ ॥ कारागारेमहाघोरेयोबद्धोदृढब

१ सि[illegible]वतिवांछितमितिपाठः ।

...॥ ...त्वास्तोत्रंमासमेकंबन्धनान्मुच्यतेध्रुवम् ॥ २८ ॥ यक्ष्मग्रस्तोगलत्कुष्ठीमहाशूलीमहाज्वरी ॥ श्रुत्वास्तोत्रंवर्षमेकंसद्योरो गात्प्रमुच्यते ॥ २९ ॥ पुत्रभेदेप्रजाभेदेपत्नीभेदेचदुर्गतः ॥ श्रुत्वास्तोत्रंमासमेकंलभतेनात्रसंशयः ॥ ३० ॥ राजद्वारेश्मशानेचमहा रण्येरणस्थले ॥ हिंस्रजन्तुसमीपेचश्रुत्वास्तोत्रंप्रमुच्यते ॥ ३१ ॥ गृहदाहेचदावाग्नौदस्युसैन्यसमन्विते ॥ स्तोत्रश्रवणमात्रेणलभतेनात्र संशयः ॥ ३२ ॥ महादरिद्रोमूर्खश्चवर्षंस्तोत्रंपठेत्तुयः ॥ विद्यावान्धनवांश्चैवसभवेन्नात्रसंशयः ॥ ३३ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुरा णेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेदुर्गास्तोत्रंनामषट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वज्ञानविशारद ॥ ब्रह्माण्डमोहनंनामप्रकृतेःकवचंवद ॥ १ ॥ ॥ नारायणउवाच ॥ ॥ शृणुवक्ष्यामिहेवत्सक वचञ्चसुदुर्लभम् ॥ श्रीकृष्णेनैवकथितंकृपयाब्रह्मणेपुरा ॥ २ ॥ ब्रह्मणाकथितंसर्वंधर्मार्थंजाह्नवीतटे ॥ धर्मेणदत्तंमह्यञ्चकृपयापुष्करे प्रभुः ॥ ३ ॥ त्रिपुरारिश्चयद्धृत्वाजघानत्रिपुरंपुरा ॥ मुमोचधातायद्धृत्वामधुकैटभयोर्भयम् ॥ जघानरक्तबीजंतंयद्धृत्वाभद्रकालिका ॥ ॥ ४ ॥ यद्धृत्वातुमहेन्द्रश्चसंप्रापकमलालयाम् ॥ यद्धृत्वाचमहाकालश्चिरजीवीचधार्मिकः ॥ ५ ॥ यद्धृत्वाचमहाज्ञानीनन्दीसानन्द पूर्वकम्[1] ॥ यद्धृत्वाचमहायोद्धारामःशत्रुभयङ्करः[2] ॥ ६ ॥ यद्धृत्वाशिवतुल्यश्चदुर्वासाज्ञानिनांवरः[3] ॥ ॐदुर्गेतिचतुर्थ्यन्तंस्वाहान्तोमे शिरोऽवतु ॥ ७ ॥ मन्त्रःषडक्षरोऽयञ्चभक्तानांकल्पपादपः ॥ विचारोनास्तिवेदेषुग्रहणेचमनोर्मुने ॥ ८ ॥ मन्त्रग्रहणमात्रेणविष्णुतु ल्योभवेन्नरः ॥ ममवक्त्रंसदापातुचोंदुर्गायैनमोऽन्ततः ॥ ९ ॥ ॐदुर्गेरक्षयतिचकण्ठंपातुसदामम ॥ ॐ–ह्रींश्रीमितिमन्त्रोऽयंस्कन्धंपातु निरन्तरम् ॥ १० ॥ ॐह्रींश्रींक्लीमितिपृष्ठञ्चपातुमेसर्वतःसदा ॥ ह्रींमेवक्षस्थलंपातुहस्तंश्रीमितिसन्ततम् ॥ ११ ॥ ॐश्रींह्रींक्लींपातु सर्वाङ्गंस्वप्नेजागरणेतथा ॥ प्राच्यांमांप्रकृतिःपातुपातुवह्नौचचण्डिका ॥ १२ ॥ दक्षिणेभद्रकालीचनैर्ऋत्यांचमहेश्वरी ॥ वारुण्यां पातुवाराहीवायव्यांसर्वमङ्गला ॥ १३ ॥ उत्तरेवैष्णवीपातुतथैशान्यांशिवप्रिया ॥ जलेस्थलेचान्तरिक्षेपातुमांजगदम्बिका ॥ १४ ॥

प्र. खं.
अ० ६...

१ पूर्वमितिपाठः। २ बाणइतिपाठः। ३ शिवतुल्यइतिपाठः।

इतितेकथितंवत्सकवचञ्चसुदुर्लभम् ॥ यस्मैकस्मैनदातव्यंप्रवक्तव्यंनकस्यचित् ॥ १५ ॥ गुरुमभ्यर्च्यविधिवद्वस्त्रालङ्का
रचन्दनैः ॥ कवचंधारयेद्यस्तुसोऽपिविष्णुर्नसंशयः ॥ १६ ॥ भ्रमणेसर्वतीर्थानांपृथिव्याश्चप्रदक्षिणे ॥ यत्फलंलभतेलोकस्तदेतद्धा
रणान्मुने ॥ १७ ॥ पञ्चलक्षजपेनैवसिद्धमेतद्भवेद्ध्रुवम् ॥ लोकेचसिद्धकवचंनास्त्रंविध्यतिसङ्कटे ॥ १८ ॥ नतस्यमृत्युर्भव
तिजलेवह्नौविशेद्ध्रुवम् ॥ जीवन्मुक्तोभवेत्सोऽपिसर्वसिद्धेश्वरःस्वयम् ॥ १९ ॥ यदिस्यात्सिद्धकवचोविष्णुतुल्योभवे
द्ध्रुवम् ॥ कथितंप्रकृतेःखण्डंसुधाखण्डात्परंमुने ॥ २० ॥ याचैवमूलप्रकृतिर्यस्याःपुत्रोगणेश्वरः ॥ कृत्वाकृष्णव्रतंसाचलेभे
गणपतिंसुतम् ॥ २१ ॥ स्वांशेनकृष्णोभगवान्बभूवचगणेश्वरः ॥ श्रुत्वाचप्रकृतेः खण्डं सुश्राव्यञ्च सुधोपमम् ॥ २२ ॥
भोजयित्वाचदध्यन्नंतस्मैदद्याच्चकांचनम् ॥ सवत्सांसुरभिंरम्यांदद्याद्वैभक्तिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ वासोऽलङ्काररत्नैश्चतोषयेद्वाचकं
मुने ॥ पुष्पालङ्कारवसनैरुपहारगणैस्तथा ॥ २४ ॥ पुस्तकंपूजयेदेवंभक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ एवंकृत्वायःशृणोतितस्यविष्णुः
प्रसीदति ॥ २५ ॥ वर्द्धतेपुत्रपौत्रादिर्यशस्वीतत्प्रसादतः ॥ लक्ष्मीर्वसतितद्गेहेह्यन्तेगोलोकमाप्नुयात् ॥ लभेत्कृष्णस्यदास्यं
सभक्तिंकृष्णेसुनिश्चलाम् ॥ २६ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेद्वितीयेप्रकृतिखण्डेनारदनारायणसंवादेदुर्गोपाख्यानेब्रह्माण्डमो
हनकवचंनामसप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ छ ॥

॥ समाप्तश्चायं श्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेप्रकृतिखण्डोद्वितीयः ॥

॥ इति ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे द्वितीयं प्रकृतिखण्डं समाप्तम् ॥

[OrderDescription]
,CREATED=05.06.20 13:02
,TRANSFERRED=2020/06/05 at 13:51:32
,PAGES=246
,TYPE=STD
,NAME=S0003082
,Book Name=M-3020-BRAHAMVAIVAT MAHAPURAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF

FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF

FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF

FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF

FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF

FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF

FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF

FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF

FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF

FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF

FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF

FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,